PŘEDMLUVA

Militaristické Japonsko, které 7, prosince 1941 zahájilo velkou válku, aby rozšířilo své panství v duchu výbojných idejí samuraj-ských generálů a admirálů, slavilo nikým nečekané triumfy. Během necelého půlroku se zmocnilo obrovských, lidnatých území o celkové rozloze 4,2 miliónu kilometrů čtverečních, což desateronásobně přesahovalo rozlohu japonských ostrovů. Japonské ozbrojené síly obsadily Hongkong, Filipíny, Malajsko, Singapur, Barmu, Andamany, Nikobary, Nizozemskou Východní Indii, ostrovy Guam, Wake, Gilbertovy a Admiralitní ostrovy, Novou Británii, větší část Šalomounových ostrovů, Nové Guineje a další území. Okupovaly Thajsko a vtrhly do čínské provincie Jiin-nan. Bezprostředně byla ohrožena Indie a Austrálie. Zdálo se, že už nic nemůže zastavit japonskou lavinu.

Válečných operací se v Tichomoří, jihovýchodní Asii, zemích jižních moří a Číně zúčastnily asi 2 milióny vojáků. Do bojů bylo zasazeno asi 4000 letadel, 21 bitevních a 13 letadlových lodí, 74 křižníků, 212 torpédoborců a 134 ponorek. Západní spojenci
ztratili pres 300 000 vojáků, víc než 600 letadel, 9 bitevních a l letadlovou loď, l bitevní križník, 10 křižníků, 17 torpédoborců a 4 ponorky. Útočníci měli minimální ztráty: přes 20 000 padlých a raněných vojáků, asi 100 letadel a 3 torpédoborce (3 křižníky a 6 torpédoborců bylo poškozeno).

Po úspěšném dokončení operací počátečního období války vyvstal před Tódžóovou vládou a císařským hlavním stanem naléhavý úkol: vypracovat další plány válečných akcí. Výchozím dokumentem byl strategický »plán ukončení války proti USA, Velké Británii, Nizozemí a Číně*, který byl schválen už v listopadu 1941. Zahrnoval dva základní úkoly: za prvé, zničit americké, britské a nizozemské základny na Dálném východě a tak zajistit obranu Japonska; účinnými opatřeními si podřídit čunkingskou vládu; ve spolupráci s Německem a Itálií donutit Velkou Británii ke kapitulaci, a tím ochromit odhodlání USA pokračovat ve válce, za druhé, zabránit dalším zemím ve vstupu do války a usilovat o to, aby třetí státy zaujaly takový postoj, jaký by Japonsku
vyhovoval.

Císařská vláda se snažila vytvořit příznivou zahraničněpolitickou konstelaci pro další rozšiřování své expanze. Proto jí záleželo na prohloubení a upevnění spolupráce s Německem a Itálií. Výsledkem čilých diplomatických jednání bylo nejen německo-ital-ské vyhlášení války Spojeným státům americkým krátce po 7. prosinci 1941, ale i podepsání vojenského paktu mezi třemi vedoucími mocnostmi fašistickomilitaristického bloku 11. prosince 1941 a zejména vojenské dohody o rozdělení operačních sfér a široké spolupráci mezi Německem, Itálií a Japonskem z 22. ledna 1942.

V únoru a březnu 1942 jednala Koordinační rada o válečných perspektivách a mezinárodní situaci po třech měsících války. Ministr zahraničních věcí Šigenori Tógó, jehož podporoval lord strážce pečeti Kóiči Kido a také někteří starší politikové, vyslovoval obavy o další průběh války. Upozorňovali, že Japonsko má nedostatek surovin a jiných ekonomických zdrojů. Proto navrhovali, aby se císařství spokojilo s tím, čeho už dosáhlo, a začalo
usilovat o uzavření výhodného míru. Ale pod tlakem výbojného premiéra Hidekiho Tódžóa a nejvyšších vojenských představitelů, kteří žili pod dojmem posledních válečných triumfů, byla schválena orientace na vleklou válku.

Zastánci agresivního kursu prosadili v Koordinační radě závěr, že USA a Velká Británie se nevzdají svého záměru podřídit Japonsko své kontrole, a proto »se nedá očekávat, že se podaří ukončit válku kompromisem*. A vzhledem k tomu, že obě západní mocnosti, jak se ukazuje, dávají přednost válce proti Německu, je třeba této situace využít a »ve vleklé válce dosáhnout konečného vítězství*. Japonské ozbrojené síly zatím neměly řešit tzv. severní
----o .-..-„t; Snvřtskému svazu. Po-
vítězství*. japonsKe u.íuiuj<_i.,-o..7 ~_–.
problém, tj. zahájit válečné operace proti Sovětskému svazu. Porážka nacistického wehrmachtu v klíčové bitvě u Moskvy na přelomu let 1941 a 1942 naznačila, že SSSR a jeho armáda jsou dosud příliš silným soupeřem. Diplomatům však bylo uloženo »vrazit mezi Sovětský svaz na jedné straně a Velkou Británii a USA na straně druhé klín*. Pokud jde o Činu, bylo rozhodnuto pokračovat »v hledání možností podřídit si Čunking*. Tógó požadoval, aby toto usnesení bylo rozšířeno o požadavek »hledání možností uzavřít mír*, ale jeho návrh byl militantní skupinou
zamítnut jako »předčasný«.

Také společné zasedání císařského hlavního stanu a vlády, konané 7. března 1942, se vyslovilo pro další válečná tažení, přičemž schválilo rozhodnutí zvětšovat válečný ekonomický potenciál a připravovat se na vleklou válku.

Za hlavní úkol války v Tichomoří považovaly vládnoucí kruhy Japonska nejen dobytí zemí jižních moří a obranu Japonska, ale i dobytí a obranu »velké východoasijské sféry společného rozkvětu*, do níž se zahrnovala Čína, Barma, Indie, Nizozemská Východní Indie, Austrálie a také Dálný východ a Sibiř. Velení válečného námořnictva trvalo na tom, aby byly podniknuty operace k dobytí Austrálie a Havajských ostrovů. Velení pozemního vojska však namítalo, že k takovému kroku nemá Japonsko zatím dostatek sil a prostředků. Podle výpočtu generálního štábu by tak velká a složitá operace vyžadovala, aby kromě Spojeného locfstva bylo do ní zasazeno minimálně 12 diviz Vládní kruhy USA a Ve ke Br tanie se a transportní lodi o celkové tonáži asi 1,"5 milionu BRT. Soustře.ský svaz ke vstupu do války prot Japo dění takového množství sil by nevyhnutelně vedlo k oslabení Pearl Harbor si statni tajemník USA Kuantungské armády a expedičních vojsk v Číně. Vojác,
-ký je * v
trvali na tom, aby byla věnována prvořadá pozornost upevňování postoj , fed svoláním washing-rany dosud obsazených území. i prezident USA hranicím u. ROUS, H ^^ ^^ Po dlouhých jednáních bylo 28. dubna 1942 schváleno kompro- tonské konference, když se snažil J. .
~
obrany dosud obsazených území.
Po dlouhých jednáních bylo 28. dubna 1942 schváleno kompro- tonské konerence, yž . . Moskvě kde se misní řešení. Příští operace měly směřovat k ovládnutí Plaveckých skou~účast na poradách v Cunkmgu, Singap . ' ostrovu, souostroví F.dži, Nové Kaledonie a základny Port Mo-mělo jednat o konkrétních opatřeních k zastaveni ^»L a*JL resby na Nové Guineji. Cílem těchto operací bylo upevnit pozice na Dálném východě. Sovětská vláda ^.^^^^ japonského loďstva v jihozápadní části Tichého oceánu a narušit jasně najevo, že zatím .povazuje za nutné s°» nerjříteli to i -i • TTCA A <r- nrnstředkv k boii proti hlavnímu a nejsilnějšímu nepříteli, to komunikace mezi USA a Austrálii. a prostreaicy K. uuji p
Vzhledem k tomu, že už od konce února 1942 začal narůstat jest
Protiohitler°Vské^1NseemzeCR^seveltova podnětu uskutečnila
Dne 19. prosince i ;<n se * r
k náletu na japonskou metropoli Tokio, rozhodlo se japonské neshody. Japonci v té do e o rozov
velení urychlit i přípravy k obsazení Midwayských ostrovů, Aleut komunikaci, která spojovala inu s ^o Port Moresby. přiměli čínské zástupce, aby P"'1*1" Výchozí pozice Spojených států amerických a Velké Británie ve pomoc dvěma britským divizím ^^ a
válce s Japonskem byly rozdílné. Zatímco v Tichomoří (a přiroze- využít Číňanů nejen k uhaJe"
ně i v Africe a na Blízkém a Středním východě) se do značné míry
odpor Tichomořského loďstva USA, které podnikalo útočné akce u^ ••-• r-~---- . , , t .ncu TJ§A \ mimo jiné proti Marshallovým ostrovům, ostrovu Wake, Marcus v Cunkingu konference vojenských za*1V projevovaly vážné a Nové Guineji, a dokonce si dovolilo vyslat 16 bombardérů a Číny. Od samého začátku ^jej^^P g^^ cestu> jedinou
olním světem. Američané
iř~2± SE sr^rc^r^
z:^S^±s^32
rozhodovalo o bytí a nebytí britské koloniální říše, bezpečnost totiž být americký Z*™™^^^™^ *e™td britských vojsk USA byla narušena jen na vzdálených přístupech. Výstižně tuto a proto generál Ar-skutečnost vyjádřil americký historik Harold Isaacs, který napsal, v jihovýchodní Asii že USA .hájily nikoli to, co jim v Asii patřilo*, nýbrž »to, co jim dýně,« píše se v sovětských Uejinac mohlo v budoucnu patřit*. To, oč Spojeným státům mohlo tehdy jít, se však prozatím nacházelo v tradiční sféře starých koloniálních mocností, které se sice všemožně snažily získat Washington pro obranu svých držav, ale v žádném případě si nepřály, aby Američané nabyli v těchto zemích vliv. Naproti tomu Američané nehodlali válčit výlučně za cizí zájmy, ale snažili se vytěžit z dané situace co nejvíce pro sebe. Z toho důvodu USA a Velká Británie sice přijaly společnou válečnou strategii, ale jak Washington, tak
Wavell, vel
»V Lon-
ze spojen-
přinejmenším stejný strach jako z nepřátel.. V dubnu 1942 vstoupila v platnost britsko-americka dohoda o rozdělení strategických pásem válečné činnost, V soufedu s tímto dokumentem odpovídali Britové za^ Střední východ a Sumatry), kdežto Američane

cu
*^utuju---- -- _ ^
.___ Tichý oceán (včetně Austrálie a Nového Zélandu). Indie a Barma zůstávaly ve sféře Velké Británie a Čína
Londýn ji uskutečňovaly po svém.
ve sféře USA. , , ,. , / . V téže době zavedli spojenci novou organizaci řízem válečných
operací na tichomořském válčišti. Rozhodnutím Spojeného výbo-^mirál Ernest J. King navrhoval vytvořit na ostrovech Efate ru náčelníků štábů USA, které schválil Roosevelt 30. března 1942,(Nové Hebridy) a Tongatabu (ostrovy Tonga) základny, které by bylo válčiště rozděleno na dvě hlavní oblasti: jihozápadní a ticho-5e mohly stát opěrnýrfů body jak v obranné, tak i útočné činnosti, oceánskou. Do jihozápadní oblasti byla zahrnuta Austrálie s při-prezident Roosevelt ťia poradě konané 5. března v Bílém domě lehlými vodami, západní skupina Šalomounových ostrovů, Bistrval na tom, že je třeba za každou cenu udržet Austrálii a Nový marckovo souostroví, Nová Guinea, Filipíny a Nizozemská Vý-^éland. Zároveň požadoval, aby námořní velení přistoupilo chodní Indie (s výjimkou Sumatry). Velitelem této oblasti byly Tichomoří k útočným operacím. určen generál Douglas MacArthur, který měl své velitelské stáno- Začátkem dubna 1942 dostal generál MacArthur a admirál viste v Austrálii. Velitelem tichooceánské oblasti se stal veliteljsjimitz od Spojeného výboru náčelníků štábů směrnice, v nichž se Tichomořského loďstva USA admirál Chester Nimitz, jehož štábjjm ukládalo: držet Klíčové pozice v Tichomoří, zabránit Japon-sídlil v Pearl Harboru. Byla mu podřízena zbývající část Tichéhoj-ům v postupu k Austrálii, vyvíjet aktivitu na japonských oceánu (s výjimkou přístupů k Panamskému průplavu a pobřežínamořních komunikacích, připravit se k útočným operacím, na-Jižní Ameriky západně od 110. poledníku). vzájem se podporovat a poskytovat podporu i spojencům v Indic-Americké velení si uvědomovalo, že Austrálie je bezprostředněkém oceánu. V květnu přišly další instrukce, které se podle vývoje ohrožena japonskou invazí, a proto činilo rázná opatření, abysnuace dále zpřesňovaly. Počítalo se v nich s dobytím ostrovů nepřátelský záměr zmařilo. Podle zpracovaného plánu strategickéTulagi a Santa CruZ a poté zbývající části Šalomounových ostro-obrany Tichomoří se rozhodlo posílit čáru Dutch Har-vů a severního pobřeží Nové Guineje. Tím se měly vytvořit přízni-bor—Midwayské ostrovy—Samojské ostrovy—Nová Kaledo-vé podmínky pro dobytí Rabaulu v roce 1943, neboť toto město nie—Port Moresby a vytvořit silné uskupení vojsk v Austrálii. Doležící na Nové Británii bylo důležitým bodem na cestě k Fili-přístavů Port Moresby na Nové Guineji a Sůva v souostroví Fidžípínám. MacArthurOva vojska měla útočit podél severního pobřeží byly vyslány početné kontingenty vojsk. V krátké době zřídihNové Guineje a Nimitzova námořní pěchota měla vést útočné Američané na ostrovech Tonga, na Vánočním ostrově a na Novéakce na Šalomouní>vých ostrovech, na Nové Británii a Novém Kaledonii námořní základny a později na ostrově Espiritu Santolrsku.
i předsunutou základnu pro loďstvo. Od ledna do dubna 1942 Velká Británie měla na asijském válčišti jen slabé síly. Proto se přesunulo americké velení do jihozápadní a jižní části Tichéhobezprostředně zamořovala na obranná opatření, přičemž hlavní oceánu takřka 130 000 vojáků. Z tohoto počtu se asi 100 OOOdůraz kladla na postupné zvyšování početního stavu pozemního mužů soustředilo v severní Austrálii. Asi dvacetitisícová posádkavojska, letectva a loďstva. Místem nejbližší útočné akce se měla se zřizovala na Nové Kaledonii. Na Havajské ostrovy a Aleutystát severní Barrfla, odkud měla britská vojska postupovat byla vysílána další vojska. Počet amerických letadlových lodísmérem k čínským hranicím. Počátkem dubna 1942 utrpělo Vý-v Tichém oceánu se zvýšil na pět. Tyto nejúčinnější úderněchodní loďstvo těžkou porážku ve vodách Indického oceánu po-prostředky se staly jádrem dvou nově vytvořených rychlých svazůblíž Cejlonu a bylo nuceno se stáhnout na Madagaskar, úderných lodí. Obě válčící strany se připravovaly k novému kolu velkého Možnost útočných operací na Nové Guineji a Šalomounových střetnutí. Zatímco Japonci se snažili zajistit dobyté pozice ostrovech zkoumalo americké velení již v únoru 1942, kdy Japoncia vytvořit si nástupiště k dalším výbojům, Spojené státy americké začali postupovat na jih od Rabaulu na ostrově Nová Británie, spolu se svými spojenci usilovali především o to, aby útočníka
11
11
10
zastavili a poté přešli do rozhodného protiútoku. Vše nasvědčov.é velení zamýšlelo spojit dobytí Midwayskych a dalších ostrovu lo tomu, že se válka značně protáhne. To ovšem hovořilo e střední části Tichomoří se zničením

amerického loďstva prospěch USA a Velké Británie, které měly nepoměrně větjedné, rozhodující bitvě. Operace měla začít 4. června 942^Uz lidské a materiální zdroje než Japonsko. Příští měsíce tuíedchozího dne měl započít útok na Aleuty, jehož alem bylo prognózu plně potvrdily. umo jiné odlákat část amerického loďstva na sever. Úspěch cele

Podle plánů obou válčících stran se od jara 1942 stalo hlavníperace závisel do značné míry na utajeni všech příprav a nena-déjištčm bojových akcí v Tichomoří Koralové moře. Nadvlácálosti útoku. Tento předpoklad však Japoncům nevysel, neboť japonských ozbrojených sil v této oblasti ohrožovala pozice UStfnerická zpravodajská služba jejich zaměř včas odhalila, především v Austrálii, která byla hlavním nástupištěm spojeno K rozhodující bitvě u Midwayskych ostrovu doslo ve: dnech v, ., 7 íWvna 1942 Rozhořely se prudké námořní a letecké boje. pro přípravu protiútoku. .– /.června i/ti. ivu^nw v 7 K ,

Japonské velení se zaměřilo v první etapě na ostrov Tula^ponci v ní utrpěli těžkou porážku Ztratili 4 letadlové lom (šalomounovy ostrovy, severně od Guadalcanalu) a na austra těžký křižník a 332 letadel. Amencane meh nepoměrné n zs, skou základnu Port Moresby na Nové Guineji. Jejich dobytčaty. Bitva u Midwayskych ostrovu byla počátkem ^dniho mohlo získat důležité pozice se základnami pro loďstvo a letectvbratu v průběhu války v Tichomon. Japonci ztrat.h "ratepckou a pro další zvyšování tlaku na Austrálii. Směrnice k invaz,niciativu na moři. Jen slabou útěchou jim bylo to, ze se zmocnili operaci vydalo už 2. února 1942. Zahájení operace bylo po někol»strovů Kiska a Attu na Aleutach. . -ka odkladech stanoveno na 10. května.

Výsledky velkých námořních bitev v Koralovem mor, a^zejme-

Americké velení dostalo již 17. dubna zprávu o tom, že 0a u Midwayskych ostrovů naznačovaly,_ze misky vah nticho Japonci chystají vylodit na pobřeží Nové Guineje v prostoru PoPořském válčišti se začínají vyrovnávat. Zároveň koncil závratný Moresby. Okamžité vyslalo do Korálového moře dva svazky let/zestup říše vycházejícího slunce a nastával^její { dlových lodí a další síly, které měly čelit japonskému úderném™utelný pád. Konečné vítězství zemi proti ––– uskupení Tiilitaristickým Japonskem, stejné jako nad

K rozhodující bitvě v Koralovem moři došlo ve dnec*™ a celým fašistickomilitaristickým blokem bylo tehdys.ce 4.-8. května 1942. Ztráty na lodích byly na obou stranác,ště velmi vzdálené, ale jeho obrysy už zcela zřetelné vystupovaly prakticky stejné. Japonci však museli upustit od vyloďovací ope13 obzoru.

ráče v prostoru Port Moresby. Byl to první vážný příznak toho, ž V létě 1942 se Japonsko octlo před těžkým, období drtivých, bleskových a snadných vítězství japonskýcP^eno hledat cesty, jak zastavit nastup J>Pojenycn zbraní skončilo X kých a jejich spojenců. To ovšem nebylo mjak snadné. K nesho

Císařský hlavní stan se však nevzdal úmyslu zabránit Spojem došlo i uvnitř vládních kruhů. Po porážce v bitvě u Midway-ným státům vybudovat z Austrálie nástupiště k protiútokách ostrovů se snesla kritika na hlavu mmisterskeh, predsedy 18 května vydal 17. armádě a Spojenému loďstvu rozkaz k obsaTódžóa, který zároveň zastával funkci ministra pozemn Ač, voj zení Nové Kaledonie, ostrovů Rdži, Samojských ostrovů a Porska. četní poUtičtí i vojenští činitele, a mezi nimi immlstr^ Moresby. Ještě předtím se však japonské ozbrojené síly mélniLních věcí Tógó, požadoval,, aby křeslo ministra zmocnit Midwayskych ostrovů. Rozhodnutí o útoku na Midwa'v°Jska bylo postoupeno někomu jinému. ^1 o Němec

o ,

^ amenc-

zmocnit Midwayskycíi ostrovu. Koznoanuti o utoKu na iviiawa j~–~7~ ,–~~-r-

- „^„;rw tvrdila padlo poté, kdy americké letectvo provedlo nálet na Tokio. Japonka příliš silná a kritické hlasy umlčela. Demagogicky tvrdila,

12

13

, XT tVhomořském válčišti vznikla složitá situace. Počátkem porážku u Midwayských ostrovů nelze považovat za strategicko Na tici da do hybu jejich středem se stal boj Byl prý to jen nahodilý neúspěch, který podstatně neovlivisrpna l ^ se ^ ^ g koho€ probíhal až do února celkovou vojenskopolitickou situaci. Tógó byl záhy odstranío OS'™\^U* ». j bylv Velké námořní bitvy i rozhořčené boje na a na jeho místo nastoupil Tódžóův osobní přítel Masajuki Tail943. Jenoso ^ ^ krokem, takřka den po dni, sleduje To znamenalo, že se japonská vláda rozhodla pokračovat v dospevnine. ťo ro V^^.^, vyvoj'Miioš Hubáček ve své knize. vadním vojenskopolitickém kursu a že vsadila

na vleklou válkucelý tento s ozi y h ozbrojených sil dobýt strategicky Japonské velení ve snaze zastavit nástup USA aktivizovalo s Vytrvale po u y^_ na přístupech k Austrálii skončily neú-válečné akce především na jihozápadním, australském směr důležité °str°V ' ztrátách na iidech, lodích a letadlech byli Snažilo se získat nadvládu ve vodách severně od Austrál spěšně, ťo ez y ^ ^ ^ ustoupili. Ozbrojené síly a udržet strategicky důležitý prostor Nové Guineje a Šalomoun Japonci nuc amerkkýc7h a • jich spojenců dosáhly na ticho-vých ostrovů. Neformulovalo však tyto plány jednoznačně ofe Spojených s zívne. Uvědomovalo si, že zdroje Japonska jsou omezené a mořském va cis ^ každá rozsáhlejší útočná operace povede k dalšímu rozptýlení . vítízsm, které ^^
a prostředků. Tento postup svědčil o tom, že japonské politici l když USP celkového průběhu druhé světové války zname-a vojenské vedení – přes různá odlišná vyhlášení – začа cenný, z n O výsledku války se rozhodovalo na světo-přecházet k defenzivnímu vedení války. Hlavní strategický t nal jen dílci ví '^j,^ bitvách a rozsáhlých operacích, na nyní spočíval v zajištění rozsáhlých, bohatých území, která dob vych válčišti c , ' & ^^ přitom každý vkiad do bojového úsilí ly japonské ozbrojené síly. V tomto smyslu spatřovalo japonsl fronte i v ^n u fašistické porobě byl cenný a dokonce velení v udržení Nové Guineje a Šalomounových ostrovů záruki naroau DOJ j v udalosti však probíhaly na evropském že bude ubráněn strategicky důležitý indonésko-filipínský smě nezbytný.^ Kozno^m ^ sovetsko.německé frontě. Tam byly Přitom nevylučovalo – vzniknou-li k tomu příznivé podmíní kontinente, p prostředky obou válečných koa-_ ani další útočné akce, především jižním směrem, k A«.trali ' milita-
.
a • jich spojenců dosáhly na ticho-m z jeho důležitých úseků, výrazného čatek obratu ve válce v Tichomoří. y bUvě Q Guadalcanal byl neobyčejně vedoucí mocností fašistickomilita-
Japonci zahájili útok na Port Moresby pres uzemí Papu< lic' .H"lerov SKC . , wehrmacht byl jeho hlavní údernou silou. Koncem července 1942 se vylodil malý výsadek v prostoru Buř "stvickeh° ^ J H ál Sovětský svaz a jeho ozbrojené a Gony. Na Nové Guineji se rozpoutaly vleklé boje. Pozem, V cele P^fasI^J^l^1' vojsko mělo zajišťovat nově zřízené 8. loďstvo a letectvo, pro kter sily nesly _^avm^ ^^ I942do února 1943 patří ke klíčovému se budovala základna na ostrově Guadalcanalu. úseku^ruhé světové války, neboť právě v něm se rozhodovalo, Ve stejné době a stejnou měrou poutala Nova Guinea a Sále "*L druh pfcveane natrvalo strategickou inidati-mounovy ostrovy pozornost amerického velem. Jeho úmysle, která ze soupeřic p ^^^ obram y průběhu druhe bylo za každou cenu zastavit japonský postup jižním smeren v^ ve vaice. je
likvidovat nebezpečí, které neustále hrozilo Austrálii, zmocnit s světové va y^ ^ ^^ ^ fašistickomilitari-důležitých základen, zejména na Šalomounových ost «^ J ^Jk svého vrcholu. Nacistické Německo se s výjimkou (Guadalcanal), a vytvořit tím zároveň příznivé podmínky k da ««*eh ob ^^ evropského kontinentu. ším útočným akcím severozápadním směrem. Operace mel j^^™6 b(jda k Volze a do předhůří Velkého Kavkazu. skončit dobytím Rabaulu.
15
14
V severní Africe spojené .talsko-německé úderné uskupení p, To byla alternativa která stoupilo až k hranicím Egypta, ohrožovalo Káhiru, Suez a naft, jmům Velké Británie a Spojených nosné země Blízkého a Středního východu. Japonské ozbrojer Jvšak k splnění základního úkolu _ k síly se v krátké době zmocnily obrovských území, stály na přísu stického bloku v co možná nejkratší do , e pových cestách k Austrálii a Indii, pokračovaly v čínském táže, Britové posílen, svazky amerického ^ a připravovaly se i k útoku na sovětský Dálný východ. Rozhořč, nikali zatím jen sporadické a málo ucm ne boje probíhaly i na moři a ve vzduchu. Na sklonku třetího rok a vojenské cíle při atlantickém pobřeží^ války rozmnožily mocnost, osy své panství o 12,8 miliónu kilome britské letectvo k hromadným útokům rů čtverečních s přibližně půlmiliardou obyvatel. svazů, které prováděly tzv kobercové
nálety
P
Přes všechny tyto úspěchy však fatoickomilitaristický blc byl těžký noční nálet na } nedosáhl ani na jednom válčišti rozhodný a konečný úspěcl jehož se poprvé účastnilo ve než 1000 letadel Naopak, ukazovalo se, že válka se značně prodlouží a vynutí S velkou intenzitou pokracova a zasazení dalších lidských i materiálových zdrojů, jichž Německ, Nacistické ponorky a Itálie a japonsko ve srovnání se zeměmi Prot,faš,st,cké koa, ^^^ měly nepoměrné méně.
hgypta a
aovcis^c

HUBACEK vítězství v pacifiku

Na jaře 1942 - po kruté porážce, kterou utrpěl nacistick 1941 činily spojenecké ztráty 4,3 mihom BRT v roce wehrmacht na sovětsko-německé frontě v bitvě u Moskvy - s lo množství potopené lodní tonáže na t / , » m o A an Anglie, v roce vzrost-^^ m ^

Hitler znovu pokusil o rozhodující úder. Soustředil jádro svých s admiralita soustavné *á°^^™™ i obchodních lodí, na jižním úseku fronty a zaměřil je na východ, k Volze a Kavkazt tempem rostla tez stavba nových válečných

Cílem tohoto široce založeného útoku bylo odříznout Moskvu o zejména v USA Středozemním moři, důležitých průmyslových, zemědělských a naftových oblastí n Prudké námořní boje probíhaly také ve btredozem jihu země, poté ji obchvatu, dobýt, a tím zlomit odpor zem

^ červnu !942 se mezi Donem a Volhou rozhořela největší bitv zahájil Rommelův Afnka-Korps nový útoL Jeho ^vojska v dějinách - bitva u Stalingradu. Statečný boj rudoarmejců n, během několika týdnu vzdálenost 1200 k lometru,ovJa ^ přístupech ke Stalingradu a v ulicích města s napětím a obáván a pronikla hluboko na egyptské uzem, sledoval celý demokratický svět. Sovětský svaz prozíval nejtěž! Vzniklo tak obrovské nebezpečí, ze f období Velké vlastenecké války. Bylo nesporné, že právě zde s rozhoduje o celkovém výsledku války, o osudu Evropy a světa, Západní mocnosti sice poskytovaly Sovětskému svazu určitoj materiální pomoc podle zákona o půjčce a pronajmu, ale rozhod nější opatření, jimiž by-odlehčily svému .pojenci nepodnikly

toto Střední východ, kam ze hutné síly. Postup Japonců do Indie, který tehdy f L* ™ ^ukázalo, však nemohl svého pronikavého ^ ,[Hkler znovu odmítl doplnit a posílit jeho nějš opaten, m y-oey svmu ale V ^ . , vákčn materiál nutně

Místo slibovaného otevření druhé fronty v zapadni Evropě, kteří sDor, nebot vsecnny j *

by odčerpala větší počet fašistických divizí ze sovětsko-německí Po-bov -tolitické situaci přinesly fronty, přijaly plán operace »Torch«, tj. vyloděni v severní Afnc ^asadm

16

17

podzimní měsíce roku 1942. Sovětský svaz-a ostatní země protif, vytvoril předpoklady k těsnější spolupráci mezi SSSR, USA šistické koalice odolaly prudkému náporu nepřítele, shromáždi, Velkou Británií.

čerstvé síly i velké množství bojové techniky a přešly do rozhodni v létě 1943 se Hitler pokusil zvrátit nepříznivý vývoj na sovet-ho protiútoku. Poměr sil se změnil ve prospěch SSSR, USko_německé frontě útokem v kurském výběžku. Tato mohutná a Velké Británie, jejichž vojska začala na všech rozhodujíc ketní ofenzíva wehrmachtu (operace ^itadelle) měla převést strate-válčištích přebírat strategickou iniciativu. Nastal zásadní obn- kou iniciativu do rukou třetí říše, zapudit chmurnou perspekti-v celém válečném dění. |u prohrané války, povzbudit německý národ a podchytit spojen-

Tento historický okamžik začal úspěšným protiútokem Sově.e kteří stále častěji vyhledávali cesty, jak se vymanit z nacis^ic-ské armády u Stalingradu 19. listopadu 1942. V jeho průběhcé'ho područí. Bitva u Kurska, zahájená 5. července 1M3, vsa bylo obklíčeno a do počátku února 1943 rozdrceno 330tisícovjkončila po několika týdnech další velkou porážkou Němec a nepřátelské uskupení. Dějiny válek nezaznamenaly tak velkole^ ;eho ozbrojených sil. Wehrmacht definitivně vyčerpal všechny vítězství a tak drtivou porážku. možnosti přejít do útoku ve strategickém měřítku. ,

Vítězství Sovětské armády v bitvě u Stalingradu bylo něj vy Dovršil se zásadní přelom ve vývoji druhé světové války, který znamnější událostí třetího období války. Stalingradská katastroví svůj počátek v bitvě u Moskvy a rozhodující mezník y 01 v podlomila síly a bojovou morálku nacistického wehrmachtu. Jeju Stalingradu. Porážka v bitvě u Kurska se stala předzvěsti nevy-stín dolehl na široké vrstvy německého obyvatelstva a citelr%nutelné porážky fašistických armád a konečného pádu nacis ic-zasáhl i sebevědomí nacistických pohlavárů. Nepříznivý ohlafeé třetí říše. Strategická iniciativa zůstala již natrvalo v ru

ou vyvolala německá porážka v satelitních zemích. Jednota fašisticSovětské armády, což příznivě ovlivňovalo situaci na všech os a -kého bloku se začala tříštit a na povrch vyvěraly všechny jejních válčištích. x
, , rozpory. Obrat na sovětsko-německé frontě přiměl Turecko, Pór Již koncem října 1942 přešla britská 8. armáda do roznou-tugalsko, Švédsko a další neutrály, aby začali revidovat svoijícího protiútoku u El Alamejnu. Operace se rozvinula v něko i a-politiku vůči Německu. Také japonské vládnoucí kruhy, kterfměsíční pronásledování německo-italských vojsk, která ustupova-čekaly na příhodný okamžik, aby zaútočily na Sovětský svaz, sela podél pobřeží Středozemního moře až k hranicím l uniss a. musely zříci svých agresivních plánů na dobytí sovětského Dál-Počátkem listopadu 1942 se spojenecká invazní armáda vylo i a ného východu.
v Casablance, Oránu a Alžíru. Prakticky bez odporu francouz-
Sovětská armáda se rozhodně chopila strategické iniciativy ských vichistických vojsk (ta vzápětí přešla na stranu spojenců) a přešla ke generální ofenzívě na obrovské frontě od Leningradu obsadila během necelých tří týdnů Maroko a Alžírsko a za aji a až k předhůří Kavkazu. Vítězství v bitvě na Volze neobyčejne postup směrem k Bizertě a Tunisu – vstříc 8. armadě^asistu^a pozvedlo mezinárodní autoritu a prestiž Sovětského svazu, vojska se octla v beznadějné situaci. Bránila se však až o P° ovl Ukázalo, že SSSR je schopen sám bez cizí pomoci vyhnat oku- ny května 1943, kdy byla donucena složit zbraně. Válka v řiče panty ze své země a přinést svobodu též porobeným národům trvající takřka tři roky skončila. ^ Evropy. Tato perspektiva nesmírně povzbudila pokrokové a de- Mussoliniho Itálie, která snila o obnovení staré římské n e, mokratické síly ve světě. Protifašistické hnutí odporu vstoupilo do byla poražena. Fašistický režim se otřásal v samých zak a ec . nové etapy a zanedlouho se rozvinulo ve skutečnou třetí frontu Hitlerovské Německo si zatím udržovalo nadvládu v ec týlu fašistických vojsk. Stalingrad stmelil protifašistickou koalicija navíc v listopadu 1942 okupovalo vichistickou část Irancie.
19
18
Středomoří však už nemohlo pomýšlet na nic jiného než na ohnou mohutné ovládnutí severní Afriky,
''-ba obchodmch -al^^ ^ ^ brits^ainerickou
V lednu 1943 na konferenci v Casablance rozhodli Churt hciicilie a ilíl k'm' nonorkami však pokračovaly se
a Roosevelt o vylodění svých vojsk na Sicílii a v Itálii. Tento ki oJoménou. oj když i zde přešla iniciativa do
znamenající další odložení slibované invaze do západní Evropenačnou intenzi ku'l942 se ztráty snížily z hrozivých
sledoval především britský zájem proniknout nejkratší cestou spojeneckých ru
' , gRT
Balkán a do střední Evropy a ovládnout tyto oblasti dříve, nt7,8 milióna
na |chomov.ském válčišti došlo v průběhu roku
tam vstoupí Rudá armáda. Kromě toho se oba státníci usnes Také na asijs em
^ ^ Militaristické Japonsko už v před-
urychlit soustředění amerických vojsk v Anglii, zahájit v nejb!iž!943 ^
^"^^^'^"aiosvé útočné možnosti a až na aktivitu době strategické denní i noční bombardování klíčových odvětcházejicím o o y p soustředilo na obranu a upev-německého válečného průmyslu, zvýšit dodávky Sovětskému sv<v Číně a na ° t
' Po obratu na sovětsko-německé zu, poskytnout účinnější pomoc Číně atd. není svého rozsa e p Dfirozené opustit i plány na obsa-V červenci 1943 se vojska západních spojenců vylodila na Sidlfrontě, jak už uv* ^°^"?*hodUj které generální štáb připravo-a během jednoho měsíce ji obsadila. Počátkem září se přepravil zení sovetskeno y kávaným zhroucením Sovětského
přes Mesinskou úžinu na Apeninský poloostrov. Mussolinihva'v roce fašistický režim tuto katastrofu už nepřežil a zhroutil se. No^azu.
ozbrojené síly, které díky urychlené výstav-Badognova vláda podepsala přímen a zastavila válečné operao /MHCIU.I". « ^ na moři i ve vzduchu, nevyuzi-italských ozbrojených sil. Hitlerovské Německo ztratilo svéh, bě letadlových lodi získaly preva ^ rozhodnější uder .Dne prvního a největšího spojence. Fašistická osa Berlín-Řím ^ ^^^^t^^dt W ^^é^onff^^^ rozpadla. 7. ledna l ;« musc H ^^ ské ostrovy a ostrov Guadalcanal
Postup spojeneckých vojsk v Itálii se po počátečních úspěšícl konstatovat, ze oje . harakter a byly součástí strategie značně zpomalil a na podzim 1943 se na dlouhé měsíce dokoná »v podstatě mely obranný

tvoická« "Plně zastavit.
zadržování nepřítele která bya Pr, tuo
fa YP^
C. i W ~ - . . ,. . . , , ,
/,, Krnmř velkých námořních a letecKycn uucv, ví J r ..
Souběžné s pozemními operacemi se rozvíjela i letecká válka K«me vy ^^
se spojend orientovah na
nťskp a amprirlfp Iptprtvn «p stalo nanpm V7rliisnpnn nrnstori luusivo a
iciti-ivi/ ^ u~j.°. ,, TSr-Vinmnri
D- i' -i-, i ' j « /,
Britské a americké letectvo se stalo panem vzdušného prostori
nad nepřátelským územím a v duchu usnesení konference v Casa. ^ládnutí „ékterýc
^ blance zvýšilo udernost svých náletu na cíle v Německu a okupo LY bc Váf- v
viia vaných zemích Evropy. Cílem systematických útoků se stalo Po "toku.
Spojenecká vojska se rúří, Hamburk a Berlín. V roce 1943 svrhlo spojenecké
letectvo tu a Kiska v zapadni celkem 226 513 tun pum, což bylo ve srovnání s
předcházejícími moř l> Gilbertovyc a
ateeických bodů v Tichomoří. základnou k široce založenému Guadalcanalu ostrovu
At-^ QStrovu ý Korálovém
Ellice. Těžké boje o ostrov
y až do samého závěru války, oválo vysokou bojeschopnost.
katastrofální ztráty na sovětsko-německé frontě, se octla v bezna-
.^^^/'^^^rnebyirtakřka dotčena. Zbrojní průmysl dějné defenzívě. J
v<uci.ua / hninvé techniky Vzrůstala
v • - L v , . o , v,
- ,, zvyšoval výrobu lodí, letadel a další bojové tecnumy. K
výraznému obratu ve prospěch spojenců došlo i ve válce na . J ° d Y
' , , , materiálů ze zemí jihovýchodní
třemi lety o plných 100 % víc. Německá luftwaffe, která utrpěla Bougainville a
Novou Guineu x F y F však i nadále
moři. Hrozivé ztráty spojenecké lodní tonáže se snižovaly a záslu-20
těžba a dovoz strategických materiálů
21
Asie. Pozemní vojsko mělo jen minimální ztráty a spolu s výko ným letectvem a
loďstvem zůstávalo i nadále značnou silou. Re víjelo útočné akce v Číně a
odrazilo několik spojeneckých proj útoků v Barmě. Navíc se Japoncům dařilo
využívat služeb loutk vých vlád, které se otevřeně přihlásily k ideji japonské
Velí východní Asie. Proti japonským okupantům a jejich domác zaprodancům se však
v Číně, Koreji, Vietnamu, Barmě a Filipínách zvedala vlna národně
osvobozeneckého boje, kte měla výrazný protifašistický a protiimperialistický
ráz.
Po velkých vítězstvích Sovětské armády u Stalingradu a Kurslj se na vyšší úroveň
povznesla i spolupráce mezi SSSR, US a Velkou Británií. Dokladem tohoto
pozitivního vývoje byla skevská konference ministrů zahraničních věcí v
říjnu 1 a teheránská konference šéfů vlád v listopadu a prosinci 194|
Konference v Teheránu byla prvním setkáním nejvyšších předst vitelů SSSR, USA a
Velké Británie. J. V. Stalin, F. D. Rooseve a W. S. Churchill vyjádřili v
přijatých usneseních pevné odhodil ní vést společný boj až do úplné kapitulace
fašistických mocnoi a vytvořit pevné záruky mírového života v poválečném světě.
Druhá světová válka, přinášející národům mnoha kontinent nesmírné strádání,
zdaleka ještě nekončila, ale její závěr se j rýsoval zcela zřetelně. Nebylo
pochyb, že světový fašismus bu< poražen a že konečné vítězství bude patřit
protifašistické koali v čele se Sovětským svazem, všem mírumilovným národům svět
PhDr. Eduard Čejka, CS
1.
PŘEDEHRA
22
'rvních šest měsíců války zahájené 7. prosince 1941 zákeřným)řepadením Pearl
Harboru na Havajských ostrovech, hlavní americké námořní základny v Tichomoří,
přineslo pozemním, leteckým a námořním silám japonské říše, ovládané klikou
agresivních důstojníků a politiků, řadu významných úspěchů.
V polovině roku 1942 hodlal císařský hlavní stan završit tuto úvodní etapu
výbojů vytvořením strategické bariéry prostírající se od aleutských ostrovů
Kiska a Attu přes atoly Midway a Wake ve středním Tichomoří dál na jih přes
východní část Marshallových ostrovů, Gilbertovy ostrovy, Šalomounovy ostrovy,
Novou Kale-donii až k Port Moresby na jižním pobřeží Nové Guineje. Součástí
celkového strategického záměru byla i likvidace zbytků amerického Tichomořského
loďstva, především letadlových lodí, jež unikly zkáze při útoku na Pearl Harbor.

Nejvlivnější z admirálů, vrchní velitel japonského Spojeného loďstva Isoroku Jamamoto, byl přesvědčen, že musí Tichomořské loďstvo zničit ještě v roce 1942; jen zlomením americké námořní moci mohlo Japonsko

23

zajistit výsledky svých dosavadních výbojů. Ke stejnému závěr j Yorktown, jeden torpédoborec, 147 letounu a

dospěl i náčelník generálního štábu vojenského námořnictva a(' hiubinách oceánu však zmizely čtyři těžké japonské ^

mirál Nagano a v konečné instanci i císařský hlavní stan. Jj a jeden těžký křižník, několik dalších plavidel bylo vazné

Koncem května 1942 vyplul Jamamoto s mohutným loďstvenoškozeno. Současně Japonci ztratili 332 palubních letou jehož páteř tvořily čtyři těžké letadlové lodi

Akagi, Kaga, Hirji 3500 nejzkušenějších námořníku a letcu. ^ a Sórjú, a zamířil k atolu Midway, vzdálenému 1136 mil* o, Ztráta čtyř těžkých letadlových

lodí a nejlepších palubních Havajských ostrovů. Obsazením Midwaye, přímým ohrožení rilotů ukončila období do té doby nesporné japonské ^převahy Havajských

ostrovů, a dokonce i západního pobřeží Spojenýc námořním letectvu. Při prostém početním srovnání vsak stale států, hodlal přinutit velitele amerického

Tichomořského loďstv.ště nešlo o kritickou situaci – bezprostředně po midwayske admirála Chestera W. Nimitze k rozhodujícímu střetnutí. Nikd'itvě Japoncům

zůstaly k operačnímu použití dvě těžké a tri lehké z japonských velitelů neměl v tuto chvíli ani stín pochybnosutadlové lodi, zatímco Američané měli v Tichomon

pouze tri o výsledku zahájené operace. Nimitz mohl proti valící se lavingžké letadlové lodi. Rozhodující skutečností ale bylo, že ve SP˚J^ postavit pouze tři

letadlové lodi, několik křižníků a torpédoborců^h státech se v horečném tempu stavěly desítky letadlových lodi Musel však boj přijmout, neboť Jamamoto v

zásadě uvažovagech typů, a s touto výstavbou nebylo možno japonskou produk- zcela správně: Američané nemohli připustit ohrožení svých před; vůbec srovnat.

sunutých pozic a otevření cesty další japonské expanzi. Dva ame je nutno objasnit, proč je věnována tak velká pozornost pravé

rické operační svazy proto vypluly blížícímu se nepříteli v ústretyetacilovým lodím a proč ztráta čtyř z nich mohla vážné ohrozit

V časných ranních hodinách 4. června napadly letouny startu^ceschopnost japonského vojenského námořnictva, a to i za situa-jící z palub Jamamotových

letadlových lodí Midway. O několile) kdy mu stále zůstávala řada jiných, mnohdy velmi výkonných hodin později americké bombardéry, kterým se podařilo

včaijiadinových plavidel s velkou palebnou kapacitou. ^ vzlétnout ze vzletových drah atolu, zaútočily na japonské loďstvo Qd počátků bojů v Tichomoří se stále

jednoznačněji potvrzova-Započalo jedno z nejdramatičtějších a nejvýznamnějších střetnuto> ze letouny startující z palub letadlových lodí se stávají rozho-v

historii námořních bojů. Dva dny duněla děla, výbuchy pur%,jícím činitelem moderní námořní války a odsunuj^ do pozadí zvedaly k obloze gejzíry vod,

rozžhavená ocel prorážela palubyčžce obrněné a vyzbrojené bitevní lodi, do té doby představující lodí, rozsévala zkázu a vodní hladinu pokrytou troskami

rozstřílenlavní údernou sílu všech loďstev. Japonské námořnictvo, které ných letounů křižovala torpéda. Ve večerních hodináclfaělo zpočátku

převahu v letadlových lodích, vděčilo za řadu 6. června kontradmirálové Raymond A. Spruance, velitel 16ívých úspěchů právě jim. Mohlo z nich vytvářet silná

uskupeni, operačního svazu, a Frank Jack Fletcher, velitel 17. operačníhozasazovat nečekané a tvrdé údery v rozsáhlém prostoru/V Ticho-svazu,

obrátili svoje lodi na východ a vraceli se k Pearl Harborutnoří, kde námořní operace hrály klíčovou roh v průběhu všech Bitva skončila. bojových akcí,

měla válčící strana schopná účinně protivníkovi

Došlo ke zcela neočekávané a zdrcující porážce japonskéhoničit jeho bojová, dopravní a nákladní plavidla jeden z rozhodu-loďstva, první po 350 letech, kdy

korejský válečník Ji-Sun-sinjících předpokladů k vítězství. Místo palebné síly lodních děl rozdrtil japonskou invazní armádu. Američané ztratili letadlovou

• Podrobné vylíčení bitvy u Midwaye a událostí, jež předcházely, viz

* námořní míle = 1852 metry M Hubáček Pacifik v plamenech. Panorama 1980.

24

25

zasahujících cíle do vzdálenosti maximálně 30 kilometrů nastozemí dohodli na vytvoření Spojeného výboru náčelníků štálů pily nyní pumy a torpéda palubních

letounů s akčním rádiem 5ozbrojených sil USA a Velké Británie se sídlem ve Wasi-i více kilometrů. Američané měli štěstí, že se jim u Midv,ajngtonu a

schválili základní strategickou koncepci: obě mocnoti podařilo paralyzovat právě onu údernou pěst japonského vojtzamgří síly v prvé radě na porážku nacistického

Německa a pcté skéhо loďstva, a nemožnost nahradit potopená plavidla měla pdo]de k zúčtování s Japonskem. Vojenské akce spojenců v Ticro-Japonce ty nejvážnější následky. moří měly tedy v tomto období mít především obranný charaker Nikdo to nevěděl lépe než dlouholetý obhájce významu letad]s cílem udržet pozice zabezpečující jejich životní zájmy a zadrio-vých lodí, velitel Spojeného loďstva Jamamoto. Přestože jinétvat japonský nápor.
uskupení jeho lodí se podařilo zajistit úspěšné vylodění na an V únoru 1942 zřídil prezident Roosevelt Výbor náčelníků stasu rických aleutských ostrovech Kiska a Attu a že i po midwavs ozbrojených sil USA, jehož úkolem bylo provádět strategickou katastrofě zůstávalo Spojené loďstvo hrozivou silou, uvědomil kontrolu nad válečným úsilím země. Došlo i k rozdělení tichom)ř-jako jeden z prvních, že ztráta převahy v palubním letectského válčiště na dvě hlavní oblasti: jihozápadní a tichooceánshu. znamená ztrátu iniciativy na moři. Jeden z důstojníků vlajko Dne 30. března jmenoval Roosevelt generála Douglase MacArt-lodi popsal stav, v němž se nacházel velící admirál v době, k hurá vrchním velitelem spojeneckých sil v jihozápadní oblasti japonské svazy odplouvaly od Midwaye, takto: »Jako orná m zahrnující Austrálii s přilehlými vodami, západní část Šalomou-a se skelným zrakem seděl Jamamoto bezmocně s miskou rýžďnových ostrovů, Bismarckovo souostroví, Novou Guineu, Filipíny kaše v rukou na admirálském můstku.* Sebejistý Jamamoto jija Nizozemskou Východní Indii kromě Sumatry. MacArthur pod-nepodléhal snadno depresi, po 6. červnu ale pochopil, že to, č^ léhal náčelníkovi štábu americké armády generálu Marshallovi. se obával, se přiblížilo a nepodaří-li se nepřítele ochromit ryč Vrchním velitelem všech sil v tichooceánské oblasti se stal admirál lým a zdrcujícím úderem, bude nyní čas pracovat pro něj. VidiChester W.*Nimitz, velitel Tichomořského loďstva, podléhající velikých vítězství, kterou se dlouho opájeli japonští militaristé, veliteli vojenského námořnictva Spojených států admirálu Ernestu počala rozplývat. Nicméně teprve šest měsíců uplynulo od zahájj- Kingovi. Tato oblast byla rozdělena na tři menší: severotichomoř-ní jejich tažení Pacifikem a měli ještě dost sil, aby krvavou védskou, středotichomořskou a jihotichomofskou. prodloužili o další tři roky. Jedním z důstojníků, jejichž jména jsou spjata s významnými
Vítězství Spruanceových a Fletcherových lodí u atolu Midwiudálostmi na tichomořském válčišti v roce 1942, je viceadmirál zbavilo Havajské ostrovy hrozby nepřátelského útoku. KroiRobert L. Ghormley, kterého King vybral za velitele jihoticho-aleutské oblasti, kde se Japoncům podařilo dočasně zachytit, mořské oblasti prostírající se od rovníku k jižnímu pólu a zahrnu-dějištěm válečných operací v následujících měsících a letech válljfc' Nový Zéland, Novou Kaledonii, Nové Hebridy, ostrovy Fidži, staly prostory jižního Tichomoří, kam také nyní soustředíme sviSamou, Tuamotu, Markézy a Ellice. Ve světle pozdějších událostí pozornost. třeba říci, že admirál King neměl při této volbě nejšťastnější ruku. ------ Ghormley po řadu roků pracoval v administrativních funkcích Krátce po vypuknutí tichomořské války se ve Washingtonu setkv americkém vojenském námořnictvu, v posledním období, od americký prezident Roosevelt s britským ministerským předsr°ku 1940, jako námořní pozorovatel v Londýně. Do Washingto-dou Winstonem Churchillem na konferenci s krycím nazveš" se vrátil 17. dubna 1942 a týž den se dozvěděl, že má velet Arcadia. Oba státníci se v zájmu koordinace vojenského úsilí svýcv J^ním Tichomoří. O oblasti, jejíž velení převzal, a o nepřáteli,
26
27
kterému měl zabránit v dalším postupu, věděl jen tolik, co osta důstojníci washingtonského ministerstva vojenského námon1dr
veiké pozemní a letecké síly na dálnovýchodní hranici
-
Vovao v
důstojníci washingtonského ministerstva vojenského námon1dr^'kého svazu v očekávání, že vývoj událostí na sovětsko-tva, a to nestačilo. Po příjezdu do Aucklandu na Novém Zélan°v *ké frontg co nevidět vytvoří situaci příhodnou ke vpádu na koncem května 1942 (později bylo velitelství oblasti přemístí*1?^ uzemí. Američtí stratégové si dobře uvědomovali výhod-do Noumény na Nové Kaledonii) Ghormley zabředl do hrona^6 tohO; že značné síly poutané na Dálném východě nepříteli hlášení, zpráv a memorand, a přestože pracoval až do vyčerp^ s ., y Tichomoří, což spolů s příznivým výsledkem námořních – nebo spíš právě proto – nebyl schopen zvládnout rozhoduj v^tnutí v Korálovém moři a u Midwaye povzbuzovalo jejich požadavek své funkce, to jest pružně a s přehledem řešit situatre ^ ^^ na Japonce vyvíjet tlak v nesmírně důležitém prostoru a projevit potřebnou velitelskou rozhodnost i prozíravost. |v ,, Tichomoří a nepřipustit,

aby se tam pevně uchytili.
na japonské straně se po katastrofě u Midwaye přesunula
oří řiravované
na I když konference Arcadia postavila na první místo nutnost vyp zomost k
oblastem jihozápadního Tichomoří; připravované
řádat se s Německem, nebyli všichni vysocí američtí důstojn., utoku na
ostrovy Fidži a Novou Kaledonii byly odloženy. téhož názoru. Nejvýznamnějším
odpůrcem defenzivní strate? d začai; urychleně posilovat Rabaul, svoji
významnou za-v Tichomoří se stal vrchní velitel amerického
vojenské^dnu na severním pobřeží ostrova Nová Británie, a odtud hod-námořnictva
admirál King. Náčelník generálního štábu britský yést nový napor na Port
Moresby, spojenecký opěrný bod na ozbrojených sil generál Alan Brooke o něm
prohlásil: » Ať . žnim pobřezí Nové Guineje. Port Moresby v rukou spojenců byl
kdokoli cokoli říkal, na Kinga to nikdy nemělo velký účin skym velitelům
trnem v oku. Pokus dobýt jej |z moře počát-a nedokázalo jej to odlákat od
Tichomoří. Tam tíhlo jeho srdj^ května 1942 ztroskotal následkem nepříznivého
výsledku a tam byla i podstatná část jeho loďstva. Evropská válka pro i^ y
Korálovém moři. Nyní byl připravován druhý úder, a to znamenala jen velkou
nepříjemnost, která mu znemožňovala ru/m způsobem, že jednotky přesunuté po moři
do přístavu Buna rušené válčit v Tichomoří.* King samozřejmě nemohl proti ko^
severním pobřeží Nové Guineje přejdou přes pohoří Owena čepci přijaté na
nejvyšší úrovni vystupovat otevřeně, tím by se st§tanieve na jjn a napadnou Port
Moresby z týlu, z pevniny. pro Roosevelta jako velitel námořnictva neúnosným,
zvolil propOgate)< te-to operace byl stanoven na 25. července 1942. Mimo pro
tichomořské válčiště takzvaně »obranně útočnou* taktilijiné vyžadovala náležité
letecké zabezpečení, a tak k původním Trval na tom, že přijetí výlučně obranné
strategie by se styvjma vzletovým drahám rabaulského letiště přibylo pět dalších
spojencům osudným. Podle Kinga nebylo možno nepříteli dova zacaia výstavba
nových letišť na Novém Irsku, v Gasmatě na lit, aby se v nově získaných pozicích
pevně usadil, opevnil jizn;m pobřeží Nové Británie, v Lae a Salamaue na severním
a vybudoval námořní a letecké základny. Vedlo by to zcela zákpODřež,< >jové
Guineje a na ostrůvku Buká severně od ostrova nitě k zesílení japonského tlaku
na Novou Guineu, Austrál3OUga;nvijie
Samou, Novou Kaledonii a podstatně ztížilo budoucí opera By[O tecjy zřejmé, že
Japonci hodlají z linie Bismarcko-směřující k vyhnání nepřítele z obsazených
území. vo~ Šalomounově souostroví vytvořit baštu proti eventuálnímu Po porážce
japonského loďstva u Midwaye King, a spolu s nípostupu spojenců a současně i
nástupní prostor pro svoje vlastni i Nimitz a MacArthur, nabyli přesvědčení, že
nastal čas k zahájfexpanzívní a!sce. Aby si zajistili její neprostupnost,
zbývalo ještě ní protiofenzívy. Významnou roli v úvahách zastánců ofen/ n
Vybudovat dvě předsunuté letecké základny. Jednou se měl po strategie hrála i
skutečnost, že japonské vrchní velení neustaObsazení stát Port Moresby a druhá
se měla nacházet v jiznic
28
29
Salomounech. Při bližším průzkumu se ukázal jako nejvhodněji
ostrov Guadalcanal.
Američany začal tento vývoj silně znepokojovat. Admirál o němž jeho
spolupracovníci prohlašovali, že je tak tvrdý, že $ musí holit letlampou,
nakonec – s poukazem na narůstajíc nebezpečí – koncepci zvýšené aktivity v
jižním Tichomoří prosa díl, zejména když se mu podařilo přesvědčit generála
Marshalla
Okamžitě se vynořil nový problém. Americký nástup měl v pru řadě směřovat k
vyhnání Japonců ze strategicky důležitých pozi na Šalomounových ostrovech.
Admirál Nimitz velel jak námoři pěchotě, která měla provést výsadkové operace,
tak transportnín plavidlům, jež ji měla přepravit, tak i letadlovým lodím a
ostat ním bojovým plavidlům, která měla vylodění krýt. Na druh straně
Šalomounovy ostrovy se nacházely v prostoru MacArthu rovy jihozápadní oblasti.
Nimitz požadoval, aby nadcházejíc bojové akce probíhaly pod jeho velením,
MacArthur kladl stejní požadavek. Kromě toho generál MacArthur měl vlastní
předstí vu o důležitosti jednotlivých cílů a navrhoval ofenzívu zahaj útokem
přímo na Rabaul. Za tímto účelem žádal přidělení vy; kove divize a podporu
letadlových lodí. Američané v tu dobu i v jižním Tichomoří pouze l. divizi
námořní pěchoty a jediné letadlové lodi Saratogu a Enterprise.
MacArthur mohl k podpoře svého plánu útoku na Raua.
uvést řadu závažných argumentů. Význam této japonské zákla]
ny měsíc za měsícem vzrůstal. Japonci nešetřili lidmi ani mai
riálem, aby ji posílili, a bylo jasné, že čím později se jim

Američané pokusí vyrvat, tím to bude obtížnější. Když by !
Japonci Rabaul ztratili, jejich síly na Šalomounových ostrovf
a Nové Guineji by byly beznadějně odříznuty, byla by odstraní
stále trvající hrozba japonského útoku na Austrálii a současně
se spojencům otevřela cesta ke znovuzískání Filipín.
Přes všechny tyto významné skutečnosti se námořnictvo v č s admirálem Kingem proti MacArthurově návrhu zásadně posi vilo. Nehodlalo poslat jedinou výsadkovou divizi a dvě ceni
l nadlové lodi do zrádných a nedostatečně zmapovaných vod Šalomounova moře, navíc ještě pokrývaných akčním rádiem janských ietounů startujících z pozemních základen. Námořníci MacArthurovi vytýkali, že je ochoten letadlové lodi obětovat _ nakonec co vlastně mohou očekávat od generála pozemních \ojsk. Proto jeho plán odsoudili jako neuvážený a hazardní. Nimitz o něm nechtěl vůbec slyšet a pokládal, vzhledem k současným možnostem spojenců, za reálný pouze uvážlivý a pozvolný postup, který by neriskoval katastrofu.
Příprava pracně prosazené a obhájené ofenzívy se tím dostala do slepé uličky, neboť Nimitz i MacArthur byli v jim svěřených oblastech vrchními veliteli a jeden nemohl zasahovat do kompetence druhého. V této souvislosti znovu vyvstala otázka, zda je dobré, aby tichomorské válčiště bylo rozděleno na dvě oblasti podléhající rozdílným velitelům, nebo zda by nebylo vhodnější, aby celému Tichomoří velel pouze jeden důstojník. Zastánci jednotného velení tvrdili, že jen tak je možno dosáhnout naprosté koordinovanosti akcí, jejich oponenti zase dokazovali, že není v silách sebeschopnějšího velitele obsáhnout problematiku válčiště prostírajícího se od Aleut po Austrálii. Nakonec dostali za pravdu obhájci odděleného velení a i nadále zůstal generál MacArthur velitelem jihozápadní oblasti a admirál Nimitz oceánských oblastí; oba podléhali pouze Výboru náčelníků štábů. Nicméně kdo bude velet první spojenecké ofenzívě v Pacifiku » kterým směrem se obrátí její ostří, musel rozhodnout Washing-:on. Po sérii bouřlivých jednání Výbor náčelníků štábů - v podstatě dva jeho členové a hlavní oponenti admirál King generál Marshall – přijal rozhodnutí založené na návrzích ředložených námořníky.
Ofenzíva bude zahájena obsazením ostrovů Santa Cruz, tvořených několika atoly a hornatými ostrůvky položenými jihovýchodně od Šalomounových ostrovů, Tulagi a přilehlých ostrovů v jižní části Šalomounů. První část operace s krycím názvem Strální věž. (Watchtower) bude pod strategickým velením admirála Aby při jejím provádění nezasahoval do prostoru podléha-
31
30
jícího MacArthurovi, byla hranice MacArthurovy jihozápadní oblasti posunuta o jeden stupeň zeměpisné délky na západ, takže ostrov Guadalcanal nyní náležel do jihotichomořské oblasti Nimit-zova podřízeného viceadmirála Ghormleyho Po ukončení první části Strážní věže, především po získání vhodné základny na Tula-ei převezme strategické velení MacArthur, obsadí severní část Salomounových ostrovů a současně jeho jednotky zahájí postup na Nové Guineji od Port Moresby na sever, k přístavům Salamaua a Lae Z nově získaných nástupních prostorů nakonec zaútočí na Rabaul Ve směrnici z 2 července 1942 Výbor náčelníků štábů stanovil datum zahájení akcí na l srpen 1942
Novodobá historie Guadalcanalu začíná vlastně již tehdy, když španělský důstojník don Alvaro Mendaňa, oblíbený synovec peruánského místokrále, přesvědčil svého strýce, aby mu poskytl dvě lodi k výpravě do bájné zlatonosné země Ofir, ze které měl údajně získávat své bohatství biblický král Šalomoun Dne 19 listopadu 1567 vyplul z peruánského přístavu Callao na západ Proplul mezi Markézami a souostrovím Tuamotu, krátce se zastavil na ostrovech Ellice 7. února 1568 spatřil velký ostrov, jejž nazval Santa Isabel, první z řady ostrovů nově objeveného souostroví Na Santa Isabele se výprava zdržela Námořníci postavili z pokácených stromů loď, se kterou Pedro de Ortega, jeden z Mendaňových důstojníků, doplul k dalšímu ostrovu, kterému dal jméno podle svého rodného města ve španělské provincii Valencii Guadalcanal Výprava objevila ještě několik jiných ostrovů souostroví, a přestože nenalezla vytoužené zlato krále Šalomouna, Alvaro Mendaňa je nazval ostrovy Šalomounovými Dne 11 září 1569 se vrátil do Peru Až téměř o třicet let později se pokusil znovu na Šalomounovy ostrovy doplout a kolonizovat je pro španělskou korunu Tentokrát dosáhl jen ostrovů Santa Cruz, kde zemřel
Po následujících téměř dvě stě let všichni na Šalomounovy ostrovy zapomněli Královští hydrografové dokonce došli * závěru, že nikdy neexistovaly, a z map Pacifiku je vymazali.
32
33

Teprve v roce 1767 je znovuobjevil velký francouzský mořeplavec de Bougainville, jehož jménem byl též nazván ostrov na severu souostroví
O Šalomouny nikdo nejevil zájem. Nenašlo se tu zlato, které by přilákalo prospektory, byly příliš vzdálené od center civilizace, aby je vyhledávali turisté, a tak dlouho zůstávali jedinými obyvateli nepočetní příslušníci polynéských domorodých kmenů. Když si v posledních dvou desetiletích devatenáctého století koloniální mocnosti rozdělovaly tichomořské ostrovy, Německo se zmocnilo severních Šalomounů, především Bougainvillova ostrova, zatímco Velká Británie uchvátila zbytek spolu s blízkým souostrovím Santa Cruz. Australští kolonisté založili na pobřeží několika ostrovů plantáže kokosových palem, vyváželi odtud kopru, drahá dřeva a perleť. Po první světové válce se bývalé německé ostrovy staly součástí australského Mandátního území a všechny ostatní zůstaly kolonií Velké Británie se správním střediskem na Tulagi.
Celé Šalomounovo souostroví tvoří dva souběžné řetězy větších a menších ostrovů táhnoucích se od severozápadu na jihovýchod. Odděluje je úzký, ale hluboký průliv, který američtí námořníci nazvali Štěrbinou (Slot). Guadalcanal, ležící v jižní části souostroví, je 160 kilometrů dlouhý a 50 kilometrů široký. Jde o hornatý ostrov s hřebeny dosahujícími výšky až kolem dvou tisíc metrů, porostlý pralesy a lesostepí Přes romantický dojem, kterým ostrov zapůsobí na připlouvajícího návštěvníka, má horké a nezdravé podnebí, teplota na pobřeží dosahuje až 33 stupňů, téměř denně se z oblohy valí proudy deště, měnícího zemi v moře mazlavého bláta, a celý ostrov zamořují mračna moskytů, roznášejících malárii. Před vypuknutím tichomořské války jej obývalo kolem osmi tisíc domorodců. Kromě nich tam bylo ještě par misionářů, kteří přijížděli plni apoštolského zápalu a odjížděli zlomeni malárii a horečkou. Plantážníci na pobřeží snili jen o tom, aby vydělali trochu peněz a mohli se vrátit do Sydney. Nedaleký ostrov Tulagi je mnohem příjemnějším místem a díky dobrému přístavu soustředil většinu obchodu celé oblasti. Britové
35
tam zřídili zásobárnu uhlí pro svoje lodi, usadil se tam i anglikár ský biskup a obchodní společnost bratří Leverových.
Japonská vojska se vylodila v jižní části Šalomounových ostrovj v prvním týdnu měsíce května 1942. Námořní výsadek obsac ostrovy Tulagi a Florida. Na Tulagi Japonci umístili posádkl několika set mužů, protiletadlovou baterii, instalovali tam rádio vou stanici, vyložili spoustu zásob a v následujících týdnech pře' budovávali přístav na základnu pro hydroplány. Ostrovu Guadal-canal zpočátku nevěnovali příliš pozornosti, jen občas připlouvaly k jeho pobřeží menší japonské oddíly a vracely se s uloupeným dobytkem a pochytanými domorodci, které přinutili pracovat na výstavbě tulažské základny. Tím japonský zájem o tuto oblast prozatím skončil a pozornost se obrátila ke spojenecké námořní základně Port Moresby na jižním pobřeží Nové Guineje.
Velitel Tichomořského loďstva admirál Nimitz věděl, že získají-li Japonci Port Moresby, znamená to ohrožení celého jihovýchodního Tichomoří a Austrálie. K jejich zastavení měl ale zoufale málo sil – pouze několik křižníků a torpédoborců a dvě letadlové lodi Yorktown a Lexington. Ty ve dnech 5.–8. května 1942 vybojovaly bitvu v Korálovém moři. Američané ztratili Lexington, Yorktown byl poškozen, ale Japonci se stáhli a útok na Port Moresby odložili. O měsíc později, ve dnech 4.–6 června, došlo k bitvě u Midwaye. Výsledkem byly změny japonských strategických plánů a zpočátku opomíjený Guadalcanal měl nyní sehrát nezanedbatelnou roli; byl vybrán k výstavbě důležitého letiště. Díky dobře fungující zpravodajské síti nezůstaly nepřátelské záměry spojeneckému velení dlouho utajeny, nikdo však nepředpokládal, s jakou vervou se Japonci pustí do díla.
Dne 4. července 1942, dva dny poté, co Výbor náčelníků štábů s konečnou platností rozhodl o zahájení útočných operací, osádka amerického průzkumného letounu přelétávajícího nad Guadalca-nalem pořídila několik fotografií. Vyvolané snímky způsobily v Nimitzově hlavním stanu v Pearl Harboru poplach. Bylo z nith
36
zřejmé, že letiště, které Japonci na místě bývalých plantáží kokosových hájů stavějí, je téměř hotovo. Od této chvíle se nehostinný ostrov stal objektem mimořádné pozornosti nejvyšších amerických velitelů a měl jím zůstat po řadu měsíců. Nimitz
1 King si dobře uvědomovali, že nepřátelské letouny startující
2 Guadalcanalu ohrozí americká postavení na Nových Hebri-dách, na Nové Kaledonii a stanou se hrozbou pro celé jižní Tichomoří. A tomu bylo třeba zabránit za každou cenu.
Původní cíl operace Strážní věž se nyní změnil. Po zjištění situace na Guadalcanalu bylo jasné, že obsadit právě tento ostrov a znemožnit nepříteli

uvedení letiště do provozu, se stává jejím klíčovým bodem.
Dne 10. července viceadmirál Ghormley obdržel od Nimitze operační rozkaz nařizující dobýt a obsadit Tulagi a Guadalcanal. Ghormley byl současně pověřen strategickou kontrolou celé operace a taktické velení expedičním silám bylo svěřeno viceadmirálu Franku Fletcherovi, stále ještě obestřenému slávou z nedávných velkých námořních bitev v Korálovém moři a u Midwaye. Fletcherovi, jehož admirálská vlajka vlála ze stožáru letadlové lodi Saratoga, byla podřízena dvě námořní uskupení; podpůrný svaz kontradmirála Leigha Noyese, zahrnující letadlové lodi Saratoga, Enterprise, do Tichomoří čerstvě přibylou letadlovou loď Wasp, novou bitevní loď North Carolina, pět těžkých a jeden lehký křižník, šestnáct torpédoborců a dva tankery, a výsadkový svaz kontradmirála Richmonda Kellyho Turnéra sestávající z transportních lodí a doprovodné skupiny osmi křižníků (z nich tři australské) a devíti torpédoborců pod britským kontradmirálem Victorem A. C. Crutchleyem. Vlastní výsadek a obsazení určených cílů měly provést jednotky generálmajora námořní pěchoty Vandegrifta, podřízeného kontradmirálu Turnérovi. Šlo o 1. divizi námořní pěchoty posílenou 2. plukem námořní pěchoty, 1- úderným praporem a 3. obranným praporem, celkem 19 000 mužů.
Třetím uskupením určeným k zajištění operace Strážní věž bylo Jihopacifické letectvo, jemuž velel kontradmirál John S.
37
McCain; tvořily jej letouny z pozemních základen na Nové Kale-donii, Samoe a Fidži. McCain podléhal přímo viceadmirálu Ghormleymu, což později působilo značné potíže v operativní spolupráci pozemního letectva a Turnérova výsadkového svazu Potřeboval-li Turner McCainovy letouny, musel se služebním postupem obrátit na Fletchera, ten na Ghormleyho, který jediný byl oprávněn udělit McCainovi příslušný rozkaz. Ze tato složitá cesta průběh operace komplikovala, bylo nabíledni, nicméně k nápravě nedošlo.
Muž, kterému připadl v guadalcanalské operaci nejobtížnější úkol po šest měsíců svádět krvavé boje v močálech a pralesích tropického ostrova – generálmajor Alexander Archer Vandegnft – byl bezesporu jedním z nejschopnějších důstojníků americk námořní pěchoty, se kterou také byla spojena celá jeho vojensk kariéra. V jejích řadách bojoval za americké zájmy v Nikaragi Mexiku a na Haiti. V letech 1935–1937 velel jednotce námořní! pěchoty střežící americké velvyslanectví v Pekingu a poté byli v hodnosti brigádního generála zástupcem velitele 1. divize námořní pěchoty umístěné v New River v Severní Karolíně. Dne 23. března 1942 byl jmenován velitelem divize a současně povýšen j na generálmajora.
O měsíc později byly rozkazem admirála Kinga vytvořeny! Jihopacifické výsadkové síly a Vandegriftova divize po urychle-l něm doplnění stavů, výstroje a výzbroje dostala příkaz přesunouti se do jižního Tichomoří. První sled divize s generálem Vandegrif-í tem doplul do Wellingtonu na Novém Zélandu 14. června J V hlavním stanu velitele oblasti admirála Ghormleyho v Aucklaivj du se generál dozvěděl, že v rámci operace Strážní věž je pověřeij úkolem obsadit Tulagi a Japonci budované letiště na Guadalca nalu. Zahájení operace, Washingtonem stanovené na 1. srpna ponechávalo Vandegriftovi zoufale málo času k přípravě – druh| sled divize dorazil na Nový Zéland teprve 11. července.
Do wellingtonského přístavu připlouvaly lodi naložené municí, potravinami a spoustou materiálu potřebného k provedení velWj
výsadkové akce. Obtížnou situaci ještě zkomplikovaly deště; nepřetržité proudy vod zalévaly lodi, přístaviště i hory vyloženého materiálu. Novozélandští dokari odmítali v takovém počasí pra-co^at, proto na jejich místo musely nastoupit tisíce námořních pěšáků. Vojáci bojových jednotek nešetřili projevy nespokojenosti, vládla rozmrzelost a wellingtonská policie měla plné ruce práce, aby zabránila rvačkám mezi vojáky a tvrdohlavými dokari.
Dalším velkým problémem, se kterým se generál Vandegrift potýkal, bylo získání nezbytných informací o ostrovech, na něž měly jeho jednotky zaútočit – o pobřeží, přílivu, terénu i o síle a rozmístění japonských posádek. Neexistovaly kvalitní mapy jižních Šalomounů, k dispozici bylo jen pár německých z počátku století, a ty nemohly sloužit jako podklad k přípravě výsadkové operace. Důstojníci Vandegriftova štábu naštěstí získali řadu cenných poznatků od bývalých plantážníků, misionářů, obchodníků a námořníků, kteří na ostrovech před válkou pobývali nebo tam pravidelně zajížděli.
Velmi důležité informace poskytovali i příslušníci takzvané Australské pobřežní hlídkové služby. Šlo o zpravodajskou síť tvořenou převážně dobrovolníky, kteří na ostrovech Šalomounova a Bismarckova souostroví obsluhovali výkonné radiostanice, sledovali činnost nepřítele a do ústředí v australském Sydney podávali pravidelné zprávy. Tato organizace, jejíž základy byly položeny již několik let před válkou, byla od roku 1939 řízena australským vojenským

námořnictvem a v jejím čele stál podplu-kovník Erik Feldt. Po japonském vylodění na Tulagi zůstalo na šalomounech kolem deseti pobřežních pozorovatelů, převážně bývalých obchodníků a koloniálních úředníků. V následujících měsících, když se ukázala důležitost jejich informací, americké hydroplány a ponorky přepravily na ostrovy další. Tak jak Japonci jednotlivé ostrovy obsazovali, tito stateční muži se stahovali do ukrytu v džungli a za nesmírně těžkých podmínek pokračovali v práci, která zejména v počátečních měsících války byla pro spojence neocenitelná. Podávali například zprávy o přeletech japonských letadel, což v řadě případů spojenecké obraně umožnilo
38
39
l
včas se připravit k odražení náletů, a než nepřátelské letecké svazy dosáhly cíle, stačily jim vzlétnout v ústrety stíhačky. Členové hlídkové sítě zachránili i životy mnoha sestřeleným spojeneckým letcům; jen v prvním roce války jich bylo kolem sto dvaceti. Japonci brzy rozpoznali, jaké škody jim pobřežní hlídková služba působí, proto nešetřili úsilím, aby její činnosti zamezili. Jen díky podpoře domorodých obyvatel ostrovů mohli pozorovatelé v džungli přežít a jejich vysílačky nepřestávaly vysílat do éteru proud důležitých informací. Přitom všichni tito muži, jak bílí radisté, tak jejich domorodí pomocníci, dobře věděli, co je čeká, padnou-li nepříteli do rukou – nelidské mučení* a smrt. Mnoho jich také takto zahynulo a mezi těmi, co přežili, jsou nositelé nejvyšších spojeneckých vyznamenání za statečnost.
Velitelem hlídky na Guadalcanalu byl major Martin Clemens. Ten se také ze zpráv svých pátračů již v druhé půli června dozvěděl, že Japonci zcela neočekávaně přesunuli na ostrov několik tisíc mužů a v blízkosti Lunžského výběžku opevňují pobřeží a že rychlým tempem zahajují práce na vyčištění širokého pruhu země, kde hodlali vybudovat letiště. Významná informace odešla do Sydney a potom, jak práce na pobřeží postupovaly, následovaly další. V červenci Clemens odeslal řadu informací, které nezbytně potřeboval štáb generála Vandegrifta i kontradmirál Turner při zpracování plánů na vylodění.
Čtyři týdny, jež zbývaly od rozhodnutí Výboru náčelníků štábů do data stanoveného k zahájení invaze, i když byly vyplněny horečnou činností, k náležité přípravě nestačily. Soustředění potřebných informací, vypracování plánu výsadku, koordinace nasazení leteckých a námořních sil, nácvik jednotlivých fází operace, to vše vyžadovalo daleko víc času. Ghormley proto požádal o odklad dne »D«, původně stanoveného na 1. srpna 1942. Výbor náčelníků štábů jej posunul nejprve na 4. a potom na 7. srpna. Admirál King jako člen Výboru z titulu své funkce vrchního velitele námořnictva dal však admirálu Nimitzovi jednoznačné najevo, že tento odklad je konečný, další už nepřipadá v úvahu.
40
King si byl vědom, s jakými potížemi se Ghormley a ostatní potýkají, nemohl ale jednat jinak, jeho neústupnost měla vážné důvody. Jak se později ukázalo, podle japonských plánů se mělo euadalcanalské letiště již začátkem srpna stát operační základnou pro šedesát bombardérů a do konce měsíce srpna z něj měl operovat již celý letecký svazek. I když byl postup prací přes veškeré úsilí pomalejší a tyto termíny Japonci zřejmě dodržet nemohli, bylo by se jim to podařilo o nějaký týden později a od toho okamžiku by jejich letadla ovládala vzdušný prostor v celém jižním Tichomoří a poskytla i dostatečnou podporu zamýšlenému útoku na Port Moresby.
Ve druhé polovině měsíce července se tempo příprav operace pod tlakem neúprosně se blížícího dne »D« ještě zvýšilo. Pro spěch, ve kterém vše probíhalo, docházelo k řadě opomenutí, omylů, důležité otázky zůstávaly nedořešeny, velitelé měli jen mlhavé představy o svých úkolech, chyběly přesné plány součinnosti jednotlivých operačních skupin, byly potíže v týlovém zabezpečení, v přísunu potravin, munice, výstroje, nebyl dostatečně propracován systém spojení. S tímto dlouhým seznamem nedostatků zahajovaly spojenecké síly první ofenzivní operaci v ticho-morské válce a první výsadkovou operaci, kterou ozbrojené síly Spojených států prováděly od roku 1898. Navíc američtí důstojníci i řadoví vojáci neoplývali přílišnou sebedůvěrou. Japonce po úspěšných taženích, kterými získali Malajsko, Filipíny a Jávu, obestírala gloriola neporazitelnosti, zejména pokud šlo o specifické podmínky války v džungli. Porážka Spojeného loďstva u Mid-waye jí ještě nedokázala otřást, k tomu bylo třeba daleko víc.
Silné pochybnosti o správnosti a vhodnosti operace Strážní věž měl sám admirál Ghormley. Již začátkem července při poradě s velitelem jihozápadní oblasti generálem MacArthurem v jeho hlavním stanu v australském Melbournu je nepokrytě vyjádřil. MacArthur poté shrnul svoje a Ghormleyho stanovisko v memorandu, jež

zaslal 9. července Nimitzovi a Kingovi. Argumentoval tím, že operace je předčasná a skončí katastrofou. Poukazoval na nebezpečí hrozící expedičním silám z nově vybudovaných japon-
41
ských letišť a zdůraznil nedostatek letounů, leth plavidel i vojsk na straně spojenců. Závěrem navrh^ odložit na dobu, kdy zvýšení vlastních sil v Tichomoří dá „ - u, naději na úspěch.
Admirál King, když o tomto memorandu informoval náčelníka štábu pozemních vojsk generála Marshalla, jízlivě poznamenal, že před třemi týdny chtěl MacArthur s jednou výsadkovou divizí a dvěma letadlovými loďmi vyrazit přímo proti hlavní nepřátelské základně v Rabaulu a nyní má strach troufnout si na Tulagi, kde je jen pár set Japonců. King samozřejmě s námitkami nesouhlasil a trval na provedení Strážní věže. Zůstává však otázkou, zda za této situace neměl spolu s Nimitzem uvažovat o nahrazení vicead-mirála Ghormleyho jiným důstojníkem.
Ghormley, který stejně jako MacArthur vůbec nebyl přesvědčen, že v této době a za těchto okolností je Strážní věž správná a úspěšně proveditelná, byl pověřen jejím strategickým řízením. Sice tento úkol z větší části přesunul na viceadmirála Jacka Fletchera, to však žádnou zásadní změnu nepředstavovalo. Již před několika týdny, na poradě s Nimitzem v Pearl Harboru, se Fletcher postavil proti útoku na Guadalcanal. I on prohlásil, že se silami, které jsou k dispozici, je operace odsouzena k nezdaru. Znovu se naskýtá otázka, zda bylo na místě, že další z klíčových velitelských funkcí v nadcházející akci byla svěřena důstojníkovi, jenž měl od počátku výhrad) Že nakonec byl výsadek na Tulagi a Guadalcanalu úspěšný a že po šesti měsících úporných bojů Američané dokázali Guadalcanal nejen udržet, ale přinutit nepřítele, aby po velkých ztrátách a obětech zápas vzdal, bylo zásluhou především statečnosti a obětavosti projevené řadovými vojáky a důstojníky námořní pěchoty, pozemních vojsk, letectva a námořnictva, kteří se zoufalým odhodláním nahrazovali to, co nestihli, zanedbali nebo v co nevěřili velitelé a jejich štáby.
Přes výhrady Ghormleyho a Fletchera, přes mnoho vážných nedostatků, jež už nebylo ve zbývajícím čase možno odstranit, se příprava Strážní věže – kterou námořníci právě pro její evidentní slabiny nazvali operací Tkanička (Shoestring) – blížila k závěru.
42
vyplula z wellingtonského přístavu velká skupi-a doprovodných plavidel s hlavní částí výsadkových jednotek. Další plavidla opouštěla základny v Sydney a Noumée na Nové Kaledonii, již několik dní byly na moři lodi plující z Pearl Harboru, a dokonce i ze Saň Diega na západním pobřeží Spojených států. 26. července se setkalo okolo osmdesáti plavidel poblíž ostrůvku Koro v souostroví Fidži.
Na pozdějších operacích, při dobývání Filipín nebo Marian, se podílela podstatně větší námořní uskupení, ale nyní, v roce 1942, pohled na shromážděné lodi silně zapůsobil na každého pozorovatele. Z Atlantiku přibyla letadlová loď Wasp, těžké křižníky Quincy a Vincennes a nová bitevní loď North Carolina, první z obrů o výtlaku 38 000 tun, jež v následujících letech křižovaly hladinu Pacifiku. Z jejích dělových věží čnělo devět 406mm děl a paluba se ježila hlavněmi protiletadlových kanónů, jichž měla nová loď dvakrát až třikrát víc než bitevní lodi přepadené před půl rokem v Pearl Harboru. Impozantní seskupení desítek bojových plavidel všech typů však skrývalo jeden vážný nedostatek. Kromě letadlových lodí Enterprise a Saratogy žádná z nich dosud neoperovala společně a spěch, s jakým byla operace Strážní věž připravována, nedovolil provést potřebný nácvik, prověřit spojení, ujasnit důležité prvky společného taktického postupu. Například britský kontradmirál Crutchley vůbec neměl možnost se osobně setkat s veliteli amerických křižníků, kteří mu nyní podléhali.
Dne 26. července, hned po shromáždění invazního loďstva, se konala na palubě Fletcherovy vlajkové lodi Saratogy konference velících důstojníků. Řídil ji Fletcher, viceadmirál Ghormley, který mezitím přesunul svoje velitelství z Aucklandu do Noumény, přítomen nebyl. Ghormleyho neúčast na této důležité schůzce, která měla ještě v poslední chvíli alespoň zčásti napravit to, co se nepodařilo stihnout – především upřesnit součinnost všech sil podílejících se na operaci – byla později oprávněně kritizována. Důstojník odpovídající za strategické řízení celé akce se neměl V tuto chvíli zabývat podružnějšími problémy, naopak vahou své
''kce velitele jihotichomořské oblasti měl spolupůsobit při vy-
43
jasňování sporných otázek a zabezpečit koordinovanost společného úsilí. Tato úloha zůstala na admirálu Fletcherovi, který sejí zhostil dosti pochybným způsobem. Opět dal nepokrytě najevo svoje výhrady vůči operaci, což pochopitelně nebylo žádným velkým povzbuzením pro nikoho z přítomných.

Velmi důležitým úkolem, jenž mohl rozhodnout o úspěchu či neúspěchu výsadku, byl pověřen svaz tří těžkých letadlových lodí. Měl svými palubními letouny zajišťovat leteckou ochranu v době, kdy bude u břehů Tulagi a Guadalcanalu vyloďována celá divize a podpůrné jednotky. Generálmajor Vandegrift předpokládal, že i za optimálních podmínek, kdy by se podařilo rychle zlomit odpor obránců, vytvořit předmostí a v největším spěchu vykládat vojska, výzbroj a zásoby, by to nebylo možné provést dříve než ve čtyřech dnech. Po celou tuto dobu budou se vší pravděpodobnosti výsadkové jednotky a vyloďovací plavidla terčem zuřivých útoků nepřítele jak ze vzduchu, tak z moře a bez dostatečného leteckého krytí může vše skončit katastrofou. Lze si proto snadno představit Vandegriftovo i Turnérovo zděšení, když na palubě Saratogy uslyšeli, co má v úmyslu velící admirál.
»Viceadmirál Fletcher se tehdy zeptal kontradmirála Turnéra, kolik dní bude potřebovat k vysazení jednotek. Kontradmirál Turner odpověděl, že to potrvá asi pět dní. Viceadmirál Fletcher nato prohlásil, že odpluje z oblasti Šalomounových ostrovů za dva dny vzhledem k nebezpečí leteckých útoků na letadlové lodi a pro nedostatek pohonných hmot. Jestliže jednotky nemohou být vysazeny ve dvou dnech, ať se od výsadku upustí. On rozhodně za dva dny odpluje . . . Kontradmirál Turner prohlásil, že jednotky za dva dny vysazeny být nemohou.* (Z oficiálního materiálu United States Naval Administration in World War II citováno generálem J Samuelem B. Griffithem v knize Bitva o Guadalcanal). Tímto rozhodnutím Fletcher korunoval svůj neblahý postoj k operaci Strážní věž.
V následujících čtyřech dnech proběhl na pobřeží ostrova Kory nácvik výsadku. Výsledkem bylo další zklamání. Výsadkové lodi přistávaly daleko od určených prostorů, podpůrná palba lodních
děl byla nepřesná, nevyznamenaly se ani bombardéry startující z palub letadlových lodí, vážné potíže se objevily ve spojení. Po tom všem jen málokdo ještě doufal, že nakonec vše dobře dopadne.
44
45
2.
VYLODĚN!
V odpoledních hodinách dne 31. července invazní loďstvo zvedlo kotvy a zamířilo na západ. V Korálovém moři změnilo kurs na sever a pokračovalo k jihovýchodní části Šalomounových ostrovů. V protiponorkové formaci plulo pod ochranou bojových plavidel 19 velkých transportních lodí a 4 transportní torpédoborce, na jejichž palubách se tísnilo téměř 19 000 mužů námořní pěchoty. Štěstí Američanům zatím přálo, nízké mraky a časté dešťové přeháftky je bezpečně skrývaly před nepřátelským leteckým průzkumem.
Ve tři hodiny ráno 7. srpna 1942 se plavidla určená k vysazeni jednotek na Tulagi oddělila od hlavních sil a pokračovala severně od ostrova Sávo, zatímco hlavní síly invazního loďstva proplouvaly kanálem mezi jižním pobřežím ostrova Sávo a mysem Esperan-ce, severozápadním výběžkem Guadalcanalu. Svaz letadlových lodí křižoval jižně od Guadalcanalu.
V 6 hodin 14 minut zaburácela děla těžkého křižníku Quincy a k tmavé mase guadalcanalského pobřeží se řítil náklad oceli.
46
Žlutozelené záblesky označovaly místa dopadu granátů. Pravidelné dunění lodních děl se mísilo s hukotem leteckých motorů, i letouny letadlových lodí se připojily k ostřelování několikakilometrového pásu pobřeží, kde měly zakrátko přistávat čluny s námořní pěchotou. Velké dopravní lodi zpomalovaly, až úplně zastavily několik set metrů od břehů ostrova.
V šest hodin 50 minut vydal velitel skupiny dopravních lodí kapitán Reifsnider rozkaz: »Výsadek na břeh!« Zaskřípaly kladky jeřábů a na hladinu klesaly výsadkové čluny. Do nich sestupovali námořní pěšáci v zelených uniformách, náhle zmlklí a znervóznělí. To, že z ostrova dosud neodpovědělo jediné dělo, neozval se jediný kulomet, pokládali za léčku nastraženou záludným nepřítelem; předpokládali, že Japonci čekají, až se výsadkové čluny přiblíží, a pak je zahrnou vražednou a zničující palbou. Těsně po deváté hodině se přídě prvních člunů zabořily do písku pláže a stovky mužů se začaly brodit ke břehu. Stalo se to, co nikdo nepředpokládal: vylodění Japonce naprosto překvapilo, zaskočilo a zcela paralyzovalo jejich obranu. Američané očekávali, že na Guadalcanalu narazí na tvrdý odpor, odhadovali nepřátelskou posádku ostrova asi na 5000 mužů. Ukázalo se, že je jich tam pouze 2200 a z toho 1700 vojáků patřilo k ženijním jednotkám. Kromě ojedinělých výstřelů se Japonci nezmohli na odpor, ve zmatku opustili svá stanoviště, zanechali na místě výzbroj a zásoby a stáhli se do džungle, dál od pobřeží. Do večerních hodin se z patnácti dopravních lodí vylodilo na Guadalcanal 11 000 mužů v prostoru zhruba šesti kilometrů od

Lunžského výběžku. Do odpoledne příštího dne obsadili rozestavěné letiště a Japonci opuštěný tábor na jeho západní straně. Ve světle později mnohokrát prokázané japonské bojovnosti a odolnosti nelze snadný úspěch výsadku vysvětlit jinak, než že totální zhroucení nepřátelské obrany způsobil pouze moment naprostého překvapení a dezorientace. Generálmajor Vandegrift mohl pro tuto chvíli s úlevou vydechnout.
Druhá část výsadku, asi 6000 mužů pod vedením Vandegriftova
47
48
zástupce brigádního generála Rupertuse, se ve stejnou dobu, kdy první čluny přirážely ke Guadalcanalu, přiblížila k ostrovu Tulagi, vzdálenému šestnáct mil na sever. Úkolem Rupertusova odřadu bylo zničit nepřátelskou základnu pro hydroplány, obsadit Tulagi a dva blízké ostrůvky Gavuto a Tanambogo. Menší oddíly měly zajišťovat boky obsazením strategických pozic na ostrově Florida. Na Tulagi zaútočil 1. úderný prapor podplukovníka M. A. Edsona, nejzkušenější jednotka, kterou generálmajor Van-degrift disponoval. Těsně před zahájením útoku Fletcherovy letouny napadly pumami a palubními zbraněmi hydroplánovou základnu. Zničily 19 zakotvených létacích člunů a dva velké čtyřmotorové hydroplány typu Kawaniši H8K1, ve spojeneckém kódu nazývané Emily. Poté, za podpůrné palby lodních děl, nastoupili pěšáci. I tady proběhlo vylodění bez větších obtíží, nepřítel nakvap opustil pobřežní linii a stáhl se do vnitrozemí, kde členitý terén poskytoval výborné podmínky k úkrytu.
Obsazení obou malých ostrůvků Gavutu a Tanambogo se však ukázalo obtížnějším než útok na Tulagi I když předcházela dělostřelecká příprava a letecké bombardování, 1000 japonských vojáků dobře ukrytých v jeskyních a zákopech dál čekalo, připraveno přivítat nastupujícího nepřítele smrtící palbou pušek a kulometů. Vandegrift musel v poledne 8. srpna poslat z Guadalcanalu posily o síle dvou praporů a až za jejich podpory byla japonská obrana zlomena a oba ostrůvky obsazeny.
Zatímco na Guadalcanalu zavládl po vylodění klid a nepřítel zmizel v džungli, tulažská část operace přinesla řadu nepříjemných překvapení. V noci ze sedmého na osmého srpna, pod příkrovem inkoustové tmy, podnikli Japonci na Tulagi čtyři sebevražedné protiútoky. Znovu se potvrdila již známá skutečnost, že japonští vojáci jsou experty na boj v noci. Jen s nejvyšším vypětím sil Edsonovi muži, chránění narychlo vybudovanými mělkými okopy, nápor odrazili, mnohdy až po nelítostném boji muže proti muži. Ráno přineslo otřesný pohled na desítky japonských mrtvol rozsetých v těsné blízkosti amerických postavení. Boje pokračova-Y až do příštího dne a Američané se tu poprvé setkali s japon-
49
skými odstřelovači skrytými v korunách kokosových palem. Jeden z Edsonových důstojníků se později lakonicky vyjádřil: »Kdyby měli lepší mušku, přežilo nás jen pár.« Teprve v podvečer 9. srpna přišla na Vandegriftovo velitelství zpráva, že Tulagi, Gavuto a Tanambogo jsou dobyty.
Zlomení organizovaného odporu nepřítele ještě neznamenalo konec potíží. V různých skrýších zůstávaly ukryty malé skupinky Japonců nebo i jednotliví vojáci, a ti byli rozhodnuti klást odpor do posledních sil. Jako všem císařovým vojákům jim bylo vštěpováno, že smrt v boji s nepřítelem je největším štěstím. Navíc si ještě uvědomovali, že vzdát se znamená nesmazatelnou pohanu, jež padne na ně a na celé jejich rodiny. Kromě toho byli přesvědčeni, že spojenci zajatce umučí. Nebylo divu, že Japonci měli strach z odplaty. Před několika měsíci, při porážce spojeneckých vojsk hájících poloostrov Bataan a ostrov Corregidor na Filipínách, se chovali jako divá zvěř. Jen při »pochodu smrti«, jenž následoval, na devadesátikilometrové cestě do zajateckého tábora zahynulo přes pět tisíc Američanů a několikanásobně víc Filipín-ců. Přestože zacházení s válečnými zajatci upravují ustanovení mezinárodního práva, pro Japonce jako by neexistovalo žádné z nich. Zajatci nedostali prakticky žádnou potravu a nic k pití a každý, kdo podlehl vyčerpání, byl bez milosti zastřelen, zesláblým nebo nemocným se nesmělo pomoci a mučení bezbranných nešťastníků bylo oblíbenou zábavou japonských stráží. Japonští vojáci teď očekávali, že stejně nelidského zacházení se dostane
i jim.
Ještě po řadu dní na Tulagi a Gavutu Američané likvidovali izolovaný nepřátelský odpor. Šlo o zdlouhavou a nebezpečnou práci. Hozené ruční granáty Japonci vyhazovali zpátky a kdo se odvážil do jejich úkrytu ve skalních rozsedlinách, šel si pro jistou smrt. V jednom případě se přiblížil tlumočník ke vchodu do jeskyně a vyzval japonského důstojníka, aby se vzdal. Ruční granát ukončil vteřinu nato tlumočníkův život. Někteří z ukrytých Japonců spáchali sebevraždu, ale většina zůstávala zalezlá ve svých pevnůstkách, které za noci opouštěli ke

krátkým vražedným
50
výpadům. Později běžně užívané plamenomety Američané neměli, a tak zbýval jediný způsob, jak tento zákeřný boj ukončit _ náložemi umístěnými u vchodů do krytů je zavalovali. O fanatismu japonských vojáků svědčí i skutečnost, že za bojů o Tulagi, Gavuto a Tanambogo Američané získali pouze jediného zajatce, a to jen proto, že jej zaskočili v okamžiku, kdy byl ochromen výbuchem minometného granátu.
První spojenecká ofenzivní akce v Tichomoří japonské štáby naprosto překvapila. Velitelství v Rabaulu bylo o útoku informováno hned poté, co na Tulagi a Guadalcanal dopadly první granáty lodních děl. Vysílačka z Tulagi oznamovala dělostřelecký a letecký přepad a radista horečně vysílal do éteru zprávy o silném námořním výsadku postupujícím k pobřeží. Krátce po osmé hodině ranní 7. března zaznamenal Rabaul z Tulagi poslední hlášení slibující boj do posledního muže a vyjadřující zbožné přání tolik potřebného válečného štěstí. Nato se vysílačka s konečnou platností odmlčela zasažena salvou z lehkého křižníku Saň Juan.
Zprávu o spojeneckém vylodění v jižních Šalomounech obdržel jak velitel 8. japonského loďstva a Předsunutých japonských sil v jižních mořích viceadmirál Guniči Mikawa, tak i velitel japonského Spojeného loďstva admirál Isoroku Jamamoto a císařský hlavní stan v Tokiu. Zatímco Tokio nepřikládalo výsadku zvláštní význam – podle odhadu důstojníků hlavního stanu si spojenci v současné době nemohli dovolit rozsáhlejší operaci –Jamamoto a Mikawa jednali rozhodně a bez zbytečných odkladů.
Na Jamamotův rozkaz již v devět hodin ráno dne 7. srpna kontradmirál Jamada, velitel 25. leteckého svazku námořního letectva v Simpson Harboru na Nové Británii, vyslal skupinu 27 dvoumotorových bombardérů typu Micubiši G4M1 (ve spojeneckém kódu zvaných Betty) doprovázených 18 stíhačkami Micubiši A6M (ve spojeneckém kódu %erd) s úkolem napadnout vyloďující se Američany. Kolem půl jedenácté japonské letouny zahlédl pobřežní pozorovatel v horách ostrova Bougainville a na frekven-
51
či, na kterou byly neustále napojeny všechny spojenecké radiostanice v jižním Tichomoří, odvysílal varování. Radisté na amerických lodích je zachytili, a když se nepřátelský svaz objevil v blízkosti Guadalcanalu a Tulagi, přivítala jej intenzívní protile-tadlová palba z palub amerických lodí, a navíc se na něj vrhly Fletcherovy stíhačky. Japoncům se podařilo pouze lehce poškodit jeden torpédoborec a za tento pochybný úspěch zaplatili ztrátou většiny útočících letadel. První nálet byl tedy úspěšně odražen. O dvě hodiny později přilétlo 16 střemhlavých bombardérů typu Aiči D3A1 (ve spojeneckém kódu Val). Američané byli opět včas informováni a náležitě připraveni. Japonským letcům se vůbec nepodařilo výsadek zasáhnout a devět bombardérů se již na základnu nevrátilo.
Následujícího dne se Japonci pokusili napadnout výsadek potřetí. Třiadvacet torpédových a osm střemhlavých bombardérů doprovázených stíhačkami odstartovalo ze vzletových drah na Nové Británii. I v tomto případě odvedli spojenečtí pobřežní pozorovatelé dobrou práci, nepřátelská letecká formace směřující na jihovýchod neunikla pozornosti jednoho z nich, usazeného v bougainvillské džungli. Přestože jeho hlášení muselo vykonat složitou cestu – po zachycení v Austrálii do Pearl Harboru a teprve odtud k Fletcherovi a Turnérovi, stále ještě došlo na místo určení včas.
Torpédové bombardéry se objevily na dohled pár minut před polednem a v malé výšce sedmi osmi metrů nad hladinou mířily k dopravním lodím. Připravené obsluhy protiletadlových baterií a střelci u velkorážních kulometů spustili vražednou palbu. Nepřesně zamířená a ve spěchu vypouštěná torpéda míjela cíle o celé desítky metrů a sedmnáct z třiadvaceti letounů zakrátko skončilo v plamenech na mořské hladině. O trochu lépe se vedlo střemhlavým bombardérům nalétávajícím ve druhé vlně. Podařilo se jim lehce poškodit torpédoborec Jarvis. Dva ze střemhlavých pilotů se poté, co ani jejich pumy nenašly cíl, rozhodli pro sebevražedný nálet, zřejmě zcela vyvedeni,z míry zuřivou obranou a očividným, neúspěchem útoku. Zamířili s letouny přímo na americká plavi-
52
dla. Jeden z nich byl rozstřílen na kusy těsně před dopadem, druhý narazil na palubu dopravní lodi George F. Elliott. Bom-bardér po nárazu explodoval a hořící benzín vytékající z jeho nádrží způsobil v několika vteřinách rozsáhlý požár. Část posádky, vyděšená postupujícími plameny, v panice loď předčasně opustila, takže když po skončení náletu připlul do její blízkosti torpédoborec, aby pomohl s hašením, nedaly se již požáry zvládnout. Nepomohlo ani uzavření palubních poklopů, čímž se měl omezit přístup vzduchu do podpalubí. Po setmění už George

F. Elliott hořel od přídě po záď a Turner jej nařídil potopit. Ale ani čtyři torpéda vypálená z těsné blízkosti nedokázala loď poslat ke dnu. Hořící vrak zůstal na hladině, což byla velká chyba, neboť za pár hodin posloužil japonským křižníkům jako výtečný orientační bod.
Snaha zničit americké expediční síly ze vzduchu stála Japonce desítky letadel a zkušených letců, ale nepřinesla očekávaný výsledek. Jamamotem stanoveného úkolu se nyní podjaly lodi vicead-mirála Mikawy.
Už v dopoledních hodinách 7. srpna Mikawa vyslal napadeným japonským posádkám na Tulagi a Guadalcanalu pomoc. Narychlo shromáždil v Rabaulu úderný odřad v počtu několika set mužů, kteří se nalodili na šest dopravních lodí, které s naprosto nedostatečnou ochranou jednoho torpédoborce vypluly ke Guadalcanalu. Krátce před půlnocí ze 7. na 8. srpna zahlédla japonská plavidla 14 mil západně od mysu St. George ponorka S-38 korvetního kapitána H. G. Munsona, jednoho z nejzkušenějších amerických ponorkových velitelů. Munson se rychle rozhodl pro útok a za cíl si vybral největší z dopravních lodí, 5600tu-novou Meijo Maru. Ponořená ponorka se přiblížila na vzdálenost "00 metrů a za použití akustického zaměřovače vypálila dvě torpéda. Obě zasáhla a dopravní loď se v několika minutách potopila s celou posádkou i naloděnými vojáky. I když doprovodný torpédoborec ponorku napadl hlubinnými náložemi, podařilo se jí uniknout a 22. srpna se vrátila na základnu v australském

Brisbane. Až za dlouhou dobu se posádka S-38 dozvěděla, že potopení Meijo Maru přimělo admirála Mikawu povolat zbý^ jících pět dopravních lodí zpět do Rabaulu. Vyslání posil, které skončilo neúspěchem, nebylo jediným Mi-kawovým pokusem rychle zvrátit situaci a znovu dostat ostrovy v jižních šalomounech pod japonskou kontrolu. Ve stejnou dobu, kdy se v Rabaulu ve velkém spěchu organizovalo vyplutí šesti dopravních lodí, opouštělo námořní základnu Kavieng na ostrově Nové Irsko pět těžkých křižníků, z nichž tři směřovaly k Admira-litním ostrovům a dva k Rabaulu. Na Mikawův příkaz zamířilo k Rabaulu všech pět. V odpoledních hodinách jeden z nich – Cókai – doprovázený torpédoborcem dorazil do rabaulského přístavu, vzal na palubu viceadmirála Mikawu a spolu se dvěma lehkými křižníky Tenrjú a Júbari, jež se v té době na základně zdržovaly, hned pokračoval dál ke stanovenému shromaždišti v průlivu sv. Jiří mezi Novým Irskem a Novou Británií. Před pátou hodinou odpolední 7. srpna se v udaném prostoru Mikawo-va skupina setkala s již čekajícími zbývajícími čtyřmi těžkými křižníky. Svaz nyní nabral směr k jižním Šalomounům. Mikawo-vým záměrem bylo zničit nebo obrátit na útěk americká válečná plavidla kryjící výsadkové jednotky a umožnit čerstvým japonským silám, které budou do této oblasti rychle přepraveny, nepřátelský výsadek zlikvidovat. Čas hrál významnou roli, muselo to být pro.vedeno dříve, než se Američanům podaří uvést do provozu letiště na Guadalcanalu. Potom už by každá akce hladinových plavidel, zejména za denního světla, znamenala vzhledem k nebezpečí leteckého napadení přílišné riziko.
Plavba Mikawových lodí nezůstala utajena. První zprávu o pěti těžkých křižnících a torpédoborci směřujících k Rabaulu podala létající pevnost letectva generála MacArthura, která je v poledních hodinách 7. srpna zahlédla jižně od Nového Irska. Ve večerních hodinách téhož dne – teď už osm plavidel – zpozorovala ponorka S-38 korvetního kapitána Munsona. Křižníky minuly S-38 v takové blízkosti, že voda rozvířená jejich šrouby narážela na její plášť, a ponorka vůbec nebyla schopna vypálit torpéda.

japonský svaz plul velkou rychlostí a Munson se svým 19 let starým plavidlem jej nemohl sledovat, proto i rádiová zpráva, kterou vyslal, obsahovala značné nepřesnosti. Informoval základnu o »dvou torpédoborcích a třech větších lodích nerozpoznaného typu proplouvajících vysokou rychlostí jihovýchodním směrem*. To, že nemohl na Mikawův svaz zaútočit, si Munson vynahradil o několik hodin později, když úspěšně napadl skupinu dopravních lodí a potopil Meijo Maru.
Dne 8. srpna japonský svaz zahlédly a krátce sledovaly dva průzkumné letouny typu Hudson Australského královského letectva. První hudson křižníky objevil v půl jedenácté dopoledne. Mikawa neměl stíhací ochranu, jež by se o nepřátelské letadlo postarala, proto se alespoň opakovanými změnami kursu snažil pilota zmást a ztížit odhad skutečného směru plavby. Pilot místo toho, aby porušil rádiový klid a okamžitě o nepříteli podal zprávu, jak to pro případ mimořádné důležitosti instrukce dovolovaly, nebo aby se neprodleně vrátil na základnu, kterou by dosáhl po dvou hodinách letu, strávil většinu odpoledne hlídkováním. Když nakonec přistál v Milneově zátoce na Nové Guineji, vypil si v klidu odpolední čaj a teprve potom podal značně nepřesné hlášení o nepřátelském hladinovém uskupení sestávajícím z tří křižníků, tří torpédoborců, dvou

zásobovacích lodí pro hydro-plány nebo dělových člunů. Druhý pilot, který svaz zahlédl o půl hodiny později, když se blížil k severozápadní části Šalomouno-vých ostrovů, postupoval obdobně a jeho hlášení obsahovalo informaci o dvou lehkých a dvou těžkých křižnících a jednom blíže neurčeném plavidle.
Krátce po šesté hodině ranní 8. srpna viceadmirál Mikawa rozhodl vyslat letecký průzkum, aby o nepříteli získal čerstvé zprávy. Každý z pěti těžkých křižníků katapultoval hydroplán a letouny zamířily k 250 mil vzdálenému Tulagi. Přestože byly napadeny americkými stíhačkami a silnou protiletadlovou palbou, dva z nich se dokázaly v poledních hodinách vrátit k pomalu plujícímu svazu – Mikawa podstatně snížil rychlost, aby nevplul do
55
prostoru pokrývaného palubními letouny Fletcherových lodi příliš brzy. Jeřáby vyzvedly hydroplány z hladiny a piloti podali netrpělivě očekávaná hlášení. Podle nich se mezi Tulagi a Gua-dalcanalem nacházela jedna bitevní loď, šest křižníků, devatenáct torpédoborců a osmnáct dopravních lodí. Informace o bitevní lodi neodpovídala skutečnosti, šlo však o omluvitelný omyl vzhledem k velmi nebezpečné situaci, za které letecký průzkum probíhal. Poté se japonský viceadmirál krátce radil se svým štábem. Bylo by ideální, kdyby útok americké expediční síly překvapil. To ovšem nebylo jisté, protože svaz byl zpozorován nepřátelskými průzkumnými letadly. V každém případě však mělo dojít k nočnímu střetnutí, neboť japonští námořníci byli dobře vycvičeni pro noční boj. Závěrem Mikawa stanovil, že nepřátelské expediční síly napadne krátce po půlnoci 9. srpna. Znamenalo to sice proplout Štěrbinou na jihovýchod převážně za denního světla, jiné cesty ale nebylo.
Japonský svaz vplul do Štěrbiny ve čtyři hodiny odpoledne • jižně od ostrova Choiseul a rychlostí 24 uzlů* pokračoval na jih. Lodi se připravovaly k nadcházejícímu boji. Z palub zmizely hořlavé materiály, znovu byla překontrolována děla a torpédomety, zajištěn plynulý přísun munice. Před pátou hodinou Mikawa načrtl stručný a účinný plán bitvy, který jako rozkaz číslo 25 předaly z křižníků Čókai signální lampy na všechny lodi svazu. Zněl: »Vysokou rychlostí se přiblížíme od jižní strany ostrova Sávo a zaútočíme torpédy na hlavní nepřátelské síly v guadalca-nalském kotvišti. Potom obrátíme k Tulagi a v této oblasti napadneme nepřítele dělostřeleckou palbou a torpédy. Nato ustoupíme severně od ostrova Savo.«
Aby získal úplnou jistotu o rozmístění amerických sil, vyslal Mikawa ve stejnou dobu k novému průzkumnému letu dva hydroplány z křižníků Čókai a Aoba. Krátce před sedmou hodinou
* Uzel je pojem vyjadřující ujetou vzdálenost v námořních mílích (l námořní míle = 1852 m) za jednu hodinu. Například loď plující rychlostí 30 uzlů ujede za l hodinu 30x1852 m, tedy 55,5 km.
56
večerní s vědomím, že udělal vše, co mu ukládala povinnost a rozkaz velitele Spojeného loďstva, vyzval všechny lodi svazu: »V nočních hodinách zaútočíme s jistotou ve vítězství a v tradici císařského námořnictva. Ať každý muž vykoná vše, co je v jeho silách!*
8. srpna odpoledne, poté, co byl informován o dosavadním úspěšném průběhu tulažsko-guadalcanalské operace, odeslal viceadmirál Ghormley ze svého velitelství v Noumée rádiem blahopřání všem, kdo se na ní podíleli. Pravil, že výsledek naplňuje každého spojeneckého vojáka a důstojníka v jihotichomořské oblasti hrdostí nad výkonem expedičních sil. Ghormley, do poslední chvíle pesimista, měl jistě všechny důvody k radostnému podivení – necelých osmačtyřicet hodin po vylodění dosáhli Američané stanovených cílů, obsadili Tulagi a přilehlé ostrůvky a na Guadal-canalu získali široké předmostí včetně nedokončeného letiště, které námořní pěšáci pojmenovali Hendersonovým letištěm na počest majora Loftona Hendersona, důstojníka letectva námořní pěchoty, který hrdinně zahynul, když vedl jeden z náletů na japonské letadlové lodi v bitvě u Midwaye.
Ghormley blahopřál k úspěchu, ale ve stejné době se již schylovalo k pohromě, která znamenala nejhorší porážku, jakou kdy americké válečné námořnictvo utrpělo. Její strůjce viceadmirál Guniči Mikawa byl již půldruhého dne na moři a se sedmi křižníky se hodinu za hodinou přibližoval k jižním Šalomounům. Třeba však říci, že výsledek onoho tragického nočního střetnutí, jež se zapsalo do historie tichomořské války jako bitva u ostrova Sávo, nebyl určen pouze rozhodností a velitelskou zdatností japonského viceadmirála. Podstatnou měrou přispěla i velmi vážná pochybení, kterých se dopustili sami Američané. Řada okolností se v oněch několika málo hodinách spojila a ve svém souhrnu umožnily jeden z největších japonských námořních úspěchů.
57

3.

BITVA U OSTROVA SÁVO

V odpoledních hodinách 8. srpna 1942 kontradmirál Richmond Kelly Turner sledoval z můstku McCawleye vykládání válečného materiálu uskladněného v podpalubních prostorách dopravních plavidel. Turner byl drsný, tvrdý, ale velmi schopný důstojník, pověstný nevyčerpatelnou energií a svérázným slovním projevem, kterého neváhal užít, kdykoli měl za to, že to situace vyžaduje. Původně pracoval ve Washingtonu jako náčelník oddělení válečného plánování ve štábu vrchního velitele loďstva admirála Kinga Když King v polovině roku 1942 vytvořil Jihopacifické výsadkové síly, pověřil Turnéra jejich velením. 18. července kontradmirál přibyl do Wellingtonu na Novém Zélandu, a tam vztyčil svoji admirálskou vlajku se dvěma hvězdami na palubě dopravní lodi McCawley, která zůstala jeho vlajkovou lodí po celý rok, než se pod ním potopila v bitvě u ostrova Rendova.

Nyní, když pohlížel na nekončící proud munice, výstroje a potravin, jenž se přeléval z břichatých lodí do člunů, které po naplnění odjížděly ke břehu a za chvíli se zase prázdné vracely,

výraz jeho tváře napovídal, že má starosti. Tři japonské letecké útoky, i když nezpůsobily vážnější škody, silně narušily plynulý průběh prací. Problémem bylo i hromadění beden materiálu, barelů pohonných hmot, zbraní a všeho ostatního vybavení divize na guadalcanalském pobřeží. Čluny přivážely další a další materiál a zcela vyčerpaní muži vykládacích čet, kteří již po více než třicet hodin neměli chvíli oddechu, jej vršili bez ladu a skladu, kdekoli objevili kousek místa. Stále však většina těžké výzbroje zůstávala nevyložená. Turner měl na paměti rozhodné prohlášení, které viceadmirál Fletcher učinil 26. července při konferenci na palubě Saratogy – že se s letadlovými loďmi nezdrží déle než dva dny a potom odpluje. Přitom se potvrzovalo to, co Turner i generálmajor Vandegrift tvrdili hned od počátku, že vykládání nebude možno v žádném případě ukončit dřív než za čtyři dny. Fletcher nyní Turnérovi ponechával pouhých šestnáct hodin. Stáhne-li viceadmirál ochranná křídla svých palubních letounů, nemůže invazní loďstvo dál zůstávat ve stísněném prostoru mezi Tulagi a Guadalcanalem, kde by se stalo – a zejména cenné dopravní lodi, kterých mělo americké námořnictvo v té době zoufalý nedostatek – ideálním terčem pro japonské letce. Bude muset odplout i s nevyloženým materiálem. Co to bude znamenat pro Vandegriftovy vojáky, bylo nabíledni.

Viceadmirál Jack Fletcher co řekl, také učinil. Neodradily jej ani Turnérovy, ani Vandegriftovy námitky vznesené hned 26. července. Jediný, kdo mohl jeho rozhodnutí změnit, velitel oblasti viceadmirál Ghormley, neuznal za potřebné se tehdejší porady účastnit, a později, ve své kanceláři v Noumée, neměl takový přehled o konkrétních okolnostech a potřebách, aby mohl kvalifikovaně rozhodovat.

V šest hodin odpoledne 8. srpna, poté, co se na paluby Saratogy, Enterprise a Waspu vrátily po ukončení bojových a hlídkových letů všechny letouny, Fletcher odeslal Ghormleymu následující depeši: »Počet stíhacích letounů snížen z 99 na 78. Pro velký počet nepřátelských torpédových a střemhlavých bombardérů v této

oblasti doporučuji okamžité stažení mých letadlových lodí. Žádám neprodlené vyslání tankerů vzhledem ke snižujícím se zásobám pohonných hmot.*

Depeši zachytila i radiostanice na McCawleyovi a za několik minut spojovací důstojník předkládal její rozšifrovaný záznam Turnérovi. I když Turner Fletcherovo varování nebral na lehkou váhu, do poslední chvíle doufal, že mu viceadmirál poskytne k vykládce potřebný čas. Nestalo se tak a rozčilený Turner nyní dával nevybíravými slovy najevo, co si p tomto kroku svého bezprostředního nadřízeného myslí. Navíc pokládal za neomluvitelné, že Fletcher vůbec neuznal za vhodné ani jeho, ani Vandegrifta informovat. Po pouhých šestatřiceti hodinách pobytu v oblasti vylodění je prostě nechává na holičkách; jak zaznamenali Turnérovi důstojníci, kontradmirál, věren své pověsti, se vyjádřil jednoznačně – prohlásil, že je Fletcher nechal u Guadalcanalu s holým zadkem.

Fletcher krátce po odeslání depeše Ghormleymu, aniž čekal na odpověď, z prostoru 120 mil od ostrova Sávo, kde do té doby jeho lodi křižovaly, odplul. Tři letadlové lodi, moderní bitevní loď, šest křižníků a šestnáct torpédoborců zamířilo na jihovýchod.

Fletcherovo rozhodnutí bylo později podrobeno tvrdé a za-} sloužené kritice. Viceadmirál na svoji obranu uváděl dva důvody," které jej přiměly k tomuto nešťastnému kroku: jednak snížení stavu palubních stíhaček, jednak pokles zásob paliva. Ani jeden však při bližším zkoumání neobstojí. I když je pravdou, že Fletcher ve dvou dnech ztratil v soubojích s japonskými letci útočícími na

Turnérova plavidla 21 procent palubních stíhaček, stále jich ještě na Saratoze, Enterprise a Waspu zůstávalo o jednu víc, než jich bylo na třech amerických letadlových lodích před začátkem midwayské bitvy. A tam se Američané dokázali postavit hlavním silám japonského Spojeného loďstva, přičemž když nyní Fletcher rozhodoval o stažení svazu, neměl žádnou znepokojující informaci o soustřeďování takových sil nepřítele, které by mohly vážně ohrozit jeho uskupení. Pokud šlo o úbytek paliva, ukázala se Fletcherova argumentace ještě pochybnější. Ze záznamů
60
v palubních denících lodí bylo později zjištěno, že nejméně dva dny mohl ještě zůstat u jižních Šalomounů, než by se hladina nafty v nádržích snížila natolik, aby měl důvod ke znepokojení. Skutečnou příčinou Fletcherova předčasného ústupu nebyl kritický stav pohonných hmot ani ztráta stíhaček. Viceadmirál měl obavu vystavit letadlové lodi útoku japonských letounů a než by toto riziko podstoupil, raději se stáhl; věděl, že dříve nebo později – pokud se tak už nestalo – Japonci jeho svaz objeví a napadnou jej. Poté, co v Korálovém moři ztratil Lexington a u Midwaye Yorktown, se obával, že právě on může být admirálem, jehož jméno bude spojováno s třetí nebo i čtvrtou potopenou americkou letadlovou lodí během několika málo měsíců. Nebezpečí nepřátelských bombardérů samozřejmě nebylo možno podceňovat, ale pomyslel viceadmirál Jack Fletcher, když odplouval od Šalomounů s uskupením rychlých a dobře chráněných lodí, oč tíž se budou bez ochrany palubních stíhaček bránit transportní lodi kontradmirála Turnéra? Když velitel Tichomořského loďstva admirál Nimitz později sestavoval pro Washington hlášení o bitvě u ostrova Sávo, označil Fletcherovo odplutí za »krajně neblahé«. Nimitz se tedy na rozdíl od Turnéra vyjádřil velmi ohleduplně. Po stažení svazu letadlových lodí zůstal kontradmirál Turner v nezáviděníhodné situaci a prvním problémem, který vyžadoval okamžité řešení, byla organizace obrany.

Především bylo třeba odpovědět na otázky kde, jakými prostředky a kdy může nepřítel zaútočit. Odpověď na první z nich byla jednoznačná: rozhodnou-li se Japonci expediční síly napadnout, učiní tak v místě jejich soustředění, to jest v prostoru mezi ostrovy Guadalcanal, Tulagi, Florida a Sávo, ve vodách, které Američané zakrátko pojmenovali Ironbottom Sound, tedy Průliv se železným dnem nebo %elezný průliv. Vedla je k tomu tragédie mnoha lodí, jejichž rozstřílené a ohořelé vraky klesly během následujících urputných bojů pod hladinu právě v těchto místech.

Na druhou otázku už odpověď tak snadná nebyla. Japonci mohli k útoku užít letouny, hladinové lodi i ponorky, a to buď
61
samostatně, nebo v kombinaci. Bylo třeba vzít v úvahu každou z těchto možností. Nejp-oblematičtější byl odhad doby, kterou si nepřítel k napadení výsadku zvolí. Před bitvou u Midwaye mohli Američané díky tomu, že rozluštili kód užívaný velením japonského vojenského námořnictva, krok za krokem sledovat postup nepřátelských loďstev, z přečtených depeší znali plány japonských admirálů i sílu a složení nasazených námořních uskupení. Po Midwayi Japonci kód změnili. Tu.-ner nyní mohl získat životně důležité informace o tom, odkud a s jakými silami se nepřítel blíží, jedině prostřednictvím účinného, dobře zorganizovaného a nepřetržitého průzkumu.

Zprávy o pohybu nepřátelských lodí a letadel získávalo spojenecké velení v jižním Tichomoří z několika zdrojů. Jednak šlo o informace předávané radiostanicemi Australské pobřežní hlídkové služby; nebylo však v silách pobřežních pozorovatelů sledovat plavidla proplouvající na širém moři nebo pod ochranou noční tmy. V tom případě musely zasáhnout hlídkující ponorky a letouny. V oblasti Šalomounových a Bismarckových ostrovů měli Američané v té době k dispozici šest ponorek, což zdaleka nedostačovalo k pokrytí rozlehlých mořských plání. Zbýval tedy letecký průzkum, na němž se podílely hydroplány typu Consolidated PBY – známé cataliny a létající pevnosti B-17 náležející k Jihopacifickému letectvu kontradmirála McCaina, potom letouny generála MacArthura, dále letouny australských ozbrojených sil a v době zahájení operace Strážní věž i průzkumné bombar-déry z letadlových lodí viceadmirála Fletchera. Každá z uvedených složek měla stanoven hlídkový sektor, hlavní pozornost se soustředila na přístupové trasy z oblastí, kde měl nepřítel své hlavní základny – z Bismarckova souostroví, ostrova Truk a z Marshallových ostrovů. Zatímco McCainovy, MacArthurovy a australské letouny obstarávaly dálkový průzkum, palubní letadla Fletcherova svazu prováděla hlídkové lety omezenějšího rozsahu. Jak víme, první hlášení o pohybu Mikawovy eskadry křižníků
62
podala MacArthurova létající pevnost, která ji zahlédla jižně od ' základny Kavieng 7. srpna v poledne. Kontradmirál Turner tuto zprávu obdržel krátce před

půlnocí, ale informace o nepřátelských plavidlech nacházejících se v blízkosti vlastní námořní základny nebyla důvodem ke znepokojení. Druhý kontakt s nepřítelem navázala v pozdních večerních hodinách ponorka S-38. Turner byl informován ráno následujícího dne. V době, kdy ponorka křižníky zpozorovala, byly od Guadalcanalu vzdáleny 550 mil, Turner proto čekal na další hlášení, z nějž by mohl usoudit, zda je cílem jejich přesunu jeho výsadkový svaz nebo zda směřují jinam; nehodlal činit ukvapené závěry. Pak následovalo více ne: dvanáct hodin, po které o japonské eskadře nikdo nevěděl. Až v 10 hodin 30 minut dopoledne 8. srpna ji javiděl první australský hudson a po půlhodině druhý. Teprve po západu slunce bylo hlášení pilota prvního hudsonu postoupeno do řídícího střediska v Town-sville na severovýchodním australském pobřeží, odtud odešlo na MacArthurovo velitelství v Brisbane, poté na australské rádiové frekvenci Bells do Pearl Harboru, odkud bylo vysíláno na frekvenci Fox, kterou hlavní základna Tichomořského loďstva vysílala pro své jednotky v Tichomoří. Na této frekvenci ji zachytila radiostanice vlajkové lodi kontradmirála Turnéra v 18 hodin 45 minut. Uplynulo tedy celých osm hodin od okamžiku, kdy pilot letounu zahlédl nepřátelskou eskadru, do chvíle, než zpráva došla tam, kde měla rozhodující význam. Podobně zdlouhavou cestou šlo i hlášení druhého hudsonu; viceadmirál Ghormley je obdržel ve 21 hodin 36 minut, Turner ještě o hodinu později. I když postup obou pilotů se na zdržení podílel značnou měrou, nepružnost spojenecké rádiové korespondence v Tichomoří byla pozoruhodná. Kdyby nedošlo k těmto zbytečným prodlením, mohl MacArthur vyslat dálkové bombardéry a Mikawu napadnout, nebo si Turner mohl vyžádat nový letecký průzkum a dostal by přesnější informace, které by jistě vedly ke zcela jiným a daleko účinnějším obranným opatřením. Bohužel nic z toho se nestalo.

Přitom Turner sám podnikl jeden velmi prozíravý krok, který

63

mohl podstatně změnit pozdější vývoj událostí. Když 7. srpna studoval plán leteckého průzkumu, zjistil, že hranice hlídkového sektoru MacArthurových létajících pevností startujících ze základny na ostrově Espiritu Santo končila zhruba v polovině Šalomounova souostroví, takže nepokrýval západní konec Štěrbiny, nejpravděpodobnější směr přístupu nepřátelských hladinových formací směřujících z Rabaulu k jižním Šalomounům. Požádal proto zvláštní depeší velitele Jihopacifického letectva (víme již, jak složitou cestou to musel činit) kontradmirála McCaina, aby v dopoledních hodinách 8. srpna provedl dodatečný průzkum v nedostatečně zajištěné oblasti severozápadních Šalomounů. Turner věděl, že ve stejnou dobu, kdy začalo vyloďování u Gua-dalcanalu, připlula k nedalekému ostrovu Malaita zásobovací locf pro hydroplány Mackinac a spolu s ní tam přibylo devět catalin. Předpokládal proto, že McCain alespoň jednu z nich užije pro splnění jeho požadavku. Nestalo se tak a při pozdějším šetření se vůbec nepodařilo zjistit, kde Turnérova žádost uvízla. Velitel Mackinaku fregatní kapitán Hitchcock o žádném pokynu k vyslání cataliny nevěděl a záznam o tom, že by byl z McCainova štábu udělen, také neexistoval. Někde, mimo dosah kontradmirála Turnéra, došlo k neodpovědnosti smíchané se značnou dávkou lajdáctví. Turner sám samozřejmě předpokládal, že jeho-požadavku vyhověno bylo, a když neobdržel žádnou znepokojivou zprávu, upevnilo to jeho přesvědčení, že akutní nebezpečí nehro-

zí.

Svou roli v sérii chybných úvah, jež Mikawově eskadře dopo-mohly k velkému vítězství, sehrálo i již zmíněné hlášení australského hudsonu hovořící o třech křižnících, dvou zásobovacích lodích pro hydroplány a třech torpédoborcích. Turner, stejně jako jeho podřízený, velitel doprovodné skupiny osmi křižníků a devíti torpédoborců kontradmirál Crutchley, nemohli vědět, že se osádka průzkumného letounu při identifikaci nepřátelských plavidel dopustila závažné nepřesnosti. Pro hladinovou akci proti obojživelnému odřadu chráněnému Crutchleyho skupinou by nepřítel potřeboval podstatně větší síly než tři křižníky, ale přede-

64

vším by se jí zcela určitě neúčastnily zásobovací lodi pro hydroplány. Turner i Crutchley dospěli k závěru, že zpozorovaná skupina nepřátelských plavidel s největší pravděpodobností směřuje k ostrovu Santa Isabel, 155 mil vzdálenému od ostrova Sávo, na jehož severozápadním pobřeží se nalézal záliv Rekata, ideální místo pro zřízení hydroplánové základny. Podle dřívějších zpráv se o něj Japonci zajímali již před nějakou dobou, takže nyní tam zřejmé hodlali umístit torpédové letouny, jimiž budou napadat čerstvá americká postavení na Guadalcanalu a Tulagi. Proto také Turner prostřednictvím Noumey požádal MacArthura, aby příštího dne, to je 9. srpna, záliv bombardovaly jeho létající pevnosti. Ve večerních hodinách 8. srpna tedy Turner nabyl přesvědčení, že nepřítel v

dohledné době nezaútočí z moře, ale bude pokračovat v náletech, pro něž si připravuje podmínky. Crutchley neměl námitek. Naneštěstí oba spojenečtí velitelé, když došli k závěru, jak – podle nich – bude protivník postupovat, už dál dostatečně nezvažovali, co všechno může ještě učinit a jaké má další možnosti.
I když ani Turner, ani Crutchley nepočítali s napadením hladinovými plavidly, v každém případě bylo třeba vydat dispozice pro nadcházející noc. Kontradmirál Crutchley rozdělil svůj doprovodný svaz do tří samostatných skupin – jižní, severní a východní. Do Železného průlivu je přístup od západu a z východu. Zhruba uprostřed západního vstupu se nachází ostrov Sávo Jižní skupina, pod přímým velením Crutchleyho a tvořená těžkými křižníky Australia, Canberra, Chicago a torpédoborci Patterson a Bagley, měla chránit vjezd mezi jižní stranou ostrova Sávo a mysem Esperance na severním pobřeží Guadalcanalu. Severní skupina, složená z těžkých křižníků Vincennes, Astoria, Quincy a torpédoborců Wilson a Helm, měla pod taktickým velením kapitána Riefkohla z Vincennes hlídkovat mezi severním pobřežím Savá a ostrovem Florida. Dva torpédoborce Blue a Ralph Talbot, vybavené radarem, byly umístěny západně od ostrova Sávo, aby střežily jižní i severní vjezd do Železného průlivu.
65
Východní skupina pod kontradmirálem Normanem Scottem, sestávající z lehkých křižníků Saň Juan, Hobart a torpédoborcu Monssen a Buchanan, kryla vstup do Železného průlivu z východní strany.
Na první pohled možno říci, že Crutchley rozmístil lodi rozumně, pokryl všechny přístupy ke kotvištím dosud nevyložených dopravních lodí, nemělo tedy dojít k žádnému překvapení. Při bližším pohledu ale situace vypadá poněkud jinak. Jediným plavidlem vybaveným posledním typem pátracího radiolokátoru byl lehký křižník Saň Juan. Daleko užitečnější by bylo jeho umístění na západním přístupu do Železného průlivu než na východním, nebylo totiž pravděpodobné, že by si Japonci – pokud připlují – vybrali východní cestu vedoucí dvěma úzkými kanály. Předsunuté torpédoborce Blue a Ralph Talbot, které měly včas informovat křižníky o nepříteli, pokud by se přibližoval ze západu, když dosáhly nejzazších bodů svých hlídkových sektorů, byly od sebe vzdáleny dvacet mil. Přitom jejich radiolokátory měly spolehlivý dosah do vzdálenosti pouhých desíti mil, a to ještě za optimální situace, která v tomto případě vzhledem k blízkým břehům ostrovů Sávo a Guadalcanal nebyla. Skutečné došlo k tomu, že když zakrátko japonské lodi vplouvaly do Železného průlivu, oba torpédoborce se právě nacházely na nejvzdálenějších koncích svých hlídkových tras. Navíc nebyly před jižní a severní skupinu křižníků vysunuty natolik, aby v případě zpozorování nepřátelských plavidel dokázaly křižníky včas varovat a poskytnout jim dostatečnou dobu na potřebné přeskupení a přípravu k boji.
Ani rozdělení spojeneckých křižníků na západní straně do dvou skupin nebylo šťastným krokem, zejména pro případ noční bitvy. Každá z nich mohla být napadena a zničena izolovaně a při utkání kterékoli z nich s nepřítelem ve stísněném prostoru severního nebo jižního vjezdu do Železného průlivu druhá prakticky nemohla zasáhnout a přispět ku pomoci, neboť by nebyla schopna se dostatečně orientovat a rozlišit vlastní lodi od nepřátelských. Kdyby obě skupiny tvořily jednu kolonu, mohly daleko
66
lépe a účinněji manévrovat a v případě napadení torpédy se jim koordinovanými změnami kursu vyhýbat.
Kromě pochybného rozmístění lodí bylo vážnou chybou kon-tradmirála Crutchleyho, že náležitě neinstruoval velitele křižníků, takže žádný z nich nevěděl, co se od něj v případě střetnutí s nepřítelem očekává, nebyl vydán ani žádný plán bitvy, který by stanovil základní operační postup.
Kontradmirál Victor Crutchley, britský důstojník sloužící v australském námořnictvu, nebyl žádným nováčkem. Bojoval již v první světové válce ve velkém námořním střetnutí u Jutska, v pozdějších bojích získal nejvyšší britské vyznamenání za statečnost – Viktoriin kříž; nikdy mu nechyběla odvaha a rozhodnost. Nyní ale vršil jednu chybu na druhou.
Poslední z řady neblahých rozhodnutí, která předcházela noční bitvě, bylo povolání Crutchleyho k poradě na Turnérovu vlajkovou loď McCawley kotvící nedaleko Lunžského výběžku. Když Crutchley obdržel ve 20 hodin 32 minut Turnérovu výzvu, zaujal již s těžkým křižníkem Australia postavení v jižním hlídkovém sektoru u ostrova Sávo. Nyní přikázal kapitánu Bodemu, veliteli těžkého křižníků Chicago, převzít velení, a aby neztrácel čas, neboť z Turnérova pozvání byla patrná naléhavost, nepoužil k překonání dvacetimílové vzdálenosti k Lunze člun, ale odplul se svou vlajkovou lodí Australia. Když za pár hodin vypukla bitva, nepřítomnost velícího admirála a jednoho z těžkých křižníků

přispěly značnou měrou k jejímu nešťastnému průběhu. Například kapitán Riefkohl, velitel skupiny strážící průjezd severně od ostrova Sávo, který nějakým nedopatřením nebyl vůbec o Crutchleyho nepřítomnosti informován, čekal na příkazy. Samozřejmě žádné nepřicházely ani od kapitána Bodeho, který sám nevěděl co dřív, a navíc žádného z velitelů křižníků neuvědomil o tom, že dočasně převzal velení. V tomto případě nelze vinit Crutchleyho, spíš je s podivem, proč jej Turner volal na poradu o problémech, které mohl a nakonec i musel rozhodnout sám. Navíc, jak bylo známo, kontradmirál Turner nebyl z těch velících důstojníků, kteří by v rámci své kompetence příliš potřebovali rady.
67
Ve 22 hodin 30 minut Crutchley dorazil na McCawleye. Další účastník porady generálmajor Vandegrift, který, když přišel příkaz dostavit se na Turnérovu vlajkovou loď, nebyl přítomen na svém velitelském stanovišti, přibyl o pětačtyřicet minut později Turner oba důstojníky seznámil se svým rozhodnutím odplout zítra, to je 9. srpna ráno s byť nevyloženými dopravními loďmi a Crutchleyho doprovodnou skupinou křižníků a torpédoborců. Za situace, kdy viceadmirál Fletcher stáhl leteckou ochranu, nebylo vyhnutí. Chápal to i generál Vandegrift, pro kterého takové rozhodnutí znamenalo obzvláštní těžkosti – zůstával s téměř 19 000 muži na Guadalcanalu a na Tulagi bez letecké a námořní podpory, a navíc stále ještě značná část potřebného válečného materiálu zaplňovala podpalubí dopravních lodí. Mohl se sice pokusit přimět vyčerpané vykládací oddíly, aby sebraly poslední síly a v nočních hodinách přemístily na břeh to nejdůležitější; udělat víc nebylo možno. Crutchley připomněl opožděnou informaci o zpozorované skupině nepřátelských křižníků, torpédoborcú a »zásobovacích lodí pro hydroplány*, Turner ale opakoval, že podle jeho názoru směřují do zátoky Rekata.
Pět minut před půlnocí Turner poradu ukončil. Generál Vandegrift se ještě hodlal osobně přesvědčit o situaci na Tulagi, proto jej Crutchley převezl motorovým člunem na torpédoborec, který jej tam měl odvézt, a teprve potom se vrátil na křižník Australia. Loď vyplula na západ a ve vzdálenosti asi sedmi mil od kotviště dopravních lodí křižovala v očekávání rozbřesku, který měl nastat za pár hodin.
Krátce po dvacáté třetí hodině vyslal viceadmirál Guniči Mikawa z palub svých lodí tři letouny s úkolem naposled prozkoumat situaci u Guadalcanalu a Tulagi, podat informace o rozmístění a pohybu nepřátelských plavidel a po zahájení útoku je osvětlit. Ve dvacet tři hodiny čtyřicet pět minut zahlédla jeden z nepřátelských hydroplánů hlídka na předsunutém torpédoborci Ralph Talbot. Správně jej identifikovala a za okamžik již lodní radiostanice vysílala do éteru varování: »Pozor, pozor! Letoun nad ostro-
68
vem Sávo, míří na východ!* Přestože hlášení bylo několikráte opakováno, na Turnérově vlajkové lodi, vzdálené pouhých 20 mil, je nezachytili. Pozdější šetření prokázalo, že radiostanice užívané pro spojení mezi loďmi přenosem hlasového signálu – které byly užity v tomto případě – měly zejména pro příjem zcela nedostatečný výkon. A když se ještě přidaly špatné povětrnostní podmínky, stala se pro ně dvacetimílová vzdálenost nepřekonatelnou. Jen několik lodí hlášení Ralpha Talbota slyšelo, některé dokonce letoun zpozorovaly samy, nepřikládaly mu však žádný velký význam stejně jako dvěma dalším japonským hydroplánům, které se objevily pár minut nato. Letouny měly rozsvícena letová světla – těžko říci, zda šlo o projev naprosté bezstarostnosti japonských pilotů nebo o úmyslnou snahu zmást protivníka – a většina velitelů amerických lodí z toho učinila závěr, že musí jít o vlastní letadla. Ty, kteří ještě váhali, nakonec uklidnila další, stejně mylná úvaha, že kdyby šlo o nepřítele, kontradmirál Turner, který byl jistě informován, by okamžitě vyhlásil letecký poplach. Jak již bylo řečeno, Turner nevěděl nic.
Hodinu a půl japonské hydroplány létaly nad hlavami zcela klidných amerických námořníků, a přestože počasí zdaleka nebylo pro letecký průzkum ideální – od večera jedna dešťová přeháňka stíhala druhou a oblohou táhly nízké těžké mraky – měly dost času získat informace, na které čekal admirál Mikawa. Podrobně popsaly rozmístění a pohyby severní i jižní skupiny strážící západní přístup do Železného průlivu i situaci v kotvišti transportních plavidel, kde jim sledování ulehčoval stále ještě hořící vrak dopravní lodi George F. Elliott.
Viceadmirál Mikawa si v tuto chvíli na nepřízeň štěstěny stěžovat nemohl. Jeho eskadra se blížila k nic netušícímu nepříteli, kterého měla téměř na dosah. A to ještě Mikawa nevěděl, jak mu jeho úkol spoustou napáchaných chyb ulehčili sami Američané.
Po celých osmačtyřicet hodin si posádky amerických křižníků neoddechly. Večer 6. srpna nařídil kontradmirál Crutchley 1- stupeň bojové pohotovosti. V ranních

hodinách následujícího
69
dne je zaměstnalo ostřelování nepřátelských pozic před vyloděním, bylo nutno poskytnout postupujícím výsadkovým jednotkám palebnou podporu, odrážet nepřátelské nálety a neustále být ve střehu před nebezpečím, jež mohlo v kteroukoli chvíli přijít jak ze vzduchu, tak z moře. Tento stav prakticky trval po celé dva dny. Crutchley jen dovolil, aby malé skupiny námořníků střídavě opouštěly bojová stanoviště, když bylo třeba něco pojíst. Později velitelé jednotlivých lodí, hlavně po soumraku večer 8. srpna, když zavládl relativní klid, poskytli v rámci své pravomoci posádkám ještě další úlevy, aby si unavení muži a důstojníci mohli alespoň trochu odpočinout Kolem půlnoci z 8. na 9. srpna, přestože 1. stupeň bojové pohotovosti ještě stále nebyl oficiálně ' odvolán, přešly lodi na 2. stupeň, což znamenalo, že jen polovina posádek se nacházela na bojových stanovištích. Křižníky a tor-pédoborce pokračovaly v monotónním proplouvání vyhrazenými sektory a jen motory »přátelských« letounů na černé obloze rušily noční klid.
Eskadra japonských křižníků se blížila k ostrovu Sávo rychlostí 26 l uzlů v dlouhé koloně s rozestupem kolem 1000 metrů mezi jednotlivými plavidly. V čele plula Mikawova vlajková loď těžký křižník Čókai, následovaly těžké křižníky Aoba, Kako, Kinugasa a Furu-taka, lehké křižníky Tenrjú a Júbari a torpédoborec Júnagi. Mi-kawa se musel spokojit pouze s jediným torpédoborcem, neboť Japonci v tomto období přesunovali v Tichomoří velká množství vojsk a válečného materiálu a početné konvoje si vyžádaly prakticky všechny akceschopné torpédoborce. V krátkém čase před vyplutím eskadry nemohl viceadmirál shromáždit větší počet těchto rychlých plavidel schopných nebezpečně zaútočit a současně poskytujících nejúčinnější obranu proti ponorkám. Ale i bez nich byla japonská eskadra silným protivníkem, což brzy prokázala. Její celkovou výzbroj tvořilo třicet čtyři 203mm děl ve věžích těžkých křižníků, deset 140mm děl, dvacet sedm 127mm a 120mm děl a dvaašedesát torpédometů, které byly kromě deseti vybaveny vynikajícími 609mm torpédy.
70
Na vlajkovém můstku Čókaie viceadmirál Mikawa vyhodnocoval informace získané průzkumnými hydroplány. Hořící nepřátelská loď tvořila výborný orientační bod a v její blízkosti se nacházela i ostatní dopravní plavidla – hlavní cíl útoku. Přístup k nim však střežily dvě skupiny křižníků a s těmi bylo nutno se vypořádat v první fázi. Nicméně, původní jednoduchý plán nebylo třeba měnit: eskadra vpluje v liniové formaci do Železného průlivu, překvapivým a rozhodným úderem napadne a zničí nepřátelská bojová plavidla a poté zaútočí na lodi u pobřeží Guadal-canalu a Tulagi. Po splnění úkolu bude následovat rychlý ústup na západ, aby po rozednění byly křižníky již mimo dosah palubních letounů amerických letadlových lodí – Mikawa nevěděl, že Fletcherův svaz se již před několika hodinami vzdálil.
Čtyřicet minut po půlnoci dne 9. srpna 1942 japonští námořníci zahlédli na levoboku kontury ostrova Sávo. O čtrnáct minut později zpozorovala hlídka na Čókai na pravoboku, ve vzdálenosti téměř šesti mil, siluetu lodi. Byl to torpédoborec Blue, jedna ze dvou předsunutých amerických hlídek. Na můstku vlajkového křižníků zavládlo napětí. Desítky očí sledovaly nepřítele, zacloněné signální lampy předávaly pokyny, na padesát dělových hlavní se natáčelo směrem, kde pomalu proplouval torpédoborec, netušící smrtelné nebezpečí. Mikawa moudře rozhodl nezahajovat palbu, nezbavovat se předčasně výhody překvapivého napadení hlavních nepřátelských sil. Japonské křižníky se jako obrovité stíny sunuly po hladině průlivu, jediným zvukem byl pravidelný puls lodních strojů, šumění vody krájené ostrými příděmi a občas polohlasem vydaný rozkaz. Nepřátelská loď náhle změnila kurs a počala se od japonské eskadry vzdalovat. Mikawa ulehčené vydechl. Blue skutečně Japonce neviděl. Na obrazovce jeho radiolokátoru japonské uskupení pravděpodobně splynulo s obrysy guadalcanalských břehů a hlídky nezpozorovaly nic. Poslední příležitost jak zabránit katastrofě byla promarněna.
Uplynula další půlhodina a hlídka na Čókai, který stále plul v čele japonské kolony, hlásila dvě nepřátelské lodi na pravoboku.
71
Byly to torpédoborce Patterson a Bagley jižní hlídkové skupiny Necelých deset minut nato měli Japonci na dohled křižníky Chicago a Canberra, v tu chvíli vzdálené šest a půl míle. Každou minutou se vzdálenost krátila a na amerických lodích stále ještě neměli o nepřátelské formaci nejmenší tušení. V jednu hodinu třicet šest minut po půlnoci dal japonský viceadmirál rozkaz k palbě. Zaměřovače vyhledaly cíle a po dvou minutách torpédo-mety vyplivly svůj smrtonosný obsah. Ještě pět minut Američané nic nevěděli. Až v jednu hodinu čtyřicet tři minuty zazněly na Pattersonu poplachové klaksony a radista torpédoborce horečně vysílal

varování: »Pozor, pozor, neznámé lodi vplouvají do přístavu!«
Bylo už příliš pozdě. Ve stejnou chvíli, kdy vysílačka Pattersonu oznamovala šokující zprávu, zalilo skupinu amerických lodí bílé světlo světlic vypuštěných nepřátelskými hydroplány, jejichž osádky na tento okamžik čekaly půldruhé hodiny. Současně zaburácela i hlavní děla Mikawových těžkých křižníků. Zatímco granáty překonávaly krátkou vzdálenost dělící obě nepřátelská uskupení, dosáhla svého cíle i torpéda vypálená před pěti minutami.
Na křižníků Canberra ještě nedozněly burcující poplachové klaksony a obsluha děl se dosud nedokázala zorientovat, když lodí otřásly výbuchy dvou torpéd a dopadly první granáty ze čtyřiadvaceti, které ji zasáhly. Kapitán byl smrtelně zraněn a dělostřelecký důstojník zabit hned v prvních vteřinách při zásahu můstku. Na desítkách míst vzplály požáry, byla přerušena dodávka elektrického proudu a stroje se zastavily. Loď se naklonila na levobok a v pěti minutách byla zcela vyřazena z boje. Jen její lehká děla ráže 102 mm dokázala několikrát vystřelit, než i ona byla umlčena. Těžký křižník Canberra se tak stal první těžce postiženou spojeneckou lodí.
Daleko rychleji než Canberra reagovaly na nepřátelský vpád torpédoborce Patterson a Bagley. Zatímco Patterson ještě signální lampou opakoval varování vysílané rádiem, jeho velitel na nic nečekal a dal příkaz k odpálení torpéd. Loď se v prudkém obratu

natočila k nepříteli bokem, a v tom okamžiku japonský granát zasáhl dvě zadní děla a usmrtil jejich obsluhu. Nato torpédoborec opsal kruh, zatímco zbývající děla pokračovala ve střelbě na nepřátelské lodi, dokud nezmizely z dohledu. Teprve teď velitel zjistil, že jeho rozkaz k vystřelení torpéd v oněch několika horečných vteřinách nikdo neslyšel. Celá akce proběhla tak rychle, že výkonný důstojník, který byl v okamžiku zahájení boje na hlídce, nestačil ani doběhnout na svoje bojové stanoviště.
Podobně tomu bylo i na torpédoborci Bagley. l zde příkaz k vypálení torpéd a obrat následovaly tak rychle za sebou, že obsluha torpédometů na levoboku nedokázala nepřítele včas zaměřit. Velitel proto rozkázal provést nový obrat a odpálit osm torpédometů na pravoboku. Těch několik ztracených vteřin se však ukázalo rozhodujícími; nepřátelské křižníky, pálící ze všech hlavní, pluly takovou rychlostí, že stačily z dosahu vystřelených torpéd uniknout.
Jako poslední přišel z jižní hlídkové skupiny na řadu křižník Chicago. Jeho velitele kapitána Bodeho, který zastupoval nepřítomného kontradmirála Crutchleyho, probudila z hlubokého spánku až palba japonských děl. Přitom Chicago, jako jediná loď jižní skupiny, mohlo získat výhodu několika minut potřebných k uvedení do plné bojové pohotovosti a k přípravě obrany. Za prvé hlídky zahlédly oranžové záblesky – pravděpodobně v okamžiku, kdy první salva nepřátelských torpéd opouštěla torpédomety, za druhé signalizovalo akutní nebezpečí náhlé osvětlení světlicemi shazovanými z hydroplánů, a nakonec i ostrý obrat provedený Canberrou. Když k těmto událostem došlo, nikdo na Chicagu na ně rychle a správně nereagoval a kapitán Bode byl dosud ve své kabině. Objevil se na můstku, až když se ze tmy vynořily siluety dvou Mikawových těžkých křižníků. Za půl minuty hlídka hlásila stopu torpéda blížícího se zleva. Bode dal příkaz k ostré změně kursu doprava, ale to již byla zpozorována další dvě torpéda z pravoboku. Následovalo nové otočení kormidla do krajní polohy, ale bylo už pozdě. Torpédo zasáhlo příď.
Když se velitel a posádka vzpamatovali z počátečního šoku, měl

křižník na rozdíl od Canberry stále ještě plně zachovánu palebnou kapacitu. Ale přestože v dosahu jeho hlavních děl bylo v tuto chvíli sedm nepřátelských křižníků, kapitán Bode zvolil za cíl jediný japonský torpédoborec.
Viceadmirál Mikawa nezapomněl, že při vjezdu do Železného průlivu nepozorovaně minul dva americké torpédoborce. Tehdy o ně neměl zájem, snažil se proklouznout, aby mohl udeřit na hlavní síly nepřítele, teď je však nehodlal nechat bez dohledu ve svém týlu, proto za nimi vyslal tqrpédoborec Júnagi, a na něj se zaměřila pozornost Chicaga. Křižník vypálil na malou japonskou loď pětadvacet granátů, z nichž ji však nezasáhl ani jeden. Poté dal kapitán Bode rozsvítit světlomety, aby zjistil, kde se nacházejí ostatní nepřátelská plavidla. Bílá tykadla však prohledávala tmu zbytečně. Mikawa měl za to, že s jižní skupinou amerických lodí je již vyrovnán, a proto se rychle přesunoval na severovýchod, kde, jak věděl, se nalézalo druhé nepřátelské uskupení. Za sebou nechával rozstřílenou Canberru a zmatený křižník kapitána Bo-deho, který s poškozenou přídí pomalu plul opačným směrem, než kam se přenášela bitevní vřava.
Kapitán Bode učinil tu noc řadu těžkých chyb. Nejvážnější snad bylo, že opomněl varovat severní skupinu. Její velitel kapitán Riefkohl na Vincennes sice věděl o

naléhavém hlášení z torpédoborce Patterson, ale potom již nepřišlo z jihu ani slovo. Navíc hustý déšť oddělil obě americké skupiny tak dokonale, že z Rief-kohlových lodí nebylo vůbec možno zahlédnout, co se v prostoru jižní skupiny děje.
Mikawovy lodi se zatím stále držely v linii. V jednu hodinu čtyřicet čtyři minuty, při změně kursu na severovýchod, provedl Čókai příliš ostrý obrat, kterým kolonu rozdělil na dvě části, jež nyní pluly souběžně ve vzdálenosti asi 3500 metrů. Jednu vedl Čókai, za nímž se držely tři křižníky, a druhou tvořily zbývající tři křižníky.
V jednu hodinu 43 minuty po půlnoci, když torpédoborec Patterson vysílal varování upozorňující na přítomnost neznámých
74
lodí a když se nad jižní hlídkovou skupinou rozzářily světlice, skupina kapitána Riefkohla složená z těžkých křižníků Vincennes, Quincy a Astoria klidně proplouvala mírnou desetiuzlovou rychlostí severně od ostrova Sávo, strážená po stranách torpédo-borci Helm a Wilson.
Souboj japonské kolony s jižní skupinou amerických lodí trval pouhou minutu; v 1 hodinu 44 minuty již dal Mikawa příkaz ke změně kursu, která kolonu rozdělila. O dvě minuty později hlídka na lehkém křižníků Tenrjú měla Riefkohlova plavidla na dohled a za další dvě minuty je uviděli z vlajkového křižníků Čókai, z jehož torpédometů vylétla první salva torpéd mířících k Astorii. Torpéda cíl minula a japonský těžký křižník zahájil palbu hlavními děly. Zmatení Američané nebyli s to zastavit lavinu, jež se na ně řítila děsivou rychlostí.
Když radiostanice na Astorii zachytila naléhavé hlášení z Pat-tersonu, důstojníci na můstku se zabývali běžnými úkony provázejícími výkon hlídkové služby; do té chvíle nic nenasvědčovalo, že by se mělo dít něco mimořádného. Loď právě dosáhla nejzaz-šího bodu vymezeného sektoru, měnila kurs a nižší důstojník to pečlivě zaznamenával do lodního deníku. Korvetní kapitán Top-per, vykonávající službu dozorčího důstojníka, zaslechl z nedalekého ostrova Tulagi dělostřelbu a poznamenal k ostatním, že námořní pěchota má asi horkou noc. Dělostřelecký důstojník korvetní kapitán Truesdell sledoval mechanika odstraňujícího závadu na radarové aparatuře. Velitel lodi kapitán Greenman si odešel chvíli předtím, po čtyřiceti hodinách nepřetržitého pobytu na můstku, odpočinout do pohotovostní kabiny. Usnul tam zcela oblečen na polním lůžku.
Dřív, než někdo zareagoval na hlášení z Pattersonu nebo na podivné světlice, Topper ucítil, jak se lodní trup lehce zachvěl. Pomyslel si, že některý z hlídkujících torpédoborců má asi podezření na přítomnost nepřátelské ponorky, takže to budou vzdálené exploze hlubinných pum. Ve skutečnosti vybuchovala pod hladinou torpéda, která Japonci vypálili na jižní hlídkovou skupinu. Náhle hlídka na levé straně můstku hlásila další světlice.
75
Topper přeběhl můstek a skutečně, na levoboku se jich několik snášelo k hladině, ozařovaly nízké mraky i temnou vodní pláň. Jako první začal jednat korvetní kapitán Truesdell, který vyhlásil pro můstek poplach. Byl také nejvyšší čas. Za několik vteřin, v jednu hodinu 50 minut, vyšlehla ze tmy světla světlometů a za necelou minutu nedaleko lodi dopadla salva japonských granátů. Pozorovatel u hlavních děl oznamoval zprava tři nepřátelské křižníky. Truesdell dal okamžitě rozkaz k zahájení palby. V jednu hodinu 52 minuty šest 203mm děl Astorie vrhlo první granáty na nepřátelský vlajkový křižník.
To již byl vyhlášen poplach pro celou loď a klaksony vyháněly posádku na bojová stanoviště. Kapitán Greenman doběhl na můstek těsně předtím, než zaduněla druhá salva hlavních děl. Jistě pro něj nebylo nic příjemného probrat se z hlubokého spánku a zjistit, že loď je uprostřed boje, a přitom nic nevědět o nepříteli. Aby vůbec získal nějaký přehled, vychrlil na dozorčího důstojníka několik rychlých dotazů: »Kdo vyhlásil poplach? Kdo dal rozkaz k palbě?* Ještě než Topper stačil odpovědět, kapitán pokračoval: »Myslím, že střílíme na vlastní lodi. Neuná-hlujeme se, Toppere? Zastavte palbu!*
Rozkaz byl neprodleně předán kontrolnímu stanovišti řídícímu palbu hlavních děl. Tam jej přijal korvetní kapitán Truesdell, který si byl však naprosto jist, že jeho děla střílí na Japonce. Proto se okamžitě vrhl k telefonu a volal kapitána. V pozdější zprávě o akci byl stručný rozhovor s kapitánem Greenmanem reprodukován takto: »Pane,« řekl Truesdell, »pro pánaboha nařiďte pokračovat v palbě!* Greenman po krátkém váhání souhlasil.
V době, kdy znovu zahřměla děla Astorie, Čókai již vypálil čtyři salvy, ale žádná z nich zatím cíl nezasáhla. Chvilka, po kterou se na můstku Astorie vyjasňovalo zda pokračovat v palbě nebo ji zastavit, i když byla krátká, poskytla Japoncům čas, aby zkrátili vzdálenost dělící obě lodi a aby se jejich dělostřelci stačili dokonale zaměřit. Další japonská salva již zasáhla naplno.

Nástavba ve střední části Astorie byla na mnoha místech proražena a vyšlehly první plameny, které nepřátelští dělostřelci uvítali
s nadšeným pokřikem. Granát za granátem nyní drtil konstrukci Astorie, zatímco se Čókai již přiblížil na necelých 5000 metrů.
Velký požár uprostřed lodi a přerušené spojení v podstatě rozdělily Astorii na dvě části, z nichž každá se nyní bránila na vlastní pěst, a nutno říci, že zaskočený křižník bojoval hrdinsky. Dělové věži číslo 2 velel mladý podporučík McGrath, který na loď přišel přímo z akademie válečného námořnictva. Odpálil tři salvy, když. slyšel mohutnou detonaci – 1. dělová věž dostala přímý zásah. McGrathova 203mm děla vystřelila znovu. Po změně kursu se věž otočila, děla vyhledala další cíl a nový náklad oceli se řítil na dotírající Japonce. Potom však začal pro poruchy na výtazích váznout přísun munice a několik následujících salv střílela střídavě jen ta ze tří děl věže, která se podařila nabít. Nakonec zůstala věž po vyřazení hlavního stanoviště řízení palby z činnosti odk4zána sama na sebe. McGrath nařídil zamířit na plavidlo na levoboku, které pokládal za další nepřátelský křižník. Mohlo snadno dojít k tragickému omylu, neboť šlo o Quincy, naštěstí v tom okamžiku byla přerušena, dodávka elektřiny a věž oněměla. Odevšad se valil dusivý kouř a několik mužů obsluhy se již jen z posledních sil drželo na nohou. McGrath dal příkaz k vyklizení stanoviště. Sotva se svými muži vystoupil na palubu, přišel rozkaz zaplavit muniční skladiště umístěné přímo pod věží; kdyby je zachvátily plameny blížící se ze všech stran, exploze stovek uskladněných nábojů by dokázala loď rozmetat. Podporučík se dvěma dělostřelci se vrátil do opuštěné věže a tápavě, zadržujíce dech, se pracně přibližovali k ovládacímu panelu. McGrath stiskl příslušná tlačítka – a nic se nestalo. Nezbývalo než podstoupit krkolomnou cestu do podpalubí a za výbuchů japonských granátů a praskotu požárů se nakonec podařilo záklopky otevřít ručně.
V obdobné situaci jako McGrathovi muži se ocitla i obsluha ostatních dělových věží. Přestávaly střílet jedna za druhou a netrvalo dlouho, odmlčely se úplně. Osm 127mm děl lehké výzbroje na tom nebylo o nic lépe. Dělo č. l vypálilo 12 granátů a dostalo přímý zásah, č. 2 vystřelilo pouze jednou, pak japonský

granát zasáhl jeho hlaveň, c. 3 vystřelilo šestkrát, č. 4 desetkrát, než explodovala složená munice, č. 5 šestkrát, c. 6 sedmkrát a i v tomto případě se o rychlý konec postaral výbuch zasažené munice, č. 7 bylo zasaženo po šesti výstřelech a dělo číslo 8 se odmlčelo po desátém. Osm děl tedy stihlo odpálit pouze 59 granátů, což samo o sobě výmluvně dokumentuje intenzitu a přesnost palby japonských křižníků, které v několika minutách zavalily nepřítele takovým přívalem oceli, že mu vůbec neposkytly příležitost k účinnější obraně.
Stejně tomu bylo po celé lodi. Radista – poručík Barker – se vrátil k radiostanici právě ve chvíli, kdy po přerušení dodávky elektrického proudu zhaslo osvětlení. Rozžal nouzovou lampu a v jejím světle přečetl čerstvě dešifrovanou depeši, která upozorňovala na pohyb tří japonských křižníků a tří torpédoborců jižně od ostrova Bougainville. Poručík mohl jen zaúpět nad »rychlostí«, s jakou byla informace postoupena tam, kde mohla rozhodnout o životě či smrti stovek mužů. Nepřítel, o kterém depeše sdělovala, že se nalézá několik set mil odtud, byl na dohled a jeho děla drtila jednu americkou loď za druhou. Barker už neměl čas uvažovat nad ironií celé situace, neboť dva japonské 203mm granáty radiostanici zasáhly. Jeden pronikl pancéřovanými dveřmi místnosti šifrantů a explodoval v záblesku oranžového ohně. Ve zlomku vteřiny se prostory radiostanice změnily ve změť rozbitého nábytku, přístrojů, krve a znetvořených lidských těl. Z těch, kdo nezemřeli okamžitě, měl radista Muskus utrženou nohu, hlavního radistu Gladdena zasáhla velká střepina do boku a způsobila mu strašlivé zranění, elektrikář O'Neill byl omráčen. Jako zázrakem zůstal nezraněn hlavní účetní Swinson. Když se vzpamatoval ze šoku, pokoušel se obvázat Muskuse, který ztrácel spoustu krve a za pár minut by bez pomoci vykrvácel. Pro Gladdena nemohl udělat nic, jen mu vsunul mezi rty zapálenou cigaretu, o kterou umírající muž ještě požádal. Potom odtáhl provizorně obvázaného Muskuse na palubu. Podařilo se to v poslední chvíli, neboť tři další japonské granáty, které se přiřítily s jekotem expresního vlaku, dílo zkázy dokonaly.
Takové scény se v oněch několika strašných minutách odehrávaly na mnoha místech. Hned v první minutě boje byl zabit navigátor a jeho pomocník. Těsně poté kapitán Greenman zpozoroval, že se loď ocitla přímo v linii palby mezi nepřítelem a dalším americkým křižníkem Quincy. Přikázal proto obrat doprava a v tom okamžiku japonský granát explodoval na levé straně můstku; kromě řady dalších byl na místě mrtev i kormidelník. Téměř půl minuty loď nebyla nikým řízena. Pak se s nadlidským úsilím z hromady mrtvých a umírajících mužů zvedl těžce zraněný pomocník kormidelníka J. Young, dopotácel se k opuštěnému kormidlu a vrátil

Astorii na správný kurs.
Když korvetní kapitán Truesdell opustil úplně zdemolované stanoviště kontroly palby, uviděl, jak ze středových nástaveb šlehají plameny až do výše špiček stožárů. Mezi troskami a těly mrtvých a zraněných námořníků se prodral na můstek a upozornil kapitána Greenmana, že jedno z muničních skladišť přímo pod můstkem je v plamenech, takže hrozí bezprostřední nebezpečí výbuchu. Kapitán s dokonalým sebeovládáním klidně odpověděl, že tedy přejde ke druhé dělové věži, a současně rozkázal, aby všichni ještě živí muži byli z horních částí nástaveb přemístěni na přední palubu. Truesdell všechna bojová stanoviště v horních prostorách osobně prošel, aby provedení rozkazu zajistil. Korvetní kapitán Topper zatím informoval kapitána, že vše nasvědčuje tomu, že pod druhou palubu Astorie oheň zatím nepronikl a vodotěsné uzavření prostorů kotelen a strojoven není narušeno. Tato zpráva zněla optimisticky a dávala naději, že se podaří udržet křižník na hladině. Nikdo však nevěděl, co se děje v zadní části lodi, se kterou bylo přerušeno veškeré spojení, a přístup zahrazovala stěna plamenů šlehajících ze středových nástaveb. Greenman se domníval, že hoří i celá záď a že tam nezůstal nikdo naživu. Naštěstí to nebyla pravda. Pod velením výkonného důstojníka fregatního kapitána Shoupa se na zádi shromáždila skupina mužů, kteří unikli z ohněm zachvácených bojových stanovišť. Nyní se především snažili zachránit zraněné a odtáhnout je z dosahu postupujících plamenů. Strojník první třídy Seliš vděčil
78
79
za svůj život jen statečnosti mechanika Watkinse a dalších dvou námořníků. Ležel v bezvědomí přimáčknut zříceným ramenem člunového jeřábu a vše kolem něj hořelo. Watkins však zahlédl, jak pohnul rukou. Nato tři muži s Watkinsem v čele vnikli do plamenů a spálenýma rukama nadzvedli spadlý jeřáb a Sellse vynesli. Jako by nestačilo, že ošálili smrt jednou, hned se do plamenné výhně vrátili, neboť o kousek dál zaslechli sténání dalších dvou těžce zraněných. I jim pomohli do bezpečí.
Nejtěžší příval nepřátelské palby zasáhl Astorii mezi první a šestou minutou po druhé hodině ranní. Ve 2 hodiny 15 minut japonská střelba ustala tak náhle, jak začala. V dalších pětačtyřiceti minutách se ti, kdo přežili, snažili o záchranu svých zraněných druhů, o zaplavení ohrožených muničních skladišť a zjištění rozsahu škod.
Kapitán Greenman řídil záchranné práce na přídi, kde se shromáždilo kolem čtyř set mužů, z nichž sedmdesát bylo zraněných. Oheň se šířil od střední části lodi a nebylo čím mu čelit; hlavní protipožární zařízení byla k nepotřebě, hadice v horku popraskaly a přerušení dodávky proudu vyřadilo čerpadla. Námořníci sice vytvořili řetězy, podávali si kbelíky s vodou a pokoušeli se hasit ručními čerpadly; to však byla beznadějná práce, ta troška neznamenala skoro nic. Po třetí hodině ranní měla Astorie nakloněno tří stupňů. Mohlo to být způsobeno zaplavením muničních skladišť, ale zdálo se daleko pravděpodobnější, že plášť lodi je proražen a voda vniká do podpalubí. Hlavní nebezpečí však stále hrozilo z výbuchu skladů střeliva, které se zaplavit nepodařilo. Zejména velká zásoba 127mm granátů uložených v přední části lodi byla smrtelným nebezpečím pro všechny, kdo se nyní tísnili na přídi. Kdyby skladiště vybuchlo, znamenalo by to smrt pro stovky mužů.
Když se oheň přiblížil k předním výtahovým šachtám a kapitán Greenman zaslechl v podpalubí první exploze, věděl, že dál už otálet nelze. Krátce předtím přikázal torpédoborci Bagley, aby se zdržoval v blízkosti Astorie a vyčkal dalších pokynů. Nyní dal signální lampou veliteli torpédoborce rozkaz, aby přirazil. Tor-
80
pédoborec se metr za metrem přibližoval k přídi křižníku, až se obě plavidla téměř dotýkala. Po přehození lan začal přesun posádky na Bagley. Napřed ranění, potom všichni ostatní a jako poslední kapitán Greenman. Byly čtyři hodiny 45 minut ráno 9. srpna 1942.
Poté, co se torpédoborec začal po skončení evakuace posádky od hořícího křižníku odpoutávat, zablikalo ze zadní paluby Astorie signální světlo. Teprve v tuto chvíli kapitán Greenman zjistil, že zničující japonskou dělostřelbu přece jen část posádky na zádi přežila. Signální lampa z Bagleye odpověděla, že volání o pomoc bylo zaznamenáno a že se torpédoborec v nejkratší době vrátí. Bagley, přeplněn trosečníky, z nichž mnozí potřebovali okamžité ošetření, odplouval k pobřeží Guadalcanalu. Tak skončila první fáze tragické zkoušky těžkého křižníku Astoria.
\
Astoria, která uzavírala linii tří křižníku severní hlídkové skupiny, byla

Mikawovými dělostřelci napadena jako první. Těžký křižník Quincy, plující uprostřed formace, přišel na řadu hned poté. Stejně jako na ostatních lodích severní skupiny i na Quincy zaslechli zvuk motorů nízko přelétávajících letounů, ale i tady převládlo přesvědčení, že jde o letadla vlastní. Odlišný názor jednoho z mladších důstojníků byl považován za panikaření a poslední přelety letadel již ani nebyly kapitánovi hlášeny. Až v okamžiku, kdy »přátelská« letadla shodila světlice, se dosavadní poklidná jistota začala měnit v nepříjemné pocity hrozícího nebezpečí. V následujících vteřinách lodní radiostanice zachytila varování torpédoborce Patterson. Teď už dozorčí důstojník můstku jednal rychle. Vyhlásil poplach a povolal na můstek kapitána Moora odpočívajícího v pohotovostní kabině stejně jako kapitán Greenman na Astorii. Drahocenné minuty se však už dohnat nedaly, a navíc došlo k závažnému opomenutí – celá loď se sice horečnou rychlostí připravovala k boji, ale nikdo z můstku neinformoval dělostřelce, kde se nachází nepřítel. Když v jednu hodinu 50 minut světlomety z Cókaie a Aoby osvětlily Quincy, Japonci ke svému příjemnému překvapení uviděli, že Američané mají

těžká děla obrácena podél osy lodi, tedy dopředu a dozadu, čímž nejsou schopni nepřítele útočícího z boku okamžitě ohrozit. Výkonný důstojník na Čókai (jak uvádí americký námořní historik kontradmirál Morison) hodnotil situaci při napadení Quincy těmito slovy: »Pokračovali jsme v boji velmi klidně a bez jakýchkoli obav.«
Když první japonské granáty dopadly na hladinu několik desítek metrů před Quincy, dělostřelecký důstojník korvetní kapitán Heneberger právě dorazil na stanoviště řídící palbu hlavních děl. Jejich hlavně se teprve teď počaly otáčet doleva, k nepřátelskému uskupení. »Střílejte na lodi s rozsvícenými světlomety!* zněl rozkaz kapitána Moora.
Dělostřelci Quincy doháněli po počátečním zmatku ztracený čas ze všech sil a zakrátko již první dvě salvy devíti 203mm děl přelétaly čtyřmílovou vzdálenost dělící Quincy od původců nepříjemného, oslepujícího světla. Nebylo je však možno přesně identifikovat a kapitán Moore se zřejmě zalekl, že střílí na vlastní plavidla, která v nepřehledné situaci rozsvítila reflektory. Nařídil proto odpovědět poznávacími světly Quincy. Události se však valily děsivým tempem. Než důstojníci na můstku přesvědčili kapitána, že musí jít o nepřátelské lodi, a rozsvícení světel by jim jen pomohlo korigovat palbu, Quincy se příliš přiblížil ke křižníku Vincennes plujícímu před ním v čele formace. Palubní důstojník, který zpozoroval nebezpečné zkrácení vzdálenosti jako první, nařídil z obavy před srážkou změnu kursu doprava. Protože nepřátelské křižníky ostřelovaly Quincy ;zleva, obrat způsobil, že přední dělové věže nemohly v palbě pokračovat, loď se k nepříteli obrátila zádí. Náhlá změna kursu měla pro Quincy i další neblahý následek. Po dokončení obratu se totiž ocitl přesně mezi oběma liniemi japonských křižníku a byl nyní s katastrofálními následky ostřelován ze dvou stran. Granát zasáhl i letoun umístěný na palubním katapultu a hořící benzín se z jeho nádrží rozlil po palubě. Japonci už nepotřebovali světlomety. O několik vteřin později způsobil další granát výbuch dělové věže číslo 2 a na levoboku zasáhlo kotelnu číslo 4 torpédo. Velký požár bránil

úniku ze strojovny, která, i když prozatím nepoškozena, se tím stala pro desítky mužů smrtelnou pastí. Dílo zkázy pokračovalo. Výbuch skladiště 127mm munice měl okamžitě za následek další požár a nebylo v silách záchranných čet si s ním poradit.
Když si kapitán Moore uvědomil, že pluje mezi japonskými kolonami, vykřikl na dělostřelce: »Jsme mezi nimi, dejte jim zabrat!« Ve chvíli, kdy položil telefon, dostal můstek přímý zásah. Rada mužů byla na místě mrtva a kapitán byl smrtelně zraněn. Tragické zvěsti docházely ze všech částí lodi. Jídelna mužstva, dílny, ošetřovna, vše již bylo zcela zničeno. První strojní důstojník vyslal po přerušení spojení na můstek posla, aby oznámil kapitánovi, že je třeba zastavit stroje. Poté už se nikdo ze strojovny, \ odříznuté od ostatních částí lodi zuřícím živlem, neozval. Ze stanoviště řídícího palbu hlavních děl přišla též poslední zpráva oznamující rozsah škod. Na nechráněných stanovištích u pro-tiletadlových děl nepřežil téměř nikdo. Osud křižníku se naplňoval.
Dělostřelecký důstojník korvetní kapitán Heneberger si to uvědomoval zcela jasně, bylo jen otázkou krátké doby, než se loď potopí nebo než ji stále se šířící požáry zachvátí beze zbytku. Vyslal pí oto na můstek pro instrukce svého pomocníka – mladšího důstojníka Andrewa. Andrew, který zánik lodi přežil, vylíčil později drastický obraz na velitelském stanovišti.
»Když jsem se dostal na úroveň můstku,* napsal Andrew, »uviděl jsem úplná jatka.

Všude ležela mrtvá těla, jen několik mužů se ještě drželo na nohou. V kormidelně stál jediný muž, pomocník kormidelníka, který se marně snažil vyrovnat kurs lodi a obrátit ji doleva. Zjistil jsem, že kapitán, který v tu dobu ležel nedaleko kormidla, mu dal příkaz najet s lodí na břeh, proto se nyní snažil zamířit k ostrovu Sávo, vzdálenému asi čtyři míle na levoboku. Přešel jsem na levou stranu kormidelny, pokoušel jsem se zahlédnout ostrov a přitom jsem viděl, že se loď rychle pokládá na levobok a příď se ponořuje. V tom okamžiku se kapitán nadzvedl, a'e znovu se zhroutil, zřejmě mrtev, aniž pronesl jediné slovo kromě zasténání.*
83
Když se Andrew vrátil a podal korvetnímu kapitánu Heneber-gerovi zprávu o situaci na můstku, Heneberger, který byl ve velitelské hierarchii až na sedmém místě, nařídil opustit loď. Měl k tomu právo, všech šest funkčně vyšších důstojníků už nežilo nebo jim zranění bránila do chodu věcí zasáhnout.
Přes zábradlí byly přehozeny záchranné vory a ti, co přežili strašlivou kanonádu, se nyní vrhali na tmavou hladinu, ozařovanou odleskem požárů, které nyní křižník zachvátily od přídě po záď. Byl také nejvyšší čas, příď již byla pod vodou a vlny se přelévaly přes dělovou palubu. Zbývalo několik posledních vteřin. Ve 2 hodiny 35 minut se těžký křižník obrátil na levobok, záď se na okamžik zvedla vysoko nad hladinu a potom loď zmizela v hlubinách železného průlivu – první z dlouhé řady těch, které mu daly jméno.
S potápějícím se křižníkem zahynulo 370 námořníků. Ti, co zůstali naživu, z nich téměř dvě stě zraněných, mohli mít alespoň jednu útěchu: přestože se na jejich loď především soustředila nepřátelská palba a také následky byly nejtěžší, od prvního do posledního okamžiku bojovali hrdinsky. Jedna z těch několika salv, kterou se podařilo hlavním dělům Quincy vypálit, zasáhla mapovou místnost těsně vedle velitelského můstku na Čókai a zabila třicet mužů a důstojníků.
Viceadmirál Mikawa, který válku přežil, v roce 1949 prohlásil, že střední loď severní skupiny odpověděla ze všech amerických křižníků nejtěžší palbou, a vyjádřil hluboký obdiv pro statečnost jejího velitele. Kapitán Moore tato slova uznání od svého protivníka bohužel už nikdy neuslyšel. Jeho mrtvé tělo vyplavily vlny na pobřeží Savá, kde jej nalezli domorodci a pohřbili. Protože jeden z nich si ponechal prsten připomínající kapitánova studia na námořní akademii, byla tak později bezpečně prokázána jeho smrt a zjištěno místo posledního odpočinku.
V čele skupiny hlídkující severně od ostrova Sávo plul křižník Vincennes. Ze tří těžkých křižníků této skupiny byl poslední, na který se soustředila pozornost japonských děl, i když ve skuteč-
nosti to bylo jen několik vteřin nebo desítek vteřin po napadení Astorie a Quincy.
Kolem půlnoci se za snížené bojové pohotovosti posádky mírnou desetiuzlovou rychlostí přibližoval ke krajnímu bodu hlídkového sektoru. Z vyšších důstojníků měli službu na můstku výkonný důstojník fregatní kapitán Mullan a důstojník kontroly palby korvetní kapitán Craighill. Velitel lodi kapitán Riefkohl se před půlhodinou odebral k odpočinku. Oba důstojníci na můstku byli uvědomeni o hlášení torpédoborce Ralph Talbot, který ve tři čtvrti na dvanáct ohlásil přítomnost neznámého letounu; nepřikládali mu však důležitost stejně jako na všech ostatních amerických lodích. Nepodařilo se vůbec zjistit, zda byl kapitán Riefkohl informován o varování vysílaném torpédoborcem Patterson o dvě hodiny později. Zůstává skutečností, že loď začala na hrozící nebezpečí reagovat, až když byla osvětlena světlicemi japonských hydroplánů. Teprve potom byl povolán na můstek kapitán Riefkohl a vyhlášen poplach. Když se z jihu ozvala dělostřelba, a dokonce se skrze dešťové přeháňky dalo zahlédnout pár záblesků, měli důstojníci na můstku Vincennes za to, že jižní skupina začala ostřelovat neznámé letouny! Kapitán rozhodl neměnit kurs, jen přikázal zvýšit rychlost na patnáct uzlů.
V jednu hodinu 50 minut se z levé strany objevily siluety tří lodí a křižník osvětlil světlomet. Riefkohl předpokládal, že jde o plavidla jižní skupiny, která se odchýlila od určeného kursu, a nechal rádiem odeslat žádost, aby byla světla zhasnuta. Pouze nedůvěřivý dělostřelecký důstojník korvetní kapitán Adams dal pro všechny případy na jeden z tmavých stínů namířit děla. Nejistota trvala ještě několik vteřin a všechny pochyby rozptýlila salva japonského těžkého křižníků Kako, jenž byl také lodí, která Vincennes osvítila. Granáty naštěstí dopadly na hladinu asi pět set metrů od cíle a americký těžký křižník odpověděl plnou boční salvou 203mm děl v jednu hodinu 53 minut. Jeho dělostřelci měli lepší mušku a hned druhou salvou zasáhli japonský křižník Kinu-gasa, vzdálený asi 5000 metrů. V okamžiku se však karta obrátila, na Vincennes dopadl první úder a v nepřetržitém sledu následova-
84

85
ly další a další. Hned zpočátku se Japoncům podařilo zasáhnout palubní letouny umístěné na katapultech a vzniklý požár osvětlil celou loď. Když těsně poté zhasly světlomety, dělostřelci na Vin-cennes se domnívali, že je zasáhli, ve skutečnosti nepřítel již nepotřeboval křižník osvětlovat.
Kapitán Riefkohl dal zvýšit rychlost na dvacet uzlů a změnit kurs doleva, hodlal plout na pomoc jižní skupině, o které se domníval, že nese hlavní tíži nepřátelského útoku. Netušil, že v tuto chvíli je jižní skupina jako bojeschopné uskupení vyřazena, a navíc že jeho vlastní loď proplouvá mezi dvěma liniemi nepřátelských křižníků, které vynaloží všechny síly, aby ani Vincennes neunikl svému osudu.
Japonská děla neúnavně rozsévala smrt a zkázu a zdálo se, že osádky dělových věží Mikawovy eskadry zaměřují granáty s neuvěřitelnou přesností a rozmyslem. Každá salva zasáhla některé důležité zařízení nebo prostory, kde byl účinek maximální. Kromě letounů na katapultech, kde se potom hořící benzín, vytékající z proražených nádrží, rozléval po palubě jako ohnivá řeka, byla zasažena lodní dílna se spoustou hořlavého materiálu, levá strana můstku, bojové stanoviště číslo 2 řídící palbu těžkých děl, zřítily se i stožáry antény. V několika vteřinách zůstala loď bez možnosti kontroly palby, s vyřazeným komunikačním systémem, nefungovaly telefony a byla přerušena dodávka elektřiny k dělovým věžím.
Rána za ranou dopadala na Vincennes, byl to déšť 203mm, 140mm a 120mm dělostřeleckých granátů, japonské lodi jej dokonce ostřelovaly i z kulometů. Všude vyšlehávaly plameny, vzduchem létaly střepiny granátů, kusy železa z rozbitých palubních nástaveb, palubu pokrývali hořící trosky, mrtví a umírající. Po celé lodi se odehrávaly zoufalé scény. Na ošetřovně měl právě lodní lékař fregatní kapitán James D. Blackwood na operačním stole černošského pomocníka z jídelny, kterému spravoval rozbitou čelist, když 140mm granát explodoval uprostřed místnosti. Lékař byl na místě zabit spolu s celým týmem svých pomocníků. Pacient, kterého jen střepina škrábla na noze, seskočil ze stolu, zraněnou čelist si přidržoval rukou a s hrůzou rozšířenými zraky vyběhl na palubu. Lidé umírali na všech stranách.
Soustředěná palba byla tak zničující, že kapitán Riefkohl dal zvýšit rychlost na 25 uzlů, ostře uhnout doprava a pokud ještě stroje pracovaly naplno, chtěl se pokusit o únik. K tomu ale už nemělo dojít. Loď se právě začala otáčet, když v jednu hodinu 55 minut dvě nebo tři torpéda vypálená z křižníků Čókai zasáhla kotelnu *íslo 4 na levoboku. Mohutné exploze kotelnu rozmetaly na padrť a proraženým pláštěm se do nitra lodi počaly valit spousty vod. Výbuchy otřásly i sousední kotelnou číslo 2, kde se muži dusili v oblacích kouře a klopýtali mezi hromadami trosek. V zadní strojovně strojničí bezmocně sledovali náhlý pokles tlaku páry a marně se snažili o neblahé situaci podat zprávu na můstek – spojení nefungovalo.
Na můstku zatím bylo porouchánо ovládání kormidla a kapitán dal rozkaz řídit loď z nouzového stanoviště na zádi. Pokoušel se o změnu kursu zastavením strojů na levoboku, na pokyny lodního telegrafu však ve strojovně nikdo nereagoval. Kapitán tam vyslal posla, ale ten byl cestou zabit. Těsně po druhé hodině ranní se jako zázrakem podařilo šesti hlavním dělům vypálit dvě salvy. Byly to poslední výstřely těžkých děl Vincennes, poté se již natrvalo odmlčely.
Jeden z nepřátelských granátů zasáhl vlajku a srazil ji ze stožáru; kapitán přikázal okamžitě vztyčit novou. Dva námořníci ji s nasazením života vytáhli na rameno ráhna na pravoboku. Japonci, kteří agónii křjžníku pozorně sledovali, měli za to, že jde o admirálskou vlajku, proto své ničivé úsilí ještě zvýšili. Ve dvě hodiny a 3 minuty další torpédo, tentokrát vypálené křižníkem Júbari, zasáhlo kotelnu číslo 1. Nepřežil tam nikdo.
Riefkohl učinil poslední zoufalý pokus o záchranu své lodi. Přikázal zahalit ji kouřem z komínů, ale v kotelnách už nebyl nikdo, kdo by rozkaz splnil. Ti, kteří výbuchy japonských granátů a torpéd přežili, byli ze svých stanovišť vyhnáni plameny a dýmem.
Z pravoboku Vincennes znovu osvítily dva světlomety. Vzhle-
86
87
dem k tomu, že loď na mnoha místech hořela, neměli to Japonci zapotřebí, jejich dělostřelci mohli zaměřovat v naprosté pohodě Nicméně světlomety zářily a kapitán Riefkohl se asi už nemohl dívat na naprostou bezstarostnost, kterou tím nepřítel dával najevo, a vyslal námořníka za dělostřeleckým důstojníkem korvetním kapitánem Adamsem s rozkazem zničit světlomety za každou cenu. Místo zaburácení děl se dostavil Adams osobně na můstek se stručným hlášením: »Kapitáne, nemáme už žádné střelby-schopné dělo. Všechna jsou zničena.* Bylo

tomu přesně tak, ob" přední věže dostaly přímé zásahy a ze 127mm baterií zůstaly jen hromady pokroucené oceli. »Dobře,« odpověděl Riefkohl, který už znovu nabyl svůj pověstný klid, »řekněte mužům nahoře, afr opustili odkrytá stanoviště, a dohlédněte na to, aby pokud možno vyhledali úkryt.* Riefkohl se vždy staral o posádku, učinil to i tecT, kdy na všech stranách duněla nepřátelská děla, valil se dým a šlehaly plameny. Vyslal na všechny paluby a do podpalubí posly s úkolem vyvést z prostor, jež se každým okamžikem mohly změnit v past, všechny, kdo tam ještě zůstali. Křižník se nyní silně nakláněl na levobok a kapitán uvažoval, zda nemá nařídit jeho opuštění. Loď už neměla sílu k boji a Riefkohlovi jako zkušenému námořníkovi bylo jasné, že záhuba je neodvratná. Chtěl proto zachránit alespoň životy námořníků, kteří zatím unikli následkům vražedné nepřátelské palby.
Než však učinil rozhodnutí, jež je nejtěžším pro každého námořního velitele, japonská děla se náhle odmlčela. Byly dvě hodiny patnáct minut. Kapitán proto ještě zvažoval, zda přece jen není špetka naděje na záchranu lodi, posádka se po nějakou dobu pokoušela omezit požáry a zneškodnit ohněm ohroženou munici, ale brzy se potvrdilo, že veškerá snaha je zbytečná. Nakloň lodi se během čtvrt hodiny podstatně zvýšil. Kapitán nařídil spustit záchranné vory, ranění byli oblékáni do plovacích1 vest a jako první opouštěli palubu. Ve 2 hodiny 30 minut vydal Riefkohl rozkaz opustit loď. Poslední odcházeli lékaři z ošetřovny na zádi, šifranti a kapitán. To již se voda přelévala přes palubu. Ve 2 hodiny 50 minut se křižník za zlověstného syčení unikající páry převrátil. Potopil se necelého půl kilometru od místa, kde klesla ke dnu Astoria.
Wilson a Helm, dva torpédoborce doprovázející severní hlídkovou skupinu, se snažily napadeným křižníkům pomoci ze všech sil. Velitel Wilsona korvetní kapitán Price uvedl loď do bojové pohotovosti okamžitě po varování z Pattersonu. V jednu hodinu 50 minu^ uviděl kolonu tří japonských křižníků, které právě zahajo-•) valy palbu a rozsvítily světlomety. Čtyři 127mm děla torpédoborce se na ně zaměřila a jejich ústí začala opouštět jedna salva za druhou. Torpédoborec se přizpůsoboval manévrování vlastních křižníků, rychlost dosáhla 30 uzlů a po každé změně kursu se r hlavně znovu obracely k nepříteli vzdálenému necelých 8000 metrů. Hlavní pozornost dělostřelci Wilsona soustředili na Mikawův vlajkový křižník Čókai. Ten byl však zaměstnán ostřelováním amerických těžkých křižníků a torpédoborcem se nehodlal zabývat. Až po několika minutách na něj hlavní baterie Čókaie vyplivly několik salv, které malou loď minuly.
Helm plul v okamžiku zahájení bitvy v dosti značné vzdálenosti nalevo od přídě Vincennes. Hustý déšť mu značně ztížil orientaci a velitel korvetní kapitán Carrol se zpočátku domníval, že se s nepřítelem utkala pouze jižní skupina. Když zjistil, že jsou napadeny i křižníky jeho vlastní skupiny, rychle se vracel, ale to již bleskový nepřátelský přepad v podstatě skončil. A protože v nastalém zmatku si Carrol nebyl jist, která plavidla jsou vlastní a která nepřátelská, děla Helmu jen několikrát vystřelila za rychle se vzdalujícími siluetami, o kterých korvetní kapitán správně předpokládal, že musí jít o útočníky. Tím také boj pro Helm
skončil.
Zatímco se u ostrova Sávo rozpoutal zuřivý souboj dvou kážníkových uskupení, ve vyloďovacím prostoru u pobřeží Gua-dalcanalu a Tulagi vládla nejistota a napětí. Světlice shozené japonskými hydroplány se pomalu snášely na padácích k hladině, sledovány zraky stovek mužů na pobřeží i na palubách transportních lodí a vyloďovacích člunů. Vykládání, které vzhledem
89
88
k časové tísni, způsobené odplutím krycího svazu letadlových lodí, mělo pokračovat po celou noc, bylo okamžitě přerušeno, iodi opustily kotviště, kde by představovaly příliš snadný cíl, a nyní v nervózním očekávání dalšího vývoje událostí pomalu proplouvaly podél ostrovních břehů.
Z můstku vlajkové lodi McCawley sledoval kontradmirál Turner občasné záblesky od ostrova Sávo a hřmění vzdálené dělostřelby. Silný déšť, který se právě spustil, zcela zakryl scénu nelítostného námořního souboje. Zprávy nepřicházely žádné, a tak admirál neměl jinou možnost, než napjatě a bez možnosti cokoli ovlivnit čekat, jak se střetnutí vyvine.
Kontradmirál Crutchley s těžkým křižníkem Australia se stále zdržoval v prostoru západně od guadalcanalského kotviště. I on slyšel ozvěnu probíhající bitvy, měl však za to, že si americké a australské křižníky dokáží s nepřátelským nájezdem poradit -1 že jeho loď bude užitečnější tam, kde je, kdyby se některému z japonských plavidel přece jen podařilo křižníkovou uzávěru prorazit s úmyslem napadnout transportní lodi.

Kontradmirál Scott se skupinou vedenou lehkým křižníkem Saň Juan pokračoval v hlídkování mezi Guadalcanalem a ostro-
TI Florida. Protože neobdržel jiný pokyn, zůstával v oblasti určené původními dispozicemi.
Zakrátko kanonáda na severozápadě utichla. Námořníci na zatemněných dopravních lodích, kteří po celou dobu setrvávali v napětí, co se přihodí v následující minutě, si oddechli. Byli přesvědčeni, že se nepřítele podařilo odehnat. Svým způsobem měli pravdu; až k nim, jak měl v úmyslu, Mikawa nedoplul.
Viceadmirál Mikawa mohl být s průběhem bitvy víc než spokojen. Přestože v to nedoufal, podařilo se mu zaskočit a naprosto překvapit nepřítele, který nebyl o nic slabší než on, ve velmi krátké době mu zasadit těžké rány a přitom jeho vlastní lodi zatím neutrpěly podstatnější újmu.
Ve dvě hodiny po půlnoci změnil kurs vlajkového křižníku Cókai, který dosud plul v čele jedné ze dvou kolon. Důvod tohoto
91
manévru nebyl nikdy dostatečně objasněn, ale jeho následky měl> na další vývoj střetnutí velký vliv Mikawa předpokládal, že jej d budou ostatní lodi následovat. To se ale nestalo a těžké křižníky , Aoba, Kako a Kinugasa pokračovaly dál v původním kursu na sever, přičemž nepřestávaly pálit na nepříHe. Když Mikawa zjistil, k čemu došlo, vrátil rychle Čókai zpět na severní kurs, ale již se ocitl až za poslední lodí kolony Kinugasou. O pět minut později roztříštily granáty z Quincy na Cókai mapovou místnost, zasáhly jeřáb palubních letounů já. přední dělovou věž. Poslední dva zásahy nezpůsobily větší škodu, zdemolování mapové místnosti, kde zahynula řada důstojníků Mikawova štábu a byly zničeny mapy, však Mikawu roztrpčilo. Současně si uvědomoval, že ztrácí přehled o pohybu a rozmístění svých lodí, které v zápalu boje manévrovaly nezávisle ve snaze získat co nejvýhodnější pozici k napadení nepřítele, čímž se podstatně narušilo původní uspořádání formace. Ve 2 hodiny 20 minut viceadmirál odeslal velitelům všech lodí rozkaz zastavit palbu a stáhnout se ke znovuzfor-mování severozápadně od ostrova Sávo. V tuto dobu jej zřejmě ještě neopouštěl záměr splnit i druhou část operace – napadnout a zničit spojenecká dopravní a výsadková plavidla.
Japonské lodi stále pluly ve dvou kolonách. Mikawa zvýšil rychlost Čókaie až na 35 uzlů, aby se opět dostal do vedoucí pozice první kolony.
Několik minut předtím, než Mikawa vydal rozkaz ke stažení na severozápad, narazily křižníky druhé japonské kolony Furutaka, Tenrjú a Júbari na osamělý torpédoborec Ralph Talbot, jednu ze dvou amerických lodí, jimž bylo určeno hlídkovat západně od Savá. Hned po varovném hlášení Pattersonu vyhlásil velitel Ralpha Talbota korvetní kapitán Callahan poplach, zvýšil rychlost na 25 uzlů, a protože nepřišel žádný jiný pokyn, zůstával dál v určené oblasti. Velitel a celá posádka s napětím očekávali výsledek souboje křižníků v průlivu o několik mil dál. Sledovali záblesky výstřelů těžkých děl, slyšeli temné exploze vybuchujících torpéd, viděli i vyšlehávající plameny. Ke které straně se přiklánělo
válečné štěstí, rozpoznat nemohli. Pochybnosti však netrvaly dlouho.
Ve 2 hodiny 16 minut Tenrjú obrátil na Ralpha Talbota světlomet a zahájil palbu. Júbari a Furutaka se okamžitě připojily. Japonské křižníky vystřelily asi sedm salv ze vzdálenosti kolem 5000 metrů, jedna z nich zasáhla torpédomety. Korvetního kapitána Callahana však mátla barva záblesků vybuchujících granátů, byla téměř stejná jako při explozích americké munice, a tak nabyl přesvědčení, že je ostřelován vlastními plavidly. Dal proto rozsvítit poznávací světla a kromě toho ještě oznamoval svoji totožnost rádiem v otevřené řeči. Teď bylo na Japoncích, aby zůstali zmateni překvapivým jednáním nepřátelské lodi. V rozpacích přerušili palbu, ale váhali jen okamžik Nato se přiblížil Júbari, zaměřil na Ralpha Talbota světlomet současně s hlavněmi děl a znovu začaly granáty bičovat hladinu v těsné blízkosti torpédoborce. Callahan teď už nemusel o ničem pochybovat.
Šlo však o souboj příliš rozdílných soupeřů. Japonští dělostřelci potřebovali jen dvě salvy ke zkorigování palby a potom už stříleli přesně. První zásah rozmetal mapovou místnost a vyřadil z činnosti automatický kontrolní systém řízení palby, další granát vybuchl v lodní klubovně, třetí zasáhl torpédomety na levoboku a čtvrtý zničil 127mm dělo na zádi. Přes příval žhavé oceli se torpédoborec nevzdával. Vystřelil čtyři torpéda, žádné z nich však nepřítele nezasáhlo. Když už se zdálo, že nastává konec, přispěla v posledním okamžiku na pomoc náhlá dešťová přeháňka, která malou loď, nakloněnou v dvacetistupňovém úhlu na pravobok a hořící na řadě míst, milosrdně skryla před zraky osádek dělových věží japonských křižníků.
Zatímco těžce zraněný Ralph Talbot odkulhával chráněn stěnou deště, musel

viceadmirál Mikawa s*konečnou platností rozhodnout, jak bude tuto noc postupovat dál. Blížila se třetí hodina ranní a admirál předpokládal, že zformování jeho sil si vyžádá dvě hodiny. Znamenalo by to, že na americká transportní plavidla může zaútočit až za svítání. A tady vyvstávalo nebezpečí, že
92
93
bude napaden letouny z nepřátelských letadlových lodí – Mika-wa stále ještě nevěděl, že vzhledem k Fletcherovu ústupu mu z této strany nic nehrozí. Po dlouhém přemítání nakonec zvítězila opatrnost a ve 2 hodiny 40 minut japonské uskupení opouštělo rychlostí třiceti uzlů jižní Šalomouny a zamířilo k Rabaulu. Na můstku Čókaie se scházela hlášení o škodách. Celkem 58 japonských námořníků bylo zabito a 53 zraněno. Na vlajkovém! křižníku byla zničena mapová místnost a lehce poškozena dělová věž, na Aobě požár zachvátil baterii torpédometů. Na Kinug; nepřátelské granáty zasáhly sklad potravin, do nitra lodi proni! nevelké množství vody a menší poškození utrpěla strojovna čísl l. Na křižníku Kako byl zničen palubní letoun. Během půlhodi. nové bitvy japonské křižníky vystřílely přes tisíc 203mm granátů.
Po celou dobu zpáteční plavby neopouštěly japonského vicead-mirála obavy z leteckého přepadení – zkušenost tak draze zaplacená u Midwaye byla stále ještě v živé paměti. Obsluhy protileta-dlových baterií i nadále setrvávaly u děl, hlídky neustále sledovaly oblohu. Žádné nepřátelské letadlo se však neobjevilo, americké letadlové lodi byly příliš daleko.
V odpoledních hodinách 9. srpna, poblíž ostrova Bougainville, odeslal Mikawa křižníky Aoba, Kako, Kinugasa a Furutaka na základnu Kavieng na Novém Irsku a se zbytkem lodí pokračoval k Rabaulu. Krátce nato zahlédl skupinu vedenou Furutakou australský hlídkový letoun, hodinu ji sledoval a informoval základnu. Bohužel vzhledem k pozdní hodině útok letounů z pozemních letišť nepřicházel v úvahu. Tomuto nebezpečí tedy japonské křižníky unikly a zdálo se, že radost z vítězství u Savá nebude ničím narušena. Po celou dobu měl Mikawa i velitelé jeho lodí obavu z útoku ze vzduchu. Úder však přišel z moře.
Příští den, 10. srpna v ranních hodinách, se skupina směřující ke Kaviengu nacházela asi 70 mil od základny. Křižníky pluly šestnáctiuzlovou rychlostí v obdélníkové formaci a na obloze hlídkoval jeden z jejich palubních letounů. Torpédoborce je nedoprovázely – jak víme, když Mikawa vyplouval, musel se obejít bez nich. Za této situace, krátce před devátou hodinou, lodi zahlédla americká ponorka S-44 hlídkující u pobřeží Nového Irska. Její velitel korvetní kapitán John R. Moore zkrátil vzdálenost, a když se k nepřátelskému uskupení přiblížil na 700 metrů, vypálil čtyři torpéda. Necelou minutu potřebovala k dosažení cíle a hlídky na těžkém křižníku Kako je zahlédly příliš pozdě. Následek čtyřnásobného zásahu byl strašlivý, Kako se potopil během pěti minut. Japonci tak zaplatili první splátku za masakr u ostrova Sávo. S-44 unikla do bezpečí. Rychlé torpédoborce, které mohly včasným zjištěním její přítomnosti zabránit katastrofě, nebo alespoň po útoku podmořský člun pronásledovat, chyběly.
I přes pozdější ztrátu jednoho z křižníku byla bitva u ostrova Sávo velkým vítězstvím, kterého také japonská propaganda náležitě využila. Jak japonský rozhlas a noviny zarytě mlčely o pohromě, která potkala Spojené loďstvo u Midwaye, o to více zněly slavnostní fanfáry nyní. Když Mikawa dorazil do Rabaulu, byl přivítán velkým shromážděním, jež nepřestávalo vyvolávat tradiční »Banzai!«j a také ho již očekávala depeše od velitele Spojeného loďstva admirála Isorokua Jamamota. Mikawa četl: »Oceňuji statečnost a bojové úsilí každého muže Vaší eskadry. Očekávám, že rozšíříte svoje úspěchy a vyvinete veškeré úsilí na podporu pozemních sil císařské armády, které nyní vedou zoufalý boj.«
Oficiální telegram sice oceňoval výsledek operace, ale neoficiálně Jamamoto vůbec nebyl spokojen a Mikawovi ostře vytýkal, že nesplnil druhou a vlastně rozhodující část úkolu, že po zničení nepřátelských křižníku nezaútočil na dopravní lodi. Mikawa se výtkám vrchního velitele bránil a ještě po řadě let, v roce 1949, spolu se svým tehdejším náčelníkem štábu tvrdili, že se chtěl ke kotvišti dopravních plavidel vrátit, ale nakonec se zachoval podle doporučení štábu. Štábní důstojníci skutečně byli proti pokračování v operaci ze dvou důvodů: jednak proto, že japonské lodi již neměly žádná torpéda, a jednak z obavy před leteckým napadením za denního světla. Tyto argumenty samozřejmě nelze brát na lehkou váhu, ale na druhé straně zabránit spojeneckému vylodění v jižních Šalomounech bylo pro japonské vrchní velení to nej-
94
95
důležitější, a Mikawa tedy měl i riskovat. Je nanejvýš pravděpo-^ dobné, že japonský viceadmirál po fantastickém a určitě nečekaném – alespoň co do rozsahu

– úspěchu v souboji s americkými křižníky nechtěl již pokoušet osud podruhé, zejména když stále věřil, že v blízkosti je několik nepřátelských letadlových lodí Doporučení štábu tedy nemělo být rozhodující. Kdyby byl Mikawa jiného názoru, mohl sict svoje důstojníky vyslechnout, ale zachovat se podle vlastní úvahy, k čemuž měl jako velící důstojník plné oprávnění.
Za rozbřesku 9. srpna 1942 skýtaly vody u ostrova Sávo truchlivý obraz. Na hladině, pokryté troskami, olejovými skvrnami a rozlitou naftou, zoufale bojovalo o život několik set námořníků z potopených křižníků Quincy a Vincennes. Polonazí muži, mnozí z nich popáleni a zraněni, měli jedinou naději – že záchranná plavidla připlují dříve, než je opustí síly, než vykrvácejí, a co bylo nejhorší, než je stáhnou pod hladinu hejna žraloků, kteří kroužili kolem a se strašlivou pravidelností si již po několik hodin vybírali své oběti. Naštěstí torpédoborce vyslané kontradmirálem Turnerem se objevily brzy a během dopoledne bylo zachráněno téměř tisíc trosečníků. Přitom výstřely z pušek a kulometnými salvami zachránci zabili na dvacet žraloků. Vyčerpaní, naftou a olejem pokrytí námořníci dostávali na Guadalcanalu a na ošetřovnách dopravních lodí první pomoc a po hrůzyplné noci si konečně mohli odpočinout. Rada z nich však stejně nepřežila, umírali na následky svých zranění, i když lékaři a zdravotníci dělali s omezenými prostředky vše, co bylo v jejich silách.
Bilance noční bitvy byla šokující: Američané ztratili 1023 mužů, 709 jich bylo zraněno, pět těžkých křižníků a jeden torpédobo-rec bylo buď potopeno, nebo těžce poškozeno.
'Zatímco torpédoborce odvážely k Lunžskému výběžku stovky trosečníků, u ostrova Sávo se vedl zoufalý zápas o záchranu hořících lodí.
Australský těžký křižník Canberra byl první lodí jižní skupiny,
96
jež se střetla s pronikajícím nepřítelem. Pouhou minutu se na ni zaměřila japonská děla, když však Mikawovy křižníky mizely ve tmě, Canberra zůstala na hladině bez pohybu, nakloněná na levobok a hořící. V jednu hodinu 48 minut 9. srpna převzal velení za umírajícího kapitána Gettinga výkonný důstojník fregatní kapitán J. A. Walsh. Okamžitě začal organizovat hašení požárů, zaplavování ohrožených muničních skladů a záchranu raněných. Po zastavení strojů zůstala loď bez elektřiny, bylo proto možno hasit jen přinášenou vodou, což k lokalizaci rozsáhlých požárů nemohlo stačit. Až když ve tři hodiny ráno připlul torpédoborec Patterson a hadice napájené jeho čerpadly počaly chrlit do plamenů proudy vody, se zdálo, že se přece jen podaří křižník zachránit. Byla to ale úmorná práce, téměř hodinu trvalo, než se v dešti a vlnobití, vyvolávaném silným větrem, vůbec podařilo přetáhnout hadice. Potom, v pět hodin ráno, přišel rozkaz kon-tradmirála Turnéra, který pro Canberru znamenal rozsudek smrti. Turner nařizoval, aby se křižník do 6 hodin 30 minut přidal k jeho dopravním lodím a spolu s nimi opustil oblast jižních Šalomounů, nebo aby byl opuštěn a potopen. Pro fregatního „kapitána Walshe nebylo jiného řešení než nařídit opuštění lodi; během krátké doby, jež mu podle Turnérova ultimáta zbývala, nemohl Canberru uvést do pohybu. Posádka 680 mužů přestoupila na palubu torpédoborců Patterson a Blue, které ji převezly na transportní lodi kotvící u Lungy. V osm hodin ráno Canberru potopilo torpédo vypálené torpédoborcem Ellet.
Turnérovo rozhodnutí vyvolalo později ostrou kritiku ze strany australského válečného námořnictva. Australané tvrdili, že křižník bylo možno zachránit, zejména proto, že nebyl torpédován, takže na hladině by se byl udržel, což pokládali za rozhodující. Američané naopak hájili řešení zvolené svým admirálem a prohlašovali, že Canberra byla zasažena torpédem pod čarou ponoru a pronikání vody do jejího nitra by stejně vedlo k záhubě, i kdyby záchranné práce pokračovaly. Tento spor nebyl nikdy vyřešen zcela jednoznačně.
Na hladině průlivu zůstávala v době, kdy se sváděl urputný
97
zápas o záchranu Canberry, i další těžce poškozená spojenecká loď – křižník Astoria. Ve 4.45 ráno 9. srpna dal jeho velitel kapitán Greenman z obavy před výbuchem munice části posádky shromážděné na přídi rozkaz k opuštění lodi. Na rozbřesku tor-pédoborec Bagley připlul pro druhou část posádky, jež se stáhla na záď. Kapitán Greenman však změnil původní rozhodnutí, přece jen chtěl vyčerpat všechny možnosti k odvrácení katastrofy, proto se spolu se třemi sty námořníky vrátil na její palubu. V následujících šesti hodinách učinil vše, co se dalo. Torpédobor-ce Bagley a Wilson pomáhaly hasit, záchranné čety ucpávaly díry v trupu, mechanici se pokoušeli opravit stroje alespoň natolik, aby loď byla schopna pohybu vlastní silou. Když však byly před polednem oba torpédoborce odvolány k ochraně transportních lodí, požáry opět propukly plnou silou. V 11 hodin explodovalo s hromovým rachotem uskladněné střelivo a ani příjezd torpédoborce Buchanan, jehož čerpadla, pracující na plný výkon, vháněla vodu do

protipožárních hadic, nemohl na situaci nic změnit. V poledne se kapitán musel smířit s porážkou. Voda se již přelévala přes hlavní palubu, když spolu s muži záchranných čet opouštěl loď. O čtvrt hodiny později se Astoria převrátila na levobok a zmizela pod hladinou. Tak šel toho dne ke dnu Železného průlivu čtvrtý těžký křižník.
Jen poslední z těžce poškozených amerických lodí torpédobo-rec Ralph Talbot tragickému osudu unikl. Oheň se po obrovském úsilí posádky podařilo uhasit, provizorně opravit dva kotle, a po poledni 9. srpna se silně nakloněná loď rychlostí pouhých několika uzlů vydala k Tulagi, kde byla dána natolik do pořádku, že mohla odplout k celkové opravě.
Spojenecké válečné námořnictvo platilo tvrdou daň za chyby, nezkušenost i neschopnost. Podobně jako v případě Canberry bylo admirálům Turnérovi a Crutchleymu později vytýkáno, že i Astoria měla naději na záchranu, kdyby se využilo všech dostupných možností. Již v pět hodin ráno měli přesnou zprávu o jejím stavu, stále ještě bylo možno křižník dovléci na mělčinu a když už by nehrozilo nebezpečí potopení, zacelit otvory a zastavit proni-
kání vody, jež bylo bezprostřední příčinou jejího zániku Bylo možno i daleko intenzivněji organizovat hašení požárů, především je nepřerušovat, když se již objevily pozitivní výsledky. Samozřejmě vždy je možno najít argumenty pro i proti. Zůstává však skutečností, že v námořních bitvách, jež následovaly, se Američané daleko víc snažili o záchranu poškozených plavidel a často se jim to podařilo, i když v prvních chvílích situace vyhlížela hodně zle.
Je nepochybné, že bitva u ostrova Sávo byla vynikajícím úspěchem japonského námořnictva, které prokázalo, že čas a úsilí věnované výcviku a přípravě na noční bojové akce nebyly promarněny. Spojenci zatím nebyli na tomto poli rovnocenným soupeřem. Ze viceadmirál Mikawa poté, co rozprášil dvě uskupení křižníků, nezavršil operaci zničením transportních lodí – v čemž by mu nebylo možno zabránit – bylo pro Američany velkým štěstím. Na druhé straně, v zájmu objektivního posouzení, není možno Mikawovy obavy z leteckého napadení považovat za ne-důvodné. Po ztrátách způsobených japonskému vojenskému námořnictvu u Midwaye měl každý japonský admirál obavu vystavit lodi hrozbě nepřátelských náletů a Mikawa nebyl výjimkou. Navíc podle toho, co mu bylo v době bitvy známo, bylo toto nebezpečí velmi reálné. Kdyby Fletcher u Guadalcanalu zůstal a po rozednění na Mikawu udeřil, mohl nechráněné japonské křižník^ velmi snadno potkat osud Quincy a Vincennes.
Předčasné odplutí letadlových lodí odpoledne 8. srpna bylo ohleduplnými americkými historiky kvalifikováno jako nešťastné, a to je opravdu vyjádřeno velmi mírně.
V jednu hodinu po půlnoci 9. srpna, necelé tři čtvrti hodiny předtím, než Mikawa začal drtit americké křižníky, letadlové lodi Saratoga, Enterprise a Wasp míjely ostrov Saň Cristobal jihovýchodně od Guadalcanalu. Svaz se již dvanáct hodin stahoval a přitom viceadmirál Fletcher stále ještě neobdržel od svého nadřízeného viceadmirála Ghormleyho souhlas. Fletcher proto zřejmě znejistěl, obrátil o sto osmdesát stupňů a začal se ke
98
99
Guadalcanalu vracet. Za dvě hodiny zachytily radiostanice na viceadmirálových lodích první hlášení o střetnutí hladinových plavidel v oblasti ostrova Sávo. Velitel letadlové lodi Wasp kapitán Forrest Sherman měl na palubě piloty cvičené v nočních akcích, třikrát proto žádal kontradmirála Noyese, který plul na Waspu, aby mohl co nejrychleji v doprovodu několika tor-pédoborců vyrazit na severozápad a Japonce ve Štěrbině napadnout. Noyes pokaždé odmítl předat Shermanovu žádost Fle-tcherovi, který jako velitel uskupení mohl jediný odplutí Waspu
povolit.
Ve tři hodiny třicet minut ráno konečně Fletcher dostal od Ghormleyho souhlas ke stažení. Aniž by se dál o cokoli zajímal, znovu obrátil přídě svý^h lodí na jihovýchod k základně Nouméa, tentokrát s konečnou platností.
Porážka u ostrova Sávo vyvolala ostré diskuse nejen v americkém vojenském námořnictvu, ale později i v americké veřejnosti, před kterou byl skutečný výsledek bitvy tajen až do 12. října 1942. Vrchní velení námořnictva před sdělovacími prostředky po řadu týdnů mlčelo, byly pouze vydávány zamlžující a nic neříkající zprávy. Velitel Tichomořského loďstva admirál Nimitz, vrchní velitel amerického námořnictva admirál King i ministr vojenského námořnictva Knox jednak nehodlali nepříteli potvrzovat skutečný rozsah ztrát, jednak neměli zájem, aby prestiž vojenského námořnictva utrpěla těžký šrám a poklesla morálka jak v ozbrojených silách, tak i u civilního obyvatelstva. Teprve když bylo v polovině října hořkou pilulku možno osladit zprávami o čerstvých vítězstvích,

byl zveřejněn pravý stav věcí.
Samozřejmě okamžitě začal hon na viníky a v prosinci 1942 ministr námořnictva jmenoval vyšetřovací komisi v čele s admirálem Arthurem J. Hepburnem, bývalým vrchním velitelem amerického loďstva. Admirál odjel do Tichomoří a vyslýchal desítky důstojníků, kteří se jakýmkoli způsobem na událostech souvisejících s nešťastnou bitvou podíleli. Nakonec došel k závěru, že prvořadou příčinou porážky bylo naprosté překvapení nepříte-
100
lem. Ve své obsáhlé zprávě o výsledku šetření uvedl příčiny, jež překvapení umožnily, a to v následující posloupnosti:
1. Nedostatečná připravenost všech lodí na náhlé noční napadení.
2. Neschopnost rozpoznat před útokem význam přítomnosti nepřátelských letounů.
3. Přehnaná důvěra v možnosti radiolokátorů na Ralphu Talbotu a Blue.
4. Nedostatky ve spojení, jež znemožnily včas předat rozhodující informace o kontaktu s nepřítelem.
5. Nedostatky ve spojení, jež znemožnily včas informovat příslušné velitele o tom, že prakticky neexistoval účinný průzkum, který by během 8. srpna mohl přibližujícího se nepřítele sledovat.
6. Stažení letadlových lodí odpoledne před bitvou bylo přímou příčinou konference svolané kontradmirálem Turnerem a- způsobilo, že později nebyly k dispozici síly, jež by odplouvajícího nepřítele napadly.
Ne všichni vysocí námořní důstojníci souhlasili s admirálem Hepburnem bez výhrad nebo měli stejný názor na význam jednotlivých faktorft. Zásadních námitek však nebylo. Admirál King došel k závěru, že odpovědnost za porážku byla rozložena tak, že by nebylo na místě vinit některého konkrétního důstojníka. Americká veřejnost si vybrala za obětního beránka kontradmirála Crutchleyho; asi hrála jistou roli i skutečnost, že nešlo o amerického důstojníka. Je pravdou, že Crutchley rozmístil své křižníky tak nešťastně, že ie vlastně předurčil k porážce, na druhé straně však jeho nadřízený kontradmirál Turner byl s rozmístěním včas seznámen a neměl námitek. Těžko potom činit odpovědným jednoho muže. Kromě toho Crutchley se přímo bitvy neúčastnil, což bylo i vzato v úvahu při jeho ospravedlnění. Později velel spojeneckým silám v jihovýchodním Tichomoří a získal si dostatečné zásluhy, aby byl anglickým králem povýšen do šlechtického sta-
vu.
\ontradmiral Turner, proti jehož závěrům učiněným těsně (před bitvou by bylo možno mít řadu oprávněných výhrad, si
101
v dalším průběhu tichomořské války vysloužil pověst vynikajícího odborníka na vyloďovací operace.
Nakonec nejhůře postiženi byli velitelé jednotlivých lodí, kteří stáli na služebním žebříčku nejníže. Křižníky Vincennes a Quincy se objevily v Tichomoří krátce před bitvou u ostrova Sávo. Byly přemístěny z Atlantiku, kde mnoho bojových zkušeností nezískaly, a z nočních bojů už vůbec žádné. Velitel Quincy kapitán Moore v bitvě zahynul a kapitán Riefkohl z Vincennes skutečně učinil řadu závažných chyb. Ztráta jeho lodi jej tak zlomila, že později každému, kdo byl ochoten naslouchat, znovu a znovu vyprávěl, jak jeho loď tím, že zdemolovala mapovou místnost na Cókai (ve skutečnosti to byla práce děl z Quincy), zabránila viceadmirálu Mikawovi, aby napadl dopravní lodi, takže bitva by vlastně měla být považována za americké vítězství. Tragický byl osud velitele Chicaga a zástupce kontradmirála Cru- • tchleyho kapitána Bodeho. Bode v rozhodujících chvílích jako velitel neobstál a dobře si toho byl vědom. Zakrátko spáchal sebevraždu.
Američané si však pár poučení z katastrofy u Savá přece jen odnesli. Zlepšili organizaci jednotlivých stupňů bojové pohotovosti na lodích, přepracovali systém spojení a začali lodi vybavovat novou, moderní spojovací technikou. Došli k závěru, že nezvládnutelné požáry, které byly jednou z rozhodujících příčin ztráty Canberry a Astorie, vůbec nemusely mít takový rozsah a následky, kdyby oba křižníky nebyly v řadě místností vybaveny čalouněným nábvtkem, kdyby podlahy nekrylo vysoce hořlavé linoleum a kdyby paluby a přepážky nebyly natřeny vrstvou barvy, jež hořela jako papír. Ze všech amerických lodí byl proto odstraněn hořlavý nábytek, podlahové krytiny a oškrábána barva až na čistou ocel. Lodi byly též opatřeny velkokapacitními pěnovými hasicími přístroji, které se ukázaly velmi účinnými.
Znovu se též potvrdily vážné nedostatky amerických torpéd a nevýhoda amerických

těžkých křižníků, které na rozdíl od japonských nebyly vybaveny torpédomety, a tím byly zbaveny
102
účinné zbraně, vhodné zejména pro noční střetnutí na krátké vzdálenosti. Zatímco japonská plavidla měla ve své výzbroji vysoce výkonná torpéda na kyslíkový pohon typu 95, ráže 609 mm s hlavicí o náplni 600 kg TNT, americké ponorky a torpédoborce byly vyzbrojeny torpédy typu 14, ráže 533 mm poháněnými stlačeným vzduchem a s výbušnou náloží pouze 250 kg TNT. Největší slabinou amerických torpéd byly jejich zapalovače a závady zařízení k nastavení ponoru. Každé torpédo mělo jednak kontaktní zapalovač, který je přiváděl k výbuchu, pouze když narazilo na cíl v jistém úhlu, jednak magnetický, který byl aktivován magnetickým polem napadeného plavidla – většinou však selhal. Ani kontaktní zapalovač nedával žádnou jistotu; je snadné si představit, že v podmínkách lítého boje má velitel torpédoborce nebo ponorky málokdy možnost zvolit si ideální úhel, z nějž vypálí na cíl. Zařízení, jež mělo udržovat torpédo během cesty k cíli v jisté, předem určené hloubce, bylo zcela nepřesné a běžně se stávalo, že torpéda se ponořila i o pět metrů hlouběji, než bylo určeno. V praxi to znamenalo, že neškodně podplula pod kýlem lodi, k níž směřovala. Dalo*mnoho práce a dlouho trvalo, než se kapitánům ponorek a torpédoborců, kteří měli s nespolehlivostí torpéd mnoho draze zaplacených zkušeností, podařilo přesvědčit zbrojní správu, že je nutno zkonstruovat a vyrábět nový spolehlivý typ torpéda. Poté, co londýnská námořní konference v roce 1930 omezila výtlak nově stavěných těžkých křižníků na 10 000 tun, snažili se konstruktéři o maximální váhové úspory, každé kilo využívali pro účely pancéřování a dělostřelecké výzbroje. Proto z ofenzivní výzbroje křižníků vyloučili torpédomety. Neobešlo se to bez diskusí v kruzích expertů; jedna skupina zavrhovala torpédovou výzbroj s tím, že těžké křižníky budou vždy operovat v doprovodu torpédoborců vybavených torpédy, druhá naopak považovala torpédomety na křižnících za žádoucí jednak proto, že ne vždy musí být torpédoborce v případě potřeby k dispozici, a jednak při akcích na krátké vzdálenosti – zejména v noci a za snížené
103
viditelnosti – torpédová výzbroj těžkým knžníkům umožní být podstatně nebezpečnějším soupeřem, ať už jsou doprovázeny tor-pédoborci nebo ne. V konečné fázi byla torpéda na těžkých křižnících zamítnuta, a jak se ukázalo, nebylo to prozíravé rozhodnutí. Bitva u ostrova Sávo, kde všechna japonská torpéda byla vystřelena z těžkých křižníků, poskytla přesvědčivý důkaz.

Do seznamu ztrát, které spojenci v bitvě u Savá utrpěli, bývá zahrnován i torpédoborec Jarvis. Při náletu japonských bombar-dérů 8. srpna byl vážně" poškozen. Jeho velitel korvetní kapitán William W. Graham chtěl co nejdříve loď dovést do australského přístavu Sydney, aby bylo možno začít s opravami, proto před půlnocí z 8. na 9. srpna opustil lunžskou zátoku a pomalu vyplul na západ. Existovala sice rádiová depeše, kterou kontradmirál Turner Jarvisu přikazoval vyčkat na doprovod, a potom opustit oblast východním průlivem, nikdy se však neprokázalo, že ji kapitán Graham obdržel.

Když Mikawovy křižníky vnikaly po půlnoci 9. srpna do Železného průlivu, hlídky na Cókai zahlédly v 1.34 hodin na levoboku obrysy torpédoborce zvolna se pohybujícího ve vzdálenosti asi 3000 metrů. Byl to Jarvis. Zdálo se, že není možné, aby torpédoborec japonskou kolonu nezahlédl, ale přesto se tak stalo. Japonci ovšem nevěděli, že i kdyby je posádka Jarvisu zpozorovala, stejně nemohla rychle podat zprávu hlavním silám, neboť za náletu byla zcela zničena radiostanice a torpédoborec zůstal bez možnosti rádiové komunikace. V 1.35 hodin Jarvis uviděly i hlídky na křižníků Aoba, omylem jej identifikovaly jako nepřátelský křižník a Aoba odpálila několik torpéd. Všechna cíl minula a Aoba nemohla pokračovat v útoku dělovou palbou, neboť viceadmirál Mikawa dosud nevydal příslušný rozkaz. Jarvis tedy smrtelnému nebezpečí unikl, aniž to kdokoli na jeho palubě tušil. Japonská kolona se vzdálila na východ, kde za několik minut napadla jižní hlídkovou skupinu, a Jarvis, plující osmiuzlovou rychlostí a zanechávající na hladině stopu unikající nafty, pokračoval dál na západ. Ve 2 hodiny 50 minut jej zahlédl poblíž mysu Esperance torpédoborec Blue. Zpočátku jej považoval za nepřátelské plavidlo, když však po přiblížení zjistil svůj omyl, změnil kurs a dál se o pochroumanou loď nestaral. Jako poslední podal o Jarvisu zprávu pilot průzkumného letounu z letadlové lodi Saratoga, který jej viděl už za denního světla 9. srpna, jak stále směřuje na západ se znatelně ponořenou přídí. Potom torpédoborec zmizel, do Sydney nikdy nedoplul a o jeho osudu nebylo nic známo.

Až po válce, když spojenci dostali do rukou japonské dokumenty, byla záhada vyjasněna. V palubním deníku torpédoborce Júnagi se našel záznam z 9. srpna 1942: »Naše letectvo dostalo rozkaz napadnout a zničit poškozený torpédoborec.

Po útoku se rozlomil a potopil.* Válečný deník 25. leteckého svazku obsahoval též zápis z 9. srpna o úkolu 16 torpédových bombardérů a 15 stíhaček zničit poškozený nepřátelský torpédoborec, což se stalo, a loď byla tentýž den ve 13 hodin potopena torpédy. Protože před vyplutím, aby ulehčil nakloněné lodi, která měla před sebou dlouhou plavbu, zanechal korvetní kapitán Graham u Guadalca-nalu všechny záchranné čluny a vory, neměl nikdo z posádky naději na záchranu – pokud se Jarvis nepotopil tak rychle, že ani vory a čluny b^ nepomohly. V každém případě z posádky 247 mužů a důstojníků nikdo nepřežil.
Bitva u ostrova Sávo nebyla střetnutím zásadního významu, v strategických důsledcích ji zdaleka nebylo možno srovnávat například s bitvou u Midwaye. Měla však za následek, že se Japoncům podařilo dočasně spojence zbavit námořní převahy v oblasti jižních Šalomounů, a bezprostředně z ní vyplynula nutnost co nejdříve stáhnout od Guadalcanalu a Tulagi dopravní plavidla. Nepřítel mohl znovu udeřit letadly, ponorkami nebo i hladinovými silami a přitom z pěti těžkých křižníků, jež měly vykládání dopravních lodí zajišťovat, čtyři spočívaly na dně železného průlivu a jeden byl vážně poškozen. Kontradmirál Turner si však uvědomoval, v jak zoufalé situaci zůstanou námořní pěšáci, jestliže se značnou částí výzbroje, potravin a výstroje odpluje zpět, proto v ranních hodinách 9. srpna učinil odvážné
104
105
rozhodnutí. Nařídil, aby vykládka přerušená nočním útokem Mi-kawovy eskadry pokračovala dál.
Stovky mužů se opět vrhly do práce a v odpoledních hodinách již kontradmirál dostal hlášení, že jsou vyloženy zásoby potravin, s nimiž Vandegriftovi vojáci vystačí třicet sedm dní, a munice na čtyři dny nepřetržitého boje. Znovu zvažoval, kam až může hranici rizika posunout, a usoudil, že teď už musí odplout, i když více než polovina válečného materiálu stále zůstávala nevyložená. Turner ještě nevěděl, jak moc mu štěstí ten den přálo. Velitel 25. japonského leteckého svazku vyslal již v ranních hodinách silné uskupení bombardovacích letadel s úkolem napadnout především americké letadlové lodi – o nichž Japonci stále předpokládali, že se nacházejí v oblasti jižních Šalomounů – a pokud by se to nepodařilo, zaútočit na expediční síly. Piloti však příliš dlouho hledali Fletcherův svaz, v té době již po mnoho hodin směřující k Nové Kaledonii, a vyčerpali přitom tolik pohonných hmot, že k Turnérovým lodím se už nemohli dostat.
Ve čtyři hodiny odpoledne 9. srpna transportní lodi doprovázené žalostnými zbytky bojových plavidel – křižníky Australia, Hobart, Saň Juan, ploužícím se Chicagem a několika torpédobor-ci – zamířily ve dvou skupinách na východ. Propluly Lenžským průlivem a směřovaly stejně jako viceadmirál Fletcher k Noumée na Nové Kaledonii. Téměř osmnáct tisíc mužů generálmajora Vandegrifta na Guadalcanalu a na Tulagi zůstalo od této chvíle odkázáno jen na sebe a jedinou chabou útěchou jim mohl být Turnérův slib, že dostanou posily a další válečný materiál, co nejdříve to bude jen možné.
Skončila tak první fáze krvavých bojů o kontrolu nad malým tichomořským ostrovem, který ve skutečnosti ani Američané, ani Japonci nechtěli, ale ani jedna strana si nemohla dovolit přenechat jej nepříteli. Ti, kteří na spojenecké straně po počátečním celkem snadném vylodění měli za to, že i nadále vše půjde hladce, po noční bitvě z 8. na 9. srpna rychle vystřízlivěli. Naopak na Japonce, které bitva u Savá povzbudila, vystřízlivění teprve čekalo.
106
4.
PRVNÍCH ČTRNÁCT DNŮ
Když zádě Turnérových lodí mizely v neděli 9. srpna za východním obzorem, tiííce vojáků na Guadalcanalu a Tulagi tušilo, že je nečeká nic dobrého. Většina pěšáků sice dávala nevybíravě najevo, co si myslí o »zradě« námořnictva, na dlouhé projevy pesimismu a zklamání však nezbyl čas, o to se generálmajor Vandegrift postaral. Ani on si nedělal o situaci přehnané iluze, spíš naopak. Věděl, že ani nejlepší vojáci nemohou dlouho držet předmostí na ostrově obklopeném vodami kontrolovanými nepřítelem, který může libovolné posilovat a zásobovat vlastní jednotky, jež se zatím stáhly na západ a do nitra ostrova. Navíc Japonci nejenže mohli téměř bez rizika dotírat z moře, mohli tak činit i ze vzduchu. Na rozdíl od temperamentních námořních pěšáků chladnokrevný Vandegrift nepochyboval, že kontradmirál Turner, velitel Jihopacifického letectva kontradmirál McCain i velitel oblasti viceadmirál Ghormley udělají vše, aby vyloděná vojska podpořili v co nejkratší době. Velkým otazníkem však zůstávalo, zda do té doby vydrží a uhájí své pozice.
107

Hned ráno 9. srpna, poté, co torpédoborce začaly přivážet stovky trosečníků z potopených křižníků, shromáždil Vandegrift velitele pluků a seznámil je s rozhodujícími úkoly. Bylo třeba zabezpečit předmostí jak proti útoku z moře, tak z pevniny, rozmístit munici, potraviny a ostatní materiál nahromaděný na pobřeží tak, aby byl co nejlépe chráněn před dělostřeleckými i leteckými přepady, a především dostavět letiště. Uvedení přistávacích drah do provozu bylo pro Vandegrifta prvořadou záležitostí; věděl, že až z nich budou moci operovat McCainovy bombardéry a stíhačky, je napůl vyhráno.
Od té chvíle zavládlo na guadalcanalském pobřeží horečné pracovní úsilí, které však mělo přísný řád a organizaci. Pěšáci pochopili, že jejich další osud je už jen v jejich rukou, a výhrady, které měli příslušníci bojových jednotek proti »nedůstojným« práčem ještě přel dvěma dny, byly rychle zapomenuty a každý přiložil ruku k dílu. Do večera příštího dne byla vybudována provizorní pobřežní obranná linie v délce přibližně osmi kilometrů od ústí řeky Tenaru na východě po opuštěnou vesnici Kukum na západě. Protože těžká pobřežní děla zůstala nevyloděna, umístil Vandegrift na pobřeží samohybná polopásová 75mm děla, 37mm polní kanóny a jedno 76mm ukořistěné japonské dělo. Před napadením z boků a od jihu, z nitra ostrova, se pěchota chránila soustavou zákopů a pevnůstek obsazených malými předsunutými oddíly. Baterie 90mm protiletadlových děl střežily vzdušný prostor.
Ve dnech, jež bezprostředně následovaly po odplutí kontradmirála Turnéra, opevňovací práce pokračovaly. Bojovou činnost Vandegrift omezil na hlídkování a veškeré úsilí soustředil na zlepšení obrany – každým dnem mohl nepřítel zaútočit – a na budování Hendersonova letiště.
Japonská posádka skrývající se v džungli se zatím nijak neprojevovala, čekala na posily. Dne 12. srpna americká hlídka zajala nepřátelského námořního důstojníka, který při dlouhém a únavném výslechu nakonec vypověděl, že západně od Kukumu, za řekou Matanikau, je několik set japonských vojáků, bezradných

a hladovějících – při překotném ústupu před vyloďujícími se Američany zanechali za sebou všechny potraviny – a ochotných vzdát se. Japoncovo tvrzení znělo zcela věrohodně, zejména když hlídka, která den předtím pronikla až k řece Matanikau, zahlédla na jejím západním břehu bílý prapor. Zpravodajský důstojník divize plukovník Frank B. Goettge takovému lákadlu neodolal. I když Vandegrift váhal, nakonec udělil souhlas k vyslání průzkumného oddílu, který by na místě zjistil, jak se věci mají. Oddíl vyrazil v noci z 12. na 13. a velel mu osobně Goettge. Když se na člunech přepravil přes řeku a přistál nad druhém břehu, byl okamžitě napaden zdrcující palbou ručních zbraní a v několika minutách rozprášen. Zachránili se tři muži, kteří se ráno vrátili k americkým liniím. O plukovníku Goettgovi a ostatních již nikdo neslyšel. Při střízlivém hodnocení tragédie se ukázalo, že zahlédnutá bílá vlajka byla normální japonskou vlajkou, kde na bílé ploše uprostřed umístěný červený terč (americkými námořníky 'posměšně nazývaný »kobliha«) nebyl v záhybech vidět, a že zajatý důstojník lhal. Japonci se prostě pokusili o léčku a vyšlo jim to. Jak zaznamenává historik osudů 1. divize americké námořní pěchoty na Guadalcanalu generál Griffith, bylo od té doby pro zpravodajské důstojníky velkým problémem přesvědčit námořní pěšáky, aby vzali živého Japonce do zajetí.
Téhož dne, kdy se plukovník Goettge vydal na osudnou výpravu, přistálo na Hendersonově letišti první spojenecké letadlo, hydro-plán catalina s pobočníkem kontradmirála McCaina na palubě. Velitel Jihopacifického letectva poslal jednoho ze svých nejbližších spolupracovníků, aby prozkoumal situaci a podal mu přesnou zprávu o stavu letiště, jehož význam si všichni dobře uvědomovali. Zenisté a ostatní příslušníci námořní pěchoty vykonali za pár dnů opravdu zázrak. Přitom těžké mechanismy zůstaly nevyložený, a tak většina práce byla provedena prostředky, které zanechali na místě Japonci. Američané vylodili pouze jeden buldozer, který nyní zachraňoval situaci. V době. kdy McCainův vyslanec vystupoval z cataliny, tvořila celé letiště jedna devět set

metrů dlouhá dráha s povrchem z udusané hlíny, která se za deště – a ty byly na Guadalcanalu každodenní záležitostí – měnila v pás rozbředlého bláta. Naštěstí prudké tropické slunce ji vždy dokázalo rychle vysušit, ale s konečnou platností byl tento vážný problém vyřešen až později, kdy dopravní lodi přivezly lehké a pevné kovové dílce nazývané »drátěnky«, jimiž bylo možno povrch dráhy pokrýt.
Nutnost přepravit na Guadalcanal zásoby nedopřávala vicead-mirálu Ghormleymu ani kontradmirálu Turnérovi klidu. Oba věděli, že bez pobřežních děl, munice, stavebních mechanismů a potravin nemůže Vandegrift dlouho odolávat. Námořní pěšáci dostávali jen dvě jídla denně – Vandegrift nevěděl, kdy dostane další

proviant, proto od samého začátku snížil dávky na nezbytné minimum – a situace by byla ještě horší, kdyby Japonci při ústupu nezanechali značné množství rýže. Blížila se také chvíle, kdy bude možno, i když zatím ve velmi omezené míře, využívat Hendersonova letiště, a přitom na ostrově úplně chyběly zásoby leteckého benzínu, pum, munice pro palubní zbraně letounů a dalšího materiálu nezbytného k bojové činnosti letadel.
Naneštěstí těch pár dopravních lodí, které admirál Ghormley v té době měl, bylo příliš cenných, než aby je bylo možno vystavit riziku plavby ke Guadalcanalu bez dostatečného zajištění. Úkol zásobovat ostrov nakonec připadl několika starším torpédobor-cům, které po potřebných úpravách představovaly provizorní řešení. Jejich výhodou byla značná rychlost – charakteristická pro tento typ plavidel – a manévrovatelnost, jež jim umožňovala úspěšně čelit jak útokům letounů, tak i ponorek. První čtyři
– Colhoun, Gregory, Little a McKean – dorazily na Guadalcanal 15. srpna. Kromě benzínu, pum a munice přivezly majora Charlese H. Hayese, prvního operačního důstojníka Hendersonova letiště, a podporučíka George W. Polka se 120 muži technického personálu nezbytného pro chod letecké základny. Téhož dne Vandegrift oznámil Ghormleymu, že Hendersonovo letiště může za suchého počasí přijímat letouny.
Dvacátého/Srpna připluly další tři transportní torpédoborce
110
mirno jiného potřebného materiálu vyložily i 120 tui potravin, množství, jež pokrývalo potřebu Vandegriftových mužů na tři a půl dne. Další plavidlo, které vyplulo z Noumey se 400 tunami munice a proviantu, již k cíli nedorazilo. Šlo o říční člun Lakatoi, jehož osudem se stalo namontování velkorážního kulometu na palubu a obložení kormidelny betonovými deskami. Po třech dnech plavby, když byla spotřebována motorová nafta, jež do té chvíle sloužila jako vyrovnávací zátěž, se porušilo vyvážení, Lakatoi se převrátil a potopil. Posádka strávila dva týdny v záchranných člunech, než byla zahlédnuta australským hlídkovým letounem a zachráněna.
Dvacátý srpen se stal pro guadalcanalskou posádku památným dnem, neboť tehdy na Hendersonově letišti přistála první skupina bojových letounů.
Velká americká motorová loď Mormacmail, postavená v květnu 1940, po několik měsíců vykonávala mírumilovné plavby mezi Severní a Jižní Amerikou. Potom, pod hrozbou přibližujícího se střetnutí s Japonskem, se ocitlo vojenské námořnictvo v tísni. Potřebovalo letadlové lodi dřív, než budou na vodě ty, které se začaly stavět. Mormacmail byl převzat pro vojenské účely, na lodi se objevila letová paluba, přibylo několik protiletadlových děl a pod novým názvem Long Island vyplula první americká eskort-ní letadlová loď. 20. srpna 1942, jihovýchodně od ostrova Saň Cristobal, odstartovalo z její paluby 19 stíhaček typu Grumman F4F (bojové jméno Wildcaťˇ) a 12 střemhlavých bombardérů typu Douglas SBD-2 (bojové jméno Dauntless) letectva námořní pěchoty. Celému uskupení velel podplukovník Charles F. Fike, stíha-čům major John L. Smith, bombardérům podplukovník Man-grum. O hodinu později letouny dosedávaly na Hendersonově letišti pozdravovány nadšeným pokřikem stovek utahaných, špinavých ženistů a pěšáků, kteří v tuto chvíli mohli oprávněně cítit hluboké zadostiučinění nad dílem, které se jim podařilo v deseti dnech vykonat. Letiště přijímalo.
Na druhé straně Japonci deset velmi cenných dnů po bitvě
111
u ostrova Sávo promarnili. V tuto dobu, kdy byli naprostými pány ve vzduchu a na moři, ztratili nejlepší příležitost k přesunu nových sil na Guadalcanal a ke zničení amerického výsadku. Došlo k tomu proto, že tokijský hlavní stan jednak ještě nepřikládal spojeneckému vylodění na ostrově zvláštní důležitost a jednak se příliš soustředil na operace na Nové Guineji a na získání Portu Moresby. Přesto však přítomnost spojeneckých jednotek na jihošalomounských ostrovech nebyla Tokiu příjemná 'a ve druhém týdnu měsíce srpna 1942 ministerský předseda a současně i ministr války a ministr vnitra, japonský vojenský diktátor generál Hideki Tódžó, převedl řízení dalších operací na Guadalcanalu z pravomoci námořnictva na pozemní vojsko. Krátce nato přiletěl z Tokia do Rabaulu nově jmenovaný velitel 17. armády generálporučík Harujoši Hjakutake, pověřený úkolem Guadalcanal a Tulagi dobýt zpět.
Na rozdíl od pružného taktika Vandegrifta byl Hjakutake typem teoretika, pro nějž představoval nejvyšší zákon vojenské vědy soubor příslušných příruček a řádů. A císařské příručky pravily, že »povaha Američana je prostá, postrádající houževnatosti a bojové zdatnosti a při neúspěchu má snahu opustit jeden plán pro druhý*.
Hjakutake prostudoval situaci a z nepřesných a nedostatečných zpráv nabyl dojmu, že na Guadalcanalu je kolem dvou tisíc nepřátelských vojáků. Vrchní velitelství

pozemního vojska mu pro znovudobytí ostrova sice přidělilo dva zesílené pluky a pěší brigádu, protože však tyto jednotky byly zatím rozptýleny po několika ostrovech jihozápadního Tichomoří, Hjakutake došel k závěru, že vystačí s útvarem, který byl nejsnáze dosažitelný – s pěším plukem plukovníka Kjanoa Ičikiho. Ičikiho pluk byl původně určen k obsazení Midwaye a také naloděn na transportních plavidlech plul v sestavě Jamamotova loďstva k atolu. Po námořní porážce se obsazení Midwaye samozřejmě nekonalo, pluk se vrátil na ostrov Guam a měl být přesunut do Japonska. Když Hjakutake rozhodl o jeho novém poslání, přeplavilo se 916 vojáků pluku na základnu Truk, a odtud je šest
112
torpédoborců kontradmirála Raizóa Tanaky převezlo na Guadalcanal.
V noci 18. srpna se Ičikiho oddíly vylodily u výběžku Taivu, 30 kilometrů východně od obranného pásma Američanů. K odvrácení pozornosti den předtím přistála západně od amerických pozic u Tassafarongy jednotka speciálních námořních výsadkových sil. Do týdne měl být u Taivu vysazen i zbytek Ičikiho pluku, celkem asi 1500 mužů. Jak ukázal průběh událostí v několika následujících dnech, stal se plukovník Ičiki, schopný a odvážný důstojník, obětí omylů charakteristických v tomto období války pro většinu japonských důstojníků, stále ještě trpících memocí z vítězství*. Ičiki, který byl v Hjakutakeho štábu informován, že Američanů není na Guadalcanalu víc než dva, maximálně tři tisíce, a navíc přesvědčován japonskou propagandou o jejich podřadných bojových kvalitách, usoudil, že s tisícovkou svých »tygrů« dokáže nepřítele zničit, aniž by musel čekat na posily. Tato sebejistota a unáhlenost se mu staly osudnými. Námořní pěšáci se o japonských posilách, jež dorazily na ostrov, dozvěděli velmi b.rzy. Zdrojem informací byli jednak příslušníci Pobřežní hlídkové služby Martina Clemense, jednak měli příležitost přesvědčit se sami.
V dopoledních hodinách 19. srpna vyrazil na východ průzkumný oddíl kapitána Charlese Brushe. Kolem poledne zahlédla jeho předsunutá hlídka v blízkosti výběžku Koli japonskou průzkumnou skupinu náležející k Ičikiho jednotkám. Brush zaujal se svými muži výhodné postavení, a když se nic netušící Japonci přiblížili na sto metrů, zasypal je hustou palbou z ručních zbraní. Z třicetičtyřčlenné japonské hlídky se zachránili jen tři muži, ostatní zahynuli na místě. Prohlídka padlých nepřátel odhalila, že nejde o příslušníky námořnictva, ze kterých byly složeny jednotky pobývající na ostrově před americkým vyloděním, ale o vojáky pozemního vojska, kteří vůbec nevyhlíželi na to, že by se PO dva týdny skrývali v džungli. Padlí vojáci a důstojníci byli oblečeni v nových čistých uniformách, čerstvě oholeni a v jejich
113
kapsách a důstojnických taškách našli Brushovi muži spoustu map, poznámek a deníků, které pečlivě posbírali a po návratu předali zpravodajskému oddělení divize. Prohlídka ukořistěných dokumentů potvrdila, že na ostrov přibyly čerstvé nepřátelské síly, které navíc mají poměrně dobrý přehled o rozmístění americké obrany a dělostrelectva. Závěr byl jednoznačný: v krátké době lze očekávat nepřátelský útok. Potvrzoval to i vzkaz nalezený mezi zásobami shazovanými na padácích japonským vojákům západně od Matanikau. Několik balíků vítr zanesl na území obsazené Američany a v jednom z nich byla výzva: »Vydržte! Pomoc je na cestě!*
Po návratu průzkumného oddílu kapitána Brushe bylo tedy jasné, že nebezpečí je akutní a že s největší pravděpodobností dojde k napadení z východu. Vandegrift proto zbývajícího času využil k posílení obranné linie na levém břehu reky Tenaru. U jejího ústí, kde byl terén nejvhodnější k proniknutí na západ k Hendersonovu letišti, se zakopaly prapory 1. pluku námořní pěchoty, byly tam rozmístěny zátarasy z ostnatého drátu, instalována 37mm děla vybavená protipěchotním střelivem a hlídky obsadily předsunutá stanoviště. Po setmění 20. srpna bylo uděláno vše, co se s omezenými prostředky udělat dalo, potom už zbývalo jen čekat. Před půlnocí hlídky hlásily první pohyby nepřítele. Japonci přicházeli.
Boj vzplál v jednu hodinu 30 minut po půlnoci 21. srpna. XJzkým, necelých 50 metrů širokým písečným nánosem při ústí řeky běželo proti postavením 2. praporu podplukovníka Edwina A. Pollocka s válečným pokřikem na dvě stě japonských vojáků, na puškách nasazeny bajonety a v čele důstojníci mávající šavlemi. Přivítala je palba pušek, kulometů, výbuchy ručních granátů a přidala se i 37mm děla. Válečnický jekot útočících Japonců se v několika minutách změnil ve smrtelné chroptění umírajících a výkřiky zděšení a bolesti. Japonci se vůbec nekryli, s hysterickými výkřiky se hnali kupředu, klopýtali přes mrtvé a některým se podařilo proniknout až do amerických postavení. Námořní pěšáci se bránili v boji muže proti muži pažbami pušek,
bajonety, mačetami, útočnými noži. Bylo to první z řady krvavých pozemních

střetnutí, jež se na Guadalcanalu odehrála. Masakr pokračoval s nenávistnou zarputilostí určovanou jediným vědomím: zabij, nebo budeš zabit! Když se zasekl jeden z kulometů, dva kulometčíkovi druhové drželi dotírající Japonce v šachu bajonety, než závadu našel a odstranil. K ránu nasadil pod-plukovník Pollock zálohy. Před rozedněním byli všichni nepřátelští vojáci, kteří se pokusili po mělké písčině překročit řeku,
mrtvi.
Plán plukovníka Ičikiho předpokládal proražení nepřátelské obrany. Nyní, po odražení útoku, se Japonci zmateně přeskupovali v háji kokosových palem na východním břehu řeky Tenaru a i tam se řada z nich stala obětí amerických odstrelovačů. Přes tvrdou lekci z nočního boje se však Ičiki necítil poražen a bylo jen otázkou času, kdy zaútočí znovu. Námořní pěchota mu však k tomu již nehodlala poskytnout příležitost a na rychlé poradě Vandegriftova štábu bylo rozhodnuto nepřítele obklíčit, podniknout protiútok a zničit jej.
Zatímco se do prostoru, kde se nacházely nepřátelské oddíly, soustředila palba^.všech zbraní a zaútočily na něj i letouny, které na ostrov přibyly předchozího dne, 1. prapor 1. pluku podplukovníka Leonarda B. Cresswella se vydal na jih, proti proudu řeky Tenaru. V bezpečné vzdálenosti řeku překročil a odřízl Ičikimu ústup na východ a na jih. Na severu bylo moře a na západě Pollock. Ve 14 hodin Cresswellovi vojáci vyrazili. Japonci reagovali s nebývalou divokostí. Okamžitě zahájili bodákový protiútok a Cresswell musel nasadit celý prapor, než je dokázal z jejich postavení vytlačit. Teprve potom utíkali. Většinu z nich skosila palba, mnoho hledalo záchranu v moři, kde utonuli, část se snažila prorazit na východ. Ve čtyři odpoledne Vandegrift použil oddíl lehkých tanků. Tanky se prodíraly mezi kokosovými palmami, nárazy na jejich kmeny setřásaly Japonce ukryté ve vějířovi-tých korunách, pronásledovaly prchající a svými pásy drtily mrtvé i živé. Před setměním bylo po všem.
V bitvě zahynulo 35 námořních pěšáků a 75 jich bylo zraněno,
114
115
mnozí v závěrečných vyčišťovacích akcích, kdy někteří ze zraněných nepřátelských vojáků se pomazali krví, předstírali smrt, a když se k nim Američané přiblížili, vztyčili se s pistolí nebo granátem v ruce. Ve zprávě, kterou generálmajor Vandegrift zaslal generálporučíkovi Holcombovi, veliteli námořní pěchoty, na-jjsal: »Pane generále, nikdy jsem neslyšel ani nečetl o takovém způsobu boje Ti lidé odmítají se vzdát. Raněný čeká, až se na něj někdo přijde podívat, a pak roztrhá sebe i toho druhého ručním granátem.*
Na japonské straně byly ztráty katastrofální. Jen asi třiceti vojákům se podařilo zachránit v džungli. Když plukovník Ičiki s pár muži ve zbědovaném stavu dosáhl původního výchozího postavení u výběžku Taivu, v zoufalství spálil vlajku pluku a spáchal sebevraždu. Později se Američanům dostal do rukou jeho deník, v němž se nacházely zápisy hovořící výmluvnou řečí: »18. srpna — přistání. 20. srpna — noční přesun a bitva. 21. srpna — radost z vítězství.« Japonský plukovník předbíhal události. Předpokládanou radost z vítězství už nevychutnal.
Význam bitvy u řeky Tenaru nespočíval v počtu nasazených vojsk nebo techniky, byla důležitá z jiného důvodu, poprvé se američtí vojáci střetli s příslušníky elitních japonských útvarů, o kterých šla do té doby pověst, že právě v bojích v těžkém terénu tichomořských džunglí proti nim nikdo neobstojí. Legenda utrpěla znatelnou trhlinu.
5.
BITVA U VÝCHODNÍCH ŠALOMOUNŮ
116
Generálové a admirálové v tokijském hlavním stanu zpočátku nepovažovali spojenecké vylodění v jižních Šalomounech za podstatné ohrožení svých strategických zájmů v jižním Tichomoří. Když však Američané uvedli ve velmi krátké době do provozu Hendersonovo letiště, začal se názor měnit. Hlavní stan pochopil, že ztratí-li Guadalcanal natrvalo, tamní letecká základna podstatně oslabí japonské pozice v celé oblasti Jeden z prvních vysokých důstojníků, jenž si to plně uvědomil, byl velitel Spojeného loďstva admirál Isoroku Jamamoto Svému podřízenému viceadmirálu Mikawovi napsal: »Situace na Guadalcanalu je velmi vážná, vážnější než ta, před kterou stáli naši otcové, když pochopili, že musí obsadit Port Arthur dříve, než připluje ruské baltské loďstvo. Nebudeme-li okamžitě jednat za použití dalších tří divizí, můžeme očekávat velmi vážné následky.* (Capt. An-drieu ĎAlbas: Death of a Navy. New York 1957.)
Když bitva u ostrova Sávo zčásti vrátila do japonských rukou námořní iniciativu silně otřesenou u Midwaye, hlavní stan nabyl
117

přesvědčení, že za situace, kdy námořnictvo kontroluje vody kolem Guadalcanalu, nemůže likvidace amerického výsadku představovat velký problém. Z Tokia odešel do Rabaulu příslušný příkaz a velitel 8. loďstva viceadmirál Guniči Mikawa, velitel 17. armády generálporučík Harujoši Hjakutake a velitel 11. svazu námořního letectva viceadmirál Nišizo Cukahara vypracovali plán na vypuzení nepřítele z ostrova do konce měsíce srpna 1942.
První pokus učinil plukovník Ičiki a jeho výsledek známe. I když na neúspěchu měl do značné míry velký podíl Ičiki osobně, je s podivem, proč Japonci opakovali stále stejnou chybu, která se jim mnohokrát nevyplatila již v průběhu tažení v Číně – tříštění sil, jejich postupné nasazování místo soustředěného zdrcujícího náporu všemi prostředky. Staré čínské přísloví praví: »Lev užije vší síly, když útočí na králíka.* Samozřejmě i tady platí výjimky – například Jamamoto takto postupoval u Midwaye, a stalo se, že lev odešel poražen. Víme, že příčina této konkrétní výjimky byla i v souhrnu pochybení, náhod i vyslovené smůly, jejichž role nemusí vždy být zanedbatelná. Kdyby však po rozdrcení ochranného valu spojeneckých křižníků u Savá japonský nápor pokračoval a za Mikawovými křižníky následovaly dopravní lodi naložené vojáky a kdyby takovou operaci chránily letouny z letadlových lodí, nemohlo mít americké vylodění dlouhého trvání. Američané v tu chvíli nebyli s to shromáždit další síly k podpoře invazních jednotek, a navíc na Hendersonově letišti ještě nebyl ani jeden letoun, jenž by mohl japonskému protiútoku čelit. Po ztrátě čtyř letadlových lodí u Midwaye japonští velitelé však volili opatrnost před rozhodností: Mikawa se dal odradit zprávami o přítomnosti tří nepřátelských letadlových lodí, Jamamoto nechtěl riskovat svoje zbývající letadlové lodi alespoň do doby, než si bude moci být výsledkem střetnutí jist. Až když po debaklu Ičikiho útoku byl na 24. srpna stanoven nový termín k vyhnání Američanů z Guadalcanalu, Jamamoto souhlasil s nasazením hlavních sil Spojeného loďstva. A tak mohutné námořní síly tvořily kulisu pro vylodění pouhých 1500 vojáků.
V rámci připravované akce, jež dostala kódové označení
118
operace KA, se na atolu Truk v Karolínách nalodila druhá část Ičikiho 28. pěšího pluku a výsadkový oddíl – celkem 1500 mužů _ na dopravní loď Kinrjú Maru a čtyři transportní torpédobor-ce. Ochranný doprovod zajišťovala 2. divize torpédoborců kon-tradmirála Raizóa Tanaky, který velel z paluby lehkého křižníků Džincu. Tento japonský důstojník menší štíhlé postavy a podlouhlého, vážného obličeje si zaslouží pozornost. V průběhu bitvy o Guadalcanal se stal uznávaným odborníkem na poli výsadkových operací. Vždy se choval klidně, téměř plaše, ale za touto maskou se skrývala železná vůle. Ani v nejkritičtějších situacích neztrácel hlavu a vždy byl připraven znovu a znovu se vydávat na nebezpečné výpravy. Jeho noční torpédoborce připlouvaly ke Guadalcanalu s takovou pravidelností, že si od Američanů vysloužily přezdívku Tokijský expres. Dokonce i američtí námořní pěšáci, kteří svým květnatým jazykem dštili posměch na všechny nepřátelské velitele bez rozdílu, se naučili tohoto japonského kontradmirála respektovat a nazývali jej »houževnatým Tana-kou«. Tanaka nakonec upadl v nemilost, protože se odvážil věci v japonském námořnictvu téměř nepředstavitelné – totiž bez obalu řekl svým nadřízeným, že ztráty, ke kterým dochází v souvislosti se "Zásobováním Guadalcanalu, převažuj' nad dosaženými výsledky, že je to v řadě případů mrhání lidmi i materiálem. Tím se samozřejmě dopustil naprosto neomluvitelné kritiky nejvyššího velení, které k těmto operacím dávalo příkaz.
1500 vojáků na lodích Tanakova svazu mělo daleko do tří divizí, o nichž hovořil Jamamoto, že je jich třeba ke spolehlivému ovládnutí ostrova. Důvod, proč nebyl vyslán větší počet vojsk, spočíval v přístupu velitelství pozemních sil, které v té době stále ještě považovalo Guadalcanal za vedlejší, spíš epizodní válčiště. A protože odpovědnost za řešení guadalcanalské otázky převzalo pozemní vojsko, jeho stanovisko bylo rozhodující. Velitel 17. armády generálporučík Hjakutake sice již oznámil generálmajoru Kjotakimu Kawagučimu, veliteli 35. pěší brigády, že jeho jednotky budou užity k obsazení Guadalcanalu, když však Tanaka vyplouval, nebyl na jeho lodích ani jeden Kawagučiho voják.
119
Někde vázla koordinace a plánování. Aby bylo na Guadalcanalu vysazeno 1500 vojáků, počet, jenž nemohl vážně ohrozit desateronásobně silnější americkou posádku, bylo uvedeno do pohybu prakticky celé loďstvo.
Do 21. srpna Jamamoto shromáždil na základně Truk síly určené pro znovudobytí Guadalcanalu. Vytvořil mocné námořní uskupení zahrnující mimo značného počtu bojových plavidel různých typů i tři letadlové a tri bitevní lodi. K letecké podpore operace KA dal viceadmirál Cukahara k dispozici 100 letadel 11. svazu námořního letectva.
Soustřeďování japonských sil neuniklo pozornosti ani Australské pobřežní

hlídkové služby, ani spojeneckých průzkumných letounů. Viceadmirál Ghormley reagoval tím, že ke krytí přístupových tras vedoucích k jižním Šalomounům vyslal viceadmirála Fletchera s letadlovými loďmi Enterprise, Saratoga a Wasp Po zprávách o síle shromažďovaného nepřátelského loďstva však Ghormley hodlal postupovat s největší opatrností, proto Fletchera instruoval, aby se držel mimo dosah japonských průzkumných letounů a zasahoval až po pečlivém uvážení a v případě naprosté nezbytnosti.
Američané, vědomi si toho, že se schyluje k těžkým námořním bojům, jejichž dějištěm se stane oblast jižního Tichomoří, stahovali posily. Dne 17. srpna vyplula z Pearl Harboru čtvrtá letadlová loď Hornet s doprovodnými křižníky a torpédoborci a z východního pobřeží Spojených států se přesunovaly Panamským průplavem do Tichomoří dvě nové 38 OOOtunové bitevní lodi Washington a South Dakota, protiletadlový křižník Juneau a několik torpédoborců. Tyto posily však byly ještě daleko.
Ghormley v očekávání budoucích těžkých chvil se snažil uchránit každou svoji loď pro rozhodující střetnutí. Americká hladinová plavidla proto skoro vůbec nezasahovala ani proti Tokijskému expresu, přestože byl námořním pěšákům na Guadalcanalu trnem v oku. V časných ranních hodinách 21. srpna Tokijský expres připravil kontradmirála Turnéra o jeden z jeho cenných
120
torpédoborců Blue, který jako jediná loď přestál prakticky bez škrábnutí bitvu u ostrova Sávo. Krátce po půlnoci z 20. na 21. srpna tri torpédoborce Blue, Henley a Helm, doprovázející dvě nákladní lodi, dorazily ke guadalcanalskému pobřeží. Zatímco probíhalo vykládání přivezeného materiálu, torpédoborce křižovaly za bezměsíční tmavé noci středem Železného průlivu rychlostí 10 uzlů. Ve 3.55 Blue, který plul v čele kolony, zachytil na radarové obrazovce neznámé plavidlo ve vzdálenosti asi 5000 metrů na pravoboku. Nebylo jasné, zda jde o vlastní nebo nepřátelskou loď, pro všechny případy se však hlavně děl a ústí torpédometů obrátily jejím směrem. Vzdálenost se zkrátila na 3500 metrů, když ve 3.40 hodin silná exploze, provázená záblesk em červenooranžového ohně, ukončila všechny pochybnosti. Japonské torpédo zasáhlo záď Blue a změnilo ji v beztvarou změť pokroucených ocelových plátů; síla výbuchu byla taková, že velké kusy kovu spolu s těly námořníků, jejichž bojová stanoviště se nacházela na zasažené zádi, létaly do vzdálenosti mnoha desítek metrů. Překvapivým útočníkem byl japonský torpédoborec Ka-wakaze, který tu noc jako jedna z lodí Tokijského expresu přivážel zásoby japonské posádce. Jeho hlídky podaly vynikající výkon, stejně jako před deseti dny hlídky na Mikawových křižnících dokázaly dodat přesnější a rychlejší informace než americký radar.
Blue ztratil 9 mužů posádky a 21 jich bylo zraněno. Kromě zdemolované zádi měl vyřazen hřídel lodních šroubů a kormidlo. Zatímco Kawakaze mizel ve tmě, těžce poškozený Blue znehybněl na hladině Železného průlivu a další torpédoborec Henley jej strážil až do svítání. Potom dostal Henley rozkaz dovléci Blue do tulažského přístavu, kde bylo možno pokusit se o jeho provizorní opravu a záchranu. Pokřivená a rozbitá záď vlečení nesmírně ztěžovala a ani 21. srpna večer ještě obě lodi Tulagi nedosáhly. Protože v tu dobu již bylo známo, že se ke Guadalcanalu blíží silná skupina nepřátelských bojových plavidel, navrhl velitel eskadry Blue potopit. Kontradmirál Turner dal souhlas a v nočních hodinách 23. srpna se nad Blue zavřely vody průlivu.
121
Bylo slabou útěchou, že v ranních hodinách, po útoku na Blue, byl Kawakaze 100 mil od Tulagi dostižen letouny z Hendersonu a palbou palubních zbraní lehce poškozen.
Ráno 23. srpna zaujal Ghormleym vyslaný 61. úderný svaz vice-admirála Fletchera postavení na severní straně ostrova Malaita, nacházejícího se severovýchodně od Guadalcanalu. Skládal se ze tří operačních svazů. 11. operačnímu svazu a současně celému uskupení velel Fletcher. Svaz tvořila letadlová loď Saratoga (na palubě 36 stíhaček, 36 střemhlavých a 15 torpédových bombar-dérů) krytá těžkými křižníky Minneapolis, New Orleans a pěti torpédoborci. 16. operačnímu svazu velel kontradmirál Thomas C. Kinkaid na Enterprise (stejný počet a typy letounů jako na Saratoze), ochranu tvořila 38 OOOtunová bitevní loď North Caro-lina, těžký křižník Portland, lehký křižník Atlanta a šest torpédo-borců. 18. operačnímu svazu velel kontradmirál Leigh Noyes a skládal se z letadlové lodi Wasp (na palubě 28 stíhaček, 36 střemhlavých a 15 torpédových bombardérů), těžkých křižníků Saň Francisco, Salt Lake City, lehkého křižníků Saň Juan a sedmi torpédoborců.
Ve stejnou dobu, kdy Fletcher zaujímal postavení na přístupech k jižním Šalomounům, blížily se ze severu hlavní síly japonského Spojeného loďstva, jež vypluly v pěti skupinách ze základny Truk ve středních Karolínách. Především šlo

o úderný svaz vice-admirála Cuičiho Naguma, který se již »zotavil« z pohromy u atolu Midway. Páteř svazu tvořily letadlové lodi Šókaku a Zuikaku s čerstvě zacelenými šrámy utrpěnými v bitvě v Korálo-vém moři 7. a 8. května 1942. Na palubách nesly 53 stíhačky, 41 střemhlavých a 36 torpédových bombardérů. Přímou ochranu jim poskytovalo šest torpédoborců, nepřímou skupina kontradmirála Hiroakiho Abea složená ze dvou starších bitevních lodí Hiei a Kirišima, těžkých křižníků Suzuja, Kumano, Čikuma a divize torpédoborců tvořené lehkým křižníkem Nagara a šesti torpédoborci. Pod Nagumovo velení patřila ještě odlehčovací skupina kontradmirála Tadaičiho Hary sestávající z lehké letadlové lodi Ríúdžó (na palubě 16 stíhaček a 21 torpédových bombardérů), těžkého křižníků Tone a dvou torpédoborců. K japonskému loďstvu dále náležel předsunutý svaz viceadmirála Nobutakeho Kondóa složený ze dvou divizí těžkých křižníků, jedné divize torpédoborců a podpůrné skupiny tvořené starou bitevní lodí Mucu, mateřskou lodí pro hydroplány Čitose a čtyřmi torpédoborci. Operačním velením celého japonského uskupení byl pověřen viceadmirál Kondó, strategické řízení náleželo admirálu Ja-mamotovi, který zůstával na palubě své obrovité vlajkové lodi Jamato na základně v Truku.
Na operaci se podílelo i devět ponorek: šest bylo vysláno k průzkumu před hlavními hladinovými silami a tři zaujaly postavení v Korálovém moři západně od Nových Hebrid.
Základní strategii operace vypracoval admirál Jamamoto. Podle ní bitevní lodi a křižníky palbou svých těžkých děl zničí Hendersonovo letiště, čímž vyřadí ze hry americké letouny umístěné na Guadalcanalu a zbaví konvoj Raizóa Tanaky nebezpečí hrozícího z této strany. Nevděčný úkol přidělil Jamamoto skupině kontradmirála Tadaičiho Hary. Jeho letadlová loď Rjúdžó měla hrát dvojí roli: jednak svými palubními letouny napadnout Hendersonovo letiště,* jednak měla představovat návnadu, na kterou se soustředí zájem amerických letadlových lodí. A až se Saratoga, Enterprise a Wasp budou zabývat Rjúdžem, vrhnou se na ně bombardéry z palub Šókaku a Zuikaku. Kontradmirálu Harovi jistě nebylo příjemně při pomyšlení, že za obdobné situace v bitvě v Korálovém moři lehká letadlová loď Šóhó skutečně na sebe stáhla pozornost hlavních sil nepřítele – a za jedenáct minut šla ke dnu.
Od časného rána 23. srpna byla obloha v oblasti východních Salomounů pokryta těžkými mraky a jedna dešťová přeháňka stíhala druhou. Ale i v těchto, pro letecký průzkum velmi obtížných podmínkách, zahlédla v 9 hodin 50 minut osádka jedné z McCainových catalin Tanakovu přepravní skupinu a okamžitě odeslala hlášení o dvou křižnících a třech torpédoborcích dopro-
122
123
vázejících dopravní lodi směřující rychlostí 17 uzlů ke Guadalcanalu. Hlášení sice nebylo přesné, ale i tak nesmírně cenné, a když je obdržel viceadmirál Fletcher, začal okamžitě jednat. Na jeho pokyn odstartovalo z paluby Saratogy 31 střemhlavých bombar-dérů dauntless a 6 torpédových bombardérů typu Grumman TBF (bojové jméno Avenger). Ve 14.45 opustily letovou palubu, nabraly výšku a zmizely za severozápadním horizontem míříce do prostoru, odkud byl hlášen japonský konvoj. Informace o Tana-kových lodích byla zachycena i na Guadalcanalu a v 16.15 se zvedlo z Hendersonova letiště 23 bombardérů s úkolem je napadnout. Pozorným hlídkám na Tanakově vlajkovém křižníku Džincu však průzkumná catalina, i když se jen nakrátko vynořila z nízkých mraků, neunikla a kontradmirál nehodlal nic ponechávat náhodě. Ještě po několik hodin plul v nezměněném kursu a ve 13 hodin obrátil na severozápad. Byl to od něj velmi prozíravý krok, neboť zakrátko se dostal za hranici doletu jak letadel ze Saratogy, tak z Guadalcanalu. Když americké letouny dorazily do oblasti, kde se podle propočtů měl japonský konvoj nalézat, viděly jejich osádky pouze prázdný oceán. Po několik hodin se piloti snažili dopátrat, kam nepřítel zmizel, když však ukazatele stavu pohonných hmot signalizovaly nebezpečný úbytek paliva, museli se smířit s neúspěchem. Bombardéry ze Saratogy již nedokázaly dolétnout zpět na svoji loď, proto velitel formace fregatní kapitán Felt přikázal přistát na Hendersonově letišti.
Následujícího dne časně ráno se pokusily nepřátelské lodi nalézt průzkumné letouny námořní pěchoty. Nepodařilo se jim to, proto se Felt se svými piloty vrátil na palubu Saratogy, kde poslední letoun dosedl vil hodin. Na Guadalcanalu, kde stále ještě byl nedostatek důležitého válečného materiálu, zanechal půltunové pumy jeho jedenatřiceti dauntlessů. Jak se Felt s úsměvem vyjádřil, byla to »pozornost« za pohostinství a poskytnutý benzín.
ieho soupeř viceadmirál Fletcher neměli žádné přesnější zprávy o tom, kde se nalézají hlavní síly protivníka, především letadlové lodi. Zatímco Kondó měl od Jamamota rozkaz bez zdržování pokračovat k Šalomounovým ostrovům a tankovat z

cisternových lodí během plavby, takže jeho silné loďstvo se hodinu za hodinou blížilo ke Guadalcanalu, Fletchera uvedla ve vážný omyl informace ze zpravodajského oddělení štábu Tichomořského loďstva sdělující, že těžké lodi Spojeného loďstva se stále ještě nacházejí v blízkosti atolu Truk v Karolínách. Tato informace byla zcela chybná, nicméně Fletcher o její správnosti nepochyboval a věren své tradici až přehnané péče o stav pohonných hmot odeslal 18. operační svaz kontradmirála Noyese s letadlovou lodí Wasp na jih k setkání s tankery, neboť doprovodné torpédoborce měly údajně poloprázdné nádrže. Tak se stalo, že v bitvě, k níž zakrátko došlo a jež je v historii tichomořské války nazývána bitvou u východních Šalomounů, byli Američané oslabeni o jednu ze svých tří letadlových lodí.
V odpoledních hodinách 23. srpna ani viceadmirál Kondó, ani
•
124 . \
Po klidné noci z 23. na 24. srpna se situace rázem změnila ve stav všeobecného vzruíení, když přišla depeše, že průzkumný letoun zpozoroval v 9.05 hodin ve vzdálenosti 220 mil od Malaity japonskou letadlovou loď Rjúdžó, těžký křižník a dva torpédoborce mířící na jih. Později byla informace potvrzena dalším letounem, který Rjúdžó zahlédl vil hodin 28 minut. Viceadmirál Fletcher váhal jak se zachovat, neboť předchozí den na základě obdobně přesné a věrohodné informace vyslal 37 bombardérů, které po mnohahodinovém bezvýsledném pátrání a noci strávené na Hendersonově letišti právě přistávaly na Saratoze. Nemohl však vyčkávat se založenýma rukama, proto nařídil kontradmirálovi Kin-kaidovi, aby z Enterprise vzlétla skupina letounů ověřit situaci. Enterprise obrátila proti silnému větru, který se třicetikilometrovou rychlostí hnal nad tmavozelenou hladinou oceánu, a ve 12.29 hodin opustilo třiadvacet letadel palubu. Protože japonská letadlová loď byla naposled hlášena ve vzdálenosti 245 mil, dostal velitel letecké formace rozkaz pátrat až do hranice 250 mil.
125
Krátce předtím, než na Enterprise zaburácely motory startujících bombardérů, zavládlo vzrušení na Saratoze. Vysoko v oblacích, dvacet mil od lodi, objevil radiolokátor japonský průzkumný letoun – velký čtyřmotorový hydroplán Emily. Okamžitě vzlétly čtyři stíhačky a netrvalo dlouho, hydroplán dostihly. Rozpoutal se krátký zuřivý boj a japonský letoun provrtán stovkami střel se jako kámen řítil k hladině. Nevítaný návštěvník sice z oblohy zmizel, nikdo však nevěděl, zda se mu podařilo o amerických lodích ještě včas odeslat hlášení. Fletcher s touto možností musel počítat.
Necelou čtvrthodinu poté, co stíhací sestřelili Emily, se obsluha radiolokátorů ozvala znova. Na obrazovkách se objevilo větší množství světlých bodů označujících leteckou formaci ve vzdálenosti 100 mil a mířící ke Guadalcanalu. Šlo o 21 palubních letounů z Rjúdža – kontradmirál Hárá plnil část úkolu, jímž mu bylo uloženo napadnout Hendersonovo letiště. I když Fletcher nemohl v tuto chvíli Hendersonu nijak pomoci, piloti námořní pěchoty dokázali letiště ochránit sami a prokázali, že jsou velkými bojovníky. Když se před čtyřmi dny přesunovali na Guadalcanal, výkonný důstojník eskadry byl toho názoru, že by bylo žádoucí ještě šest týdnů výcviku, než budou s to naplno čelit zkušenému nepříteli. Nakonec stačily čtyři dny v první linii a z jedenadvaceti útočníků šestnáct skončilo v plamenech mezi polámanými kmeny kokosových palem nebo ve vodách obklopujících ostrov. Nálet byl odražen.
Těsně po dvanácté hodině wildcaty Saratogy a Enterprise sestřelily další dva japonské průzkumné letouny. Teď už nemohlo být pochyb o tom, že nepřítel je o síle a poloze dvou amerických operačních svazů informován, Fletcher proto nesměl ztrácet čas. Ve 13 hodin 45 minut, opět pod vedením fregatního kapitána Harryho D. Felta, opustilo palubu Saratogy 30 střemhlavých a 8 torpédových bombardérů. I jejich cílem mělo být Rjúdžó, jediná nepřátelská letadlová loď, o které Fletcher prozatím věděl. Americký admirál tedy splnil Jamamotovo očekávání a zakousl se do nastražené návnady. Měl nyní ve vzduchu 51 střemhlavých a 15 torpédových bombardérů, z nichž většina směřovala do prostoru, ve kterém byla hlášena přítomnost Rjúdža, ostatní letouny strážily operační svazy před nepřátelskými ponorkami. Na palubách Saratogy a Enterprise zbývalo pouze 14 střemhlavých a 12 torpédových letounů.
Za této situace, ve 14 hodin hlásila průzkumná catalina Jiho-pacifického letectva objevení další japonské letadlové lodi 60 mil severovýchodně od Rjúdža. Nato přicházela jedna závažná zpráva za druhou: letouny, které vzlétly před půldruhou hodinou, našly Rjúdžó v poloze 317 stupňů ve vzdálenosti necelých 200 mil v 14.10 hodin, o dvacet minut později zahlédly v poloze 340 stupňů a ve vzdálenosti 198 mil Šókaku a Zuikaku viceadmirála Naguma a za dalších deset minut v poloze 347 stupňů a ve vzdálenosti 225 mil objevily čtyři křižníky a

několik torpédoborců kontradmirála Abea.
Byla to záplava nesmírně důležitých informací, jež se nyní valila na hlavu amerického viceadmirála. Teď na něj těžce dolehla nepřítomnost třetí letadlové lodi Waspu, kterou unáhleně odeslal doplnit pohonné hmoty, ač to vůbec nebylo nutné. Navíc se
začaly objevovat i závažné poruchy v rádiové komunikaci, kdy například stanice na Enterprise nezachytila hlášení svých letounů o objevení Rjúdža a dvou dalších japonských letadlových lodí, a velitel 16. operačního svazu kontradmirál Kinkaid se to dozvídal opožděně. Co však bylo nejdůležitější: bombardéry, které by nyní bylo třeba okamžitě vrhnout proti Šókaku a Zuikaku, vzlétly proti daleko méně významnému cíli. Fletcher se sice pokusil navázat spojení s fregatním kapitánem Feltem a nasměrovat jeho letouny proti dvěma těžkým nepřátelským letadlovým lodím, ' nepodařilo se to však, atmosférické poruchy, déšť a nízké mraky zřejmě vykonaly své. Ani snaha přiblížit se k Nagumovu údernému svazu Fletcherovi nevycházela – nepřítel byl na severozápadě, z jihovýchodu však vál silný vítr a bylo nutno držet Saratogu a Enterprise v odpovídajícím kursu, aby mohly pokračovat letové operace. Nakonec nevzlétlo ani 11 střemhlavých
126
127
a 7 torpédových bombardérů, které zbývaly na palubě Enterprise. Propočet ukázal, že pokud by proti Nagumovi vyrazily, vracely by se za tmy a přistání na rozbouřeném moři a za silného větru by zcela určitě skončilo katastrofou. Fletcher proto povel ke startu nedal, hodlal cenné letouny ušetřit pro příští den.
Americký velitel tedy v této chvíli prakticky neměl možnost napadnout protivníka, o kterém konečně věděl vše, co potřeboval. Na druhé straně však musel předpokládat, že i Nagumo už je informován, nedalo se vyloučit, že japonské bombardéry s nákladem pum a torpéd jsou již na cestě.
Když už byl Fletcher zatlačen do defenzívy, učinil alespoň všechny přípravy k odražení možného nepřátelského útoku; průběh midwayské bitvy, kde ztratil svoji tehdejší vlajkovou loď Yorktown, jej dostatečně poučil o nutnosti nic nezanedbat. Vzlétly další stíhačky, které kroužily jako ostříži nad oběma operačními svazy připraveny okamžitě se vrhnout na útočníka. Ostatní letouny vyvezly výtahy z podpalubních hangárů a teď stály na konci letových palub s plnými nádržemi a zahřátými motory, piloti v jejich kabinách čekali na signál ke startu. Celkem 54 stíhačky mohl Fletcher postavit do cesty nepříteli, Lexington, potopený v Korálovém moři, a Yorktown u Midwaye neměly ani z poloviny tak početné stíhací krytí jako nyní Saratoga a Enterprise. Lodi obou amerických svazů byly uvedeny do stavu nejvyšší bojové pohotovosti. Protipožární a záchranné čety nastoupily na svá stanoviště, místa zaujaly obsluhy protiletadlových kanónů a velkorážních kulometů stejně jako lékaři a zdravotníci v lodních ošetřovnách. Zavládlo napjaté očekávání. Všichni dobře věděli, co to znamená, když v blízkosti bylo sestřeleno několik nepřátelských průzkumných letounů a došla hlášení o japonském úderném svazu s dvěma těžkými letadlovými loďmi. Nepřítel mohl udeřit každým okamžikem.
Oblohou táhly mraky, spojovaly se a trhaly, popoháněny silným větrem, dešťové přeháňky zahalovaly obzor tmavošedou oponou padající vody. Když se na chvíli nízká mračna rozdělila, oslnivě zazářilo odpolední slunce. Taková scenérie by jistě potěši-
128
la oko malíře, méně radosti již vzbuzovala u mužů na hlídkových stanovištích nebo u obsluh protiletadlových baterií. Nízké tmavé mraky mohly skrývat roje nepřátelských letounů, z šedivých stěn deště se mohly vyhoupnout bombardéry se zavěšenými torpédy a sluneční paprsky mohly oslepit oči pozorovatelů v okamžiku, kdy se s vyjícími motory budou řítit k hladině střemhlavé bombardéry. Jedině radar skýtal záruku, že blížící se nebezpečí bude zpozorováno včas, proto obsluhy nepřestávaly pozorně sledovat matnice přístrojů, aby jim ani o zlomek vteřiny neunikl signál rozhodující o životě a smrti lodí a stovek mužů na jejich palubách.
Zatímco na plavidlech obou amerických svazů končily poslední přípravy k odražení očekávaného náletu, dva letouny, jež před více než dvěma hodinami odstartovaly v první vlně z paluby Enterprise, napadly ve 14 40 bezúspěšně skupinu lodí kontradmi-rála Abea. V 15.15 další dva střemhlavé bombardéry zaútočily na Sókaku; exploze pumy, která ji těsně minula, způsobila jen lehčí poškození a střepiny poranily několik námořníků. Ve stejné době torpédové bombardéry avenger zamířily k letadlové lodi Rjúdžó. Dvěma z nich se sice podařilo svrhnout torpéda, loď však nezasáhly a nálet dalších dvou letadel odrazily japonské stíhačky. Poslední dvojice torpédových bombardérů si vybrala za cíl

těžký křižník Tone doprovázející Rjúdžó. Než se však letouny stačily přiblížit na vzdálenost vhodnou ke svržení torpéd, žera je zaskočila, jeden americký bombardér sestřelila a druhý zahnala na útěk. Letadla druhé vlny, jež vzlétla ve 13.45 hodin ze Saratogy, byla úspěšnější Oproti letounům Enterprise, které ztratily příliš mnoho času a pohonných hmot hledáním nepřítele, měla druhá vlna výhodu, neboť již přesně znala prostor, ve kterém se japonská plavidla nacházela
Velitel formace fregatní kapitán Felt, který nic nevěděl o tom, že se s ním viceadmirál Fletcher marně snaží rádiem spojit a upozornit jej na svaz admirála Naguma, zvolil za cíl Rjúdžó. V 15 hodin 50 minut, právě když se letadlová loď obracela po větru, aby mohl odstartovat zbytek jejích palubních letounů, zaútočila z výšky 5000 metrů první skupina střemhla-
129
vých bombardérů vedená korvetním kapitánem Shumwayem. Shumway, veterán od Midwaye, kde pomáhal poslat ke dnu čtyři japonské letadlové lodi, zvládl i tentokrát svůj úkol na výtečnou. Bombardéry klesaly jako dravci, prorazily palebnou přehradu protiletadlové obrany a v okamžiku, kdy se v zaměřovačích objevila plochá paluba letadlové lodi, svrhly náklad pum. Těsně nad hladinou piloti stroje vyrovnávali a vzdalovali se z dosahu japonských stíhačů, které náhlý útok zcela zaskočil.
Fregatní kapitán Felt nemohl z výšky přesně odhadnout, jak vážně je Rjúdžó Shumwayovým náletem poškozeno, a protože představovalo nejvýznamnější cíl, zaútočil na ně i s druhou skupinou střemhlavých bombardérů, přestože opodál plul těžký křižník Tone. Sklonil svůj letoun a následován ostatními piloty mířil k Rjúdžu se stejnou odhodlaností jako před několika okamžiky Shumway. Opět padaly půltunové pumy a letadlovou locf zahalila oblaka kouře a vzedmuté vody. Jako poslední šlo do útoku šest torpédových avengerů poručíka Harwooda, který takticky vyčkával, až nálet střemhlavých bombardérů rozvrátí nepřátelskou obranu. Když se tak stalo, jeho letouny – tři směřující na příď a tři na záď Rjúdža – zaútočily ve výšce necelých šedesáti metrů nad hřebeny vln. Ze vzdálenosti asi 700 metrů vypustily torpéda a stále nízko nad hladinou unikaly do bezpečí. Letadlová loď neměla možnost pohromu odvrátit. Když ostrou změnou kursu uhýbala torpédům blížícím se z jedné strany, ocitla se přímo v dráze dalších, přicházejících z opačného směru. Šlo o taktiku torpédového náletu, kterou Japonci s úspěchem použili v Korálovém moři, a američtí piloti si z ní vzali patřičné ponaučení.
Ani jeden bombardér nebyl při náletu sestřelen, za sebou však i zanechávaly loď, jejíž osud byl zpečetěn. Rjúdžó plulo ve velkých l kruzích, z rozbitých nástaveb se valil kouř stejně jako z otvorů v proražené letové palubě, v podpalubí se šířily požáry a do nitra lodi se hrnuly spousty vody. Rjúdžó, které zasáhlo asi deset pum1 – přesný počet zásahů není znám – a jedno torpédo, se zakrátko naklonilo o dvacet stupňů a stroje se zastavily. Velitel nařídil
130
rádiem zbytku svých palubních letounů, které přežily nálet na Guadalcanal a nyní se vracely, aby zamířily k letišti na ostrově Buká severozápadně od Bougainville, a poté rozkázal opustit loď. Asi sto námořníků zahynulo během náletu, ostatní vzal na palubu vlajkový křižník kontradmirála Hary Tone a doprovodné torpédo-borce. Naklonění lodi hořící od příďe po záď se stále zvětšovalo, ještě po nějakou dobu se držela na hladině a ve 20 hodin se položila na bok a pomalu propadala do hlubin. Kontradmirál Hárá sledoval její zánik s bezvýraznou tváří z můstku Tone. Jeho skutečné pocity neznal nikdo, oficiálně však do písmene splnil úkol, jímž byl pověřen – Rjúdžó roli návnady sehrálo úspěšně.
Ve 14.05 hodin se nad Fletcherovým uskupením objevil hydro-plán katapultovaný z paluby křižníku Čikuma a těsně předtím, než jej dostihly wildcaty a doslova rozstřílely, stačil odeslat zprávu o přesné poloze Saratogy a Enterprise. O hodinu později na rozkaz viceadmirála Naguma opustila paluby Šókaku a Zuika-ku první vlna střemhlavých a torpédových bombardérů, které, doprovázeny skupinou stíhačů, zamířily do prostoru označeného pilotem hydroplánu. Když Nagumo dostal zprávu o těžkém náletu na Rjúdžó, nepochyboval, že přišla hodina odplaty za Mid-way, věřil, že teď obě americké lodi přistihne v situaci, kdy budou zbaveny většiny svých palubních letounů. Aby měl jistotu, že neuniknou, vyslal v 16 hodin druhou útočnou vlnu.
V tutéž dobu již bylo na lodích obou amerických svazů vše připraveno k přivítání nepřítele. Letadlové lodi tvořící jejich jádra operovaly stejně jako u Midwaye a v Korálovém moři nezávisle na sobě, kolem nich se do kruhů o průměru zhruba dvě míle seskupila doprovodná plavidla. Oba svazy byly od sebe vzdáleny asi deset mil. Viceadmirál Fletcher přikázal, aby koordinaci stíhací ochrany převzala Enterprise. V 16.02 hodin se na obrazovkách lodních radiolokátorů objevil značný

počet signálů označujících silné letecké uskupení ve vzdálenosti 88 mil a v pozici 320 stupňů. Ke startu připravené wildcaty okamžitě vzlétly, aby posílily stíhací ochranu. Na letové palubě Enterprise stále ještě parkovalo
131
posledních 11 střemhlavých a 7 torpédových bombardérů, které Fletcher z obavy před tím, že by se vracely až za tmy, původně už nechtěl proti japonskému loďstvu vyslat. Nyní, když bezprostředně hrozil útok, dal přece jen pokyn k jejich startu – měl za to, že bude lepší, když během náletu, jehož průběh a následky nebylo možno předvídat, nebudou se svými naplněnými nádržemi a zavěšenými pumami a torpédy na palubě.
Na letové palubě Saratogy se piloti torpédových avengerů a dvou střemhlavých bombardérů právě chystali přesunout letouny na příď, aby uvolnili záď pro přistávání letadel skupiny fregat-ního kapitána Felta, která se vracela z útoku na Rjúdžó. Manévr však nedokončili a ze sluchátek zamontovaných v přilbách uslyšeli příkaz: »Okamžitě odstartujte, připojte se ke skupině Enterprise a napadněte nepřítele!* Na divení nebyl čas. Bombardéry co nejrychleji opustily palubu a start byl tak kvapný, že jen jeden pilot měl potřebné navigační a letové vybavení. Všichni však měli to nejdůležitější – pumy a torpéda.
V tuto chvíli spočívala největší odpovědnost na dvou důstojnících řídícího centra umístěného ve věži Enterprise – korvetních kapitánech Leonardu J. Dowu a Henrym A. Roweovi. Jako důstojníci kontroly stíhací ochrany rozhodovali o nasazení 54 stíhaček, hlavní zbraně, kterou se oba americké operační svazy mohly chránit před lavinou nepřátelských letounů, která se minutu za minutou blížila. Po prvním radarovém záchytu japonských leteckých formací přikázali stíhačům nabrat výšku a přemístit se na směr, z něhož se blížily. O dvě minuty později vyslali skupinu stíhačů proti neidentifikovanému letounu, který radiolokátor ohlásil ve vzdálenosti 42 mil. Ukázalo se však, že jde o vlastní letadlo vracející se z průzkumného letu. Tady se projevil jeden z několika vážných problémů, se kterými se musela kontrola stíhací ochrany neustále potýkat a které vážně oslabovaly efektivnost jejího úsilí. Elektronický identifikační systém nebyl v té době ' zdaleka tak kvalitní, aby uspokojivě rozlišoval vlastní letadla od] nepřátelských. Stíhačky se potom zbytečně přeskupovaly, pro- '• váděly složité manévry a snadno se mohlo stát, že následkem
132
takových operací nebyly tam, kde jich v dané chvíli bylo nejvíc třeba. Řídící centrum sice přikázalo všem letounům vracejícím se do blízkosti operačních svazů, aby se držely mimo kritický prostor, stačila ale závada v rádiové komunikaci a již tu byly nové
problémy.
Další potíž, jež doléhala jako můra na důstojníky kontroly stíhací ochrany, bylo dodržování rádiové kázně. Na úzce vymezené frekvenci, na které probíhala veškerá komunikace mezi lodními radiostanicemi a letadly, vysílaly palubní stíhačky, ale i všechny ostatní letouny, v tomto případě protiponorkové hlídky a letouny vracející se z útoku na Rjúdžó. Mnohokrát bylo pilotům kategoricky přikazováno omezit konverzaci jen na nezbytná a závažná sdělení a nutné pokyny, uspokojivého stavu se však nikdy nepodařilo dosáhnout. Převážnou většinu komunikace, jež zaplňovala éter při rozsáhlé letecké operaci, tvořily nedůležité komentáře, pobídky, výkřiky nadšení i zklamání a samozřejmě spousta šťavnatých nadávek. Šlo o jev z psychologického hlediska snadno vysvětlitelný i pochopitelný: pilot uzavřený v kabině letadla a izolovaný ve výšce mnoha tisíc metrů měl v nesmírně náročných a nervově vypjatých situacích nezvládnutelnou potřebu ověřit si, že není sám, a vyměnit dvě tři banální slova se svým přítelem nebo se odreagovat spontánním výkřikem. Kontrola stíhací ochrany se potom ocitala v téměř beznadějné situaci, když chtěla do tohoto konverzačního mumraje vecpat pokyny včetně těch, které byly pro řízení operace rozhodující.
Nepřátelské letecké uskupení, které se na obrazovce radiolokátoru objevilo v 16 hodin 2 minuty, vzápětí zmizelo a záchyt byl obnoven až v 16 hodin 19 minut. O šest minut později již japonské letouny uviděli stíhací křižující na severozápadě a vzrušeně oznamovali: »Třicet šest bombardérů ve výšce 4000 metrů s větším počtem stíhaček nad nimi i pod nimi!« V tuto vteřinu nastal rozhodující okamžik pro korvetní kapitány Dowa a Rowea; po-daří-li se jim včas nadirigovat wildcaty tak, aby japonskou formaci napadly dříve, než se rozptýlí k útoku, mohou ji narušit
133
natolik, že nálet skončí fiaskem. Bohužel urgentní příkazy se ztrácely v pavučině pokřiků a poznámek, kterými piloti reagovali na objevení nepřítele, a ten samozřejmě nečekal, až se američtí letci vypovídají.

V 16 hodin 29 minut, když se japonské palubní letouny přiblí-; žily na necelých 25 mil k Enterprise, jejich velitel korvetní kapitán Seki americkou letadlovou loď uviděl a okamžitě vypálil signální raketu nařizující rozvinutí do útočné formace. Stíhačky zero se šplhaly do výšky, torpédové bombardéry naopak klouzaly k vodní hladině a střemhlavé bombardéry 'se rozdělovaly do malých skupin po několika letadlech. Od toho okamžiku se radarové obrazovky pokryly zcela nepřehlednou změtí signálů označujících desítky vlastních i nepřátelských letounů a oba vyčerpaní důstojníci na řídícím stanovišti stíhací obrany v propocených košilích mohli už jen doufat, že se jim podařilo wildcaty rozmístit co nejlépe. Po následujících dvanáct minut byl osud amerických operačních svazů zcela v rukou pilotů svírajících řídicí páky s prsty na spouštích palubních kulometů.
Američané však brzy zjistili, že v rychlých zerech mají nebezpečné protivníky. Japonské stíhačky se snažily chránit svoje bombardéry ze všech sil, a jakmile se wildcat vrhl na nepřátelský střemhlavý nebo torpédový letoun, okamžitě měl za sebou zero pálící ze všech hlavní. Místo bombardérem se musel zabývat stíhačkou, a i když ve většině případů souboj vyhrál, změnil se útok wildcatů na japonskou formaci v řadu střetnutí stíhačů, zatímco bombardéry pokračovaly k svému cíli. Několika Američanům se přece jen podařilo proniknout stíhací ochranou, jedním z nich byl poručík Donald E. Runyan.
Když uviděl nepřítele, nacházel se se svým letounem ve výši 6000 metrů a asi pět mil severozápadně od Enterprise. Vybral si za cíl střemhlavý bombardér a se sluncem v zádech se na něj vrhl Ve vzdálenosti několika set metrů zmáčkl spoušť zabudovanou v hlavici řídicí páky a do poslední chvíle nic netušící Japonec se po explozi palivových nádrží rozpadl na kusy. Runyan opsal velký oblouk, a když měl slunce znovu za zády, napadl další val,
do kterého vpálil dlouhou dávku zápalných střel. Když chtěl tuto účinnou taktiku opakovat potřetí, zahlédl, jak se na něj zezadu řítí zero. Runyan zpozoroval nepřítele pozdě a byl naprosto bezmocný. Japonec naštěstí neměl dobrou mušku, wildcat nezasáhl, přelétl jej a jeho nechráněná záď se na vteřinu ocitla v zaměřovači Američanových kulometů. Proud střel zero provrtal, vyšlehly plameny a japonská stíhačka padala na hladinu. Runyan se rozhlížel po nové oběti a rychle ji našel. Opět to byl val, na který americký stíhač tentokrát zaútočil zespodu, a rozpálené hlavně jeho palubních zbraní znovu chrlily smrt. Z rozstříleného trupu nepřátelského střemhlavého bombardéru se vyvalil kouř, rychle ztrácel výšku, za několik vteřin se jeho příď zaryla do vln a bombardér zmizel pod hladinou. Na scéně se objevilo další zero. Po krátkém a urputném souboji japonská stíhačka hledala záchranu v útěku, zanechávajíc za sebou stopu kouře.
Do letecké bitvy se na americké straně zapojily vedle letounů stíhacího krytí i bombardéry, které obvykle vyhledávají jiné cíle než nepřátelská letadla. Letka deseti střemhlavých bombardéru korvetního kapitána L. J. Kirna, vracející se z náletu na Rjúdžó, spatřila čtyři japonské valy ve výšce necelých dvě stě metrů nad hladinou. Kirn si nehodlal nechat ujít příležitost, která se bom-bardovacímu pilotovi naskytne jen zcela výjimečně. Na jeho pokyn letka změnila kurs a zaskočení Japonci, kteří z této strany napadení vůbec neočekávali, se ocitli ve smrtící palbě velko-rážních kulometů. Tři japonská letadla se zřítila do moře, čtvrté, táhnoucí za sebou chvost černého kouře, se pokoušelo uniknout těsně nad hladinou, ale bylo jasné, že i jeho osud je zpečetěn a že daleko nedoletí.
Podobně i praporčík Howard Burnett, vracející se 2 protiponorkového hlídkového letu, neodolal, když spatřil nízko letící japonský střemhlavý bombardér, a tiskl spoušť svých kulometů tak dlouho, dokud rozstřílený japonský Jetoun nezmizel ve vlnách. Během náletu došlo k řadě střetnutí letadel různých typů a asi měl pravdu námořní historik S. E. Morison, když napsal, že piloti námořních bombardéru, jejichž normálními cíli jsou trupy a paluby nepřátelských lodí, mají skrytou touhu po
134
135
vzrušujícím a okázalejším boji letounu proti letounu, jak jej zažívají jejich kolegové v kabinách stíhaček.
Zatímco ve vzdálenosti asi dvaceti mil od amerických lodí pokračovaly letecké souboje, skupina kolem Enterprise zvýšila rychlost na 27 uzlů a stovky námořníků na palubách napjatě sledovaly oblohu, kdy se objeví první výškové bombardéry nebo nízko letící torpédové letouny. V 16 hodin 41 minut radiostanice Saratogy vysílala v otevřené řeči varování: »Pozor, torpédové letouny ve směru 320 stupňů, vzdálenost deset mil!« Napětí se každou vteřinou stupňovalo, bylo jasné, že nepřítel už musí být nablízku, přitom pres veškerou pozornost jej dosud nikdo na Enterprise nezahlédl. Bylo to neuvěřitelné, ale právě v tuto chvíli se svaz třiceti japonských střemhlavých bombardérů nacházel ve výšce 6000 metrů téměř

přímo nad ní. Břicha letounů natřená maskovací barvou natolik dobře splývala s šedivými mraky pokrývajícími větší část oblohy, že útočná formace hlídkám unikla prakticky až do posledního okamžiku. Jen několik amerických stíhačů ji zahlédlo, a nyní se s motory hnanými v nejvyšších obrátkách pokoušeli zachránit, co se ještě dalo. Až když velitel japonské formace v 16 hodin 42 minuty nastoupil k útoku a zahájil prudký sestup, sluneční paprsky se odrazily od křídel jeho letounu a teprve tento záblesk varoval obsluhu baterie 20mm protiletadlových děl na Enterprise. Baterie okamžitě zahájila palbu kouřovými střelami ve snaze označit polohu nepřítele a také v několika vteřinách se tím směrem obrátily desítky hlavní 127mm, 28mm a 20mm děl protiletadlové obrany všech desíti lodí svazu.
Na rozkaz kapitána Arthura C. Davise začala Enterprise ostrými obraty kličkovat, aby nepřátelským letcům ztížila zamíření pum. Nepřetržitě pálící děla přehradila oblohu stěnou ocele a zdálo se nemožné jí prorazit. Vedoucímu letounu formace se to však podařilo, stále se blížil a nakonec prolétl tak nízko nad letadlovou lodí, že křídlem téměř zachytil o nástavby jejího »ostrova«. Puma, kterou svrhl, dopadla několik metrů od levobo-ku a zalila letovou palubu záplavou mořské vody. Za ním násle-

dovály v několikavteřinových intervalech další. Nejméně tři se roztrhly ve vzduchu zasaženy vražednou palbou, dva jiné, těžce poškozené letouny se piloti pokoušeli v posledních vteřinách, kdy se ještě udržely ve vzduchu, nasměrovat na palubu Enterprise, naštěstí se jim to nepodařilo. Američtí stíhací se bez ohledu na protiletadlovou palbu, která je v blízkosti lodí ohrožovala stejně jako Japonce, snažili se zoufalým úsilím útočníky napadnout a zabránit jim ve svržení pum. Několik bombardérů však přece jen nad letadlovou loď proniklo.
První puma zasáhla mohutný výtah v zadní části lodi sloužící k dopravě letounů z podpalubních hangárů, pronikla až do prostoru třetí paluby a teprve tam vybuchla. Byla opatřena časovaným zapalovačem, který nezpůsobil explozi okamžitě při prvním nárazu, ale později, až byla hluboko v nitru lodi. Následky byly o to horší. Nejenom že okamžitě vzplanul rozsáhlý požár, výbuch zabil 35 námořníků, kteří se nacházeli poblíž kritického prostoru, a prorazil lodní bok. Do podpalubí začala pronikat voda a velká loď se naklonila o tři stupně. O třicet vteřin později dopadla druhá puma na téměř stejné místo a zasáhla zásobu munice pro 127mm baterii na pravoboku v zadní části lodi. Ničivá síla výbuchu, znásobená explozí uskladněné munice, rozmetala baterii, zabila všech 38 mužů její obsluhy a všechno kolem se ocitlo v plamenech. Třetí puma zasáhla v 16.45 hodin letovou palubu. Tentokrát byly následky daleko menší, puma byla defektní a jen pokřivila několik ocelových krycích plátů.
Jak překvapivě se nepřátelské střemhlavé bombardéry objevily, tak náhle nyní i zmizely. Jedno dělo po druhém přestávalo střílet, a jak končily starosti dělostřeleckého důstojníka korvetního kapitána Livdahla, začínaly veliteli záchranných čet korvetnímu kapitánu A. Smithovi a lodnímu lékaři fregatnímu kapitánu Owsley-mu. Bylo nutno uhasit ohně, opravit poškozená zařízení, vyměnit pláty na zasažené části paluby, ošetřit raněné. Stovky mužů se pustily do práce, každý věděl, kde je jeho místo a co je jeho povinnost. Měsíce náročného výcviku nebyly promarněným Časem.

Bitevní loď North Carolina zaujímala na začátku japonského náletu pozici něco přes jednu míli za Enterprise. Tato velká loď, uvedená do služby v roce 1941, měla mohutnou palebnou kapacitu; kromě devíti 406mm hlavních děl tvořilo její výzbroj dvacet dvojúčelových 127mm děl použitelných i k protiletadlové obraně a desítky rychlopalných kanónů menší ráže a velkorážních kulometů. Ani ona nebyla ušetřena pozornosti japonských bombar-dérů, ale když na ni v 16.43 hodin zaútočilo 10 střemhlavých valů, připravila jim takové přivítání, že jen třem z nich se podařilo v její blízkosti svrhnout pumy. Ostatní – zasaženy zdrcující palbou – skončily v moři. Během náletu zvýšila Enterprise rychlost na 30 uzlů a North Carolina se svou nejvyšší rychlostí 28 uzlů začala zůstávat pozadu, až se vzdálenost mezi oběma hlavními plavidly svazu zvětšila na téměř dvě míle. Toho využilo dalších šest japonských střemhlavých bombardérů, žádnému z nich se však nepodařilo proniknout obrannou hrází rozžhavené oceli, jíž se bitevní loď obklopila. Jejich pumy, pokud vůbec měly možnost je svrhnout, dopadaly neškodné do vody ve značné vzdálenosti. North Carolina vyšla ze souboje bez jediného škrábnutí.
Zato situace Enterprise se jevila podstatně horší. Nad letadlovou lodí se vznášel mrak hustého kouře, kterým probleskovaly plameny, její rychlost poklesla a zdálo se, že »velké E«, jak ji američtí námořníci nazývali, má vážné potíže. Také těch pár japonských pilotů, kterým se podařilo uniknout protiletadlovým

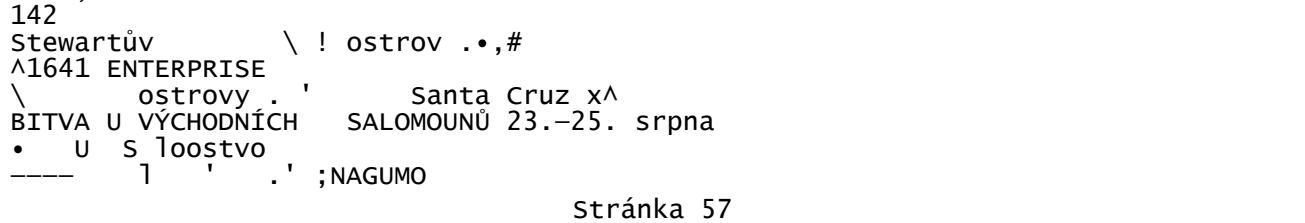
dělům i americkým stíhačům a vrátit se na mateřské lodi, bylo přesvědčeno, že za sebou zanechali velkou nepřátelskou letadlovou loď ve zcela beznadějném stavu. Naštěstí to nebylo tak vážné. Protipožární družstva chrlila do plamenů proudy vody, v podpalubí muži v ochranných oděvech a s plynovými maskami na obličejích pronikali dusivým kouřem a lokalizovali ohniska požárů. Na letové palubě nové kovové pláty překrývaly poškozená místa, duněla pneumatická kladiva. Hodinu po skončení náletu byla letová paluba opravena, rychlost lodi se zvýšila na čtyřiadvacet uzlů a Enterprise se natáčela po větru, aby umožnila přistání stíhačům a vracejícím se bombardérům. V 17 hodin 49 minut
138
dosedl první z nich a v rychlém sledu přistávaly další. Zavládla radostná nálada, zpocení a ušpinění námořníci se usmívali, ozývaly se povzbuzující výkřiky. Po přestálém napětí a za úspěšně probíhajících záchranných prací se zdálo, že loď má již to nejtěžší za sebou. Ani kapitán, ani ostatní členové posádky netušili, že je řeka ještě jedna zkouška, při které jim všem bude pořádně horko. Situace na Enterprise v tuto chvíli nebezpečně připomínala události na Lexingtonu v bitvě v Korálovém moři 8. května 1942. Lexington byl tehdy japonskými bombardéry poškozen, ale zpočátku se zdálo, že nejde o nic vážného a bezprostřední nebezpečí že nehrozí. Také tam převládal optimismus, ale jen do chvíle, kdy zcela neočekávané mohutné výbuchy v podpalubí znamenaly konec všech nadějí. Téhož dne večer se Lexington, přes veškeré úsilí posádky, potopil.

Největší potíže na Enterprise způsobily dvě japonské pumy, jež zasáhly záď. První z nich rozervala v podpalubí hlavní ventilační potrubí, vnikl do něj černý těžký kouř, který se valil do místnosti pro kormidelní stroj. Strojničí okamžitě ventilaci vypnuli a utěsnili, ale zakrátko se začali dusit z nedostatku čerstvého vzduchu. Jakmile ventilátory znovu otevřeli, v několika vteřinách se celý prostor zaplnil kouřem, vodou a chemikáliemi použitými při hašení. Trvalo jen velmi krátkou dobu, než se poslední muž z obsluhy kormidelního stroje zhroutil. Těžké kormidlo zůstávalo zablokováno v pozici 20 stupňů vpravo a nikdo už nestačil zapnout náhradní stroj. Pro kapitána Arthura C. Davise nastal jeden z nejdramatičtějších okamžiků v jeho životě. Zůstal uprostřed oceánu s lodí, která se pohybovala ve velkých kruzích, nedala se vůbec ovládat a pokus řídit ji střídavým vypínáním hnacích strojů nevedl k ničemu a málem způsobil tragédii, když mohutná příď Enterprise jen o několik metrů minula torpédobo-rec Balch. To vše se odehrávalo za situace, kdy každým okamžikem se dal očekávat nový nálet nebo útok ponorky, pro kterou by nyní byla velká, pomalu se pohybující loď ideálním cílem. Můstek byl bezmocný. Do zoufalého zápasu se pustili strojničí. Metr za metrem se prodírali zaplavenými chodbami a průvlaky, padali
139
přes změť trosek, do plic jim vnikal dusivý kouř a spalovalo je vražedné horko sálající z kovových konstrukcí rozpálených právě uhašenými požáry. Prvnímu strojnímu důstojníkovi W. A. Smit-hovi, přestože dvakrát omdlel, se nakonec po nadlidském úsilí podařilo dostat až k náhradnímu kormidelnímu stroji a uvést jej v chod. V 18.59 hodin, přesně 38 minut od okamžiku, kdy kormidlo znehybnělo, opět zareagovalo na pokyn můstku. Vše trvalo něco přes půl hodiny, ale tato doba se zdála nekonečná.

Nikdo na palubě Enterprise však nevěděl, jakému nebezpečí letadlová loď unikla skutečně jen o vlas. V 16 hodin 45 minut, asi čtvrt hodiny předtím, než se svými piloty napadl čtyři japonské valy, zahlédl korvetní kapitán Kirn druhé nepřátelské uskupení tvořené 18 střemhlavými a devíti torpédovými bombardéry a třemi stíhačkami. Formace letěla v kursu 140 stupňů, jenž směřoval přímo k Enterprise. O pár minut později z nejasných důvodů kurs změnila o čtyřicet stupňů na jih. Zřejmě došlo k navigační chybě, po které se japonská letadla začala od amerických lodí vzdalovat. Netrvalo dlouho a velitel formace korvetní kapitán Murata zjistil, že mají-li se jeho letouny bezpečně vrátit k mateřským lodím, je nutno vzhledem k rapidně se tenčícím zásobám paliva pátrání přerušit. Zklamaní Japonci pak obrátili na severozápad, kde čekal viceadmirál Nagumo. Kdyby z původního a správného kursu neodbočila na jih, dorazila by útočná skupina k Enterprise právě v době, kdy se nemohoucně otáčela se zablokovaným kormidlem. Američané tentokrát měli z pekla štěstí.

Po uvolnění kormidla, když Enterprise opět získala plnou ma-névrovatelnost, pokračovalo přerušené přistávání palubních letounů. Nejdříve dosedaly stíhačky, některé už s posledními kapkami benzínu v nádržích, piloti ale vyskakovali z kabin spokojeni, svůj úkol splnili. Z nepřátelských torpédových bombardérů typu Nakadžima 97 (ve spojeneckém kódu zvaných Kate), které představovaly největší nebezpečí – v Korálovém moři zasadily smrtelné rány Lexingtonu a u Midwaye

Yorktownu – nepronikl k americkému svazu ani jeden, všechny stíhači sestřelili dřív, než mohly opět prokázat osvědčené vlastnosti japonských torpéd.
140

Ve 20 hodin přistála na Enterprise skupina sedmi torpédových avengerů. Jejich osádky měly daleko méně důvodů ke spokojenosti než stíhači. Šlo o letouny, které odstartovaly z paluby Enter-nrise ve chvíli, kdy byl ohlášen blížící se japonský bombardovací svaz. Spolu s nimi vzlétlo i jedenáct střemhlavých bombardérů, ale zmatek způsobený hrozícím náletem zavinil, že se obě skupiny od sebe oddělily a každá operovala na vlastní pěst. Piloti avengerů v podvečerním soumraku, krátce poté, co v 18.35 hodin začalo zapadat slunce, zaměnili nízký Roncadorský útes 100 mil jižně od ostrova Santa Isabel za skupinu nepřátelských lodí. Svůj omyl zpozorovali až těsně předtím, než zahájili na útes nálet. V tu dobu bylo již pozdě hledat skutečného nepřítele, ukazatele stavu paliva signalizovaly kritické množství. Bombardéry proto odhodily torpéda, pro která neměly použití; současně tímto odlehčením snížily spotřebu paliva a vydaly se na zpáteční cestu.
Skupina střemhlavých letounů vedená poručíkem Turnerem F. Caldwellem též neuspěla a nepřítele nenašla. I její piloti po setmění odhodili pumy – přistávat za tmy s několika sty kilogramy vysoce účinné výbušniny připevněné k letounu by bylo příliš riskantní jak pro letadlo, tak i pro letadlovou loď – a zamířili nazpět. Brzy ale zjistili, že Enterprise vzhledem ke zbývajícímu množství paliva stejně nedosáhnou, proto přistáli na Hendersono-vě letišti.
Když radiolokátory na Fletcherových lodích těsně po šestnácté hodině ohlašovaly blížící se japonské letouny, nakvap vzlétly i poslední bombardéry z paluby Saratogy – dva střemhlavé daun-tlessy a pět torpédových avengerů. Avengerům se také jako jediným podařilo najít a napadnout předsunutý svaz viceadmirála Kondóa. Velitel avengerů poručík Harold H. Larsen uviděl japonské lodi v 17.35 70 mil od Stewartova ostrova Ale i japonské hlídky včas zahlédly nebezpečí a protiletadlová děla z palub křižníků zahájila palbu, když se Larsenovy letouny ještě nacházely ve značné vzdálenosti. Torpédové bombardéry, má-li útok mít naději na úspěch, se musí k cílům hodně přiblížit, a to byl nyní
141
Larsenův hlavní problém. Jeho letouny po nějakou dobu vyčkáva-vě kroužily kolem lodí, jejichž děla střílela jako zběsilá, a čekaly na svoji příležitost. Poskytly ji větrem přihnané nízké mraky, do nichž se bombardéry na chvíli ukryly a vynořily se na levoboku Kondóových lodí ve vzdálenosti kolem dvou tisíc metrů. S plným plynem se avengery vrhly do útoku, a když je od cílů dělilo necelých 800 metrů, vypustily pět torpéd. Křižníky však byly stále ve střehu a prudkými změnami kursu uhnuly z jejich drah včas. Torpéda skončila neškodně v hlubinách daleko na právoboku křižníkové kolony.
Lépe se vedlo dvěma střemhlavým bombardérům pilotovaným poručíkem Elderem a praporčíkem Gordonem. Držely se asi o 1000 metrů výš než avengery a za cíl si vybraly druhé uskupení nepřátelských plavidel, konkrétně mateřskou loď pro hydroplány Čitose, plující společně s bitevní lodí Mucu a pěti torpédoborci. Oba piloti Čitose mylně pokládali za druhou bitevní loď a v 17.40 hodin z výšky 4000 metrů zahájili v prudkém sestupu nálet. Ani v tomto případě se nepodařilo Japonce zaskočit, pozornost jejich hlídek byla jako vždy dokonalá, a Čitose s kormidlem v krajní poloze opisovala na hladině kruh, zatímco její protiletadlové baterie, podporované kanóny z palub torpédoborců, a bitevní lodi zahájily zuřivou palbu. Dvě shozené půltunové pumy sice nosič hydroplanů nezasáhly, ale dopadly těsně vedle jeho trupu, jedna na právoboku, druhá na levoboku. Žhavé střepiny pum pokropily letadla zaparkovaná na palubě, okamžitě vzplály požáry a co bylo ještě vážnější, tlaková vlna vyvolaná explozemi prorazila bok lodi v prostoru levé strojovny. Trup Čitose nebyl tak silně pancéřován, jak je tomu u bitevních lodí nebo křižníků, proto došlo k jeho roztržení a do podpalubí se začala valit voda. Zaplavená strojovna a sedmistupňový nakloň loď zcela vyřadily z další účasti na operaci.
Ze sedmi letounů, jež zaútočily na Kondóovy lodi, dva avengery nouzově přistály na ostrově Saň Čristobal poté, kdy jim došly pohonné hmoty, ostatní dosedly v 19.30 na palubu Saratogy. Když se na letové palubě zastavila kola posledního z nich, zhlubo-
142

– •– i .sva/KCNO
1 "••• f« tci skupina *h
uvadéne časy znamenají 24 srpna, pokud ne|so specifikovaný
O 40 80 120
l, l námořní mile
.^073021 II 30
NOVÉ ' HEBRIOV
143
ka si oddechli jak piloti, tak i posádka letadlové lodi včetnč kapitána Ramseye, který manévr z můstku sledoval. Noční přistání na prostorově omezenou palubu je obtížný manévr i pro zkušené piloty. Vždy hrozí nebezpečí, že letadlo palubu mine a zřítí se do moře nebo ji přejede nebo přistane tvrdě a rozbije se. Ještě nebezpečnější je to potom za situace, kdy přistávají letci, kteří neprošli dostatečným výcvikem, a to se stalo právě nyní. Naštěstí tentokrát dopadlo vše dobře.
Po osmé hodině večerní 24, srpna 1942, když se na Saratogu a Enterprise vrátily poslední letouny, rozhodl viceadmirál Flet-cher oba operační svazy z nebezpečné oblasti stáhnout a odplout na jih k setkání s čekajícími tankery. Za sebou zanechal pouze torpédoborec Grayson s příkazem pátrat do vzdálenosti 40 mil na severozápad po letcích, kteří byli přinuceni nouzově přistát na hladině, nebo letouny opustit poté, co jim došlo palivo. Boje-schopnost Fletcherova uskupení sice snižovalo poškození Enterprise a ztráta celkem sedmnácti palubních letounů, byly to však ztráty překvapivě nízké vzhledem k rozsahu bojových operací trvajících nepřetržitě od poledních až do pozdních večerních hodin. Obě letadlové lodi tedy stále představovaly mocnou údernou sílu a navíc, od jihu se vysokou rychlostí blížil kontradmirál Noyes s letadlovou lodí Wasp.
Příčinou ústupu amerického velitele byla důvodná obava z japonských lodních děl a torpéd. Přes potopení Rjúdža a ztráty na palubním letectvu zůstávala viceadmirálu Kondóovi mohutná palebná síla těžkých děl bitevních lodí a křižníků stejně jako nedotčená zásoba nebezpečných torpéd. Po této stránce nebyli Američané rovnocenným soupeřem a Fletcher nemohl vyloučit, že pod příkrovem tmy se jej Kondó nepokusí napadnout. Navíc měl stále v čerstvé paměti, jak prozíravé bylo od kontradmirála Spruance, že večer po bitvě u Midwaye odplul, a vypálil tím rybník Jamamotovi, který se jej chystal rozstřílet při nočním přepadu. A že Japonci techniku nočních soubojů zvládali mistrně, to už věděli všichni, zejména po bitvě u ostrova Sávo.
144
Viceadmirál Kondó skutečně připravoval úder hladinovými plavidly. Zpočátku hodlal vyslat další vlnu bombardérů, které by americké lodi napadly v nočních hodinách. Protože se však počasí nezlepšilo, oblohou stále táhly tmavé mraky zakrývající měsíc, viditelnost byla téměř nulová a letouny bez radiolokátorů by prakticky neměly žádnou šanci nepřítele nalézt, změnil plán a rozhodl se využít svých mocných a početných děl.
V 16 hodin 30 minut se k předsunutému svazu tvořenému dvěma divizemi těžkých křižníků, jemuž Kondó přímo velel, připojila skupina kontradmirála Abea složená z dalších tří těžkých křižníků a bitevních lodí Hiei a Kirišima, vyzbrojených šestnácti 356mm děly. Dvě divize torpédoborců vedené lehkými křižníky těžké lodi zajišťovaly. Jak vidno, obavy viceadmirála Fletchera byly tentokrát na místě. Proti tomuto mohutnému hladinovému uskupení by těžko obstál se třemi těžkými křižníky, jedním lehkým a jednou bitevní lodí, i když šlo o moderní North Carolinu.
Jakmile měl Kondó své síly pohromadě, neprodleně vyplul do oblasti zhruba 23 míle jihovýchodně od Stewartova ostrova, kde se podle posledního hlášení měly Fletcherovy operační svazy nacházet. Protože ani japonské lodi nebyly vybaveny radiolokátory, vyslal Kondó dopředu skupinu torpédoborců, které v desetiki-lometrových rozestupech jako gigantický hřeben pročesávaly oceán, k leteckému průzkumu těžké křižníky katapultovaly hy-droplány. I když počasí nebylo leteckému průzkumu příznivé, přece jen sem tam problesklo měsíční světlo a japonský viceadmirál nechtěl nechat nevyužitu žádnou možnost, jež by mu pomohla dostat se nepříteli na stopu. Také jediný kontakt s protivníkem se podařil právě jednomu z hydroplánů, který kolem desáté hodiny večerní zahlédl rychle plující loď směřující na jih. Pilotovo hlášení hovořilo o křižníků, byl to však torpédoborec Grayson, který se vracel po skončení pátrání po ztroskotaných letcích. Kondó neměl zájem o osamělý křižník, chystal se na tučnější kořist. Tu však už nenašel. Ve 23 hodiny 30 minut, po poradě se svým štábem, dospěl k závěru, že pokračovat dál na jih bv znamenalo ocitnout
145
se za ranního světla v dosahu nepřátelských letounů startujících z pozemních

základen, a proto rozhodl, že nebude-li navázán s hlavními Fletcherovými silami kontakt do půlnoci, vrátí se. Ani ve 24 hodin se nic nezměnilo, japonské lodi proto obrátily a rychlostí 28 uzlů se začaly vzdalovat na sever. Následující den doplňovaly naftu severně od atolu Ongtong Jáva a 28. srpna se vrátily na základnu Truk. Ve stejnou dobu do zátoky vplula i těžce poškozená mateřská loď pro hydroplány Čitose. Její posádka podala mimořádný výkon. Nakloň lodi v jednu dobu dosáhl až třiceti stupňů a každým okamžikem hrozilo převrácení. Japonští námořníci však dokázali díry v trupu provizorně ucpat, většinu vody vyčerpat, a loď tak zachránili.
V nočních hodinách z 24. na 25. srpna sice křižníky a bitevní lodi viceadmirála Kondóa a letadlové lodi viceadmirála Naguma vyklidily pole a ukončily ofenzivní akce, zůstával však »houževnatý« Tanaka. Jeho uskupení sestávalo z 9300tunové dopravní lodi Kinrju Maru, čtyř transportních torpédoborců a krycí divize osmi torpédoborců v čele s kontradmirálovou vlajkovou lodí – lehkým křižníkem Džincu. Kinrju Maru vezla 800 mužů výsadkových jednotek a na palubách transportních torpédoborců bylo 700 mužů druhého sledu pluku nyní již mrtvého plukovníka Ičikiho.
Po celý den 24. srpna, nikým neobtěžován, plul Tanaka stále na jih ke Guadalcanalu. Když o půlnoci na 25. srpna dostal zprávu, že se hlavní síly Spojeného loďstva, které vlastně vypluly proto, aby zajistily zdárné splnění jeho poslání, vracejí na základnu, nijak to neovlivnilo jeho rozhodnutí pokračovat dál a posily na ostrov dopravit. V časných ranních hodinách 25. srpna dokonce vyslal dopředu pět ze svých torpédoborců, jež dopluly k Lunž-skému výběžku, kde začaly ostřelovat nepřátelské pozice.
Američané na Guadalcanalu vůbec neměli rádi noční ostřelo-vání, které Japonci s oblibou prováděli ať už z palub torpédoborců Tokijského expresu, nebo z ponorek a někdy i z těžkých lodí. Vždy to znamenalo, že rozespalí, unavení, hladoví a dyzentérií sužovaní vojáci místo několika hodin vytouženého odpočinku vy-bíhali hledat úkryt v mělkých a vlhkých okopech. Proto také, když se opět ozvala z moře dělostřelba, podplukovník Mangrum neváhal a ve tři hodiny ráno vzlétl z Hendersonu s osmi střemhlavými bombardéry dát nežádoucím návštěvníkům na pamětnou. Pro špatnou viditelnost nemělo bombardování úspěch a torpédo-borce je přečkaly bez úhony. Mangrumovi piloti však přistáli rozhodnuti okamžitě vzlétnout znovu, jakmile se rozední, a zbytek noci strávili spolu s pozemním personálem zavěšováním pum a doplňováním nádrží ručními čerpadly – potřebná technika, jež by šetřila čas a dřinu, dosud na Hendersonu nebyla.
Letci na Guadalcanalu samozřejmě věděli, že ve vodách poblíž jižních Šalomounů operuje silné japonské námořní uskupení včetně letadlových lodí, s nimiž se předchozího dne utkal Fletcher, nic jim však nebylo známo o tom, že Kondó i Nagumo se již před řadou hodin začali stahovat. A protože stejně tak nic nevěděli o Tanakově skupině, domnívali se, že noční dělostřelecký přepad byl dílem lodí náležejících k hlavním japonským silám. A k náletu na ně, zejména na nejvýznamnější cíl představovaný letadlovými loďmi, vzlétly hned za rozbřesku 25. srpna Mangrumovy střemhlavé bombardéry. K nim se přidalo i jedenáct střemhlavých bombarderů poručíka Caldwella z Enterprise, které nedostatek benzínu přinutil přistát na ostrově, a když poškozená letadlová loď v noci odplula, dostaly příkaz zatím zůstat na Hendersonově letišti.
Američtí letci se vydali za kořistí, která v tu dobu již byla daleko mimo jejich dosah, proto také usilovné pátrání po Šókaku a Zuikaku muselo vyznít naprázdno. Napůl prázdné nádrže je přiměly k nastoupení zpátečního letu. A protože i ve válce štěstí hraje nezanedbatelnou roli, krátce poté spatřili ke svému velkému překvapení přímo pod sebou uskupení kontradmirála Tanaky. Bylo 9 hodin 35 minut. Letouny se okamžitě zformovaly k útoku a jako blesky se řítily na horečně manévrující lodi, z jejichž palub se blýskalo ze všech hlavní. Podporucík Lawrence Baldinus umístil půltunovou pumu přesně mezi dvě přední dělové věže lehkého křižníku Džincu. K nebi vzlétl sloup ohně a kouře, exploze poško-
146
147
dila trup lodi, zprohýbala ocelové přepážky a v podpalubí zaplavila přední skladiště střeliva, přerušila spojení a usmrtila nebo zranila 61 námořníků. Další puma svržená podporučíkem Fin-kem z Enterprise zasáhla velkou dopravní loď Kinrju Maru; locf začala hořet a zastavila se. Zatímco americké letouny zbavené zátěže pum mizely na obzoru, kontradmirál Tanaka chladným a nevzrušeným hlasem uděloval rozkazy. K Džincu připlul tor-pédoborec Kagero, na který kontradmirál přestoupil, a poté odeslal vážně poškozený křižník v doprovodu torpédoborce Suzukaze k Truku. Dalšímu torpédoborci Mucuki přikázal přirazit k návětrné straně hořící Kinrju Maru a vzít na palubu její posádku a 800 vojáků.
Než Tanaka stačil zreorganizovat lodi, které se teprve vzpamatovávaly z

nepříjemného zážitku způsobeného náletem střemhlavých bombardérů, objevilo se v 10 hodin 15 minut vysoko na obloze osm létajících pevností B-17 ze základny na ostrově Espiri-tu Santo v Nových Hebridách. Protiletadlová děla sice zahájila sporadickou palbu, jinak bombardérům nikdo nevěnoval přílišnou pozornost. Velitel Mucuki fregatní kapitán Hatano zvedl hlavu, pohlédl na vysoko letící letouny a přikázal pokračovat v záchranných pracech. Nebyl sám, kdo si nedělal starosti; po zkušenostech z minula japonští námořníci tvrdili, že americké výškové bombardéry ještě nikomu neublížily – a měli pravdu. Až dosud Ne jedna, ale tři pumy zasáhly Mucuki v následujícím okamžiku a torpédoborec se změnil v ohnivou pochodeň. Další torpédoborec Uzuki byl lehce poškozen pumami, jež spadly těsné vedle něj. Mucuki se potopil v 11.40 hodin. Otřesený fregatní kapitán Hatano, když byl vytahován z vody, jen zamumlal. »1 B-17 se mohou jednou za čas strefit.*

Když byli všichni trosečníci na palubách plavbyschopných lodí a vlajkový křižník Džincu se ploužil k Truku, dal »houževnaty< admirál rozkaz pokračovat ke Guadalcanalu. Jistě by vytrval, dokud by mu zbývala jediná loď, kdyby zakrátko nedostal z Rabaulu příkaz stáhnout se do přístavu na ostrůvku Faisi ležícím jižné od Bougainvillu. Rabaulské velitelství konečně pocho-
pilo, že dopravovat na Guadalcanal posily za bílého dne je sebevražednou záležitostí.

V době, kdy posilové jednotky kontradmirála Tanaky zápasily s americkými bombardéry, přesunul se kontradmirál Noyes s letadlovou lodí Wasp do prostoru, kde předešlého dne Saratoga a Enterprise odrážely nálety japonských palubních letounů. Noyes stejně jako Fletcher nevěděl nic o tom, že Kondó již scénu opustil, vyslal proto letecký průzkum, aby pátral po nepříteli do okruhu 200 mil.

Saratoga a Enterprise zatím strávily většinu dne tankováním jihovýchodně od ostrova Saň Cristobal. Když letecký průzkum nepřítele neobjevil, dal Fletcher všem třem operačním svazům rozkaz vrátit se na základny. Poškozená Enterprise doprovázená těžkým křižníkem Portland a čtyřmi torpédoborci odplula k opravám do Pearl Harboru, bitevní loď North Carolina, lehký křižník Atlanta a dva torpédoborce Fletcher přeřadil ke svazu Sara-togy.

Bitva u východních Šalomounů, po bitvě v Korálovem moři a u Midwaye třetí velké střetnutí letadlových lodí v tichomořské válce, skončila. Třeba říci, že obě strany operovaly se značnou opatrností a s přílišným vzájemným respektem. Japonci shromáždili hlavní síly Spojeného loďstva, aby zajistili vylodění 1500 vojáků na Guadalcanalu, a při té příležitosti si vyřídili stále otevřený účet s americkým Tichomořským loďstvem – neuspěli v jednom ani druhém.

Fletcher po potopení Rjúdža a po japonském náletu na Enterprise, kdy byla většina útočících letounů sestřelena, věděl, že Nagumovo palubní letectvo je silně oslabeno. On sám, přes poškození Enterprise, měl v tuto chvíli stále ještě k dispozici podstatnou část svých letounů. Ústup v nočních hodinách z 24. na 25. srpna jistě nařídil správně, bezprostřední vývoj situace to nakonec potvrdil. Současně však neměl ztrácet ze zřetele nutnost dalšího ofenzivního postupu, zejména když měl v záloze třetí těžkou letadlovou loď Wasp, a je otázkou, zda bylo nezbytně nutné

148

149

stáhnout všechny síly k tankování. Tím, že to Fletcher učinil, umožnil Japoncům dostat se z dosahu jeho letadel.

I když tedy bitva u východních Šalomounů neskonala výraznějším úspěchem jedné, nebo druhé strany, přesto je nutno ji hodnotit jako vítězství amerického loďstva. Japoncům se nepodařilo vylodit tolik potřebné posily a ztráty, které utrpěli, daleko přesahovaly ztráty americké.

NABÍRÁNI SIL

Po bitvě u východních Šalomounů se obě strany soustředily na posilování svých posádek na Guadalcanalu. Viceadmirál Ghor-mley za tím účelem vysílal téměř denně z Nouméy transportní lodi chráněné torpédoborci a jejich nepřímou ochranu svěřil letadlovým lodím hlídkujícím na hlavních přístupech k ostrovu. Do oblasti připlula z Pearl Harboru další letadlová loď Hornet, a zaplnila tak mezeru vzniklou poškozením Enterprise Letouny ze spojeneckých základen na Nových Hebridách, Nové Kaledonii, Nové Guineji, v Austrálii i z Hendersonova letiště na Guadalcanalu pravidelně létaly k průzkumným i bojovým letům, při kterých jednak posilovaly letecké krytí konvojů, jednak napadaly plavidla a letadla nepřítele. I Japonci zaměřili úsilí na pravidelné plavby rychlých torpédo-borců Tokijského expresu a na jejich palubách dopravovali ze základen v severních Šalomounech jako Faisi a Buin na jižním výběžku Bougainvillu na 250-mil vzdálený Guadalcanal posily a materiál. K vylorfování docházelo po setmění východně i západ-

151
150
ně od amerických pozic a po jeho skončení děla torpédobon u téměř vždy vypálila několik salv ve směru Hendersonova letiště Do rozednění se lodi již stáhly do bezpečné vzdálenosti, mimo akční rádius letounů z Hendersonu. Vznikla tak kuriózní situace, kdy vláda nad vodami obklopujícími ostrov se měnila každých dvanáct hodin: noc patřila Japoncům a za denního světla přicházeli ke slovu Američané. Tato situace trvala téměř šest týdnů. Obě strany se vyhýbaly nasazení svých hlavních námořních sil a zvolily taktiku postupného vyčerpávání soupeře v menších šarvátkách, k nimž docházelo na moři i na pevnině téměř denně.
I když velitel 17. japonské armády generálporučík Harujoši Hja-kutake stále pokládal za prvořadý úkol dobýt Port Moresby na Nové Guineji a Guadalcanal odsouval na druhou kolej, koncem měsíce srpna 1942 rozhodl posílit japonskou posádku na ostrově dalšími třemi a půl tisíci vojáků.
První konvoj čtyř torpédoborců vplul v odpoledních hodinách 28. srpna do úžiny Indispensable mezi ostrovem Malaita a východním pobřežím Guadalcanalu. Tady se Rabaul dopustil vážné chyby: protože lodi opustily základnu příliš brzy, objevily se ještě za denního světla v dosahu letadel z Hendersonu. Dva průzkumné dauntlessy je zpozorovaly, bleskurychle podaly hlášení a v šest hodin večer, v době, kdy se konvoj nacházel asi 70 mil severně od Guadalcanalu, na něj zaútočilo jedenáct střemhlavých bombardérů námořní pěchoty. Piloti podplukovníka Mangruma, kteří konečně dostali příležitost překvapit protivníka za dobré viditelnosti, šiji nechtěli nechat ujít. Torpédoborec Asagiri zasáhla půltunová puma uprostřed paluby, následovala obrovská exploze a loď se téměř okamžitě potopila. Torpédoborec Sirakumo zůstal po zásahu strojovny nehybně na hladině a torpédoborec Júgiri s hořícími nástavbami vypadal jako v posledním tažení Když bombardéry odlétly, na pokračování v plavbě k ostrovu nebylo ani pomyšlení a Japonci se snažili zachránit, co se ještě dalo. Júgiri, jehož posádka zápolila s rozmáhajícími se plameny, se ploužil zpět k Shortlandu a poslední ze čtyř torpédoborců, jen?
ustal jako jediný nepoškozen, vzal Sirakumo do vleku a pracně ieí táhl stejným směrem. Američané během náletu ztratili jeden
letoun.
Generál Hjakutake se však tímto neúspěchem nedal odradit. Hned příští den, tentokrát už v noci, pět torpédoborců přepravilo ze Shortlandu 450 vojáků 35. pěší brigády generálmajora Kjota-keho Kawagučiho. K vylodění došlo u výběžku Taivu, východně od amerických pozic. Následující den, 30. srpna, vezl torpédoborec Júdači další vojáky. Letouny 25. leteckého svazku z Rabaulu dostaly současně příkaz nepřítele »zaměstnat« a odvrátit jeho pozornost náletem na Hendersonovo letiště. Nejenže se jim podařilo zajistit torpédoborci bezpečnou plavbu, ale splatily Američanům i dluh za potopení Asagiri před dvěma dny. Obětí se stal Colhoun, jeden ze čtyřkomínových torpédoborců staršího typu, používaný jako rychlé dopravní plavidlo. Spolu se sesterskou lodí Little doprovázel nákladní loď Kopara přivážející na Guadalcanal zásoby. Během vykládání u Lunžského výběžku byl na základě hlášení pobřežních pozorovatelů vyhlášen letecký poplach, práce byly přerušeny a všechny tři lodi vypluly na volné moře. V 15 hodin 12 minut se na okamžik téměř přímo nad nimi objevila formace japonských dvoumotorových bombardérů, která se však vzápětí hlídkám ztratila v nízkých mracích. Velitel Col-hounu korvetní kapitán Madden přikázal zvýšit rychlost na maximum a těch pár protiletadlových děl, která loď nesla, se připravilo k zahájení palby. Děla však už nevystřelila. Osmnácti japonským bombardérům stačil k orientaci onen krátký okamžik, po který piloti americká plavidla zahlédli. První pumy explodovaly asi patnáct metrů od trupu Colhounu. Stačilo to k tomu, aby tlak vzedmutých vod prolomil slabou pancéřovou obšívku, voda se hrnula do podpalubí, loď se silně naklonila na levobok, přelomil se přední stožár, 102mm děla se uvolnila z usazení stejně jako stroje a kotle a torpédoborec se začal zádí napřed nořit do vln. Jako by na tom nebylo dost, dvě poslední svržené pumy zasáhly propadající se záď a zapálily naftu vytékající z popraskaných přívodů paliva. Plameny přehradily záchranným četám cestu
152
153
k nejvážněji poškozené části lodi a pro její záchranu teď už nebylo možno udělat vůbec nic. Korvetní kapitán Madden pochopil, že nastává konec, přikázal proto raněné naložit do člunů a loď opustit. Ani to se však nepodařilo, protože na palubě nezbyl jediný použitelný člun. Dvě minuty poté, co se nepřátelské bom-bardéry objevily, zmizel Colhoun pod hladinou a s ním 51 mužů posádky. Ty, kterým se v posledních vteřinách podařilo naskákat do vody a odplavat do bezpečí, zachránily v pozdějších hodinách čluny vyslané z Guadalcanalu.

Nejnepříjemnější překvapení však Japonci Američanům připravili v posledním dni měsíce srpna. Tentokrát ne pumami, ale jedním ze svých obávaných torpéd vypuštěných ponorkou 1-26.
Po bitvě u východních Šalomounů letadlové lodi Saratoga, Wasp a Hornet hlídkovaly na hlavních trasách, kterými nepřátelská hladinová plavidla mohla proniknout do oblasti jižních Šalomounů. Podle rozkazu viceadmirála Ghormleyho se měly zdržovat jižně od desáté rovnoběžky a překročit ji pouze v případě pronásledování nepřítele. V tomto prostoru, východně od ostrova Saň Cristobal, křižovaly tři lodi spolu s doprovodnými plavidly i 27. srpna v odpoledních hodinách, když se poprvé objevilo akutní nebezpečí ze strany nepřátelských ponorek. Dva průzkumné letouny z Waspu zahlédly japonský podmořský člun 50 mil od letadlových lodí, ale než mohly zaútočit, ponorka zmizela V následujících třech dnech byl klid. Až ve tři hodiny třicet minut ráno 31. srpna se objevil na obrazovkách radiolokátorů na Sarato-ze a bitevní lodi North Carolina podezřelý stín, mohla to být vynořená ponorka. Torpédoborec Farragut vyrazil na průzkum, v označeném prostoru však nic nenašel, ani zvukový lokátor nesignalizoval přítomnost ponorky. Světlý bod z radarových obrazovek se též vytratil. Viceadmirál Fletcher a jeho štábní důstojníci došli k závěru, že radiolokátory zachytily falešnou ozvěnu pravděpodobně způsobenou dešťovou přeháňkou, a na celou událost se zapomnělo. Americké uskupení pokračovalo v nezměněném kursu dál na severozápad.
154
V šest hodin ráno se začalo rozednívat, a protože změna noci v den představovala období zvýšeného nebezpečí, na Saratoze, tak jako vždy, když loď plnila bojové úkoly, nastoupila posádka na bojová stanoviště. O necelou hodinu později přikázal Fletcher obrátit na jihovýchod; lodi svazu pluly nyní mírnou rychlostí třináct uzlů a jako základní opatření proti eventuálnímu napadení ponorkami pravidelně měnily kurs. Noční stíny mizely, stále jasněji se rýsovaly obrysy plavidel, poblíž Saratogy plula bitevní loď North Carolina a tři křižníky, o dvě míle dál sedm torpédo-borců. V 7 hodin 6 minut klaksony svolávaly posádku z bojových stanovišť k snídani. Zavládla pohoda klidného rána, sluneční paprsky zaplavily oblohu. Vypadalo to, že všechna nebezpečí jsou velkým lodím, majestátně brázdícím oceán, na hony vzdálena. A nikomu nepřišlo na mysl, že po změně kursu na jihovýchod svaz pluje přesně do míst, odkud ve 3.30 ráno byl hlášen podezřelý kontakt.
V době, kdy se námořníci na Saratoze řadili se šálky a miskami v rukou u výdeje horké kávy, žemlí a míchaných vajec, loď pozorně obhlížely chladné oči velitele japonské ponorky 1-26. Signál, který se v časných ranních hodinách objevil na obrazovce radiolokátorů, nezpůsobila dešťová přeháňka, jak se viceadmirál Fletcher a ostatní mylně domnívali, byl to skutečně odraz od vynořeného trupu 1-26, která využívala noční tmy k dobytí akumulátorů. Když velitel ponorky podle reakce torpédoborce Farragut zjistil, že byl zřejmě zpozorován, rychle se ponořil a zastavil motory. Unikl tak vší pozornosti a po několik následujících hodin zůstal v naprostém klidu. Trpělivost se mu bohatě vyplatila. Periskopem nyní sledoval letadlovou loď, skrytou za kordonem torpédoborců. Když Japonec uznal, že nadešel ten pravý okamžik, v 7 hodin 45 minut přikázal odpálit šest torpéd. Prakticky v tu samou chvíli, kdy šest dlouhých šedivých »ryb« opustilo torpédomety, akustický lokátor torpédoborce MacDonough signalizoval přítomnost ponorky v nejtěsnější blízkosti a vzápětí také hlídka spatřila periskop necelých deset metrů od přídě. Na stožár torpédoborce okamžitě vylétla vlajka ohlašující nebezpečí a z paluby byly svrže-
155
ny dvé hlubinné pumy v tak překotném spěchu, že obsluha opomněla aktivovat detonátory. Prudký obrat kormidla vedl tor-pédoborec přímo na místo, kde před několika vteřinami zmizel periskop bleskurychle se ponořující ponorky, a posádka zaslechla skřípavý zvuk, jak se kýl torpédoborce otřel o její plášť.
Na Saratoze zahlédli varování MacDonougha a kapitán Dewitt C. Ramsey vykřikl rozkaz »Kormidlo vpravo!* a současně nařídil strojovně »Plnou silou!« Vějířovitě rozložené stopy torpéd byly na klidné hladině jasně patrný a velká loď se k nim jen pomalu obracela přídí. Dvě minuty, jež stovkám mužů na palubách připadaly jako věčnost, trvalo, než torpéda dorazila k cíli. Loď o výtlaku 33 000 tun nedokázala uhnout včas. Zaduněl výbuch na pravoboku, těsně pod »ostrovem« vzlétl k obloze sloup vody a nafty z proražených palivových nádrží. Jedno z japonských torpéd Saratogu zasáhlo.
Loď byla naštěstí zasažena v místech palivových nádrží a volných podpalubních prostor, což škodlivé následky exploze podstatně snížilo. Došlo sice k zaplavení jedné kotelny a vniklá voda způsobila mírný nakloň, ten však byl do poledne vyrovnán. Ztráty na životech nebyly žádné, jen dvanáct mužů, mezi nimi i

vicead-mirál Fletcher, utrpělo lehká zranění při pádech v okamžiku exploze. Saratoga však byla jednou z několika velkých amerických válečných lodí s turboelektrickým pohonem, a tady vznikly vážné potíže. Výbuch způsobil zkrat ve spínači o vysokém napětí a došlo k zastavení dvou hlavních generátorů. Po řadu hodin se čety mechaniků snažily závadu odstranit, což se podařilo jen zčásti; v pozdním odpoledni první strojní důstojník hlásil kapitánovi, že loď je schopna plout rychlostí dvanácti uzlů. To u Saratogy, která mohla dosáhnout až 33 uzlů, znamenalo snížení rychlosti prakticky na jednu třetinu.
Za situace, kdy akceschopnost lodi byla podstatně omezena a neustále hrozilo nebezpečí dalších nepřátelských útoků ať už ponorkami, nebo letouny, kapitán Ramsey rozhodl odeslat do bezpečí cenné palubní letouny. Přestože vál mírný vítr, malá rychlost, jíž loď plula, nestačila k bezpečnému startu; stíhačky
, 156
i bombardéry potřebují při krátké rozjezdové dráze k vzletu dostatečný protivítr, jinak se může stát, že se na konci letové paluby zřítí do moře. Musel přispět těžký křižník Minneapolis, který vzal Saratogu do vleku, a až poté odstartovalo 21 bombardérů a 9 stíhaček. Odlétly na 347 mil vzdálenou základnu Espiritu Santo, odkud byly zakrátko přemístěny na Hendersonovo letiště, kde se staly významnou posilou ostrovního letectva. Poškozená Saratoga odplula do Tongatabu a odtud ke konečným opravám do Pearl Harboru. Po celé tři měsíce však byla vyřazena z účasti na bojových akcích a její nepřítomnost znamenala pro spojenecké loďstvo v Tichomoří značné oslabení.
Na ponorku 1-26 uspořádaly doprovodné torpédoborce velký hon. MacDonough a Phelps, naváděny akustickými lokátory, zasypaly oblast, ve které se ponořila, hlubinnými pumami, ale bez úspěchu, nic nenaznačovalo, že by se jim podařilo ji poškodit nebo zničit. Později převzal jejich úkol torpédoborec Monssen a znovu vybuchovaly desítky hlubinných pum až do pozdních večerních hodin. Velitel Monssenu hlásil, že ponorku potopil, byl to však omyl. 1-26 ze smrtící pasti unikla a později Američanům připravila další nepříjemný zážitek, když v polovině listopadu 1942 potopila lehký křižník Juneau.
Tentýž den, kdy se nepřátelské torpédo zavrtalo do boku Saratogy, 31. srpna 1942, se japonské posádce na Guadalcanalu dostalo významné posily: dorazily čerstvé jednotky a v jejich čele nový velitel generálmajor Kjotake Kawaguči. Den předtím došlo na základně Shortland k ostré výměně názorů mezi generálmajorem a kontradmirálem Raizóem Tana-kou. Tanaka měl za úkol Kawagučiho jednotky dopravit na Gua-dalcanal a po dosavadních dobrých zkušenostech s plavbami Tokijského expresu předpokládal, že by nemělo jít o velký problém. Hodlal opět vyslat transportní torpédoborce, které za noci vojska a materiál na ostrově vyloží a za svítání již budou mimo dosah amerických letounů. Kawaguči byl však zásadně proti a trval na tom, aby jeho oddíly přepravovaly transportní lodi. Tvrdil, že na
157
torpédoborce nelze naložit těžkou vojenskou techniku a dostatek proviantu, a argumentoval případem plukovníka Ičikiho, který měl po vylodění jen dvě děla a jinak katastrofální nedostatek všeho ostatního materiálu i potravin, což podle Kawagučiho podstatně přispělo k debaklu, jenž jej stihl. Je zcela pochopitelné, že Kawaguči, který dostal od velitele 17. armády generálporučíka Hjakutakeho rozkaz dobýt Hendersonovo letiště do 13. září, chtěl být pro svůj úkol dobře vybaven. Na druhé straně Tanaka však moc dobře věděl, že pomalá a neobratná nákladní a dopravní plavidla v žádném případě nemohou ujít pozornosti nepřítele, buď budou muset plout i za denního světla, nebo se během dne ukrývat u pobřeží ostrovů, a obojí bylo stejně nebezpečné. Oba důstojníci trvali na svém, a tak musel rozhodnout Rabaul. Rozhodnutí bylo šalomounské: Kawaguči s 1500 vojáky odpluje 31. srpna na osmi torpédoborcích a zbývajících 1000 mužů jeho brigády a těžké zbraně se přeplaví bezprostředně nato na dopravních lodích.
Tak se také stalo a v noci z 31. srpna na 1. září se Kawaguči úspěšně vylodil poblíž výběžku Taivu východně od amerických postavení. Letci z Hendersonu tomu nemohli zabránit. Za bez-měsíčních nocí nebo byla-li obloha pokryta mraky a nad vodami kolem ostrova panovala neprůhledná tma, mohli nepřítele objevit jen tehdy, když zahájil palbu. Japonci si to samozřejmě uvědomili a pro plavidla Tokijského expresu platil zákaz střelby z protiletadlo-vých zbraní a přísně se dbalo na to, aby ani paprsek neprozradil jejich pohyb a polohu. Akční rádius bombardérů dauntless pod-plukovníka Mangruma byl kolem 200 mil, a protože noc v této zeměpisné šířce trvá dvanáct hodin, měly rychlé Tanakovy torpédoborce dost času, aby za rozednění byly již vzdáleny od ostrova přibližně 180 mil. Americké bombardéry je proto mohly v této vzdálenosti zahlédnout jen velmi krátce, buď když připlouvaly, nebo když se vracely. To ovšem poskytovalo jen teoretickou možnost konvoje napadnout – nebyl dostatek ani bombardérů, ani pohonných hmot k

tomu, aby letouny mohly dvakrát denně vzlétat a zkoušet, zda náhodou japonské lodi neobjeví Průzkum-
158
é hydroplány catalina sice byly vybaveny radarem, nebyl však Víte natolik dokonalý, aby dokázal bezpečně nepřátelské lodi odlišit od břehů ostrovů, v jejichž těsné blízkosti proplouvaly. Tato bezmocnost spojenecké piloty na nejvyšší míru rozezlovala, a i když dělali vše, co bylo v jejich silách, nedokázali Tokijský expres vykolejit.
I viceadmirál Ghormley, zatím stále omezován nedostatečnými možnostmi, se snažil generálu Vandegriftovi přispět, jak jen
mohl.
Dne 1. září vyslal ke guadalcanalskému pobřeží dopravní loď Betelgeuse; doplula bezpečně a vyloďovací čluny začaly převážet na břeh 390 mužů 6. praporu »mořských včel«, ženijní materiál, dva buldozery a šest 127mm děl. Námořní pěšáci se zájmem sledovali, jak z člunů vystupují vojáci ne zrovna nejmladší, mnozí z nich již se šedivějícími vlasy, ale současně vyzařující sebejistotu zkušených a vyrovnaných mužů.
Již několik měsíců před napadením Pearl Harboru začali Američané, vědomi si toho, že válka s císařským Japoribkern je přede dveřmi, posilovat svoje předsunuté pozice v Tichomoří výstavbou opevnění, letišť, skladů pohonných hmot a podobně. Tyto stavební práce konali civilisté, zaměstnanci stavebních společností, na základě kontraktů uzavřených s vojenskými úřady. Když Japonci zaútočili, ocitly se na napadených ostrovech v ohni nejen posádky námořních pěšáků, ale i tito civilisté. Protože neměli vojenský výcvik a neuměli zacházet se zbraněmi, nemohli bojovým jednotkám nijak pomoci a navíc, v případě zajetí, neměli ani ochranu, kterou vojákům poskytovala uniforma. Po těchto zkušenostech ministerstvo vojenského námořnictva rozhodlo vytvořit Námořní ženijní prapory (Construction Battahons), jejichž příslušníci by byli nejen zkušenými technicko-ženijními odborníky, ale i vycvičenými vojáky. Dne 28. prosince 1941 vyšel příslušný výnos a začala náborová akce. Ohlas překonal očekávání. Tisíce mužů zastupujících na šedesát rozličných profesí se hlásilo do boje. Při věkovém průměru 31 roků šlo o občany, kteří mohli zůstat u svých
159
rodin a díky své kvalifikaci ve vší pohodě a za dobré mzdy pracovati ve válečném průmyslu. O to záslužnější bylo jejich rozhodnutí! dobrovolně nasadit životy v boji proti agresorovi, jenž v obrovských! prostorách Pacifiku zákeřně rozpoutal válečný požár.
Po nástupu do výcvikových středisek procházeli dobrovolníci! intenzívním vojenským výcvikem a obzvláštní pozornost byla věnována jejich zaměření na vyloďovací operace. Po základní^ výcviku následovalo zformování do praporů, přemístění na před sunuté základny, dokončení výcviku a vyslání do oblas válečných operací. Důstojnický kádr tvořili buď příslušní^ námořního žemjního sboru, nebo byla udělena důstojnická hodnost zkušeným a schopným mužům z řad dobrovolníků. Vysoký] počet příslušníků Námořních ženijních praporů dostal poddůstoj-nické hodnosti. Prapory byly organizovány tak, aby každý mohl operovat jako soběstačná jednotka a provádět jakékoli ženijníl práce. První písmena slov Construction Battalions se v angličtině! vyslovují »sí« a »bí«, přičemž »sí« současně v angličtině znamenal moře a »bí« včelu (sea bee). Tak vzniklo pro příslušníky! Námořních ženijních praporů pojmenování »mořské včely*, mimo chodem velmi přiléhavé, a také jejich znakem se stala letící včela s námořnickou čapkou nesoucí samopal, francouzský klíč a kladi^
vo.
Část 6. praporu, která se 1. září 1942 vylodila na Guadalca lu, představovala první »mořské včely* nasazené do bojových akci A jejich podíl na tom, že se Američané na ostrově nejen udrželi ale nakonec nepřítele donutili k ústupu, nebyl zanedbateln Ještě tentýž den se »mořské včely* pustily do práce. Především převzaly od ženistů námořní pěchoty starost o udržování a rozš; rování Hendersonova letiště, kromě toho budovaly cesty, elektrt cká zařízení, nádrže na pohonné hmoty, kryty, ubytovací baráky, prostě vše, co bylo třeba. Přitom ještě opravovaly stroje, pomáhá ly vykládat a nakládat dopravní lodi, budovaly vyloďovací zařízení.
Rozhodujícím a také nejtěžším úkolem byla starost o letišti Jen tehdy, když bylo provozuschopné, mohly operovat bombar
dovací a stíhací letouny, bez jejichž bojové činnosti by nepřetržitý nepřátelský nápor nebylo možno odrazit. »Morské včely* se přitom musely potýkat s nespočetnými těžkostmi. Neustálými tropickými dešti rozbahněný terén poskytoval nejhorší možný podklad pro vzletové dráhy. Muselo se zpevňovat štěrkem, koraly,

kmeny kokosových palem a nakonec přicházely kovové drátěnky. •Mořské včely* dokázaly nejen vylepšit hlavní vzletovou dráhu, ale vybudovat i další pro stíhače a později ještě jednu. Práce se zastavovala, jen když padaly japonské bomby nebo dělostřelecké granáty. Poručík amerického námořnictva W. B. Huie ve své knize Příběh mořských včel, která vyšla již v roce 1944, cituje vyjádření velitele »mořských včel* na Guadalcanalu fregatního kapitána Josepha P. Blundona:
»Zjistili jsme, že sto »mořských včel* může napravit škody způsobené na vzletové dráze zásahem půltunové pumy ve čtyřiceti minutách včetně nahrazení kovové drátěnky. Jinými slovy čtyřicet minut poté, co puma explodovala, nepoznáte, že dráha byla zasažena. Taková rychlost byla nezbytná a potřebovali jsme ji ještě zvýšit. Ve dvaceti čtyřech hodinách 13. a 14 října zasáhly hlavní dráhu Hendersonova letiště 53 pumy a granáty. Během jedné hodiny jsme zaplnili třináct kráterů po bombách, zatímco nad hlavami nám kroužily naše letouny čekající, až budou moci přistát. Během té doby jsme nedostali žádné jídlo, protože všichni kuchaři byli zaměstnáni pokládáním drátěnek. Neměli jsme dost lopat, proto někteří z mužů nabírali a přinášeli zeminu do kráterů v přilbách. V období od 1. září do 18. listopadu 1942 jsme měli 140 japonských náletů, při kterých byla dráha alespoň jedenkrát zasažena.
Nejhorší okamžiky nastávaly, když puma nebo dělostřelecký granát neexplodovaly. Stejně však prorazily drátěnku a musely být vytaženy. Při pohledu na muže, kteří potlačili strach a ponořili se za nevybuchlou pumou, aby letadla mohla bezpečně přistát, se vám sevřelo hrdlo a pochopili jste, proč musíme válku vyhrát. Zasypávat krátery po dělostřeleckých granátech bylo daleko nebezpečnější než práce na kráterech po pumách. Máte pocit, že
160
161
dvě pumy nemohou spadnout na stejné místo, tohle však není pravda u dělostřeleckých granátů. Japonské 127mm dělo vypálí granát na vzletovou dráhu a po výbuchu zůstane pěkná díra. A co teď máte dělat? Je vám jasné, že japonský dělostřelec ví, že nechali dělo stejně zaměřeno a vystřelí-li další granát, tak ten zasáhne téměř stejné místo jako první. Japonci s oblibou používali triku, že počkali, až začneme díru vyspravovat, a potom vypálili znovu V takové situaci můžete jen spoléhat, že uslyšíte, jak se granát přibližuje, a že předtím, než exploduje, se vám podaří utéci. To je ale hra, ze které by neměla radost žádná, pojišťovna.*
»Mořské včely* si již po pár týdnech získaly zasloužený respekt, který je potom na tichomořském válčišti provázel až do posledních dnů bojů.
Vzhledem ke kritickému stavu ostrovního letectva odeslal vicead-mirál Ghormley na Guadalcanal několik dalších letounů, jež vyškrábal ze samého dna svých sporých rezerv. Dne 30. srpna přistály na Hendersonu dvě letky 23. letecké skupiny námořní pěchoty – 19 stíhaček typu Wildcat a 12 střemhlavých bombar-dérů typu Dauntless – pod velením plukovníka Williama J. Wallace. Na aklimatizaci nebyl čas, netrvalo ani čtyřiadvacet hodin a už se Wallaceovi piloti ocitli v nelítostných soubojích s nepřátelskými stíhací.
Dne 3. září, těsně po setmění, dosedl na přistávací dráhu, osvětlenou reflektory přistavených džípů, velký dopravní letoun přivážející nového velitele leteckých sil na Guadalcanalu, nejpopulárnějšího důstojníka letectva námořní pěchoty brigádního generála Roye S. Geigera. Širokoplecí generál s dunivým hlasem a přísným výrazem v obličeji byl vynikajícím leteckým důstojníkem a mužem obdobných vlastností jako generál Vandegrift. Sedmapadesátiletý Geiger dokázal v následujících týdnech a měsících se svými letci doslova zázraky. Všeho byl nedostatek. Chyběla letadla, benzín, střelivo, náhradní díly – například mechanici si půjčovali startéry z tanků a montovali je do letounů, pohonné hmoty se přečerpávaly ručně, stejně tak se plnily
162
• kulometné pásy, přitom letouny byly téměř neustále ve vzduchu. Piloti meh minimum odpočinku přes den a v noci je vyháněly z ubikací do okopů pumy shazované japonskými hydroplány přilétávajícími ze základny na ostrově Ballale; námořní pěšáci je pokřtili posměšnými přezdívkami »všivý Lojza* a »pračka Charlie*. Stejně nepříjemné byly i dělostřelecké granáty vypalované torpédo-borci Tokijského expresu nebo palubními děly ponorek. Tito vyčerpaní muži navíc trpěli podvýživou, což mělo za následek řadu zdravotních potíží Jednostranná a nedostatečná strava vyvolávala žalu-deční obtíže, řádila úplavice. Přesto všechny letouny z Hendersonu znovu a znovu vzlétaly a jejich piloti se stávali postrachem »císar-
ských orlů*
Japonci ze svých pozemních základen útočili na Henderson zpravidla v poledních

hodinách. Většinou přilétalo kolem pětadvaceti bombardérů krytých skupinou stíhaček. Průměrné japonské ztráty při každém takovém náletu činily pět až osm letounů, někdy i daleko víc, Američané měli ztráty podstatně menší. Boj o Guadalcanal kladl na japonské letectvo velké nároky a jen s krajním vypětím dokázalo přisunovat nová a nová letadla, jež by nahrazovala ztracené bombardéry a stíhačky.
Smrtelným nepřítelem letounů s rudými terči na trupech a křídlech nebyly jen stíhačky z Hendersonu, ale i těžké, dobře vyzbrojené létající pevnosti B-17 ze vzdálenějších spojeneckých základen. Jedna z nich byla v posledních zářijových dnech při průzkumném letu napadena čtyřmi japonskými stíhačkami současně. Po necelé minutě boje bombardér pokračoval dál za svým posláním, zatímco proděravělé vraky všech čtyř Japonců mizely ve vlnách oceánu. Vysoká bojová morálka a touha zničit nenáviděného nepřítele kdekoli a kdykoli se stala příznačnou pro většinu spojeneckých pilotů. Jeden příklad za mnohé: poručík Francis C. Riley, pilot cataliny, zahlédl necelých sto mil od Guadalcanalu čtyřmotorový japonský hydroplán Emily. Přestože catalina jako průzkumný letoun není určena a konstruována k bojové činnosti, Riley zamířil bez váhání nepříteli vstříc. Jako dvě obrovské kachny kroužily oba létací čluny kolem sebe za zuřivého štěkotu

palubních zbraní tak dlouho, až se z trupu Emily začal valit kouř a Japoncův marný pokus o útěk skončil roztříštěním letadla o vodní hladinu.
Před Japonci stál nyní naléhavý úkol přepravit na Guadalcanal druhou část Kawaguchiho odřadu. Vývoj událostí dal však za pravdu zkušenému kontradmirálu Tanakovi, který se zdráhal užít k přepravě místo rychlých torpédoborců pomalých dopravních plavidel. 1000 japonských vojáků se na severním pobřeží ostrova Santa Isabel nalodilo na 48 různě velkých vylorfovacích člunů a 2. září začala jejich strastiplná cesta na Guadalcanal. Plně naložené čluny se pohybovaly rychlostí pouhých sedmi uzlů, napřed k jižnímu cípu ostrova Santa Isabel, a to tím způsobem, že pluly pouze v noci a za dne vyhledávaly úkryty v malých zátokách členitého pobřeží. V noci ze 4. na 5. září měla nemotorná flotila překonat nejnebezpečnější úsek cesty, přeplout Štěrbinu k severozápadnímu pobřeží Guadalcanalu a před úsvitem dokončit vylodění. V poslední fázi plavby se však zdvihl silný protivítr, vysoké vlny ještě zpomalily již tak se plouživší plavidla, a tak se stalo, že ranní rozbřesk je zastihl stále ještě na volném moři, kde je zahlédlo americké průzkumné letadlo. Nato z Hendersonu vzlétla skupina střemhlavých bombardérů a pro japonskou výsadkovou flotilu zakrátko nastalo pravé peklo. Většina člunů byla potopena a s nimi klesala ke dnu i ona těžká výzbroj, o jejíž přepravu generál Kawaguči tak bojoval. Nakonec se asi třem stům mužů podařilo zachránit na ostrově Sávo a zhruba stejný počet v čele s plukovníkem Akinosukóem Okou se vylodil na Guadalcanalu poblíž mysu Esperance. Čtyři sta vojáků a důstojníků zahynulo. Skupina ze Savá se přepravila na Guadalcanal příští noci.
Japonci tedy měli pramalé důvody k radosti, ale o mnoho lépe se nevedlo ani Američanům. Ze zpráv pobřežních pozorovatelů, jež v dopoledních hodinách 4. září došly na Vandegriftovo velitelství, vyplynulo vážné podezření, že Japonci obsadili ostrov Sávo. Van-degrift nehodlal tento sopečný ostrůvek, nacházející se nebez-
čně blízko Guadalcanalu, nepříteli ponechat, proto využil pří-rnnost dvou transportních torpédoborců Little a Gregory, dal a ně nalodit l. úderný prapor podplukovníka Edsona, dosud se zdržující na Tulagi, a podplukovníka pověřil, aby Sávo vyčistil. Zprávy pozorovatelů se však ukázaly mylnými, na Sávu žádní Japonci nebyli – jak víme, nakrátko tam vyhledali útočiště až následující noci. Edsonovi muži po zjištěni, že ostrov je opuštěný, znovu nastoupili na paluby obou torpédoborců ke zpáteční cestě. Protože Vandegrift již měl informace o Kawaguchiho oddílech vysazených před několika dny u Taiva a chtěl posílit obranu na Guadalcanalu, rozkázal, aby Little a Gregory místo na Tulagi Edsonův prapor převezly k Lunze, kde se také za pár hodin vylodil. Běžná praxe byla taková, že se americká plavidla v noci u guadalcanalského pobřeží nezdržovala a stahovala se do bezpečí tulažského přístavu. Tentokrát však byla mimořádně tmavá noc zcela znemožňující rozpoznat orientační body, a protože vy-loďování Edsonových mužů bylo ukončeno až po soumraku, velitel divize torpédoborců fregatní kapitán Hugh W. Hadley rozhodl neriskovat nebezpečnou plavbu mezi korálovými útesy k Tulagi a místo toho strávit noc hlídkováním u Lunžského výběžku asi šest mil od pobřeží. Náhoda si však fantasticky zahrála.
I když měl kontradmirál Tanaka všechny výhrady proti přepravě Kawaguchiho vojáků na pomalých člunech, přesto je nehodlal ponechat osudu. V noci ze 4. na 5. září, kdy podle plánu měly dorazit ke Guadalcanalu, vyslal torpédoborce Júdači,

Hacujuki a Murakumo k ostřelování Hendersonova letiště, čímž chtěl jednak odvrátit pozornost od výsadkové operace a jednak znemožnit, aby americké bombardéry mohly ráno proti výsadkové flotile vzlétnout
Kolem půlnoci tři japonské torpédoborce vpluly do Železného průlivu, hlídkující Little a Gregory je nezahlédly a na druhé straně Japonci zase neměli ani potuchy o přítomnosti dvou nepřátelských plavidel. V jednu hodinu po půlnoci Japonci zahájili ostřelování letiště. Záblesky a rachot děl již pozornosti hlídek na Little a Gregorym neunikly. Na obou lodích byl vyhlášen poplach
164
165
a v prvních okamžicích se velící důstojníci domnívali, že dělostřelba je dílem nepřátelské ponorky. Stávalo se totiž dosti často, že japonské ponorky pod pláštíkem tmy připluly blízko k ostrovu, vynořily se a palubními děly ostřelovaly letiště a okolí. Žádnou znatelnější škodu nikdy nezpůsobily, o to však Japoncům zřejmě ani nešlo, spíš se snažili nedopřát nepříteli klidný spánek. Dojem, že jde o obtěžující ponorku, trval však jen do chvíle, než radiolokátor na Little ohlásil ve vzdálenosti dvou mil tři torpédoborce. Fregatní kapitán Hadley teď stál před těžkým rozhodnutím: buď využije toho, že dosud nebyl zpozorován, a s oběma svými loďmi pamatujícími první světovou válku včas zmizí z dosahu tří moderních japonských plavidel, nebo spolehne na výhodu, kterou mu poskytuje tma, radar a moment překvapení, na nepřítele udeří a rychle se stáhne, což by mělo stačit alespoň k tomu, že ostřelo-vání utahané námořní pěchoty skončí. Než se však Hadley přiklonil k té či oné variantě, zasáhl nevyzpytatelný osud v podobě průzkumné cataliny.
Osádka hydroplánu prolétávajícího nad železným průlivem též zpozorovala na hladině pod sebou záblesky dělostřelby a také se domnívala, že jejich původcem je japonská ponorka. V dobrém úmyslu usnadnit Vandegriftovým dělostřelcům odehnání do-téravce shodila – nic netušíc o přítomnosti Little a Gregoryho – pět světlic, které se pomalu na padáčcích snášely k hladině. Dělostřelce na japonských lodích sice náhlé světlo na okamžik překvapilo, když však uviděli Little a Gregoryho, zorientovali se velmi rychle. Na obě staré lodi se nyní zaměřil paprsek světlometu a ústí japonských děl. Little reagoval sice bleskurychle a zahájil palbu vším, z čeho se dalo střílet – jedním 102mm a několika 20mm děly i velkorážními kulomety. Proti ničivé síle japonských 127mm děl to však bylo strašlivě málo. Prvními dvěma salvami Japonci přestřelili, třetí byla krátká, čtvrtá však už naplno zasáhla záď Little, vyřadila zadní 102mm dělo, zdemolo-vala místnost kormidelního stroje a prorazila zadní naftové nádrže, což mělo za následek, že v okamžiku byla celá záď jeden plamen. Nepřátelský světlomet nyní osvětlil Gregoryho a následo-

lo několik velmi přesných salv. Rozmetaly můstek, kde zůstal troskami pokryté podlaze ležet těžce zraněný velitel lodi kor-etní kapitán Harry F. Bauer, zasáhly kotelnu, palubní nástavby
zakrátko se ocitla v ohni a kouři i druhá americká loď.
Velitel Little korvetní kapitán Lofberg když viděl, že je v podstatě už rozhodnuto a jeho lodi hrozí záhuba, rozkázal zamířit k blízkému pobřeží Guadalcanalu a najet na mělčinu. Tak by stále ještě zůstávala naděje, že se Little nepotopí a po uhašení požárů jej bude možno zachránit. Palba japonských děl však nepřestávala, granáty prorazily hlavní přívod páry, na palubě zapálily vyloďovací čluny a s děsivou cílevědomostí měnily tor-pédoborec v hromadu pokrouceného železa olizovaného žlutými plameny. Ukázalo se, že zásah kormidelního stroje zablokoval kormidlo, loď se stala neovladatelnou a kapitánův rozkaz obrátit k pobřeží neproveditelným. Teď už zbývalo jen loď opustit. Než však mohl Lofberg vydat příslušný rozkaz, japonský granát explodoval přímo na můstku. Lofberg a velitel divize fregatní kapitán Hadley byli na místě mrtvi. Obdobný osud stihl i Gregoryho. Těžce zraněný korvetní kapitán Bauer přikázal opustit loď, jež celá hořela a pomalu se nořila do vln. Zatímco popálení a krvácející muži sešplhávali po lanech nebo rovnou skákali z naklánějící se paluby, dva námořníci pomohli na hladinu i Bauerovi. Když jej vytahovali z olejem pokryté vody na záchranný prám, ozvalo se ve tmě volání o pomoc topícího se muže. Bauer nařídil svým zachráncům, aby poskytli nešťastníkovi pomoc, on sám že vydrží. Od té chvíle kapitána Bauera už nikdo nespatřil.
Přestože obě lodi opuštěné posádkou byly zřetelně na pokraji konce, Japonci zřejmě chtěli mít naprostou jistotu. Velkou rychlostí kroužily tři japonské torpédoborce kolem hořících vraků a pálily do nich ze všech hlavní. Rada granátů explodovala na hladině, a tak si kanonáda nacházela ještě další oběti mezi trosečníky, kteří bojovali o holé životy. V jednu hodinu 35 minut japonské torpédoborce, teď už spokojené se svým dílem, zmizely ve tmě.

166
167
Ráno 5 září mohli piloti letadel z Hendersonu vidět jen trosky pohupující se na naftou a olejem pokryté hladině a několik desítek zubožených mužů v záchranných vestách přidržujících se kusů dřev a zbytků vorů. Rozstřílené vraky Little a Gregoryho již po několik hodin spočívaly na dně Železného průlivu.
Kontradmirál Kelly Turner ve zprávě z 13. prosince 1942 o ztrátě torpédoborců Colhoun, Little a Gregory napsal: »Důstoj-níci a muži sloužící na těchto lodích prokázali velkou statečnost a vykonali mimořádné služby. Znovu a znovu se vydávali do nebezpečné oblasti s plným vědomím, že jejich lodi mají malou nebo vůbec žádnou naději proti hladinovým a leteckým silám, jež proti nim může vyslat protivník.*
7.
NASTUPUJE KAWAGUCl
168
Zatímco na moři se v prvních dvou týdnech měsíce září 1942 jak Japonci, tak Američané rozsáhlejšímu střetnutí vyhýbali, na Guadalcanalu se schylovalo ke krvavé řeži. Jak víme, koncem srpna se u výběžku Taivu, východně od amerických postavení, vylodil generalmajor Kjotake Kawaguči s patnácti sty muži. Jeho úkolem bylo dobýt Hendersonovo letiště; útok měl začít 12. září. Kawaguči slíbil generálporučíku Hjakutakemu, že do 10. října americkou námořní pěchotu na ostrově vyhladí do posledního muže, a Hjakutake bude moci svoje velitelské stanoviště přemístit z Rabaulu na Guadalcanal.
Kawaguči nehodlal ztrácet čas. Poblíž Taiva zřídil zásobovací základnu a již druhého září začali jeho vojáci prosekávat v džungli cestu k americkým obranným liniím, vzdáleným asi třicet kilometrů. Kawaguči chtěl nepřítele překvapit úderem z džungle. Jeho ženisté se jen s obrovskou námahou probíjeli hustým porostem, bažinami a močály a za nimi následovaly stovky mužů táhnoucích děla a těžkou výzbroj, zalévaly je tropické lijáky, pralo
169
do nich slunce, po tělech jim stékaly potoky potu, vrhala se na ně hejna moskytů. Za těchto zoufalých podmínek postupovali Japonci tři kilometry denně. Když po deseti dnech dorazili do nástupních prostorů, většině z nich už nezbývaly žádné síly.
Kawaguči vstoupil na půdu ostrova s plánem napadnout nepřátelské pozice ze tří směrů, a to tak, že hlavní nápor povede osobně z jihu, současně jeden prapor udeří džunglí Američanům do zad a dva prapory plukovníka Oky po přesunu od mysu Esperance a překročení řek Matanikau a Lunga zaútočí na letiště od severozápadu. Útok podpoří nálety 11. svazu námořního letectva z Rabaulu a palba lodních děl z moře. Na papíře vypadal Kawagučiho plán nadějně. Nešlo však o válečnou hru řešenou v učebnách vojenské akademie podle pouček taktiky. Kawaguči se vůbec nepoučil z neúspěchu svého předchůdce plukovníka Ičikiho a v podstatě opakoval všechny jeho hlavní chyby. Nejenže řádně neprozkoumal terén, který musely jeho jednotky překonat, neměl ani přesné informace o síle protivníka, a hlavně – opět zbytečně spěchal a ukvapeně a nekoordinovaně útočil. Tak tedy dřív, než padl první výstřel, učinil Kawaguči všechno, aby odsoudil k nezdaru operaci, která měla vrátit Guadalcanal do japonských rukou.
Zcela jasno nebylo ani na straně protivníka. Domorodí pátrači a letecký průzkum sice občas zaznamenali pohyb japonských jednotek, chyběly však přesnější informace. Podle domorodců bylo Japonců několik tisíc; ve Vandegriftově štábu však tuto poměrně přesnou informaci zpochybnili a nahradili vlastním odhadem, podle kterého jich nemělo být víc než pět set. Vandegrift proto došel k závěru, že čerstvé síly, jež stáhl z Tulagi – 1. úderný prapor a 1. prapor výsadkářů – by měly japonský
nápor zastavit.
Docházející informace hovořily o soustřeďování nepřítele poblíž výběžku Taivu a v nedaleké opuštěné vesnici Tasimboko. Vycházeje ze staré známé zásady, že nejlepší obranou je útok, schválil Vandegrift provedení akce, za které by podplukovník
170
Fdson se svými úderníky a výsadkáři – kteří navíc byli celí žhaví, • po »nudě« na Tulagi mohli s Japonci zkřížit zbraně – nepřátelské uskupení u Taiva napadl.
Po setmění 7. září Edsonovi muži nastoupili na dva transportní torpédoborce McKean a Manley a dva hlídkové čluny YP-346 a YP-289. Za rozbřesku příštího dne se začali vyloďovat východně od Taiva. Výsadek samozřejmě pozornosti nepřítele neunikl a Edsonovi mohlo být pěkně horko, kdyby mu zcela neočekávaně nepomohla šťastná náhoda, která Japonce dokonale zmátla.

Ve chvíli, kdy první vojáci Edsonova odřadu vstupovali na břeh, objevily se na obzoru dvě americké transportní lodi doprovázené lehkým křižníkem a čtyřmi torpédoborci. Tato plavidla neměla s Edsonovou akcí pranic společného, směřovala k Lunž-skému výběžku, přivážela námořní pěchotě střelivo a válečný materiál. Japonci však nabyli přesvědčení, zeje u Taiva v proudu velká výsadková operace. V tomto smyslu také odeslali rádiem zprávu generálu Kawagučimu, který v tu dobu postupoval džunglí k Hendersonu, a celý týlový útvar o třech stech padesáti mužích se vůbec nepokusil výsadek odrazit; místo toho se začal překotně stahovat do nitra ostrova. Zanechali za sebou nejen nedojedenou snídani, ale kromě ostatního materiálu i dvě proti-tanková děla, která, kdyby byla použita proti vyloďovacím člunům naplněným vojáky, mohlo vše dopadnout jinak a pro Američany hůř.
Zpráva o výsadku byla pro Kawagučiho Jobovou zvěstí. On sám s hlavními silami se vrátit nemohl a přitom ve vesnici Tasimboko, tři kilometry od místa nepřátelského vylodění, měl hlavní zásobovací sklady naplněné municí, rýží, konzervami, zdravotnickými potřebami a dalším materiálem, který s takovými obtížemi přivážela plavidla Tokijského expresu. To vše se nyní mělo stát kořistí nepřítele. Generál však nemohl udělat nic víc než týlové jednotce přikázat, aby Tasimboko bránila do posledního muže. Nejvhodnější chvíli k obraně Japonci sice již promarnili, nicméně když Edsonův úderný oddíl zahájil postup ve směru Tasimboka,
171
narazil na zuřivý odpor. Lehká děla a kulomety ukryté v hájích kokosových palem spustily těžkou palbu a Edsonovi, který měl pouze četu minometů, nezbylo než rychle požádat o leteckou podporu. Za necelou hodinu dorazila letka stíhaček z Henderso-nu. Piloti, naváděni na cíl Edsonovými radisty, zasypali japonská postavení smrští oceli z palubních zbraní a dosud neprostupná obrana se začala hroutit. Kromě toho Edson vyslal jednu rotu, vedenou zkušenými domorodými pátrací, která pronikla džunglí a kolem poledne napadla obránce z týlu. To již bylo i pro císařovy vojáky příliš. Opustili děla, kulomety, rozsáhlé sklady i své mrtvé a prchali hledat záchranu v hustém tropickém porostu.
Kořist byla obrovská a stala by se vítaným a potřebným doplněním vlastních zásob, nebylo ji však možno převézt – nebyl ani čas, ani prostředky k přepravě. Všechno muselo být na místě zničeno. Edsonovi vojáci vysypávali do moře stovky pytlů rýže, bodáky propíchali tisíce konzerv a několik srubů naplněných až po střechy zapálili. Závěry děl a kulometů naházeli do moře. Kolem čtvrté hodiny odpoledne se úderný odřad nalodil na čekající plavidla a vydal se na zpáteční cestu k Lunze. Podplukovník Edson odvážel dvě věci. balík ukořistěných dokumentů a slavnostní bílou uniformu generála Kawagučiho s hedvábnými výložkami. Jeden z vojáků, když uniformu zahlédl, prohodil. »Ten mizera měl v plánu oslňovat sydneyskou společnost!* Až na palubě torpédoborce podplukovník ke svému údivu zjistil, že i když rozkaz zněl vše zničit na místě a s ničím se nezdržovat, jeho vojáci a důstojníci se při všem spěchu dokázali náležitě vybavit spoustou krabích a hovězích konzerv, japonským pivem a lahvemi saké. Předstíral, že nic nevidí, a i když zachovával vážnou tvář, v duchu se jistě smál nad podezřele vyboulenými kapsami a rychle uklízenými ranci vyrobenými z japonských dek. Edson mohl být spokojen. Z téměř tří set mužů výsadku jen dva padli a šest bylo zraněno. Za tuto cenu nepřítel ztratil svoji hlavní zásobovací základnu na ostrově. Po vyhodnocení ukořistěných dokumentů bylo ve Vandegriftovž
172
vtábu konečně jasné, že Japonců není kolem pěti set, ale kolem tří tisíc jak správně odhadovali domorodí pátrací. V tu dobu již bylo také z několika pramenů potvrzeno, že početná nepřátelská kolona se pohybuje džunglí směrem na jihozápad. Japonci tedy přicházeli, a protože Vandegrift neměl dostatek sil, aby řádně zabezpečil celou linii obrany, stalo se klíčovou otázkou správně odhadnout, ze kterého směru nepřítel s největší pravděpodobností zaútočí. Mohlo by to být z východu přes řeku Tenaru, kde zaujal postavení 3. prapor námořní pěchoty podplukovníka McKelvyho. Přístup západně od řeky Lungy měl hájit prapor podplukovníka Biebushe vybavený 75mm houfnicemi a chráněný řadou zátarasů z ostnatého drátu. Při podrobném studiu mapy a terénu podplukovník Edson upozornil generála Vandegrifta na oblast jižně od Hendersonova letiště, kde se v délce necelých dvou kilometrů táhl vysokou travou porostlý hřeben. Převyšoval okolní džungli a snadno z něj bylo možno ostřelovat letiště, k němuž se mírně svažoval. Představoval nebezpečná zadní dvířka k celému americkému předmostí a při bližším pohledu byl nejlogičtější přístupovou cestou pro útočícího nepřítele. Tento hřeben zakrátko vešel do historie guadalcanalského tažení s trvalým pojmenováním Krvavý hřeben nebo Edsonův hřeben.

Edson na něj umístil svůj úderný a výsadkový prapor a vojáci začali rychle budovat obranná postavení a zakopávat se. Levý bok Edsonových jednotek ochránil 1. prapor zákopníků a pravý bok 1. ženijní prapor. Ještě dál napravo zaujal postavení prapor narychlo vytvořený z osádek obojživelných traktorů. Mezi hřebenem a Hendersonovým letištěm umístil velitel divizního dělostřelectva brigádní generál Pedro A. dél Valle 105mm houfnice, kterým velel plukovník E. H. Price. V odpoledních hodinách 10. září podplukovník Edson ukončil rozmístění svých sedmi set mužů na hřebenu. Poté již zbývalo jen doufat, že předpoklad byl správný a nepřítel se objeví tam, kde je očekáván.
Dne 11. září se kolem poledne, jak se již stalo téměř pravidlem, objevily nad ostrovem japonské bombardéry. Tentokrát však nebylo předmětem jejich zájmu Hendersonovo letiště, náklad 250 kg
173
VA-NDEGRIFTOVO velitelské stanoviště
BOJ O KRVAVÝ HŘEBEN !2 —14 září 1942
pum svrhly na čerstvě vybudovaná postavení na hřebenu. Přesní totéž se opakovalo i následujícího dne. Edsonovo přesvědčení, že útok přijde právě z tohoto směru, se potvrzovalo. Přes den došlo k několika krátkým přestřelkám mezi japonským průzkumem a americkými hlídkami, po setmění zaburácela z moře děla japonského křižníku a tří torpédoborců. I v tomto případě nebylo cílem dělostřelby letiště, ale hřeben. Dělostřelba nebyla přesná, dobrá polovina granátů zalétla daleko do džungle, kde se jii shromažďovala japonská pěchota, a generál Kawaguči nešetři rozčilenými slovy na adresu dělostrelců viceadmirála Mikawy, kteří ostošest pražili do vlastních řad. Nakonec námořní děli ztichla a těsně před půlnocí Japonci zaútočili.
Na obou stranách se rozštěkaly kulomety, práskaly výstřel*
174
oušek a vše podbarvovala palba z minometů. Japonští vojáci nasazenými bajonety šplhali na hřeben a současně se pokoušeli obchvat z obou boků. Byl to nelítostný boj vedený se zarputilou zuřivostí, námořní pěchota odrážela jeden útok za druhým, jen postavení výsadkářů na levém křídle bylo napadeno šestkrát za sebou. Obrovskou podporu obráncům poskytla Priceho děla, která přesně zamířena pálila těsně před obranná postavení Edsono-vých jednotek, rozrušovala nástup japonských oddílů a působila iim těžké ztráty. Přes veškeré úsilí se Japoncům podařilo prorazit pouze na jednom úseku obrany a i tam byli za rozbřesku zatlačeni zpět. Po rozednění se nepřítel počal stahovat; když se nepodařilo obránce z jejich postavení vyhnat za noci, pokračovat v útoku za denního světla před hlavněmi kulometů by bylo sebevraždou.
Námořní pěšáci sice pozice uhájili, ale jen s krajním vypětím, a vážné tváře Edsona a Vandegrifta v dopoledních hodinách 13. září svědčily o tom, že jim situace dělá velké starosti. Generál měl minimální zálohy a přitom se dalo s jistotou předpokládat, že jakmile se setmí, Japonci zaútočí znovu a možná ještě úporněji. Přes den se ozývala jen sporadická střelba. Podplukovník Edson hlavní obrannou linii na hřebenu poněkud stáhl, čímž získal výhodu volného předpolí mezi okrajem džungle a palebnými postaveními svých vojáků. Každá desítka metrů navíc, kterou museli postupující Japonci překonat nekryti, dávala příležitost americkým kulometčíkům. Námořní pěšáci po celý den prohlubovali mělké okopy, přisunovali munici, bedničky granátů, opravovali drátěné zátarasy. K protiútoku jich bylo příliš málo, a tak opět nezbývalo než přenechat iniciativu nepříteli.
Ani Kawagučiho vojákům nebylo lehko. Únava po dlouhém a vyčerpávajícím přesunu džunglí vykonala své a potom bez možnosti odpočinku hned následovala série nezdařených nočních útoků. Přesto všichni věřili, že příští noc Američany z proklatého hřebenu smetou a zaženou do moře. Odpoledne napadly letouny z rabaulského letiště v několika vlnách Henderson. Hřeben tentokrát nebombardovaly, bylo zřejmé, že v Rabaulu není jasno, kde
175
se po nočním boji nachází linie oddělující Kawagučiho jednotky od nepřítele, a piloti bombardérů nechtěli zopakovat medvědí službu prokázanou předchozí noci námořními dělostřelci.
Po setmění Edsonovi muži s očima upřenýma na ztemnělou linii palem a vysoké trávy necelých tři sta metrů před sebou pevněji sevřeli zbraně a nekonečné minuty uplývaly v napjatém oce-kávání. Japonští důstojníci na druhé straně, za úzkým pásem území nikoho, udělovali poslední rozkazy. V 21 hodin se rozpou-tálo peklo. Nad Hendersonovým letištěm se rozzářila světlice shozená »všivým Lojzou*, což bylo znamením pro sedm japonských torpédoborců, které se přiblížily, kryty tmou, od Lunž-ského výběžku. Jejich děla vrhala stovky granátů na rozjezdové dráhy, parkující letouny, sklady pohonných hmot, drtila dřevěné baráky, stany, přerážela kmeny kokosových palem. Ve stejnou dobu červená raketa nad džunglí

uvedla do pohybu první dva japonské prapory, jež vyrazily k útoku. Jen několik vteřin nato, na signál daný po telefonu pozorovatelem, který měl postavení v první obranné linii, zaburácela děla tří baterií divizního dělostřelectva. Granáty přelétaly hřeben a postupující Japonce trhaly na kusy. Z mnoha míst se ozývaly výkřiky bolesti, jež se mísily s hysterickým bojovým pokřikem těch, kteří se dál šplhali k nepřátelským okopům. Hlavní nápor směřoval proti levému křídlu Edsonovy obrany. Japonci házeli kouřové granáty a anglicky křičeli. »Plynový útok! Plynový útok! Zemřete, námořní pé-šáci!« Američané se nenechali ošálit, drželi se se stejným odhodláním, s jakým dotíral fanatický nepřítel. Přesto byli obránci na levém boku zatlačeni zpět a podařilo se jim zachytit až pouhého půl kilometru od Hendersonova letiště. Těsně před půlnocí Edsonovi nezbylo než ustoupit do druhého a také posledního obran ného pásma. Dál už nebylo ustoupit kam. Vedle podplukovníkova velitelského stanoviště zaujal postavení vysunutý pozorovatel houfnic plukovníka Priceho a polním telefonem korigoval palbu »Palte těsně před nás,« žádal jej ochraptělým hlasem Edson Pokyn byl předán a dělostřelci přenesli palbu. »Ještě blíž!« vol*
Edson. Stalo se a 105mm granáty začaly rozrývat zemi jen něko-... (.|esjtek metrů před Edsonovými úderníky a výsadkáři.
Nedbajíce strašných ztrát se Japonci znovu a znovu vrhali dopředu. Na několika místech se jim podařilo naskákat až do okopů obránců, kde potom docházelo k drastickým soubojům
muže proti muži.
Nejméně dvanáctkrát Kawaguchiho vojáci oné strašlivé noci zaútočili. Pokaždé byli odraženi. Nakonec docházelo střelivo i ruční granáty a Japonci se dostali až na vrchol hřebene. Generál Vandegrift, který s napětím a nepokojem sledoval průběh bitvy, se rozhodl nasadit zálohy. V půl třetí ráno Japoncům došel dech, v kritické chvíli, kdy již jen krok chyběl k jejich vítězství, se k nim štěstí obrátilo zády. Už se neozýval bojový pokřik »Banzai!«, síly byly vyčerpány. Kawaguči musel zdecimované jednotky přeskupit a znovu zformovat. Před rozbřeskem se Japonci ještě dvakrát marně pokusili probít přes hřeben k letišti, ale s těžkými ztrátami
byli odraženi.
Jakmile se trochu rozednilo, ze vzletové dráhy Hendersonova letiště, kterou po nadlidském výkonu »mořské včely« dokázaly po nočním ostřelování opravit, vzlétlo několik stíhaček. Ze svých 12,7mm palubních kulometů pokropily proudy střel džungli v prostoru, kam se stáhly zbytky Kawaguchiho oddílů.
Denní světlo odhalilo hrůzný obraz zkázy a smrti, při kterém i otrlí Edsonovi válečníci odvraceli oči. Na Krvavém hřebenu v neskutečných pozicích a v tratolištích krve zůstalo přes šest set japonských vojáků, z mnoha z nich zbyly jen krvavé cáry, roztrhaly je výbuchy ručních granátů a minometná a dělostřelecká palba. Kawaguchiho elitní prapory přestaly existovat jako boje-schopné jednotky. Ve srovnání s těmito těžkými ztrátami nepřítele padlo jen čtyřicet námořních pěšáků a něco přes sto jich bylo zraněno. Nicméně to byla pětina z celkového počtu mužů, s nimiž podplukovník Edson hájil 13. a 14. září postavení, jehož udržení bylo v tu dobu rozhodující pro celkový vývoj událostí na jihopaci-fickém válčišti.
Když v poledních hodinách 14. září dostal generálmajor Kawa-
177
176
guči podrobná hlášení o rozsahu ztrát, počtu zraněných, stavu těch, co přežili, a o zásobách munice, musel se smířit s trpkou skutečností, že operace, o jejímž vítězném zakončení ještě před několika dny neměl nejmenší pochybnosti, skončila debaklem Dal proto rozkaz k ústupu
Stejně jako neuspěl Kawaguči s hlavními silami, nezdařilo se prolomit nepřátelské obranné linie ani jednotkám, jež ve stejnou dobu napadly západní a východní křídlo amerického předmostí na Guadalcanalu. Plukovník Oka, postupující od západu přes řeku Matanikau, se opozdil o celý den a prapor podplukovníka Biebushe, zaujímající výhodné postavení na malé vyvýšenině obehnané ostnatým drátem a podporovaný baterií 75mm houfmc, nepříliš důraznému japonskému útoku s minimálními ztrátami odolal. Na východním křídle přivítal na březích řeky Tenaru 3. prapor podplukovníka McKelvyho postupujícího nepřítele vražednou palbou dobře rozmístěných kulometů a automatických pušek. Při prvním pokusu překonat drátěné zátarasy padlo přes dvě stě japonských vojáků, a než jejich velitel mohl zteč opakovat, obdržel Kawaguchiho rozkaz k ústupu.
Japonský generál musel rozhodnout, kam se po prohrané bitvě stáhne. Mohl se vrátit zpět k výběžku Taivu, po zprávách o americkém výsadku, který napadl a zničil jeho hlavní sklady, však předpokládal, že jej tam nic dobrého nečeká,

naopak měl strach z nastražené léčky. Zvolil proto strastiplnou cestu džunglí na jihozápad, za řeku Matanikau. Osm dní trval tento pochod smrti, za kterého se dlouhá japonská kolona se čtyřmi sty zraněných pomalu pohybovala rozbahněným a zapařeným terénem Protože generál věřil, že již 13. bude mít v rukou bohaté zásoby ukořistěné poraženému nepříteli, padali nyní jeho vojáci po desítkách hladem. I když ta troška rýže, jež jim zbývala v tornách, byla rozdělena na příděly odpočítávané po zrníčkách, poslední dny pochodu jedli kůru ze stromů a pili vodu z kaluží. 22. září se zubožené zbytky Kawagučiho oddílů, většina z nich už výzbroje-1 na jen puškami, spojily s jednotkami plukovníka Oky. Trvalo celý měsíc, než Tanakovy torpédoborce přepravily potraviny, výzbroj,
na
výstroj a posily, aby generálmajor Kawaguči mohl pomýšlet novou ofenzivní akci. Na japonské stejně jako na americké straně operovala v bitvě o Krvavý hřeben uskupení zhruba o síle jedné divize, což je zcela nesrovnatelné s grandiózním zápasem vedeným ve stejné době statisícovými armádami na jiných válčištích druhé světové války, zejména na rozhodující sovětsko-německé frontě. Na Krvavém hřebenu měli však Japonci reálnou naději na likvidaci více než měsíc se držícího amerického výsadku Znamenalo by to pro spojence těžkou ztrátu, neboť letiště na Guadalcanalu představovalo strategicky velmi výhodně umístěnou mepotopitelnou letadlovou loď*. Tím, že se Američané na Guadalcanalu udrželi, mohli nejenom dál pokračovat v taktice pozvolného vyčerpávání nepřátelských sil na moři, ve vzduchu i na pevnině a získávat životně důležitý čas, ale uchránili si i důležitý nástupní prostor k pozdějšímu široce založenému útoku. Za mnoho proto vděčili oněm několika stovkám unavených námořních pěšáků trpících malání a úplavicí, kteří 12. a 13. září 1942 svou statečností a vysokou bojovou morálkou doslova vyrvali nepříteli vítězství z rukou.
Zprávy o Kawagučiho neúspěchu, jež došly do Rabaulu 15. září, přesvědčily velitele 17 armády generálporučíka Harujošiho Hja-kutakeho, že chce-li Američany z ostrova vyhnat, musí nasadit daleko větší síly Původní sebejisté představy o nepříteli prchajícím, jen co zahlédne bodáky císařských tygrů a uslyší jejich bojový pokřik, vzaly za své u řeky Tenaru a na Krvavém hřebenu. Hjakutake požádal Tokio o posily a císařský hlavní stan, již dost znervóznělý nepříznivým vývojem v jižních Šalomounech, mu během několika dnů přidělil 38. divizi, která v první polovině roku vítězně prošla Nizozemskou Východní Indií.
Ještě předtím, než vešlo ve známost, jak neslavně Kawagučiho útok skončil, odeslal Hjakutake ze Shortlandu na Guadalcanal dva prapory 4 pěšího pluku s baterií 75mm horských děl pod velením plukovníka Nomasua Nakagumy. Hjakutake měl původ-
178
179
ně v úmyslu těmito čerstvými jednotkami posílit obranu znovuob-sazeného ostrova, když se však v noci 11. a 14. září vylodily poblíž mysu Esperance, kde se nacházelo i velitelské stanoviště plukovníka Oky, představovaly jediné plně bojeschopné a vybavené útvary, které Japonci v té chvíli na ostrově měli.
Když Hjakutake převzal velení 17. armády, obdržel od hlavního stanu dva úkoly: jednak vytlačit spojenecká vojska z oblasti Šalo-mounových ostrovů, jednak obsadit přístav Port Moresby na jižním pobřeží Nové Guineje, klíč ke Korálovému moři a k přístupům k severoaustralskému pobřeží.
Poté, co se Japoncům začátkem května nepodařilo uchvátit Port Moresby invazní operací, změnili taktiku a rozhodli se důležitou základnu napadnout z pevniny. Koncem července se vydaly jednotky generálmajora Tomitara Horii z osad Buna a Gona na severovýchodním pobřeží ostrova po soumarské stezce vedoucí přes pohoří Owena Stanleyho džunglí na jih. 14. září dělilo Horiovy oddíly – po namáhavém postupu neméně vyčerpané než Kawagučiho vojáci na Guadalcanalu – už jen necelých padesát kilometrů od Port Moresby a generálruajor hlásil Hjakutakemu, že za noci vidí světla přístavu pouhým okem. Po zkušenostech z Guadalcanalu Hjakutake nehodlal riskovat další blamáž. Věděl, že Horia potřebuje ke konečnému útoku na dobře chráněnou základnu čerstvé a odpočaté síly, a ty neměl velitel 17. armády; teď kde vzít; podle rozkazů z Tokia se stal úkolem číslo l Guadal-canal, kam byly odesílány všechny posily. V současné situaci nemohlo Horiovi poskytnout významnější pomoc ani námořnic tvo. S těžkým srdcem musel Hjakutake Horiovi přikázat, aby: další postup zastavil a ustoupil zpět k Buně. Nebylo jiného řešení, Guadalcanalská operace, která vázala hlavní japonské sil' v jižním Tichomoří, tím přímo ovlivnila plány a strategii Toki v celé oblasti.
8.
180
POTOPENÍ WASPU
Doprava posil na Guadalcanal nepůsobila starosti jen Japoncům. Dne 11. září

přiletěl z Espiritu Santa v Nových Hebridách kon-tradmirál Turner. Chtěl s generálmajorem Vandegriftem na místě projednat otázky spojené s přepravou zásob, materiálu a vojsk. Když viděl, v jakém stavu je námořní pěchota, co vše jí chybí a jakému tlaku je neustále vystavena, přislíbil, že použije veškerého svého vlivu na velitele oblasti viceadmirála Ghormley-ho, aby pomoc námořním pěšákům měla přednost přede vším ostatním. Vandegrift otevřeně řekl, že neobdrží-li v dohledné době posily, přes veškerou statečnost a obětavost svých mužů nepokládá za možné se dlouho udržet. Kawaguchiho útok byl přede dveřmi a generálmajor nepochyboval, že i když tentokrát vydrží, Japonci budou přisunovat další jednotky a dotírat tak dlouho, dokud obsazené předmostí nezískají zpět.
Turner nemluvil do větru. O jedné možnosti, jak Vandegriftovi ulehčit, věděl. Po sedmiměsíčním výcviku se za Samoy přesunoval na Nový Zéland 7. pluk námořní pěchoty plukovníka Jamese W.
181
Weba. Na moři jej zastihl rozkaz admirála Nimitze přikazující změnit cíl cesty, vylodit se na Espiritu Santu a být k dispozici veliteli oblasti viceadmirálu Ghormleymu. Tam nyní tyto jednot-ky čekaly na pokyny velícího admirála — ten však váhal. Byly to jeho jediné zálohy a Ghormley se nemohl rozhodnout, zda již nastal čas vsadit je do hry. Na důvodnost Ghormleyho váhavosti je možno mít různý názor, faktem však je, že nakonec dal za pravdu Turnérovi, který jej při štábní poradě v Noumée přesvědčil, že Vandegrifta je třeba okamžitě posílit.
Dne 14. září vyplul z Espiritu Santa konvoj šesti dopravních lodí se 7 plukem námořní pěchoty na palubách. Přímou ochranu tvořily křižníky a torpédoborce kontradmirála Turnéra. Protože bylo známo, že nepřátelské bitevní a letadlové lodi křižují severně od ostrova Santa Cruz, že další silné uskupení japonských bojových lodí se zdržuje v oblasti středních a severních Šalomounů a že bombardéry z letišť v Rabaulu a na Bougainvillu stejně jako ponorky jen čekají na vhodnou kořist, provedli Turner a Ghormley mimořádná opatření, aby cennému konvoji zajistili, že na místo určení dorazí. Velitel oblastí určil k jeho nepřímému krytí své dvě poslední akceschopné letadlové lodi Wasp a Hornet Měly být zárukou, že nepřátelské letadlové lodi a velká hladinová plavidla budou zpozorována a napadena dřív, než zaútočí na konvoj.
Konvoji i jeho přímé ochraně velel Turner. Pro tentokrát zvolil kurs podstatně odkloněný na východ od obvyklé trasy užívané jeho transportními torpédoborci. Doufal, že tak unikne nepřátelskému leteckému průzkumu. Navíc konvoj neustále měnil směr plavby vzhledem k slídícím japonským ponorkám.
Turner nesl na svých bedrech velkou odpovědnost a byl si jí plně vědom Věděl, že jednotky, které jeho lodi vezou, jsou jedinými v celém jižním Tichomoří, jimiž je možno posílit zle tísněnou námořní pěchotu na Guadalcanalu. Musel je proto přepravit za každou cenu a také když po rozednění 15. září stál na můstku své vlajkové lodi a sledoval šedivou čáru obzoru, byla jeho tvář vážná a rty pevně sevřeny. V poledne se na obloze objevil průzkumný japonský hydroplán, po nějakou dobu kroužil v bez-
182
rné vzdálenosti mimo dostřel protiletadlových děl a potom mizel. Turner si nyní mohl být jist, že se nepřítel pokusí konvoj napadnout, a určitě není na pochybách, kam směřuje. Zvažoval "ak se zachovat a při pohledu na hluboko ponořené dopravní lodi plně naložené pěšáky, ženisty, děly, nákladními auty, tanky, benzínem, municí a potravinami se ještě víc prohloubily vrásky v jeho výrazném obličeji. Tentokrát nemohl nic riskovat, i když každá hodina a míle, o kterou se přiblížil k cíli, znamenala nesmírně mnoho, musel se nyní dočasně stáhnout, pokusit se nepřítele svést • na falešnou stopu Aby svůj záměr neodhalil předčasně, plul až do setmění v nezměněném kursu a teprve potom obrátil. Propo-čítají-li Japonci podle hlášení průzkumného letounu jeho trasu a vyšlou proti němu bombardéry a nastraží ponorky, najdou jen prázdný oceán.
Zatímco se kontradmirál Turner s těžkým srdcem smiřoval s nežádoucím zdržením, o sto mil dál, mezi ostrovy Saň Cristobal a Espiritu Santo pluly klidnou, šestnáctiuzlovou rychlostí v západním kursu dva operační svazy seskupené kolem Waspu a Hornetu. Wasp, vlajkovou loď kontradmirála Leigha Noyese, obklopovaly čtyři křižníky a šest torpédoborců, pět nebo šest mil vzdálený Hornet chránila bitevní loď North Carolina, tři křižníky a sedm torpédoborců. Byl hezký jasný den, vál svěží jihovýchodní vítr. Na všech lodích námořníci a důstojníci jako nesčetněkrát předtím vykonávali určené práce, střídaly se služby, jedni přicházeli na bojová stanoviště, jiní odcházeli k několika hodinám odpočinku. Zaběhlá rutina sehraných posádek fungovala jako dobře naolejovaný stroj, vše mělo pevný řád. Trochu vzrušení způsobil krátce po rozednění radiolokátor, když ohlásil přítomnost japonského průzkumného letounu. Kontrola stíhací ochrany urychleně do udaného prostoru vyslala dvě stíhačky, které čtyřmo-torový létací

člun Emily sestřelily dřív, než se dostal na dohled operačních svazů. Na letových palubách parkovala připravena k okamžitému vzletu plně vyzbrojená letadla s nádržemi naplněnými benzínem. Nic však zatím nenasvědčovalo tomu, že by
183
svazy byly ohroženy. Letecké zajištění měly pro tento den na starosti palubní letouny Waspu. Ve 14 hodin 20 minut loď pO. někud zpomalila a obrátila proti větru, aby mohla přistát letadla jež byla ve vzduchu již několik hodin, a nová směna aby mohla vzlétnout. Osmnáct střemhlavých bombardérů a osm stíhaček odstartovalo a hned nato tři bombardéry a osm stíhaček dosedlo Výměna stráží proběhla bez nejmenších potíží a velitel Waspu kapitán Forrest P. Sherman dal kormidelně příkaz k návratu na původní kurs a strojovně na původní rychlost. Celou operaci sledoval poručík Takaiči Kinaši, velitel japonské ponorky 1-19, která se sesterským plavidlem 1-15 hlídkovala v těchto vodách. Ponořenou 1-19 dosud nezaznamenal akustický lokátor na žádném ze šesti torpédoborců kroužících kolem Waspu a poručík Kinaši v pravidelných intervalech vysunoval periskop, aby obhlédl situaci, a jinak trpělivě čekal na svou příležitost. Ta přišla ve chvíli, kdy letadlová loď zpomalila, aby umožnila přistání a start hlídkovým letounům. Ponorka vypálila čtyři torpéda, poté rychle klesla do hlubiny a prchala do bezpečí. Byly 2 hodiny 45 minut odpoledne.
Hlídky na Waspu zahlédly bílé stopy torpéd a vyvolaly poplach v okamžiku, kdy se loď vracela na původní kurs. Čtyři nálože, každá nesoucí půl tuny razantní výbušniny, se rychle blížily z jihozápadu k pravoboku letadlové lodi, tři stupně před její přícF Kapitán Sherman bleskurychle přikázal plný obrat kormidla vpravo, bylo však už pozdě. Tři torpéda trup zasáhla, čtvrté minulo, neškodně podplulo pod kýlem torpédoborce Lansdowne a zmizelo v moři.
Strašlivá síla explozí otřásla velkou letadlovou lodí jako nejprudší uragán. Řada letounů zaparkovaných na letové a hangárové palubě byla vymrštěna a po dopadu se u většiny z nich rozbily podvozky, jiné se uvolnily, narážely na sebe a drtily námořníky, kteří se jim dostali do cesty. Ve strojovně se těžké generátory vytrhly z uložení a převrátil se hlavní; ovládací panel. Současně vypukly rozsáhlé požáry a plameny postupovaly k letadlům s nádržemi plnými benzínu a k pohotovostním skladištím munice.
tože ve chvíli zásahu začínalo tankování letounů, které právě
•'stály tisíce litrů benzínu se rozlily po palubě a v mžiku se
měnily v planoucí ohnivé jazyky. Otřesy trupu způsobily narušení
hlavního rozvodu vody, což silně ztížilo práci protipožárních čet,
navíc velkými otvory v roztrženém boku se do podpalubí nahrnuly stovky tun vody a loď se silně naklonila na pravobok.
Naštěstí zůstal nedotčen komunikační systém, a můstek tak měl stále zachováno telefonní spojení se strojovnou, místností pro kormidelní stroj na zádi i s řídícím centrem záchranných prací. Kapitán Sherman přikázal snížit rychlost na deset uzlů a obrátil Wasp tak, aby vítr z pravoboku mohl odhánět plameny a kouř od těch částí lodi, jež nebyly ohněm zasaženy. První strojní důstojník, který se v době zásahu zdržoval ve strojovně, okamžitě učinil opatření k vyrovnání náklonu. Nafta z nádrží na pravoboku počala proudit na levobok a zakrátko se nakloň podařilo snížit na čtyři stupně. Současně elektromechanici a strojničí horečně pracovali na opravě generátorů a ovládacího panelu Bylo totiž životně důležité, aby zůstala zachována plynulá dodávka elektřiny. V případě, že by vysadil elektromotor otáčející těžkým kormidlem, loď by se stala neovladatelnou a po změně jejího postavení by hrozilo stovkám námořníků zadušení oblaky hustého černého kouře.
Zatímco celá posádka Waspu nasadila všechny síly do boje se šlehajícími plameny a vodou, která zalila část podpalubí, o pět mil dál na severovýchod se schylovalo k další tragédii Velitel druhé japonské ponorky 1-15 viděl hořící Wasp a nehodlal se nechat zahanbit. Za cíl si vybral Hornet kapitána Charlese P. Masona. Opět vyvrhly torpédomety čtyři torpéda, která se několik metrů pod hladinou ve vějířovité formaci řítila splnit své ničivé poslání I když byla zamířena na Hornet jako na nejvýznamnější cíl, obsluha torpédometů na 1-15 neměla tu přesnou mušku nebo štěstí jako jejich kolegové na 1-19. Hornetu se vyhnula a oběťmi se stala plavidla letadlovou loď doprovázející.
Svaz vedený Hornetem byl před hrozícím nebezpečím varován detonacemi a oblaky kouře, které se zvedly nad Waspem. Po
184
185
nějakou dobu však nebylo jasno, zda příčinou výbuchů a požárů je nepřátelský útok nebo neštěstí při přistávání palubních letou-nu. Až varování vysílané torpédoborcem Lansdowne pochybnosti vyjasnilo, naneštěstí je však nezachytily

všechny lodi ze skupiny Hornetu. Teprve vlajka, jež vylétla na stožár torpédoborce Mu-stin a oznamovala torpédový útok, vyvolala všeobecný poplach. Hlídka na Mustinu, který plul na levoboku Hornetu, zahlédla stopu blížícího se torpéda vlevo před přídí. Současně s varovnými signály provedl torpédoborec bleskurychlý obrat vlevo, stejně jej však zachránilo jen velké štěstí, podobně jako před několika minutami Lansdowne ve skupině Waspu. Japonské torpédo s ponorem nastaveným k útoku na velké lodi pod Mustinem proklouzlo, aniž došlo k nárazu. Torpédoborec sice pohromě unikl, ale o pouhých 500 metrů dál plující bitevní loď North Carolina, přestože se její velitel pokoušel o úhybný manévr ze všech sil, svému osudu neušla. 38 OOOtunový kolos nedokázal během dvaceti nebo třiceti vteřin, jež torpédo potřebovalo k překonání půlkilo-metrové vzdálenosti, z jeho dráhy uhnout a ve 14 hodin 52 minut sloup ohně na levoboku v přední části bitevní lodi oznámil další japonský úspěch. Šest metrů pod čarou ponoru torpédo vyrvalo devět a půl metru dlouhý a pět a půl metru široký otvor. Současné bylo protrženo několik vodotěsných přepážek a zaplaveny čtyři komory. Loď se naklonila o pět a půl stupně.
North Carolina, uvedená do služby před rokem, však prokázala, že pokud nemá exploze torpéda za následek výbuch uskladněné munice a vznik nezvládnutelných požárů, nestačí sama o sobě k tomu, aby byl zpečetěn osud moderně konstruované velké bitevní lodi, i když v jejím trupu zeje otvor, kterým by pohodlně projely tři lokomotivy vedle sebe. Velitel kapitán Geor-ge H. Fort nařídil zaplavení předních muničních skladišť, menší požár v podpalubí byl rychle lokalizován a během necelých šesti minut se podařilo vyrovnat i nakloň lodi. North Carolina vůbec neopustila své místo ve formaci a pokračovala dál rychlostí 25 uzlů.
První z japonských torpéd vypálených 1-15 se tedy zabořilo do hoku North Caroliny. Druhé zahlédla o dvě minuty později po--ádka torpédoborce O'Brien, plujícího několik set metrů před oříd bitevní lodi. Následoval rychlý obrat doprava a ocelový doutník torpédoborec minul o pouhé tři metry. Zatímco jednomu nebezpečí loď unikla jen o zlomek vteřiny, zpozoroval dělostřelecký důstojník ze svého stanoviště nad můstkem další torpédo. Vykřikl varování, ale velitel tentokrát už nedokázal změnit kurs včas, torpédo zasáhlo příď. Zaduněl výbuch, torpédoborec se po celé délce otřásl prudkou vibrací, ocelové nosníky a pláty skřípaly, muži padali a na okamžik se zdálo, že se loď musí v následující vteřině rozpadnout na kusy. V přídi zel obrovitý otvor rozšklebený jako žraloci tlama. Naštěstí vodotěsné přepážky vydržely a nepustily mořskou vodu dál do podpalubí a nevznikl ani požár. Když záchvěvy ustaly a posádka se vzpamatovala z šokujícího momentu výbuchu, velitel zjistil, že nejdůležitější mechanismy zůstaly nepoškozeny a torpédoborec je přes zdemolovanou příď schopen plout rychlostí až šestnácti uzlů.
Zbývajících dvanáct torpédoborců obou operačních svazů zahájilo horečný lov na oba japonské podmořské čluny, Z hladiny se zvedaly k obloze gejzíry vod po explozích hlubinných pum, obsluhy akustických lokátorů napjatě sledovaly, kdy se ve sluchátkách ozve signál, hlídky na palubách pozorně obhlížely hladinu pro případ, kdyby se objevil periskop či trosky nebo olejové skvrny oznamující, že ponorka byla zasažena. Bohužel vše nadarmo, oběma ponorkám se podařilo ze stahující se smyčky uniknout. Posádka 1-15 se však z úspěchu neradovala dlouho. Už 2. listopadu 1942, jižně od ostrova Saň Cristobal, ji poslal ke dnu americký torpédoborec McCalla. 1-19 potkal stejný osud o rok později u atolu Makin v Gilbertově souostroví.
Zatímco torpéda 1-15 řádila mezi plavidly svazu Hornetu, požáry zuřící na letadlové lodi Wasp se přes veškeré heroické úsilí posádky nedařilo zvládnout, naopak nabývaly na síle. Oranžové plameny šlehaly stále výš a z paluby se valily další mraky kouře. Ve tři hodiny odpoledne zaburácela strašlivá exploze, vybuchla část
186
187
1
uskladněných pum. Zasáhla i můstek, kde zabila několik mužů, a kontradmirál Noyes unikl smrti jen o vlas. Tlaková vlna jej vrhla proti stěně, kde zůstal ležet s popálenou tváří a hořícím oděvem. Jen rychlý zásah přispěchavších důstojníků jej zachránil Kapitán Sherman přikázal opustit můstek, naplněný jedovatými plyny a kouřem, a sám se přemístil na nouzové řídící stanoviště na zádi. Ve chvíli, kdy tam dorazil, zaburácel druhý výbuch na hangárové palubě. Byl tak silný, že i těžká konstrukce výtahu č 2, kterým se vyvážely letouny na letovou palubu, se nadzvedla o několik metrů a s třeskotem dopadla v troskách zpět.
Nejrozsáhlejší požár zachvátil prostory na přídi. Zdálo se, že nikdo nemůže zůstat naživu v pekelné výhni, jež se tam rozpoutala. Výbuch japonských torpéd

sice nepřežil žádný z důstojníků a námořníků zdržujících se v kabinách a ve společenské místnosti, které se nacházely v těsné blízkosti místa exploze, avšak mnoha mužům ze vzdálenějších kabin a ze stanovišť protiletadlových děl se podařilo uniknout na hangárovou palubu. Tam, napůl zadušeni, vedli zoufalý zápas s dotírajícími plameny. Několik zbylých protipožárních hadic nebylo k ničemu pro slabý nebo vůbec žádný tlak vody a neuspěl ani pokus přehradit ohni cestu navlhčenými velkými plachtami. Navíc praskot požárů a neustávající exploze rozpálené munice znemožňovaly předávání rozkazů a záchranné úsilí vůbec nebylo možno koordinovat. Dva mohutné výbuchy, z nichž první málem zabil kontradmirála Noyese, s konečnou platností*zmařily úsilí několika desítek mužů na hangárové palubě, zejména poté, co se přední výtahová šachta změnila v jícen sopky a ocelové pláty se začaly rozpalovat do ruda. Zbývala už jen jediná možnost k záchraně holých životů – rychle se vrhnout do moře. Pohled na hladinu, která byla podél celé přídě pokryta hořící naftou a olejem, však bral odvahu i těm nejstatečnějším. Jen stále sílící hrozba upálení zaživa nakonec přece jen zoufalé muže přiměla skočit a pokusit se hořící pruh vody podplavat. Většině z nich se to podařilo.
Poté, co obdržel hlášení o rozsahu škod, stavu, v němž se loď nachází, a beznadějnosti záchranných prací, musel vzít kapitán
Sherman na vědomí neúprosný fakt, že Wasp je odsouzen k zániku Se souhlasem kontradmirála Noyese nařídil v 15 hodin 20 minut loď opustit.
I když se celá příď, nástavby, letová i hangárová paluba změnily v rozpálenou pec, strojovna stále ještě ničivými plameny zachvácena nebyla. Kromě potíží s přívodem elektřiny a s párou, jež unikala z poškozeného kondenzátoru, neměli strojničí a mechanici vůbec představu, jak je situace vážná a co se děje nahoře. Rozkaz opustit loď je proto úplně překvapil a první strojní důstojník korvetní kapitán Ascherfeld si zpětným dotazem u kapitána ověřoval, zda nedošlo k omylu, jestli má skutečně se svými muži strojovnu opustit. Pochopili, až když vystoupili na hangárovou palubu a pohlédli tváří v tvář peklu. I za této situace proběhla evakuace posádky spořádaně a bez známek paniky. Důstojníci řídili spouštění zraněných na záchranné vory, potom následoval zbytek posádky a v 16 hodin jako poslední opustil loď kapitán Sherman. Trosečníky z hladiny posbíraly doprovodné torpédo-borce a veliteli Lansdowna připadl úkol, který mu zcela určitě nikdo nezáviděl: Waspu, který nyní hořel jako obrovitá pochodeň, zasadit ránu z milosti. Lansdowne se přiblížil a odpálil pět torpéd. Všechna zasáhla pravobok letadlové lodi, tři z nich explodovala Víc nebylo třeba. Hrdý Wasp, který přežil všechny nájezdy německých ponorek v Atlantiku a ve Středomoří a o němž britský premiér Churchill prohlásil, že mu ostrov Malta děkuje za záchranu, se ve 21 hodin 15 září 1942 potopil v pozici 12 stupňů 25 minut jižní šířky a 164 stupně 8 minut východní délky, asi 250 mil severovýchodně od ostrova Espiritu Santo. Z 2247 mužů posádky 193 zahynuli a 366 bylo zraněno. Z 25 palubních letounů, jež se v okamžiku torpédování nacházely ve vzduchu, všechny kromě jednoho přistály na palubě Hornetu.
Za soumraku odplula poškozená North Carolina doprovázená dvěma torpédoborci na základnu Tongatabu a potom do Pearl Harboru, kde byla opravena a současně opatřena další a výkonnější protiletadlovou výzbrojí. Bitevní loď tedy z nepříjemného setkaní s japonskými ponorkami vyvázla celkem dobře, daleko
188
189
horší osud potkal třetí zasažené plavidlo – torpédoborec O'. Brien. Ten byl již ve čtyři hodiny odpoledne odeslán na Espintu Santo, kam dorazil příštího dne. Po provizorním záplatování rozbité přídě odplul do Noumey, kde kotvila dílenská loď, jejíž posádka poškozený trup ještě dál vyspravila. Po prohlídce vydal námořní konstruktér oficiální prohlášení potvrzující, že loď Je v natolik dobrém stavu, že může odplout do doků na západním pobřeží Spojených států ke generální opravě. Odborník se však tragicky zmýlil. Exploze japonského torpéda způsobila takovou vibraci hlavního kýlového nosníku, že z hlediska podélného pnutí byla jeho odolnost podstatně snížena, a loď nebyla schopna absolvovat dlouhou plavbu. Po 2800 mílích cesty se provizorní posilující konstrukce uvolnila, a přestože torpédoborec pokračoval v plavbě sníženou rychlostí, obšívka začala praskat, do podpalubí pronikala voda a 19. října poblíž Samoy se loď rozlomila na dvé části a potopila.
Střetnutí s japonskými ponorkami v odpoledních hodinách 15. září mělo pro akceschopnost Tichomořského loďstva velmi vážné důsledky. Potopení Waspu znamenalo, že po poškození Enterprise a Saratogy došlo v průběhu tří týdnů k vyřazení třetí americké letadlové lodi. Američanům zůstával v jižním Tichomoří jen Hor-net. Přitom Japonci, přes ztráty, které utrpěli v bitvě u Midwaye, byli v případě potřeby stále schopni nasadit dvě těžké letadlové lodi a několik

lehkých. Pokud šlo o bitevní lodi, vznikla situace přímo katastrofální – po poškození North Caroliny zůstal Američanům v celém Tichomoří pouze Washington jako jediná akceschopná moderní bitevní loď. Ani vyřazení torpédoborce O'Brien nebylo v tu dobu možno považovat za zanedbatelné. O'Brien byl vybaven výkonnými protiletadlovými bateriemi a Hornetu poskytoval významnou ochranu, kterou letadlová loď citelně postrádala v následujících bojích.
Potopení Waspu mělo ještě dohru. Když velitel jihotichomoř-ské oblasti viceadmirál Ghormley postupoval admirálům Nimit-zovi a Kingovi zprávu velitele operačního svazu kontradmirála
NJoyese o ztrátě lodi, v přiloženém stanovisku prakticky činil Noyese za ni odpovědným. Napsal: »Je potřeba si povšimnout, že Wasp zůstával v prostoru vymezeném přibližně 140 mílemi ve směru jih–sever a 170 mílemi ve směru východ–západ od 5 hodin ráno 12. září do 14.45 hodin 15. září. Během této doby křižoval svoji původní trasu dvanáctkrát. Protože se svaz zdržoval v tomto poměrně malém prostoru po více než tři dny, umožnil tím nepřátelským ponorkám zaujmout pozici výhodnou pro útok. Je zřejmé, že by letadlové lodi – pokud jejich poslání takové riziko nevyžaduje – neměly zůstávat v témže prostoru po delší dobu, nacházejí-li se tam nepřátelské ponorky.*
Noyes na svoji obranu uváděl: »Porovnání s mapami zachycujícími pohyb Waspu prokazuje, že zmiňovaný prostor se ve směru východ–západ prostírá v délce 300 mil, a ne uváděných 170 mil. Navíc Wasp byl napaden více než 150 mil od nejbližšího místa překročení předchozí trasy plavby a v oblasti, jíž loď neproplou-vala ani její nepřiblížila předtím.*
Ghormley dále Noyese vinil, že v kritické době Wasp neplul dostatečně vysokou rychlostí a že nekličkoval. Noyes namítal, že ve chvíli, kdy byla letadlová loď torpédována, vzlétaly a přistávaly palubní letouny, což je možné jen tehdy, když se přizpůsobí kurs směru vanoucího větru. Přitom ovšem není možno kličkovat.
Velitel Tichomořského loďstva pověřil kontradmirála Johna F. Shafrothe podrobným vyšetřením všech okolností, za nichž ke ztrátě Waspu došlo. Nimitz poté, co prostudoval Shafrothovu závěrečnou zprávu, celou záležitost uzavřel konstatováním, že »žádné osoby nelze vinit nebo kárat za ztrátu lodi*. Dal tedy Noyesovi plnou satisfakci.
V době, kdy se u Espiritu Santa potápěl Wasp, byl kontradmirál Kelly Turner se šesti velkými dopravními loďmi stále ještě na moři daleko od Guadalcanalu. Zásadní změna kursu, kterou musel provést, aby se vyhnul vysoce pravděpodobnému nepřátelskému útoku, původní plány silně narušila. Turner však nemohl v tropických vodách křižovat věčně, ani to nebylo bez nebezpečí, navíc posily na ostrov musel dopravit stůj co stůj. Dne 16. září

rozhodl, že 18. za úsvitu, přistane u gaudalcanalských břehůj Štěstí tentokrát stálo na jeho straně. Spadla mlha, její Sed chuchvalce se válely nízko nad hladinou a skryly konvoj přec) slídivýma očima jak nepřátelských ponorek, tak průzkumných letounů. Silné uskupení japonských hladinových plavidel, kter se po několik dnů zdržovalo severně od Guadalcanalu, odplulo k Rabaulu a k Truku, navíc MacArthurovy létající pevnosti ve* stejnou dobu několikrát napadly rabaulské letiště, čímž na čas japonským bombardérům znemožnily rozsáhlejší bojovou činnost. Turner díky této souhře šťastných okolností, nikým neobtěžován, těsně před šestou hodinou ranní dne 18. září dovedl konvoj k pobřeží u Lungy. Za několik minut začalo vyloďování. Čtyři tisíce mužů 7. pluku námořní pěchoty nastupovalo do výsadkových člunů, za nimi se z bezedných útrob dopravních lodí vykládaly zbraně, potraviny, munice, tanky a děla. Zarostlí Vandegriftovi vojáci to vše sledovali ze břehu a námořnictvo si u nich konečně napravilo reputaci notně pošramocenou »zrád-nýrm odplutím 9. srpna: po řadu týdnů, jež následovaly, nemohli důstojníci a muži 1. divize námořní pěchoty, zanechaní na nevlídném ostrově bez dostatečné výzbroje, potravin a léků, přijít námořníkům na jméno.
Vykládka trvala dvanáct hodin. Mezitím torpédoborce Mons-sen a MacDonough odpluly na východ, k části pobřeží obsazené nepřítelem, a jejich 127mm děla po několik hodin pálila do hustého porostu skrývajícího Kawagučiho oddíly jednu salvu za druhou. Námořní pěchota ostřelování kvitovala s velkým zadostiučiněním. Konečně Japonci jednou zažívají na vlastní kůži to, čím častovali unavené pěšáky téměř každou noc! Po setmění zvedly lodi kotvy a vydaly se na zpáteční plavbu k Espiritu Santu a Noumée. S sebou odvážely nemocemi a ztrátami značně oslabený 1. výsadkový prapor.
Po příjezdu 7. pluku si mohl generálmajor Vandegrift konečné trochu vydechnout. Stále sice ještě neměl dostatek prostředku k rozvinutí rozsáhlejších ofenzivních akcí, mohl však přejit
k taktice, kterou nazval »aktivní obrana*. V praxi to znamenalo znepokojování

nepřítele drobnými výpady a menšími akcemi, které však nesměly vést k neuváženému hazardování, neboť hlavní síly musely zůstat zachovány, aby odrazily nový japonský nápor, protože nikdo nepochyboval, že k němu dříve nebo později dojde.
Vandegriftovu štábu nezůstalo utajeno soustřeďování nepřátelských vojsk západně od reky Matanikau, a protože nebylo radno Japoncům dovolit, aby se v tomto prostoru pevně uchytili, schválil generál plán operace zaměřené na napadení jejich pozic a způsobení co největších ztrát na lidech i materiálu. Velením byl pověřen nový velitel 5. pluku, nyní již na plukovníka povýšený Merritt Edson, který před několika dny tak úspěšně hájil Krvavý hřeben. Protože čelný útok proti japonské obranné linii by byl s určitostí draze zaplacen – tamní terén byl jako stvořený pro obranu, v podstatě šlo o řadu strmých, džunglí porostlých kopců a hřebenů – předpokládal plán provedení obchvatného manévru a útok z jihu, z nitra ostrova. Dne 23. září byla operace zahájena, a ne zrovna šťastně.
1. prapor sedmého pluku námořní pěchoty, vedený podplukov-níkem Lewisem Pullerem, měl projít po úbočích několika za sebou následujících hřebenů vzdálených deset kilometrů jihozápadně od Hendersonova letiště a na vhodném místě ve vnitrozemí přebrodit řeku Matanikau. Přestože generál Vandegrift, jeho štábní důstojníci i plukovník Edson, který zbudoval svoje velitelské stanoviště u ústí řeky, měli již řadu příležitostí seznámit se se záludnostmi guadalcanalského terénu, přece jen dostatečně neodhadli, jak nesmírné obtíže budou přesun jednotek provázet. Pulle-rovi muži dosáhli reky zcela vyčerpáni a v tu chvíli na ně udeřily japonské předsunuté hlídky, opírající se o dobře maskovaná a výhodně umístěná postavení. Puller utrpěl značné ztráty, ale reku nepřekročil. Postupoval proto podél jejího toku dál k ústí v naději, že najde výhodnější místo. V noci na 26. září dosáhl pobřeží, stále ještě na východním břehu řeky.
Druhý útočný proud tvořil 1. úderný prapor, v jehož velení vystřídal Edsona podplukovník Samuel B. Griffith. Prapor postu-
192
193
poval opačným směrem než Puller, proti proudu řeky; měl dosáhnout provizorního přemostění z klád nazvaného Japonský mo^t a tam Matanikau přejít. I Griffith se dostal do vážných potíží Ještě než dorazil k Japonskému mostu, snesl se na jeho vojáky příval kulometné a minometné palby. Řada mužů byla zraněna nebo zabita, mezi padlými byl i major Kenneth Bailey, který byl za mimořádné hrdinství prokázané v bitvě o Krvavý hřeben vy-znamenán Medailí cti, nejvyšším americkým vyznamenáním udělovaným Kongresem.
Jedinou možnost jak se dostat dobře zakopaným Japoncům na kůži skýtal obchvat přes příkrý, hustě porostlý kopec. Griffith ponechal na břehu řeky jen část praporu a s většinou vojáků čtyři hodiny šplhal po strmém srázu. Jeho záměr nezůstal nepříteli utajen, a když po dechu lapající Američané konečně dosáhli vrcholu, přivítala je hustá palba z automatických zbraní. Jedním z prvních vážně zraněných byl podplukovník Griffith. Postup byl zastaven. Nešťastnou náhodou však došlo při rádiové komunikaci s Edsonovým velitelským stanovištěm k nedorozumění a plukovník měl za to, že Griffith řeku překročil a už se nachází na jejím západním břehu poblíž výběžku Cruz. Nařídil proto, aby Pulle-rův prapor nastoupil do člunů, obeplul ústí řeky a výběžek Cruz, vylodil se a v součinnosti s Griffithem zaútočil na nepřátelská postavení. Současně měl 2. prapor pátého pluku podplukovníka McDougala přebrodit ústí řeky po naplavených pískových dunách a koordinovat svůj postup s Griffithem a Pullerem. I tato akce, vycházející z chybných informací a zahájená v poledne 27. září, skončila neúspěchem.
McDougalovi pěšáci byli soustředěnou japonskou palbou odraženi a těm několika, kterým se podařilo západního břehu řeky dosáhnout, nezbylo než se po krátké době stáhnout zpět. Nejhorší překvapení čekalo 1. prapor sedmého pluku. Ten podle plánu nasedl pod velením majora Othy L. Rogerse do člunů – velitel praporu podplukovník Puller zůstal na Edsonův příkaz na velitelském stanovišti jako jeho zástupce – na určeném místě se vylodil a začal postupovat na jih. Japonci vylodění zpozorovali
194
řipravili námořním pěšákům léčku. Nechali je postoupit asi ˚1 kilometru do nitra ostrova, potom je odřízli od pobřeží aútočili ze všech stran. Hned v prvních minutách boje byl zabit maior Rogers. Zaskočení Američané zaujali kruhovou obranu a zoufale se bránili, byl to nelítostný boj na život a na smrt. Svou roli Ústě sehrála i pověst v té době mezi námořní pěchotou rozšířená, podle níž měli Japonci příkaz zajaté Američany odvést k řece Tenaru a tam je popravit, aby byla smyta pohana způsobená císařské armádě na březích této řeky 21. srpna

rozdrcením oddílů
plukovníka Ičikiho.
Situace obklíčeného praporu se stávala minutu od minuty kritičtější. Poté, co padl radista, zůstal bez spojení s Edsonovým stanovištěm. Pěšáci proto svlékli bílá trička a sestavili z nich na zemi slovo pomoc v naději, že je zahlédne osádka některého z přelétajících letadel. Skutečně zanedlouho se objevil průzkumný letoun z Hendersonova letiště a jeho pilot podal o zoufalém signálu rádiem zprávu do Vandegriftova štábu. Aby však byla míra smůly naplněna až po okraj, přesně ve stejnou dobu podnikly na letiště nálet japonské bombardéry a jedna puma zasáhla divizní radioústřednu. Bylo dočasně přerušeno veškeré spojení a hlášení letounu nebylo vůbec zachyceno.
Podplukovník Puller na základě informací, jež mezitím došly na Edsonovo velitelství, však správně odhadl, že jeho muži se museli dostat do vážných obtíží. V motorovém člunu odjel k Lunžskému výběžku, kde u pobřeží poblíž Kukumu křižoval torpédoborec Monssen, a požádal jeho velitele o pomoc.
Tor-pédoborec, který měl na palubě několik vyloďovacích člunů, okamžitě plnou rychlostí vyplul na západ, k výběžku Cruz. Pro námořní pěšáky, kolem kterých Japonci stále těsněji zatahovali smrtící smyčku, to byla pomoc v hodině dvanácté. Seržant Robert Raysbrook, který ze své dřívější služby znal semaforovou signální abecedu, se zvedl, vyběhl na vyvýšeninu a bez ohledu na neutichající japonskou palbu signalizoval na Monssen zprávu o situaci, v níž se prapor nachází. Z paluby torpédoborce přišel od Pullera příkaz probít se k pobřeží, zatímco lodní děla budou

krýt přehradní palbou. Bylo to zcela neuvěřitelné, ale
RS sbrook, který udržoval spojení s torpédoborcem nepříteli
Hmo před očima, nebyl ani škrábnut, i když každá vteřina
ohla být jeho poslední. Za svůj čin byl vyznamenán Medailí cti.
Zaduněla 127mm děla a granáty dopadly po levé i pravé straně ustupujícího praporu, který se začal probojovávat ke břehu. Pě-váci nesli s sebou své mrtvé a raněné. Nakonec dosáhli pobřeží, kde rozvinuli polokruhovou obranu, a pět člunů z torpédoborce zahájilo evakuaci. Japonci se nechtěli vzdát kořisti, kterou už pokládali za svou. Přes neustálou střelbu lodních děl zahrnuli naloďující se pěchotu zuřivou kulometnou a minometnou palbou. Nezbylo než požádat o pomoc střemhlavé bombardéry z Hender-sonu. Spojení už bylo obnoveno a letouny dorazily ve chvíli, kdy čluny podruhé připlouvaly k pobřeží. Pumy a palubní zbraně bombardérů se připojily ke kanonádě z Monssenu, jež pokračovala, dokud poslední pěšák neopustil pobřeží. Další Medaili cti obdržel posmrtně velitel jednoho z motorových člunů poddůstojník Douglas A. Munro, který střelbou z rozpáleného těžkého kulometu držel dotírající Japonce v šachu tak dlouho, dokud pěchota nenastoupila a čluny se nezačaly vzdalovat od břehu. V tom okamžiku mu střepina miny rozervala hruď.
Za soumraku Monssen své prachem pokryté pasažéry vyložil u Kukumu. První prapor, který jako součást 7. pluku dorazil na Guadalcanal před necelými deseti dny, měl za sebou tvrdý bojový křest, 79 jeho příslušníků padlo nebo bylo zraněno. Plukovník Edson již poznal, že se silami, které má k dispozici, japonskými liniemi neprorazí a každý další pokus by znamenal nové a zbytečné oběti. Rozkázal proto 1. údernému praporu, který se dosud potýkal s nepřítelem v kopcích poblíž Japonského mostu, ustoupit. O půlnoci z 27. na 28. září byly všechny jednotky, jež se účastnily operace zaplacené téměř 70 mrtvými a 125 zraněnými, zpět za vlastními obrannými liniemi. Jediným ziskem bylo nové potvrzení dávno známé zkušenosti, že bez dokonalého průzkumu terénu, informací o rozmístění nepřítele a jeho síle nelze útočit. \

Následujících deset dní Vandegrift věnoval zlepšování obranných postavení. Byly nataženy tisíce metrů ostnatého drátu, položeny miny, vybudována kulometná a dělostřelecká stanoviště zpevněny kryty. Generál se jednak připravoval na japonskou odvetu a jednak, neodrazen neúspěchem prvního výpadu, už chystal další, který měl být zahájen 8. října.
Nezahálel ani velitel 17. japonské armády generálporučík Hjaku-take. Dosud nesplněný rozkaz císařského hlavního stanu přikazující vyhnat Američany z Guadalcanalu jej tížil jako mlýnský kámen. Po krachu Kawagučiho tažení se Hjakutake vrátil k původnímu plánu nasadit do boje o ostrov nejméně 25 000 vojáků vybavených veškerou potřebnou výzbrojí včetně těžkých zbraní. Teď už také daleko přesněji odhadoval nepřátelské síly, poslední zprávy hovořily o 8000

mužů. Štáb 17. armády vypracoval plán, podle kterého měl kontradmirál Tanaka do 11. října přepravit na Guadalcanal 2. (Sendaiskou) divizi generálporučíka Masaoa Marujamy a další jednotky. Generální útok měl být zahájen počátkem druhé poloviny měsíce října a Hjakutake ani nyní neporušil chorobnou tradici sebedůvěry a zpupnosti japonských velících důstojníků; v operačním rozkazu dokonce vybral přesné místo u řeky Matanikau, kam přijde vzdávající se Vandegrift s bílým praporem.
Dne 1. října se v Rabaulu připravovaly k vyplutí jednotky 2. divize. Generálporučík Marujama k nim měl obvyklý proslov, ve kterém bombasticky oznamoval: »Toto bude rozhodující bitva mezi Japonskem a Spojenými státy, bitva, ve které bude rozhodnut vzestup nebo pád japonského císařství. Jestliže při okupaci ostrovů neuspějeme, nikdo by neměl očekávat, že se vrátí do Japonska živ.« Později Američané našli u řady padlých japonských vojáků a důstojníků pečlivě vedené deníky. Záznamy, z počátečních říjnových dnů však zdaleka nehýřily jistotou: a vychloubačným optimismem, v jehož duchu plánovali a promlouvali Hjakutake a Marujama. Naopak čišela z nich deprese j a obavy, že se válečné štěstí začíná odklánět od císařských orlí
198
ů. Japonská armáda totiž již zakusila na moři, ve vzduchu . pevnině trpkou příchuť porážek a i řadový voják si – i když zatím ještě ne dost jasně – začínal uvědomovat tragičnost a zbytečnost krvavé války, do které ho císař a generálové vehnali. Ale daleko horší dny měly teprve přijít.
V prvním týdnu měsíce října tvořily páter amerických sil na Guadalcanalu tři pluky námořní pěchoty: první, pátý a sedmý. Přitom však prapory prvního a pátého pluku měly zhruba 60 procent předepsaných stavů, u sedmého pluku to bylo asi 80 procent. Na ostrově stále ještě zůstával 1. úderný prapor, teď už vedený pouze jako záloha, neboť jeho stav se snížil na necelých 50 procent, a Vandegrift jej hodlal při nejbližší příležitosti evakuo-
vat.
Pokud šlo o Japonce, jejich hlavní síly se nacházely západně od amerických postavení, mezi západním břehem reky Matanikau a vesnicí Kokumbona. Byly to především jednotky 2. divize, jejichž značná část spolu s velitelem divize generálporučíkem Marujamou už přibyla na ostrov. Aby dostaly zle otřesené oddíly Kawagučiho a zbytky bývalého Ičikiho pluku možnost zotavit se, byly staženy do týlu, kde zajišťovaly obranu pobřeží.
Východně od amerických pozic u ústí řeky Gurabusu, asi 30 mil od Lunžského výběžku, domorodí pozorovatelé zjistili dvě malá japonská uskupení. Generálmajor Vandegrift, který nechtěl z této strany zažít žádné nepříjemné překvapení ve chvíli, kdy by je mohl nejmíň potřebovat, stáhl z Tulagi dvě roty 2. pluku námořní pěchoty pod velením podplukovníka Roberta E. Hilla a uložil mu nepřátelské oddíly na východě zlikvidovat. Hill přistál v noci 9. září na Guadalcanalu a za svítání 11. září zaútočil na první skupinu Japonců. Zničil ji a v odpoledních hodinách napadl druhou. Tam se sice většině japonských vojáků podařilo včas uprchnout do džungle, zanechali však na místě skoro všechnu výzbroj a výstroj, takže zůstali nyní v pralese s prázdnýma rukama, prakticky neschopni bojové akce. Hill, spokojený s tímto výsledkem, se přesunul zpět k Lunze. Ztratil jen jednoho muže.
199
Soustřeďování nepřátelských sil na západě nedopřávalo Van-degriftovi klidu. I když neměl prostředky k rozsáhlé ofenzívě hodlal na Japonce dál dorážet v rámci svých zatím omezených možností. Zejména se chtěl pevně zachytit na východním břehu u ústí řeky Matanikau, kudy vedla k Lunze jediná přístupová cesta použitelná i pro tanky a těžká kolová vozidla.
Dne 7. října ráno se vydalo pět praporů námořní pěchoty na pochod. Dva prapory 5. pluku plukovníka Edsona se držely při pobřeží a mířily k ústí řeky. První a druhý prapor 7. pluku námořní pěchoty podplukovníků Pullera a Hannekena a třetí prapor 2. pluku podplukovníka Whalinga směřovaly proti proudu řeky k Japonskému mostu. 8. října ráno mělo všech pět praporů současně překročit řeku a za podpory letounů z Hendersonu japonská postavení napadnout. Tropický déšť, jenž se spustil v noci na 8. října, však udělal čáru přes rozpočet. Břehy Matanikau se změnily v močál a ani letouny nemohly odstartovat. Edso-novi, který celé operaci velel, nezbylo než její začátek odložit o čtyřiadvacet hodin. Celý den vyčkávali na kůži promočení pěšáci ve výchozích postaveních a proklínali Guadalcanal, počasí a hlavně Japonce. Ti samozřejmě o pohybu amerických jednotek věděli, počkali do setmění a potom s obvyklým zuřivým pokřikej zaútočili na postavení druhého praporu ručními granáty a palboj z pušek a lehkých kulometů. Téměř hodinu trval boj muže pro' muži, než se námořním pěšákům podařilo nepřítele zastavit. Pí tom už byl až do rána klid.

Za rozbřesku 9. října přešly řeku tři prapory po provizo: ním, z kmenů palem zbudovaném mostě a na západním břehj zamířily třemi proudy doprava, k pobřeží. Nejdále na z; pád, proti výběžku Cruz, se prodíral po zarostlých pahorcíc první prapor podplukovníka Pullera, a ten jediný také narazí na nepřítele. Předsunutá hlídka objevila ve dvou širokých st žích utábořené jednotky čtvrtého pluku plukovníka Nakagum I Japonci se totiž připravovali k přechodu řeky Matanikau, hodí li zajistit pro hlavní síly svého dělostřelectva vhodná post ení, z nichž by mohli ostřelovat Hendersonovo letiště. Na
200
201
guma zřejmě nebyl nikým o americkém postupu informován a teď uvízl v pasti. Puller okamžitě požádal o zásah divizní dělostřelectvo, kterému poskytl přesné údaje, a zakrátko začala 105mm děla, k nimž se přidaly Pullerovy minomety, zasypávat zaskočeného nepřítele přívalem granátů a min. Puller telefonem korigoval palbu, jež byla smrtelně přesná. Na hlavy Nakagumových vojáků se snesla vražedná smršť a vůbec se nezmohli na účinnou obranu, protože jednak útok z vnitrozemí neočekávali, takže měli svoje těžké kulomety a minomety obráceny k pobřeží, jednak je náhlost přepadu úplně demoralizovala. Když se nyní v panice a hrůze snažili uniknout a šplhali po úbočích nahoru, na hřebenech je kosili Pullerovi kulometčíci. Ti, co zůstali živi, padali zpět do strží, kde rozsévala smrt neslábnoucí dělostřelba. Znovu a znovu se japonští vojáci zvedali a znovu se opakovaly drastické scény. Tato jatka trvala, dokud v kulometných pásech zbývaly náboje. Potom už vlastně ani nebylo na koho střílet, ve strží ch a na jejich úbočích zůstalo na 700 mrtvých Japonců. Odpoledne se začaly americ prapory stahovat, kromě dvou, které zůstaly strážit ústí řeky.
l
9.
BITVA U MYSU ESPERANCE
202
Před půlnocí z 9. na 10. října vystoupil z vyloďovacího člunu a poprvé vkročil na půdu Guadalcanalu velitel 17. japonské armády generálporučík Harujoši Hjakutake, aby se osobně ujal řízení dalších operací. Spolu s ním dorazil i velitel dělostřelectva 17. armády generálmajor Todaši Sumijoši. Hned po přistání musel Hjakutake vyslechnout nepříjemné hlášení. Marujamův důstojník mu referoval o zmasakrování Nakagumova pluku. Hjakutake však zůstal klidný. Věděl, že 11. října má připlout další část posil a do 15. října má být na ostrově celá 2. divize. V tuto chvíli naloďovala na ostrově Shortland posilová skupina kontrad-mirála Takadžiho Džošimy, tvořená mateřskými loďmi pro hy-droplány Čitose a Nišin a šesti torpédoborci, tisíc vojáků, děla, houfnice, traktory, munici a zásoby. Její bezpečnou plavbu a klidné vyloděni měla napadením amerických pozic u Lungy zajistit bombardovací skupina složená z těžkých křižníků Aoba, Kinugasa, Furutaka a dvou torpédoborců vedená kontradmi-rálem Aritomem Gótóem.
203
Hjakutake nechtěl skončit jako Ičiki a Kawaguči. Nový útok měl být zahájen až po soustředění dostatečných sil a potřebné techniky. Námořnictvo se mělo na přímý pokyn admirála Jarna-mota postarat o včasnou přepravu vojsk i materiálu.
Ve stejnou dobu na základně v Noumée nastupovalo na dopravní lodi McCawley a Zeilin 2840 důstojníků a mužů 164. pěšího pluku divize Americal. Viceadmirál Ghormley předpokládal, že nepřítel se pokusí důležitý konvoj směřující ke Guadalcanalu napadnout, proto mu zajistil silnou ochranu, i když přitom musel nasadit prakticky všechny lodi, které měl. Přímé krytí obstarávaly jako obvykle torpédoborce kontradmirála Turnéra, nepřímé bylo svěřeno dokonce třem námořním uskupením: operačnímu svazu kontradmirála Murraye soustředěnému kolem letadlové lodi Hornet, druhému operačnímu svazu pod velením kontradmirála Leeho s novou bitevní lodí Washington a třetímu svazu kontradmirála Normana Scotta tvořenému těžkými křižníky Saň Francis-co a Salt Lake City, lehkými křižníky Boise a Helena a torpédo-borci Farenholt, Buchanan, Laffey, Duncan a McCalla.
Konvoj vyplul 9. října. Kurs vedl kolem ostrova Saň Gristobal, potom na západ Lenžským kanálem a ráno 13. měly lodi dorazit k Lunze. Pokud šlo o svazy nepřímého krytí, Hornet zaujal postavení asi 180 mil jihozápadně od Hendersonova letiště, Washington křižoval asi 50 mil východně od ostrova Malaita a Scottovy křižníky byly umístěny poblíž Rennelova ostrova. Kontradmirál Scott, jehož admirálská vlajka vlála na těžkém křižníku Saň Fran-cisco, dostal od Ghormleyho rozkaz postupovat při ochraně kon-voje ofenzivním způsobem, vyhledat a napadnout nepřítele.
Norman Scott zastával před válkou a na začátku války významné funkce ve

Washingtonu. Po jejím vypuknutí tak dlouho neúnavně dorážel na svoje nadřízené, až prosadil žádost o přidělení k bojovým jednotkám, a současně s povýšením na kontradmirála byl odeslán na jihotichomořské válčiště. Ghormleyho jasný a stručný rozkaz, který nyní těsně před vyplutím obdržel, plně vyhovoval jeho útočnému pojetí boje. Scott svůj 64. operační svaz
řipravil dobře. V předchozích třech týdnech svaz prošel áročným výcvikem. Scott držel posádky lodí na bojových stanovištích od soumraku do rozednění a znovu a znovu procvičoval různé variace nočních bojových akcí, ve kterých zatím měli pověst mistrů Japonci. Kontradmirál byl přesvědčen, že s největší pravděpodobností se s nepřítelem střetne v noci, a chtěl udělat vše pro to aby 64. operační svaz obstál dobře.
Měl v úmyslu se v první fázi plavby držet mimo dosah japonských letounů, a teprve v odpoledních hodinách dne 11. října se přibližovat k severozápadnímu pobřeží Guadalcanalu tak, aby před půlnocí připlul k ostrovu Sávo, do vod, kterými vedla trasa užívaná japonskými plavidly pronikajícími Štěrbinou do Železného průlivu. Podle připraveného plánu poplují křižníky v koloně, před nimi a za nimi torpédoborce. Při setkání s nepřítelem jej torpédoborce osvětlí světlomety, velká plavidla napadnou torpédy, malá palbou děl. Křižníky zahájí na nepřátelské lodi palbu hlavními děly okamžitě, jakmile je budou mít na dohled, nemusí vyčkávat dalších příkazů. Hydroplány, jež odstartují z palub křižníku, osvětlí nepřátelské uskupení světlicemi. Jestliže bude v nepřátelské sestavě větší počet torpédoborců, vlastní plavidla se rozptýlí, aby je nebylo možno tak snadno ohrozit torpédy.
Velitel 8. japonského loďstva viceadmirál Guniči Mikawa měl v úmyslu vypravovat na Guadalcanal lodi s posilami noc co noc. Zatím to většinou vycházelo, každý lorpédoborec Tokijského expresu přepravoval průměrně 150 vojáků a někdy vylodily i 900 mužů. I když 9. října v noci pět torpédoborců přivezlo bez problémů generálporučíka Hjakutakeho a jeho štáb, o čtyřiadvacet hodin později piloti z Hendersonu zasáhli Tokijský expres naplno. Mikawa dostal strach, že i cenný konvoj plánovaný na 11. října by se mohl setkat s vážnými potížemi, pokud nebude Hendersonovo letiště včas neutralizováno. Požádal proto o zásah velitele 11. svazu námořního letectva v Rabaulu. Velitel svazu viceadmirál Kusaka promptně vyhověl a odpoledne 11. října provedlo 35 japonských bombardérů doprovázených 30 stíhačkami na Hen-

derson nálet. Většina bombardérů sice naštěstí shodila náklad pum neškodně do džungle, obklopující vzletové dráhy, obrana letiště však americké letce zaměstnala natolik, že Gótóovy a Džo-šimovy lodi byly zpozorovány až v pozdním odpoledni, kdy osádka létající pevnosti hlásila dva křižníky a šest torpédoborců mířících Štěrbinou na východ. Krátce nato bylo japonské uskupení zpozorováno ještě dvěma průzkumnými letadly. V 18 hodin 10 minut, kdy byl zaznamenán poslední kontakt, byli Japonci vzdáleni od ostrova Sávo necelých 100 mil. Kontradmirál Scott obdržel první zprávu leteckého průzkumu v 16 hodin. Výpočet ukázal, že nepřítel může být u Savá těsně před půlnocí, Scott proto přikázal zvýšit rychlost 64. operačního svazu na 29 uzlů, hodlal dosáhnout ostrova o něco dříve a připravit Japoncům náležité přivítání. To však americký kontradmirál ještě nevěděl, že piloti průzkumných letounů sice přesně ohlásili polohu a kurs nepřátelského uskupení, ale zřejmě zahlédli pouze posilovou skupinu kontradmirála Džošimy a Gótóovy těžké křižníky jejich pozornosti unikly. Nicméně Scott i Japonci nyní mířili do stejných vod; schylovalo se k námořnímu střetnutí nazvanému bitva u mysu Esperance.
Začalo se stmívat a na palubách lodí 64. operačního svazu svolávaly klaksony a píšťalky poddůstojníků posádky na bojová stanoviště. Zakrátko telefony na můstcích oznamovaly, že baterie děl, střediska řízení palby, strojovny a záchranné čety přešly na plnou bojovou pohotovost. S třeskotem se uzavíraly vodotěsné přepážky a na křižnících připravovali ke startu letouny usazené na katapultech. Brzy zahalila lodi i okolní vody tma bezměsíční tropické noci, jen na vzdáleném obzoru se občas zablesklo. Krátce po jedenadvacáté hodině se operační svaz přiblížil k západnímu pobřeží Guadalcanalu a širokým obloukem jej obeplouval. Bylo slyšet jen šumění vody ubíhající podél lodních boků a rytmus pravidelně pulsujících strojů. Noc jako stvořená pro překvapení Kontradmirál Scott na můstku Saň Franciska, stejně jako desítky dalších mužů na palubách křižníků a torpédoborců, upíral
v. i trnv; kromě odhadů založených na odpoledních výpočtech měl o nepřátelském uskupení žádnou přesnější zprávu. Ve 21 , jjn 30 minut dal snížit rychlost na 25, o něco později na 20 zlu a přikázal katapultovat průzkumné letouny; věděl, jak cenou službu prokázaly viceadmirálu Mikawovi při noční bitvě ve tejných

vodách 9. srpna. Hydraulické zařízení na palubě Saň Franciska vymrštilo dva průzkumné hydroplány z rozjezdových lišt Stejná operace na druhém těžkém křižníků Salt Lake City však skončila neštěstím. Hydroplán se okamžitě po startu vzňal a ve vzdálenosti několika set metrů od lodi se zřítil na hladinu. Hořící letoun se pomalu potápěl, a když explodovaly nádrže naplněné vysokooktanovým benzínem, vyšlehly plameny vysoko k obloze. Mužům na palubách lodí – i když šlo jen o několik minut – připadalo, že trvalo celou věčnost, než vrak letadla zmizel pod hladinou. Zdálo se nemožné, aby nepřítel planoucí vatru nezahlédl.
V tu chvíli se těžké křižníky kontradmirála Gótóa nacházely ve vzdálenosti asi 50 mil severozápadním směrem. Jejich hlídky vzdálený oheň opravdu nepřehlédly, ale Gótó a jeho důstojníci se domnívali, že jde o signál od vlastních jednotek na pobřeží Guadalcanalu nebo z paluby některé lodi dopravní skupiny kontradmirála Džošimy, které se v tuto dobu již měly blížit k místu vylodění. Gótóova vlajková loď dokonce odpověděla signální lampou, její světlo však na amerických lodích nezahlédli. Ani na záblesk světlometu z Aoby nepřišla odpověď. To sice vyvolalo u několika důstojníků podezření, že něco není v pořádku, kontradmirál se však celé záležitosti dál nevěnoval, a tím to skončilo. Ve 22 hodin 28 minut Scott poněkud změnil kurs a mířil přímo k Sávu. O sedm minut později nařídil zaujmout sestavu určenou bojovým plánem. Lodi svazu vytvořily kolonu, v čele pluly v rozestupu 500 metrů tři torpédoborce 12. divize kapitána Roberta G. Tobina Farenholt, Duncan a Laffey, sedm set metrů za nimi v rozestupech po šesti stech metrech křižníky Saň Francisco, Boise, Salt Lake City a Helena, po dalších sedmi stech metrech linii uzavíraly dva torpédoborce 2. divize Buchanan a McCalla.
206
207
Námořníci na bojových stanovištích sotva rozpoznávali siluet\ sousedních plavidel splývající s okolní tmou. Jen občas někdo prohodil dvě tři slova, na všechny dolehlo napětí a pochopitelná nervozita. Dělostřelci u těžkých děl v dělových věžích i u baterií pomocné výzbroje se alespoň mohli zaměstnat prověřováním a zkoušením svých složitých přístrojů, navigátoři zanášeli do map změny kursu a propočítávali pozice, strojničí hlídali hladký chod strojů. Nejhůře se však vlekl čas stovkám mužů na bojových stanovištích, kde nezbývalo než jen čekat, co příští minuty přinesou.
Ve 22 hodin 50 minut hlásil pilot jednoho průzkumného hydro-plánu: » Jedna velká a dvě malé lodi, šestnáct mil od Savá, severně od Guadalcanalu.* Konečně alespoň nějaká informace! V tuto chvíli si však Scott ještě nemohl být ničím jist. Nevěděl, zda jde o nepřátelské nebo vlastní lodi, a jde-li o nepřátelské, kde jsou ty ostatní, o kterých mluvila odpolední zpráva? Až ve 23.25 hodin ohlásil nový typ pátracího radiolokátoru instalovaný na lehkém křižníku Helena první radarový kontakt s nepřítelem, nacházejícím se v poloze 315 stupňů a ve vzdálenosti 15 mil. Novými radiolokátory byly vybaveny pouze křižníky Helena a Boise, na Scottově vlajkové lodi a na ostatních plavidlech byl starší typ a kontradmirál věděl, že Japonci jsou schopni jeho signály zaznamenat a současně i zaměřit vysílající stanici. Užití staršího typu proto zakázal a nyní neměl možnost hlášení z Heleny ověřit. Když zvážil všechny eventuality, rozhodl do doby, než bude zcela jasno, krýt průjezd mezi ostrovem Sávo a severozápadním výběžkem Guadalcanalu, mysem Esperance. Tím získá možnost napadnout nepřátelské uskupení ať už k ostrovu připlouvající nebo se vracející podél jeho pobřeží. Bylo však nutno změnit kurs o plných 180 stupňů. Při provádění obratu došlo ve 23.32 hodin k tomu, že tři torpédoborce plující v čele kolony vytvořily samostatnou linii a pluly nyní podél křižníku a zbývajících dvou tor-pédoborců. Kapitán Tobin na Farenholtu zvýšil proto rychlost, aby opět dosáhl postavení v čele kolony. Často se stává, že při obratu kolony do protikursu nastane podobné porušení formace,
blízkosti nepřítele tím však vznikla velmi nebezpečná situace echybělo mnoho a rozhodla o průběhu bitvy, která se zakrátko
rozpoutala.
Po celých deset minut po provedení obrajtu radiolokátor na Heleně nepřítele sledoval. Poté velitel Heleny kapitán Hoover _ zcela si již jist, že jde o japonská plavidla – informoval Scotta, že nepřítel je vzdálen šest mil v poloze 285 stupňů. Pro velícího admirála nastala další těžká chvíle: od Hoovera obdržel závažnou zprávu, přitom jeho vlajková loď neměla možnost ji potvrdit a dosud nezaznamenala nic, navíc někde ve tmě se nacházely torpédoborce kapitána Tobina, a aby všemu byla nasazena koruna, křižník Boise též hlásil radarový kontakt s nepřítelem, ale nebylo jasno, má-li na mysli lodi či letouny, a oznamoval polohu, která se značně lišila od té, již udala Helena. Bylo však nutno jednat.

Prvně bylo třeba vyjasnit, kde jsou Tobinovy torpédoborce, což Scott učinil rádiovým dotazem. Kapitán Tobin mu potvrdil, že pluje napravo od křižníku a snaží se zaujmout pozici v čele kolony.
Tobin však nevěděl, když odpovídal admirálovi, že Duncan již formaci opustil. Ve chvíli, kdy celá kolona prováděla stoosmde-sátistupňový obrat, střelecký radar na Duncanu ohlásil podezřelý kontakt západním směrem. Kontakt zesiloval, neznámá plavidla byla vzdálena asi 4 míle. Když velitel Duncanu viděl, že Tobi-nův vlajkový torpédoborec Farenholt pokračuje v západním kursu, měl za to, že Tobin vidí totéž co on a přechází do útoku. Zvýšil proto rychlost na 30 uzlů a zamířil nepříteli přímo v ústrety.
Ve 23.43 konečně oznámil radiolokátor na Saň Francisku první záchyt ve vzdálenosti necelé tři míle v poloze 300 stupňů. Opět byl Scott v nejistotě, zda jde o nepřítele nebo Tobinovy torpédoborce. Žádné pochybnosti však neměli na můstku Heleny ani kapitán Hoover, ani jeho důstojníci. Radar nepřetržitě hlásil kontakt, a když se vzdálenost zkrátila na dvě a půl míle, hlídky Wasily na můstek: »Lodi na dohled!* Přestože bitevní plán povoloval velitelům křižníku zahájit palbu podle vlastního uvážení,
208
209
formulace nebyla úplně jednoznačná, a navíc v linii palby Helem se nyní nacházely vlastní torpédoborce. Kapitán Hoover proto stanoveným kódem požádal kontradmirála o souhlas se zaháje-ním palby. Opět, jako již několikrát – a bohužel ne naposled – nastal zmatek. Kód připouštěl dvojí výklad a Scott nepochopil, oč jej Hoover žádá, měl za to, že pouze chce, aby mu byl potvrzen příjem jeho předchozího hlášení. Tak se stalo, že když z můstku Saň Franciska přišla kladná odpověď, Hoover ji považoval ?a udělení souhlasu a ve 23 hodin 46 minut Helena zahájila palbu jak hlavními 152mm děly, tak i 127mm bateriemi. Několik vteřin poté, co děla Heleny vystřelila první salvu, se rozpoutala ohlušující kanonáda. Jako druhý zahájil palbu těžký křižník Salt Lake City a zaměřil svá 203mm děla na nepřátelský křižník na pravoboku vzdálený asi 4000 metrů. Přidala se 152mm děla lehkého křižníku Boise i 203mm děla vlajkového křižníku Saň Francisco, který se soustředil na další japonský křižník plující ve vzdálenosti 4800 metrů. Pozadu nezůstaly ani torpédoborce. Farenholt, nad nímž přelétaly granáty chrlené těžkými děly křižníku, na ně vůbec nebral zřetel a pálil na nepřátelskou kolonu jednu salvu za druhou. Velitel torpédoborce Laffey však nechtěl riskovat, že jej pošle ke dnu vlastní granát; aby loď stáhl z linie palby křižníku, nařídil zpětný chod a provedl ostrý obrat doleva s úmyslem zařadit se za Helenu. Současně svými třemi 127mm děly ostřeloval japonský vlajkový křižník Aoba, zatímco čtvrté dělo vypalovalo osvětlovací granáty. Duncan na svém osamoceném tažení proti nepřátelskému uskupení byl od japonských lodí, které se přibližovaly z obou stran, vzdálen 1500 metrů. Jeho velitel korvetní kapitán Taylor zoufale manévroval, aby se vyhnul palbě vlastních plavidel, a přitom dosáhl postavení vhodného k odpálení torpéd, své hlavní a nejúčinnější zbraně. Za cíl si vybral japonský křižník Furutaka, ale ve chvíli, kdy chtěl dát povel k vystřelení torpéd, provedla nepřátelská loď ostrý obrat a plán torpédového útoku byl pro tuto chvíli zmařen. Torpédoborec vypálil na japonský křižník několik salv a poté přenesl palbu na jeden z nepřátelských torpédoborců
210
S až těžkých křižníku kontradmirála Aritomoa Gótóa plul těsně
řed zahájením bitvy v následující sestavě: v čele Aoba, následo-alv Furutaka a Kinugasa, na úrovni Aoby na pravoboku plul torpédoborec Fubuki, na levoboku Hacujuki Gótó neměl radar, neobdržel žádné znepokojující zprávy, proto vůbec nepředpokládal, že se v jeho blízkosti může nacházet silné nepřátelské uskupení. Když se ozval první výstřel, ocitnul se prakticky ve stejné situaci jako americké křižníky před dvěma měsíci v bitvě u ostrova Sávo: jeho lodi s hlavními děly obrácenými dopředu a dozadu zjistily přítomnost nepřítele až podle explozí granátů, jež začaly dopadat kolem nich.
Japonci se však vzpamatovali z překvapení v půl minutě. Důstojníci vyštěkli rozkazy, ozval se skřípot muničních výtahů a dělové věže se začaly otáčet do směru, kde záblehy u ústí děl prozrazovaly polohu nepřítele. Následovaly povely velitelů baterií a děla tří japonských těžkých křižníku zaburácela.
Minutu po zahájení palby dolehly jak na japonského, tak na amerického velitele mučivé pochybnosti. Scott věděl, že Tobinovy torpédoborce se nacházejí v linii palby, a protože ve tmě a v oblacích kouře provázejícího střelbu desítek těžkých děl nebylo snadné jednotlivá plavidla od sebe rozeznat, měl obavu, že jeho křižníky ostřelují Tobinovy lodi. Ve 23.47 proto přikázal palbu zastavit. Gótó měl zase za to, že jej tragickým nedopatřením napadly lodi svazu kontradmirála

Džošimy. Aby zabránil katastrofálním následkům, rozkázal koloně svých křižníku obrátit doprava o 180 stupňů, což byl poslední rozkaz, který vydal. O vteřinu později dopadly těsně vedle můstku Aoby granáty druhé snivý lehkého křižníku Helena. Aritomo Gótó byl smrtelně zraněn několika střepinami a velení japonského uskupení převzal jeho náčelník štábu kapitán Kikunori Kidžima.
Provést Scottův příkaz k zastavení palby nebylo tak jednoduché. Dělostřelri, kteří měli nyní v zaměřovačích Aobu a Furutaku, Již zasažené a ozařované plameny, nehodlali nechat své oběti vydechnout. Jen velmi pozvolna střelba utichala, někteří velitelé dělových věží předstírali, že rozkaz neslyšeli, a musel jim být
211
opakován několikrát za sebou. Scott dokonce sešel na můstek Saň Franciska, aby si osobním zásahem vynutil okamžité zastavení palby hlavních děl vlajkové lodi. Poté se rádiem dotazoval kapitána Tobina, v jaké situaci jsou jeho torpédoborce. Tobin odpověděl, že vseje v pořádku a že vede své lodi dopředu na pravoboku linie křižníků. Scott, stále ještě na pochybách, chtěl vědět, zda jej křižníky neostřelují. Kapitán Tobin odpověděl lakonicky: »Ne-vím, na koho stříláte.* Nakonec Scott torpédoborcům přikázal rozsvítit poznávací světla. Na okamžik ze tmy na pravoboku zableskly signální lampy a teprve teď se zdálo, zeje kontradmirál spokojen. Ve 23 hodin 51 minut nařídil palbu obnovit.
Snížení intenzity nebo úplné zastavení palby po dlouhé čtyři minuty bylo jistě nanejvýš nešťastným opatřením, i když pochybnosti a obavy, jež k tomu amerického kontradmirála vedly, byly pochopitelné a jak se později ukázalo nikoli neodůvodněné. Na druhé straně nutno říci, že Japonci z této výhody mnoho nevytěžili a jejich postavení se nezlepšilo. Scottovi se podařilo zahájit bitvu klasickým manévrem, takzvaným položením příčky na T, což znamenalo, že japonská kolona směřovala kolmo na levobok linie amerických lodí. Američané mohli pálit plnými bočními salvami všech lodí, zatímco u Japonců přední lodi jejich linie překážely ve střelbě plavidlům za nimi. Při obratu doprava, který Gótó nařídil, sice japonská plavidla též na chvíli získala možnost využít plné boční salvy, ale tato výhoda byla okamžitě paralyzována možností Američanů soustředit se na jednu japonskou loď za druhou v okamžiku jejich obratu. Navíc těžké křižníky Aoba a Furutaka již měly v tuto dobu vážné potíže, Aoba se jen těžce otáčela a Furutaka, kterou po obnovení palby zasáhlo v rychlém sledu několik amerických salv, měla většinu děl a torpédometů k nepotřebě. Omylem velitele třetího těžkého křižníků Kinugasy, který se místo doprava začal obracet doleva následován torpédo-borcem Hacujuki, byly tyto dvě lodi uchráněny pohromy, jez stihla ostatní plavidla japonského uskupení, i
Přes těžké údery, které na ně dopadaly, nehodlali Japonci dát svou kůži lacino. Jako první byl z amerických lodí zasažen křižník
212
Salt Lake City, naštěstí to nebylo vážné, granát jen poškodil nástavby. Další na řadě byl torpédoborec Duncan, kde jedna japonská salva zasáhla kotelnu a druhá rozmetala kontrolní středisko řízení palby. Děla torpédoborce poté pokračovala ve střelbě řízena lokálně. Do akce se zapojily i torpédomety a první torpédo mířilo k Furutake. Po jeho odpálení byl střepinou granátu zabit poručík velící obsluze torpédometů. Jeden z mužů obsluhy poddůstojník Boyd přiskočil na jeho místo k zaměřovači a vyslal na japonský křižník další torpédo. Námořníci z Duncanu později tvrdili, že viděli, jak se nepřátelská loď rozlomila, převrátila a zmizela pod hladinou. Bohužel skutečnost byla jiná, muži z Duncanu v bojovém zápalu, provázejícím zuřivé noční střetnutí, nakonec nebyli jediní, kdo se zmýlili bez jakéhokoli špatného úmyslu. Potápějící se lodí mohl být torpédoborec Fubuki, těžký křižník Furutaka Šel ke dnu, až když boj dávno skončil. Na Duncan dopadly další rány. Zřítil se přední stožár, na přídi vypukl požár a byla zničena navigační kajuta. Když velitel korvet-ní kapitán Taylor pochopil, že je ostřelován vlastními křižníky, nechal rozsvítit bojová poznávací světla. Bylo však pozdě. Násle-dovná salva vyřadila torpédoborec z akce. Prohlídka lodi po bitvě ukázala, že je zasažena na levoboku i pravoboku, ale zásahy z levoboku byly mnohem četnější – a na této straně se nacházely americké křižníky. Stejný osud potkal i torpédoborec Farenholt. Hned na počátku boje byl opakovaně zasažen, nejhorší b^ylo proražení trupu těsně nad čarou ponoru, přičemž byl současně vyřazen z činnosti komunikační systém a znemožněno další řízení palby. Jiný granát skončil v přední kotelně a ty z obsluhy, kdo přežili, vyhnala horká pára na palubu. I v tomto případě přilétaly granáty z levoboku a podle vyjádření posádky šlo o ráži 152mm, je tedy téměř jisté, že i Farenholt se stal obětí amerických dělostřelců.
Pote, co kontradmirál Scott přikázal obnovit palbu, se pozornost dělostřelců na křižníků Saň Francisco soustředila na plavidlo Plující v souběžném kursu ve

vzdálenosti asi tři čtvrti míle západ-
213
, směrem. Loď, o které nebylo jasno, je-li vlastní, nebo ne-ořátelská, vysílala sérii světelných signálů, ze kterých však nikdo palubě Saň Franciska nezmoudřel. Kapitán McMorris dal proto rozsvítit světlomet a v jeho paprsku se jasně objevilo mřížování předního stožáru, typické pro japonské torpédoborce. Už nebylo pochybností, neznámou lodí byl Fubuki, a na něj se nyní zaměřila americká děla. Uragánu oceli nemohl torpé-doborec dlouho vzdorovat. Vyšlehly plameny, zazněla mohutná exploze a ve 23.53 Fubuki zmizel z obrazovek dělostřeleckých radarů.
Ve stejnou chvíli, kdy klesl ke dnu rozstřílený Fubuki, obrátil kontradmirál Scott svoji kolonu na severozápad, souběžně s kursem japonských lodí. Boj se znovu rozhořel plnou silou. Americké křižníky následované torpédoborci Buchanan a McCalla pokračovaly v ničivé palbě, torpédoborce zaútočily torpédy. Buchanan vypálil pět torpéd a buď jedno z nich, nebo torpédo z Duncanu, jehož torpédomety vyvrhly své nálože ve stejnou dobu, zasáhlo přední strojovnu těžkého křižníku Furutaka. Japonská loď hned nato znatelně zpomalila.
Ani při pozdějších podrobných rozborech bitvy nebylo možno přesně určit, na kterou z nepřátelských lodí se zaměřila v těchto minutách pozornost které z amerických lodí. Nebyl totiž čas ani OO'řeba zabývat se identifikováním jednotlivých cílů, stačilo zjištění, že jde o japonský křižník nebo torpédoborec; kromě toho Američané přenášeli palbu z jednoho cíle na druhý podle momentálního vývoje situace, podle viditelnosti a vzájemného postavení jednotlivých plavidel. Středisko řízení palby bleskurychle vyhodnotilo vzdálenost cíle, jeho kurs, rychlost obou lodí i sílu větru, poskytlo dělostřelcům potřebné balistické údaje a za okamžik se granáty řítily na nepřítele. Hydraulické tlumiče v dělových věžích zachytily zpětný náraz, otevřely se uzávěry, vypadly rozpálené nábojnice, do komor hladce vklouzly nové granáty, za nimi příslušná prachová náplň, uzávěry zapadly a lodí otřásla nová salva.
214
215
Přesně o půlnoci z 11. na 12. října kontradmirál Scott podruhé přikázal zastavit palbu; chtěl znovuuspořádat bojovou formaci než se pustí do pronásledování nepřítele, který se začal stahovat Za vydání tohoto rozkazu byl Scott později nelítostně kritizován řadou námořních historiků, kteří tvrdili, že měl pokračovat v náporu na otřeseného nepřítele bez přerušení a neposkytovat mu čas, protože tím umožnil dvěma japonským těžkým křižníkům a jednomu torpédoborci, aby se zachránily.
Stejně jako v prvém případě ani tentokrát část dělostřelců nejevila přílišnou ochotu k rychlému zastavení palby. Všechny lodi však rozsvícením poznávacích světel oznámily svoji polohu a poté se kromě vážně poškozených torpédoborců Duncan a Farenholt zformovaly do linie stejně jako na počátku bitvy. Nato se Scott chtěl znovu vrhnout na značně již zhmožděného a ustupujícího protivníka. Japonci, přestože se prakticky již dávali na útěk, byli stále schopni zasazovat tvrdé údery. Ze vzdálenosti šesti mil zaútočil dosud zcela nedotčený těžký křižník Kinugasa. Za cíl si vybral Scottovu vlajkovou loď a posádka Saň Franciska zažila horké chvíle. 203mm granáty začaly dopadat jen několik metrů od zádi lodi a spousty vzedmutých vod se přelévaly přes palubu a nástavby. Těžko bylo i křižníku Boise, když jeden z japonských knžníků odpálil několik torpéd. Pět minut po půlnoci se ze signálního můstku Boise ozval výkřik hlídky: »Torpédo se blíží z pravoboku k přídi!« Kapitán Edward J. Moran a kormidelník měli plné ruce práce, aby se křižník ostrým obratem doprava uhnul z jeho dráhy, což se podařilo v poslední vteřině. Poté – díky orlímu zraku námořníka, kterému světlá stopa torpéda na zčeřelé hladině naštěstí neunikla – loď mohla znovu zaujmout své místo v linii.
Krátce nato pátrací radar ohlásil přítomnost nepřátelského plavidla na pravoboku. Kapitán Moran přikázal rozsvítit světlomet a japonskou loď, pravděpodobně šlo o křižník Aoba, osvítit a současně zahájit palbu. Teď se ale štěstí od americké lodi odvrátilo a nechybělo mnoho, aby její dny byly sečteny. iTlostřelci Aoby rychle zkorigovali střelbu a během minuty byl goise na čtyřech místech proděravěn zásahy 203mm gra-átů Jeden z nich zasáhl kapitánovu kabinu a rozbil ji napadrť. Když o tom byl kapitán Moran informován, s šibeničním humorem pravil: »Musím se těm pánům omluvit, že jsem nebyl doma.«
Rozsvícený světlomet představoval vítaný cíl i pro děla Kinuga-sv a několika přesnými salvami se přidal i třetí japonský křižník Furutaka, který přes svůj kritický stav projevil obdivuhodnou bojovnost a odolnost. Tři minuty stačily k tomu, aby se Boise dostala na pokraj záhuby. 203mm granát pronikl pancéřováním

dělové věže číslo l, uvnitř explodoval a zabil celou obsluhu. Další granát prorazil trup tři metry pod čarou ponoru a explodoval v předním skladišti 152mm munice. Výbuch otřásl celou lodí, tlaková vlna usmrtila desítky námořníků v předních muničních skladech a v prostorách, kde se nakládá střelivo do výtahů k dělovým věžím. Plameny a kouř nyní pronikaly výtahovými šachtami do obou dělových věží na přídi. Kapitán Moran dal příkaz zaplavit všechna příďová muniční skladiště dříve, než je postupující oheň zachvátí. Přes naléhavé povely z můstku se však na předních stanovištích nikdo neozýval, nikdo tam již nezůstal naživu. K vodním záklopkám nebylo možno ohnivou stěnou proniknout a bezmocní důstojníci na můstku, včetně kapitána Mora-na, zažívali kruté okamžiky, kdy se již smiřovali s myšjenkou, že loď je ztracena. Desítky tun dělostřeleckých granátů uskladněných v magazínech na přídi mohly explodovat každým okamžikem a všichni věděli, že by z křižníku mnoho nezbylo. Kapitán Moran se již připravoval vydat rozkaz k opuštění lodi, dál riskovat životy stovek mužů se mu zdálo neúnosné. Při vší smůle měla však Boise nečekané štěstí. Mořská voda, která se valila do nitra otvorem proraženým japonským granátem, zalila muniční skladiště a nejnebezpečnější požáry hluboko v podpalubí uhasila.
I když jednu katastrofu Boise odvrátila, kritické minuty ještě neskončily, zejména dělostřelci na křižníku Kinugasa neměli v úmyslu pustit nepřátelskou loď ze svého smrtícího sevření.
216
217
203mm granáty dopadaly na hladinu jen pár metrů od Boise a bylo jen otázkou času, kdy některý z nich najde svůj cíl A vzhledem ke stavu, ve kterém se americký křižník nacházel, to mohl být zásah poslední. V nouzi nejvyšší však zasáhl těžký křižník Salt Lake City. Jeho velitel kapitán Ernest G. Smáli vplul mezi hořící Boise a nepřítele, zuřivou palbou napadl Aobu, která hned nato boj přerušila a pokračovala v rychlém ústupu, poté obrátil všechna svá těžká děla na Kinugasu. Během souboje mezi Salt Lake City a Kinugasou se Boise podařilo vybočit z linie a stáhnout se. Výměna granátů mezi Kinugasou a Salt Lake City trvala do šestnácté minuty po půlnoci, aniž by jedna či druhá strana zaznamenala významnější úspěch. Poté japonský těžký křižník palbu zastavil a začal se vzdalovat. Salt Lake City byl zasažen dvakrát, naštěstí v obou případech japonská munice zklamala. První granát neškodně sklouzl po pancíři kryjícím bok, druhý sice pronikl do kotelny, tam však pro zřejmou závadu své výbušné nálože též nezpůsobil vážnější škody.
Vlajkový křižník Saň Francisco vypálil několik salv na Aobu a Kinugasu, v posledním případě byla střelba řízena radarem na vzdálenost více než 7000 metrů. Dvacet minut po půlnoci 12. října dělostřelba na obou stranách utichla. Saň Francisco na přední pozici kolony se zatím vzdálilo ostatním americkým lodím, které zdržely úhybné manévry, jimiž se vyhýbaly torpédům, a Scott měl obavu, že může být ve tmě omylem považován za nepřítele. Proto v 00.28 hodin přerušil pronásledování ustupujících Japonců a znovu se pokusil shromáždit a uspořádat svůj svaz. Protože-křižník Boise a torpédoborce Farenholt a Duncan neodpovídaly na výzvy signálními lampami ani rádiem, vyslal Scott torpédobo-rec McCalla, aby je vyhledal a podle potřeby poskytl pomoc. Před jednou hodinou po půlnoci Saň Francisco, Helena, Salt Lake City a torpédoborce Laffey a Buchanan opět zaujaly místa v bojové formaci. Admirál přikázal velícím důstojníkům, aby i nadále udržovali plnou bojovou pohotovost a byli připraveni pokračovat v akci. Bitva však už skončila. \
218
poškozený japonský křižník Furutaka, doprovázený tor-édoborcem Hacujuki, se pomalu ploužil na severozápad. S jediní strojem zničeným nemohla loď vyvinout větší rychlost, navíc trupem na mnoha místech proraženým dělostřeleckými granáty a zásahem torpéda proudily do podpalubí stovky tun vody, zatímco nad čarou ponoru se šířily požáry zachvacující stále větší prostory. Posádka se snažila s velkou obětavostí katastrofu odvrátit, byl to však úkol nad lidské síly. V 00.40 hodin se křižník 22 mil západně od ostrova Sávo potopil. Většinu trosečníků vzal na palubu torpédoborec Hacujuki. Křižníky Aoba a Kinugasa se vracely k ostrovu Shortland. Aoba, přestože ji zasáhlo více než čtyřicet granátů různých ráží, dokázala udržet vysokou rychlost a posádce se podařilo během několika hodin požáry zvládnout.
Zatímco se obě lodi blížily k základně, v kajutě vlajkového křižníku umíral těžce zraněný kontradmirál Aritomo Gótó. Když k němu vešel kapitán Kidžima, nepotřeboval už ani slyšet lékaře, aby věděl, že admirál je na konci sil. Naklonil se nad ním a pronesl milosrdnou lež: »Můžete zemřít spokojen, admirále, potopili jsme dva těžké nepřátelské křižníky.* Krátce nato kontradmirál Gótó ztratil vědomí a už se neprohrál.

V 7 hodin ráno 12. října Aobu a Kinugasu napadla skupina létajících pevností, ani jedna puma však nenašla cíl a kolem poledne obě lodi dorazily na Shortland. Tam na kapitána Kidžimu a velící důstojníky čekalo trpké překvapení. Na rozkaz velitele 8. loďstva viceadmirála Mikawy byl Kidžima zbaven funkce náčelníka štábu a ostatním velícím důstojníkům Gótóova svazu bylo tvrdým způsobem dáno najevo, že pošpinili pověst císařského válečného námořnictva – největší pohana, jaká může japonského důstojníka potkat. Velitel loďstva je vinil, že spolu s Kidžimou zanedbali při bojové plavbě potřebnou ostražitost, a nebýt chyb, kterých se dopustili Američané, bylo by celé uskupení zničeno. Třeba říci, že v tom měl Mikawa pravdu, i když na druhé straně nutno vzít v úvahu, že bylo především povinností kontradmirála Gótóa zajistit příslušný stu-Pen bojové pohotovosti v rozhodující době, jež předcházela za-
219
hájení bitvy. Náčelník štábu mohl být viněn pouze tehdy, když bv se prokázalo, že velícímu admirálovi nedoporučil uvést lodi do plné pohotovosti, ač si byl vědom, že je třeba tak učinit.
Již následující den se vrátil do služby křižník Kinugasa a pO drobných opravách i torpédoborec Hacujuki. Křižník Aoba rnu-sel odplout k rozsáhlým opravám do Japonska a byl mimo provoz řadu měsíců.
Jedinou americkou lodí, která nepřežila bitvu u mysu Esperance, se stal torpédoborec Duncan, vyřazený z boje už krátce po jeho začátku. Granáty zasáhly navigační kajutu, byla zničena radiostanice, šifrovací kajuta, radiolokátor, středisko řízení palby i komunikační ústředna. Dva zásahy zdemolovaly přední kotelnu, na přídi vypukl velký požár, plameny zcela obklopily i pravou stranu můstku. Velitel korvetní kapitán Taylor se marně snažil navázat spojení s jednotlivými částmi lodi, a když pro postupující oheň již nebylo možno déle na můstku vydržet, nařídil jeho opuštění jedinou cestou, jež zbývala – přes bok lodi přímo na mořskou hladinu. Napřed byli spuštěni zranění, potom ostatní sešplhali po lanech. Strojovna, i když s omezeným výkonem, stále ještě pracovala a v tu dobu se nikým neřízená loď rychlostí 15 uzlů pohybovala ve zcela nekontrolovatelných kruzích. Korvetní kapitán Taylor mohl ze záchranného voru jen bezmocně sledovat, jak se hořící torpédoborec vzdaluje.
Jeho paluba však ještě zdaleka nebyla opuštěná. Dělostřelci na zádi pokračovali ve střelbě, dokud viděli v zaměřovačích cíle. Potom, po dohodě se služebně nejstarším důstojníkem poručíkem Herbertem R. Kabátem, se pokusili najet s lodí na břeh ostrova Sávo a uchránit ji od potopení. Od svého záměru však upustili, když se zdálo, že požáry na přídi ustupují, a znovu vysvitla naděje, že se Duncan přece jen udrží na hladině. Snad by se to i podařilo, kdyby nedošlo v podpalubí k několika explozím, p° nichž následovaly nové erupce plamenů, jež v krátké době vytlačily na palubu i strojníky dosud udržující v chodu přední strojovnu Situace se rapidně zhoršovala i na zádi, která dosud zůstávala i tivně ušetřena. V zadní kotelně klesal tlak páry, kotle měly dostatek vody. Bez páry nemohly pracovat generátory vyrábějící elektřinu a bez elektřiny přestaly fungovat vodní pumpy. Dva poddůstojníci obsluhující kotle seje pokoušeli naplnit mořskou vodou ručními pumpami, jejich úsilí však vyznělo naprázdno. Všichni muži na palubě prokazovali nezměrnou obětavost a statečnost. Bez ohledu na popáleniny, všemožná zranění a všudepřítomný dusivý kouř využívali i tu nejposlednější možnost, aby loď zachránili. Řada zraněných potřebovala rychlé ošetření, mladý zdravotní poddůstojník se proto bez zaváhání vydal skrze hustý kouř k lodní ošetřovně pro obvazy a léky. Už se nevrátil. Když námořníci, kteří z hořící střední části lodi naskákali do moře, viděli, že torpédoborec zpomaluje, až docela zastavil, doplavali k němu, vyšplhali na palubu a znovu se pustili do zápasu s ohněm. Všechno hrdinství však bylo marné, dvě hodiny po půlnoci plameny již zcela pohltily nástavby a počalo vybuchovat uskladněné střelivo. Teď už nezbývalo než loď opustit. Záchranné vesty, prázdné barely, kusy dřev, vše bylo použito, aby se trosečníci udrželi na hladině, než přijde pomoc.
V době, kdy poslední muži opouštěli loď, proplouval kolem torpédoborec McCalla, vyslaný kontradmirálem Scottem, aby přispěl poškozeným plavidlům svazu. Torpédoborec se především snažil vyhledat lehký křižník Boise, když však hlídky zahlédly hořící Duncan, který pro oblaka kouře zpočátku ani nemohly identifikovat, McCalla se k němu přiblížil. Velitel korvetní kapitán Cooper dal spustit motorový člun s několika námořníky vedenými výkonným důstojníkem a přikázal jim, aby vystoupili na palubu Duncanu, zjistili rozsah škod a požárů a pátrali po zraněných. Po prohlídce měl důstojník za to, že je naděje Duncan zachránit, zůstal proto se svými muži na palubě a po několik hodin se snažili o to, co vlastní posádka už pokládala za nemožné. McCalla zatím odplul dál pátrat po Boise. Do blízkosti Duncanu se vrátil až za rozbřesku a začal zachraňovat

trosečníky. Byl nejvyšší čas. Ve vodách kolem ostrova Sávo se prohánělа spousta
220
221
žraloků, stahovali se tam i proto, že domorodci po celé gener, , pohřbívali své mrtvé tím způsobem, že je položili na hladiny a nechali odlivem odnést na moře. Desítky těchto zabijáků nyní kroužily kolem zoufalých námořníků a několikrát se stalo, že s děsivou rychlostí některý 7 nich zmizel a jen krvavé šmouhy Ve vodě výmluvně hovořily o jeho strašném konci. Podobně jako p0 bitvě, k níž v těchto vodách došlo před dvěma měsíci, i n\nj museli zachránci neodbytné dravce odhánět střelbou. 195 mu?ů a důstojníků z posádky Duncanu se podařilo zachránit, 48 jich zahynulo.
Družstvo z McCally se po celou tu dobu pokoušelo udr?et Duncan na hladině, vody v podpalubí však přibývalo a před polednem již dosahovala výše hlavní paluby. Nezbylo než marní boj vzdát. Po půlhodině Duncan klesl do hlubin, šest mil severně od ostrova Sávo.
Torpédoborec Farenholt utrpěl v prvních minutách bitvy několik zásahů, nejvážnější bylo proděravění trupu na čáře ponoru na levoboku. Posádka však našla východisko. Přečerpáním nafty, vody a přesunutím zátěže na pravobok bylo dosaženo šestistupňového náklonu na pravou stranu, přičemž otvory, kterými dosud vnikala do podpalubí voda, se ocitly nad hladinou a loď, doprovázená čerstvě přibylým torpédoborcem Aaron Ward, mohla rychlostí 20 uzlů odplout na základnu.
V horší situaci se nacházel lehký křižník Boise, o jehož osud měl kontradmirál Scott od počátku oprávněné obavy. Křižník se sice díky obětavé akci Salt Lake City mohl stáhnout z boje, ale celá příď hořela a záchranné čety měly před sebou téměř nezvládnutelný úkol: jednak uhasit rozsáhlé ohně, jednak zastavit příval vody hrnoucí se do podpalubí. Fregatní kapitán Tom Wol-verton, důstojník velící záchranným práčem, odvedl se svými muži fantastické dílo. Zatímco na palubě proudy vody z desítek hadic krok za krokem zatlačovaly šlehající plameny, v podpalubí námořníci v plynových maskách opravovali deformované vodotěsné přepážky, speciálními matracemi utěsňovali roztržený bok
nornými čerpadly vyčerpávali vodu. Obrovské úsilí nakonec
3y es|0 ovoce, zejména když se podařilo lokalizovat ohniska
hlavních požárů. Poté se Boise, schopna dvacetiuzlové rychlosti,
hla opět zařadit do kolony Scottových lodí. Stejně však zaplati-
1 krutou daň: 107 mužů a důstojníků posádky padlo, 35 bylo zra
ěno Provizorní opravy ovšem mohly zabránit pouze nejhoršímu,
loď musela do doků. Ke generální opravě odplula do Spojených
států a když zakotvila v loděnicích ve Filadelfii, dostalo se jí
nadšeného přivítání od jásajících davů, oceňujících statečnost
posádky prokázanou v bitvě u mysu Esperance.
Křižníky Saň Francisco a Helena a torpédoborce Laffey, Bucha-nan a McCalla zůstaly prakticky nepoškozeny nebo jen s drobnými a snadno odstranitelnými šrámy. O něco hůř na tom byl Salt Lake City, který později musel odplout k opravě do Pearl Harboru.
Zatímco severozápadně od mysu Esperance duněla děla, kontradmirál Takadži Džošima vykládal nedaleko Kokumbony vo- > jaký, 150mm děla, tanky, střelivo. Před půl třetí ráno 12. října už jeho svaz opouštěl Železný průliv a vydával se na zpáteční cestu k Shortlandu.
Když se mateřské lodi pro hydroplány Nisšin a Čitose dostatečně vzdálily z nebezpečné oblasti, vrátily se dva z doprovodných torpédoborců Širajuki a Murakumo, aby vylovily zbytek trosečníků z potopeného křižníku Furutaka a torpédoborce Fubuki. Vzaly na palubu asi 400 japonských námořníků, když se objevil na dohled americký torpédoborec. Obě japonská plavidla záchrannou akci okamžitě přerušila, nepustila se však s Američanem do boje, místo toho zamířila nepříliš vysokou rychlostí na severozápad s cílem zlákat jej k pronásledování, a tím přimět, aby vplul do vod, nad nimiž křižovaly letouny z japonských pozemních základen. Karta se však obrátila a v nastražené pasti uvízli její organizátoři. Americký torpédoborec návnadu nespolkl a zakrátko se na scéně objevily střemhlavé bombardéry z Henderso-nova letiště. Murakumo s palubou přeplněnou trosečníky se stal první obětí. Několik pum, které jej zasáhly, způsobilo strašlivý
222
223
masakr. Z torpédoborce se v pár vteřinách stal vrak pokryu mrtvými, umírajícími a zraněnými. Ti, co přežili, začali locf Vf, spěchu opouštět! Naházeli do vody všechny možné předměty, jej se udržely na.hladině, těch se potom přidržovali a několik nejzdat. nějších se pokoušelo doplavat k blízkým korálovým ostrůvkům Aby torpédoborec nepadl nepříteli do rukou dřív, než se potopí, přikázal jeho

velitel otevření podpalubních záklopek a agónii lodi urychlil. O dvacet minut později potkal stejný osud i širajuki.
V odpoledních hodinách 12. října zahlédla posádka McCally severně od ostrova Sávo velkou skupinu japonských námořníků shromážděných kolem několika improvizovaných vorů. Topédo-borec k nim připlul a z jeho paluby hozená lana a záchranné pásy mohly konečně ukončit martyrium mužů zápasících o holé životy a bránících se před hejny žraloků. Japonci však do jednoho záchranu z rukou nepřítele odmítli. Tak daleko šel fanatismus císařských vojáků. Američané násilím vytáhli tři Japonce na palubu a ostatní ponechali osudu, který si vybrali.
Rozhodující výhodu poskytl Američanům u mysu Esperance radar, i když jeho možnosti zdaleka nebyly využity dostatečně: radiolokátory stále ještě neměly potřebnou dokonalost a kromé toho velitelé námořních uskupení i jednotlivých plavidel se teprve museli naučit tohoto významného zařízení patřičně používat. Po zlepšeních, ke kterým brzy v obou směrech došlo, Američané již nemuseli za tmy nebo špatné viditelnosti užívat poznávacích světel a světlometů, jež byly ideálním vodítkem pro nepřátelské dělostřelce. Brzy též instalovali na svých lodích elektronický identifikační systém, který umožňoval i rozpoznávání radarových signálů vysílaných vlastními plavidly. Průběh bitvy u mysu Esperance přispěl k tomu, že si spojenečtí námořní velitelé začali ve zvýšené míře uvědomovat, jakou mocnou zbraň mají ve střeleckých a pátracích radiolokátorech a jak významnou roli mohou v budoucích střetnutích sehrát.
Bitva v noci z 11. na 12. října 1942 byla sice americkým vítězstvím, Japoncům se však stejně podařilo dosáhnout jejich
hl vního záměru – dovézt na Guadalcanal posily a materiál, 'ména těžká děla, která zakrátko začala Vandegriftovým pě-"kům pěkně znepříjemňovat život. Nicméně pro spojence její hlavní význam nespočíval ve vojenském aspektu, ale v dopadu, který měla na těžce zkoušenou morálku jak armády, tak civilního obyvatelstva doma. Americká propaganda Scottova vítězství náležitě využila a přehnaně a účelově je prezentovala jako vyrovnání účtů za bitvu u ostrova Sávo. Kontradmirál se stal hrdinou jižního Tichomoří.
Na druhé straně znamenalo noční střetnutí další otřes pro Japonce. Japonští námořníci vůbec nezískali na jistotě a klidu vědomím, že nepřítel je o jejich pohybech informován dřív, než se lodi nebo letadla přiblíží na vzdálenost umožňující zahájit boj. Ani za nejjasnější noci dosud nedostižné japonské hlídky nemohly obstát v soutěži s radiolokátorem, a uznávaná japonská převaha v nočních bojích tím do značné míry brala za své. V jedné z oficiálních zpráv, jež následovaly bezprostředně po bitvě u mysu Esperance, si japonský důstojník trudnomyslně postěžoval: »Pro-zřetelnost nás opustila a naše ztráty rostly.*
Dne 13. října za úsvitu uviděly hlídky námořní pěchoty na obranných pobřežních postaveních u Lungy, jak se na obzoru vynořují šedivé trupy dopravních lodí kontradmirála Turnéra. Tento pohled potěšil všechny, bezesporu však nejvíce zbylé příslušníky 1. úderného praporu, kteří měli po těžkých ztrátách a dvou měsících útrap a nepohody právě na těchto plavidlech odplout k zotavení a doplnění prořídlých řad daleko od proklínaného Guadalcanalu. McCawley a Zeilin s téměř třemi tisíci muži 164. pěšího pluku divize Americal, protitankovými děly, municí a zásobami na palubách zakotvily nedaleko pobřeží a začalo vykládání. Zatímco plavidla krycích svazů zápolila u mysu Esperance, lodi kontradmirálů Džošimy a Turnéra dovezly svůj cenný náklad. Oběma stranám se tedy podařilo ve dnech 11.–13. října přisunout značné posily. Na džunglí porostlém hornatém ostrově se schylovalo k novým krvavým bojům.
224
225
10.
ClL: HENDERSONOVO LETIŠTĚ
Jako by
Po příchodu 164. pluku měl generálmajor Vandegrift na Guadal-canalu kolem 23 000 mužů a na Tulagi asi 4500. Zdálo se, že nejhorší týdny jsou překonány. Podařilo se upevnit obranné linie, z východu zatím nebezpečí nehrozilo a na západě americké hlídky už běžně pronikaly na západní břeh řeky Matanikau. Velitel letectva brigádní generál Roy Geiger měl na Hendersonově letišti devadesát letounů, z nichž polovinu tvořily střemhlavé bombar-déry a polovinu stíhačky. I když stále ještě nebylo dost benzínu, už se reálně rýsovaly vyhlídky na pravidelný přísun. Tak se situace jevila v dopoledních hodinách 13. října 1942. Velmi brzy se však ukázalo, že optimismus byl předčasný.
Už v 11 hodin dopoledne se objevil svaz 24 japonských bombar-dérů letících v bezpečné výšce téměř 10 000 metrů. Zasypaly Hendersonovo letiště pumami a bombardování bylo neočekávaně přesné. »Mořské včely* se snažily odstranit

napáchané škody, když přilétla druhá vlna patnácti bombardérů. Jak napsal jeden z očitých svědků, »letiště vyhlíželo jako plát ementálského sýra«.
226
na tom nebylo dost, z dobře ukrytých pozic západně od Matanikau zahájila palbu 105mm polní děla, která Japonci do-
avili na ostrov v noci z 11. na 12. října a okamžitě nasadili do akce. Toto nepravidelné ostřelování bylo nanejvýš nepříjemné. Ze stovek vojáků, kteří opravovali rozbombardované vzletové dráhy, žádný nevěděl, kdy jej náhlá a nečekaná exploze japonského granátu roztrhá na kusy. Muži z pracovních čet zahrnovali krátery a vyměňovali drátěnky v neustálém střehu, připraveni ve zlomku vteřiny se vrhnout do mazlavého a páchnoucího bláta, a samozřejmě japonské dělostřelce posílali do horoucích pekel. Až ve večerních hodinách se tři torpédoborce Sterett, Gwin a Nicho-las pokusily nepřátelská děla v džungli umlčet. Podařilo se jim to, ale ne na dlouho.
Ke skutečné pohromě se však teprve schylovalo. Japonci čekali, až se nad jižními Šalomouny rozprostře noc, a pod jejím příkro-vem hodlali tvrdě udeřit. Ze severozápadu se blížily bitevní lodi Kongo a Haruna doprovázené lehkým křižníkem Isuzu a čtyřmi torpédoborci.
Duchovním otcem chystané akce byl admirál Jamamoto. Letouny z Hendersonu se stávaly pro japonské lodi stále větším nebezpečím a Jamamoto už dál nehodlal spoléhat, že letiště vyřadí z provozu nálety 11. svazu námořního letectva. Rozhodl, že se o to postarají hladinové lodi, a tento úkol svěřil veliteli 3. divize bitevních lodí viceadmirálu Takeovi Kuritovi.
Po setmění Kurita probíral na vlajkovém můstku Konga s dělostřeleckým důstojníkem svého štábu fregatním kapitánem Janagim poslední detaily operace. Bitevní lodi chráněné divizí torpédoborců proplují mezi ostrovy Santa Isabel a Florida a ke Guadalcanalu se přiblíží krátce po půlnoci. Pokud se cestou setkají s nepřátelskými plavidly, předsunuté torpédoborce je včas odhalí a napadnou torpédy. Letouny katapultované z bitevních lodí osvětlí letiště a americké pozice a potom začne kanonáda. Na ni byl Kurita dobře vybaven. Obě bitevní lodi divize, každá o výtlaku 32 000 tun, byly sice postaveny ještě za první světové války, v třicátých letech však byly zmodernizovány a šestnáct
227
356mm, dvacet osm 152mm a šestnáct 127mm děl jejich výzbroje jim poskytovalo velkou palebnou kapacitu. Právě těžká, 356rnrn děla, čnící ze silně opancéřovaných věží, měla mít v nadcházející noční akci hlavní slovo. V muničních skladech Haruny a Konga se pro ně nacházelo více než devět set granátů, z nich asi tři st tenkoplášťových, vysoce výbušných, zbytek byly průbojné náty. Admirál obzvláště spoléhal na čerstvě dodané tenkoplášťové střely, z nichž část byly zápalné a část šrapnely, které měly na kusy roztrhat nepřátelské vojáky a nadělat řešeta ze zaparkovaných letadel. Průbojné granáty, u nichž nebylo jisté, zda vůbec explodují při nárazu na měkkou půdu, mohly alespoň zdemólovat vzletové dráhy.
Kuritovy lodi klouzaly jako velké černé stíny po klidné tmavé hladině Štěrbiny. Na všech již po několik hodin trval nejvyšší stupeň bojové pohotovosti a dělostřelci u těžkých děl netrpělivě čekali na pokyn červených signálních světel z můstku, jež jim dovolí probudit jejich strašlivé zbraně k životu.
Těsně po jedné hodině po půlnoci 14. října shodily hydroplán nad Hendersonovým letištěm světlice a 356mm děla poprvé žábu rácela. S hromovým rachotem opouštěly granáty hlavně a řítily se ke ztemnělému pobřeží. Na základě hlášení pilotů hydroplánů důstojníci na palubách Konga a Haruny korigovali palbu a šest náct velkých děl chrlilo po dlouhých osmdesát minut jednu salvu za druhou. Dunění se odráželo od guadalcanalských kopců, oranžově žluté plameny vyšlehávaly k nebi, země se třásla jako při ničivém zemětřesení. Vzduchem létaly přelámané kmeny kokosových palem, hlína, pytle s pískem, kovové drátěnky vyrvané z letištní plochy, hořely dřevěné baráky, stany, sklady, zásoby pohonných hmot, letadla. Námořní pěšáci, přimáčkli na dna zákopů, si zakrývali pažemi hlavy a se zavřenýma očima čekali, kdy příští granát, přilétající s hukotem vod valících se z protržené hráze, ukončí jejich mizérii. Na pobřeží se rozsvítilo několik světlometů pátrajících po původcích pekelného koncertu a začala střílet 127mm děla pobřežní obrany. Výsledek jejich úsilí byl ale mizivý, Kongo a Haruna zůstávaly za hranicí dostřelu stosedma-
Ě
l
"l 'él
, -jgk a z bezpečné vzdálenosti posílaly další a další náklad li na úzký' pás pobřeží, které se rychle měnilo v jedno ohnivé
]e Tam, kde explodovaly nádrže pohonných hmot, co chvíli vytryskly převalující

se plamenné jazyky.
Vzdálená kanonáda probudila na Tulagi poručíka Alana R. Montgomeryho, který přibyl na ostrov předcházejícího dne s malou flotilou čtyř motorových torpédových člunů. Na rozdíl od bezmocné posádky na Guadalcanalu on a čtyři mladí podporu-čící kteří člunům veleli, něco proti suverénním nájezdníkům podniknout mohli, i když útok malých člunů proti ocelovým obrům byl útokem vrabce na káně. Kde však Montgomerymu a jeho podřízeným chyběla síla, nahrazovala ji statečnost. Čtyři rychlé čluny PT-46, PT-48, PT-60 a PT-38 během pár minut vyrazily na volné moře a zamířily přímo k nepřátelskému uskupení. Cestu k bitevním lodím jim však přehradily hlídkující japonské torpédoborce. Montgomery dal příkaz k odpálení torpéd. Zatímco kolem člunů na všech stranách explodovaly 127mm granáty, osm štíhlých doutníků dopadlo na hladinu a za okamžik hlídky na japonských lodích volaly na poplach. Montgomeryho čluny se míhaly jako blesky, ještě chvíli Japoncům odpovídaly kulometnou palbou a poté se daly na ústup. Jejich posádky měly za to, že se jim podařilo nepřítele zasáhnout, byl to však omyl, všechny japonské lodi se dokázaly torpédům vyhnout, záblesky, které Američané pokládali za výbuchy torpéd, provázely palbu těžkých děl.
I když odvážný nájezd torpédových člunů Kuritovým plavidlům neublížil, přispěl k admirálovu rozhodnutí ostřelování ukončit. Navíc během osmdesáti minut nepřetržité palby děla Konga a Haruny vystřílela téměř tisíc 356mm granátů a muniční sklady se vyprázdnily. Ve 2 hodiny 30 minut dal Kurita rozkaz k ?astavení palby a jeho lodi proklouzly kolem ostrova Sávo na severozápad a pluly k místu setkání s hlavními silami Spojeného loďstva. Za sebou zanechaly dokonalou spoušť.
228
229
Za rozbřesku 14. října vylézali na Guadalcanalu otřesení námořní pěšáci ze svých úkrytů a zděšeně zírali kolem sebe. Z hořících naftových a benzínových nádrží stále stoupal hustý dým, stovky polámaných kokosových palem ležely poházeny, kam až oko dohlédlo, dřevěné baráky pokud neshořely, pobořily je tlakové vlny, mezi tím vším se povalovaly rozmačkané konzervy, potrhané stany, ohořelé oděvy, rozbitý polní nábytek a mrtví a ranění Jedenačtyřicet mužů zahynulo, několik desítek dalších bylo zraněno. Z devadesáti letounů, jež měl generál Roy Geiger před čtyřiadvaceti hodinami, zůstaly v akceschopném stavu čtyřicet dva. Hlavní vzletová dráha byla nepoužitelná, v jakžtakž slušném stavu byla kratší dráha s travnatým povrchem dosud sloužící jen stíhačům. Nejhorší však byla ztráta i tak nedostačujících zásob pohonných hmot. Viceadmirál Kurita se mohl spokojeně usmívat, když mu v dopoledních hodinách na můstku Konga pobočník podával zachycenou rádiovou depeši z Guadalcanalu- »V nocí jsme byli strašlivě ostřelováni z hladinových lodí.«
Noční nájezd Japoncům přes všechny ničivé následky nestačili Tentokrát si chtěli být jisti, že se Hendersonovo letiště, jež jir. bylo po dva měsíce trnem v oku, tak brzy nevzpamatuje. Nejenže od ranních hodin 14. října začala otřesené americké pozice ostře lovat Hjakutakeho děla, v poledne, bez jakéhokoli předchozího varování, se objevila první vlna japonských bombardérů a z| hodinu druhá. Pumy se sypaly z oblohy a dokonávaly dílo zkázy!
I když pohroma, jež Američany postihla, byla svým rozsaher katastrofální, »mořské včely«, pěšáci i letci, všichni společně sel vrhli do usilovné práce. Bylo jim jasné, že situace je jednaj z nejvážnějších za celé pohnuté dvouměsíční období bojů o ostrovJ Věděl to jak generálmajor Vandegrift, tak i poslední voják Poj poledni se podařilo odstartovat dvěma průzkumným letounům.; Vrátily se se zprávou, že k ostrovu se blíží konvoj šesti velkých! dopravních lodí chráněných skupinou křižníků a torpédoborců.l Vandegrift sice okamžitě odeslal viceadmirálu Ghormleymul rádiovou depeši o poloze a složení konvoje, velitel oblasti vsákl zasáhnout nemohl. Operační svaz v čele s letadlovou lodí Horné
H cínoval pohonné hmoty severně od Nové Kaledonie a svaz kontradmirála Scotta se v Espiritu Santu zotavoval z následků edávné bitvy u mysu Esperance. Žádné z těchto uskupení nemohlo proti konvoji včas zasáhnout a jiné dostatečné síly Ghormley
neměl Oficiální historie 67. stíhací skupiny kapitána Brannona, jež od 22 srpna operovala z Hendersonova letiště, zachycuje proslov, který měl k pilotům skupiny 14. října odpoledne plukovník námořní pěchoty z Vandegriftova štábu. Pravil:
»Nevíme, zda letiště udržíme. Pluje k nám svaz japonských torpédoborců, křižníků a dopravních lodí. Máme benzín pouze na jeden let. Naložte bomby, vzlétněte se střemhlavými bombar-déry a udeřte na ně. Až benzín dojde, musí převzít práci pozemní jednotky. Vaši důstojníci a muži se potom přidají k pěším oddílům. Hodně štěstí a sbohem.*

Tento krátký záznam výmluvně hovoří o situaci na Guadalcanalu 14. října 1942. Zdálo se, že japonské rezervy jsou nevyčerpatelné, že bitva u mysu Esperance nic nevyřešila, naopak nepřítel se rozhodl ke konečnému zúčtování. V tom měli Vandegriftovi muži pravdu, Japonci se opravdu rozhodli problém ostrova vyřešit. P^oti konvoji, který přivážel další nepřátelské jednotky, vzlétly jediné čtyři akceschopné bombardéry typu Dauntless a sedm stíhaček, tentokrát vyzbrojených pumami. Šlo o zoufalý pokus nepřítele zastavit. Přes veškerou statečnost osádek bombardérů i stíhaček hustá protiletadlová palba z palub torpédoborců a žera stíhacího krytí dokázaly nálet odrazit. Pouze jeden z torpédoborců byl lehce poškozen, konvoj však pokračoval dál.
Po setmění v noci ze 14. na 15. října Japonci zopakovali představení uspořádané předchozí noci Kuritou. S těžkými křižníky Cókai a Kinugasa připlul osobně velitel 8. loďstva viceadmirál Guniči Mikawa. Sedm set padesát 203mm granátů dopadlo na Hendersonovo letiště, a když Mikawovy lodi odplouvaly, zdálo se, ze nezůstal kámen na kameni. Tentokrát nemohly zasáhnout ani motorové torpédové čluny poručíka Montgomeryho. Jeden z nich

se minulé noci poškodil, když najel na břeh, jeden neměl torpéda a zbývající dva doprovázely plavidla narychlo převážející z Tulagi na Guadalcanal posily.
Ráno 15. října se námořním pěšákům naskytl pohled, který v nich vyvolával záchvaty bezmocného vzteku. Skly dalekohledů mohli zřetelně vidět, jak u Tassafarongy Japonci vyloďují z velkých dopravních lodí vojáky a válečný materiál se stejným kli-dem, jako by se to dělo třeba v Jokohamě. O tom, že vůbec berou na vědomí, že jde o bojovou oblast, svědčily jen křižující torpédo-borce, stíhačky na obloze a rychlé tempo, ve kterém probíhalo vykládání. Nejzoufalejší byl z této ponižující situace velitel letectva generál Roy Geiger. Pres opakované noční ostřelovaní a denní nálety, po horečné práci »mořských včel* zůstávala stále ještě provozuschopná vedlejší vzletová dráha stíhačů, v případě nezbytnosti z ní mohly vzlétnout i střemhlavé bombardéry. Mohly — kdyby měly benzín. Když bylo Geigerovi hlášeno, že na celém letišti už není vůbec žádný, nasadil snad nejsveřepější a nejhrozivější výraz za celou svoji válečnickou kariéru a tónem nepřipouštějícím odpor rozkázal opatřit jej vem kde vem. Desítky mužů se rozběhly hledat po houštinách a močálech plechové barely rozházené výbuchy pum a explozemi granátů a nakonec jich objevily kolem čtyř set. Když se k tomu ještě přidal benzín vyčerpaný do poslední kapky z nádrží dvou poškozených a odstavených létajících pevností, dalo to dohromady dost, aby mohly znovu zaburácet motory několika bombardérů a stíhaček startujících z provizorní dráhy proti nepříteli v pohodě vykládajícímu pouhých šestnáct kilometrů odtud.
Japonci v tu dobu již dopravili na břeh přes 2000 vojáků, pohonné hmoty, střelivo a potraviny. Zatím šlo vše jako na drátku, situace se však změnila, když se objevily americké letouny. Technickému personálu na Hendersonu se podařilo uvést během dne do provozu asi dvacet stíhaček, a ty nyní spolu se střemhlavými bombardéry prakticky po celý den napadaly nepřátelskou vyloďovací skupinu. Sváděly souboje s rychlými zery, unikaly protiletadlové palbě doprovodných bojových plavidel
přitom pumami a střelbou z palubních zbraní zle dotíraly na dopravní lodi, zapalovaly vyložený, materiál a ostřelovaly čerstvě přibylé jednotky. Přidalo se i několik létajících pevností ze základny Espiritu Santo. V odpoledních hodinách počaly dopravní letouny z Espiritu Santa přivážet na Guadalcanal benzín, aby se Geigerovy stíhačky a bombardéry mohly udržet ve vzduchu. Japoncům začalo být horko. Piloty z Hendersonu, rozezlené na nejvyšší míru »příkořím«, jež zakoušeli poslední dvě noci, hnala touha po odplatě. Tři velké dopravní lodi Azumasan Maru, Kjú-šú Maru a Sasako Maru byly natolik poškozeny, že velitel konvo-je, aby je uchránil před potopením, nařídil najet s nimi na břeh a se třemi dalšími, i když ještě zčásti nevyloženými, se stáhl kolem ostrova Sávo na severozápad. Na břehu, po zásazích zápalnými střelami, vybuchla skladiště pracně vyložených pohonných hmot a střeliva. Obrovský sloup tmavého kouře byl viditelný do vzdálenosti mnoha desítek mil. I vylorfované jednotky utrpěly citelné ztráty. Protože přes těžké rány, jež mu byly zasazeny, stále zůstávalo Hendersonovo letiště zdrojem všech japonských potíží, v pozdním odpoledni se je Japonci pokusili znovu napadnout. Geigerovy stíhačky se však vrhly na útočníky s takovou zuřivostí, že během několika minut dvanáct nepřátelských střemhlavých bombardérů a pět stíhaček skončilo v plamenech v džungli. Američané během celého událostmi nabitého dne ztratili tři střemhlavé bombardéry a čtyři stíhačky.
V noci se Japonci snažili o odvetu, k čemuž zvolili vyzkoušenou a osvědčenou metodu. Ke Guadalcanalu připluly dva těžké křižníky Mjóko a Mája pod velením

velitele 2. japonského loďstva viceadmirála Nobutakeho Kondóa – zdálo se, že vysocí japonští námořní velitelé pokládali účast na těchto nájezdech za prestižní záležitost. Přes hodinu ostřelovala 203mm děla křižníků americké pozice a vrhla při tom na ostrov více než patnáct set granátů. Znovu umírali pěšáci, chvěla se zem, hořely sklady. Když kano-nada skončila, vojáci se vyhrabávali z napůl zasypaných okopů 3 orké st'žnosti na adresu válečného námořnictva nebraly konce.
232
233
»Kde jsou naše lodi?« »Proč to musíme snášet?* ptal se jeden) druhého. Vandegriftovi vojáci nenacházeli odpovědi a zdálo se jim' – z jejich pohledu pochopitelně – že je námořnictvo nechalo, jako už předtím, na holičkách. Nebyla to však pravda. Admirál Nimitz v Pearl Harboru a admirál King ve Washingtonu si plně uvědomovali, v jak zoufalé situaci se guadalcanalská posádka nachází, věděli, jaký má udržení ostrova význam pro další vývoj situace v jižním Tichomoří, a dělali vše, aby Vandegriftovi pomohli. Nebylo to však snadné. Ve stejnou dobu západní spojenci připravovali pod krycím názvem Pochodeň (Torch) rozsáhlou invazní operaci – vylodění anglo-amerických vojsk v severní Africe. Jen v prvním sledu se mělo vyloďovat šest divizí expedičních sil. K zabezpečení převozu a vylodění vojsk bylo určeno na 450 bojových a dopravních plavidel britského, a zejména amerického námořnictva. Dne 24. října 1942 konvoje vypluly z amerických přístavů, o několik dní později z britských; k invazi došlo v noci na 8. listopad. A tak tedy v době, která byla pro Guadalcanal nejkritičtější a kdy každá pomoc mohla pohnout jazýčkem na vahách porážky nebo úspěchu, se shromažďovaly lodi, letadla, pohonné hmoty a munice v amerických a britských přístavech s určením pro severní Afriku.
Velitel Tichomořského loďstva Nimitz ani velitel loďstva Spojených států King na jihotichomořské válčiště nezapomínali, nemohli však dělat zázraky. Na Nimitzův příkaz šly na Guadalcanal všechny jednotky a válečný materiál, který bylo možno vyškráb-nout ze samého dna rezerv, bylo to však pořád žalostně málo, a navíc dalším obrovským problémem se stalo zajištění přepravy. Dne 15. října Nimitz napsal: »Vypadá to nyní tak, že nejsme schopni kontrolovat vody v oblasti Guadalcanalu. Zásobovaní našich pozic budeme moci provádět jen za cenu velkých ztrát. Tato situace není beznadějná, je však jistě kritická.* I ministr válečného námořnictva Knox, který vždy pohlížel na věci raději optimisticky, v rozhovoru s novináři, jenž byl 17. října otištěn v listě New Tork Times, na otázku, zda si myslí, že je možno
Guadalcanal udržet, odpověděl: »Nebudu dělat žádné předpovědi, ale každý muž vydá ze sebe vše. Doufáme, že vydržíme.* Admirál King, který neměl novináře v lásce, raději mlčel.
Velitel jihotichomořské oblasti viceadmirál Ghormley si jasně uvědomoval, že guadalcanalská posádka se udrží jen tehdy, zů-stane-li v provozu Hendersonovo letiště a alespoň jistý počet letounů. »Mořským včelám* a pozemnímu personálu se zatím, i když s maximálním vypětím, dařilo v neuvěřitelně krátké době vyspravovat vzletové dráhy a opravovat letouny poškozené na zemi nebo ve vzdušných soubojích. Mimoto v polovině října dorazili na Henderson podplukovník Harold W. Bauer s devatenácti wildcaty 212. letky námořní pěchoty. Klíčovým problémem se stával nedostatek leteckého benzínu, munice, pum a leteckých torpéd. Nebudou-li pohonné hmoty a výzbroj, je všechno úsilí a oběti zbytečné. Na viceadmirálův příkaz se proto zkoumaly všechny cesty, kterými by bylo možno letce na Hendersonu zásobovat. Jeden z dvoumotorových dopravních letounů typu Douglas nechal velitel Jihopacifického letectva kontradmirál Aubrey W. Fitch změnit v létající cisternu. Při každé cestě z Espiritu Santa přiváželo letadlo tolik benzínu, kolik stačilo udržet ve vzduchu dvanáct wildcatů hodinu. Stejná role byla přisouzena i ponorce Amberjack, do jejíchž útrob se vtěsnalo 9000 galonů* benzínu a deset tun bomb. To vše bylo stále málo, proto byl sestaven zvláštní konvoj, který měl dorazit k Lunze 16. října. Tvořily jej dopravní lodi Alchiba a Bellatrix, zásobovací loď pro motorové torpédové čluny Jamestown, bývalá minolovka přestavěná na vlečnou loď Vireo a torpédoborce Meredith a Nicholas, přičemž každé z těchto plavidel táhlo nákladní člun naložený 2000 sudy benzínu a 500 čtvrttunovými pumami. Tento prapodivný konvoj, jehož vyslání dostatečně dokumentovalo snahu do-pravit materiál na Guadalcanal za každou cenu, vyrazil z Nových Hebrid.
l galon = 3,785 litru
234
235
Dne 15. října v dopoledních hodinách, když se konvoj nacházel asi 75 mil od Guadalcanalu, zpozorovaly hlídky japonský prů. zkumný letoun, jenž dlouho

kroužil na obloze mimo dosah proti, letadlových děl, a bylo jasné, že hlásí na základnu složení, polohu a kurs konvoje. Teď už bylo jen otázkou času, kdy se pomalu sunoucí lodi stanou vděčným cílem pro nepřátelské bombardéry hladinová plavidla nebo ponorky. S touto jistotou Alchiba, Bella-trix, Jamestown a Nicholas obrátily zpět k Espiritu Santu Vireo a Meredith pokračovaly dál. V 10 hodin 50 minut odrazily nálet dvou japonských střemhlavých bombardérů. Zhruba ve stejnou dobu obdržel velitel Meredithu korvetní kapitán Harry E Hub-bard rádiové varování, že se v blízkosti nacházejí nepřátelská hladinová plavidla. Za této situace Hubbard rozhodl, že i on se vrátí, další plavba ke Guadalcanalu by vedla do jisté záhuby Protože však ústup s pomalou vlečnou lodí Vireo dával pramalou naději na únik, přikázal Hubbard Vireo opustit a posádku převzal na palubu Meredithu.
Ve 12 hodin 15 minut, právě v okamžiku, kdy Hubbard vydal rozkaz potopit Vireo torpédem, se objevilo 27 palubních letounů z japonské letadlové lodi Zuikaku, vrhly se na americký torpédo-borec a zasypaly jej pumami, torpédy a kulometnou palbou Mnohokrát zasažený Meredith se otřásal ničivými explozemi, od přídě po záď vzplanul, naklonil se a rychle se začal nořit pod hladinu. Námořníci, kterým se podařilo přežít ničivý uragán náletu, stačili svrhnout na hladinu jen několik záchranných prámů a potom co nejrychleji opouštěli potápějící se loď Opuštěná, ale japonským náletem nedotčená vlečná loď Vireo se zatím pohupovala na vlnách ve vzdálenosti pouhých několika set metrů. Osud si však s trosečníky krutě zahrál. Začal vát vítr, který Vireo odháněl od záchranných prámů; jen jeden z nich jej dostihl a muži, kteří se z prámu dostali na jeho palubu, byli zachráněni. Pro ostatní nastaly nekonečné dny a noci naplněné strašlivým utrpením. Těžce popelení námořníci, které nebylo možno ošetřit, leželi na prámech, přes které se převalovala slaná mořská voda vnikající do otevřených ran, zatímco ti, kteří na tom
236
,. upe zůstávali ve vodě a prámů se jen přidržovali. Netrvalo , .0 a objevila se hejna žraloků. Dokud měli trosečníci síly, nokoušeli se je odhánět, i když s pochybným úspěchem, a jen zoufalé výkřiky vypovídaly o tom, kde si žraloci čelisti vybraly další oběť. Jak zranění umírali, na jejich místa na prámech se šplhali jiní. Ani tam však nenacházeli bezpečí. Jeden zdivočelý žralok se vrhl až na prám a vyrval velký kus masa z těla umíra-lícího muže dřív, než se ho ostatním podařilo srazit do vody. Tři dny a tři noci trvaly tyto hrůzy. Pak se objevily torpédoborce Grayson a Gwin a zachránily 88 mužů; 185 námořníků z posádky Meredithu, mezi nimi i korvetní kapitán Hubbard, zahynulo, stejně tak i 51 mužů z Virea.
Tragický osud Meredithu však vykoupil ostatní plavidla konvoje. Japonští piloti se na něj natolik zaměřili, že vyplýtvali pumy a torpéda, a protože nálet už opakován nebyl, Alchiba, Jamestown, Nicholas, Bellatrix a nakonec i Vireo se s naloženými vlečnými čluny vrátily na Espiritu Santo. Nebylo to však místo, kde by jich bylo nejvíc potřeba.
Snahu dopravit na Cuadalcanal válečný materiál, jehož přísun se stal v polovině měsíce října 1942 pro tisíce Vandegriftových mužů otázkou života a smrti, provázely těžké ztráty a velká hrdinství. Případ torpédoborce Meredith nebyl zdaleka jediným a za všechny ostatní dokumentuje krutost a nelítostnost bojů o ovládnutí jižních Šalomounů plavba McFarlandu, torpédoborce přestavěného na zásobovací loď pro hydroplány.
McFarland a dvě minolovky se vydaly o něco později na stejnou cestu a se stejným posláním jako konvoj, jehož součástí byl Meredith. McFarland vezl dvanáct torpéd, bedny se světlicemi pro letadla, velké množství 37mm munice a 40 000 galonů leteckého benzínu jednak v nádržích v podpalubí, jednak v sudech umístěných na palubě. Není třeba velké představivosti k pochopeni pocitů, které asi měl velitel korvetní kapitán John C. Alderman a jeho posádka, když loď v podstatě představovala jeden obrovitý prachu a každý zásah nepřátelským torpédem, pumou nebo
237
granátem musel znamenat katastrofu s minimální nadějí na záchranu pro kohokoli. McFarland měl však štěstí a i když neustálé napětí pěkně pocuchalo nervy posádky, v dopoledních hodinách 16. října proplul Lenžským průlivem a ve 13.20 zakotvil u Lungy. Vykládání probíhalo v rychlém tempu, stejně tak naloďování 160 pasažérů, které měla loď odvézt na Nové Hebridy. Šlo o nemocné nebo vážně zraněné vojáky a »válečné neurotiky*. Ti poslední byli nešťastníci, kteří se po týdnech na malárií zamořeném ostrově, po desítkách náletů, ostřelování a z neustálého napětí a nedostatku odpočinku nervově zhroutili a v zájmu bojeschopnosti jednotek i v jejich vlastním je bylo nutno z bojových linií stáhnout

V 17 hodin hlídky zahlédly periskop nepřátelské ponorky Kotvící McFarland představoval ideální cíl, proto korvetn! kapitán Alderman rozkázal okamžitě vyplout. Loď se dala do pohybu a spolu s ní plul i člun, do jehož cisteren se dál přečerpával benzín z ještě zcela nevyprázdněných nádrží McFarlandu. Japonská ponorka se už neobjevila, ale v 17 hodin 40 minut se z mraků vyhouplo devět střemhlavých bombardérů. Alderman přikázal strojovně zvýšit rychlost na maximum a hlavně všech prodlela-dlových děl a kulometů se obrátily proti nalétávajícím letounům Útok trval jen několik minut. Jeden naplno zasažený val se zřítil v plamenech do moře, druhý zmizel za obzorem s kouřícím motorem. Cisternový člun, který McFarland při náhlém zvýšení rychlosti zanechal za sebou, po zásahu pumou explodoval a rozlétl se na tisíc kusů rozházených po hladině v širokém okruhu McFarland kličkoval v plné rychlosti, a tím se většině japonských pum úspěšně vyhnul, uspěl až poslední z útočících bombardérů.
Puma zasáhla zadní část lodi tam, kde byly vyrovnány řady připravených hlubinných pum. Ozvala se ohlušující detonace a záď se změnila ve spleť pokrouceného železa zahaleného plameny a dýmem. Zatímco záchranné a protipožární čety se chladnokrevně a s přehledem získaným dlouhým výcvikem pustily do práce, z podpalubních prostor se vyhrnuli neurotici vyděšeni explozí, otřesy lodi a jejím nakloněním. Zděšení se změnil"
paniku při pohledu na šlehající plameny a valící se dým. Neměli zkušenosti ostřílených námořníků a ve svém labilním nervovém stavu zcela ztratili schopnost ovládnout strach. Vrhali se k záchranným člunům, snažili se odzbrojit posádku, rvali se o plovací vesty a znemožňovali záchranné práce. Korvetního kapitána Aldermana a posádku stálo hodně námahy, než vše zvládli a bylo možno pokračovat v záchranných pracích. I když se požáry podařilo brzy lokalizovat, situace zůstávala vážná. Loď měla úplně zničené kormidlo, poškozené stroje, do podpalubí vnikala voda, 27 námořníků bylo zabito a stejný počet zraněn. Potem zalití strojničí pracovali několik hodin, než na můstek ohlásili, že loď může plout .ychlostí pěti uzlů v přímém směru s nepoškozeným strojem na pravoboku, když nouzově opravený stroj na levoboku půjde na zpětný chod. Tak se McFarland odbelhal k Tulagi, kde zakotvil o půlnoci, když posledních několik mil jej vzal do vleku hlídkový člun.
Nezdolná posádka však dokázala divy. Příštího dne svou loď přemístila do úzkého ústí řeky Maliali na ostrově Florida, ukryla pod maskovací sítě a nařezané palmové větve a se zcela primitivními prostředky a vybavením započala s opravami. Práce se prováděly doslova na koleně, například potřebné kovové nosníky a pláty námořníci vyhledali v opuštěné a rozbombardované bývalé základně japonských hydroplánů, kormidlo vyrobili z telefonních sloupů. Po třech týdnech McFarland dokázal odplout na Espiritu Santo.
Admirál Nimitz měl pravdu, když předvídal, že zásobování Guadalcanalu bude možno provádět jen za cenu velkých ztrát. Jednou z nejcitelnějších bylo potopení Presidenta Coolidge. Tento velký transoceánský parník převážel na Nové Hebridy 127. pluk 43. pěší divize. Dne 25. října, když připlouval k Espiritu aantu, vplul do minového pole chránícího přístup k přístavu, přestože byl jeho civilní kapitán varován hlídkovým letounem a výstražnými signálními světly z pobřeží. Narazil na dvě miny a začal se rychle potápět. Ztráty na životech byly minimální, ale veškerá výzbroj a výstroj šla s lodí ke dnu Segondského průlivu.
238
239

Pluk, jenž byl určen k posílení guadalcanalské posádky, uvázl na Nových Hebridách na celé dlouhé týdny, než byl ztracený materiál včetně těžkých zbraní nahrazen.
Starosti velitele Tichomořského loďstva nekončily potížemi se zásobováním a posilováním Guadalcanalu. Vyvstal další pro-biem, jenž vyžadoval řešení a týkal se změny v osobě velitele jihotichomorské oblasti. Již po debaklu, který postihl americké křižníky v noci z 8. na 9. srpna v bitvě u ostrova Sávo, se ozvaly hlasy, že konečnou odpovědnost za porážku nese velitel oblasti viceadmirál Ghormley. I když velitel loďstva Spojených států admirál King Ghormleyho oficiálně nevinil, měl řadu závažných kritických připomínek. Zejména Ghormleymu vytýkal, že jako velitel oblasti nevydal závazné a potřebné dispozice pro noční operace hladinových uskupení, což přímo ovlivnilo výsledek střetnutí u Savá. Sil, jež byly k dispozici, zdaleka nebylo využito nejlepším způsobem a neschopnost na straně velících amerických důstojníků umožnila překvapivý japonský útok. Při poradě 8. září ve Washingtonu King s Nimitzem začali poprvé zvažovat uvolnění Ghormleyho z funkce velitele oblasti. Učinili prozatímní závěr, že posílí jižní Tichomoří tím, že tam vyšlou jako velitele operačního svazu viceadmirála Halseyho, a Nimitz po prozkoumání celého problému kolem

Ghormleyho podá do Washingtonu zprávu.
King a Nimitz nevkládali do šedesátiletého viceadmirála Wil-liama F. Halseyho naděje neuváženě. Byl zkušeným a průbojným důstojníkem a jak u americké veřejnosti, tak zejména u řadových příslušníků vojenského námořnictva měl obrovskou popularitu založenou na pověsti nezdolného bojovníka a velitele, který se vždy dokáže zastat svých podřízených. Námořnické řemeslo mel takříkajíc v krvi, služba ve vojenském námořnictvu se u Halseyu dědila z otce na syna již od počátku 19. století. Po absolvováni akademie Halsey sloužil na torpédoborcích v Atlantiku a v Tichomoří a již od poloviny dvacátých let věnoval mnoho pozornosti a zájmu nově se rodící zbrani – námořnímu letectvu. V roce 1934
240
hdeiší náčelník úřadu pro aeronautiku vojenského námořnictva Hmirál Ernest King nabídl Halseymu velení letadlové lodi Sara-jestliže absolvuje kurs leteckého pozorovatele. Halsey s radostí přijal a ve dvaapadesáti letech úspěšně složil zkoušky ne ozorovatele, ale rovnou pilotní. Komentoval to svým typickým způsobem: »Považoval jsem za lepší být schopen sám řídit letadlo než jen sedět a být vydán na milost a nemilost pilota.« Na jaře roku 1935 Halsey převzal Saratogu.
V létě 1939 se stal velitelem 1. divize letadlových lodí. Na využití těchto plavidel byly stále ještě rozporné názory pramenící z toho, že řada vysokých důstojníků amerického vojenského námořnictva dosud plně nedoceňovala jejich potenciál a stále se domnívali, že v budoucím konfliktu budou stejně jako v první světové válce o výsledcích námořních bitev rozhodovat dělostřelecké souboje bitevních lodí a křižníků. Když se koncem roku 1939 Halseyho divize spojila v Tichomoří s druhou divizí letadlových lodí, jíž tehdy dočasně velel admirál King, sešli se dva velitelé se shodným progresivním názorem na významnou roli námořního letectva. Provedli také řadu cvičení a experimentů, při nichž obě uskupení operovala společně, nezávisle na ostatních silách loďstva. King tehdy vehementně prosazoval, aby byla letadlovým lodím trvale přidělena ochrana křižníků a torpédoborců, aby si velitelé i posádky různých typů plavidel navykli koordinovat svou činnost. Šlo o vytvoření uskupení, která hrála po vypuknutí války významnou roli pod názvem operační nebo úderné svazy. Prosazování nové doktríny nebylo jednoduché. Admirálové preferující bitevní lodi, členové takzvaného »dělového klubu*, trvali na tom, že ani křižníky, ani torpédoborce nemají být vyčleňovány z hlavních sil a letadlové lodi mají plnit pouze funkci průzkumnou a hlídkovou, mají představovat oči loďstva.
Na jaře 1940 se Halsey stal velitelem všech letadlových lodí v Tichomoří a současně byl povýšen na viceadmirála Dne 7 prosince 1941, v den napadení Pearl Harboru, byl s letadlovou lodí Enterprise mimo základnu. Když se následujícího dne večer jeho svaz po marném pátrání po Nagumových lodích, z jejichž
241
palub startovaly letouny k náletu na Pearl Harbor, vrátil dO přístavu a Halsey z můstku Saratogy sledoval potopené a hořící lodi, dýmající a rozbombardované budovy na pobřeží a záchran-ne čety vyprošťující stovky mrtvých, jen procedil: »Až to s nimi skončíme, bude celé peklo mluvit japonsky!* Halsey byl také jedním z vysokých důstojníků, kteří nepokládali za správné, že veškerá odpovědnost za pearlharborskou katastrofu byla uvalena na tehdejšího velitele Tichomořského loďstva admirála Husban-da Kimmela, jenž byl zbaven funkce a penzionován. Tvrdil i nO válce, že Kimmel byl obětován veřejnému mínění a že on sám nepoznal žádného jiného velitele loďstva, který by v nejtěžších podmínkách pracoval usilovněji s cílem zvýšit bojeschopnost lod". štva a připravit je na válku, a navíc že neví o žádném důstojníkovi, který kdyby byl v tu dobu velitelem Tichomořského loďstva, by mohl udělat víc, než udělal Kimmel.
Dne 31. ledna 1942 Halsey velel první útočné operaci amerického námořnictva po Pearl Harboru, kdy odvážným způsobem napadl palubními letouny japonské základny na Marshallových a Gilbertových ostrovech. I když nešlo o akci významného dosahu z hlediska vojenského, znamenala pro Američany, jejichž morálka se po Pearl Harboru ocitla na bodu mrazu, velké povzbuzení.
Dne 18 dubna 1942 z paluby letadlové lodi Hornet, kterou Halsey spolu s Enterprise dovedl až do vzdálenosti 700 mil od Tokia, odstartovala skupina armádních bombardérů B-25 pod velením podplukovníka Doolittla k náletu na japonská města I tato operace měla obrovský ohlas a Halsey, za vydatné podpory amerického tisku, se stával legendou.
Během plavby zpět na Havajské ostrovy viceadmirál onemocněl bolestivou a nepříjemnou kožní chorobou. Byl nucen ulehnout na nemocniční lůžko a mohl jen zdáli sledovat, jak Fletcherovy a Spruanceho letadlové lodi 28. května opouštějí Pearl Harbor a vydávají se k atolu Midway. Později řekl, že neúčast v midway-ské bitvě byla největším zklamáním v jeho životě, a není důvod mu nevěřit. Z Havaje

byl přepraven na kliniku ve Spojených státech, kde si pobyl celé dva měsíce. Až začátkem září 1942
'kari dovolili vrátit se do služby a krátce nato King s Nimitzem zhodli, že jej odešlou jako velitele operačního svazu do Tichomoří-Dne 12. září Halsey přibyl do Pearl Harboru. Admirál Nimitz
využil slavnostního předávání vyznamenání na palubě Saratogy a na závěr ceremoniálu shromážděným důstojníkům a námořníkům oznámil: »A teď mám pro vás překvapení!* Když vešel viceadmirál Halsey na palubu, propukla bouře jásotu a nadšení. Přítomný korespondent velkého listu ve své reportáži napsal: »Věřím, že ze všech admirálů pobývajících na palubách lodí v jižním Tichomoří žádný nezískal takovou oddanost a respekt námořníků jako admirál Halsey. Jeho návrat k aktivnímu velení je nejlepší zprávou.* Aby mu poskytl čas potřebný k seznámení se se situací a k sestavení štábu, ponechal Nimitz Halseyho dočasně na velitelství loďstva v Pearl Harboru. Sám si zatím chtěl zjednat jasno ve sporných otázkách kolem osoby viceadmirála Ghormleyho, jak slíbil Kingovi. Odletěl proto na inspekční cestu na jih.
Spolu s několika důstojníky svého štábu vystoupil Nimitz dne 28. září v odpoledních hodinách z velkého čtyřmotorového hydro-plánu typu Coronado v nouméyském přístavu a odebral se na palubu Ghormleyho vlajkové lodi Argone. V důstojnické jídelně došlo k prvnímu z několika závažných rozhovorů, které Nimitz měl s velitelem jihotichomořské oblasti. Jednak žádal vysvětlení, kdo byl odpovědný za dispozice a řízení nešťastné bitvy u ostrova Sávo. »Takovou pohromu,* pravil Nimitz, »nemůžeme přejít a je naší povinností vůči národu objasnit odpovědnost za ni a učinit nezbytná opatření, jež by vyloučila opakování.* Během jednání vešel do místnosti Ghormleyho náčelník štábu kontradmirál Daniel J. Callaghan a předal veliteli oblasti právě došlou depeši. Ghormley ji přečetl a vrátil se zamumláním: »Pane bože, co s tímhle budeme dělat?* Za chvíli přišel spojovací důstojník s další depeší a Ghormley reagoval navlas stejně. Generálmajor Omar Pfeiffer, který pracoval v oddělení válečného plánování Nimitzova štábu a přiletěl spolu se svým šéfem, později řekl:
242
243
»Nimitz tak měl možnost u svého podřízeného, který velel jiho-tichomořské oblasti, osobně sledovat jeho schopnost rozhodovat.*
Posledního dne měsíce září přiletěl Nimitz na Guadalcanal, protože se chtěl o situaci přesvědčit na vlastní oči. Beze všech ceremoniálních okázalostí, jež by měly provázet přílet vrchního velitele, jej generálmajor Vandegrift přivítal, mnoho věcí mu řekl a mnoho ukázal. Nimitz viděl ubohé baráky a splihlé stany, které po týdny sloužily za příbytky vojáků a důstojníků, zákopy, pO každém dešti zalité vodou, vyhublé a nemocné muže čekající na odsun, zažil za tu krátkou dobu japonské ostřelování i nálet, pojedl neslanou nemastnou stravu, kterou se živily tisíce mužů. Než ostrov opustil, seriózně zhodnotil situaci, nic nepřikrašloval, nic nedramatizoval a ujistil Vandegrifta, že pošle vše, co je v jeho možnostech Po krátkých zastávkách na několika dalších základnách v jižním Tichomoří ještě jednou navštívil velitelství vicead-mirála Ghormleyho v Noumée.
Znovu padaly nepříjemné otázky. Obecně bylo Ghormleymu vytýkáno, že po prvních vážných signálech, že oblast mezi ostrovy Espiritu Santo a Saň Cristobal je rejdištěm japonských ponorek, nezajistil, aby se jí spojenecká plavidla vyhýbala, čímž došlo ke značným ztrátám, že přesunul na Guadalcanal příliš málo jednotek, zásob a výzbroje a naopak dovolil, aby tam nepřítel dopravil spoustu vojáků, že připustil neúčelné nahromadění zásob a materiálu v Noumée a na Espiritu Santu a tak dál. Admirál Nimitz nečinil unáhlené závěry, byl objektivní a uvážlivý. Věděl, nebo brzy zjistil, že řada výtek není na místě a že se Ghormley stal v mnoha případech obětí mimořádných okolností, jejichž řešení přesahovalo jeho možnosti. Jednou z nich byl problém posilování posádky na Guadalcanalu a Ghormley osobně se později domníval, že právě ten byl důvodem k jeho odvolání. Přitom několikrát žádal o přidělení jednotek ze západního pobřeží Spojených států a vždy mu bylo řečeno, že to není možné a že musí stáhnout oddíly z míst, jimž momentálně nehrozí akutní nebezpečí, například z ostrovů Fidži a Samoa. To Ghormley odmítl, neboť se
244
bával, že oslabení těchto základen by s určitostí vedlo k jejich napadení nepřítelem.
Po návratu do Pearl Harboru Nimitz celý komplex otázek znovu zvažoval a nakonec došel k závěru, že i když pomine vše ostatní, zůstává skutečností, že pečlivému a pracovitému vicead-mirálu Ghormleymu bohužel chybí ty vlastnosti, které jsou právě v těžkých chvílích inspirací a povzbuzením pro podřízené důstojníky a vojáky ocitající se na hranici možností. Přes toto své osobní přesvědčení si

Nimitz chtěl ještě ověřit názor důstojníků svého štábu, kteří byli přítomni jednání s Ghormleym. Každému z nich položil otázku, zda se domnívá, že nastal čas uvolnit Ghormleyho z funkce velitele jihotichomořské oblasti. Všichni odpověděli že ano. Nato admirál odeslal Kingovi do Washingtonu depeši se žádostí o souhlas s odvoláním Ghormleyho a jmenováním Hal-seyho na jeho místo. Ještě tu noc přišla kladná odpověď.
Viceadmirál Halsey odletěl 15. října do jižního Tichomoří, aby se osobně seznámil s oblastí, jež byla určena za jeho nové působiště. Na atolu Canton ve Fénických ostrovech obdržel Ghormleyho depeši doporučující, aby cestu ukončil a bez odkladu zamířil do Nouméy. Halsey odpověděl, že má v úmyslu plán dodržet, a kopii odpovědi zaslal na vědomí Nimitzovi. Ve dvě hodiny v noci jej probudil spojovací důstojník a předal mu Nimitzův stručný příkaz, aby přes základnu Suwa v souostroví Fidži pokračoval do Nouméy.
Odpoledne 18. října neohrabaný hydroplán Coronado těžce dosedl na hladinu nouméyského přístavu a kolébavě zamířil ke kotvišti. Jen se čtyři vrtule hydroplánu zastavily, přirazil motorový člun, do nějž Halsey nastoupil. Čekal tam Ghormleyho pobočník, který zasalutoval a předal mu zapečetěnou obálku. Halsey ji roztrhl a uvnitř našel další s označením »Tajné'« Po jejím otevření se objevila Nimitzem podepsaná depeše: »Okamžitě převezměte velení jihotichomořské oblasti a jihotichomořských ozbrojených sil.« Halsey depeši přečetl ještě jednou a dokázal jen vydechnout: »Ježíši Kriste a generále Jacksone!** (což bylo rčení, Andrew Jackson, americký generál a politik, v letech 1829-37 prezident USA Pověstný jako nelítostný nepřítel Indiánů

jehož používal v mimořádných situacích, když byl zcela vyveden z míry, a to se stávalo opravdu zřídkakdy).
Člun zatím překonal krátkou vzdálenost přes zátoku k zakotvené vlajkové lodi Argone. Ghormley již čekal na palubě a přivítal Halseyho slovy: »Je to tvrdá práce, kterou ti dali, Bille.« »To k čertu vím!« zněla odpověď. Osobně nebyl Halsey rád, že musí vystřídat právě svého starého přítele, s nímž byl v nejlepších vztazích od společných roků na námořní akademii; rozkaz velitele loďstva však hovořil jasnou řečí. Změna proběhla bez zbytečných formalit. Americký tisk stejně jako vojáci a námořníci v Ticho, moří ji uvítali, od nového velitele si slibovali obrat od dosud převážně obranné strategie k ofenzivní. King s Nimitzem skutečně naložili Halseymu na bedra pořádnou zátěž.
Viceadmirál Ghormley zatím dorazil do Pearl Harboru s náladou pod psa. Přestože se tvářil statečně, způsob, jakým došlo k jeho odvolání, a zejména náhlost všeho, na něj těžce dolehla Nimitz jeho pocity chápal a také když se mu Ghormley ohlásil a usedli v pracovně do hlubokých křesel, pravil: »Bobe, musel jsem k zvládnutí situace vybrat z celého námořnictva toho nejvhodnějšího muže. Byl jsi ty tím mužem?* »Ne,« odpověděl Ghormley. »Když to stavíš takhle, tak myslím že ne.« Později Nimitz jmenoval viceadmirála Roberta L. Ghormleyho velitelem 14 námořního okruhu na Havajských ostrovech.
Nimitzova opatření však nekončila výměnou velitele oblasti. Na jeho žádost se Panamským průplavem přesunovala do Tichomoří nová 38 OOOtunová bitevní loď Indiána. 25. pěší divize armády Spojených států na Oahu na Havajských ostrovech dostala příkaz balit a připravit se k přesunu do jižních moří. Stejným směrem zamířilo i padesát armádních stíhaček. Do vod obklopujících Šalomounovy ostrovy plulo čtyřiadvacet velkých ponorek a stejný počet létajících pevností B-17 posílil Jihopacifické letecké síly kontradmirála Fitche. A co bylo nejdůležitější, letadlová loď Enterprise byla již opravena a urychleně se vracela do jižního Tichomoří.
Admirálové Nimitz a King se snažili, seč mohli, dodržet slovo

omoct zle tísněným posádkám na jihotichomořském válčišti. M bvlo to však snadné, a zejména King neměl jednoduchou
• • jako vrchní velitel loďstva Spojených států nemohl přehlížet situaci v Atlantiku, velké síly se přesunovaly v rámci opera-
Pochodeň ke břehům severní Afriky, přes Suez a kolem mysu Dobré naděje bylo třeba zásobovat britské síly v Egyptě. Výbor náčelníků štábů ve Washingtonu musel guadalcanalskou operaci posuzovat z hlediska globální strategie a názory na postup se samozřejmě různily. Náčelník štábu armády generál Marshall a velitel armádních leteckých sil generál Arnold zastávali stanovisko, že Guadalcanal není možno posilovat na úkor sil soustřeďovaných v Anglii pro budoucí invazi přes Kanál. Arnold chtěl kromě toho odeslat do Evropy maximum těžkých bombardérů ke strategickým náletům na Německo. King, podporovaný vrchním velitelem spojeneckých sil v jihozápadním Tichomoří generálem MacArthurem, oponoval tvrzením, že v žádném případě nelze riskovat katastrofu v tak

důležitých oblastech, jako jsou Šalomounovy ostrovy a Nová Guinea. Nakonec musel zasáhnout prezident Roosevelt, který 24. října zaslal členům Výboru náčelníků štábů své stanovisko, ve kterém trval na tom, aby guadalcanalské posádce byla poskytnuta neprodleně pomoc.
Přes všechny utrpěné ztráty měli Japonci v polovině měsíce října 1942 na Guadalcanalu značné síly. Dne 15. října vylodili 4500 vojáků, a tím ukončili přesun celé elitní 2. divize. Císařský hlavní stan měl za to, že nadešel čas k nové ofenzívě. Operace na Nové Guineji byly odsunuty až na druhé místo. Direktiva č. 135 námořní sekce hlavního stanu, z níž je patrno, jakou důležitost tokijští stratégové přikládali Hendersonovu letišti, pravila: •Pozemní síly a námořnictvo spojeným úsilím znovu obsadí letiště na ostrově Guadalcanal. Během této operace námořnictvo provede potřebné akce, jimiž nepříteli zabrání přisunout do oblasti Šalo-mounových ostrovů posily.*
V hlavních rysech vyhlížel japonský plán takto: jednotky gene-rálporučíka Masaoa Marujamy obsadí letiště a japonské letouny,
247
li
jež na ně okamžitě přelétnou, ovládnou vzdušný prostor nad Šalomounovými ostrovy. Likvidace zbytků amerických vojsk na Guadalcanalu už nebude problém. V další fázi námořnictvo zničí americké loďstvo operující v jižním Tichomoří. K uskutečnění tohoto záměru Japonci učinili rozsáhlé přípravy. Do vod, kterými proplouvaly americké konvoje směřující ke Guadalcanalu, vyslali dvě skupiny ponorek, každou o šesti plavidlech. Velitel 11. svazu námořního letectva v Rabaulu viceadmirál Džiniči Kusaka, disponující v té době dvěma sty letouny, dal přemístit na nově vybudované letiště v Buinu na jihu ostrova Bougainville třicet stíhaček zero, které měly doprovázet bombardéry útočící na Gua-dalcanal. Zejména se však opět dalo do pohybu téměř celé Spojené loďstvo.
Admirál Isoroku Jamamoto shromáždil na základně Truk velké námořní síly představující největší soustředění japonské námořní moci od midwayské operace. Vrchní velitel loďstva jen čekal, až pozemní vojska obsadí Hendersonovo letiště, a zvláštním rozkazem uložil podřízeným velitelům, aby poté vyhledali a zničili všechny nepřátelské hladinové síly v oblasti Šalomounových ostrovů a stejně tak i všechna posilová uskupení. Slouží ke cti pilotům z Hendersonu, že ani nejvýznamnější z japonských admirálů se nehodlal pouštět do velkých námořních střetnutí, dokud hrozba letounů z ostrovního letiště nebude zlikvidována. Jamamoto tím opět potvrzoval, že bombardéry se staly největším nebezpečím pro hladinová plavidla vybavená jakkoli mocnými děly
Když Jamamoto nařizoval zničit nepřátelské námořní síly, věděl, že s prostředky, jež má k dispozici, je to proveditelné Dne 11. října skřípot těžkých kotevních řetězů oznamoval, že mohutné loďstvo opouští Truk. Jamamoto v bílé uniformě přehlížel z můstku své obrovité vlajkové lodi Jamato lodi vyplouvající k jižním Šalomounům. Jako první se dal do pohybu předvoj kontradmi-rála Hiroakiho Abea s bitevními loďmi Hiei a Kirišima, následoval úderný svaz viceadmirála Čuičiho Naguma s letadlovými loďmi Šókaku, Zuikaku a Zuihó. Jamamoto zdravil veterány od Pearl Harboru a z Korálového moře a posádky lodí odpovídaly
248
Poté míjel svaz viceadmirála Kondóa s těžkými křižníky Atago, Takao, Mjóko, Mája a lehkou letadlovou lodí Džunjó. Impozantní přehlídka pokračovala podpůrnou skupinou viceadmirála Ta-keoa Kurity s bitevními loďmi Kongo a Haruna. Neobvyklé antény umístěné na věžích obou bitevních lodí prozrazovaly, že se Japoncům konečně podařilo vybavit svá první plavidla radarem. Viceadmirál Nobutake Kondó, velitel 2. japonského loďstva, kterému Jamamoto svěřil velení nad všemi silami nasazenými k zajištění guadalcanalské operace, neměl nejmenších pochyb, že svůj úkol splní. Desítky těžkých děl čnějících z dělových věží bitevních lodí a těžkých křižníků, na dvě stě letounů na palubách letadlových lodí, 44 rychlých torpédoborců vyzbrojených účinnými torpédy, to vše skýtalo dostatečnou záruku úspěchu a vytvářelo pocit sebejistoty.
Přes nasazení velkých námořních sil měla v novém a podle předpokladu japonských generálů a admirálů i konečném pokusu o vytlačení Američanů z Guadalcanalu sehrát hlavní roli pozemní vojska generálporučíka Hjakutakeho. Ve třetím týdnu měsíce října Japonci hodlaii soustavnými nálety a dělostřelbou pozemních baterií i ostřelováním z moře rozrušit americkou obranu, způsobit co největší škody a zapůsobit na morálku Vandegrifto-vých jednotek. Současně se měla do výchozích postavení přesunout vojska, která v den »Y« stanovený na 22. října rozhodným útokem napadnou nepřátelská postavení a obsadí letiště.
Plán vypracovaný Hjakutakeho štábem předpokládal útok ze tří směrů. Klíčová role byla svěřena generálporučíkovi Maruja-moyi, velícímu generálovi 2. divize, který s kolonou asi 7000 vojáků překročí na horním toku řeku Matanikau, přesune se

džunglí na jih a dvěma proudy, z nichž jednomu bude velet generálmajor Kawaguči a druhému generálmajor Jumio Nasu, zaútočí přes Krvavý hřeben přímo na oblast kolem letiště. Ve stejnou dobu velitel dělostřelectva 17. armády generálmajor Ta-asi Sumijoši se zbytkem 4. pluku plukovníka Nakagumy podpory tanků a dělostřelectva překročí Matanikau u ústí
za a na-
249
padne západní obrannou linii Američanů. Třetí úder pro. vede 124. pěší pluk plukovníka Oky, který přebrodí řeku Mata-nikau asi dvě míle od ústí a zaútočí na americké pozice chránící přístup k Hendersonu z jihozápadu. Koordinovaný útok všech tří pozemních uskupení podpoří letectvo a děla hladinových plavidel.
Hjakutake i Marujama, přestože mnohokrát probírali podrobnosti celého plánu, se dopustili několika závažných pochybení; je až obdivuhodné, jakou neuvěřitelnou neschopnost poučit se japonští velící důstojníci prokazovali. Teoreticky působil plán operace dojmem, že nemůže zklamat. Marně však generálmajor Ka-waguči vysvětloval, co dokáže zrádný guadalcanalský terén při dlouhém přesunu. Generál to přitom moc dobře znal z vlastní zkušenosti, kterou udělal před měsícem, a před ním tutéž trpkou zkušenost zažil plukovník Ičiki. Hjakutake a Marujama se zdáli být ke všem varováním hluší a slepí a do značné míry měli za to, že se Kawaguči zdůrazňováním potíží víceméně snaží ospravedlnit svůj nedávný neúspěch.
Přitom když se Marujamova kolona vydala na pochod, každý voják vlekl výstroj a výzbroj o váze kolem 30 kilogramů včetně jednoho minometného nebo dělostřeleckého granátu. A šli tropickým pralesem, kde překonat sto metrů na mnoha místech znamenalo prosekávat se tuhou a ostrou trávou vysokou i přes dva metry, brodit se v močálech a při dešti – a na ostrově neminul den bez deště – zapadat do bahna. Výsledek byl ten, že časové rozvrhy přesunu nebylo možno dodržet vůbec, nebo za cenu maximálního vyčerpání vojáků, kteří potom bez možnosti oddechu měli útočit. Navíc koordinace útoku ze tří směrů, s níž plán počítal jako s jedním z rozhodujících momentů, se za těchto podmínek stávala záležitostí nanejvýš pochybnou. Další závažnou chybou bylo opětovné podcenění nepřítele. Japonci byli přesvědčeni, že neustálé nálety a dělostřelecké přepady natolik otřesou silami a morálkou amerických vojáku, že prudký útok smrtí pohrdajících císařských bojovníků je musí obrátit na útěk. I když Američané dostávali na Guadalcanalu pořádně do těla, stále ještě nebyli zlomeni natolik, jak by si
250
I nonci bývali přáli. Kromě toho v polovině října již měli víc jídla, braní a lip zorganizovanou a zajištěnou obranu. Dopoledne 16. října se Marujamovy hlavní síly vydaly na pohod O čtyřicet hodin později vyrazil po stejné trase 16. pěší pluk lukovníka Hitošiho Hirojacua ustanovený jako záloha završit
úspěch japonských zbraní v okamžiku, kdy Kawagučiho nebo
Nasuovy oddíly prorazí nepřátelskou obranu.
Generálmajor Vandegrift a jeho důstojníci nepotřebovali obzvláštní prozíravosti, aby jim bylo jasné, že po posilách, jež nepřítel na ostrov dovezl, na sebe nenechá nový útok dlouho čekat. Opět vyvstala otázka, která tíží každého velitele bránícího ohrožené postavení: kdy a kde může nepřítel zaútočit? Převládal názor, že napadení je třeba očekávat s největší pravděpodobností od západu, od řeky Matanikau. Japonci také, ať už úmyslně nebo neúmyslně, tento dojem podporovali stálou palbou Sumijošiho děl, která ze západního břehu řeky ostřelovala jak americké obranné pozice, tak Hendersonovo letiště. I když na tom byl Vandegrift podstatně lépe než před měsícem, stále ještě si nemohl namlouvat, že jeho obranné linie jsou neprostupné, zejména když věděl, že nový útok bude veden daleko většími silami než kdykoli předtím. Přitom obranné linie včetně pobřežního pásma byly kolem 27 kilometrů dlouhé a k jejich zajištění měl Vandegrift pouze třináct pěších praporů oslabených malárií. Jak však správně konstatuje účastník guadalcanalského tažení generál Samuel B. Griffith, měl Vandegrift na své straně několik nezanedbatelných výhod: především mohl podle potřeby rychle přemisťovat jednotky z jednoho úseku na druhý, mohl soustřeďovat dělostřeleckou palbu, a zejména měl letouny operující z vlastního letiště.
Taková tedy byla konstelace sil před rozhodující pozemní bitvou, která měla vrátit ostrov Guadalcanal do japonských rukou.
ne 21. října již měly proudy generálmajorů Kawagučiho a Nasua dosáhnout 'nástupních prostorů jižně od Hendersonu;
251
místo toho se stále ještě trmácely v neschůdném terénu. Zejména přeprava těžké výzbroje tvořila nepředstavitelné potíže a výkon japonských vojáků, táhoucích polní děla a minomety přes hu-stou vegetací porostlé hřebeny a přes rozbahněné strže, kde je napadala mračna neodbytných komárů, sužovalo vlhké dusno lijáky

nebo pražící slunce, zasloužil obdiv. Přes veškeré úsilí tisíců vyčerpaných mužů musel však generálporučík Marujama odsu-nout zahájení útoku plánované na 22. října o čtyřicet osm hodin Tropická džungle, kterou američtí námořní pěšáci po dlouhé týdny proklínali, se nyní stala jejich spojencem.
V časných ranních hodinách 23. října dostal Marujama zprávu, že na určenou linii konečně dorazil generálmajor Nasu Tato dobrá zvěst dávající reálnou naději, že po setmění bude možno zaútočit na dosud nic netušícího nepřítele, kterého nyní mohly Nasuovy hlídky sledovat dalekohledy, byla rychle vystřídána zklamáním. Kawaguči hlásil, že jeho kolona má další zdržení. Marujamovi nezbylo než útok odložit o nových čtyřiadvacet hodin a to už bylo na jeho trpělivost příliš. Okamžité Kawagučiho zbavil velení a na jeho místo určil plukovníka Toši-naroa Šódžiho. Popravdě řečeno, Kawaguči se stal do značné míry obětí zmatků, o něž se postarali jeho nadřízení – ale tak už to chodí Nebyl první ani poslední Komplikace, do nichž japonští generálové zabředli, však zdaleka nekončily. Marujama sice informoval o dalším odložení útoku Hjakutakeho, zdržujícího se na velitelství 17. armády poblíž Tas-safarongy, nepodařilo se mu však navázat rádiové spojení s gene-rálmajorem Sumijošim, vyčkávajícím na západním břehu řeky Matanikau. Ten, když nedostal jiné dispozice, po silné dělostřelecké přípravě 23 října ve večerních hodinách vyrazil. K písčitému řečišti se valily japonské lehké tanky a za nimi postupovala pěchota. 3. prapor námořní pěchoty podplukovníka McKelvyho, bránící přechod přes řeku, si okamžitě vyžádal podporu dělostřel-ců brigádního generála dél Valla a za několik okamžiků začala soustředěná palba drtit nastupujícího nepřítele ještě dřív, než se dokázal přebrodit přes ústí řeky. McKelvyho muži dílo zkázy
252
253
dokonali. Dvanáct rozstřílených tanků a na 600 mrtvých voj^u bylo výsledkem zbrklého útoku. Sumijošiho debakl byl naprostý a jediné, co se mu za cenu zmasakrování jeho sil podařilo, by!0 další posílení stále trvajícího přesvědčení amerických velitelů, že hlavní nebezpečí hrozí od západu.
Příštího rána hlásily americké hlídky pohyb nepřátelských jed. notek na horním toku Matanikau. Šlo o Okuv 124. pluk, který Sc pracně prodíral ke svému nástupnímu prostoru, z něhož měl napadnout jihozápadní linii nepřátelské obrany. Tam hájil posta-vení 3. prapor 7. pluku námořní pěchoty podplukovníka Farrella Generálmajor Vandegrift, který dosud neměl tušení, že hlavní japonské síly se chystají vyrazit od jihu přes Krvavý hřeben, stáhl odtud 2. prapor 7. pluku podplukovníka Hannekena a vyslal jej posílit ohrožené Farrellovy pozice. Tento přesun znamenal, že v obranných postaveních na Krvavém hřebenu zůstal osamocený 1. prapor 7. pluku podplukovníka Pullera. Na jeho levém křídle, směrem k řece Tenaru, zaujal postavení 1. prapor 164. pěšího pluku podplukovníka Timboa a 2. prapor tohoto pluku zůstával vzadu, mezi hřebenem a Hendersonovým letištěm, jako záloha.
Americká postavení začínala necelý kilometr jižně před Krvavým hřebenem, před nimi byl okraj džungle. Linii chránily zátarasy z ostnatého drátu se zavěšenými prázdnými plechovkami, úlomky granátů a dalšími kovovými předměty, jež měly způsobit dostatečný hluk v případě, že by se nepřítel v noční tmě pokusil zátarasy proniknout.
V odpoledních hodinách 24. října se v tomto prostoru objevil) první náznaky nepřátelské aktivity. Zdaleka však nebylo známo, jaké síly Japonci jižně od Hendersonu soustředili, a kdyby námořní pěšáci v tuto chvíli tušili, že na jejich chabě obsazena postavení se chystá vrhnout kolem sedmi tisíc fanatických nepřátel, asi by se jim pěkně zpotily ruce. Podplukovník Puller zatím obsadil předsunutá stanoviště hlídkami. Stanoviště bylí propojena primitivním, ale účinným provázkovým signalizačním systémem – dvojí zatažení znamenalo: »Japonci přicházejí1'
Marujama určil zahájení útoku na 17 hodin odpoledne. Aby
ani
tomto případě neprobíhaly věci jednoduše, krátce před ovenou hodinou se spustil mimořádně prudký tropický liják. P několika minutách činilo stovkám japonských vojáků potíže
vtáhnout nohy z bláta, spojení bylo přerušeno, téměř neprostup-
á clona deště zamezila jakoukoli orientaci, viditelnost se rovnala nule Marujama musel znovu čekat. Před půlnocí déšť polevil a trpělivost velícího generála, podrobovaná v posledních dnech těžkým zkouškám, byla vyčerpána. Dal rozkaz zahájit útok, i když větší část oddílů, jimž velel plukovník Šódži, zatím stále ještě nedorazila.
Jako první se zvedl prapor plukovníka Šódžiroa Išimiji a v závěsu následovaly další jednotky. Japonský nápor byl divoký. Smetl předsunutá postavení námořní

pěchoty a japonští vojáci se začali prodírat drátěnými zátarasy. Tam však narazili na hlavní obrannou linii a Pullerovi muži nehodlali ustoupit ani o krok. Zatímco děla a minomety chrlily na okraj džungle, odkud se vynořovaly další a další vlny Japonců, stovky min a granátů, hlavně kulometů se rozžhavovaly a na všech stranách se ozývala nepřetržitá střelba z ručních zbraní. Vandegrift měl konečně jasno, kde nepřítel povede svůj hlavní nápor, a rychle si uvědomil, jak je situace vážná. Okamžitě dal příkaz, aby se ke Krvavému hřebenu přesunuly jednotky záložního praporu 164. pěšího pluku. Armádní pěšáci v dešti, který neustával, zaujímali postavení po boku námořních pěšáků, společně s nimi odráželi jeden útok za druhým – a umírali.
Urputný boj trval až do rozednění. Přestože Japonci na několika místech vnikli až do amerických zákopů, byli nakonec zatlačeni zpět. Pouze nevelký oddíl vedený plukovníkem Išimijou proniknl za záda obránců a za dokonalého využití členitého terénu se po cele dva dny – když už bylo dávno dobojováno – tato malá skupinka držela a kladla odpor. Plukovník Išimija, nesoucí pod blůzou složenou vlajku, se stal na japonské straně jedním z hrdinů bitvy o Guadalcanal.
Při vší tragičnosti této krvavé noci došlo ke kuriózní události, ze které měli »dobromyslni« námořní pěšáci dlouho potěšení. V půl
254
255
třetí ráno měl Marujama za to, že se jeho jednotkám podařilo nepřátelskou obranu prorazit – snad to způsobila odvážná akce plukovníka Išimiji – a aniž by si pravý stav věcí ověřil, uspěchaně hlásil na velitelství 17. armády, že Hendersonovo letiště je dobyto Generálporučík Hjakutake samozřejmě neváhal a tuto radostnou zvěst předal admirálu Jamamotovi. Následkem toho okamžité odstartovalo z Nagumových letadlových lodí, křižujících severní od Šalomounových ostrovů a netrpělivě čekajících na výsledek pozemních bojů, čtrnáct stíhaček a skupina bombardérů, aby přistály na Hendersonu. Japonské letouny však marně přelétaly nad letištěm a vysílaly rozpoznávací signály, očekávaná odpověcf se neobjevovala. Jelikož nebombardovaly ani neostřelovaly, americká protiletadlová obrana též mlčela, což japonské piloty utvrdilo v přesvědčení, že letiště je opravdu v rukou jejich vojáků, a protože se pozemnímu personálu zřejmě nedaří uvést je v noci do provozu, bude třeba vyčkat do rozbřesku. O to větším překvapením se stal náhlý přepad amerických stíhaček, kterým se za šera podařilo nepozorovaně vzlétnout a vrhnout se na nic netušící Japonce. V několika minutách byla většina japonských letadel v plamenech, jen třem se podařilo uniknout. Byl to draze zaplacený omyl generálporučíka Marujamy.
Denní světlo nedělního rána odhalilo v prostoru Krvavého hřebenu pohled ještě drastičtější, než tomu bylo před měsícem, kdy se v těchto místech pokoušel prorazit Kawaguči. Nejméně tisíc japonských vojáků leželo na drátěných překážkách, v amerických zákopech, těsně před nimi a v prostoru mezi Krvavým hřebenem a džunglí. Stovky dalších zůstaly v hustém porostu, kde je zastihla smrtící palba děl a minometů. Mezi padlými byl i generálmajor Nasu.
25. října Američané po celý den vylepšovali svá obranná postavení, přisunovali posily, munici, umisťovali do nejvýhodnějších palebných pozic kulomety a děla. S napětím očekávali, co přinese následující noc. Předpokládali, že se Japonci pokusí prorazil znovu. Nemýlili se.
256
Marujama přes těžké ztráty nehodlal – a ani nemohl __ ustoupit- Přes den zreorganizoval a přeskupil své síly, konečně ž také měl k dispozici dorazivší jednotky plukovníka Šódžiho.
Pod hustými korunami palem, skýtajícími dobrou ochranu před lídícími letouny z Hendersonu, čerpali japonští vojáci krátkým odpočinkem nové síly a jedli ze skromných zásob. Kolem sténali ranění a důstojníci se pokoušeli povzbudivými slovy rozdmýchat bojové nadšení, které po prodělaném masakru značně opadlo.
Po setmění Marujama zaútočil znovu a jediným výsledkem byly další hromady mrtvých. K ránu generál pochopil, že svoji životní bitvu prohrál. Rozkázal plukovníku Šódžimu, aby se stáhl na východ k Taivu, a sám se vracel se zbývajícími, žalostně prořídlými jednotkami po stejné cestě, kterou si před několika dny přicházel vydobýt vítězství a slávu. Mířil k hornímu toku řeky Lungy, kde chtěl vybudovat dočasnou základnu. Opakovala se tragédie cesty poražených Kawagučiho vojáků. Opět došlo na kořínky a kůru ze stromů a vyčerpaní a vyhladovělí muži, mnozí z nich zranění, umírali po stovkách. Slavná Sendajská divize přestala jako bojový útvar existovat.
Zbýval ještě 124. pěší pluk plukovníka Oky, který měl zaútočit na americkou obrannou linii v noci 24. října, ve stejnou dobu jako ostatní dvě japonská pozemní uskupení. Po přechodu na východní břeh řeky Matanikau se Oka dostal do

prostoru pokrytého téměř neprostupnou vegetací. Zdrzel se tak, že výchozích postavení dosáhl až po půlnoci 26. října. Těsně před rozedněním, tedy v době, kdy skleslý a poražený Marujama vydával zbytkům svých jednotek rozkaz k ústupu a o neúspěchu ofenzívy již bylo rozhodnuto, zaútočil Oka na postavení 2. praporu námořní pěchoty. Američané vybudovali svá obranná postavení na travnatém hřebenu nad hlubokým zalesněným údolím. Japonci za podpory děl a odstřelovačů usazených v korunách palem na druhé straně údolí šplhali po příkrém srázu na okraj hřebenu. Když jej dosáhli, ocitli se přímo před hlavněmi amerických kulometů, jež je nemilosrdně kosily a srážely zpět přes okraj srázu. Pouze na jednom místě zuřivý japonský útok prováděný bez ohledu na katastrofální
257
ztráty doslova vyhladil četu bránících se námořních pěšáků. Kd\/ několik posledních Američanů ustoupilo, Japonci okamžitě pO. stavili dva těžké kulomety a začali náhorní planinu postřelovat – pouhých několik desítek metrů od velitelského stanoviště plu. ku. Výkonný důstojník major Conoley narychlo shromáždil skupinu spojařů, kuchařů, písařů a spojek, všichni se chopili zbraní a v divoké protizteči zlikvidovali oba japonské kulomety ručními granáty. Jak uvádí brigádní generál námořní pěchoty S. Griffith tehdejší velitel 1. úderného praporu, brzy se v jižním Tichomoří rozšířila zvěst – na jejíž pravdivost námořní pěšáci samozřejmé přísahali –jak jeden z kuchařů při této příležitosti utloukl japonského důstojníka lívanečníkem.
Japonská říjnová pozemní ofenzíva, od které si Tokio i Rabaul slibovaly, že konečně vyřeší znepokojující problém Guadalcanalu, tedy skončila fiaskem stejně jako oba předchozí pokusy. Jen u Krvavého hřebenu zůstalo 941 mrtvých japonských vojáků a celkové japonské ztráty činily několik tisíc mužů. Američané měli na 200 padlých a zhruba stejný počet zraněných. Nadřazenost, se kterou dosud ostřílení námořní pěšáci pohlíželi na příslušníky jednotek pozemních vojsk, se po krvavých nočních bojích na Hřebenu změnila v respekt a uznání. Armádní pěšáci dokázali, že dovedou bojovat a umírat stejně statečně jako »kožené krky*.*
V ranních hodinách 25. října, když generálporučík Marujama přeskupoval své pošramocené síly a námořní pěšáci a vojáci 164. pluku vylepšovali a opravovali zákopy a zátarasy v očekávání nových bojů, blížila se ke Guadalcanalu dvě malá uskupení japonských bojových lodí. Tři torpédoborce 8. loďstva Akacuki, Ikazuči a Širacuju vezly zesílený prapor 22. pěšího pluku, který se nalodil na ostrově Shortland a měl být vysazen východně od amerických pozic u výběžku Koli. Ke krytí výsadku a současné
* »Kožené krky« (Leathernecks) – přezdívka příslušníků americké námořní pěchoty k ostřelování amerických postavení byla určena 4. eskadra tor-édoborců kontradmirála Takamocua Takamy s lehkým křižníkem Jura a torpédoborci Akizuki, Harusame, Júdači, Mu-rasame a Samidare.
Téhož dne dva staré americké torpédoborce z první světové války Trever a Zane připluly na Tulagi naložené torpédy, municí a benzínem a každý z nich táhl dva motorové torpédové čluny, které měly posílit flotilu těchto rychlých malých plavidel operující z tulažského přístavu. Trever a Zane vyložily náklad a čekaly na další příkazy; jejich velitelé předpokládali, že budou vysláni k ostřelování japonských postavení na guadalcanalském pobřeží na druhé straní průlivu. Místo toho se na obzoru krátce před devátou hodinou objevily Akacuki, Ikazuči a Širacuju plující vysokou rychlostí od ostrova Sávo.
Velitel Treveru a současně velitel tohoto miniuskupení dvou plavidel korvetní kapitán Agnew si okamžitě uvědomil, že zůstat v zátoce znamená nechat se rozstřílet 127mm děly nepřítele, proto nařídil plnou rychlostí vyplout a pokusit se uniknout Kulicím průlivem k ostrovu Malaita. Japonci zřejmě po nějakou dobu nezpozorovali prchající Američany vzdálené asi 10 mil a až v 10.18 hodin japonská formace změnila kurs a zamířila přímo k Agnewovým lodím. Po zkrácení vzdálenosti na méně než pět mil Japonci zahájili palbu, rychle se zaměřili a v několika minutách jejich granáty již dopadaly těsně vedle trupů Treveru a Zane. Američané měli pouze 76mm děla s dostřelem kolem čtyř mil, a přestože se pokoušeli odpovídat, neměli v dělostřeleckém souboji vůbec žádnou naději. Jedinou možností jak se zachránit byl útěk. Obě lodi zoufale kličkovaly, zatímco propocení strojničí za cenu propalujících se pouzder kotlů na Treveru dokázali z obou »stařečků« vyždímat neuvěřitelnou rychlost 29 uzlů. To však nestačilo, Japonci plující nejméně 35uzlovou rychlostí se stále blížili- Agnew pochopil, že Kulicího průlivu nedosáhne, a poslední naději skýtaly nebezpečné vody severněji položeného průlivu Ng-gela, plné mělčin a korálových útesů, kam se Japonci snad za nimi neodváží. Signalizoval svůj úmysl korvetnímu kapitánovi
258
259
Wirtzovi na Zane, poté obě lodi ostře obrátily doleva a zamířil, k soutěsce. V

10.38 zasáhl japonský granát dělo na zádi Zane zabil tři muže z obsluhy a několik jich zranil.
V tuto chvíli, kdy se posádky amerických lodí smiřovaly s nevyhnutelností katastrofy, kterou o několik vteřin dříve nebo později způsobí buď japonská děla, nebo jako nože ostré korálové útesy, které Trever a Zane zatím mílely s neuvěřitelným štěstím o vlas, přišla zcela neočekávaná pomoc. Na pronásledovatele se vrhlo několik stíhaček, jež vzlétly z rozmoklé dráhy na Hendersonu a nyní se objevily na scéně skutečně v okamžiku nejvyšší nouze. Piloti, kterým bylo na první pohled jasné, v jaké situaci se Trever a Zane ocitly, zasypali tři japonské torpédoborce přívalem zápalných a průrazných střel z palubních kulometů. Dotírali na nepřátelská plavidla tak úporně, že velitel japonské formace nevydržel, a přestože obě americké lodi mu v tuto chvíli byly v podstatě vydány na milost a nemilost, obrátil zpět ke Guadalcanalu Výdech úlevy námořníků na Treveru a Zane musel být slyšet na míle daleko.
Jejich záchrana však bohužel znamenala pohromu pro jiná dvě americká plavidla – remorkér Seminole a hlídkový člun YP-284 – která vezla z Tulagi vojáky, munici a benzín na Guadalcanal Když se na dohled objevily tři torpédoborce, velitel YP-284 se rádiem dotázal Tulagi, zda jde o přátelská plavidla. Nebylo totiž zvykem, že by se Japonci prohánělí kolem Guadalcanalu za bílého dne – letadla z Hendersonu je zatím vždy držela v uctivé vzdálenosti. Záporná odpověď, která obratem došla, představovala pěkné nadělení. Člun i remorkér, stejně jako před krátkou chvílí Trever a Zane, zvýšily rychlost na nejvyšší možnou míru a prchaly zpět k Tulagi. Pro rychlé japonské lodi však bylo hračkou dohnat je a spustit vražednou palbu. YP-284 byl zasažen v 10.50, začal hořet náklad a za pár vteřin další salva proděravěla strojovnu. Loď plula setrvačností ještě několik set metrů, pak se zastavila a rychle nořila do vln. V 11.20 ji následoval Seminole, kde zapálený benzín ve chvíli změnil palubu v jedno moře plamenů. Naštěstí většina japonských granátů neexplodovala, neboť

árazy na tenkostěnné a snadno prorazitelné trupy kontaktní apalovače neaktivovaly, a tak si potopení obou lodí vyžádalo jen životy tří přepravovaných vojáků a jednoho námořníka, ostatním se podařilo paluby včas opustit.
Nepřátelské torpédoborce pokračovaly k Lunze. Tam je však nfivítala přesná palba pobřežních děl a v 10.55 byl zasažen Akacuki. Japonský velitel s jedním torpédoborcem poškozeným a po zkušenosti s náletem stíhaček začal mít obavu z nového napadení ze vzduchu, které za účasti bombardérů by s velkou pravděpodobností znamenalo jak ztrátu lodi, tak i nevyloženého praporu pěchoty. Po krátkém váhání dal příkaz k přerušení akce a k návratu na Shortland.
4. eskadra torpédoborců kontradmirála Takamy zatím proplula kolem severního pobřeží ostrova Florida a zamířila na jih do úžiny Indispensable. Takama v souladu s původním plánem vyčkával s ostřelováním nepřátelských postavení, dokud Akacuki, Ikazuči a Širacuju nevylodí výsadek, jemuž měl poskytnout palebnou podporu. Tady však došlo ze strany japonského kontradmirála k taktické chybě. Kdyby v době, kdy tři výsadkové torpédoborce uspořádaly lov na Trever a Zane a potom na Seminole a YP-284 – což znamenalo několikahodinové zdržení – napadl namísto toho Hendersonovo letiště, s určitostí by je vyřadil z provozu nejméně na půl dne. Neudělal to, a tím poskytl pálícím slunečním paprskům dost času k vysušení rozmoklých vzletových drah, z nichž před polednem už mohl kromě stíhaček vzlétnout i větší počet střemhlavých bombardérů. Ty jeho divizi ve 12 hodin 55 minut objevily a napadly.
Hned při prvním náletu byl zasažen lehký křižník Jura a tor-pédoborec Akizuki. Exploze čtvrttunové pumy prorazila pancéřovou obšívku křižníku a voda zaplavila zadní strojovnu. Loď zpomalila a další puma dopadla na její příď. Poté bombardéry odlétly pro další náklad pum a ochromený křižník se zatím pokoušel o únik na sever. Brzy však bylo jasné, že při značném naklonění a neustále přibývajícím množství vody v podpalubí se nedokáže na základnu vrátit. V 16.20 jeho velitel obdržel povolení

najet na břeh ostrova Fara, severně od ostrova Santa Isabel. Než však k tomu došlo, v 17 hodin přiletěla další skupina střemhlavých dauntlessů a čtyřmotorových létajících pevností B-17. Ten-tokrát byl osud Takamovy vlajkové lodí zpečetěn. Po několika dalších zásazích vypukly velké požáry, posádka ji opustila a tor-pédoborcům Harusame a Júdači připadl smutný úkol poslat křižník torpédy ke dnu.
Neděle 25. října 1942 byla pro letce brigádního generála Geige-ra mimořádně úspěšným dnem. Nejenže zničili nepřátelský křižník, ale v soubojích nad letištěm sestřelili 17 stíhaček a pět bombardérů. Za svoje skóre za posledních deset dnů, od 16. do 25. října, se určitě nemuseli stydět, bylo impozantní: 103 zničené

nepřátelské letouny za cenu ztráty čtrnácti vlastních. Jak vidno, boj o Guadalcanal nebyl pro Japonce ničím z toho, nač byli zvyklí při většině svých předchozích výbojů; tentokrát draze platili. Zdaleka však ještě nebylo o osudu ostrova rozhodnuto.

11.

BITVA U OSTROVŮ SANTA CRUZ

Zatímco jižně od Hendersonova letiště se v krvavých řežích rozplýval další z japonských pokusů o ovládnutí několika čtverečných rnil na severním pobřeží Guadalcanalu, na moři, tři sta mil na sever, již čtrnáct dnů křižovalo velké hladinové uskupení – »guadalcanalské podpůrné síly«. Jejich velitel viceadmirál No-butake Kondó stále čekal na zprávu, že Henderson je v japonských rukou. Jak dny ubíhaly, znervózněl i velitel Spojeného loďstva admirál Jamamoto. Kondóovým lodím ubývalo pohonných hmot a ubývala i Jamamotova trpělivost.

Když v ranních hodinách 25. října konečně přišla dlouho očekávaná depeše, ani Jamamoto, ani Kondó ještě netušili, že Maru-jamovó hlášení o obsazení Hendersonu neodpovídá skutečnosti. Loďstvo proto obrátilo na jihovýchod a měla začít závěrečná fáze operace zaměřená na likvidaci amerických námořních sil, jež se ocitnou v kleštích: z jedné strany letouny vzlétající ze znovu obsazeného ostrovního letiště a z druhé strany japonské letadlové lodi Po pár hodinách, když se ukázalo, že Vandegriftovi vojáci

letiště uhájili, se situace podstatně změnila. Na pevnině tedy u; bylo rozhodnuto, na moři se však schylovalo k dramatu. Jamamo. to přes neúspěch pozemních vojsk – nebo snad právě proto – nehodlal dát svému mocnému loďstvu po vší přípravě a dlouhém čekání příkaz k návratu. A tak zatímco Kondó pf,. plouval k jižním Šalomounům ze severu, z východu se blížil kontradmirál Thomas C. Kinkaid s letadlovými loďmi Hornet a Enterprise.

Nový vrchní velitel jihotichomořských sil viceadmirál Halsey byl o pohybu japonského Spojeného loďstva informován. Nemohl nečinně přihlížet, i když ve srovnání s tím, co vsadil do velké hry Jamamoto, nevypadala situace Američanů nikterak růžově. Proti japonským čtyřem letadlovým lodím, pěti bitevním, čtrnácti křižníkům a čtyřiačtyřiceti torpédoborcům mohl Halsey vyslat pouze dvě letadlové a dvě bitevní lodi, devět křižníků a čtyřiadvacet torpédoborců. A to ještě se štěstím, neboť opožděné zahájení útoku Marujamových jednotek zdrželo i Kondóa, a získané dva dny umožnily kontradmirálu Kinkaidovi dorazit z Pearl Harboru s opravenou letadlovou lodí Enterprise.

Tak se v poledních hodinách 24. října severovýchodně od Nových Hebrid mohly setkat dva americké operační svazy: 17. svaz kontradmirála George D. Murraye s letadlovou lodí Hornet, těžkými křižníky Northampton, Pensacola, lehkými křižníky Saň Diego a Juneau a šesti torpédoborci a 61. svaz kontradmirála Kinkaida tvořený letadlovou lodí Enterprise, bitevní lodí South Dakota, těžkým křižníkem Portland, lehkým křižníkem Saň Juan a osmi torpédoborci. South Dakota najela začátkem září na ko-rálový útes poblíž Tongatabu a celý měsíc ji dávali v Pearl Harboru do pořádku. Při té příležitosti však byla její výzbroj rozšířena o několik tuctů výkonných 40mm protiletadlových děl, o jejichž kvalitách se brzy měly možnost přesvědčit desítky japonských pilotů.

K jižním Šalomounům se přesunul i 64. operační svaz kontradmirála Willise A. Leeho s bitevní lodí Washington, těžkým křižníkem Saň Francisco, lehkými křižníky Helena, Atlanta

. j torpédoborci. Tento svaz však operoval samostatně a do bitvy, k níž se schylovalo, nezasáhl.

Takmile měl Halsey 17. a 61. operační svaz pohromadě, pověřil K'nkaida taktickým velením a dal mu stručné a jasné instrukce: lout na sever k ostrovům Santa Cruz, poté změnit kurs na "hozápad a zaujmout postavení umožňující napadnout nepřátelské síly směřující ke Guadalcanalu. Tím, že Halsey dirigoval oba svazv k souostroví Santa Cruz, nevědomky určil i oblast velkého námořního střetnutí.

V původním plánu Výboru náčelníků štábů z 2. července 1942 bylo v rámci operace Strážní věž určeno obsadit současně s Gua-dalcanalem a Tulagi i souostroví Santa Cruz a vybudovat tam letiště. Jak se brzy ukázalo, nešlo o uvážený pokyn a jeho splnění bylo také dlouhou dobu odsunováno s odůvodněním, že vojska a materiál jsou potřebnější jinde, zejména na Guadalcanalu. Přesto na něj viceadmirál Ghormley nezapomínal. Na Ndeni, nejvýznamnější ze čtyř ostrovů souostroví, vyslal skupinu stavebních odborníků k provedení průzkumu terénu. Většina z nich zakrátko zemřela na malárii, kterou byly ostrovy zamořeny tak, že pro bělocha bylo prakticky nemožné tam pobývat delší dobu. Přesto se viceadmirál Ghormley k

problému ostrovů Santa Cruz často vracel, a dokonce získal spojence v kontradmirálu Turnérovi. Až když nastoupil jako velitel oblasti rozhodný Halsey, odložil obsazení souostroví doslova na neurčito a jednotky pro tento účel vyčleněné odeslal na Guadalcanal jako posilu Vandegriftovi. Když už se Santa Cruz nestalo novou americkou základnou, vešlo alespoň do historie guadalcanalského tažení tím, že dalo jméno jedné z významných námořních bitev.
Ráno 25. října vyvstala před Jamamotem, jenž si ponechal strategické velení »guadalcanalským podpůrným silám* a vykonával je z paluby své vlajkové lodi na základně v Truku, a před jejich operačním velitelem viceadmirálem Kondóem klíčová otázka: kde jsou nepřátelské letadlové lodi, jejichž napadení a zničení bylo prvořadým úkolem. Japonci předpokládali, že kromě Hornetu
264
265
nasadí Halsey k obraně Guadalcanalu i Enterprise, kterou za-hledí jejich průzkumný letoun před několika dny při přesunu do jižního Tichomoří. Novější informace jim však chyběly, pravidel-ně vysílaná průzkumná letadla se vracela na paluby mateřských lodí s prázdnou. Jediným americkým uskupením, jehož polohu v současné době znali, byl 64. operační svaz kontradmirála Leeho s bitevní lodí Washington. Ten se však zdržoval mezi ostrovy Rennell a Saň Cristobal, mimo dosah palubních letounů velitele úderného svazu letadlových lodí viceadmirála Naguma. Na-gumoví, který měl na čtyřech letadlových lodích (Džúnjó sice náleželo k předsunutému svazu viceadmirála Kondóa, v akci však byl oprávněn jejími letouny disponovat Nagumo) téměř 220 letounů s piloty, kteří se nemohli dočkat, až uslyší po-vel ke startu, tak nezbývalo zatím nic jiného než dohady a čekání.
Kontradmirál Kinkaid měl více štěstí. Ve 12 hodin 50 minut, když Enterprise s Hornetem proplouvaly západně od ostrovů Santa Cruz, dostal zprávu, že průzkumná catalina Jihopacific-kého letectva objevila dvě nepřátelské letadlové lodi. Pluly v jihovýchodním kursu rychlostí 25 uzlů a od amerického uskupení byly v době, kdy je catalina zahlédla, vzdáleny 360 mil. Naneštěstí mraky a déšť způsobily, že je letoun nemohl sledovat po delší dobu. Kinkaid měl nyní na vybranou ze tří možností: nepodnikat zatím nic a vyčkat, jak se situace vyvine dál, vyslat vlastní letecký průzkum a snažit se pohyb nepřítele ověřit, nebo zaútočit na základě dosavadních informací. Propočet ukázal, že vzdálenost dělící obě nepřátelská uskupení se každou hodinu zkracuje o padesát mil, bylo tedy možno předpokládat, že nepřítel bude brzy v dosahu palubních letounů. Kinkaid proto rozhodl kombinovat průzkum s možností okamžitě udeřit.
Ve 14 hodin 30 minut odpoledne vzlétla z paluby Enterprise skupina dvanácti plně vyzbrojených střemhlavých bombardérů typu Dauntless s úkolem prozkoumat severozápadní prostor do vzdálenosti 200 mil. O hodinu později, opět z Enterprise, odstartovalo dalších dvanáct dauntlessů, sedm torpédových avengeru
266
šestnáct doprovodných stíhaček. Obě letecká uskupení měla nřípadě, že nepřítele objeví, okamžitě zaútočit, průzkumná catalina bohužel nezůstala Japoncům utajena a Nagumo rozkázal hned poté, co mu byla hlášena její přítomnost, změnit kurs na sever. Tím se samozřejmě všechny předpoklady měnily, americké výpočty nebyly k ničemu a ani jeden z vyslaných letounů japonské lodi nezahlédl. Hodinu po západu slunce se bombardéry a stíhačky vracely k Enterprise. Došlo k velmi nebezpečným situacím, neboť řada mladých palubních pilotů ještě nikdy předtím za tmy na palubu letadlové lodi nepři-stávala, a kromě toho, při pátrání po nepříteli se zdrželi ve vzduchu příliš dlouho a nyní se vraceli s téměř prázdnými nádržemi. Třem střemhlavým a třem torpédovým bombardérům, které přistávací manévr opakovaly, skutečně benzín nevystačil a skončily nouzovým přistáním na mořské hladině. Letce sice zachránily torpédoborce, letadla však byla ztracena. Navíc jeden stíhač se zřítil do moře asi 40 mil od Enterprise. V jeho případě nebyl s největší pravděpodobností příčinou katastrofy nedostatek pohonných hmot, ale nedostatek kyslíku, jenž po dlouhém letu ve velké výšce vedl u pilota ke ztrátě vědomí. První akce tedy dopadla neúspěšně. Američané ztratili sedm letounů dříve, než nepřítele zahlédli.
Většina palubních pilotů Enterprise byla na loď přidělena před deseti dny, když skončily její opravy v Pearl Harboru. Prakticky přímo z leteckého výcvikového střediska v Kaneohe na ostrově Oahu přešli na loď, která vzápětí zvedla kotvy a v největším spěchu se vydala na jih. Nyní bylo jen otázkou několika hodin, kdy se střetnou se zkušeným a dravým nepřítelem. Letecký důstojník Enterprise fregatní kapitán John Crommelin dobře chápal pocity neostřílených mladých letců a také si uvědomoval, že právě ukončená odpolední operace pro ně nebyla žádným povzbuzením, a mnozí z nich jistě zapochybovali, jak obstojí v očekávaných bojích. Bylo teď na něm, aby zasáhl. Večer svolal všechny palubní piloty do důstojnické klubovny.

267
Usadili se u zeleně pokrytých stolů, kouřili, pili kávu a čekali, Či,,, je Crommelin překvapí. Fregatní kapitán s výrazným širokým obličejem a spoustou pískových, již šedivějících vlasů začal hovo. rit. Jeho slova byla přímá, pravdivá, neústupná. Řekl jim, že byli dobře a dostatečně vycvičeni, že vědí jak svrhávat pumy a jak zasahovat cíl. A on od nich žádá, aby právě toto udělali. Životy námořních pěšáků, kteří již několik měsíců védou na Guadalcana-lu zoufalý boj, závisí nyní na tom, jak oni splní svoji povinnost. A to neponechává žádný prostor pro mrhání letadly, municí a pro výmluvy, proč nepřítele nezasáhli. Jestliže vzlétnou k akci a skončí neúspěchem, pak by bylo lepší, kdyby zůstali doma a příležitost udeřit na nepřítele přenechali dobrým pilotům. Ti, kdo nyní sedí v této místnosti, tvoří podstatnou část všeho, co v tuto chvíli stojí mezi Japonci a Guadalcanalem. A na výsledku guadalcanalské operace nadlouho závisí výsledek války v jižním Tichomoří. On je proto nasadí, jakkoli a kdykoli se to ukáže potřebné, a čím budou lepší, tím větší mají šanci. Teď půjdou odpočívat a zítra smetou ty mizerné císařovy skrčky z povrchu
země.
Crommelin domluvil. Řekl vše, co považoval za nutné. Chvíli bylo ticho, zaznával jen monotónní hukot strojů hluboko v podpalubí. Každý z několika desítek shromážděných letců védél o Crommelinových legendárních výkonech v prvních měsících války, viděli jej, jak v Kaneohe provedl ve výšce třiceti metrů nad zemí pomalý obrat s letounem jen proto, aby jim dodal důvěru v letadlo, kterému svěří své životy. Věděli, že po nich nechce nic víc, než je kdykoli připraven a schopen udělat sám. Pak se klubovna vyprázdnila.
Najít a napadnout japonské námořní uskupení se po celý den 25 října snažily vedle palubních letounů z letadlových lodí i catalmy a létající pevnosti kontradmirála Fitche z pozemních letišť. Kromě poledního kontaktu, který vedl ke vzletu dvou leteckých skupin z Enterprise, objevilo šest létajících pevností v odpoledních hodinách bitevní lodi kontradmirála Abea. Zaútočily, několik
"kvch pum dopadlo poblíž Kirišimy, škodu však nezpůsobily
•'dnou. Po setmění vyslal Fitch pět hydroplánů vyzbrojených
marni a torpédy. Ve 2 hodiny 50 minut ráno 26. října dva
nich Nagumův úderný svaz našly a nechybělo mnoho, aby pro letadlovou loď Zuikaku a torpédoborec Isokaze toto nečekané noční setkání skončilo pohromou. Pumy dopadly těsně vedle jejich trupů a naštěstí pro Japonce se přes paluby přelily jen spousty mořské vody.
Velící admirálové na japonské straně v tuto dobu už jasně věděli, že ať skončí pozemní bitva na Guadalcanalu jakkoli, velké námořní střetnutí je na dosah. Neměli v úmyslu se mu vyhýbat, naopak. V časných ranních hodinách 26. října obdržel Jamamoto zprávu, že boje o Hendersonovo letiště stále ještě pokračují a situace v přední linii není dosud vyjasněna. Pak však přišel noční útok catalin na Zuikaku; kde jsou americké letadlové lodi, nikdo nevěděl a vynořily se nepříjemné pocity nejistoty. Nejde vlastně o nějakou léčku, do které seje Američané snaží vlákat? Opatrný Nagumo proto znovu přikázal obrátit na sever a vyčkat jednak konečného výsledku boje o nadvládu nad Hendersonovým letištěm, jednak výsledků leteckého výzkumu, který hodlal zahájit hned po rozednění.
Oba operační svazy kontradmirála Kinkaida po celou noc z 25. na 26. října směřovaly rychlostí 20 uzlů na sever k nepříteli. Na letové palubě Hornetu parkovaly letouny připravené během několika minut vzlétnout, pokud by situace byla příznivá, i k nočnímu náletu. Dvě cataliny, jež napadly Zuikaku, podaly rádiem hlášení na základnu Espiritu Santo, v němž informovaly o objevení nepřátelského hladinového uskupení sestávajícího z letadlové lodi a šesti dalších plavidel, nacházejících se ve vzdálenosti asi 200 mil severozápadně od Kinkaida. Šlo o nesmírně cennou informaci, kterou kdyby Kinkaid obdržel okamžitě, mohl zaútočit daleko "v, než to nakonec učinil. Při soubojích letadlových lodí je každého velícíh° důstojníka napadnout nepřítele v situaci, to nečeká, kdy má palubu plnou letounů. Znemožní-li jim
268
269
vzlet, uchrání tím svoje lodi, a navíc, jak ukázala midwaysk' bitva, není pro letadlovou loď větší pohroma, než když začnou na její palubě explodovat letadla naložená pumami nebo torpédy a s nádržemi plnými benzínu. Kinkaid měl takovou příležitost na dosah ruky, bohužel životně důležitou informaci z Fitchova velí telství obdržel až po páté hodině ranní.
Stejně jako velicí důstojníci na palubách bojových lodí, kteří v očekávání, co přinese každá následující hodina, nemají mnoho myšlenek na spánek, tak i v Noumée začal viceadmirál Halsey pracovat už před rozedněním. Probíral došlé zprávy, zejména informace Fitchových průzkumných letounů, porovnával na mapě

polohu vlastních i nepřátelských lodí a dříve, než hladinu oceánu ozářily první sluneční paprsky, odeslal kontradmirálu Kinkaidovi rozkaz o třech slovech: »Zaútočit – Opakuji – Zaútočit!*
Třiadvacet minut před východem slunce, v pět hodin ráno 26. října přikázal Kinkaid – kterému v tu dobu stále ještě nedošla informace získaná osádkami průzkumných catalin – veliteli Enterprise vyslat první vlnu letounů k bojovému průzkumu. Šestnáct střemhlavých bombardérů, každý vyzbrojen půltunovou pumou, opustilo palubu lodi. Jejich piloti, seskupeni do dvojic, dostali pokyn pátrat na severu a na severozápadě do vzdálenosti 200 nul O chvíli později vzlétlo osm stíhaček hlídkové služby a osm střemhlavých bombardérů protiponorkové ochrany. Moře bylo klidné, mírný jihovýchodní vítr slabě čeřil hladinu. Na obloze ve výši 500 až 700 metrů táhly mraky, na které starostlivými zraky pohlížely obsluhy protiletadlových děl. Aniž to kdo věděl, bylo už s konečnou platností určeno bojiště – tisíc čtverečných mil jižního Pacifiku severně od souostroví Santa Cruz.
Ve vzdálenosti 85 mil od mateřské lodi zahlédli poručici Vivian Welch a Bruče McGraw, piloti jedné dvojice střemhlavých bombardérů, jak v opačném směru přilétá japonský torpédový bom-bardér. Ani Japonec, ani Američané, kromě toho, že o setkáni podali vysílačkami zprávu, se dál o sebe nestarali; měli jme I'ní O dvacet minut později, v 6 hodin 17 minut, uviděli u/ l h a McGraw divizi biteynfch lodí kontradmirála Hiroakiho Abea Na horizontu před nimi se objevily pagodovité nástavby
h rakteristické pro bitevní lodi třídy Kongo. Oba bombardéry se
nořily do nízkých mraků a ve vzdálenosti deseti mil kroužily
kolem japonské skupiny. V 6 hodin 30 minut odvysílal Welch po
ečlivé obhlídce na Enterprise zprávu o kontaktu s nepřítelem: »Dvě bitevní lodi, jeden těžký křižník, sedm torpédoborců. Šířka 8 stupňů 10 minut jižně, délka 163 stupně 55 minut východně. Severní kurs. Rychlost 20 uzlů.* Poté bombardéry sledování Abeových lodí ukončily a pokračovaly dál ve snaze najít hlavní cíl _ letadlové lodi. V tom však úspěch neměly a při návratu se znovu dostaly do blízkosti Abeova uskupení. Z palub lodí tentokrát zaburácely protiletadlové baterie a bylo zřejmé, že nálet by nebyl jednoduchou záležitostí. Při pohledu na ukazatele stavu pohonných hmot, jež signalizovaly značný úbytek, oba piloti raději bez dalšího zdržování pokračovali v návratu.
Na můstku Enterprise zatím přecházel mezi důstojníky s ocelovými přilbami na hlavách a s navléknutými záchrannými vestami kontradmirál Kinkaid – prostovlasý a v košili s krátkými rukávy. Přestože mu již bylo hlášeno objevení Abeových bitevních lodí, nemohl se unáhlit, hlavního protivníka představovaly japonské letadlové lodi a jejich přesnou polohu dosud neznal. Nechtěl proto předčasně vyslat palubní letouny, které by mu potom mohly chybět k napadení jádra nepřátelských sil. Bylo to tíživé vyčkávání, kdy Kinkaid navíc po zprávě o japonském průzkumném bombardérů nepochyboval, že Nagumo už o jeho uskupení ví a že již mohly vzlétnout svazy letadel mířících k Hornetu a Enterprise, zatímco on sám je stále bezmocný. Chyběla mu rozhodující informace, jež by zpřesnila několik hodin starou zprávu o nočním kontaktu Fitchových catalin. Admirál s nepokojem patrným na tváři pohlédl vzhůru, kde se na věži pomalu otáčela velká anténa pátracího radaru připomínající obrovskou postelovou drátěnku. Obsluha radiolokátoru zatím mlčela, akutní nebezpečí náletu tedy nehrozilo, to se však mohlo změnit během
270
271
minuty. Kinkaid přešel k zábradlí můstku, podíval se na řady střemhlavých a torpédových bombardérů seřazených na letové palubě. Poté přiložil k očím dalekohled a chvíli sledoval Hornet vzdálený asi deset mil. I na jeho letové palubě se tísnily desítky letounů, v tuto chvíli dokonce více než na Enterprise, která ten den zajišťovala průzkum a ochranu obou svazů, takže hlavní ú<jer nepříteli měla zasadit letadla Hornetu.
Deset minut zbývalo do sedmé hodiny ranní, když Kinkaid konečně obdržel onu životně důležitou informaci. Radisti pravé přijali hlášení korvetního kapitána Jamese R. Leeho, velitele průzkumné skupiny: »Dvě letadlové lodi a doprovodná plavidla Šířka 7 stupňů 5 minut jižně, délka 163 stupně 38 minut východně.* Kontradmirál vběhl do navigační kajuty a pohled na mapu ukázal, že nepřítel je dvě stě mil na severozápad. Velká signální lampa na pravoboku Enterprise okamžitě předala veliteli 17 operačního svazu kontradmirálovi Murrayovi na Hornetu příkaz k vyslání první útočné vlny. Obě letadlové lodi zvýšily rychlost na 27 uzlů.
Zadní střelec Leeho střemhlavého bombardérů zatím potřetí odvysílal údaje o Nagumově úderném svazu. Když se tak ubezpečil, že veledůležité hlášení musí být

v každém případě na Kinkaidových lodích zachyceno, přepnul radiostanici a připravil k palbě pohyblivý kulomet. Korvetní kapitán Lee sklopil letoun a dal plný plyn. Motor se rozeřval a letadlo prudce klesalo k vodní hladině. Lee pohlédl doprava a viděl, že pilot druhého letounu z průzkumné dvojice poručík W. E. Johnson učinil totéž. Zdálo se, že náhlý útok dvou osamělých bombardérů vyvedl Nagumúv svaz z míry. Lodi v ostrém obratu změnily kurs na západ, zvýšily rychlost a torpédoborce začaly zahalovat letadlové lodi oblaky tmavého kouře. Z výšky se na oba bombardéry vrhlo osm žer stíhacího krytí. Stíhačky Američany přinutily útok přerušit a s nasazením všech sil se bránit. Oba piloti prudce strhli bombardéry na křídlo, vodorovná čára horizontu se obrátila o devadesát stupňů a v následujících vteřinách se již šplhali vzhůru za
272
ořetržitého rachotu palubních kulometů. Ve srovnání se tíhačkami měli jednu velkou výhodu: díky zadním střelcům měli krvtá záda. Tři žera se zřítila v plamenech do moře, než dva dauntlessyxzrnizely ze scény a ukryly se v mracích. Během boje se Lee a Johnson od sebe oddělili, a protože hlavní úkol – najít nepřátelské letadlové lodi – splnili a k opakování náletu už možnost nebyla, vrátili se každý zvlášť na Enterprise.
Zatímco Lee a Johnson sváděli boj s japonskými stíhací, o sto mil dál na sever křižovala nad mořem jiná dvojice dauntlessů poručíků Stronga a Irvina se střelci Garlowem a Williamsem. Obě osádky zachytily hlášení poručíka Welche o bitevních lodích kontradmirála Abea, a protože si dobře uložily do paměti slova fregatního kapitána Crommelina, v žádném případě nehodlali nevyužít své půltunové pumy a promarnit pohonné hmoty. Velitel skupiny poručík Strong rychle určil polohu japonských lodí, zkontroloval stav paliva a stanovil kurs. Poté kývl na Irvina a oba bombardéry obrátily na jih. Piloti sledovali otáčkoměry, pozorně naslouchali zvuku motorů a nespouštěli z očí zejména ukazatele stavu pohonných hmot. Po dlouhém průzkumném letu museli nyní počítat s dalším stem mil, jež je dělilo od nepřítele, s nutností vyšplhat se na výšku potřebnou k střemhlavému náletu a s možným soubojem s japonskou stíhací ochranou. To vše podstatně ovlivní spotřebu paliva a ještě zbývalo zhruba 200 mil k Enterprise.
Po několika minutách uslyšeli hlášení korvetního kapitána Leeho, jenž objevil japonské letadlové lodi. Okamžitě bylo rozhodnuto. Dauntlessy ještě jednou změnily kurs, tentokrát s konečnou platností.
Poručík Strong byl zkušenějším palubním pilotem než jeho spolubojovník Irvine. Sloužil na letadlových lodích od začátku války. Prošel boji na Gilbertových ostrovech, v Korálovém moři, u Nové Guineje, účastnil se i bitvy u východních Šalomounů. Byl to právě on, kdo našel 24. srpna u východních Šalomounů japonskou letadlovou loď Rjúdžó a podal přesnou zprávu o její poloze, kursu, rychlosti a složení doprovodu. Tehdy na ni vzhledem
273
k silné protiletadlové obraně nezaútočil. Od té doby mnohokrát o tehdejší situaci přemítal a vždy došel k závěru, že pochybil když se dal odradit zdánlivě neprostupnou palbou protiletadlo-vých baterií a silnou stíhací ochranou. Stejnou chybu již opakovat nebude.
Dva bombardéry letící ve výšce 4000 metrů se minutu za minutou přibližovaly k hlavním silám japonského námořního uskupení Poručík Strong prokázal, že je též výtečným navigátorem, neboť nad nedohlednou mořskou plání se mohl řídit jen vlastními výpočty založenými na Leeho hlášení, přitom neustále sledoval stav paliva, rychlost, sílu větru, a přesto dokázal oba letouny s jistotou dovést přímo k cíli.
V 7 hodin 30 minut zahlédl hluboko pod sebou paluby Šókaku a Zuiha. Třetí letadlová loď Nagumova úderného svazu Zuikaku, která plula několik mil stranou, byla skryta mraky. Zatímco Strong naváděl oba dauntlessy na nejvýhodnější směr náletu se sluncem v zádech, zadní střelci odjistili kulomety, připraveni k utkání se stíhací ochranou. Žera se však zatím neobjevila, ani se z palub lodí neozvala protiletadlová palba. Pilotnímu umu i velké dávce štěstí vděčil Strong za příležitost, kterou měl nyní na dosah ruky a na niž čekal po dlouhé měsíce. Nehodlal ji teď promarnit. Dal znamení Irvinovi, sklopil řídicí páku a s naplno otevřeným plynem zahájil dlouhý rychlý sestup. Irvine jej následoval v třista-metrovém odstupu. Střelci stále napjatě obhlíželi oblohu, kdy se objeví nepřátelské stíhačky, a oba piloti vedli s maximálním soustředěním letouny tak, aby v pravou chvíli dostali do zaměřovače palubu letadlové lodi. Stačili ještě zaregistrovat, zeje prázdná; japonské letouny už musely vzlétnout, ale to je již od cíle dělilo 500 metrů. Strong a těsně za ním i Irvine sáhli levou rukou po rukojeti uvolňující pumy a zatáhli. V okamžiku, kdy se pumy odpoutávaly od trupů, ozvaly se protiletadlové baterie a ze všech stran se začaly slétat stíhačky. Bylo však už pozdě, japonská obrana katastrofálně zaspala. Obě pumy

se zabořily do letové paluby na zádi, mohutné exploze vyrvaly velké díry, ze kterých se vzápětí vyvalila oblaka kouře.
Bombardéry, zbaveny zátěže pum, se nyní řítily těsně nad h'lvmi hřebeny vln a s motory stále hnanými na nejvyšší obrátky pokoušely uniknout. Piloti sice vymačkávali ze svých strojů eškerou energii, ale zda se únik zdaří nebo ne, záviselo především na zadních střelcích. Dauntlessy se brzy dostaly z dosahu nrotiletadlové palby a hlavním nebezpečím se staly zuřivě dotírající stíhačky. Piloti dvou žer se příliš poddali loveckému zápalu, zanedbali opatrnost a pozdě zjistili svůj omyl. Jeden z nich se při náletu zezadu hnal tak rychle, že musel předčasně ukončit palbu a nízko letící bombardér přelétnout, tím na okamžik odkryl svoje nechráněné břicho, a to stačilo, aby jej střelec Garlow prošpikoval olovem. Japonská stíhačka explodovala, několikrát se obrátila a zmizela v moři. Vteřinu nato dostal jeho kolega Williams další. Poté Japonci doráželi opatrněji, ale se sveřepým úsilím nenechat kořist uniknout. V pravém křídle Irvinova letounu se objevila řada děr a rychlost klesla. Když Strong viděl, že druhý letoun zůstává pozadu, a současně si připomněl prázdnící se benzínové nádrže, zapochyboval, že se jim podaří vrátit se k mateřské lodi, i kdyby uklouzli stíhačkám. Musí však podat zprávu o výsledku útoku, neboť tato informace bude mít velký význam pro další taktická opatření velitele uskupení kontradmirála Kinkaida. A tak obklopen nepřátelskými stíhačkami a s rachotícími kulomety za zády opakovaně odvysílal informaci o dvou zásazích letadlové lodi a o poloze, kursu a rychlosti nepřátelského svazu. Když stanici vypínal, musel si přiznat, že chce, aby i fregatní kapitán Crommelin věděl, že osádky jednaly tak, jak k tomu předchozí večer nabádal. Nebyly promarněny ani pumy, ani benzín, ani letouny. Víc už se udělat nedalo – kromě pokusu přece jen dovést oba bombardéry zpět.
Nakonec se Strongovi a Irvinovi podařilo dosáhnout ochranné clony mraků a pronásledující žera se po čtyřiceti pěti mílích honičky vrátila. Americké bombardéry sice jednomu smrtelnému nebezpečí šťastně unikly, zbýval však problém jak překonat sto-Padesátimílovou vzdálenost k Enterprise. Vyprázdněná letová paluba Zuiha znamenala pouze jediné – japonské letouny vzlétly

proti Kinkaidovým lodím. V tom případě se Enterprise už vůbec nemusela nacházet v předpokládaném prostoru, ale za striktního dodržování rádiového klidu mohla při obranných manévrech jij dlouho plout oběma pilotům neznámou rychlostí a neznámým kursem. Přitom jen přímá a nejkratší trasa zpátečního letu dávala jakous takous naději, že se lodi podaří dosáhnout. Teď už všechno záviselo na štěstí a oba osamělé letouny pokračovaly dál k jihu Štěstí, jež jim dosud bohatě přálo, je však neopustilo. V 9 hodin 25 minut uviděl Strong na obzoru siluetu letadlové lodi. Byla to Enterprise. Za chvíli, následován Irvinem, dosedl na její palubu. Kdyby se přistávací manévr nepodařil napoprvé, k jeho opakování by ani jeden z nich už neměl dost benzínu.
Všech šestnáct střemhlavých bombardérů ranního průzkumu se bezpečně vrátilo, což samo o sobě bylo úspěchem. Většina z nich bohužel nepřátelské lodi nenašla. Několik se jich při návratu pokoušelo zaútočit na těžký křižník z uskupení kontradmirála Abea, stíhačky a protiletadlová palba je však odrazily. Než dolé-tly k Enterprise, zchladily si žáhu na nepřátelském průzkumném letounu, který sestřelily. Celkový výsledek ranní akce nebyl však zanedbatelný: Kinkaid konečně věděl, kde je Nagumův úderný svaz, bylo vážně poškozeno Zuihó a zničeno sedm nepřátelských letounů.
V letové palubě Zuiha zela díra o průměru téměř dvaceti metrů a zadní protiletadlové baterie byly vyřazeny. Takové poškození nebylo možno opravit na moři, proto Nagumo už nemohl počítat s účastí jedné ze svých letadlových lodí na dalších operacích. A to ještě mohlo Zuihó dopadnout daleko hůř nebýt toho, že palubní letadla s plnými nádržemi a se zavěšenými pumami a torpédy je opustila včas, těsně před Strongonovým a Irvinovým náletem.
Velící japonští důstojníci obdrželi zprávu o poloze Kinkaidových lodí v 6 hodin 30 minut ráno, když jeden z jejich průzkumných letounů našel Hornet. Na letových palubách Šókaku, Zuikaku a Zuiha se okamžitě připravilo ke startu 65 letadel první útočné

l v V 6.58 byla původní zpráva upřesněna průzkumným letou-z Šókaku, jehož pilot hlásil: »Zpozorován velký nepřátelský z jedna letadlová loď a pět dalších plavidel.* Dvanáct minut ato zaburácely motory stíhaček zero, střemhlavých bombardérů al a torpédových bombardérů kate. Jeden letoun vzlétal za dru-hvm chvíli kroužily v blízkosti mateřských lodí a po zformování vyrazily na jihovýchod k dvě stě mil vzdálenému nepříteli. Výtahy na Šókaku a Zuikaku hned

začaly vyvážet na paluby čtyřiačtyřicet letadel druhé útočné vlny. Na Džunjó, které se na první vlně nepodílelo, se nyní připravovalo ke startu devětadvacet letounů. Jen Zuihó, v tuto chvíli již poškozené náletem Stronga a Irvina, nemohlo nijak přispět.
Američané se o dvacet minut opozdili. Až v 7 hodin 30 minut opustilo pod vedením korvetního kapitána Williama J. Kildhelma palubu Hornetu 15 střemhlavých bombardérů dauntless, 6 torpédových bombardérů avenger a 8 stíhaček wildcat. O půl hodiny později vyslala Enterprise 3 střemhlavé a 9 torpédových bombardérů a osm stíhaček; celé uskupení vedl velitel letecké skupiny Enterprise korvetní kapitán Richard K. Gaines. V 8.15 odstartoval velitel letecké skupiny Hornetu fregatní kapitán Walter F. Rodee s dalšími 9 střemhlavými a 9 torpédovými bombardéry a 7 stíhačkami Celkem vyslali Američané v první útočné vlně 73 letounů. Protože letadla naložená pumami a torpédy měla před sebou zhruba dvě stě mil k cíli, nebylo možno v zájmu maximálního využití pohonných hmot čekat, až vzlétnou poslední, a vytvořit uzavřenou formaci. Jednotlivé skupiny odlétaly samostatné a celá útočná vlna se roztáhla na vzdálenost několika mil.
Když se čelní letouny vzdálily od mateřských lodí asi 60 mil, piloti uviděli, jak se v protisměru blíží japonská letecká formace. Japonci sledovali Američany, Američané Japonce a na obou stranách vyvstávala stejná otázka: kdo při návratu ještě najde letovou palubu, na které by mohl přistát? Skupina Hornetu minula ne-pratelský svaz bez problémů, menší skupina z Enterprise už to štěstí neměla. Enterprise, která ztratila šest střemhlavých bombardérů při

neúspěšné akci včerejšího večera, šest dalších vyslala na protip0. norkovou hlídku a šestnáct jich vzlétlo již časně zrána k vypátrání Nagumova svazu, mohla první útok podpořit jen omezeně. Její tfi dauntlessy s nákladem půltunových pum se nyní s osmi avengery vyzbrojenými torpédy a stíhacím doprovodem wildcatů zvolna šetříce pohonné hmoty, vyšplhaly k obloze a zamířily na severo-západ. Vzadu a v poněkud větší výšce kontroloval let korvetní kapitán Gaines v devátém avengeru Stíhačky rozdělené do dvou skupin po čtyřech letounech letěly před bombardéry po obou stranách o tři sta metrů výš. Pravou skupinu vedl velitel palubních stíhaček Enterprise korvetní kapitán Flatley, nositel Kříže válečného námořnictva, vysokého vyznamenání za statečnost, le-vou poručík John Leppla, který získal v bitvě v Korálovém moři, kde pilotoval střemhlavý bombardér, též Kříž válečného námořnictva.
Dvacet minut po startu stíhací ve výšce 2000 metrů snižovali rychlost, aby se příliš nevzdálili od pomalejších bombardérů, které je následovaly ve výšce 1500 metrů. Mraky se na chvíli rozptýlily, oblohu zalily sluneční paprsky, mořská hladina zářila jako roztavené stříbro. Piloti se v myšlenkách zaobírali tím, co je čeká a jaký bude asi průběh a výsledek utkání s nepřítelem Většina bombardovacích pilotů ještě ani nezapjala radiostanice, ve sluchátkách se nic neozývalo, letci, ponořeni do svých úvah, jen automaticky sledovali přístroje na panelu před sebou a motory pravidelně předly.
Korvetní kapitán Flatley právě dokončil mírný obrat doprava a pokračoval asi minutu v novém kursu, potom otočil hlavu a přes levé rameno se ohlédl dozadu, aby se ujistil, že je vše v pořádku Co uviděl, mu vzalo dech. Dvanácti japonským stíhačkám se podařilo letouny Enterprise dokonale překvapit a právě se z velké výšky a po slunci vrhly na nic netušící Američany. Avenger pilotovaný korvetním kapitánem Johnem A. Collettem, velitelem skupiny torpédových bombardérů Enterprise, se právě převracel, z jeho motoru šlehaly plameny a pilotní kabinu zahaloval kouř Druhý avenger padal v neovladatelné spirále s roztříštěným kry-m kabiny a pilotem bezvládně zabořeným do sedadla. Čtyři
'Idcaty poručíka Lepply zápolily v divokém boji na život a na rt s několika zery. Dvě z nich již začala ztrácet výšku a vzdalo-
la se zanechávajíce za sebou pruhy černého kouře. Další zero e právě vracelo k jednomu z torpédových bombardérů při opakování útoku. Flatley strhl letoun na křídlo a stíhačka se jako
praku vystřelený kámen řítila na dotírajícího Japonce. To však nebyl žádný začátečník. Prudce uhnul doprava a začal stoupat. Flatley se pustil za ním, a když jej dostal do zaměřovače, zmáčkl v řídicí páce zabudovanou spoušť ovládající šest velkorážních kulometů. Ze žera se začalo kouřit, ale pokračovalo dál. Až při druhém útoku je Flatley srazil do moře.
Když se z oslňujících slunečních paprsků začala vynořovat japonská žera a jako hejno dravců se vrhla na formaci torpédových bombardérů, reagoval podporučík Dusty Rhodes stejně jako ostatní piloti Lepplovy skupiny. Dvě tři vteřiny překvapeně zíral a potom začal s horečnou rychlostí jednat. Odjistil kulomety, uvolnil přídavnou nádrž zavěšenou pod křídlem, dal plný plyn a začal nabírat výšku, aby mohl využít vyšší střemhlavé rychlosti těžšího wildcatů. Žera

naneštěstí americké stíhače překvapila v situaci, kdy přizpůsobovali svoji rychlost a do značné míry i výšku letu bombardérům, nemohli proto teď okamžitě reagovat s plným využitím svých předností.
Čtyři stíhačky poručíka Johna Lepply se ocitly obklopeny přesilou žer, která se míhala na všech stranách, ztrácela a znovu vynořovala, zatímco jejich 20mm kanóny a 7mm kulomety nepřetržitě střílely. Střely se zavrtávaly do trupů a křídel amerických letadel, tříštily kryty pilotních kabin, zraňovaly a zabíjely. Dusty-mu Rhodesovi se nepodařilo palivovou nádrž včas odhodit, poškozený uvolňovací mechanismus ji nadále přidržoval pod křídlem a trvalo jen několik vteřin, než z ní po dávce z japonského kulometu vyšlehly plameny.
Druhý z pilotů Lepplovy skupiny Chip Reding sice nádrž bez potíží odvrhl do moře, ale motor jeho letounu náhle vysadil. Letec ve velké spirále klesal k hladině a zoufale se snažil zmlklý motor
278
279
znovu nahodit. Nad ním zůstával Rhodes, který s hořící přídavnou nádrží dál odrážel nalétávající žera. Bylo to jako zlý sen naplněný vytím motorů divoce manévrujících letounů, prudkými obraty, při kterých se horizont natáčel ve všech úhlech jako ručička na poblázněných hodinkách a žaludek stahovala obrovská síla překonávané zemské přitažlivosti. Kryt kabiny Rhodeso-va wildcatu byl prostřílen jako řešeto, japonská střela roztříštila ochranné brýle, které měl upevněny na čele, z přístrojové desky zbývaly trosky. Jako zázrakem však pilot zůstával stále nezraněn, jeho letoun ovladatelný a hlavně palubních zbraní chrlily jednu dávku za druhou. Třetího stíhače své skupiny Rhodes neviděl od okamžiku, kdy opustil formaci, aby kryl s potížemi zápolícího Chipa Redinga. Velitele skupiny Johna Lepplu spatřil ve chvíli, kdy se Leppla se svou stíhačkou řítil přímo najedno zero, zatímco druhé měl přilepené za sebou. O něco později zahlédl koutkem oka, jak se k hladině snáší napůl otevřený padák, a napadlo jej, že je to Leppla. V přídavné nádrži Rhodesova letounu zatím dohořel poslední zbytek benzínu a oheň zanikl sám od sebe. I Reding měl obrovské štěstí. Příčinou vynechání motoru jeho stíhačky byla závada v přepojení přívodu paliva z odhozené přídavné nádrže na hlavní nádrže. Snad pouhých padesát metrů nad hladinou moře se přítok benzínu obnovil a motor znovu zabral. Rhodes viděl, jak se Redingův wildcat usilovně šplhá vzhůru, a za několik okamžiků se již oba stíhací vrhli proti roji žer.
Rhodes a Reding prodělávali výcvik v jedné skupině a spolu nalétali i desítky hodin jako palubní piloti Enterprise. I když ani u jednoho nyní nefungovala radiostanice, stačila stručná znamení rukou a oba věděli, co má ten druhý na mysli. Společně teď proti nepřátelské přesile zahájili manévr, který vypracoval korvetni kapitán Flatley a také jej své piloty dobře naučil. Vycházel z evidentního faktu, že žádný pilot nevidí za záď svého letounu, ale může vidět, co se děje za zádí jiného. Rhodes nyní vyrazil, Reding se držel vpravo od něj, a když za okamžik uviděl zero nalétávající na ocasní plochy Rhodesova wildcatu, obrátil vlevo s cílem dostat nepřítele před hlavně svých kulometů. V tom Rhodes, jenž na obrat svého přítele čekal a rozuměl ho významu, ostře odbočil doprava směrem k němu a zero, Iteré jej sledovalo, se teď mělo ocitnout přímo v linii Redingovy Ibv Japonský pilot, snad varován instinktem nebo jen šťastnou áhodou, v pronásledování nepokračoval a zamířil k jiné oběti. Oba američtí piloti si vyměnili pozice připraveni manévr opakovat.
Japonců však bylo mnoho. Zatímco Dusty Rhodes a Chick Reding pokračovali ve zvolené taktice, jiné nepřátelské stíhačky je napadly seshora a ze stran. Ve výšce asi 800 metrů dostal Rhode-sův letoun zásah do motoru. Motor sice nezačal hořet, ale zastavil se, dokonce i vrtule se přestala otáčet. Rhodes se pokusil obrátit stíhačku proti větru a klouzavým letem klesat k hladině, v tu chvíli se však přihnal další Japonec a po dávce z jeho kulometů přestalo směrové kormidlo reagovat na pokyny pedálu. Teď již zbývala jediná naděje. Dusty Rhodes odsunul rozstřílený kryt pilotní kabiny, vztyčil se a zatáhl za uvolňovací lanko padáku. Ochromený letoun zmizel pod ním, nad hlavou se otevřel padák a za okamžik následoval náraz na hladinu. Letec se ponořil hluboko do vody, naštěstí však neztratil orientaci. Rozpojil háčky padákových popruhů a vyplaval. Nad sebou uviděl vzdalující se Redingovu stíhačku pronásledovanou třemi zery.
Nepřátelský přepad skončil tak náhle, jak začal. Tři torpédové bombardéry včetně letounu korvetního kapitána Colletta byly sestřeleny, čtvrtý se snažil s vynechávajícím motorem dolétnout nazpět k Enterprise. Ze stíhací skupiny poručíka Lepply se jen Redingovi nakonec podařilo pronásledovatele setřást a i on se s notně pošramocenou stíhačkou nyní ploužil na jih k mateřské lodi.
Japonci ztratili během krátkého souboje tři letouny. Korvet-nímu kapitánu Gainesovi, kterého roj žer zcela pominul, zůstala z dvaceti letadel, se kterými

před krátkou dobou opouštěl palubu Enterprise, polovina. Podal na loď o utkání s nepřítelem rádiem zprávu a se třemi dauntlessy, pěti avengery a čtyřmi wildcaty pokračoval dál na severozápad.
280
281
Oba velitelé námořních uskupení – kontradmirál Kinkaid i více admirál Kondó – se nyní nacházeli v obdobné situaci se steinii mučivými nejistotami i se stejnými nadějemi. Jeden i druhý nakn. nec protivníka objevil a vrhl proti němu podstatnou část svých palubních letounů. Teď už víc udělat nemohli, museli vyčkat výsledků náletů a každý z nich doufal, že právě jemu bude válečné štěstí nakloněno příznivěji.
Kinkaid věřil, že piloti jeho útočného uskupení udeří na Kón-dóovo loďstvo se vší rozhodností a statečností. On sám nyní každou minutu očekával objevení japonských letounů a spoléhal že silná protiletadlová obrana lodí spolu se stíhací ochranou vytvoří hráz, o kterou se nepřátelský útok rozbije. Vlajkovou locf Enterprise obklopoval obranný prstenec plavidel, jejichž paluby se ježily hlavněmi děl protiletadlových baterií a velkorážních kulometů. Obsluhy protiletadlových zbraní na bitevní lodi South Dakota, těžkém křižníku Portland, protiletadlovém křižníku Saň Juan (nazývaný protiletadlovým vzhledem ke své výzbroji šestnácti dvojúčelových 127mm děl a dvaceti čtyř 40mm rychlopalných kanónů), osmi torpédoborcích i na Enterprise už jen čekaly na povel, připraveny vrhnout nepříteli v ústrety tuny ocele. Stejné tomu bylo i o deset mil dál na jihovýchod, kde křižoval Hornet, obklopený dvěma těžkými, dvěma protiletadlovými křižníky a sedmi torpédoborci. Ve vzduchu hlídkovalo 38 stíhaček bojové stíhací ochrany. V bitvě u východních Šalomounů sice tvořilo ochranu Enterprise o šestnáct wildcatů víc, ale i současné množství mohlo být dostačující k rozvrácení japonského útoku a otupení jeho ostří, budou-li stíhačky dobře rozmístěny a takticky správně využity. Stíhací ochranu poskytovala oběma svazům Enterprise. Naneštěstí řídícího důstojníka kontroly stíhací ochrany, veterána od Midwaye a z dalších bitev, viceadmirál Halsey nedávno odvolal do svého štábu v Noumée, a na jeho vysoce důležité místo nastoupil jiný; a i když šlo o velmi schopného důstojníka, zatím mu bohužel chyběly zkušenosti jeho předchůdce.
I japonský viceadmirál Kondó mohl mít veškerou důvěru v bojové kvality letců, které vyslal, aby smetli z hladiny oceánu
• 'rlro amerických námořních sil v Tichomoří. Navíc se domníval, „ -en0 úkol nebude tak obtížný, neboť měl stále informaci, že nepřátelském uskupení pluje jen jedna letadlová loď. V tomto mvslu totiž podali hlášení piloti dvou průzkumných letounů, kteří časně ráno zahlédli Hornet, zatímco Enterprise – pravděpodobně v tu chvíli skrytou mraky – neviděli. I Kondó měl zprávy o vlně amerických letounů blížících se k Nagumovu údernému svazu. Doufal však, že se znovu osvědčí několikrát úspěšně uplatněná taktika předsunutí bitevních lodí a křižníku několik mil před letadlové lodi. Tato přední linie zachytí první nápor a ta z nepřátelských letadel, kterým se podaří prorazit, se stanou cílem soustředěného útoku početné stíhací ochrany. Kondó nemohl příliš spoléhat na účinky protiletadlové palby z palub letadlových lodí a jejich doprovodu. Nebyly v tom směru dostatečně vyzbrojeny, a navíc kvalita japonských rychlopalných kanónů pokulhávala za zbraněmi protivníka. Tuto nevýhodu mělo vyrovnat účinné manévrování, a především stíhací ochrana. Nutno říci, že půl hodiny před zahájením bitvy nemohl nikdo s dostatečnou odpovědností odhadovat, jaký bude její výsledek. Šance byly zhruba vyrovnány.
Útočná vlna japonských letounů, která jako první opustila paluby Nagumových letadlových lodí, také jako první dorazila k cíli. Již v 8 hodin 40 minut ohlásil radiolokátor na Enterprise blížící se nepřátelské letecké uskupení. Operátoři u obrazovek měli však velké potíže s rozlišením nepřátelských letounů od vlastních, jež křižovala ve směru přilétajících Japonců. Až v 8.57 se situace vyjasnila; to už byl nepřítel vzdálen pouhých 45 mil. O dvě minuty později piloti wildcatů zahlédli první japonské střemhlavé valy letící ve výšce 6000 metrů a rychle se přibližující. Několik skupin stíhaček obdrželo v 9.06 z řídícího centra na Enterprise rozkaz zasáhnout. To však už bylo jednak pozdě a jednak byly stíhačky nevýhodně rozmístěny – v nedostačující výšce pouhých 7000 metrů a jen deset mil od Kinkaidových lodí.
282
283
Má-li dojít ke střetnutí letadlových lodí, je pouze jeden způso obrany naprosto spolehlivý: poškodit letové paluby nepřátelských plavidel dříve, než z nich vzlétnou bombardéry. Nepodaří-H se to zůstává druhá, stále ještě dostatečně účinná metoda spočívající ve zničení nepřátelských letounů předtím, než dosáhnou pozice vhodné k útoku. Jestliže však útočná vlna prorazí stíhací ochranu pak

mají hladinové lodi malou naději, že uniknou poškození nebo i potopení. Koordinace stíhací ochrany pomocí radiolokátorů je v pokročilé fázi útoku prakticky vyloučena, na obrazovkách je zmatek, v němž nepřátelská letadla útočí v malých skupinách nebo samostatně. To vytváří svízelnou situaci i pro obsluhy proti-letadlových baterií, neboť vlastní stíhačky se snaží nepřítele napadat do posledního okamžiku, a jsou vážně ohrožovány palbou bránících se lodí. A bohužel právě tato třetí a nejméně žádoucí alternativa obrany postihla v bitvě u ostrovů Santa Cruz oba americké operační svazy.

Těsně po deváté hodině vplula Enterprise, uzavřená v ochranném kruhu doprovodných plavidel, pod příkrov převalujících se mraků, které v tuto chvíli pokrývaly přes polovinu oblohy. Současně se spustil i hustý déšť, velké kapky se odrážely od ocelových plátů kryjících vyprázdněnou letovou palubu, bubnovaly na mohutné dělové věže South Dakoty i na přilby námořníků u rychlopalných kanónů na torpédoborcích. Enterprise se tak v posledním okamžiku zcela ztratila z dohledu japonských pilotů. Druhá letadlová loď Hornet takovou výhodu neměla, a nepřátelský nápor se proto soustředil na ni.

Stíhací ochrana se snažila odvrátit pohromu s vynaložením všech sil. Poručík Stanley W. Vejtasa, velitel roje wildcatů, sestřelil dlouhou dávkou z hlavní všech šesti palubních kulometů nepřátelský bombardér právě v okamžiku, kdy zahajoval střemhlavý nálet na Hornet. Když jiný velitel stíhacího roje poručík Albert D. Pollock z posádky Enterprise obdržel z kontrolního centra příkaz napadnout japonské bombardéry nalétávající na Hornet, obrátil se přímo proti jejich formaci a následován dalšími třemi stíhačkami roje už za pár vteřin zaútočil na prvního Japonce. Aby šetřil

unič, střílel zpočátku jen ze dvou kulometů. První dávkou zabil dnního střelce v Nejbližším japonském střemhlavém bombardéru, teprve když se dostal bleskurychlým manévrem do ideální nožice, zarachotilo všech šest kulometů. Z břicha bombardéru se vyvalil kouř a v následujícím okamžiku explodoval. Pollock měl plno práce, aby se vyhnul padajícím troskám. Ve stejnou chvíli sestřelil podporučík Steve Koná z Pollockova roje druhého Japonce a torpédový bombardér kate rozstříl pouhých pět metrů nad hladinou další z Pollockových pilotů podporučík Donald Gordon. Gordon ukončil teprve před deseti dny na Havaji výcvik stíhacího letce a poprvé se ocitl v ohni. V zápalu lítého boje se Pollockovi stíhací dostali až do sektoru palby protiletadlových zbraní Horne-tu a doprovodných plavidel a bylo velkým štěstím, zeje nesestřeli-li vlastní dělostřelci. Navíc wildcaty ztratily výšku a musely se co nejrychleji vyšplhat vzhůru.

Velitel Hornetu kapitán Charles P. Mason neměl čas na to, aby sledoval divoká střetnutí na obloze. Přestože v očekávání nepřátelského náletu posádka učinila veškerá potřebná opatření a z letové paluby byly odstraněny letouny a všechen hořlavý materiál, zařízení k přečerpávání pohonných hmot byla naplněna nehořlavým kysličníkem uhličitým, vodotěsné přepážky byly pečlivě uzavřeny, každá puma nebo torpédo, jež by loď zasáhly, mohly způsobit katastrofu. A bylo nyní výlučně na kapitánovi, aby vedl velkou loď plující rychlostí 28 uzlů v situaci, kdy pumy padaly a stopy torpéd křižovaly hladinu.

Plně zaměstnány byly v tuto chvíli i obsluhy 127mm protiletadlových baterií a střelci u velkorážních kulometů. Vrhali útočníkům v ústrety tisíce projektilů, z několika letounů s rudým terčem na trupu a křídlech již vyšlehly plameny a jejich nálet skončil po sérii křečovitých přemetů ve vlnách oceánu. Jiné, zasaženy naplno 127mm granáty, se ve vzduchu rozpadávaly v explozích ohně a kouře a na hladinu padaly kusy letadel i těl japonských letců. Útočníků bylo však příliš mnoho, nalétávali ze všech stran. Nakonec jedna puma zasáhla pravou stranu letové paluby na zádi, dvě další, které dopadly těsně vedle trupu, poškodily obšív-

ku. Hned nato velitel japonské bombardovací skupiny zamířil se svým střemhlavým letounem, zasaženým 127mm granátem přímo proti palubním nástavbám. Narazil na komín, odrazil se dopadl na letovou palubu, prorazil ji a poté explodovaly jeho dvě čtvrttunové pumy. Tři další pumy Hornet zasáhly: první explodovala hned při nárazu na letovou palubu, druhá pronikla až ke čtvrté palubě v nitru lodi, teprve potom vybuchla, a třetí dokonce prorazila i čtvrtou palubu, než ji časový zapalovač odpálil v prostoru lodní kuchyně. Nejvážnější však byly zásahy dvěma torpédy v prostoru kotelen. Hornet, zahalen hustými oblaky tmavého kouře a unikající páry a nakloněn na pravobok, zpomaloval, až úplně zastavil. Poslední úder zasadil těžce zkoušené lodi pilot hořícího japonského bombardéru, který v sebevražedném náletu narazil na přední protiletadlovou baterii na pravoboku. Když zmizel poslední z japonských letounů z dohledu, uplynulo jen deset minut od okamžiku, kdy byl Hornet poprvé zasažen Teď však loď hořela po celé délce, od

čtvrté paluby hluboko dole až po signální můstek vysoko nad letovou palubou. Po zásazích torpédy vnikly do podpalubí spousty vody a Hornet měl nyní osmistupňový nakloň. Nicméně okamžitě začaly záchranné práce. Záchranné čety korvetního kapitána Henryho G. Morga-na, strojničí a mechanici korvetního kapitána Edwarda P. Cree-hana, ti všichni neztráceli zbytečně ani minutu, rozhodnuti udělat pro záchranu své lodi i nemožné. Zůstávalo však tvrdou skutečností, že v 9 hodin 25 minut 26. října 1942 byla Enterprise jedinou akceschopnou letadlovou lodí, která Američanům zůstala západně od Havajských ostrovů. Když se v tuto chvíli Enterprise obracela po větru, aby mohly přistát průzkumné letouny, muži na horních stanovištích jasně viděli v desetimílové vzdálenosti nehybný Hornet, nad nímž se zvedal do obrovské výše sloup černého kouře. Čtyři velké šrouby Hornetu se přestaly otáčet a letovou palubu, ze které 18. dubna 1942 vzlétlo šestnáct armádních bombardéru B-25 podplukovníka J. H. Doolittla k prvnímu náletu na Tokio, stravovaly plameny.
'nou dobu, kdy se námořníci na hořícím Hornetu pustili do . , ^o zápasu s ničivým ohněm, se 52 letadel jeho letecké
k inv blížilo k japonskému loďstvu. V 9 hodin 15 minut korvet-s, i.aDjtán William Wildhelm v čele vedoucí formace patnácti
řemhlavých bombardéru, krytých čtyřmi stíhačkami, zahlédl
v jsunutý svaz viceadmirála Kondóa, jeho křižníky a torpédo-horce Wildhelma však zajímaly letadlové lodi, proto Kondóovu
skupení nevěnoval mnoho pozornosti. Zato o Wildhelmovy letouny projevilo živý zájem devět žer japonského stíhacího krytí. Čtyři wildcaty se jim postavily do cesty a na obloze se rozpoutala zuřivá řež. Wildcaty dokázaly Japonce natolik zaměstnat, že se bombardérům podařilo proklouznout. V 9 hodin 30 minut našly Šókaku a Zuihó. Z letové paluby Zuiha se stále ještě kouřilo z velkých děr proražených před dvěma hodinami pumami poručíků Stronga a Irvina. Wildhelm vybral za cíl nepoškozenou a větší Šókaku a dal povel k útoku. Z výšky 4000 metrů zahájily střemhlavé dauntlessy nálet.
V témže okamžiku se však objevil na scéně mrak žer. Tentokrát musely osádky amerických bombardéru spolehnout jen na sebe, zůstaly bez stíhací ochrany, která před deseti minutami tak statečně odrážela první skupinu nepřátelských stíhaček. Dva ze čtyř wildcatů přitom byly sestřeleny a zbývající nebyly v tomto okamžiku s to zasáhnout. Nechráněné bombardéry nemohly náporu žer dlouho odolávat, každá vteřina navíc se zdála pilotům nekonečnou a přes naplno otevřený plyn se velká paluba letadlové lodi přibližovala neskutečně pomalu. Wildhelmův letoun byl zasažen první. Korvetní kapitán přesto tvrdohlavě pokračoval dál. Letadlo však ztrácelo rychlost, a když bylo jasné, že k cíli nedolétne, pokusil se Wildhelm o nouzové přistání a za okamžik tvrdě dosedl na vodní hladinu. Se svým střelcem pohotově vyskočili z kabiny potápějícího se letounu, nafoukli gumový záchranný člun a od té chvíle se ocitli v roli nedobrovolných diváků velké podívané. Ještě jeden americký bombardér byl sestřelen a dva další vážně poškozeny; i když se zatím udržely ve vzduchu, na dokončení náletu už nebylo pomyšlení a mohly se jen pokusit o únik.
286
287
Zbývajících jedenáct dauntlessů vedených poručíkem Jamesen E. Vosem, jenž nastoupil na Wildhelmovo místo, se drželo statečně. Zatímco zadní střelci pálili v dlouhých dávkách na doraze-jící žera, kterým nevadilo, ani když se dostala pod palbu lodních protiletadlových baterií, piloti v okamžiku, kdy se v zaměřovačích objevila paluba a nástavby letadlové lodi, uvolňovali půltunové pumy zavěšené na vidlicích pod trupem. Japonci se rozcházejí co do počtu zásahů, uvádějí tři až šest. Poručík Vose hovořil v hlášení o čtyřech zásazích, korvetní kapitán Wildhelm, kterého o dva dny později našel a zachránil průzkumný hydroplán, jich ze svého člunu napočítal šest: nutno však vzít v úvahu, že úhel, ze kterého několik mil vzdálenou letadlovou loď z mořské hladiny sledoval, určitě poskytoval do jisté míry zkreslený obraz situace a i zkušený bombardovací letec mohl snadno zaměnit exploze v těsné blízkosti za skutečné zásahy. Ať už tomu bylo jakkoli, pumy zcela demolovaly letovou palubu Šókaku, zničily podpalub-ní hangáry, většinu protiletadlových děl a vyvolaly řadu velkých požárů. I když se letadlová loď udržela na hladině a Japoncům se podařilo dopravit ji do bezpečí, po tomto náletu byla na celých devět měsíců vyřazena z bojových akcí.
Šest torpédových avengerů, které vzlétly z Hornetu spolu s Wildhelmovými dauntlessy, se již krátce po vzletu od nich oddělilo a později, když Wildhelm objevil Nagumovy letadlové lodi a ohlásil jejich polohu, avengery hlášení nezachytily a letadlové lodi nenašly. Byla to velká smůla, protože už jen málo stačilo, aby Šókaku skončila na dně oceánu; pár dobře zacílených torpéd by to jistě dokázalo. Po marném pátrání po nepřátelských letadlových lodích nakonec

avengery při návratu svoje torpéda vyplýtvaly – navíc neúspěšně – při náletu na těžký křižník Suzuja náležející ke skupině kontradmirála Abea.
Stejně nevalně se vedlo i letounům druhé vlny, která pod vedením fregatního kapitána Waltera F. Rodeeho opustila palubu Hornetu tři čtvrtě hodiny za Wildhelmem. Ani jim se nepodařilo Nagumův svaz nalézt. Střemhlavé bombardéry této vlny potom napadly další těžký křižník Abeova uskupení Cikumu, který se od hlavních sil skupiny poněkud vzdálil. Jeho velitel kapitán Komu-ra když viděl formaci nepřátelských bombardérů, přikázal stro-iovně zvýšit rychlost, křižník začal kličkovat a současně zaburáce-ly protiletadlové kanóny. Nic nepomohlo, hned první svržená puma zasáhla můstek, celá nástavba se divoce otřásla, a když se rozptýlil kouř, skýtal můstek otřesnou podívanou, všichni muži byli zabiti nebo zraněni, i kapitána Komuru zasáhlo několik střepin. On byl však velitel, a tak s tváří, staženou bolestí a v zakrvácené uniformě dál vedl loď. Další puma dopadla na palubu za můstkem a explodovala u vchodu do strojovny. Opět umírali námořníci a loď zpomalila. Než nálet skončil, ještě dvě pumy vybuchly ve vodě na pravoboku v tak těsné blízkosti, že do podpalubí začala pronikat voda porušenými spoji mezi ocelovými pláty »Byl jsem příliš daleko od ostatních,* vysvětloval později kapitán Komura, »neměl jsem výhodu jejich ochrany. A také žádné letecké krytí.* Poškozený křižník však dokázal doplout k Truku. Když dorazil do přístavu a riskantní plavba skončila, kapitán Komura se zhroutil. Loď však zachránil.
Po vyřazení Čikumy napadly dva torpédové avengery druhé útočné vlny Hornetu, jež byly tentokrát vyzbrojeny pumami, třetí Abeův těžký křižník Tone. Nezasáhly jej. Japonské letadlové lodi neobjevily ani letouny, jež vedeny kor-vetním kapitánem Gainesem vzlétly v první vlně z paluby Enterprise. Poté, co téměř polovinu z nich vyřadil náhlý přepad nepřátelských stíhaček ještě poblíž Enterprise, zbytek pokračoval dál na severozápad. V 9 hodin 30 minut se na obzoru objevily bitevní lodi a křižníky předvoje kontradmirála Hiroakiho Abea. Ještě deset minut americké letouny kroužily v mracích a hledaly nepřátelské letadlové lodi. Potom se poručík Thompson, který převzal PO sestřeleném korvetním kapitánu Collettovi zbytek torpédových avengerů, otázal velitele zbytků stíhací ochrany korvetního kapitána Flatleyho, jestli mu zbývá tolik pohonných hmot, aby mohl Pokračovat v pátrání po letadlových lodích. Flatley odpověděl, že v žádném případě; poté, co v boji se zery odhodily wildcaty Přídavné nádrže, zbývalo benzínu jen na rychlý návrat k Enter-
288
289
prise. Tím bylo rozhodnuto. Pokračovat dál znamenalo odsou , čtyři wildcaty k záhubě, a navíc by bombardéry bez stíhacího krytí proti dobře chráněným Nagumovým lodím měly mizivou naději na úspěch, i kdyby se jim je nakonec podařilo najít. Zůstávala jediná možnost, a to zaútočit na Abeovo uskupení, Jej měli Američané na dohled.
Tři střemhlavé dauntlessy zamířily k nejbližší bitevní lodi Ki-rišimě. První svrhl pumu těsně vedle její přídě. Druhý zasáhl dělovou věž číslo 2 a třetí puma explodovala uprostřed lodi na pravoboku. 32 OOOtunová bitevní loď se celá otřásala, nad její palubou se začala zvedat mračna kouře, nezmenšenou rychlostí však pokračovala dál.
Čtyři torpédové avengery si vybraly za cíl těžký křižník. Zatímco Flatleyho stíhačky postřelovaly z palubních kulometů jeho palubu a soustředily na sebe protiletadlovou palbu, avengery sestoupily k hladině a vypustily torpéda. Velitel japonského křižníku však předvedl, že svou loď ovládá dokonale. Dvěma ostrými změnami kursu dokázal z dráhy nebezpečných »rybi uhnout a ani jedno torpédo křižník nezasáhlo.
Při zpátečním letu se zcela nenadále objevil osamělý japonský stíhač. Byl dost statečný nebo dost neprozřetelný, aby zaútočil, bylo to jeho poslední rozhodnutí v životě. Soustředěná palba tři zadních střelců dauntlessů zero proděravěla a hořící letoun s mrtvým pilotem se zřítil na hladinu. O sto mil dál americké letouny přelétly nad trosečníkem, který v napůl nafouknutém záchranném člunu marně mával a křičel. Letci jej samozřejmě nemohli slyšet ani vidět. Byl to jeden z nich, podporučík Dusty Rhodes, sestřelený při přepadu japonskými stíhačkami. Pilot, ztracený v obrovské prostoře oceánu 165 mil od ostrovů Santa Cruz a navíc s prostřelenou nohou, teď bezmocně pohlížel za mizejícími druhy. Ale i on měl nakonec štěstí; po čtyřiceti hodinách strávených v záchranném člunu jej našla catalina vyslaná pátrat po trosečnících.
Když se palubní letouny ze skupiny Enterprise obrátily ke zpátečnímu letu, skončil tím dopolední americký útok na úderný
290
vaz nepřátelských letadlových lodí. V tuto chvíli bylo těžké rozhodnout, kdo je na tom lépe. Hornet byl vyřazen z akce, znehyb-něl pod příkrovem kouře,

Enterprise však zůstala nedotčena a navzdory dosavadním ztrátám měla stále ještě dost palubních letounů k vyslání útočné vlny. Na japonské straně Šókaku a Zuihó utrpěly taková poškození, že jedinou záchranou pro ně bylo rychlé stažení. Další dvě japonské letadlové lodi Zuikaku a Džunjó však zůstávaly v plné síle a připravovaly nový nálet na Kinkaidovo uskupení, neboť od 9.27 hodin, po zachycení americké depeše vysílané v otevřené řeči, viceadmirál Kondó již věděl, že nepřítel má v oblasti ještě jednu letadlovou loď. A stačila jediná dobře zamířená puma na letovou palubu Enterprise a bitva by skončila americkou porážkou. Japonští admirálové byli rozhodnuti tu pumu svrhnout.
Šlehající plameny a kouř valící se z paluby Hornetu vypadaly hrozivě, ale brzy se ukázalo, že situace není zcela beznadějná. Přerušení přívodu páry do strojoven sice způsobilo, že se loď ocitla bez elektřiny, takže čerpadla, jež měla plnit požární hadice, nefungovala, celá posádka se však vrhla do boje s ničivým živlem s nesmírnou obětavostí. Námořníci vytvořili řetězy a předávali si nádoby s vodou, používali hasicích přístrojů s kysličníkem uhličitým i pěnových, stovky mužů, kterým se řinul pot po těle, pracovaly s nasazením všech sil. Jejich úsilí, i když nebylo zanedbatelné, by /sak nestačilo. Hlavním prostředkem ke zdolání požárů se staly hadice natažené z palub torpédoborců Morris a Russel, jež přirazily k boku Hornetu a zapnuly svá čerpadla naplno. Krátce před desátou hodinou dopoledne se zdálo, že se podařilo dostat oheň pod kontrolu a přinutit k ústupu. Zůstával však druhý obrovský problém – jak uvést velkou 20 OOOtunovou loď znovu do pohybu. Strojničí fregatního kapitána Creehana provedli prohlídku poškozených kotelen a došli k závěru, že tři z kotlů by se snad^daly opravit a při využití těch částí potrubí, jež zůstaly nepoškozeny, by bylo možno přivést páru do zadní strojovny. - amozřejmě žádná, byť jen trochu nadějně vypadající možnost,
291
nesměla zůstat nevyužita. Muži se prodírali tmavými podpalub-ními průchody, přelézali hromady trosek, pronikli až do kotelen a tam se s plynovými maskami na obličeji pustili do úmorné práce Ostatní plavidla 17. operačního svazu zatím kroužila kolem V 10.05 hodin opustil formaci těžký křižník Northampton, který měl na příkaz kontradmirála Murraye vzít letadlovou loď do vleku, než se podaří – pokud vůbec – aby plula vlastními silami. O čtyři minuty později se na obloze objevil osamělý japonský střemhlavý bombardér a než mohla protiletadlová obrana zasáhnout, zaútočil. Puma dopadla těsně vedle pravoboku jednoho z torpédoborců stále ještě pomáhajících hasit požáry. Přímé škody tento nečekaný nálet nezpůsobil, zdržel však pokus Northamp-tonu, který se právě chystal k upevnění lan na Hornet. Nebylo totiž zpočátku jasné, zda letoun není předzvěstí dalšího velkého náletu. Jak se ukázalo, šlo – pokud se týkalo Hornetu – o obavu zbytečnou. Japonci se tentokrát zaměřili' na Enterprise, vzdálenou dvacet mil východním směrem. Osamělý val byl jediným japonským bombardérem, který si z nejasných důvodů vybral za cíl poškozený Hornet.
V 8 hodin 22 minut vzlétla z palub Šókaku a Zuikaku druhá útočná vlna čtyřiačtyřiceti letounů. Během letu obdržel její velitel Kondóův rozkaz soustředit se na Enterprise. Stalo se tak poté, co se japonský viceadmirál dozvěděl o druhé americké letadlové lodi, a kromě toho, jak hlásili piloti první útočné vlny, Hornet byl již těžce poškozen. Japonci hodlali zaútočit koordinovaným náletem střemhlavých a torpédových bombardérů stejně jako před hodinou na Hornet. Střemhlavé valy však získaly během letu před pomalejšími torpédovými kate téměř půlhodinový náskok a nemínily nyní zbytečně vyčkávat, ztrácet čas, a především cenné
pohonné hmoty.
Formaci valů zachytil radiolokátor na South Dakotě, kdyžještž byla od amerického uskupení vzdálena 55 mil. Toto včasné varování bohužel nebylo řádně využito, zejména v zájmu nejvýhodnějšího nasazení wildcatů stíhací ochrany. Až v 10 hodin, když
larová obrazovka Enterprise zaznamenala velkou skupinu ne-řátelských letadel ve vzdálenosti 23 mil, proti nim wildcaty zlétly- A opět jako při náletu na Hornet, když piloti wildcatů spatřili japonské bombardéry, nacházeli se příliš nízko a příliš blízko lodím, jež měli chránit. Robustní wildcaty nebyly tak rvchlé jako jejich hlavní protivníci – japonské stíhačky typu Zero Měly však dobře chráněné palivové nádrže a pilot byl zaštítěn pancéřovými deskami, což byla velká přednost oproti zerům, u kterých bylo dosaženo výtečné manévrovatelnosti a ovladatelnosti na úkor ochrany pilota a nádrží. Navíc wildcaty měly daleko vyšší střemhlavou rychlost než žera, ale této velké výhody mohl wildcat využívat pouze tehdy, jestliže zahajoval útok z náležité výšky; pak jeho šesti velkorážním kulometům vyhlédnutá oběť zpravidla neunikla. Bohužel při obou náletech na americké lodi v bitvě u ostrovů Santa Cruz nepracovalo

středisko kontroly stíhací ochrany na Enterprise nejlépe. Ani po zahájení boje s nepřátelskými letouny neposkytovalo pilotům stíhaček žádoucí podporu. Velmi často slyšel velitel některého ze stíhacích rojů pokyny jako: »Pozor na levobok vpředu!* nebo »Pozor na pravo-bok vzadu!« Pro pileta míle vzdáleného, který často ani neměl své vlastní lodi na dohled, taková varování, kde směr byl určován postavením lodí, nebyla k ničemu. Daleko prospěšnější by bylo, kdyby se stíhačky nacházely dostatečně vysoko a dostatečně předsunuty před plavidla, která měly chránit, kdyby jim byly včas poskytnuty veškeré potřebné informace o síle, kursu a výšce letu protivníka a potom bylo dovoleno jednat podle vlastní úvahy a rozhodovat se podle momentálního vývoje situace.
Dvě minuty poté, co středisko stíhací ochrany informovalo stíhače o blížícím se nepříteli, zahlédl poručík Albert D. Pollock, kroužící se třemi dalšími wildcaty svého roje nad 16. operačním svazem, dole na hladině nehybný torpédoborec. Byl to Porter, který právě připlul k nafukovacímu člunu, v němž se zachránila osádka torpédového avengeru sestřeleného japonskými zery. Pol-˚cka, který několik vteřin sledoval, jak jsou oba letci vytahováni ze žlutavého oválného člunu na palubu torpédoborce, náhle
292
293
upoutal podivný pohyb na mořské hladině, několik set metrů od pravoboku lodi. Podíval se pozorněji a okamžitě pochopil – torpédo! Z výšky šestnácti set metrů Pollock dobře viděl stopu kterou zanechávalo na hladině; z nízké paluby torpédoborce ani z jeho můstku ji zřejmě neviděli vůbec. Z klidu, v jakém torpédoborec setrvával, bylo zcela zřejmé, že hlídky nemají o blížícím se nebezpečí tušení. Pollock musel loď varovat, ale jak, když jeho vysílačka byla napojena pouze na středisko stíhací ochrany, a z rušné radiokomunikace, kterou slyšel ve sluchátkách, mu bylo jasné, že i kdyby se o to pokusil, než bude jeho hlášení zachyceno a předáno na torpédoborec, japonské torpédo již dávno dílo zkázy dokoná. Zbývala jediná možnost – pokusit se je zničit palbou palubních kulometů.
Pollock stlačil řídicí páku, nos wildcatu se sklopil téměř kolmo dolů a letoun se v ostrém střemhlavém letu řítil k hladině. V tom okamžiku zahájily protiletadlové baterie Porteru a několika dalších poblíž se nacházejících torpédoborců palbu ze všech hlavní. Dělostřelci považovali prudce nalétávající letoun za nepřátelský, jiné vysvětlení pro jeho jasně útočný manévr neměli. Poručík se zaťatými zuby vůbec nebral na hustou palbu ohled a jak se v zaměřovači optice kulometů objevila stopa torpéda, zmáčkl spoušť. Proudy střel chrlené z šesti hlavní bičovaly hladinu. Až po obratu, kdy Pollock znovu nalétával, dělostřelci rozpoznali vlastní letadlo, zastavili palbu a na Porteru si současně uvědomili, co překvapivé manévry wildcatu vlastně znamenají. Přes všechno úsilí a podstoupené riziko se Pollockovi nepodařilo torpédo zasáhnout a ve chvíli, kdy šrouby torpédoborce začaly zabírat, objevil se na jeho pravoboku sloup vody a kouře. Torpédo roztrhlo trup a zcela zničilo obě kotelny, kde na místě zahynulo patnáct námořníků. Zatímco se japonská ponorka 1-21, původce útoku, rychle ponořovala do bezpečné hloubky a prchala, zklamaný poručík Pollock se šplhal k obloze, kde se připojil k ostatním letounům svého roje a zamířil vstříc blížící se formaci japonských bombardérů.
Pro torpédoborec Porter nebylo záchrany. Začal se potápět,
l měny zachvátily celé podpalubí a na všech stranách se ozývaly
buchy explodující munice. K hořícímu vraku připlul torpédo-
h rec Shaw a vzal jeho posádku na palubu včetně dvou za-
hráněných letců. Torpédoborec Shaw, sám těžce poškozený při
japonském náletu na Pearl Harbor 7. prosince 1941, byl jednou
lodí které se podařilo opravit a vrátit do služby. Nyní dostal
jeho velitel od kontradmirála Kinkaida rozkaz Porter potopit. Za
situace, kdy v blízkosti operovalo silné japonské loďstvo, nebylo
jiné cesty. Několik salv 127mm děl osud Porteru zpečetilo.
Zatímco se špatně rozmístěné a špatně instruované wildcaty pokoušely prorazit ochrannou hradbu žer a proniknout do blízkosti japonských bombardérů a poručík Pollock se marně snažil zachránit Porter, důstojníci kontroly protiletadlové palby na Enterprise začali zaměřovat baterie podle údajů poskytovaných nově instalovaným střeleckým radarem. Teoreticky nemělo být za pomoci tohoto moderního zařízení problémem řídit palbu 127mm děl a srážet nepřátelské letouny na velkou vzdálenost, i když byly v mracích a ve tmě mimo dohled. V praxi však situace tak ideální nebyla. Obsluhy protiletadlových zbraní dosud neměly s novou technikou dostatek zkušeností a kromě toho hodně záviselo na tom, v jakém počtu a jakým způsobem nepřítel útočí.
Přestože nový střelecký radar zatím nesplňoval očekávání, tak i ve chvíli, kdy

byl 16. operační svaz oslaben o dva torpédoborce
– Porter se právě potápěl a Shaw zachraňoval jeho posádku
– stále byla kapacita jeho protiletadlové ochrany značná, vyšší, než tomu bylo u 17. operačního svazu vedeného Hornetem. Velkou roli hrály nové 40mm protiletadlové kanóny instalované na Enterprise a South Dakotu nedávno v Pearl Harboru. Tyto vysoce účinné zbraně, americká verze švédských boforsů, podstatně lepší než dřívější 28mm kanóny, byly montovány v čtyřhlavňových uskupeních a na střední vzdálenosti měly vražedný účinek. ^V 10 hodin 15 minut mohli dělostřelci na lodích 16. svazu vidět střemhlavé bombardéry císařského japonského námořnictva, lesknoucí se v dopoledním slunci, jak se spouštějí z oblohy prak-
294
295
ticky přímo nad jejich hlavami. Zpočátku se letouny zdály maličké a zdánlivě nehybné, což byl optický klam způsobený tím, že se blížily přímo proti zrakům pozorovatelů. Situace se však rychle změnila a začaly střílet stovky hlavní. Když jeden z amerických stíhačů na okamžik pohlédl dolů, měl dojem, že protiletadlový křižník Saň Juan je zasažen a hoří. Nebylo tomu tak, kouř vznášející se nad křižníkem provázel soustředěnou a nepřetržitou palbu všech jeho děl. Obdobný oblak tmavohnědého kouře ze spáleného střelného prachu zahaloval i nástavby bitevní lodi South Dakota, která v tuto chvíli jasně demonstrovala, jak může být moderní bitevní loď užitečná letadlové lodi vystavené nepřátelskému náletu. Mohutná bitevní loď, vynikajícím způsobem vedená zkušeným kapitánem Thomasem L. Gatchem, manévrovala souběžně s Enterprise ve vzdálenosti pouhých 900 metrů, což bylo mistrovskou zkouškou navigačního umění, neboť Enterprise, aby nepřátelským pilotům ztížila zamíření pum a torpéd, často měnila kurs v ostrých obratech. Tisíce granátů vystřelovala proti japonským letounům i děla těžkého křižníku Portland a šesti doprovodných torpédoborců.
Kapitán Osborne B. Hardison na můstku Enterprise si přidržoval levou rukou přilbu a zakláněl hlavu, aby viděl na šňůru japonských střemhlavých bombardérů, jež se řítily na jeho loď, a rychlými rozkazy dirigoval kormidelnu. Enterprise proplouvala rychlostí téměř třiceti uzlů mezi padajícími pumami i padajícími letouny nebo jejich troskami. Moře kolem se vzdouvalo při explozích půltunových pum, masy vod vzlétaly k obloze a zalévaly paluby lodí. Již po celé čtyři minuty odrážela letadlová lo<f soustředěný nápor japonských bombardérů. Polovina z nich uvízla v husté pavučině protiletadlové palby, explodovaly ve vzduchu nebo v plamenech dopadaly na hladinu, kde se rychle potápěly, a jen hořící benzín ještě po nějakou chvíli označoval místa jejich konce. Někteří nepřátelští piloti psychicky nevydrželi, couvli před děsivou palbou, předčasně odhodili pumy a snažili se uniknout. – často přímo před ústí kulometů wildcatů. Námořníci na palu-1 bě Enterprise i přes pekelný rachot kanónů a kulometů zřetelné]
296
zooznávali narůstající jekot motorů blížících se letounů, který áhle opadal, jakmile letadlo přelétlo palubu a vzdalovalo se. Hluboko v podpalubí v kotelnách a strojovnách se muži při nepřetržitých výkyvech lodi provázejících časté změny kursu jen obtížemi udržovali na nohou na zaolejovaných kovových podlahách. Desítky příslušníků záchranných čet poté, co znovu zkontrolovali uzavření všech vodotěsných přepážek, posedávali v těsných chodbách osvětlovaných matnými červenými světly a čekali, kdy přijde řada i na ně.
V 10 hodin 17 minut fregatní kapitán John Crommelin, oblečen v záchranné vestě a s ocelovou přilbou na hlavě, pozoroval z můstku Enterprise jeden z blížících se bombardérů. »Ten mizera se trefí,« prohlásil náhle. Zkušený letecký důstojník předvídal správně. Půltunová puma prorazila na přídi lodi levý převis letové paluby, poté asi pět metrů prolétla volným prostorem, příďovou palubou pronikla do nitra lodi, po dalších patnácti metrech prorazila sešikmený trup na levoboku a vylétla ven. Její časovaný detonátor nastavený tak, aby explodovala, až dosáhne důležitých podpalubních prostorů, ji nyní odpálil těsně nad mořskou hladinou. Střepiny na řadě míst proděravěly lodní obšívku a tlaková vlna smetla do moře střemhlavý bombardér dauntless zaparkovaný na konci letové paluby. Spolu s letounem zmizel pod hladinou i mechanik Davis Presley, který v tu chvíli ze sedadla zadního střelce ostřeloval velkorážním kulometem nalétávající japonská letadla. Druhý dauntless zapálila rozžhavená střepina a ve zlomku vteřiny vzplál benzín vytékající z jeho proražených nádrží. Další příslušník technického personálu poddůstojník Bili Fluitt vyběhl na letovou palubu neustále postřelovanou japonskými letadly, odstranil od kol hořícího letounu parkovací bloky a s několika námořníky bombardér s půltunovou pumou pod trupem svrhli přes palubu. Tuto scénu fotografoval lodní fotograf, unikátní snímky však už nikdy nikdo neviděl, střepina japonské pumy mu uřízla ukazováček na ruce a kameru

samu, vzdálenou jen několik centimetrů od obličeje, rozbila na padrť. Další puma dopadla poblíž předního výtahu uprostřed letové
297
paluby, prorazila ji a zlomila se na dvě části. Zadní část purnv explodovala na hangárové palubě, kde zničila sedm letadel, přední část pronikla skrze dvě další paluby a vybuchla v ubytovacích prostorách pro důstojníky, kde bylo stanoviště 2. záchranné čety a zdravotnického družstva. Na místě zabila nebo těžce zranila čtyřicet námořníků. Těsně vedle stanoviště záchranářů se nacházela překladová místnost, ve které se dělostřelecké granáty přivážené z muničního skladiště nakládaly do výtahů a odesílaly k dělům. Z její šestičlenné osádky zůstali naživu dva muži – černoch William Pinckney a běloch Jim Bagwell. Při výbuchu ztratili vědomí a probrali se do tmy naplněné dusivým kouřem, kde probleskující plameny ozařovaly zohavená těla jejich druhů a strašlivou spoušť. Napůl živi se doplazili ke krátkému žebříku vedoucímu k otevřenému poklopu na hangárovou palubu. Když se Bagwell za Pinckneyovy pomoci a zcela vysílen vyšplhal na poslední příčku, dotkl se rozpáleného poklopu a $ výkřikem bolesti spadl zpět. Přestože měl kouřem téměř oslepený a ztěžka dýchající Pinckney, s ušními bubínky proraženými při explozi, vlastní záchranu již na dosah ruky, vrátil se a s nadlidským úsilím dokázal Bagwella vytáhnout po žebříku na hangárovou palubu a odvléci do bezpečí.
V 10 hodin 19 minut dopadla půltunová puma těsně vedle pravoboku Enterprise, několik metrů za ostrovní nástavbou. Explodovala pod hladinou a obrovský tlak vyvolaný výbuchem otřásl 270 metrů dlouhou lodí od přídě po záď. Muži, kteří se nestačili včas zachytit, padali jeden přes druhého, zařízení a stroje se vytrhávaly z uložení, z hlavního stožáru se zřítil celý složitý komplex antén. Celá loď se prudce naklonila na levobok, z rozhoupané paluby spadl do moře jeden ze zaparkovaných dauntlessů, druhý se sesunul na baterii protiletadlových děl. Proraženou palivovou nádrží vytékal do moře tmavý proud nafty. Nejvážnější však bylo rozlomení pouzdra ložiska jedné z vysokotlakých parních turbín.
V 10 hodin 20 minut nálet japonských střemhlavých bombar-dérů skončil. Kapitán Hardison vyslechl zprávy o škodách a vydal
298
'ebné rozkazy. Též souhlasil s návrhem na zaplavení vyrov-' acích nádrží, čímž byl zakrátko zkorigován mírný nakloň lodi. N vlajkovém můstku se kontradmirál Kinkaid skláněl nad ma-ami když došlo hlášení kontradmirála Murraye o průběhu záchranných prací na Kornetu a o tom, že on sám se přemisťuje na těžký křižník Pensacola, neboť z Hornetu nebylo po přerušení dodávky elektřiny možno udržovat spojení.
Záchranářské čety na Enterprise se pustily do práce. Netrvalo dlouho a podařilo se jim lokalizovat požáry, ucpat většinu děr v proražené obšívce trupu, zastavit únik páry. Strojovna, kromě poškozeného ložiska turbíny, byla v pořádku a loď mohla i nadále udržovat rychlost 27 uzlů. Tragický pohled však skýtala lodní ošetřovna, kde šéflékař fregatní kapitán John Owsley spolu s dalšími lékaři v horečném tempu – vteřiny rozhodovaly o životě a smrti – poskytoval první pomoc raněným; bylo třeba operovat, amputovat, ošetřovat těžké popáleniny, zmírňovat bolest. Čtyřiačtyřiceti námořníkům však již pomoci nebylo.
V 10 hodin 44 minut se objevilo 17 torpédových bombardérů kate. Opět se hlavním cílem stala Enterprise. Nalétávaly na ni z obou stran. Tato nebezpečná taktika jednak přinutila protileta-dlové zbraně rozdělit palbu do dvou směrů, jednak podstatně ztížila možnost vyhnout se torpédům. 127mm kanóny zahájily palbu na vzdálenost pěti mil a podařilo se jim jeden bombardér zasáhnout. Vyvalil se z něj kouř, dopadl na hladinu, voda se rozstříkla a za pár vteřin se ponořil i s tříčlennou osádkou a neodpáleným torpédem. Kate přilétala nízko nad vodou, jak to vyžadoval torpédový útok. Hlavně protiletadlových kanónů se proto musely sklonit do téměř horizontální polohy, obsluhy to však uvítaly, neboť se tím usnadnilo nabíjení, a navíc je neoslňovalo slunce, jako když z velké výšky útočily střemhlavé letouny. Ve vzdálenosti tří mil explodovalo další zasažené japonské letadlo a po zkrácení vzdálenosti na dvě míle dostaly 20mm kanóny další dva bombardéry.
Kapitán Hardison zatím stále vedl loď v nezměněném kursu;
299
pozorně sledoval účinky protiletadlové palby a čekal, která ?< skupin nepřátelských letounů vypustí torpéda jako první Pjt bombardérů proniklo na pravoboku ochrannou clonou stíhaček i přehradou protiletadlové palby, téměř současně svrhly torpéda a pár metrů nad hřebeny vln se snažily uniknout. Hardison viděl jak se velké šedivé doutníky odpoutávají od trupů, dopadají na hladinu, ponořily se a za okamžik se objevila bílá stopa vzduchových bublinek označující jejich dráhu. Rychle pohlédl na levou stranu, kde se blížila čtyři

kate, která zatím svá torpéda neuvolnila. Stopy tří z pěti vypuštěných torpéd byly naprosto zřetelné Těsně vedle sebe se nálože prodíraly k cíli, střední z nich poněkud vpředu. Japonští letci je zamířili naprosto perfektně. Kdyby Enterprise pokračovala v nezměněném kursu, torpéda by ji zasáhla přímo uprostřed. V tu chvíli všichni na můstku zadrželi dech, nikdo se ani nepohnul, nižší důstojník u kormidla, námořník u telegrafu spojujícího můstek se strojovnou a palubní důstojník čekali na kapitánův rozkaz. Po vteřině dlouhé jako věčnost Hardison rozkázal. »Kormidlo vpravo!* xKormidlo vpravo, pane'« opakoval rozkaz kormidelník a posunem ovládacích pák zapnul v místnosti pro kormidelní stroj na zádi elektromotor pohybující kormidlem. Zatímco indikátor na panelu se zastavil na 35 stupních vpravo, kormidlo se natáčelo doprava a proudy vod hnané pravými šrouby proti jeho mohutnému kvadrantu ještě zvyšovaly točivý moment. Záď letadlové lodi se začala sunout doleva proti rychle se blížícím torpédům. Letová paluba se naklonila, ale zdálo se, že manévr probíhá příliš pomalu, že velká loď jej nedokáže zvládnout včas. Vedle Hardisona se na můstku beze slova postavil kontradmirál Kinkaid a oba důstojníci se stisknutými rty upřeně pohlíželi na hladinu, kde se rapidně zkracovala vzdálenost dělící Enterprise od vířících vzduchových bublinek. Ani jeden z nich v tu chvíli určitě nevnímal řev motorů letadel nad hlavami a dunění protiletadlových děl. Za několik vteřin torpéda zmizela pod převisem letové paluby a o tři metry minula levobok lodi Enterprise právě překonala jeden z nejnebezpečnějších momentů v celé její dosavadní pohnuté historii. Kapitán Hardison vydechl

vou a hned rozkázal: »Kormidlo vyrovnat!*, když viděl, že se U h zpečně přibližuje k torpédoborci Smith. A ten měl v tuto "hvíli dost potíží, než aby se k nim ještě musela přidat srážka s letadlovou lodí.
feden z japonských torpédových letounů zprvu pronásledovaný wildcatem a poté zasažený protiletadlovou palbou začal hořet a bylo zřejmé, že už je i těžko ovladatelný. Jeho pilot si vybral nejbližší americkou loď – jíž byl náhodou torpédoborec Smith _ a s torpédem stále zavěšeným pod trupem zamířil na její příď. Letadlo dopadlo na dělovou věž číslo l, celá přední část paluby se v okamžiku proměnila v ohnivé pole, šlehající plameny zahalovaly i můstek a palubní nástavby. Netrvalo dlouho a zaburácela hromová exploze – torpédo v ohni vybuchlo. Přední paluba až po hlavní stožár byla ve zlomku vteřiny rozmetána na kusy. Velitel lodi korvetní kapitán Hunter Wood přeběhl na náhradní řídící stanoviště na zádi a kormidelník utíkal do místnosti pro kormidelní stroj. Odtud podle kapitánových pokynů vyvedl loď z formace a zamířil za záď bitevní lodi South Dakota. Mohutné šrouby rychle plujícího kolosu vířily hladinu, zvedaly do výše a rozstřikovaly spousty vody a do této zpěněné brázdy ponořil torpédoborec hořící příď. Vynikající nápad korvetního kapitána Wooda spojený s mistrovským výkonem kormidelníka se neminul účinkem. Voda se převalila přes přední palubu jednou, dvakrát, plameny skomíraly a za chvíli byl požár uhašen. Wood se vrátil na můstek a torpédoborec, jehož stroje zůstaly nepoškozeny, znovu zaujal místo v obranné formaci; protiletadlové zbraně na jeho zádi dál pálily na nepřátelské letouny. Nicméně 28 mrtvých a 23 zraněných námořníků bylo tvrdou cenou za sebevražedný nálet japonského pilota.
Zatímco torpédoborec Smith jen tak tak unikl katastrofě, pokračovaly horké chvilky zažívané na letadlové lodi Enterprise. Hlídky na pravoboku hlásily další torpédo. Tentokrát však nezbýval čas obrátit loď proti jeho dráze, bylo příliš blízko a příď Ji už překřížila. Znovu se kormidlo natočilo do pravé krajní polohy ve snaze získat alespoň pár metrů, jež mohly rozhodnout

o všem. Několik vteřin trvala na můstku mučivá nejistota, nakc. nec torpédo minulo záď o necelých deset metrů. Po chvíli Entn-prise míjela potápějící se trosky bombardérů kate, který torpédo pro letadlovou loď málem osudné, svrhl těsně předtím, než jei protiletadlová palba srazila na hladinu. Dva zachránění japonští letci nyní s výrazem neskrývané nenávisti pohlíželi na majestátné proplouvající velkou loď, která jim unikla jen o vlas.
Na oddech nebylo ani pomyšlení. Za zádí Enterprise se objeví-lo pět dalších torpédových bombardérů a nízko nad hladinou se snažily dosáhnout nejvýhodnějšího úhlu ke svržení torpéd. Vybraly si levobok. Kapitán Hardison letouny neustále sledoval a jakmile bylo jasné, z které strany hodlají zaútočit, okamžitě obracel Enterprise tak, aby jim nastavil jen úzkou záď. Přinutil tím Japonce nálet opakovat a znovu se vystavit palbě protiletadlových děl a kulometů. Především rychlopalné kanóny pro ně představovaly smrtelné nebezpečí. Tři letouny byly sestřeleny ve vzdálenosti asi míli od letadlové lodi. Čtvrtý byl zasažen ve chvíli, kdy se chystal svrhnout torpédo. Pilot byl s největší pravděpodobností zraněn nebo zabit, neboť bombardér prudce obrátil nos k obloze právě v okamžiku,

kdy se torpédo odpoutávalo od trupu. Křečovité trhnutí zřejmě už neovládaného letadla stačilo k tomu, aby zamíření torpéda bylo zmařeno; minulo Enterprise ve vzdálenosti mnoha desítek metrů. O vteřinu později se letoun sklonil dolů, následoval prudký náraz na hladinu, a to byl konec dalšího útočníka. Pátý bombardér hustá protiletadlová palba přinutila vypustit torpédo už několit set metrů od letadlové lodi a kapitánu Hardisonovi nedalo příliš práce jen mírnou změnou kursu dosáhnout, že neškodně proplulo podél levoboku.
Pod zkušeným vedením svého kapitána se Enterprise ubránila devíti torpédům. Japonci útočili s nemenší odvahou a rozhodnosti jako za náletu, jenž změnil Hornet v nehybný hořící vrak. I když obranná taktika kapitána Hardisona a velký výkon obsluh protiletadlových zbraní jak na Enterprise, tak na doprovodných plavidlech sehrály významnou roli, je velmi pravděpodobné, že by letadlová loď neunikla pohromě nebýt pomoci palubních stíhačů,
302
nichž stojí obzvlášť za pozornost fantastický boj svedený poručíkem Stanleym W. Vejtasou.
Veitasa spolu s dalšími třemi wildcaty svého roje pilotovanými noručíky Harrisem, Ruehlowem a podporučíkem Lederem vzlétl z paluby Enterprise v 8 hodin s úkolem posílit dvanáct letounů stíhací ochrany, které se již nacházely ve vzduchu Blížila se první vlna japonských bombardérů, jež napadly Hornet. Jak již bylo řečeno, ve chvíli, kdy se Japonci objevili, wildcaty neměly dostatečnou výšku. Vejtasa přes tuto nevýhodu dokázal sestřelit jeden val dříve, než se k letadlové lodi přiblížil. Zatímco wildcaty horečně šplhaly vzhůru, nálet skončil a Vejtasův roj rozstřílel dva další valy až poté, co svrhly pumy a pokoušely se uniknout. Nato, podle pokynů řídícího centra, Vejtasův roj kroužil a vyčkával ve výši 9000 metrů. Byl určen k zásahu proti nepřátelským torpédovým letounům, jež měly podle všech předpokladů následovat po náletu střemhlavých bombardérů, který mezitím odrazila Enterprise.
Krátce před jedenáctou hodinou Vejtasa zaslechl ve sluchátkách, jak řídící centrum vysílá jeden ze stíhacích rojů na severozápad, odkud se blížila neidentifikovaná letadla, a upozorňuje, že může jít o vracející se vlastní letouny. Se svými čtyřmi stíhačkami též změnil kurs na udaný směr a už za pár minut zahlédl dole pod sebou formaci jedenácti tmavě zelených japonských torpédových kate Letěla v šípových uskupeních po třech letounech a dvě formaci uzavírala. Zatímco Leder a Ruehlow se střetli s doprovodnými zery, Vejtasa s Harrisem po boku sklopili letouny a ze strany si to namířili na kate, právě se chystající k náletu na Enterprise. Ze dvou bombardérů na konci formace vyšlehly plameny a za okamžik se po oslňujících explozích rozlétly na kusy. Nato Vejtasa a Harris, využívajíce své vysoké rychlosti, dostihli skupinu tří kate ve chvíli, kdy vlétala do rozsáhlého pole mraků. Oba američtí piloti se přitom od sebe oddělili, Vejtasa však nepřítele neztratil. S chladnou a cílevědomou rozhodností, umocňovanou stále ještě trvajícím rozhořčením nad tím, že řídící středisko svými chybami znemožnilo jeho pilotům účinnější zásah v předchozím střetnutí, nalétal nyní na kate na levém křídle
303
šípové formace. Přiblížil se až těsně za něj a po dvou krátkých dávkách z hlavní všech šesti kulometů wildcatu bombardér vzpla-nul. Vejtasa obrátil směrové kormidlo doprava a zaútočil na vedoucí letoun formace. První dávkou ustřelil nepřátelskému bombardéru část ocasních ploch, jež zlomek vteřiny nato jen o vlas minula kryt jeho kabiny, a když se Japonec stáčel do strany, znovu stiskl spoušť. Neovladatelný bombardér začal pa. dat v křečovité spirále. Stále ještě obklopen šedými cáry mraků se Vejtasa vrhl na třetí kate a dlouhou dávkou jej proděravěl od přídě po kormidlo. Opět vyšlehly plameny, bombardér se převrátil a zmizel Vejtasovi z očí. Šikmo vlevo před sebou zahlédl americký stíhač v mracích stín dalšího kate. Strhl wildcat na křídlo, pustil se za ním a už ze značné vzdálenosti začal střílet. Tentokrát Japonec unikl a v následující vteřině se pronásledovaný i pronásledovatel vynořili z mraků. Tam už zasáhla protiletadlová palba lodních děl a Vejtasa, když viděl, že kate je navíc příliš vysoko, než aby mohlo účinně použít své torpédo, přenechal je lodním dělostřelcům. Ti jej také zakrátko zasáhli; šlo o bombardér, se kterým se jeho pilot zřítil na torpédoborec Smith.
Poručík Vejtasa se stáhl za hranici palebné clony protiletadlo-vých baterií a chvíli kroužil ve výši 1000 metrů, než si vyhlédl další oběť, tentokrát bombardér, který již svrhl torpédo a nyní se nízkým letem pokoušel z nebezpečného prostoru zmizet. Nalétl na něj jako blesk a prostřílel jej poslední municí.
Pět nepřátelských bombardéru na kontě jediného stíhače během jednoho náletu představovalo skutečně pozoruhodný bojový úspěch. V pozdější zprávě o zásahu

stíhačů při japonském náletu velitel stíhací skupiny Enterprise korvetní kapitán Flatley na základě tvrzení očitých svědků uvedl, že z těch pěti torpédových bombardéru japonské formace, které střetnutí s Vejtasovým rojem přežily, tři odhodily torpéda předčasně a osádky posledních dvou byly natolik demoralizovány, že jejich akceschopnost v rozhodující fázi útoku byla prakticky nulová. Nutno říci, ze Enterprise, která při náletu torpédových bombardéru jen s maximálním vypětím unikala vážnému a možná i tragickému poškoze-
- hv se těžko ubránila dalším jedenácti torpédům. Kapi-' Hardison také ve zprávě o průběhu bitvy vyzvedl statečnost tíhače Stanleye W. Vejtasy, syna přistěhovalce z jihomoravské vesničky Boňov.
Po odražení útoku torpédových bombardéru měla posádka Enterprise čtyřicet minut k nadechnutí před další zkouškou. I těch čtyřicet minut však vyplnila cílevědomá činnost a neochabující pozornost, protože nepřítel mohl udeřit znovu. Loď plula rychlostí 27 uzlů uprostřed kruhu doprovodných plavidel. Napravo od ní se po celou dobu držela bitevní loď South Dakota, jejíž velitel kapitán Thomas L. Gatch nyní znepokojeně sledoval, jak z děr na letové palubě Enterprise stále ještě stoupá kouř a jak je její příď mírně ponořena, což znamenalo, že do podpalubí pronikla nebo proniká mořská voda. Situaci letadlové lodi ještě komplikovaly desítky jejích palubních letounů, které po svržení pum a torpéd s vystřílenou municí a rychle se prázdnícími palivovými nádržemi netrpělivě kroužily na obloze a čekaly na pokyn k přistání. K nim se přidala i letadla Hornetu, jež se vrátila z úspěšného náletu na Šókaku a našla svoji loď jen tak se držící na hladině. Enterprise s proděravělou a kouřící palubou, vyřazeným předním výtahem číslo l a zdemolovaným podpalubím v příďové části nemohla zatím přijmout ani jedno z nich, i když opravářské a záchranné čety pracovaly v horečném tempu i v době, kdy se loď bránila náletu japonských torpédových bombardéru.
Nejvážnější škody způsobila půltunová puma, jež prorazila letovou palubu těsně za výtahem číslo 1. Ani ostatní poškození však nebyla zanedbatelná. Na hangárové palubě stále ještě doho-řívaly zbytky roztříštěných letadel, na dolejších palubách ubytovací prostory, sklady, překladové místnosti, vše bylo zdemolo-vano. Požáry porušily elektrické vedení, tlakové vlny vyrazily dveře, poklopy, zdeformovaly přepážky.
V překladové místnosti, která dodávala 127mm granáty předním protiletadlovým bateriím, zůstalo uvězněno deset mužů – tři běloši, čtyři černoši a tři Filipínci. Za zády měli skladiště strel-
304
305
ného prachu pro 127mm munici, po stranách je jen úzké prázdné prostory dělily od naftových nádrží a za vodotěsnou přepážkou před nimi se nacházela strojovna výtahu. Pod nohama měli nádrže s leteckým benzínem a nad hlavou dýmající vyhořelá skladiště, těsně nad nimiž explodovala jedna část japonské pumy Jedinou únikovou cestu skýtala svislá šachta vedoucí vzhůru skladištěm do zdemolovaných prostor důstojnických ubikací. Přístup k ní byl ve stropě překladové místnosti pevně uzavřen vodotěsným poklopem, další poklop na úrovni důstojnických ubikací byl výbuchem utržen. Deset mužů sevřených mezi nádrže nafty, benzínu a skladiště střelného prachu zůstalo ve tmě; a protože nefungoval telefon, i bez spojení s ostatními částmi lodi. Jejich velitel elektromechanik druhé třídy Paul Peterson ztlumil světlo nouzové svítilny, aby baterie vydržela co nejdéle, a přikázal nehýbat se a nemluvit, aby se na minimum snížila spotřeba kyslíku. Jeden z mužů si nasadil sluchátka ztichlého telefonu v naději, že by spojení mohlo být obnoveno. Peterson byl zkušeným námořníkem, na Enterprise sloužil od jejího spuštění na vodu a znal organizaci záchranných prací. Věděl, že rozhodující je nepropadnout panice navzdory zoufalému postavení, v němž se v tuto chvíli nacházeli. Pokud loď nebude v průběhu bitvy potopena, záchranné čety se k nim dřív nebo později dostanou. Aniž to Peterson tušil, jeho rozhodnutí vyčkat na pomoc zvenčí uchránilo všech deset mužů katastrofy, jež by nastala v případě, že by se pokusili otevřít stropní poklop únikové šachty. Při hašení požáru se totiž šachta naplnila vodou, pěnou a změtí všemožných trosek V případě otevření poklopu by se toto všechno nezadržitelně vevalilo do omezeného prostoru překladové místnosti a potom by nepřežil ani jeden z nich.
Jak Peterson předpokládal, koordinované a cílevědomé úsilí záchranných družstev začalo brzy přinášet výsledky. Proudy vod a chemické pěny uhasily požáry, poté začaly silné ventilátory odčerpávat ze zasažených prostor kouř a vhánět tam čistý vzduch. Hned nato nastoupily čety zdravotníků a mechaniků. Byli vynášeni ranění, opravováno elektrické vedení a přerušené telefony.
306
Netrvalo dlouho a jeden z velitelů záchranných čet navázal Petersonovou skupinou

spojení. Když zjistil, že v překladové místnosti zůstalo naživu a nezraněno deset mužů, byla jeho první slova: »Proboha, neotvírejte ten poklop, je nad ním spousta vody. Zůstaňte v klidu a čekejte, dostaneme vás odtud!* Tak se také stalo.
V 11 hodin 15 minut letecký důstojník Enterprise fregatní kapitán Crommelin, který si přesně uvědomoval, v jaké situaci jsou piloti letounů stále ještě kroužících nad operačním svazem, dal první skupině pokyn k přistání bez ohledu na díry v letové palubě a další nedostatky. Od tohoto okamžiku spočíval osud pilotů a letadel v rukou Robina Lindseye, důstojníka řídícího přistání. Se signálními terči zaujal postavení na levé straně letové paluby na zádi lodi a začal navádět letouny na přistání. S největší pravděpodobností ještě nikdy neměl žádný důstojník v této funkci těžší pozici než nyní Lindsey. Rada letounů byla poškozena a jejich ovladatelnost snížena, necelých sto metrů od zádi lodi zůstal mohutný výtah číslo 2 dočasně zablokován v dolní pozici a i když se mechanici zoufale snažili závadu co nejrychleji odstranit, jeho otevřená šachta zatím představovala pro dosedající letadla smrtící past. Vzhledem k neustálým signálům na obrazovkách radiolokátorů a k opakovaným hlášením varujícím před přítomností nejméně jedné nepřátelské ponorky, musela Enterprise stále měnit kurs plavby a při každé změně polohy kormidla se letová paluba nakláněla na tu nebo onu stranu. Přistávání za těchto okolností se stalo dramatickou záležitostí. Dosednout na úzkou naklánějící se palubu, v jejímž středu zel velký otvor, vyžadovalo opravdu nadlidské soustředění. Snad jen důvěra v Lindseyovy schopnosti a prázdné palivové nádrže k tomu piloty přiměly. Jeden letoun za druhým přistával přesně podle Lindseyových pokynů pár metrů za zadním převisem letové paluby; brzdná lana je zastavovala kousek od výtahové šachty, kterou potom objely a zaparkovaly na přídi, aby uvolnily dráhu pro další.
307
308
-, tl'mco na Enterprise probíhaly minuty plné napětí a nervozity " ovázeiící nesmírně nebezpečné přistávací manévry, blížila se A IŠí útočná vlna 29 japonských letounů z letadlové lodi Džunjó. Vil hodin l minutu se na radarové obrazovce South Dakoty objevily první podezřelé signály. Vil hodin 10 minut zahájily otiletadlové baterie bitevní lodi omylem palbu na šest střemhlavých dauntlessů, které se snažily přistát na Enterprise. Než se omyl vysvětlil, dauntlessy se rychle stáhly a v 11.20 Enterprise hlásila, že se v blízkosti nenachází žádný neidentifikovaný letoun. Toto byl další a daleko závažnější omyl, jen málo chybělo
• přivodil katastrofální následky. O minutu později se totiž í nízkých mraků vyrojilo kolem dvaceti japonských letadel obtížených pumami a torpédy, která v pětačtyřicetistupňovém úhlu zamířila k Enterprise.
Převalující se mračna sice poskytla japonským letcům ideální úkryt, ale na druhé straně jim znemožnila náležitě se připravit k útočnému manévru, neboť cíl spatřili až na poslední chvíli. Nyní byly bombardéry nuceny vykonat dlouhý sestup, který je vystavil zničující palbě protiletadlových zbraní. Osm z nich bylo sestřeleno dřív, než se dostaly do postavení umožňujícího svrhnout pumy a torpéda, ostatní se jich ve smršti oceli, chrlené ze stovek hlavní, zbavovaly ukvapeně a hlavní snahou japonských pilotů zřejmě bylo dostat se co nejrychleji z pekla, jež se kolem nich ze všech stran rozpoutalo. Pouze jednomu střemhlavému bombar-déru se podařilo Enterprise málem zasáhnout. Puma dopadla pouhé tři metry od jejího pravoboku a pět metrů pod hladinou explodovala. Zdálo se, že tlaková vlna velkou loď doslova nadzvedla, naštěstí vsak nezpůsobila žádné škody. Výbuchy pum, jejich střepiny nebo ostřelování palubními zbraněmi nepřátelských letounů natolik poškodily hlavní anténu Enterprise, že obraz na matnici pátracího radaru náhle zmizel. Oslepená letadlová loď mohla od té chvíle spoléhat pouze na zrak svých hlídek, což za situace, kdy polovinu oblohy pokrývaly mraky a v mezerách mezi nimi žhnuly paprsky poledního slunce, znamenalo podstatné snížení její obranyschopnosti. Navíc bylo
309
úplně znemožněno řízení stíhací ochrany. Velitel obsluhy radiolo-kátoru poručík Brad Williams dobře věděl, jakou cenu má jeho aparatura v bitvě, ve které nepřítel vysílá jednu útočnou vlnu za druhou, aby zasadil rozhodující úder. Neváhal proto ani na okamžik, chopil se brašny s nářadím a začal se šplhat na stožár Když dosáhl antény, jednou rukou se přidržoval, druhou našel závadu a pokoušel se ji odstranit. Nešlo to, potřeboval obě ruce Přivázal se proto ke stožáru a s nesmírným úsilím pokračoval v práci. Co to bylo za výkon, si lze jen těžko představit. Téměř přímo pod sebou měl hlavně 127mm protiletadlových děl a k jejich rachotu se přidával štěkot rychlopalných 40mm a 20rnm kanónů rozmístěných po okraji paluby. Střely hvízdaly v jeho těsné blízkosti, za

prudkých obratů lodi se stožár vykláněl jako v silné vichřici a solí a sazemi pokrytý kov antény práci také neulehčoval. Nejhorší okamžik nastal při dopadu pumy, jež o vlas minula bok lodi. Stožár s radarovou anténou je umístěn na ostrovní nástavbě na pravoboku paluby ve středu lodi. Japonská puma prolétla ve vzdálenosti pouhých několika metrů od Wil-liamse a její exploze byla tak ohlušující, že trvalo několik týdnů, než se poručíkovi vrátil sluch, a podle vyjádření lékařů měl velké štěstí, že neohluchl natrvalo. Jen díky tomu, že byl přivázán, se nezřítil na palubu hluboko pod sebou. Nakonec Williams přece jen anténu radiolokátoru opravil a obrazovka znovu ožila. Dřív, než se stačil odvázat, jeden z nedočkavých techniků zapnul motor, anténa se začala otáčet a Williams s ní. Jeho křik v dunění děl a hukotu leteckých motorů nikdo neslyšel, a až když jeden z mužů na můstku zahlédl, co se na stožáru děje, mohl se statečný poručík dostat dolů. Tam z vyčerpání a z přestálého nervového napětí omdlel.
Když poslední z těch několika útočníků, kteří přežili vražednou obrannou palbu, zmizel z dohledu, zavládl na chvíli klid. Trval však skutečně chvíli, snad jen tři minuty. V 11 hodin 27 minut objevil radiolokátor ve vzdálenosti 17 mil druhou skupinu z Džunja. Střemhlavé valy se blížily ve výši něco nad 5000 metrů. Wildcaty stíhacího krytí už zasáhnout nemohly. P°
310
dvou a půl hodinách ve vzduchu a po opakovaném odrá-• nepřátelských náletů zůstaly bez munice a s posledními kapkami pohonných hmot. Obsluhy protiletadlových zbraní na Enterprise, South Dakotě a ostatních lodích převzaly nyní obranu svazu beze zbytku.
Ve vzdálenosti jedenácti mil se bombardéry ukryly v dešťových mracích a po dvě dlouhé minuty míři či u děl napjatě sledovali, kdy a kde se objeví. Nakonec tu byly, přímo nad hlavou, a děla zaburácela. Hlavní nápor tentokrát směřoval proti bitevní lodi South Dakota a protiletadlovému křižníku Saň Juan. 250kilogra-mová puma dopadla přímo na přední dělovou věž South Dakoty. Silné pancéřování věže bylo tak odolné, že kromě důstojníka u periskopu si nikdo z její obsluhy nebyl zásahu vědom: zcela jej přehlušila palba lodních děl. Puma sice loď vůbec nepoškodila, ale její střepina zasáhla do krku a vážně zranila kapitána Thomase Gatche, který nálet sledoval z odkrytého průchodu k jinak dobře chráněnému hlavnímu řídícímu stanovišti. V nastalém zmatku převzal velení výkonný důstojník na náhradním řídícím stanovišti na zádi lodi a naneštěstí právě v tomto okamžiku na stanovišti vysadil telefon a výkonný důstojník po celou minutu zůstal bez spojení s kormidelnou. Rychlá a mohutná South Dakota, po celou dobu bitvy skvěle manévrující, nyní vybočila z formace a mířila přímo proti Enterprise. Kapitán Hardison na můstku letadlové lodi měl plno práce, aby se jí vyhnul. Naštěstí kontrola nad bitevní lodí byla rychle obnovena.
Těžká průbojná puma, jež zasáhla protiletadlový křižník Saň Juan, pronikla jako nůž jeho slabě pancéřovanou hlavní palubou, prolétla celým podpalubím, prorazila dno a teprve potom explodovala. Výbuch otřásl rychlou, ale lehkou lodí tak divoce, že pojistky chránící chod elektromotoru ovládajícího kormidlo přerušily přívod proudu. Protože loď v okamžiku zásahu ostře měnila kurs doprava, zablokovalo se kormidlo v pravé krajní poloze. Tentokrát zažil horkou chvilku velitel Saň Juanu kapitán James E- Maher. Křižník s neustále pálícími protiletadlovými děly proplouval ve spirále mezi ostatními plavidly svazu, zatímco jeho
311
siréna varovně ječela a na stožár vylétla vlajka oznamující, žeje loď neovladatelná. I v tomto případě Američanům přálo štěstí a závadu se podařilo odstranit dřív, než došlo ke srážce.
V 11 hodin 45 minut hlásila obsluha pátracího radaru na můstek Enterprise, že v dohledu není žádný nepřátelský letoun Přistávání vlastních letadel, přerušené posledním náletem, mohlo pokračovat; mezitím se již pracovním četám podařilo opravit výtah číslo 2 a zející šachtu uzavřít. Jako první dosedaly stíhačky a střemhlavé bombardéry, u kterých byl stav pohonných hmot vysloveně kritický; potom měly přijít na řadu torpédové avengery, letouny s delším doletem a tedy i s větší zásobou paliva. Přesto však řada letadel už spotřebovala i poslední kapku benzínu a jejich pilotům nezbylo nic jiného než nouzově přistávat na vodní hladinu. Velké většině letců se podařilo z letounů bezpečně uniknout dříve, než se potopily, po nějakou dobu je totiž udržely na hladině prázdné palivové nádrže. Teď čekali v záchranných člunech, až je vezmou na palubu kolem kroužící tor-pédoborce.
Na letové palubě Enterprise začalo být brzo nepříjemně těsno. Výtah číslo l v přední části lodi stále zůstával mimo provoz, a protože přes zbývající dva výtahy přistával jeden letoun za druhým, nebylo je možno použít ke svážení

letadel do podpalubí. Kolem jedné hodiny odpoledne byla letová paluba tak přecpána stíhačkami a bombardéry včetně letadel z Hornetu, že poručík Robin Lindsen musel další příjem zastavit. Nastoupil palubní personál a několik desítek letadel bylo co nejrychleji sváženo na hangárovou palubu; aby přeplněné lodi ještě ulehčil, dal kontrad-mirál Kinkaid příkaz k odeslání třinácti střemhlavých dauntlessů na letiště na Espiritu Santu. Dauntlessy vzlétly, jakmile se jejich prázdné nádrže znovu naplnily. Teprve potom přistály poslední avengery.
Kontradmirál Kinkaid na vlajkovém můstku Enterprise hodnotil dosavadní průběh událostí. Do této chvíle ztratil čtyřiasedmdesát bombardérů a stíhaček. Podle shromážděných hlášení Japonci
312
v..i „fj útocích na americké operační svazy o 100 letounů, další atili při obraně svých vlastních lodí a s jistotou bylo možno předpokládat, že i na jejich straně padaly letouny do moře, když 'im došlo palivo. Stále jim však zůstávaly dvě nedotčené letadlové lodi Zuikaku a Džunjó, zatímco s Hornetem již Kinkaid nemohl počítat vůbec a Enterprise byla poškozená, což podstatně snižovalo její bojeschopnost. Pokračovat za této konstelace sil v bitvě pokládal americký kontradmirál za neúnosné riziko. Proto ve 14 hodin vydal rozkaz ke stažení 16. operačního svazu.
V době, kdy Enterprise odrážela poslední nálety, se velitel 17. operačního svazu kontradmirál Murray spolu s kapitánem Masonem pokoušeli o záchranu zle postiženého Hornetu. Požáry se podařilo za pomoci protipožární techniky torpédoborců Morris a Russell lokalizovat, takže z této strany akutní nebezpečí nehrozilo. Hornet se však vlastní silou stále nemohl pohnout ani o metr, i když strojničí a mechanici dělali, co bylo v jejich silách. Naděje přesto nebyly ztraceny a pojedenácté hodině dopoledne se zdálo, že se loď nejen podaří udržet na hladině, ale i dopravit do bezpečí. Vil hodin 23 minut pomalu zabraly stroje těžkého křižníku Northampton a čtyři a půl centimetru silné ocelové lano spojující křižník s ochromenou letadlovou lodí se napjalo. Obrovská hmota Hornetu však představovala přílišnou zátěž. Ozvala se rána jako při výstřelu z děla a lano prasklo. Bylo třeba připravit silnější, pěticentimetrové, upevnit je a pokusit se znovu. Tentokrát lano vydrželo, velitel Northamptonu kapitán Kitts nesmírně zvolna zvyšoval rychlost až na tři uzly a těžký křižník s letadlovou lodí v závěsu se vydal na úmornou a pomalou cestu. Velitel Hornetu kapitán Mason však pevně věřil, že je jen otázkou několika hodin, než se jeho mužům podaří uvést alespoň část poškozených strojů do chodu, potom už budou vyhlídky daleko nadějnější. Ať už měl být výsledek jakýkoli, bylo jasné, že Hornet čeká dlouhá a strastiplná cesta. Mason proto krátce po poledni přikázal, aby se všichni zranění a ti z posádky, jejichž přítomnost nebyla na lodi nezbytně nutná, přemístili na torpédoborce Russel
313
a Hughes. 875 námořníků přešlo do 14 hodin 40 minut na paluby torpédoborců.
Kontradmirál Kinkaid uvažoval správně, když předpokládal že viceadmirál Kondó ještě nevystřílel všechnu munici a že se z jeho strany lze nadít nepříjemného překvapení. Kondó a jeho nadřízený admirál Jamamoto přes všechny šrámy, které »guadal-canalské podpůrné síly« v dopoledních hodinách 26. října utrpěly nehodlali předčasně složit zbraně. Před pokračováním v bojových akcích musel však Kondó svoje loďstvo zreorganizovat. Nagumův úderný svaz letadlových lodí plul od rána v severozápadním kursu, tedy se od Američanů po celou dobu vzdaloval. Kondó nyní nechal pokračovat dál na severozápad jen poškozené letadlové lodi Šókaku a Zuihó a nařídil, aby Zuikaku spolu s většinou krycích torpédoborců obrátila a plula směrem k nepříteli. Protože viceadmirál Nagumo prozatím zůstával na palubě Šókaku, velení letadlovým lodím, jež pokračovaly v akci, převzal kontradmirál Kakudži Kakuta na Džunju. Teprve ve večerních hodinách přešel Nagumo na torpédoborec Araši, a když příštího dne v odpoledních hodinách torpédoborec dostihl Kakutovo uskupení, vztyčil Nagumo svoji vlajku na Zuikaku a znovu se ujal velení.
Ve 13 hodin 15 minut Kakuta rozhodl skoncovat s Hornetem a nařídil start útočné skupiny z paluby Džunja. Sestávala z patnácti letadel, z nichž deset původně náleželo k palubním letounům Šókaku.
Radiolokátor varoval kontradmirála Murraye před blížícím se nebezpečím včas, protože však jeho svaz po odplutí Enterprise již neměl k dispozici stíhací ochranu, musel spolehnout pouze na protiletadlové zbraně. I tak vážnou situaci ještě zhoršilo nedorozumění, kdy si velitel protiletadlového křižníku Juneau špatné vyložil pokyn, který obdržel rádiem, a omylem následoval odplouvající 16. svaz. Nehybný Hornet tím byl připraven o ochranu čtyřiceti protiletadlových děl.
Japonské torpédové bombardéry se objevily v 15 hodin 15 minut, těsně po tom, co

Northampton odpojil vlečné lano, aby mohl volně manévrovat. Hornet představoval ideální cíl a je
314
odivem, že jej zasáhlo pouze jediné torpédo, jež proniklo na * oboku do skladiště náhradních dílů k letadlům. Korvetní \c itán Edward P. Creehan, 1. strojní důstojník, který se v době zásahu nacházel na třetí palubě nad zasaženým skladištěm, po-sal tuto dramatickou chvíli ve zprávě, jež tvořila součást hlášení kapitána Masona o ztrátě Hornetu. Napsal:
»Bledé zelený záblesk na okamžik osvětlil úschovnu nádobí zdálo se, že se šíří jak dopředu ke stanovišti záchranného družstva číslo 5, tak dozadu do vzdálenosti kolem 15 metrů. Předcházelo mu dunění tak klamné, že vyvolávalo dojem, jako by torpédo zasáhlo levobok. Okamžitě po záblesku se ozval syčivý zvuk unikající páry a následoval tupý rachot. Paluba na levé straně se rozlomila a gejzír topného oleje, jenž rychle zaplavil stanoviště číslo 5 do výšky šedesáti centimetrů, podrazil nohy všem, kdo tam byli přítomni, takže letěli po kluzké palubě střemhlav na pravou stranu. Nemotorně se pohybující muži se nějak postavili v rozlitém oleji na nohy a držíce se za ruce, dosáhli žebříku a únikového průchodu vedoucího ze třetí na druhou palubu . . . Všem se nějakým způsobem podařilo tímto průchodem uniknout, a když se nakonec dostali na hangárovou palubu, skýtali politováníhodný pohled.*
Zadní strojovna se rychle zaplavovala a Hornet se dostával do beznadějné situace. Nakloň na pravobok se zvýšil na 14 stupňů. Když torpédové bombardéry zmizely, kapitán Mason přikázal zbytku posádky připravit se k opuštění lodi, zatímco dělostřelci pátrali po obloze, odkud se objeví střemhlavé letouny. Nezmýlili se, valy dorazily v 15.40. Japonští bombometčíci měli tentokrát velmi špatnou mušku, ani jedna puma loď nezasáhla; na druhé straně ani americkým dělostřelcům se nepodařilo žádný z bombardérů sestřelit. V 15 hodin 50 minut, když se zdálo, že nálet definitivně skončil, kapitán Mason opustil můstek. Za pět minut se objevila další skupina šesti torpédových kate vyzbrojených pumami. Bombardéry zaútočily v dokonalé šípové formaci a jedna puma zasáhla etovou palubu vzadu na pravoboku. Když se poslední japonské letadlo ztratilo z dohledu, přikázal Mason loď opustit.
315
Námořníci mlčky sešplhávali na paluby torpédoborců. RozlOU-cení s lodí, která byla po dlouhé měsíce jejich domovem a samo-zřejmě i jejich velkou pýchou, bylo smutnou záležitostí. Přesto vše probíhalo naprosto klidně a organizovaně – až do okamžiku, kdy se v 17.02 hodin neodbytní Japonci objevili na scéně znovu Čtyři střemhlavé bombardéry z Džunja doprovázené šesti stíhačkami ještě jednou napadly již téměř opuštěnou loď. Jedna puma explo- ' dovála na prázdné hangárové palubě. A to už byly skutečné poslední letouny, které kontradmirál Kakuta toho dne proti americkému uskupení vyslal. Po jejich odletu byla dokončena evakuace posádky, po setmění již na nakloněné a ohořelé lodi nebyl nikdo.
Teď už jen zbývalo opuštěnou letadlovou loď potopit a s ostatními plavidly svazu se co nejrychleji vzdálit z dosahu stále ještě mocného japonského loďstva. Nezáviděníhodný úkol obdržel tor-pédoborec Mustin. Ze vzdálenosti jedné míle vypálil po pečlivém zamíření osm torpéd. Výsledek byl však neslavný – dvě změnila směr a zmizela někde v moři, tři se potopila dřív, než Hornetu dosáhla, a pouze tři našla cíl. Hornet se však nepotápěl a v 19.20 hodin na něj torpédoborec Anderson vystřelil dalších osm torpéd. Z nich jedno minulo, jedno explodovalo předčasně a šest letadlovou loď zasáhlo. Ani v tomto případě se však nedostavil očekávaný výsledek. Hornet nadále tvrdošíjně odmítal nechat se poslat na dno oceánu.
Zatímco se americké torpédoborce marně pokoušely potopit Hornet, viceadmirál Kondó změnil taktiku a hodlal v bitvě pokračovat místo palubními letouny, kterých už měl poskrovnu, děly svých bitevních lodí a křižníků. Chtěl Američany v noční tmí přinutit k dělostřeleckému souboji, ve kterém měl velkou naději na úspěch. Leteckým průzkumem byl informován o tom, že několikrát zasažený Hornet se stále drží na hladině a požáry se podařilo uhasit. Netušil, že Hornet je u konce sil, a rozhodl se udeřit co nejdříve. Proto v odpoledních hodinách 26. října zamířilo silné japonské uskupení vysokou rychlostí k jihu. V čele plula skupina kontradmirála Hiroakiho Abea s bitevními loďmi Hiei a Kiriši-
316
následoval Kondóův předsunutý svaz s dvěma divizemi těžkých křižníků a podpůrná skupina viceadmirála Kurity s bitevními loďmi Kongo a Haruna. Těžká plavidla doprovázelo téměř dvacet torpédoborců. Letadlové lodi Zuikaku a Džunjó se též držely v jižním kursu, připraveny zasáhnout podle výsledků dělostřeleckého souboje.
Viceadmirál Kondó nemusel mít z nočního střetnutí skutečně obavu. Palebná

převaha jeho loďstva nad plavidly obou Kinkai-dových svazů byla tak velká, že o výsledku nemohlo být pochyb. Ani moderní a mohutná South Dakota zřejmě nemohla dlouho čelit čtyřem japonským bitevním lodím.
Neustálé přelety nepřátelských průzkumných letounů nevěstily pro Murrayův 17. operační svaz nic dobrého. Proto poté, co byla posádka Hornetu naloděna na torpédoborce, začaly křižníky Northampton, Pencasola, Saň Diego a čtyři torpédoborce kritickou oblast urychleně opouštět. Pouze Mustin a Anderson zůstaly s příkazem už konečně Hornet potopit. Když se to nepodařilo torpédy, vypálil Anderson na opuštěnou letadlovou loď sto třicet 127mm granátů, pokračoval Mustin a dalších tři sta granátů proděravělo její trup. Ve 20 hodin 40 minut již Hornet hořel po celé své délce a oba torpédoborce se dál už neodvažovaly v jeho blízkosti zůstávat. Co nejrychleji uháněly za hlavními silami svazu Byl také nejvyšší čas. Za čtyřicet minut dorazila na scénu skupina kontradmirála Abea, který obdržel od admirála Jama-mota rozkaz dovléct Hornet na základnu Truk. Brzy však bylo zřejmé, že je to nesplnitelný úkol; letadlová loď, celá v plamenech, byla již příliš hluboko ve vodě, než aby bylo možno uvažovat o jejím vlečení několik set mil. Rána americké prestiži a morálce, kterou Jamamoto zamýšlel zasadit tím, že ukořistí letadlovou loď – a navíc ještě Hornet, jenž se odvážil náletu na lokio – nedopadla. Abe místo toho vyslal jednu divizi torpédoborců pronásledovat Mustin a Anderson a torpédoborcům Maki-gurno a Akigumo přikázal Hornet potopit. Čtyři 609mm torpéda VY onala to, oč se po celý den snažili japonští letci a po nich sami
317
Američané. V jednu hodinu 35 minut dne 27. října 1942 Hornet sedmá loď toho jména ve válečném námořnictvu Spojených států klesl do hloubky 5000 metrů 145 mil severovýchodně od ostrova Ndeni v souostroví Santa Cruz.
Viceadmirál Kondó ke svému zklamání brzy seznal, že opatrný Kinkaid rozpoznal, jaké nebezpečí by mu v noci hrozilo, a prozíravě ustoupil. I dva americké torpédoborce stíhací skupině unikly, a proto dal Kondó, když zjistil, že nemá na koho obrátit mohutné hlavně svých děl, loďstvu rozkaz stáhnout se zpět na sever. Stále však nekapituloval, příští den hodlal nepřítele najít a udeřit na něj letouny ze Zuikaku a Džunja. Během noci však došlo ke dvěma událostem, které odvahu japonského viceadmi-rála poněkud zchladily a naznačily, jak je pro jeho lodi nebezpečné pobývat delší dobu jižně od páté rovnoběžky.
Dvě hodiny po půlnoci 27. října napadla letadlovou loď Zuikaku torpédem černá kočka – tak američtí námořníci pojmenovali tmavou kamuflážní barvou natřené hydroplány catalina, jež vybaveny radiolokátory startovaly z Espiritu Santa k nočním letům Zuikaku se vyhnula torpédu v poslední vteřině a o chvíli později druhá černá kočka zasáhla torpédoborec Teruzuki. Kondó poté ještě nějakou dobu křižoval asi 300 mil severně od Ndeni a krátce po poledni 27. října přišel Jamamotův rozkaz nařizující návrat celého loďstva na základnu Truk.
Oba americké operační svazy se v noci z 26 na 27. října přesunovaly na jih a po rozednění již zamířily přímo k Noumée. Během plavby akustický lokátor na South Dakotě ohlásil v blízkosti pohyb nepřátelské ponorky Bitevní loď okamžitě změnila kurs a došlo ke srážce s torpédoborcem Mahan, jehož velitel již nestačil na neočekávaný manévr rychle plující South Dakoty patřičně zareagovat. Poškození bitevní lodi bylo dost vážné a málem způsobilo, že musela odplout k opravě do Spojených států Nakonec byla opravena v Pearl Harboru. Zbytek Kinkaidových plavidel již dorazil do Noumey bez potíží.
Třetí americké uskupení, které viceadmirál Halsey vyslal za-
318
hradit cestu japonskému loďstvu – 64. operační svaz kontradmi-ála WilHse A. Leeho s bitevní lodí Washington, třemi křižníky a šesti torpédoborci – se zdržovalo v oblasti východních Šalo-mounů a do bitvy u ostrovů Santa Cruz nezasáhlo. Trochu vzrušení vnesly do poklidné plavby svazu v dopoledních hodinách 27. října japonské ponorky. Časně ráno vypálila 1-15 salvu torpéd určených Washingtonu, a'e ten, včas varován, se jim bez potíží vyhnul. Horší situace nastala asi dvě hodiny nato, kdy další ponorka vypálila sice jediné torpédo, tentokrát zamířené velmi přesně. Hlídky jej zahlédly, okamžitě zazněly poplachové klaksony a bitevní loď začala ostře měnit kurs. Bílá stopa se však blížila velmi rychle a velitel kapitán Glenn B. Dá vis a s ním všichni, kdo »rybu« sledovali, trnuli v napětí, zda se 220 metrů dlouhá loď dokáže dostat z její dráhy včas. Torpédo naštěstí samovolně explodovalo ve vzdálenosti asi 400 metrů. Zakrátko Halsey 64. operační svaz odvolal zpět na základny; část odplula do Noumey a část na Espiritu Santo.
Po střetu s nepřátelskými ponorkami, kdy jen o vlas unikla poškození nová bitevní loď, vydal viceadmirál Halsey rozkaz zakazující velkým lodím pohybovat se delší dobu ve vodách mezi Espiritu Santem a Šalomouny. V této části

Korálového moře – Američany nazývaného torpédová křižovatka – ve zvýšené míře a pravidelně hlídkovaly japonské ponorky; byla tam potopena nebo poškozena řada spojeneckých bojových plavidel. Jedno z obvinění vznesených proti viceadmirálu Ghormleymu mu vytýkalo, že vysílal do tohoto silně ohroženého prostoru zbytečně mnoho lodí. 20. října, dva dny poté, co velení jihotichomořské oblasti převzal Halsey, byl na půl cestě mezi Espiritu Santem a Saň Cristobalem torpédován ponorkou 1-176 těžký křižník Che-ster. Poškození bylo tak vážné, že musel odplout k opraví do Spojených států. Teď byl ohrožen Washington a Halsey už s rozhodnutím neotálel. Určitě by mu nebylo milé, kdyby i on byl naříčen z nedostatku opatrnosti.
319
Japonské i americké svazy bojových plavidel se tedy v posledních dnech měsíce října 1942 vracely na základny a pro obě strany přišla chvíle skládání účtů. Tokijské sdělovací prostředky oznamovaly potopení tří nepřátelských letadlových lodí, jedné bitevní tří křižníků a jednoho torpédoborce. Jako obvykle silně pfe. haněly. Zatímco klamána veřejnost jásala nad novým velkým vítězstvím císařských zbraní, zasvěcení důstojníci měli k jásotu daleko. Námořnictvo během čtyř měsíců, jež uplynuly od mid-wayské bitvy, prošlo s těžkými ztrátami sérií krvavých střetnutí a jeho síly začaly ochabovat. Velící důstojníci byli stále více přesvědčeni, že armáda je nechává na holičkách. Jeden z důstoj-niku Jamamotova štábu kapitán Tošikazu Ohnae po bitvé u ostrovů Santa Cruz napsal: »Zatímco námořní letecké síly v této oblasti zoufale bojovaly, armádní letectvo nepotřebně rozmístěné na kontinentě a v jižních oblastech neposkytlo námořnictvu žádnou pomoc. Tak pomalu se obracela pozornost k této bojové oblasti, že teprve když příznaky porážky na Guadalcanalu byly natolik zřejmé, že se již diskutovalo o problémech evakuace, konečně tam dorazila hrstka letounů. Rozhodující bylo, že japonská armáda se nemohla zbavit zátěže z příprav na eventuální válku s Ruskem a ponechávala odpovědnost za Pacifik námořnictvu.*
Hodnocení situace kapitánem Ohnaem, i když v zásadě naprosto přesně ukazuje na hlavní důvod, proč japonské ozbrojené síly nedokázaly v jižním Tichomoří včas nasadit dostatečné prostředky, jež by jim umožnily převzít iniciativu a úspěšně zakončit boj o Guadalcanal, nese i zřejmou pečeť osobního zklamání námořního důstojníka nad nežádoucím vývojem v oblasti Salo-mounů a hledá, pro vojenské námořnictvo, jehož je představitelem, omluvu.
V bitvě u ostrovů Santa Cruz měli Japonci na dosah ruky deset měsíců hledanou příležitost ke zlomení spojenecké námořní síly v Tichomoří. Kondó mohl proti dvěma americkým letadlovým lodím nasadit čtyři, proti jedné bitevní též čtyři. Uštědřil sice nepříteli těžké rány, potopil Hornet a jeden torpédoborec, sani neztratil žádnou loď a zůstal na bojišti i poté, co se Kinkaid stáhl;
" 'eho letadlové lodi však byly vážně poškozeny – devět měsíců • než mohla Šókaku znovu zasáhnout do bojů. A již na jaře 'sledujícího roku 1943, dlouho předtím, než Šókaku opět vyplula měli Američané v Tichomoří vedle Enterprise a Saratogy dvě ové těžké letadlové lodi a čtyři lehké. Japonci ztratili u ostrovů Santa Cruz přes sto letounů – byly rozbity prakticky čtyři palubní letecké skupiny – a nešlo jen o stroje, císařské námořnictvo současně odepsalo stovky vycvičených letců. V době, kdy Američané neustále zvyšovali přísun nových, dobře vycvičených pilotů, navigátorů, střelců a bombometčíků, na japonských letištích se silně omezovaly hodiny letového výcviku pro nedostatek pohonných hmot.
Z taktického hlediska představovala bitva u Santa Cruz japonské vítězství. Strategické následky však již hovořily jinou řečí. Japoncům se nepodařilo ovládnout Guadalcanal a Hendersonovo letiště, kde »mořské včely* dokončovaly šestou vzletovou dráhu, zůstávalo pevně v rukou námořní pěchoty. Zatímco japonské námořnictvo poskytovalo svým vojákům na ostrově potřebnou podporu jen s největším vypětím, letadla operující z Hendersonu ovládla nejen vzdušný prostor nad ostrovem, ale i nad vodami na sta mil daleko.
Bitva u souostroví Santa Cruz se mimo jiné stala i labutí písní pro velitele úderného svazu japonských letadlových lodí vicead-mirála Čuičiho Naguma. Velel u Pearl Harboru, v Indickém oceánu, u Midwaye, a přestože nejednou byla jeho rozhodnutí podrobována tvrdé kritice – často oprávněné – bylo jeho jméno nerozlučně spjato s historií japonského námořního letectva v první fázi tichomořské války. Po střetnutí u Santa Cruz již Nagumo v další velké bitvě letadlových lodí nevelel. Japonci je znovu nasadili až u Leyte v říjnu roku 1944, a to už nežil ani Nagumo, ani jeho nadřízený, velitel Spojeného loďstva admirál Jamamoto. Američané stále ještě draze platili za získávané zkušenosti. Jako zcela neuspokojivý se projevil stav řízení stíhací ochrany. Ukázala se pochybnou i dosavadní taktika, kdy každá letadlová tvořila s doprovodnými plavidly samostatný svaz. Při později-
320

321
ších operacích, již od počátku roku 1943, byla snaha spojovat letadlové lodi v silná seskupení, přičemž bylo možno znásobit protiletadlovou obranu a lépe koordinovat stíhací krytí. Znovu se potvrdila již notoricky známá špatná kvalita amerických torpéd – buď cíle nezasáhla, a když se tak výjimečně stalo, neexplodova-la. Rychlou nápravu bylo třeba zjednat i v dálkovém leteckém průzkumu. Piloti průzkumných letounů dělali, co mohli, aby získali potřebné informace; ty se však potom buď nedostávaly na místa, kde jich bylo třeba, nebo dorazily s tak velkým zpožděním že zpravidla již možnost jejich využití byla nulová.
Na druhé straně američtí letci, zejména stíhací, prokazovali pozoruhodný vzestup výkonnosti. Jejich bojové kvality se zlepšovaly týden od týdne a dosud přehnaně sebevědomí xcísařští orlové* museli vzít na vědomí, že mají proti sobě přinejmenším rovnocenné soupeře. Prokázaly se i výtečné vlastnosti nových protileta-dlových kanónů ráže 40 mm instalovaných na Enterprise a South Dakotě; bylo třeba jimi urychleně a v dostatečném množství vybavit i další plavidla
Několik dní po bitvě u ostrovů Santa Cruz velitel Tichomoř-ského loďstva admirál Nimitz ve svém zhodnocení pravil: »Celko-vá situace na Guadalcanalu není nevýhodná.* Znamenalo to značně optimističtější názor ve srovnání s jeho výrokem z poloviny října, kdy řekl, že xsituace není beznadějná, ale určitě je kritická*. Nimitz ovšem nepochyboval, že Japonci jsou ještě vzdáleni tomu, aby zápas o ostrov vzdali, naopak, budou se víc než kdykoli předtím snažit jej získat.
Cena, kterou v bojích o Guadalcanal americké námořnictvo platilo, byla vysoká, získával se však životně důležitý čas. Velitel oblasti viceadmirál Halsey dobře věděl jednu základní věc. je třeba vytrvat a japonský nápor zadržovat do chvíle, než budou do jižního Tichomoří přisunuty dostatečné síly, jež umožní zahájit rozhodnou ofenzívu. ^
12.
NEJISTOTA TRVÁ
Přestože v průběhu tříměsíčních bojů skončilo několik japonských pokusů vyhnat Američany z Guadalcanalu neúspěchem a Nimitz se začal o situaci vyjadřovat s opatrným optimismem, převládaly ve Washingtonu pocity nejistoty. Spojeneckým lodím a letadlům se nepodařilo odříznout Japoncům přístup k ostrovu a jejich síly v jižním Tichomoří byly stále značné. Na druhé straně tokijský hlavní stan těžce snášel pomyšlení, že vyrvat z rukou americké námořní pěchoty pár čtverečných mil guadalcanalského pobřeží je nad možnosti císařských vojáků. Brzy se něco muselo stát.
Zdecimované jednotky generálporučíka Marujamy se prodíraly džunglí na jih k hornímu toku Lungy a stejně zdeptané oddíly plukovníka Šódžiho se vlekly na východ k Taivu, ale v japonských štábech se už připravovaly plány další velké operace. Na Guadalcanal měly být přesunuty čerstvé síly, především jednotky 38. pěší divize, jež by za podpory letounů a lodních děl zahájily novou 'ofenzívu
Jako by to tušil, shromažďoval viceadmirál Halsey v Noumée
322
323
usilovně posily a válečný materiál. Pokyn prezidenta RooseveK, z 24. října přikazující Výboru náčelníků štábů věnovat větší po. zornost jižnímu Tichomoří konečně přiměl generály Marshalla a Arnolda, aby alespoň částečně vyhověli neustále opakovaným požadavkům admirála Kinga a poskytli Halseymu to nejnutnější
Ke Guadalcanalu vyplul ze Samoy 8. pluk námořní pěchoty a 2 úderný prapor námořní pěchoty podplukovníka Evanse F. Caři-sona. Dne 30. října lehký kř\žník Atlanta a čtyři torpédoborce bezpečně dovedly na ostrov konvoj přivážející dlouho očekávaná 155mm děla. Konečně měli námořní pěšáci zbraně, kterými mohli nepříteli náležitě odpovídat. V nejkratší době měli dorazit noví piloti a nové letouny, což byla pro Vandegrifta nejvítanější zpráva – v posledním říjnovém týdnu měl velitel jeho letectva brigádní generál Geiger k dispozici jen 29 bojeschopných letadel.
Generálmajor Vandegrift však nehodlal nečinně vyčkávat, až dorazí posily. Chtěl z Marujamovy porážky vytěžit co nejvíc, a to znamenalo nenechat nepřítele vydechnout, ale naopak převzít iniciativu a přejít – byť v omezené míře, víc stávající možnosti nedovolovaly – k ofenzivním akcím. Z Tulagi nechal přemístit na Guadalcanal 2. pluk námořní pěchoty plukovníka Johna M. Art-hurá a nařídil, aby spolu s 5. plukem plukovníka Edsona a třetím praporem 7. pluku dne 1. listopadu v ranních hodinách překročil horní tok řeky Matanikau a napadl japonská postavení. Zahájení útoku bude předcházet ostřelování prostoru západně od řeky křižníkem Atlanta a torpédoborci.
Za úsvitu prvního listopadového dne se určené jednotky přesunuly po provizorním

dřevěném mostě na západní břeh Matanikau. Celé operaci velel plukovník Edson. Sotva však námořní pěšáci postoupili o několik desítek metrů, narazili na urputnou japonskou obranu. Útok byl zastaven a až po obchvatném manévru provedeném jedním praporem 5. pluku Edson prorazil. Potři dny se probíjel na západ a ve večerních hodinách 3. listopadu dosáhl pobřeží západně od výběžku Cruz. Ve skutečnosti byl generálporučík Hjakutake v zoufalé situaci. Svoje hlavní síly dal k dispozici Marujamovi, a ten se nyní s jejich zbytky nacházel
324
H leko ve vnitrozemí, a jednotky plukovníka Šódžiho byly ještě dosažitelnější. Hjakutake poslal do přední linie každého vo-
'ka který se mohl udržet na nohou, včetně příslušníků technic-Ivch složek a štábu, a naléhavě žádal Rabaul o pomoc. Bylo mu rodlené Vyhověno a na Shortlandu se nalodila na sedmnáct torpédoborců část 38. divize.
Zatímco západně od amerických linií za řekou Matanikau dorážel plukovník Edson na Hjakutakeho, narůstala nebezpečná situace na východě u výběžku Koli. Do tohoto prostoru se stáhl plukovník Šódži s asi dvěma a půl tisíci vojáků. Navíc z informace získané spojeneckou radiorozvědkou bylo patrno, že Japonci hodlají v noci ze 3. na 4. listopadu ve stejné oblasti vylodit odlehčova-cí jednotky. Vandegrift se vždy obával situace, za které by měl nepřítele na obou křídlech, proto okamžitě rozhodl o protiakci. Vyslal k výběžku Koli druhý prapor 7. pluku námořní pěchoty podplukovníka Hannekena s příkazem vylodění zabránit. Situace se však pro Hannekena vyvíjela od začátku velmi špatně. Když jeho vyčerpaní vojáci po únavném přesunu dorazili do cílového prostoru, zjistil, že japonské lodi skutečné připluly, ale k vylodění 1500 vojáků došlo o několik mil dál, takže nemohl zasáhnout. Vyrazil až v ranních hodinách 4. listopadu a okamžitě se dostal do prudkého boje s jednotkami plukovníka Šódžiho a byl přinucen ustoupit. Hanneken informoval o svých potížích rádiem Vandegrifta a generál začal okamžitě jednat, neboť mu příliš záleželo na tom, aby se Japonci nezachytili na východní straně. Křižníky Saň Francisco, Helena a torpédoborec Sterett, které v tu dobu křižovaly poblíž Lungy, zamířily na jeho žádost k výběžku Koli a zasypaly nepřátelské pozice ničivou palbou. Současně se začal na vyloďovacích člunech přesunovat na východ 164. pěší pluk a první prapor 7. pluku námořní pěchoty s úkolem nepřítele obklíčit. Vandegrift považoval východní operaci za natolik důležitou, že přikázal brigádnímu generálu Willíamu H. Rupertusovi, svému ^zástupci, který doposud velel na Tulagi, aby se přemístil
výběžku Koli a převzal velení vyčišťovacích operací. Rupertus tak neprodleně učinil. Když dorazil na místo, zjistil, že s Hanne-
325
kenovým praporem samotným se do boje s daleko početnějšín nepřítelem nemůže pouštět a musí vyčkat příchodu 164. pluku a praporu námořní pěchoty. Rupertus však měl na Guadalcanalu smůlu; než operace skončila, těžce onemocněl prudkou tropickou chřipkou a na jeho místo nastoupil brigádní generál Edmund B Sebree, který doprovázel jako pozorovatel 164. pěší pluk.
Vandegnftovy starosti neměly nikdy skončit. Dne 4. listopadu připluly k Lunze dopravní lodi kontradmirála Turnéra s 8 plukem námořní pěchoty, 2. úderným praporem, 500 příslušníky »mořských včel«, chybějícím 1. praporem 164. pěšího pluku a bateriemi pobřežního a protiletadlového dělostřelectva. Vande-grift vítal tolik potřebné posily s otevřenou náručí. Nadšení však trvalo jen do chvíle, než mu bylo oznámeno, že v Lunze bude vyložen jen 8. pluk a ostatní jednotky a výzbroj jsou určeny k vylodění v Aolském zálivu ve východní části ostrova. Bylo jasné, že tvrdohlavý Turner prosadil u Halseyho svůj dávný zámér vybudovat u Aoly nové letiště. Vandegrift zuřil, neboť se tomuto Turnérovu plánu po celou dobu bránil. Vyslal dokonce k Aole ženisty, kteří prozkoumali terén a shledali jej pro výstavbu letiště zcela nevhodným. Kromě toho vojáky a děla teď potřeboval zcela jinde. Musel však kapitulovat, neboť Turner byl z titulu své funkce velitele Jihopacifických výsadkových sil jeho nadřízeným, a navíc měl k této zbytečné akci souhlas velitele oblasti. Až po čtyřech týdnech opakovaných protestů Turner ustoupil. Nebylo to poprvé, co jinak vynikající námořník Kelly Turner zamotal velitelům vojsk hlavu. Generál Samuel B. Griffith tuto kontradmi-rálovu vlastnost charakterizoval slovy: »Pokaždé, když Turner odložil svůj admirálský sextant a pletl se do řemesla generálům, dopadlo to katastrofálně. Aola nebyla výjimkou.*
Přes momentální potíže s kontradmirálem Turnerem pokračoval generál Vandegrift i v následujících dnech v uskutečňováni svých záměrů. Na východě vzdor zuřivému japonskému odporu probíhaly operace uspokojivě, Sebree obklíčil hlavní nepřátelské postavení ze všech stran a postupně je likvidoval. Jen plukovníku Šódžimu s částí jeho jednotek se podařilo z kleští uniknout a nyní
se

robíjel džunglí na jih. Vandegrift dosáhl toho, že 2. úderný or námořní pěchoty podplukovníka Carlsona byl z aolského Hradu vyčleněn a určen k napadení Šódžiho z týlu. Rychlý
onský ústup tento plán zmařil a Carlsonovi úderníci dostali nový úkol Japonce pronásledovat.
Zatím za řekou Matanikau vylodily 7. listopadu Tanakovy torpédoborce u Tassafarongy 1500 mužů, první část 38. divize. O dva dny později dorazil velitel divize generálporučík Tadajoši Sáno s dalšími jednotkami. Vandegrift již předtím nasadil v západním prostoru čerstvě přibylý 8. pluk námořní pěchoty plukovníka Richarda H. Jeschkeho, jenž spolu s 2. plukem plukovníka Johna M. Arthura pomalu za neustálých drobných šarvátek postupoval těžkým terénem na západ. Když dostal Vandegrift zprávy o neustávajících plavbách torpédoborců Tokijského expresu, které prakticky noc co noc dovážely na ostrov munici, zásoby a jednotky, bylo mu jasné, že japonské vrchní velení se vší určitostí připravuje novou ofenzívu. Americký velitel nemohl rozmělňovat svoje stále ještě nedostatečné síly, proto 11. listopadu přikázal všem jednotkám operujícím západně od Matanikau, aby se stáhly. Prvořadým úkolem nyní bylo upevnění obranných linií.
Po celou dobu se usilovně pracovalo na Hendersonově letišti. •Mořské včely* je rozšiřovaly, přibyly i letouny. 29. října přistála na ostrově letka střemhlavých bombardérů majora Josepha Saile-ra a 2. listopadu letka wildcatů majora Paula J. Fontány.
V neděli 8. listopadu došlo na Guadalcanalu k významné události. Velitel oblasti viceadmirál Halsey se rozhodl provést na ostrově krátkou inspekční návštěvu, ke které se chystal ode dne, kdy vystřídal viceadmirála Ghormleyho. Teď k tomu konečně našel čas. Zdržel se na ostrově až do příštího dne a využil každou hodinu pobytu k tomu, aby získal z první ruky obraz o situaci, který nemohl nabýt ani z nejpodrobnějších zpráv a hlášení. V doprovodu generálmajora Vandegrifta navštívil všechna místa významných střetnutí, pozorně si prohlédl letiště, kde mu podal výklad nový velitel letectva, na brigádního generála čerstvě povýšený Louis E. Woods, který den předtím vystřídal brigádního
326
327
generála Geigera. Objel obranná postavení, podíval se i na ubyu, vací prostory. Podrobně prohovořil s Vandegriftem celkovou situaci i jeho plány a znovu přislíbil veškerou možnou podporu
Promluvil i s řadou vojáků a na vlastní oči viděl jejich vyhubld malárií poničená těla a propadlé tváře, v nichž byly vepsám týdny a měsíce těžké služby. Nešetřil chválou jednotek, které od vylodění 7. srpna po celý měsíc držely svá postavení bez jakékoli posily nebo podpory. Vyzdvihl heroický výkon letců námořní pěchoty, pozemních vojsk i námořnictva, kteří uhájili vzdušný prostor nad ostrovem proti mnohonásobné přesile. V pondélt ráno před odletem osobně dekoroval třináct důstojníků a vojá námořní pěchoty, kteří se obzvlášť vyznamenali v nedávnýclj bojích. Halsey byl nejen zkušený námořní velitel, ale i psycholog S každým z vyznamenaných prohodil několik oceňujících a povzbudivých slov, což samozřejmě našlo mezi muži, na které ještě čekaly těžké zkoušky, náležitou odezvu. Když předával Josephu D Champaynemu Námořní kříž za statečnost, vyjádřil přesvědčení, že při jeho příští návštěvě na ostrově už určitě nebude jen vojínem.
13.
BITVA U GUADALCANALU
Halsey učinil ještě krátkou zastávku ve vojenské nemocnici v Efate na Nových Hebridách a v odpoledních hodinách 9 listopadu se vrátil na velitelství oblasti v Noumée. Tam jej už netrpělivě očekával náčelník štábu kapitán Miles Browning se zprávou, že nepřítel připravuje velký úder. Podle informací rozvědky získaných ze zachycených japonských depeší měly 11 11. napadnout americká postavení na Guadalcanalu silné svazy letectva, 12. 11. mělo námořnictvo ostřelovat Hendersonovo letiště a 13.11., po útoku palubních letadel z letadlových lodí, mělo dojít k vylodění velkého množství vojsk. Zprávy naznačovaly, že invazní loďstvo bude zahrnovat dvě letadlové lodi, čtyři bitevní lodi, pět knžníků, třicet torpédoborců a dvacet dopravních lodí s 20 000 vojáky na palubách Poznatky radiorozvědky doplňovala hlášení průzkumných letounů, ponorek a pobřežních pozorovatelů. Všechna shodně uváděla, že na Truku, v Rabaulu a na Shortlandu nepřítel soustřeďuje značné námořní síly.
Podle plánu vypracovaného Jamamotovým štábem měl v noci
328
329
z 12. na 13. listopad Hiraoaki Abe, čerstvě povýšený na viceadn rála, napadnout dělostřeleckou palbou Hendersonovo letiště, l, ho útočná skupina bude sestávat z

bitevních lodí Hiei a Kirišin a 10. divize torpédoborců s lehkým křižníkem Nagara a šesu torpédoborci, které velel kontradmirál Susumu Kimura. Abeovu operaci měla krýt podpůrná skupina letadlových lodí viceadrni-rála Takea Kurity s letadlovými loďmi Džunjó a Hijó (která se neúčastnila bitvy u ostrovů Santa Cruz pro poruchu na strojích) na jejichž palubách bylo soustředěno 42 stíhaček, 34 střemhlavých a 18 torpédových bombardérů. K ochraně letadlových lodí měl Kurita bitevní lodi Kongo a Haruna a těžký křižník Tone. Tři divize torpédoborců byly určeny k ochraně těžkých lodí a k plnění zvláštních úkolů. Celému předsunutému svazu zahrnujícímu Abeovo i Kuritovo uskupení velel viceadmirál Nobutake Kondó, jehož vlajka vlála na těžkém křižníku Atago. Velitel 8. japonského loďstva viceadmirál Guniči Mikawa měl na starosti podporu posilové skupiny kontradmirála Raizóa Tanaky, jež měla dopravit na Guadalcanal hlavní síly 38. divize a speciální námořní výsadek o síle 3000 mužů. Tanaka měl k tomu účelu 11 velkých dopravních lodí s doprovodem 11 torpédoborců. Mikawova podpůrná skupina sestávala z hlavního uskupení tří těžkých a jednoho lehkého křižníku a dvou torpédoborců a uskupení dvou těžkých a jednoho lehkého křižníku a čtyř torpédoborců kontradmirála Šódžiho Nišimury, jež mělo ostřelovat americké pozice v době vykládání Tanakových dopravních lodí. Na vzletových drahách rabaulského letiště bylo připraveno 215 letounů 11. svazu námořního letectva viceadmirála Džiniči ho Kusáky. Velitel 6 (ponorkového) japonského loďstva v Truku viceadmirál Teruhisa Komacu dal pro připravovanou operaci k dispozici tři hlídkové a jednu průzkumnou skupinu ponorek.

S těmito mohutnými silami hodlal admirál Jamamoto v polovině měsíce listopadu 1942 ovládnout Guadalcanal, ostrov, jehož význam v tu dobu již zdaleka nebylo možno posuzovat v čistě vojenském slova smyslu. Guadalcanal se stal pro obě válčící strany pojmem a jeho udržení – či získání – představovalo věc

330

e zkušební kámen morálních a bojových kvalit pozemních etectva i námořnictva. Vceadmirál Halsey se nemohl s nastupujícím nepřítelem ment ani co do počtu, ani co do typů bojových plavidel. Jeho jediná letadlová loď Enterprise, poškozená v nedávné bitvě u ostrovů S nta Cruz, byla v Noumée opravována a podle odhadu měla být znovu schopná akce až ve třetím listopadovém týdnu. Ze dvou Halseyho bitevních lodí byla South Dakota též poškozena. I za této nezáviděníhodné situace musel Halsey především zajistit přísun materiálu a jednotek na Guadalcanal. Jinak by Vandegrift poté, co Japonci dokázali mezi 2. a 10. listopadem na ostrově vyložit náklad 65 transportních torpédoborců, takto posílenému nepříteli dlouho vzdorovat nemohl. Ať již byl poměr sil jakýkoli, nezbývalo než se Jamamotovu novou ofenzívu, jež svým rozsahem předčila všechny předcházející, pokusit zastavit. Ztráta Guadal-canalu a Hendersonova letiště by pro spojenecké válečné úsilí v Tichomoří svými důsledky znamenala katastrofu. Přeprava vojsk a materiálu na Guadalcanal i nadále spočívala na bedrech velitele Jihopacifických výsadkových sil kontradmirála Richmonda K. Turnéra. Nutno říci, že po řadu měsíců dělal vše, aby svůj úkol se ctí splnil. Dva nové konvoje tvořené sedmi dopravními plavidly vezoucími šest tisíc vojáků, množství munice, potravin, náhradní díly pro letadla a benzín se právě vypravovaly k ostrovu První z nich pod přímým Turnérovým velením vyplul odpoledne 8. 11. z Noumény Tvořily jej čtyři velké dopravní lodi včetně kontradmirálovy vlajkové lodi McCawley. Jejich ochranu zajišťovaly dva křižníky a tři torpédoborce skupiny kontradmirála Daniela J. Callaghana, zbytek skupiny, tři křižníky a pět torpédoborců, se měl ke konvoji připojit 11. 11. u ostrova Saň Cristobal. K Lunze"měl konvoj dorazit za čtyři dny.

Dne 9. listopadu časně ráno opustil Espiritu Santo druhý konvoj tří dopravních lodí doprovázený kontradmirálem Normanem Scottem s lehkým křižníkem Atlanta a čtyřmi torpédoborci Scott doufal, že se vyhne nepřátelskému leteckému průzkumu tím, že

331

popluje trasou vedoucí severně od ostrova Saň Cristobal. Jeho naděje však zhatila velká japonská ponorka třídy I nesoucí na palubě hydroplán. Ten Scottovo uskupení 10. 11. našel, dvě hodiny kolem něj kroužil a po celou dobu podával rádiem zprávy o jeho poloze, složení, kursu a rychlosti. Od té chvíle bylo jasné že lze očekávat velké nepříjemnosti.

Scott plul s konvojem rychle a následujícího dne v 5 hodin 30 minut už dorazil k Lunze a okamžitě začal vykládat. Po čtyřech hodinách se objevilo 9 střemhlavých bombardérů doprovázených zery z letadlové lodi Hijó křižující v tu dobu severozápadně od Guadalcanalu. Jejich přílet byl naštěstí včas oznámen pobřežním pozorovatelem a zachycen obrazovkou radiolokátoru. Letouny útočící z výšky 3000 metrů přivítala protiletadlová palba a stíhačky námořní pěchoty z Hendersonu. Jen polovině valů se podařilo uniknout kanonádě, a s těmi už si poradily

wildcaty.
Žádná puma sice dopravní plavidla nezasáhla, exploze v těsné blízkosti však u jednoho z nich, Zeilinu, prorazily trup v prostoru předního skladiště a do podpalubí pronikala voda. Velitel Zeilinu kapitán Pat Buchanan po zprávě o rozsahu poškození rychle zvážil, co může napravit provizorní ucpání děr, a když zjistil, že akutní nebezpečí nehrozí, nechal dál vykládat až do odpoledních hodin. Podařilo se vyložit vojáky a polovinu nákladu, potom však už Zeilinu nezbylo než zvednout kotvu a s jedním torpédoborcem se vracel, jak mohl nejrychleji, k Espiritu Santu, kam musel dorazit dřív, než voda v podpalubí dosáhne kritické hranice. S čerpadly běžícími po celou dobu naplno se to podařilo.
V pozdním odpoledni provedlo z Rabaulu další nálet 25 dvou-motorových bombardérů typu Betty krytých pěti zery. Tentokrát se Japonci zaměřili na pozemní zařízení na ostrově. Aby se uchránili protiletadlové palby, bombardovali ze značné výšky, což mělo za následek, že nepřesně zamířené pumy své cíle povětšině míjely. Z této útočné vlny se nevrátilo do Rabaulu deset bombardérů sestřelených americkou stíhací ochranou za cenu ztráty jednoho wildcatu.
12 listopadu v 5 hodin 40 minut ráno dopluly k ostrovu kotvily čtyři Turnérovy dopravní lodi. Ani on neunikl pozor- a sti japonského leteckého průzkumu, proto stejně jako v případě c ttovy skupiny začal závod s časem. Kotevní řetězy se ještě dvíiely a už začali do vyloďovacích člunů sestupovat vojáci vyba- • dávkou potravin na pouhé dva dny a munice pro ruční bráně jen na jeden den boje. Velkých dopravních lodí mělo Tichomořské loďstvo nedostatek, a Turner proto učinil pro jejich bezpečnost během vykládky vše, co se dalo. Callaghanovy křižníky Saň Francisco, Helena a Portland se zdržovaly v těsné blízkosti, zatímco křižníky Atlanta, Juneau, jedenáct torpédobor-ců a dvě minolovky křižovaly na volném moři asi tři míle od kotviště a pátraly po nepřátelských ponorkách.
První potíž nastala v 6 hodin, kdy akustický lokátor signalizoval přítomnost ponorky asi šest mil od Lunžského výběžku. Plavidla ochranné clony zasypala podezřelý prostor hlubinnými pumami, neobjevil se však žádný náznak, že by ponorka byla zasažena. U břehu se zatím tempo vykládky ještě zvýšilo, neboť Turner měl stále větší obavu z leteckého napadení. Očekával je každou chvíli a jak se ukázalo, jeho předtucha byla správná. Ve 13 hodin 17 minut hlásil pobřežní pozorovatel usazený poblíž Buinu na jižním cípu Bougainvillova ostrova přelet nepřátelských bombardérů a stíhaček.
Vykládání bylo okamžitě přerušeno, čtyři dopravní lodi vytáhly kotvy a zamířily k ostrovu Sávo. Pluly v linii, z pravoboku i levoboku chráněny bojovými plavidly. Japonská letadla se objevila ve 14 hodin 5 minut. Nad východním výběžkem ostrova Florida se vynořilo osm stíhaček a 24 bombardéry. Opět šlo o dvoumotorové Betty a z toho, jak manévrovaly, bylo zřejmé, že tentokrát jsou vyzbrojeny torpédy. Rozdělily se do dvou proudů a nízko nad hladinou, rychlostí asi 200 mil v hodině, začaly na americkou kolonu nalétávat z obou stran. Turner však nebyl žádný nováček; v něm měli japonští piloti rovnocenného soupeře. Obrátil kolonu doprava, čímž jako by přímo nabízel levoboky lodí severní skupině útočníků. Piloti bombardérů návnadu spolkli
332
333
a přizpůsobili závěr svého manévru tomuto postavení americk\ plavidel. Když uvolnili torpéda, Turner znovu změnil kurs, ten krát v ostrém obratu doleva, a blížícím se »rybám« nastavil loti u zádi. Torpéda neškodně projela podél nich. Po celou tu dohu z palub dopravních i bojových plavidel nepřetržitě rachotily proti-letadlové zbraně. Osm rozstřílených letounů už skončilo na vodni hladině, jejich trosky se rychle potápěly a stahovaly s sebou clo hlubin desítky mužů osádek.
Druhou skupinu japonských letadel útočících z jihu už dostihly wildcaty. Přinutily je předčasně odhazovat nepřesně zamířená torpéda, kterým se velitelé lodí mohli snadno vyhýbat. Stíhací námořní pěchoty a pozemních vojsk způsobili v nepřátelské útočné formaci pravý masakr. Pět žer, jež se postavila mezi ně a Betty, vyřídili na samém počátku střetnutí a poté se vrhli na bombar-déry. Kromě jednoho sestřelili všechny.
Spojené úsilí stíhačů, obsluh protiletadlových zbraní a vynikajín obranná taktika velícího admirála a jeho kapitánů sice odvrátily pohromu, dvě z lodí však potížím stejně neunikly. Torpédové boin-bardéry útočící nízko nad hladinou přinutily dělostřelce sklopit hlavně děl do téměř horizontální polohy a na to doplatil torpédobo-rec Buchanan. Za ohlušující kanonády, kdy tisíce 127mm. 40mm a 20mm projektilů opouštěly hlavně protiletadlových děl, obsluhy sledovaly v

zaměřovači optice jen svoje cíle; vše ostatní přesialo pro muže rozpálené bitevní vřavou existovat. Když se Buchanan náhle ocitl se ve směru, ze kterého se blížila jedna skupina nízko letících bombardérů, stačila minuta, aby jeho nástavby byly na mnoha místech zasaženy vlastní palbou
Poškození byla natolik vážná, že Turner přikázal, aby se vrátí! na základnu. Druhou lodí, jež po skončení náletu obracela zpět k Lunze se zkrvavenou palubou, byl těžký křižník Saň Francisco. Jedtn z bombardérů byl zasažen vteřinu poté, co vypustil torpédo proti pravoboku Turnérovy vlajkové lodi McCawley, z jeho pravého motoru vyšlehly plameny a začal se valit kouř. Japonský pi'i)t obrátil hořící letoun k Saň Francisku. I když se na něj zaměřily^
334
, , ujavni protiletadlových děl a velkorážních kulometů a pod CS tředěnou palbou se doslova rozpadával na kusy, Japonec bevražedném náletu pokračoval. Nalétl na loď od zádi, levým indiem zdernoloval velitelské stanoviště číslo 2 a jak vrak ještě l mek vteřiny pokračoval podél pravoboku, smetl tři 20mm tiletadlové kanóny. Potom se zřítil do moře. Třicet námořníků zahynulo, dvacet bylo zraněno; z obsluh děl, které vytrvaly na svých místech do posledního okamžiku, nepřežil nikdo. Na velitelském stanovišti číslo 2 byl těžce zraněn výkonný důstojník freeatní kapitán Mark H. Crouter. Když byli zranění přemisťováni na dopravní loď President Jackson, Crouter odmítl opustit palubu křižníku, trval na tom, že je schopen dál konat službu. Toto statečné rozhodnutí za pár dnů zaplatil životem, zemřel následkem nedostatečného ošetření.
Osm minut trvající nálet skončil, zmlklo poslední dělo, wildcaty se vrátily na Henderson a obloha se vyčistila. Turnérovy lodi proplouvaly vodami pokrytými troskami rozstřílených japonských letounů zpět k Lunze. V 15 hodin 25 minut znovu zakotvily a přerušené vykládání pokračovalo. Dvě cenné hodiny však byly ztraceny.
Po celé odpoledne docházely zprávy průzkumných letounů oznamující, že ze severu se ke Guadalcanalu blíží tři silná uskupení japonských bojových plavidel. Protože v jejich blízkosti nebyly spatřeny dopravní lodi, Turner správně odhadoval, že Japoncům tentokrát nejde o přepravu vojsk a materiálu, ale že vypluli s čistě útočným záměrem, jehož cílem bude napadení amerického vylo-ďovacího odřadu a Hendersonova letiště. Vpodvečer, kdy zhruba devadesát procent nákladu již bylo vyloženo, měl Turner za to, že se snadno zranitelné dopravní lodi už nemohou u břehů ostrova déle zdržovat; nařídil proto zvednout kotvy a urychleně odplout. Čtyři velká dopravní plavidla jeho skupiny včetně vlajkové lodi McCawley a dvě ze Scottova konvoje, doprovázená poškozeným torpédoborcem Buchanan a dalšími dvěma torpédoborci Shaw a McCalla, které admirál určil k návratu vzhledem k nedostatečným zásobám paliva, zamířila k Espiritu Santu.
335
l
Došlé informace sdělovaly, že blížící se nepřátelské loďst 0 sestává ze dvou bitevních lodí, dvou až čtyř těžkých křižníků dvou lehkých križníků a deseti až dvanácti torpédoborců. Chtěl-ljl Turner uchránit guadalcanalskou posádku a především letiště i ostřelování těžkými lodními děly, mohl se pokusit nepřítele zadrvj zet jedině uskupením kontradmirála Callaghana s jeho dvěn těžkými, třemi lehkými křižníky a osmi torpédoborci. zjištěných údajů vyplývalo, že poplují-li Japonci stejnou rychle a kursem jako v době, kdy je zahlédly průzkumné letouny, dora do blízkosti ostrova kolem půlnoci. Za tmy nebudou letoui] z Hendersonu moci zasáhnout a Callaghan zůstane v noční bií proti nepřátelské přesile zcela sám. Z jihozápadu z Noumény šij již vyplula letadlová loď Enterprise, na jejíž palubě stále je| pracovali elektrikáři a mechanici, syčely acetylénové hora a horečně se opravovala poškození z bitvy u ostrovů Santa Cr ta však dosáhne blízkosti Guadalcanalu až příštího dne rár Turner neměl jinou volbu; věděl, jak nesmírně nebezpečný^ úkolem Callaghana pověřuje, ale udělat to musel. Přikázal proto, aby doprovodil dopravní lodi Lenžským průlivem na volí moře, poté se vrátil a v nočních hodinách japonské loďstvo nap dl. Ve 22 hodin 12. listopadu Callaghan popřál Turnérovi šfa stnou plavbu a zamířil se svými křižníky a torpédoborci k Žele němu průlivu a ostrovu Sávo.
Kontradmirál Daniel Judson Callaghan se vydával na svoji slední plavbu. Americká memoárová literatura se v hodnoce^ tohoto dvaapadesátiletého důstojníka značně rozchází, rozhoc jící je, kdo o jeho osobě hovoří. Velitelé námořní pěchoty, zejme přímí účastníci guadalcanalské operace, neměli o Callaghanc velitelské zdatnosti příliš vysoké mínění. Bez servítků se vyjadř jící generál Samuel B. Griffith napsal v době, kdy byl Callagh náčelníkem štábu velitele jihotichomořské oblasti viceadmiral Ghormleyho, že hlavní kvalifikace tohoto

pohledného a urostléh důstojníka pro náročnou funkci, kterou zastával, spočívala v tofl že byl dříve námořním pobočníkem prezidenta Roosevelta. Gr
fthův postoj je však do značné míry vyjádřením nespokojenosti ámořní pěchoty s podporou, kterou podle jejího názoru poskyto-]0 _ nebo spíš neposkytovalo – námořnictvo Vandegriftovým vojákům zejména v prvních týdnech bojů o Guadalcanal. Je otázkou, jak velkou roli při této kritice hrály výhrady, které pěšáci měli vůči viceadmirálu Ghormleymu, a Callaghan jako jeho nejbližší spolupracovník z ní dostal ať už zaslouženě, nebo nezaslouženě svůj díl. Autor oficiální historie amerického válečného námořnictva za druhé světové války kontradmirál Samuel E. Morison o Callaghanovi hovoří jako o ukázněném, skromném, svědomitém a tvrdě pracujícím důstojníkovi, kterého měli ve vážnosti jeho kolegové a v oblibě jeho podřízení. Jednu vlastnost však kontradmirálovi Callaghanovi přiznávají všichni shodně: statečnost, kterou v nejvyšší míře prokázal právě v bitvě u ostrova Guadalcanal v noci z 12. na 13. listopad 1942.

Za tmavé bezměsíční noci, kdy oblohu pokrývaly inkoustově černé mraky, se třináct amerických lodí vracelo Lenžským průlivem na západ. Pluly v dlouhé hadovité koloně. Tuto sestavu Callaghan pravděpodobně zvolil proto, že se osvědčila v bitvě u mysu Esperance, kde se Scott střetl s japonským kontradmirálem Gótóem. Jednak usnadňovala navigaci v prostorově omezených vodách, jednak zjednodušovala komunikaci mezi jednotlivými plavidly. V čele pluly torpédoborce Cushing, Laffey, Sterett a O'Bannon, následovaly křižníky Atlanta (vlajková loď kontradmirála Normana Scotta, který jako služebně mladší podléhal Callaghanově taktickému velení), Saň Francisco, Portland, Helena a Juneau, linii uzavíraly zbývající čtyři torpédoborce Aaron Ward, Bartoň, Monssen a Fletcher. Rozestupy mezi jednotlivými skupinami lodí činily 800 metrů, mezi křižníky 700 metrů a mezi torpédoborci 500 metrů. Jak se však ukázalo, zvolení této plavební sestavy nebylo pro nadcházející bitvu nejšťastnějším krokem. Proti daleko silnějšímu nepřátelskému uskupení, zvláště proti bitevním lodím, měl Callaghan jediou naději: využít momentu překvapení a zaútočit torpédy. Tím, že čtyři torpédoborce pone-

chal vzadu, zbavil je možnosti provést náhlý, soustředěný přepau Další Callaghanovou chybou bylo podcenění pátracího radaru instalovaného na pěti jeho lodích: na křižnících Portland, Helena Juneau a torpédoborcích O'Bannon a Fletcher. Ani jednu z nich neumístil na vedoucí pozici kolony. Protiletadlový křižník Atlanta se zastaralým radiolokátorem plul před jeho vlajkovým křižníkem Saň Francisco, který byl vybaven pouze střeleckými radiolokátory. Křižník s nejdokonalejším radarem – Helena – plul až na čtvrté pozici. Navíc jen několik z třinácti lodí kolony operovalo před tímto dnem společně, a Callaghan přesto nevypracoval pro noční bitvu, ke které se schylovalo, žádný plán, kterým by instruoval jejich velitele jak postupovat a co od nich očekává. Nevěděli to ani velitelé divizí torpédoborců. Tak se kontradmirál Callaghan dříve, než bitva začala, připravil o těch několik málo výhod, které mohl mít na své straně. Pouhá statečnost potom už zázraky dělat nemohla.

Japonské lodi, které opustily základnu 9. listopadu, zatím mířily stále na jih. Vysunuta daleko dopředu plula útočná skupina viceadmirála Hiroakiho Abea s bitevními loďmi Hiei a Kirišima. Dne 12. listopadu v 15.30 se k ní připojila 70 mil od úžiny Indispensable divize torpédoborců, jež den předtím vyplula ze Shortlandu. Od té chvíle kolem obou obrněnců neustále jako smečka hlídacích psů kroužilo čtrnáct torpédoborců a lehký křižník Nagara. Abe měl za úkol zcela vyřadit Hendersonovo letiště palbou 356mm děl bitevních lodí, jež byla pro tento účel už teď nabita tenkostěnnými tříštivými granáty určenými k ostřelo-^ vání pozemních cílů, a stovky jich čekaly v muničních výtazíc a podpalubních skladech. Náplň bezzáblesko vého střelného pr chu měla současně zajistit, že i během palby zůstanou lodi ve tr skryty před nepřátelskou obranou.

Abe měl v úmyslu obeplout západní stranu ostrova Santa Isabel, potom se jižně od ostrova Sávo přiblížit k pobřeží Guadal-canalu a souběžně s ním pokračovat na východ k Lunžskému výběžku. V pozdním odpoledni jej letecký průzkum informoval, merický konvoj doprovázený křižníky a torpédoborci opustil euadalcanalské vody a směřuje na východ. Viceadmirál, který už
evěděl o tom, že se Callaghan krátce nato vrátil, se tedy domníval, že se Američané – jak bylo jejich zvykem – po vyložení dopravních lodí stáhli i s bojovými plavidly. Proto nepředpokládal, že by mohl(narazit na nepřátelské hladinové síly. Z toho důvodu zůstávala hlavní děla bitevních lodí připravena ke střelbě tenkosměnnými granáty, zcela nevhodnými pro boj s obrněnými křižníky. Jediné možné nebezpečí spatřoval v motorových torpédových člunech z tulažské základny, s těmi se však měly vypořádat doprovodné torpédoborce. Aby se pojistil

proti překvapení z jihu, vyslal torpédoborce Šigure, Siracuju a Júgure hlídkovat do úžiny mezi Guadalcanalem a Russellovými ostrovy.
O půlnoci z 12. na 13. listopad se japonské seskupení dostalo severozápadně od ostrova Sávo do prudké bouře. Silný vítr vrhal proti palubám a nástavbám spousty vody, lodi se zmítaly ve vysokých vlnách a Abe z obavy, že za takových povětrnostních podmínek bude zcela vyloučeno americká postavení ostřelovat, dal celému uskupení rozkaz ke stažení. Po dvaceti minutách však obdržel z velitelství generálporučíka Hjakutakeho na Guadalca-nalu zprávu, že v cílové oblasti bouře ustupuje a počasí se rychle zlepšuje. Vrátil se proto znovu na původní kurs s předpokladem, že kolem jedné hodiny 30 minut po půlnoci dosáhne Lungy. Svým ukvapeným rozhodnutím o stažení Abe jednak ztratil čtyřicet minut času a jednak, což se ukázalo daleko závažnější, došlo k porušení původní plavební sestavy; torpédoborce Asagumo, Murusame a Samidare, které měly krýt prostor na levoboku před bitevními loďmi, se během obratů ocitly za nimi na pravoboku.
Celé uskupení nyní plulo rychlostí dvaceti tří uzlů v kursu 105 stupňů, a protože se blížilo k cílové oblasti, byla na všech lodích vyhlášena plná pohotovost. Zatímco hlídky upíraly zraky do noci tak tmavé, že mohly stěží rozpoznat obrysy sousedního plavidla,
dělostřelci ve věžích bitevních lodí čekali na signál k zahájení palby.
338
339
Uběhla první hodina nového dne, byl pátek 13. listopadu. PrO osm lodí, několik set námořníků a dva americké admirály začínal poslední den života.
V jednu hodinu 24 minuty se na obrazovce pátracího radaru křižníku Helena objevily dvě skupiny světlých bodů. Bylo jasné že nejde ani o vlastní plavidla, ani o falešné ozvěny odrážené od břehů blízkých ostrovů. Informace byla okamžitě předána Gal-laghanovi na Saň Francisco. Oznamovala záchyt nepochybně nepřátelských hladinových formací vpředu na levoboku ve vzdálenosti třinácti až patnácti mil. Tři minuty poté Callaghan rozkázal koloně změnit kurs o dva stupně doprava. Vyplývalo z toho, že se rozhodl pro čelní střetnutí, že nehodlá nepřítele míjet ze strany a využít bočních salv torpédometů svých torpédoborců. Obě loďstva se k sobě přibližovala rychlostí zhruba 40 uzlů V jednu hodinu 30 minut Helena sdělovala, že vzdálenost se snížila na sedm mil a nepřítel pluje rychlostí 23 uzlů. Čím víc se zmenšovala vzdálenost, tím víc ztráceli Američané výhodu, kterou jim poskytoval radar. Již bylo zřejmé, že v nepřátelské formaci plují dvě velká plavidla, mohlo jít jen o bitevní lodi nebo těžké křižníky. Na stanovištích kontroly palby hlavních děl amerických lodí vyhodnocovací přístroje podle údajů střeleckých radiolokátorů neúprosně odečítaly vzdálenosti a monotónní hlas důstojníka kontroly palby oznamoval: »Vzdálenost dvanáct—nula—nula —nula, vzdálenost jedenáct—nula—nula—nula . . .« Osádky dělových věží a obsluhy torpédometů napjatě čekaly, kdy přijde rozkaz k zahájení palby nebo odpálení torpéd. Nestalo se tak nekonečných deset minut. Callaghan na můstku Saň Franciska neustále bombardoval Helenu a torpédoborec O'Bannon, jež měly nejvýkonnější radiolokátory, dotazy na vzdálenost, kurs a složení japonského uskupení Protože však na téže rádiové frekvenci byla zapojena taktická kontrola amerických lodí, dotazy z vlajkového můstku a odpovědi na ně se mísily s příkazy týkajícími se vlastní rychlosti, kursu a dalšími důležitými pokyny, takže zoufalí radisté nevěděli co dřív. Naštěstí Japonci na této frekvenci neposlouchali, tak jim zmatek
340
merickém spojení stejně jako přítomnost Callaghanových lodí zůstávaly utajeny. Radar už ukazoval, že se japonská plavidla nacházejí v krátké
dálenosti před čelní skupinou torpédoborců, z obou stran ame-•cké kolony. Hlídky na jedné ani na druhé straně ještě stále
husté tmě protivníka nezahlédly. Ovšem obrovská výhoda, kterou po dlouhé a rozhodující minuty Callaghanovi přinášel radar, se rozplývala.
V jednu hodinu 41 minut velitel 10. divize torpédoborců fregat-ní kapitán Stokes a velitel lodi korvetní kapitán Parker zahlédli z můstku torpédoborce Cushing plujícího v čele americké kolony obrysy nepřátelských torpédoborců proplouvajících zleva doprava před jejich přídí ve vzdálenosti pouhých 2500 metrů. Parker okamžitě přikázal obrat doleva, aby se vyhnul srážce a aby mohl vypálit plnou boční salvu torpéd. Náhlá a nečekaná změna kursu čelního torpédoborce přinutila další lodi linie k sérii rychlých a nebezpečných manévrů. Obratné torpédoborce reagovaly bez větších problémů, křižník Atlanta však měl při ostrém obratu doleva značné potíže. Z můstku za ním plujícího Saň Franriska se kontradmirál Callaghan rádiem v otevřené řeči rozčileně dotázal: »Co to děláte?* »Vyhýbám se našim torpédoborcům,* odpověděl velitel Atlanty kapitán

Samuel P. Jenkins.
Dva torpédoborce, které viděli Parker se Stokesem, byly Júdači a Harusame plující necelé tři míle před hlavními japonskými silami. Jejich velitele nečekané setkání samozřejmě překvapilo, vzpamatovali se však velmi rychle a o minutu později již na všech japonských lodích věděli, že v těsné blízkosti se nacházejí nepřátelská hladinová plavidla. Rozhodující Callaghanova výhoda a současně jeho jediná naděje – moment překvapení – byla tak s definitivní platností zcela zbytečně ztracena a další otálení s udělením rozkazu k zahájení palby nešťastný vývoj situace jen završovalo Zatímco američtí velitelé zmateni nečekanými změnami kursu nevěděli, zda jsou ještě správné předchozí údaje rozhodne pro řízení palby ani na která nepřátelská plavidla se mají zaměřit, Japonci se rychle orientovali.
341
Fregatní kapitán Stokes, který si už nedokázal stále trvající vyčkávání vysvětlit, se dotázal Callaghana, zda má japonské tor-pédoborce napadnout. Dostal sice souhlas, bylo však již pozdě, Japonci zmizeli ve tmě. V jednu hodinu 45 minut obdržely všech ny lodi z můstku Saň Franciska příkaz připravit se k zahájení palby na vzdálenost dvě a půl míle. Tři minuty nato náhle proťaly tmu paprsky japonských světlometů a osvětlily Atlantu. Její dělostřelecký důstojník už na nic nečekal a na vlastní odpověď nost vydal rozkaz ke střelbě ve stejnou dobu, kdy zaburácely první japonské salvy. V témže okamžiku přiše' konečně povel k zahájení palby i ze Saň Franciska. Protože byla americká kolona sevřena nepřátelskými plavidly z obou stran, Callaghan nařídil, aby liché lodi ostřelovaly nepřítele na pravoboku a sudé na levoboku. Ani tento rozkaz nebyl šťastný Značně přispěl k celkovému zmatku, neboť na řadě amerických lodí neviděli ' nepřítele na straně, jež jim byla určena k palbě, měli však nadějnou možnost jej ostřelovat na druhé straně a velitelé se teď museli rozhodovat jak se zachovat. Navíc tento pokyn k rozdělení palby vůbec nebral v úvahu rozdílnou palebnou kapacitu jednotlivých lodí.
Lehký křižník Atlanta, na který se jako na první snesla sprška japonských granátů, měl liché číslo, ale na nepřátelská plavidla na pravoboku střílet nemohl; palbě jeho děl tam stály v cestě vlastní torpédoborce. Kapitán Jenkins dal proto zaměřit přední 127mm děla na divizi japonských torpédoborců proplouvajících ve vzdálenosti půl míle před přídí Atlanty. Asi dvacet granátů zasáhlo v rychlém sledu poslední z nich, vyšlehly plameny a japonský torpédoborec zmizel dělostřelcům na Atlante z očí zahalen kouřem a ohněm. V tu dobu byla však nejméně třicetkrát zasažena granáty různých ráží Atlanta. Na přídi vypukly požáry , a protipožární čety ze všech sil bránily jejich rozšíření. Hned nato křižník zasáhlo jedno nebo dvě torpéda vypálená japonským tor-pédoborcem operujícím na jeho levoboku. Obrovitá exploze křižníkem otřásla od kýlu po špičky stožárů a poté se jehla indikátoru rychlosti počala nezadržitelně sunout k nule. Zasažena;
342
oiovna se odmlčela, zůstal v chodu pouze pomocný dieselový otor Kormidlo bylo zablokováno v poloze vlevo a křižník se omalu pohyboval ve velkém kruhu směrem k jihu.
»Na Saň Francisku se dělostřelci zaměřovali na malý křižník nebo velký torpédoborec vpředu na pravoboku a přenesli na něj lbů hlavních 203mm děl. Na vzdálenost tří mil tento cíl zasáhli dvěma plnými salvami a po celé jeho délce vypukly požáry. Ve stejnou dobu na Atlante zahlédli těžký křižník, který se vynořil ze tmy za její zádí na levoboku a zahájil na ni palbu ze vzdálenosti zhruba tří mil. Podle výpovědi posádky Atlanty byla loď devate-náctkrát zasažena protipancéřovými granáty ráže 203 mm a přestože řada z nich neexplodovala, na mnoha místech prorazily trup a zdemolovaly již předtím poškozený můstek. Granáty byly zeleně zbarvené, což byla barva Saň Franciska. Hned jak dopadl první, běžel kapitán Jenkins na levou stranu můstku dohlédnout na odpálení torpéd. Když se vrátil na pravou stranu, zjistil, že kontradmirál Scott, tři důstojníci jeho štábu a řada dalších mužů je zabita. Zřítil se i hlavní stožár, všude vypukly ohně a křižník, již zcela ochromen, znehybněl.*
Takto popisují těžké chvíle křižníku Atlanta v bitvě o Guadal-canal autoři kapitán Walter Karig a fregatní kapitán Eric Pur-don, účastníci tichomořské války ve svém díle Bojové hlášení – Pacifická válka – Střední fáze, která vyšla ve Spojených státech v roce 1946. Citovaná pasáž je přetištěna i ve sborníku Námořnictvo Spojených států ve II. světové válce, jenž vyšel v New Yorku v roce 1966. Stojí za zvláštní povšimnutí, protože jasně naznačuje, že údery, jež zřejmě měly za následek smrt vítěze bitvy u mysu Esperance kontradmirála Normana Scotta a které Atlantu těžce poškodily, zasadila děla křižníku Saň Francisco, který ji tragickým omylem považoval za nepřátelské plavidlo. I kontradmirál S.

E. Morison ve svém impozantním patnáctisvazkovém díle o operacích loďstva Spojených států ve II. světové válce hovoří o zeleně zbarvených střepinách granátů, jež byly po bitvě nalezeny na palubě Atlanty. Současně však cituje dělostřeleckého důstojníka ze Saň Franciska korvetního kapitána McCandlesse, který
mu
343
v osobním rozhovoru v listopadu 1945 vysvětloval, že jeho locf nestřílela na Atlantu, ale na japonská plavidla za ní. Vzhledem k palbě na krátkou vzdálenost plochá dráha projektilů způsobila že prolétaly nástavbami Atlanty. Snad tomu tak bylo. Převážná většina ostatních amerických publikací o bitvě u Guadalcanalu tuto smutnou a samozřejmě i nepříjemnou epizodu zmiňuje co nejstručněji anebo ji přechází mlčením.
Bitva se zatím stala nepřehledným a nekontrolovatelným střetnutím jednotlivých lodí, které jako za dávných dob plachetních plavidel napadaly jedna druhou. Obě strany se ocitly v nebezpečí, že jakmile se v dělostřeleckých či torpédových zaměřovačích objeví cíl, bude napaden, a teprve potom se bude zjišťovat, o čí locf vlastně šlo. Vody protínaly desítky torpéd křižujících ve všech směrech, k ztemnělé obloze se zvedaly sloupy vod po explozích granátů, noc osvětlovaly požáry, záblesky u ústí desítek děl i vypálené osvětlovací granáty. V horečném úsilí vyhnout se srážkám, řítícím se torpédům a přitom zaujmout výhodné palebné postavení, operovala každá loď samostatně.
Torpédoborec Cushing, který se jako první dostal před necelými deseti minutami do bezprostředního kontaktu s nepřítelem, vypálil několik 127mm salv na japonský torpédoborec proplouvající na jeho pravoboku. O zlomek vteřiny později otřásl plný zásah střední částí palubních nástaveb, byl přerušen rozvod elektřiny, hlavní děla zmlkla, ve střelbě pokračovaly jen 20mm kanóny a loď začala zpomalovat. Náhle se na levoboku objevila hrozivá silueta bitevní lodi Hiei, vlajkové lodi viceadmirála Abea. Velitel Cushinga korvetní kapitán Edward N. Parker dokázal ručně ovládaným kormidlem – elektrický kormidelní stroj byl vyřazen z činnosti – změnit kurs doprava, uhnout z plavební dráhy bitevní lodi a současně, i v tomto případě za použití nouzového odpalovacího zařízení, vystřelit na Hiei, vzdálenou v tu chvíli necelé půl míle, šest torpéd. Bohužel žádné z nich Hiei nezasáhlo. Za okamžik Cushinga zachytil slídivý paprsek japonského světlometu. Na torpédoborec se snesl uragán granátů, který jej v krátké chvíli změnil v hořící a nakloněný vrak.
hinK nebyl jedinou lodí, které hrozilo nebezpečí, že bude , a 32 000 tunami oceli japonského obrněnce. Laffey plu-
•• ' a Cushingem se ocitl přímo před přídí Hiei a jeho velitel {! etní kapitán Hank stačil až na poslední chvíli vykřiknout zkaz přikazující plnou rychlost. Torpédoborec poskočil vpřed tvčící se příď bitevní lodi jej těsně minula. Jen co Laffey o vlas ••i zicáze, vypálil na Hiei dvě torpéda. Byl však od ní vzdálen nad jen několik metrů – zachránění členové jeho posádky později s trochou nadsázky vyprávěli, že mohli na její palubu přesko-Ljt _ a při tak malé vzdálenosti od cíle se torpéda nestačila aktivovat. Narazila sice na trup Hiei, neexplodovala však a neškodně se potopila. Torpédový útok se nezdařil, a tak malá loď obrátila k pagodovité věži Hiei hlavně všech svých děl a kulometů a zasypala ji proudy střel. Mezi zabitými na můstku japonské bitevní lodi byl i její kapitán. Krátce nato zasáhly Laffeye dvě salvy velkorážních granátů, jež mu rozmetaly můstek a dělovou věž číslo 2. Poté roztrhlo jeho trup poblíž zádi torpédo. Vypukly požáry a záď se začala nořit do vln. Bylo jasné, že nastává neodvratný konec; zbývalo jen pokusit se o záchranu životů zbytků posádky. Po rozkaze k opuštění lodi námořníci v největším spěchu naházeli na hladinu pár záchranných vorů a seskakovali z nakloněné paluby do vody.
I další dva americké torpédoborce z čelní skupiny O'Bannon a Sterett se zaměřily na bitevní loď Hiei. Sterett zpočátku
– poslušen Callaghanova příkazu o rozdělení palby – ostřeloval nepřátelské plavidlo na pravoboku, vzdálené asi 3500 metrů. O tři minuty později jedna japonská salva zasáhla jeho záď a vyřadila kormidlo, druhá rozbila přední stožár; v tom okamžiku oslepla obrazovka střeleckého radiolokátoru. Velitel Sterettu fregatní ka-pitán Jesse G. Coward však zdaleka nebyl ochoten kapitulovat. Řídil torpédoborec střídavým chodem strojů a za nový cíl si vybral Hiei. Čtyři torpéda zamířila k japonské bitevní lodi vzdálené 1800 metrů. Obsluha torpédometů buď neměla dobrou mušku, nebo jak se u amerických torpéd stávalo až příliš často, po zásahu neexplodovala. Během torpédového útoku se Sterett do-
344
345

stal do křížové palby a pět 127mm granátů zasáhlo jeho můstek Statečná loď bojovala přes vážná poškození dál. Když se v jen blízkosti na levoboku objevil japonský torpédoborec Júdači, dvě torpéda a dvě salvy 127mm děl jej změnily v obrovitou hořící pochodeň dřív, než stačil vypálit jediný granát. Plameny šlehající ze zasaženého plavidla však Sterett natolik osvětlily, že se stal lákavým terčem pro dělostřelce na ostatních japonských lodích V krátké době jej jedenáctkrát zasáhli a na jeho palubě začala explodovat munice. Jen dvě děla na Sterettu stále ještě mohla střílet a poslední dvě torpéda zůstávala zablokována v poškozených torpédometech. Teprve za této situace se fregatní kapitán Coward rozhodl ustoupit. Věděl, že již nemá možnost nepřítele vážněji ohrozit, a chtěl-li zachránit téměř neovladatelnou locf a posádku, musel se stáhnout, dokud ještě jako zázrakem pracovaly dosud neporušené stroje.
Děla O'Bannonu zaburácela hned poté, co se rozsvítily světlomety, jež sice nepřátelským dělostřelcům usnadnily vyhledávání cílů, ale na druhé straně se samy staly vodítkem i pro obsluhy amerických děl. O'Bannon pálil na japonská plavidla, z jejichž palub vyšlehávaly dlouhé jazyky světel, do chvíle, než se ve vzdálenosti něco málo přes tisíc metrů před jeho přídí na levoboku objevila masa bitevní lodi Hiei, jejíž nástavby v tu dobu již na několika místech olizovaly plameny. Velitel O'Bannonu fregatní kapitán Edwin R. Wilkinson na ni přikázal obrátit všechny hlavně. Zatímco děla torpédoborce vrhla první salvu na Hieí, měl Wilkinson plno práce, aby se vyhnul střetu se Sterettem, jenž se svým rozbitým kormidlem mířil přímo do jeho dráhy.
O'Bannon vystřelil druhou nebo třetí salvu, když přišel překvapivý rozkaz kontradmirála Callaghana nařizující všem lodím zastavit palbu. Děla sice zmlkla, ale Wilkinson pečlivě zamířil na Hiei, vzdálenou v tom okamžiku necelé půl míle, torpédomety; dvě torpéda dopadla na vodní hladinu a hnala se k japonské bitevní lodi. Zakrátko se ozvala mohutná detonace a u přídě Hici se zvedl sloup ohně. Na palubě torpédoborce se rozlehl nadšeny jásot. Jak však ukázal pozdější podrobný rozbor, ani tato dvé
to
éda nesplnila očekávání. Na tak krátkou vzdálenost s největší '" vděpodobností pOSádka O'Bannonu nemohla minout cíl, zřej-
" však torpéda opět selhala. To, co rozradostnění námořníci okládali za zásah torpédem, byla pravděpodobně exploze dělostřeleckých granátů; k takovým omylům dochází při námořních střetnutích velmi často.
Torpédoborec se ocitl již tak blízko bitevní lodi, že jen ostrý obrat na sever zabránil srážce. Zkrácení vzdálenosti však malé lodi přineslo výhodu, která možná v tom okamžiku rozhodla i o jejím osudu. Hiei totiž nebyla schopna dostatečně sklonit hlavně svých 356mm děl a torpédoborec zasáhnout. Tak salvy, z nichž každá by O'Bannon smetla z hladiny, s hromovým rachotem přelétaly nad jeho nástavbami a američtí námořníci mohli na okamžik z bezprostřední blízkosti s neskrývaným potěšením sledovat, jak japonská vlajková loď na řadě míst hoří a z jejích mohutných nástaveb se valí dým. Povzbuzující podívané se však nemohli věnovat dlouho. Již za malou chvíli se O'Bannonjen díky pozornosti zkušeného velitele v poslední vteřině vyhnul přídi potápějícího se Laffeye a hned nato následovala nová ostrá změna kursu, když hlídky hlásily z pravoboku japonská torpéda. Po několika dalších vteřinách se celá loď prudce otřásla obrovitou podvodní explozí způsobenou buď výbuchem kotlů Laffeye, nebo nepřátelské torpédo, jež nenašlo cíl, explodovalo na konci své dráhy. V každém případě stál tento výbuch životy mnoha nešťastníků z posádky Laffeye, kterým se sice podařilo z potápějícího se torpédoborce uniknout, ale ve vodě je roztrhala tlaková vlna.
Callaghanův vlajkový křižník Saň Francisco si na začátku střetnutí vybral za cíl nepřátelskou loď na pravoboku vzdálenou asi dvě míle. Osvětlil ji 127mm osvětlovacími granáty umisťovanými nad ni a za ni, aby co nejvýrazněji vynikly její obrysy, a začal ji ostřelovat svými hlavními 203mm bateriemi. Po sedmi salvách Přenesl palbu na »malý křižník* nebo »velký torpédoborec* vpravo od své přídě. Tady s největší pravděpodobností došlo k onomu nešťastnému omylu, kdy Saň Francisco těžce poškodilo Atlantu, brzy byl však americký kontradmirál informován, že něco
346
347
není v pořádku a že je zřejmě vedena palba na vlastní plavidla proto nařídil její zastavení. Těsně předtím, než byl rozkaz předán na jednotlivá palebná stanoviště, uviděl důstojník řídící palbu hlavních děl na Saň Francisku Hici. Nepřátelská bitevní loď byla samozřejmě cílem číslo l, proto se dělové věže pootočily jejím směrem a dvě salvy vypálené rychle za sebou Hiei zasáhly na čáře ponoru. Až potom děla Saň Franciska zmlkla. Současně nastala kuriózní situace. Když americký těžký křižník začal ostřelo-vat Hiei, bitevní loď palbu

neopětovala, ve všeobecném zmatku měl její velitel za to, že na jeho loď útočí vlastní plavidla. Začal proto lampou horečně signalizovat kódové označení pro »omyl« I když Callaghanův příkaz k zastavení palby z těch či oněch důvodů všechny americké lodi nerespektovaly, Saň Francisco střílet přestalo, a japonský kapitán tím byl ve své domněnce jen utvrzen.
Střelba však polevila jen na okamžik. Velitel druhého amerického těžkého křižníku Portland kapitán Laurence T. DuBose hned poté, co mu byl Callaghanův rozkaz předán, žádal kontrad-mirála o další instrukce. Callaghan vydal nový rozkaz nařizující soustředit palbu na velké nepřátelské lodi; tam nemohlo dojit k žádnému omylu, a navíc jejich těžká děla představovala hlavní nebezpečí Portlandu přikázal zaměřit se na Hiei. Portland na nepřátelskou bitevní loď vzdálenou dvě míle vystřelil čtyři salvy a čtrnáctkrát ji zasáhl. Na Hiei začal po přestávce znovu pálit i křižník Saň Francisco. Japonská vlajková loď byla již jasné osvětlena mnoha požáry zachvacujícími její nástavby, znatelně zpomalila, těžkopádně manévrovala. Její mohutná 356mm děla, která by za denního světla snadno dokázala udržet každý nepřátelský křižník v uctivé vzdálenosti nebo jej několika zásahy proměnit v potápějící se vrak, ji v noční bitvě, kdy se nepřítel dostal příliš blízko, nedokázala ochránit. 203mm děla amerických křižníku by silně pancéřovanou bitevní loď nemohla na větši vzdálenost ohrozit, teď však působila japonskému obrněnci velké škody Navíc, jak již bylo řečeno, Japonci se dostali do situace, kdy museli pro svá děla užívat tenkoplášťovou munici určenou střelování nechráněných pozemních cílů, a ta se nyní ukáza-neschopna proniknout pancéřovou obšívkou amerických Uv žníků i když dostačovala k tomu, aby demolovala nástavby, důležitá zařízení a zakládala požáry.
Druhá japonská bitevní loď Kirišima se držela necelých 800 metrů za zádí Hiei a zatím zůstávala vážnějších potíží ušetřena. Granáty sice dopadaly v její těsné blízkosti, ale byla pouze jednou zasažena 203fnm projektilem. Poté, co Callaghanovy lodi obnovily v plné síle palbu, Kirišima obrátila pozornost na Saň Francisco, na které se současně soustředila palba i dvou dalších nepřátelských plavidel Na křižník dopadal úder za úderem, dočasně bylo přerušeno spojení se strojovnou a objevily se potíže s kormidlem. Loď zpomalila a potom přišla pohroma. Salva z Kirišimy zasáhla můstek. Kontradmirál Callaghan, důstojníci jeho štábu, velitel lodi kapitán Cassin Young a téměř všichni muži přítomní na můstku byli na místě mrtvi. Křižník byl patnáctkrát zasažen 356mm projektily a nespočetným množstvím granátů menších ráží. Záchranné a protipožární čety bojovaly s pětadvaceti požáry, jež vypukly na různých místech Když kapitán padl, přešlo velení na prvního palubního důstojníka kor-vetního kapitána Herberta E. Schonlanda. Byl to velmi schopný námořník, ale v tu chvíli si uvědomil, že momentálně jsou pro záchranu lodi důležitější jeho zkušenosti z organizování záchranných prací, proto zůstal dál na kontrolním stanovišti záchranných čet v podpalubí a pověřil spojovacího důstojníka korvetního kapitána (pozdějšího kontradmirála) Bruče McCandlesse, který jako jediný vyvázl z masakru na můstku nezraněn, aby těžce poškozenou loď vyvedl do bezpečí. McCandless úkol zvládl a křižník se těsně podél guadalcanalského pobřeží stáhl na východ Třem šťastným okolnostem americká vlajková loď vděčila za to, že neskončila na dně železného průlivu: jednak si tříštivé granáty Kirišimy a Hiei nedokázaly poradit s pancéřováním kryjícím její boky, jednak obě japonské lodi vzhledem k malé vzdálenosti, jež je od Saň Franciska dělila, nebyly s to sklonit hlavně svých těžkých děl natolik, aby jej mohly zasahovat pod ct
Čarou
348
349
ponoru, kde již tak dobře pancéřován nebyl, a co bylo nejdůležitější – nezasáhlo jej žádné z japonských torpéd.
Na Portlandu, který plul za Saň Franciskem, viděli těžkou situaci, ve které se vlajková loď ocitla. Kapitán DuBose proto přikázal zvýšit rychlost a za nepřetržité palby všech devíti 203rnm děl se Portland hnal vpřed, aby Saň Francisco zaštítil. Obsluha torpédometů na jednom z japonských torpédoborců mu k tornu vsak neposkytla potřebný čas. Ze čtyř vypálených torpéd jedno zasáhlo záď Portlandu, roztrhlo ji a vychýlené a pokřivené pláty pancéřové obšívky začaly fungovat jako další a nežádoucí kormidlo, jehož nastavení nebylo možno žádným způsobem změnit Navíc byly zničeny dva ze čtyř lodních šroubů. Křižník přestal být od té chvíle ovladatelný a začal na hladině opisovat obrovský kruh. I za této situace ještě dokázala jeho přední děla vypálit na Hiei v okamžiku, kdy se japonská bitevní loď na několik vteřin ocitla v jejich zaměřovačích.
Lehký křižník Juneau, plující ve skupině amerických křižníků na poslední pozici, měl v rozhodujících prvních patnácti minutách bitvy také velké problémy s rozpoznáním vlastních plavidel od nepřátelských. Aby se vyhnul omylu, zaměřil

jeho velitel kapitán Swenson děla na lodi, na jejichž palubách se rozsvěcovaly světlomety. Věděl, že žádné z vlastních plavidel vybavených střeleckými radiolokátory světlomety užívat nemusí. A stejně jako v případě Portlandu i osud křižníků Juneau zpečetilo japonské torpédo. Zasáhlo příď pod pancéřovou obšívkou na levoboku v prostoru přední kotelny. Exploze byla tak silná, že křižník znatelně nadzvedla, a hned poté se začal naklánět na levobok První strojní důstojník hlásil kapitánovi, že loď má s velkou pravděpodobností zlomený kýl. V kotelně zahynulo všech sedmnáct námořníků, kteří se tam v okamžiku výbuchu zdržovali V celé přední části lodi zhaslo osvětlení, vysadily všechny generátory a dělostřelecká stanoviště zůstala bez proudu. Děla nemohla od té chvíle vypálit jediný granát. Kapitán Swenson bleskově zvážil možnosti, jež mu zbývaly za situace, kdy se do podpalubí hrnula voda a děla nebyla k ničemu. Rozhodl stáhnout
křižník z dosahu nepřítele a pokusit se udržet jej na hladině, lediný z amerických křižníků, který dosud zůstával vážnějších poškození ušetřen, byla Helena. Po zahájení palby, obdobně jako I neau začala Helena ostřelovat nepřátelské světlomety. Zaměři-I se na torpédoborec na svém levoboku asi dvě míle vpředu. I když nad jejími stožáry začaly přelétat těžké nepřátelské granáty a těsně mílely palubní nástavby, žádný z nich ji nezasáhl; nástavby utrpěly jeři drobnější poškození od projektilů menších ráží Později, zatímco se velitel kapitán Gilbert C. Hoover v plné rychlosti vyhýbal ochromeným nebo neovladatelným plavidlům, délostřelci soustředili palbu všech patnácti 152mm děl na japonský torpédoborec osvětlující a ostřelující Saň Francisco; její 127mm baterie obrátily hlavně na další torpédoborec manévrující na pravoboku za její zádí a velkorážní kulomety chrlily proudy střel na třetí japonskou loď vzdálenou asi 2500 metrů, jíž byl pravděpodobně lehký křižník Nagara. Helena po celou dobu bitvy naplno využívala vší své výzbroje, a když začali Japonci ustupovat, střílela tak dlouho, dokud byla naděje na účinný zásah. Divize čtyř torpédoborců, jež pod velením kapitána G. Tobina na Aaronu Wardu americkou kolonu uzavírala, se zapojila do všeobecné vřavy ve chvíli, kdy přední torpédoborce spolu s křižníky již sváděly s nepřátelskými plavidly zuřivé souboje. Tobin se musel od prvního okamžiku potýkat s několika těžkostmi, jež mu značně zkomplikovaly situaci. Jednak neměl od velícího admirála žádné instrukce, a tak nevěděl, co od jeho lodí Callaghan očekává, a navíc zastaralý typ pátracího radiolokátoru na Aaronu Wardu neposkytoval dostatečnou oporu pro přesnou orientaci Když vpředu již duněla děla, na Tobinových torpédo-borcích dělostřelci jen s největšími obtížemi vyhledávali cíle. Rozpadnutí kolony před nimi vedlo k promíchání amerických plavidel s japonskými a hrozilo nebezpečí, že torpédoborce povedou palbu na vlastní lodi. Aaron Ward začal až po váhání ostřelovat torpédoborec vzdálený asi 6500 metrů a po deseti salvách musel palbu přerušit, neboť se v palebném sektoru objevily vlastní knžniky. Hned nato velitel fregatní kapitán Orville F. Gregc
l
sor
350
351
bleskurychlým rozkazem strojovně nařizujícím zpětný c1 v poslední vteřině zachraňoval kritickou situaci, kdy před p Aarona Warda proplouval jeden z amerických křižníků Až několika minutách se děla torpédoborce opět zaměřila na – a těsně před vydáním povelu k palbě jej překryly obrysy
Franciska
Teprve třetí pokus vyšel Na pravoboku prozradil svoji po] japonský torpédoborec rozsvícením poznávacích světel Tento dělostřelci na Aaronu Wardu pálili na nepřátelskou loď salv salvou, dokud na její zádi nevzlétl k obloze sloup ohně a plai se nezačalo potápět Do této chvíle utrpěl Aaron Ward p jeden vážnější zásah, při kterém nepřátelský granát zdemo ústřední stanoviště kontroly palby. Baterie pokračovaly několik minut ve střelbě za místního řízení. Potom však, b< velmi krátké doby, zasáhly Aaron Ward tři 356mm, dva 20 granáty a pět granátů menší ráže. Voda, která vnikla do pod bí proděravělým bokem, zaplavila strojovnu, a to znám konec boje. Po uhašení požárů se posádka po celý zbytek pokoušela odčerpat vodu ze zaplavených prostor a uvést alespoň provizorně do chodu, aby loď mohla odplout do be Zbrusu nový torpédoborec Bartoň, který byl zařazen do s teprve 29. května 1942, zmizel pod hladinou sedm mm zahájení bitvy. Vypálil několik salv, vystřelil čtyři torpéda

tom byl přinucen zastavit, aby zabránil srážce s jinou amei
lodí. Krátká chvíle, po kterou znehybněl, se mu stala osu
Stačila k tomu, aby jedno japonské torpédo proniklo do]
kotelny a vzápětí druhé do strojovny Hromové exploze loď
milý na dvě části a v deseti vteřinách se potopila Z posá
záchranko jen několik mužů, všichni ostatní klesli ke dnu
ného p. /u s rozbitým vrakem Ztráty na životech přísl
posádky nešťastného torpédoborce se ještě tragicky zvýšil}
další americký torpédoborec, jenž ve chvíli katastrofy B
plul za ním, nedokázal, sám odrážeje útok, včas změn
a plnou rychlostí projel místem, kde trosečníci na hladině l
o život.
352
Třetí z Tobinovy skupiny torpédoborců Monssen byl už při :ahájení boje postižen vážným handicapem. Za náletu japon-,kých letadel předchozího dne odpoledne byl vyřazen z činnosti eho střelecký radiolokátor, proto musely obsluhy děl spoléhat jen la svoji optiku a na přicházející informace. Tuto nevýhodu však josádka Monssenu nahrazovala statečností a bojovností, jež ne-joklesla ani poté, co loď o vlas unikla záhubě, když jí japonské orpédo podjelo pod kýlem. Pět torpéd vystřelil Monssen na lepřátelskou bitevní loď na svém pravoboku a hned nato, opět na Dravoboku, dalších pět torpéd na jinou japonskou loď. Zatímco jbsluhy torpédometů byly plně zaměstnány na pravoboku, na jpačné straně lodi pálila její 127mm děla najeden nepřátelský orpédoborec a 20mm děla rozsévala zkázu na palubě druhého, /zdáleného ani ne čtvrt míle.
Po zhruba sedmi minutách boje se nad Monssenem rozzářily jsvětlovací granáty. Velitel lodi korvetní kapitán Charles E Mc-3ombs měl za to, že je vystřeluje Saň Francisco ve snaze získat jřehled a zformovat americká plavidla zatím bojující bez jakékoli coordinace. Ozval se proto signální lampou Když zablikala, prozradila, že jde o americkou loď — ale Japoncům Ti také měli značný problém s rozlišováním lodí a takováto »představení se« len uvítali Zachytili Monssen paprskem světlometu a následoval Dříval přesně zamířených granátů. Třicet sedm jich torpédoborec zasáhlo Plameny pohlcovaly nástavby, kormidlo bylo neovlada-elné, přestaly pracovat stroje, zastavily se generátory a bez elek-nny nebylo možno užít ani děl, ani torpédometů. McCombs lařídil opustit loď. On sám se však s několika dalšími příslušníky Dosádky ocitl na můstku v ohnivé pasti, kdy jim šlehající plameny adřízly ústup Nakonec použili jediného východiska — vyšplhali se na hrazení můstku a odtud se vrhali do vody Všichni včetně McCombse přitom utrpěli vážná zranění.
Poslední z Tobinových torpédoborců Fletcher, plující na sa-"ném konci americké kolony, byl jako jediný vybaven výkonným matracím radarem, který jeho veliteli fregatnímu kapitánu Willia-mu M Golemu poskytl včas potřebné informace. Proto také
353
neměl po zahájení palby problémy s vyhledáváním cílů. Hned na začátku bitvy počal Fletcher na vzdálenost 5000 metrů ostřelovat japonský torpédoborec, který držel ve svých světlech Atlantu. Jakmile Cole zjistil, že tento torpédoborec se stal terčem palby jiných amerických lodí, přenesl svůj zájem na vzdálenější cíl a i když po několika salvách na palubě ostřelované lodi vyšlehly plameny, ozvaly se na Fletcheru výkřiky nadšení. Po krátké pauze způsobené Callaghanovým příkazem k zastavení palby děla Fletcheru zaburácela znovu, tentokrát zaměřena na plavidlo hluboko uvnitř nepřátelské formace. Když se za všeobecného zmatku bitevní vřava stávala nepřehlednou, rozhodl se Cole napřed si vyjasnit situaci a potom nepřítele napadnout torpédy. Poněkud se přiblížil ke guadalcanalskému pobřeží a neustále zásobován přísunem informací z radarové místnosti vyrazil rychlostí 35 uzlů k útoku. Po odpálení deseti torpéd na velkou nepřátelskou loď vzdálenou tři a půl míle — výsledek nebylo možno sledovat — Fletcher ještě po nějakou dobu pokračoval v palbě ze všech hlavní. Přestože kolem něj proplulo několik torpéd a hladina vřela explozemi granátů, jako jediný z amerických lodí vyšel z krvavé noční řeže bez škrábnutí.
Ve dvě hodiny po půlnoci 13. listopadu vydal viceadmirál Abe svému uskupení rozkaz k ústupu. Obě japonské bitevní lodi obrátily doleva a zamířily na severozápad, Kirišima severně a s obtížemi manévrující Hiei jižně od ostrova Sávo. Hiei začala brzy zůstávat pozadu, po více než padesáti zásazích granáty všech ráží neměla v pořádku kormidlo, jeden z hřídelů byl poškozen a otřesené kotelny ji přinutily značně snížit rychlost. Velitel měl jediné přání: dostat se do rozednění z dosahu letounů z Hender-sonova letiště a doplout do vod, kde by bylo možno spolehnout na vlastní letecké krytí. Opravářské čety v podpalubí proto horečně pracovaly ve snaze dát do pořádku kormidelní mechanismus, zatímco

elektrikáři natahovali náhradní vedení a obnovovali přerušená spojení, neboť prakticky vůbec neexistovala komunikace mezi jednotlivými částmi lodi. Stejně tak v kotelnách a strojov-
354
nach hluboko dole, v nelidském horku, ještě zvyšovaném tím, že vzhledem ke zničené ventilaci tam nebylo možno přivádět čerstvý vzduch, vydávali všechny své síly mechanici pokoušející se vyspravit poškozený hřídel a umožnit lodi zvýšit rychlost.
I poté, co se japonské lodi začaly stahovat na sever, pokračovaly mezi jednotlivými plavidly poslední šarvátky. Posádce torpédo-borce Cushing se. po obrovské námaze podařilo omezit ohně řádící na palubě a korvetní kapitán Parker už věřil, že to nejtěžší má za sebou. Bohužel stačil okamžik a bylo po nadějích. Ustupující nepřítel vypálil na Cushinga několik salv a požáry znovu vypukly v ještě hrozivější míře. Ve 3 hodiny 15 minut, poté, co začala explodovat skladiště střeliva, přikázal Parker loď opustit.
Po druhé hodině ranní, jak děla utichala a nepřítel se začal vzdalovat na sever, se velitel lehkého křižníku Helena kapitán Hoover pokoušel navázat spojení s koníradmirálem Callaghanem a kontradmirálem Scottem. Helena byla nepoškozena a Hoover chtěl vědět, jaké jsou jeho úkoly. Ze Saň Franciska, jehož radiostanice byla zničena, dostal signální lampou zprávu, že velící admirál je mrtev, Atlanta mlčela vůbec. Hoover jako velitel jediného akceschopného křižníku proto převzal velení. Ve 2 hodiny 26 minut nařídil všem lodím, aby jej následovaly, a začal se z oblasti bitvy stahovat Kulicím průlivem. K Heleně se připojilo jen pět lodí ze třinácti, se kterými předchozího dne Callaghan vplouval do Železného průlivu; křižníky Saň Francisco a Juneau a tor-pédoborce O'Bannon, Sterett a Fletcher. Přitom Saň Francisco, Juneau a Sterett byly vážně poškozeny.
První paprsky ranního slunce osvětlily tragickou scénu. Ve vodách omývajících severní pobřeží Guadaicanalu a ostrov Sávo se stovky amerických a japonských námořníků tísnily na záchranných vorech, přidržovaly se kusů dřev, trosek, plovací vesty držely nad hladinou další nešťastníky a také už jen mrtvá těla. Sedm ochromených lodí zůstalo na místě noční bitvy, pět z nich amerických. Těžký křižník Portland se zničeným kormidlem stále kroužil, na jihu se pohupovala na vlnách Atlanta. Na severu
355
hořely opuštěné torpédoborce Cushing a Monssen a ještě dál na sever, u ostrova Florida, rozstřílený Aaron Ward. Kousek od severního pobřeží ostrova Sávo se pomalu vlekla Hiei, se kterou zůstával torpédoborec Jukikaze. Jižně od ostrova Sávo zahaloval kouř nástavby opuštěného japonského torpédoborce Júdači. Rozezlení dělostřelci na Portlandu ještě neřekli své posledi slovo. Ze vzdálenosti 7 mil zamířili šest z devíti 203mm děl r Júdači a v rychlém sledu vypálili 36 granátů. Poslední salv zasáhla zadní skladiště střeliva. Vzduch se zachvěl obrovsko explozí, a když vítr odvál oblak kouře, japonská loď už na hladir > nebyla. Podle admirála Nimitze toto zničení nepřátelského plaví dla za situace, kdy byl Portland neovladatelný, představovat jeden z nejpozoruhodnějších momentů celé bitvy.
O půl hodiny později zaburácela těžká děla Hiei. Japonsl bitevní loď vystřelila ze dvou děl čtyři salvy na Aaron Waid vzdálený přes 13 mil. Přestože dva granáty dopadly poblíž nehybné lodi, zasažena nebyla. Víc času k palbě již Hiei neměla, na obloze se objevily americké letouny a pro posádku japonského obrněnce nastaly další krušné chvíle. Zakrátko také připlula z Tulagi vlečná loď Bobolink, odtáhla Aaron Ward z dosahu nepřátelských děl a dovlekla jej do tulažského přístavu.
Zoufalý boj o záchranu své lodi vedla posádka Atlanty. Křižník zasáhlo kolem padesáti granátů, trup byl rozerván torpédy a na všech stranách hořely ohně. Nebyla jediná část lodi, jež by zůstala ušetřena. V podpalubí ve tmě a v kouři, mnohde až po pás v naftou pokryté vodě, námořníci vynášeli zraněné a umírající, ucpávali díry, jimiž se dovnitř valila mořská voda, a hasili požáry. Stejně chmurný obraz skýtala i paluba pokrytá krví, troskami, střepinami granátů. Nad ní se tyčily hlavně oněmělých děl, ze všech stran se ozývalo sténání a volání o pomoc. Sedm z osmi 127mm dělových věží bylo zdemolováno. Plameny, živeny vybuchující municí, postupovaly; zdálo se, že hašení ručními čerpadly a vodou podávanou v nádobách nemá žádný smysl. Posádka se však ještě nevzdávala. I když byl kontradmirál Scott mrtev a kapitán Jenkins bolestivě zraněn na noze, důstojníci
organizovali záchranné práce. Zranění byli soustřeďováni do relativního bezpečí na zádi lodi, hašení pokračovalo a strojničí se pokoušeli uvést do chodu alespoň jednu kotelnu.
Kapitán Jenkins si byl vědom toho, že se loď nachází nebezpečně blízko

nepřítelem držené části guadalcanalského pobřeží a stále se k němu přibližuje hnána větrem a vlnami. Nařídil proto spustit levou kotvu a pro případ, že by se Japonci pokusili ochromený křižník obsadit, vydal všem bojeschopným mužům posádky střelné zbraně. Již brzy po rozednění připluly z Lungy první motorové čluny a na nich odeslal Jenkins na břeh zraněné a námořníky, jichž nebylo třeba k záchranným pracím. V 9.39, poté, co odvlekl do Tulagi Aarona Warda, se Bobolink vrátil. Tentokrát vzal na lano Atlantu a táhl ji pryč z nebezpečného sousedství japonských břehů směrem k Lunžskému výběžku. Ve 14 hodin 30 minut křižník zakotvil u Kukumu. Ještě na nějakou dobu se posádka pokoušela udržet loď na hladině a opravit proděravělý trup. Ukázalo se však, že snaha je marná. Především chyběla výkonná čerpadla, a jak přibývalo vody v podpalubí, křižník se stále víc nakláněl na levobok. Krátce po setmění rozhodl kapitán Jenkins loď potopit. Demoliční oddíl umístil v podpalubí nálože a po jejich odpálení se Atlanta tři míle od Lunžského výběžku ponořila do vln.
Nad dvěma opuštěnými torpédoborci Cushingem a Monsse-nem se po řadu hodin vznášel kouř a zvolna je stravovaly postupující plameny. Obě lodi se potopily v pozdním odpoledni, když začala explodovat uskladněná munice. Naštěstí ještě předtím, než Monssen zmizel pod hladinou, zahlédli trosečníci, trpělivě čekající nedaleko něj, až přijde pomoc, na palubě nějaký pohyb. Tři odvážní námořníci se vyšplhali na palubu potápějící se lodi a s nasazením života snesli na záchranné vory osm svých druhů, kteří byli v době opuštění lodi považováni za mrtvé.
Po celý den proplouvaly čluny vyslané z Guadalcanalu a Tulagi troskami a naftou pokrytými vodami a sbíraly námořníky, z nichž mnoho bylo zraněných a na konci sil. Ve vodě byli i Japonci, ti vsak, věrni svým fanatickým zásadám, záchranu z rukou nepřítele
356
357

odmítali a dávali přednost smrti. Jak říká v Bitvě o Guadalcanal generál Griffith, většině z nich se v tom nebránilo. Jen několik Japonců bylo vtaženo do člunů, aby mphli být vyslechnuti zpravodajskými důstojníky. ;• '
Poté, co odtáhl k Lunze Atlantu – jak se ukázalo, byla to zbytečně vynaložená námaha – se neúnavný Bobolink znovu vrátil na místo noční bitvy na pomoc těžkému křižníku Portland. Jeho posádka se po dlouhé hodiny snažila všemi možnými způsoby vrátit lodi alespoň částečnou ovladatelnost. Nepodařilo se to. Masivní ocelové pláty na pravoboku na zádi, vychýlené výbuchem japonského torpéda, nebylo možno na moři ani vyrovnat, ani se jich zbavit;'nepomohly ani pokusy neutralizovat jejich působení improvizovanými mořskými kotvami vyrobenými z plachet a prázdných barelů a spuštěných do vody na levoboku. Až když se Bobolink, zkušeně řízený poručíkem Foleyem, opřel Port-landu do přídě, čímž bránil tendenci lodi neustále se stáčet doprava, podařilo se jakž takž zachovávat přímý kurs. Křižník se potom pomalu odploužil do tulažského přístavu, kde 14. listopadu v jednu hodinu v noci zakotvil.
Skupina lodí, vedená lehkým křižníkem Helena kapitána Gilberta C. Hoovera, jež v půl třetí ráno 13. listopadu zamířila Kulicím průlivem na východ směrem k Novým Hebridám, se po rozednění nacházela v úžině Indispensable. Lodi pluly rychlostí 18 uzlů a z obavy před útokem japonských ponorek pravidelné měnily kurs. Hoover umístil torpédoborce Fletcher a Sterett asi 3500 metrů před křižníky, aby protiponorkovou ochranu ještě posílil. O'Bannon, jehož akustický lokátor byl v bitvě poškozen, vyslal Hoover dopředu, aby podal viceadmirálu Halseymu rádiem zprávu o průběhu bitvy, o smrti obou kontradmirálů a o tom, že převzal velení zbývajícím plavidlům a vrací se s nimi na základnu. V 9 hodin 50 minut zachytil akustický lokátor na Sterettu ozvěnu strojů nepřátelského podmořského člunu. Tor-pédoborec podezřelý prostor okamžitě zasypal hlubinnými puma mi, výsledek útoku však nebylo možno ověřit.
O hodinu později zpozorovala americkou formaci ponorka
358
1-26, tatáž, která 31. srpna 1942 torpédovala u ostrova Saň Cri-stobal letadlovou loď Saratogu. Japonec Hooverovy lodi po nějakou dobu sledoval, a když se mu podařilo dosáhnout výhodného palebného postavení, vystřelil z předních torpédometů salvu torpéd zamířených na těžký křižník Saň Francisco. Dvě z nich křižník jen těsně minula. Hlídky je sice zahlédly, ale se zničenou radiostanicí neměl křižník možnost rychlé komunikace s ostatními loďmi a nestihl je včas varovat. 900 metrů od pravoboku Saň Franciska plul Juneau. V 11 hodin 1 minutu jej jedno z torpéd určených Saň Francisku zasáhlo přesně pod můstkem. Námořníci ze Saň Franciska zděšeně sledovali, jak nástavby Juneaua zahalil gejzír vody, ohně a kouře. Lehký křižník se rozlomil a v několika minutách potopil.
Kapitán Hcover se teď ocitl před jedním z nejtěžších rozhodnutí: má zastavit a

zachraňovat trosečníky, a tím riskovat ztrátu další nebo dalších ze svých lodí? Věděl, že v blízkosti je nejméně jedna japonská ponorka a nehybné plavidlo by se pro ni stalo ideálním cílem. Může po těžkých ztrátách utrpěných v noční bitvě ohrozit ještě další lodi a stovky životů? Rozhodnutí bylo však nutno učinil okamžitě. Po krátkém mučivém rozvažování Hoover dospěl k názoru, že musí pokračovat v plavbě. Nad loďmi právě přelétala létající pevnost, jejíž pozornost zřejmě upoutala exploze japonského torpéda. Vzhledem k nedostatečným vlastním možnostem radiokomunikace na větší vzdálenosti se Hoover nemohl s Halseyho velitelstvím v Noumée spojit přímo. Využil proto přítomnosti letounu a radiostanice Heleny vyslala do éteru naléhavou žádost: »Juneau torpédován a potopen v 11.09 hodhi, šířka 10 stupňů 32 minut jižně, délka 161 stupňů 2 minuty východně. Trosečníci ve vodě. Hlaste veliteli jihotichomořské oblasti.* Hoover věřil, že letadlo musí depeši zachytit a předá ji na místo určení. Z nikdy nevysvětlených důvodů se tak nestalo a Halsey důležité hlášení neobdržel. Úplným zázrakem se více než stu mužům posádky Juneaua podařilo křižník opustit dřív, než se potopil. Co tito nešťastníci v následujících dnech vytrpěli, lze jen těžko popsat. Až na deset
359
všichni zahynuli. Třem víc mrtvým než živým se podařilo na voru dosáhnout malého ostrova, kde je našli a zachránili domorodci; později je odtamtud odvezl hydroplán. Hlídková catalina při průzkumném letu našla a vzala na palubu dalších šest. Až 20. listopadu objevil americký torpédoborec záchranný vor, na kterém už zůstal živý jediný námořník. Téměř sedm set mužů kleslo ke dnu s potápějící se lodí nebo později zahynulo ztraceno na nedohledných mořských pláních. Mezi mrtvými bylo i pět bratrů Sullivanových, jejichž tragický osud inspiroval rok nato významného amerického režiséra Bacona Lloyda k natočení filmu, který byl uváděn i v našich kinech. Jeden ze zachráněných námořníků poddůstojník L. E. Zook později vypsal, co se odehrávalo na záchranných vorech, když Hooverovy lodí zmizely za obzorem. Líčení pomalého umírání raněných, agónie mužů napadených žraloky a šílenství vyvolané pálícím sluncem, žízní, hladem a zoufalou beznadějí, je jedním z nejotřesnějších válečných příběhů, jaký kdy byl napsán. Když vešel ve známost osud trosečníků z Juneaua, viceadmirál Halsey zbavil okamžitě Hoovera velení. Později svoje rozhodnutí znovu pečlivě přezkoumal a změnil. Došel k závěru, že Hoover bez dostatečné protiponorkové ochrany a za situace, kdy předpokládal, že létající pevnost jeho vzkaz postoupí, jednal, jak nejlépe mohl. Ve své knize Příběh admirála Halseyho tehdejší velitel oblasti sám přiznává, že unáhlené tvrdé potrestání Hoovera nebylo správné, že záchranné práce by skoro jistě vyprovokovaly další torpédový útok a v tomto kritickém období by ztráta jedné nebo i více dalších lodí mohla ohrozit celé tažení. I historik kontradmi-rál Morison uznává, že Hoover se nemohl na místě katastrofy Juneaua zdržovat. Vytýká mu však, že před odplutím nenechal trosečníkům záchranné čluny nebo další vory.

V bitvě z 12. na 13. listopad 1942 utrpěli Američané velké ztráty Ke dnu šly lehké křižníky Atlanta, Juneau, torpédoborce Bartoň, Monssen, Cushing a Laffey. Těžké křižníky Portland a Saň Fran-cisco a torpédoborec Aaron Ward byly vážně poškozeny. Japonci
360
tratili torpédoborce Akacuki a Júdači, ochromená bitevní loď Hiei zůstávala nedaleko ostrova Sávo a nad jejím osudem zatím visel velký otazník. Při prostém porovnání ztrát mohli být ráno dne 13. listopadu Japonci s výsledkem bitvy spokojeni. V širších souvislostech se však situace jevila zcela jinak. Viceadmirálu Abeovi se nepodařilo splnit úkol, nedokázal děly bitevních lodí zničit Hendersonovo letiště, letadla a postavení Vandegriftových jednotek. Přitom mohl americké posádce na Guadalcanalu zasadit těžší úder, než se stalo při všech předchozích útocích z moře. Zastavení činnosti letounů startujících z Hendersonu by bylo tvrdou ranou pro spojenecké bojové úsilí v celé oblasti. Abe neuspěl a již následujícího dne poslaly bombardéry z Hendersonu ke dnu jedenáct japonských dopravních lodí naložených vojáky a válečným materiálem. Takže kontradmirál Callaghan, přes všechna pochybení, jichž se v kritických hodinách dopustil, svoje poslání splnil tím, že se statečně pustil do boje s nepřátelskou přesilou a Japonce zastavil.

Vrchní velitel japonského Spojeného loďstva admirál Jamamo-to hned pochopil, jakou příležitost Abe promarni! a jak jsou nyní ohroženy všechny jeho další záměry směřující ke znovuovládnutí Guadalcanalu. Když v ranních hodinách obdržel hlášení o výsledku bitvy, přestože z něj bylo patrno, že nepřítel utrpěl těžké ztráty, okamžitě odeslal Abeovi depeši, kterou jej zbavoval velení čelní skupiny předsunutého svazu. Formálně mu kladl za vinu, že chybnou taktikou připustil, aby se nepřátelské křižníky dostaly příliš blízko k bitevním lodím, takže

dokázaly svými děly menší ráže těžce poškodit Hiei. Skutečným důvodem Jamamotova rozhořčení bylo asi zklamání nad zmařením nadějí, jež v Abeovo poslání vkládal. Viceadmirál Hiroaki Abe již víc na moři nevelel. V prosinci 1942 nastoupil na funkci v generálním štábu námořnictva v Tokiu a v březnu následujícího roku byl penzionován ve věku pouhých 53 roků. Abeovi nadřízení, zejména ve světle událostí, jež krátce nato následovaly, nemohli viceadmirálovi prominout, že v rozhodujícím okamžiku zklamal.
361
Přes rozčarování způsobené Abeovým neúspěchem Jamamoto nehodlal v náporu na spojenecké síly v oblasti jižních Šalomouna polevit. Draze zaplacené zkušenosti z posledních tří měsíců jej dostatečně poučily o tom, že rozhodnutí musí padnout na pevnině. Tak se opět stalo klíčovým problémem bezpečné dopravení dostatečných posil na Guadalcanal. Tyto posily, hlavní síly 38. divize generálporučíka Tadajošiho Sanóa a speciální námořní výsadek, již byly naloženy na 11 dopravních lodí posilové skupiny kontradmirála Raizóa Tanaky a večer 12. listopadu vypluly ze Shortlandu. Když přišly zprávy o námořní bitvě zuřící v železném průlivu, o Abeově ústupu a o tom, že se nepodařilo paralyzovat Hendersonovo letiště, Tanaka se raději v časných hodinách dne 13. listopadu vrátil do bezpečí shortlandského přístavu Faisi. Podle Jamamotova rozhodnutí měl tentýž den znovu vyrazit ke Guadalcanalu a po setmění 14. listopadu tam vyložit vojska a materiál.
Předsunutý svaz těžkých křižníků a torpédoborců viceadmirála Kondóa, později posílený akceschopnými zbytky Abeova uskupení – bitevní lodí Kirišima, lehkým křižníkem Nagara a čtyřmi torpédoborci – měl Tanakovu konvoji zajistit bezpečný průjezd. Letecké krytí operace měla na starosti podpůrná skupina viceadmirála Takea Kurity s letadlovými loďmi Džunjó a Hijó doprovázenými bitevními loďmi Kongo a Haruna a těžkým křižníkem Tone.
Jamamoto současně vyslal v ranních hodinách 13. listopadu ze Shortlandu velitele 8. japonského loďstva viceadmirála Mikawu se čtyřmi těžkými křižníky, dvěma lehkými křižníky a šesti torpédoborci, aby napadl Hendersonovo letiště a provedl to, co nedokázal Abe. Ještě s jednou věcí se musel ráno 13. 11. Jamamoto vypořádat: pokusit se o záchranu bitevní lodi Hiei. Pověřil viceadmirála Kondóa, který se v tu dobu se svými křižníky a torpédoborci nacházel poblíž korálových útesů Ongtong Jáva, asi 250 mil severně od ostrova Santa Isabel, aby Hiei dopravil do bezpečí.
Jak vidno, vrchní velitel Spojeného loďstva stále ještě mohl nasadit do akce značné síly a Abeův nezdar neotřásl jeho snahou
docílit rozhodujícího obratu v průběhu vyčerpávajícího souboje o všemi nenáviděný a nesmírně důležitý ostrov v jižních Šalomou-nech.
Americký velitel viceadmirál Halsey věděl, co protivník asi chystá _ nakonec nebylo nikterak obtížné Jamamotovým záměrům porozumět. Věděl Jaké, jak mohutné loďstvo nepřítel opět soustřeďuje. Vyslal mu v ústrety všechny síly, jež měl k dispozici, a to bez ohledu na to, že některé lodi, a bohužel ty nejvýznamnější, dosud nezacelily vážné šrámy utrpěné v předchozích střetnutích. 16. operační svaz kontradmirála Kinkaida sice už 11. listopadu vyplul z Nouméy, ale na letadlové lodi Enterprise stále ještě nefungoval přední výtah a opravovalo se během plavby. Enterprise doprovázely křižníky Northampton, Saň Diego, Pensacola a šest torpédoborců. Současné s 16. svazem opustil Nouméu i 64. operační svaz kontradmirála Willise Augusta Leeho s bitevními loďmi Washington, South Dakota a dvěma torpédoborci, k nimž se později připojily torpédoborce Gwin a Preston.
Oba operační svazy pod taktickým velením kontradmiráia Kinkaida se od jihu blížily ke Guadalcanalu. Již 12. listopadu odpoledne přišla zpráva, že západně od ostrova ve vzdálenosti asi 260 mil křižují dvě japonské letadlové lodi. Kontradmirál Turner, který právě vykládal u Lungy, tuto informaci pokládal za nevěrohodnou. Kinkaid však byl opatrnější a i když neměl o pohybu nepřátelských letadlových lodí žádné jiné a přesnější zprávy, nehodlal nic ponechat náhodě. Proto hned za rozednění 13. listopadu, když byl ještě 340 mil od Guadalcanalu, vyslal deset průzkumných letounů pátrat severním směrem do vzdálenosti 200 mil a na palubě Enterprise čekala připravena ke vzletu útočná skupina. Průzkumné letouny nic neobjevily, Džunjó a Hijó se v té době ještě nalézaly daleko za hranicí jejich doletu.
Protože Enterprise, jejíž přední výtah přes veškerou snahu opravářů stále zůstával zablokován v poloze »nahoru«, nemohla plně a rychle využívat všech svých palubních letounů, Kinkaid kolem deváté hodiny dopolední rozhodl, aby se devět torpédových
362
363
avengerů a šest wildcatů přemístilo na Henderson. Letoum vzlétly s pokynem napadnout každé nepřátelské plavidlo, které během letu spatří. Těsně po desáté

hodině zahlédl velitel avengerů poručík John F. Sutherland deset mil od ostrova Sávo plouživší se Hiei, kolem které kroužilo pět japonských torpédoborců. Japonci se zoufale snažili obrnénec zachránit. Věděli, že každá získaná hodina zvyšuje naději, a podaří-li se bitevní loď uchránit do setmění, mají vyhráno.
(Sutherland se přiblížil kryt clonou mraků, rozdělil letouny do dvou skupin a v 10 hodin 20 minut zaútočil současně z obou stran. Japonská protiletadlová obrana se ozvala okamžitě, z palub torpédoborců i z Hiei střílelo vše, co bylo možno proti nalétávajícím bombardérům namířit. Nízko letící avengery však proklouzly, svrhly torpéda, a ta se nyní neúprosně blížila k cíli. Velitel Hiei se snažil manévrovat a vyhnout se jim, rychlost bitevní lodi však byla příliš malá. Dvě torpéda loď zasáhla, jedno zcela zničilo kormidlo a Hiei, i když stále zůstávala plavbyschopná, od té chvíle přestala být ovladatelná. Americké letouny po skončení náletu odlétly na Henderson k doplnění pohonných hmot a k vyzbrojení novými torpédy. Ve 13 hodin 30 minut vzlétly, znovu, tentokrát spolu s osmi střemhlavými bombardéry a dvěma stíhačkami námořní pěchoty. Na Hiei se zatím čety opravářů znovu pustily do úmorné práce, loď se dále sunula na sever. Funkci vyřazeného kormidla převzaly stroje a jejich střídavým uváděním v chod bylo jakž takž možno udržovat kurs. I když se to všichni zdráhali vyslovit, každý tušil, že nastává konec. S jistotou bylo možno očekávat další nálety a ochromená loď nemohla u/ dlouho odolávat.
Ve 14.30 hodin se američtí letci, rozhodnuti poslat bitevní loď ke dnu stůj co stůj, objevili znovu. Tentokrát avengery vypouštěly torpéda kolmo na její boky. Dvě se od pancéřové obšívky odrazila a neexplodovala, dvě další však svou ničivou práci provedla úspěšně. Do proraženého trupu se valila voda, zaplavila strojovnu a za sykotu unikající páry se Hiei zastavila úplně. Nedávno ještě hrdá bitevní loď se změnila v nachýlený vrak, který vlny zvolna unášely k ostrovu Sávo. Jako by to nestačilo, o půl hodiny později Američané zaútočili ještě jednou. Od východu se přiblížilo čtrnáct létajících pevností B-17, hrozivý hukot jejich motorů rozechvíval vzduch. Svrhly 56 pum, ale bombardování z velké výšky nebylo účinné. Pravděpodobně jen jedna puma loď zasáhla, exploze ostatních jen rozbouřily hladinu a spousty vody zalily palubu a zprohýbané a^ rozstřílené nástavby.
Kolem šesté hodiny odpolední, přestože touženě očekávaná tma již byla na spadnutí, se japonský kapitán a posádka museli smířit s tím, že je konec všem nadějím. Hiei se začala potápět. Námořníci spustili na hladinu všechny použitelné záchranné čluny a vory a začali loď opouštět. Tři japonské torpédoborce jich vzaly na palubu téměř osm set. Krátce po šesté hodině se velká loď pět mil severozápadně od ostrova Sávo ponořila zádí napřed a zmizela v hlubinách. Spolu s ní kleslo ke dnu na 450 mužů posádky. Hiei byla první japonskou bitevní lodí, kterou spojenci na tichomořském válčišti zničili.
Po celý 13. listopad přicházely zprávy o pohybu japonských hladinových uskupení. Létající pevnosti z Espiritu Santa po nějakou dobu sledovaly poblíž atolu Ongtong Jáva předsunutý svaz viceadmirála Kondóa a dvakrát musely odrážet dotírající žera. Jiná létající pevnost hlídkující nad Štěrbinou hlásila čtyři japonské křižníky, šest torpédoborců a dvanáct dopravních lodí. Hlášení nebylo přesné, šlo o posilovou skupinu kontradmirála Tanaky, která se znovu vydala ze Shortlandu ke Guadalcanalu a měla v doprovodu pouze torpédoborce. Ale i tak šlo o důležitou zprávu. Japonské lodi zahlédly i průzkumné cataliny.
Viceadmirál Halsey dopoledne nařídil Kinkaidovi, aby s Enterprise a bitevními loďmi kryl ústup zle poničených plavidel Hoove-rovy skupiny. Hlášení průzkumných letounů, jež počala v pravidelných intervalech docházet na jeho stůl v Noumée, však situaci změnila. Bylo jasné, že Tanakův konvoj budou Japonci zajišťovat značnými silami včetně těžkých lodí, což znamenalo učinit včas potřebná protiopatření. Ve tři hodiny odpoledne proto Kinkaid
364
365
obdržel od velitele oblasti nový pokyn, podle nějž měl připraví; 64. operační svaz s bitevními loďmi Washington a South Dakotd k rychlému přesunu ke Guadalcanalu. V 18 hodin 30 minut došel rozkaz nařizující 64. svazu zabránit nepříteli v ostřelování Her -dersonova letiště; Halsey předpokládal, že se o to Japonci v noci určitě pokusí, činili tak dosud vždy, když byl na cestě velký výsadek.
I když Kinkaid hned poté, co odpoledne došla depeše upozorňující, že Halsey uvažuje o vyslání bitevních lodí do Železného průlivu, zamířil na sever, byl nyní stále ještě 350 mil od ostrova Sávo, příliš daleko na to, aby Washington a South Dakota mohly do půlnoci takovou vzdálenost překonat. Kinkaida zdržovalo jednak neustálé kličkování, kterým snižoval nebezpečí ponorkového útoku, jednak manévry spojené se vzletem a přistáváním palubních letounů. Po celou dobu vál

jihovýchodní vítr, Enterprise se musela jeho směru přizpůsobovat, a při každém manévru se tím podstatně odklonila od kursu směřujícího ke Guadalcanalu Ukázalo se, že Halsey měl vyslat dvě bitevní lodi k ostrovu daleko dřív, chtěl-li, aby včas zahradily cestu japonskému ostřelovacímu uskupení. Proč to však neudělal, je zřejmé: Enterprise byla v té době jedinou akceschopnou letadlovou lodí, kterou Američané v Tichomoří měli, a Halsey ji nechtěl za denního světla, kdy bylo daleko větší nebezpečí, že může být napadena, zbavovat ochrany obou obrněnců. V každém případě musel nyní Kinkaid veliteli oblasti oznámit, že 64. operační svaz nedosáhne Železného průlivu dříve než v 8 hodin ráno příštího dne. To znamenalo, že mezi útočícími Japonci a Hendersonovým letištěm nebude stát nic než několik torpédových člunů z Tulagi. A to bylo žalostně málo.
Křižníky a torpédoborce viceadmirála Mikawy pluly přes den velkou oklikou mezi ostrovy Choiseul a Santa Isabel, aby unikly pozornosti amerického leteckého průzkumu, a o půlnoci z 13. na 14. listopad se přiblížily k ostrovu Sávo. Tam Mikawa signalizoval kontradmirálu Nišimurovi, aby s těžkými križníky Suzuja a Mája krytými čtyřmi torpédoborci a lehkým křižníkem Tenrjú
vyrazil splnit úkol. Zatímco Mikawa s těžkými križníky Cókai a Kinugasa, lehkým křižníkem Isuzu a dvěma torpédoborci zůstal jižně od ostrova Sávo, Nišimura proplouval podél guadalcanal-ského pobřeží na východ k Lunžskému výběžku. V muničních skladech těžkých křižníků bylo uloženo po pěti stech tříštivých 203mm granátů. Jak se lodi blížily k cíli, dělové věže se otáčely doprava, ke ztemnělým břehům ostrova, kde se mezi kokosovými palmami táhly v?letové dráhy letiště a kde ve stanech a provizorních barácích odpočívali Vandegriftovi vojáci a více než 700 námořníků z lodí potopených minulé noci. Na vzletových drahách stálo poprvé od vylodění amerických jednotek na ostrově více než sto operačních letounů. Velitel letectva brigádní generál Woods měl 19 torpédových a 30 střemhlavých bombardérů a 60 stíhaček. Mezi nimi i dvě letky dlouho očekávaných P-38, dvou-trupových lightningů.
V jednu hodinu 30 minut po půlnoci 14. listopadu vzlétly z japonských křižníků hydroplány s úkolem osvětlit cílovou oblast a korigovat palbu. Na rádiový signál z můstku vlajkového křižníků Suzuja se nad letištěm rozzářily světlice a současně zaduněla lodní dě'a. Jako už mnohokrát předtím vybíhali rozespalí Američané vyburcováni jekotem poplachových sirén a explozemi granátů, s kletbami se vrhali do mokrých blátivých zákopů a tiskli se do mazlavého bahna. Radiostanice křižníků zatím zaznamenávaly hlášení pilotů hydroplánů a předávaly údaje střediskům kontroly palby. Po první salvě se ozvalo: »Krátká, prodloužit o 250 metrů!« Znovu zaburácela děla a projektily s hvíz-dotem přelétaly nad mořem a s ohlušujícím rachotem vybuchovaly mezi zaparkovanými letouny a v palmových hájích. Vzduchem létaly trámy, spršky hlíny, kmeny stromů. »Cíl zasažen!* hlásil radostně japonský pilot a námořní pěšáci i jejich nedobrovolní hosté z Atlanty a potopených torpédoborců jen bezmocně zatínali pěsti. Nišimurovy lodi byly mimo dosah pobřežních děl a letouny vzlétnout nemohly. Jen dva torpédové čluny vyrazily z tulažského Přístavu, hned jak se u Lungy ozvala děla. Vypálily na těžké knžníky šest torpéd, z nichž bohužel ani jedno nezasáhlo cíl,
366
367
a když na ně začaly najíždět torpédoborce, rychle se daly i, ústup.
Sedmatřicet minut trvala kanonáda, než japonský kontradmi-rál vystřílel svých tisíc granátů. Ve 2 hodiny 5 minut zastavil palbu a vrátil se k Sávu, kde čekal Mikawa. Potom japonské lodi zamířily plnou rychlostí k Shortlandu a stejným směrem odlétly i katapultované hydroplány.
Když přišly do Washingtonu zprávy, že japonské těžké lodi ostřelovaly Hendersonovo letiště a že ke Guadalcanalu pluje silný nepřátelský konvoj, vyvolaly poplach. Poté, co Callaghan předchozí noci přinutil Abea k ústupu, objevily se dohady o tom, že Japoncům v jižních Šalomounech konečně dochází dech. Nyní se situace rázem změnila a naděje vystřídal pesimismus. Dokonce i prezident Roosevelt naznačil, že nevylučuje možnost evakuace Guadalcanalu. Depresi, která zasáhla nejvyšší vojenské kruhy, nejlépe ilustruje vyjádření tehdejšího náměstka ministra vojenského námořnictva Forrestala v dopise kontradmirálu Morisonovi z 22. října 1948. Forrestal napsal: »Napětí, které jsem tehdy cítil, bylo srovnatelné pouze s napětím, jež ovládlo Washington noc před vyloděním v Normandii.*
Ve skutečnosti však situace nebyla zdaleka tak zlá, jak se jevila ve vzdáleném Washingtonu. Z ranního hlášení o škodách způsobených nočním přepadem Vandegrift zjistil, že se Nišimurovi podařilo zničit jeden střemhlavý bombardér a sedmnáct stíhaček a dvaatřicet dalších stíhaček poškodit. Stále však ještě na Hendersonu zbývalo dost akceschopných letounů. Kromě toho se mechanici okamžitě vrhli do práce, aby co nejrychleji opravili alespoň některé z poškozených. Nejdůležitější

bylo, že po odstranění děr se vzletové dráhy brzy daly uvést do plného provozu. Po rozed-nění už z nich mohla odstartovat průzkumná letadla a jejich piloti v 7 hodin informovali základnu, že ve Štěrbině, 150 mil od Lunž-ského výběžku, směřují na jihovýchod dvě velká uskupení nepřátelských dopravních a bojových plavidel. Nato přišla další zpráva oznamující, že Mikawovy lodi plují na severozápad a jsou od Hendersonu vzdáleny něco přes 140 mil. Tyto informace uvedly
368
letiště do varu. Šest torpédových avengerů, sedm střemhlavých dauntlessů a sedm stíhaček okamžitě vyrazilo za Mikawou; pomalu plující konvoj přijde na řadu později. Teď bylo především nutno dohnat Mikawu, který by se už zakrátko dostal za hranici doletu amerických letounů. V 8 hodin piloti nepřítele uviděli. Konečně měli příležitost splatit účet za noční návštěvu, kdy museli zabořeni do bláta jen bezmocně přihlížet, jak Japonci buší do jejich postavení jako na střelnici.
Torpédové bombardéry se zaměřily na těžký křižník Kinugasa, střemhlavé na lehký křižník Isuzu. Přes urputnou protiletadlovou palbu a horečné manévrování napadených lodí jedno torpédo roztrhlo dno Kinugasy a IsuzU zasáhly dvě pumy. V podpalubí těžkého křižníku vypukl požár a současně je začala zaplavovat voda, ze zdemolovaných nástaveb a proražené přední paluby lehkého křižníku stoupala oblaka kouře. Všechny letouny se v 10 15 hodin bezpečně vrátily na letiště a za několik minut již generál Woods podával Vandegriftovi hlášení o prvním ranním úspěchu.
Enterprise v tu dobu křižovala 200 mil jihozápadně od Guadalcanalu. Vzhledem ke špatnému počasí pozdržel kapitán Hardison start leteckého průzkumu. Až po šesté hodině ranní odstartovaly dvě skupiny, jedna na severozápad a druhá na sever. Na palubě čekalo na povel ke vzletu deset připravených stíhaček a sedmnáct střemhlavých bombardérů vyzbrojených půltunovými pumami. Krátce po sedmé hodině hlásil jeden z průzkumníků skupinu deseti neidentifikovaných letadel mířících ze severu k Enterprise. Nikdy nebylo přesně zjištěno, o jaké letouny šlo; k letadlové lodi se žádné takové uskupení nepřiblížilo. Nicméně po této znepokojivé zprávě dal kapitán Hardison povel ke startu útočné skupiny Připravené na palubě. Nechtěl riskovat, že loď bude napadena, když má palubu zaplněnu letadly s nádržemi plnými benzínu a s nákladem pum.
Netrvalo dlouho a dva z průzkumných letounů objevily formaci ^přátelských plavidel. Radiostanice na Enterprise zaznamenala
369
jejich hlášení oznamující kontakt s »dvěma bitevními loďmi, dvěma těžkými křižníky, jednou lehkou letadlovou lodí a čtyřmi torpédoborci*. Opět šlo o prchajícího Mikawu a piloti, kteří hlášení odvysílali, aniž se dostatečně přiblížili, aby mohli lodi přesněji identifikovat, byli velmi nepřesní; oznámili však správnou polohu nepřítele, což se ukázalo jako nejdůležitější. V 9 hodin 15 minut oba průzkumné bombardéry japonské lodi napadly Exploze poblíž zadní dělové věže Kinugasy způsobila těžkému křižníku další škody a zabila řadu námořníků. Kinugasa měla v tu dobu již nakloň deseti stupňů.
Hlášení průzkumných letadel zachytil i velitel útočné skupiny jež vzlétla z Enterprise, korvetní kapitán James R. Lee a neprodleně zamířil do udaného prostoru. V 9 hodin 50 minut měl japonské lodi na dohled. Zpočátku se snažil nalézt zmiňovanou letadlovou loď, když ji však neobjevil, dal skupině rozkaz k náletu na křižníky. Střemhlavé bombardéry se ze značné výšky vrhaly na japonská plavidla, a protože je neohrožovaly stíhačky leteckého krytí, mohli někteří piloti nálet opakovat, až se cíl přesně objevil v zaměřovači. I tentokrát dopadl nejhůře těžký křižník Kinugasa Jedna půltunová puma zasáhla na zádi nádrž benzínu pro palubní hydroplány. Vyšlehl obrovský sloup ohně, vzduchem létaly kusy železa, zpřehýbané pláty – a znetvořená těla japonských námořníků. To už bylo pro japonský křižník víc, než mohl snést Po pár minutách se potopil i s většinou své šestisetčlenné posádky. Když americké bombardéry odlétaly na jihovýchod, skýtalo Mikawovo hladinové uskupení žalostný pohled. Nad těžkým křižníkem Kinugasa se právě zavřely vody, další dva těžké křižníky Čókai a Mája byly vážně poškozeny a stejně tak i lehký křižník Isuzu a torpédoborec Mičišio. Japonský viceadmirál jen s obtížemi zformoval svá plavidla vyhlížející, jako by prošla uragánem, a snažil se dosáhnout bezpečí shortlandských vod Když konečně dorazil na základnu a zarachotily spouštěné kotevní řetězy, stovky mužů na palubách vydechly s nesmírnou úlevou.
370
l
Enterprise siále ještě zůstávala v bezpečné vzdálenosti kolem dvou set mil jižně od Guadalcanalu – viceadmirál Halsey po bitvě u ostrovů Santa Cruz trval na tom,

aby jeho jediná letadlová loď v žádném případě nevplouvala do vod severně od Saň Cristobalu zamořených japonskými ponorkami. Kontradmirál Lee s Washingtonem a South Dakotou byl sto mil jihozápadně od Guadalcanalu. Temné mraky se však začínaly stahovat nad konvojem kontradmirála Tanaky.
V sedm hodin ráno jej poprvé zahlédly severně od Nové Geor-gie průzkumné letouny z Hendersonu, o půl hodiny později byla původní zpráva potvrzena a doplněna o nové podrobnosti. Jedenáct dopravních lodí plulo ve třech kolonách, jedenáct torpédo-borců je zajišťovalo vpředu a na obou bocích. Nad konvojem plujícím jedenáctiuzlovou rychlostí kroužilo sedm stíhaček zero z letadlové lodi Hijó, která v tu dobu operovala severně odtud. V osm hodin třicet minut se na scéně objevily dva střemhlavé bombardéry z Enterprise. Jejich piloti se nedali odradit ani prudkou palbou protiletadlových děl, ani zery, jež se na ně okamžitě sesypala, a v těsném závěsu jeden za druhým zaútočili na velkou dopravní loď. Svrhli pumy – jedna cíl těsně minula a druhá pravděpodobně zasáhla. Když se se řvoucími motory snažili uniknout, japonské stíhačky je dostihly. Jeden bombardér se jirn podařilo sestřelit, druhý se však zachránil a po pěti a půl hodinách ve vzduchu se s téměř prázdnými nádržemi vrátil na mateřskou loď.
Tanakův konvoj se stal především záležitostí letců z Henderso-nova letiště. Po dlouhé době konečně dostali příležitost zchladit si na Tokijském expresu žáhu. Ke všemu šlo o největší uskupení dopravních lodí, jaké kdy Japonci ke Guadalcanalu vyslali. První skupina složená z letounů námořní pěchoty, pozemních vojsk i námořnictva o síle 7 torpédových a 18 střemhlavých bombar-dérů krytých dvanácti stíhačkami konvoj napadla v 11 hodin 50 minut. Zatímco wildcaty zaměstnaly žera, bombardéry zaútočily na plně naložená dopravní plavidla, která se marně pokoušela neohrabanými manévry uniknout dešti pum a torpéd. Stejná

r
situace se opakovala o hodinu později, kdy přilétla z Hendersonu druhá útočná vlna sedmnácti střemhlavých bombardérů dopro vážených stíhačkami. Z výšky 4000 metrů se bombardéry v ostrých úhlech vrhaly na tučnou kořist, po svržení pum ještě svými kanóny a kulomety ostřelovaly paluby přeplněné vojáky a bojovou technikou.
Na Hendersonově letišti byl snad tento den nejrušnějším ze všech. Polonazí muži pozemního personálu zalití potem přiváželi v poledním horku ze skladišť munici i torpéda. Jakmile letouny přistávaly, okamžitě doplňovali pohonné hmoty, střelivo, opravovali závady. Piloti vyskakovali z kabin, v rychlosti pojídali sendviče, podávali vzrušená hlášení a netrpělivě popoháněli již tak zchvácené mechaniky. Na vzletových drahách zatím burácely motory další útočné vlny a znovu nad ohořelými a přelámanými korunami palem přelétaly bombardéry a stíhačky mířící na seve-,j rozápad, kde hořely a potápěly se japonské lodi. Všechna za dlouhé měsíce nahromaděná bezmocnost a ponížení, kdy Tokijský expres připlouval jako podle jízdního řádu a letci nemohli zasáhnout, nyní dostaly průchod a vyústily v horečnou činnost. Konečně zasazovali nepříteli jeden úder za druhým, jak o tom snili| ve chvílích, kdy se tiskli k zemi v blátě zákopů a nad nimi svištěly! granáty japonských děl a rozsvěcovaly se světlice shazované »pračkou Charliem* nebo »všivým Lojzou*. Námořníci z potopených Callaghanových lodí, kteří dosud čekali na evakuaci, námořní a armádní pěšáci, všichni s napětím sledovali vzlétající a přistávající letadla a pídili se po nejčerstvějších informacích Zatím to byly samé dobré zprávy.
Třetí skupina střemhlavých bombardérů opustila letiště ve 12 hodin 45 minut. Hodinu nato opět padaly bomby a japonští dělostřelci a stíhací se marně snažili zabránit strašlivé pohromě Než stačily hlavně protiletadlových děl vychladnout, objevilo se dalších deset bombardérů.
Kontradmirál Raizó Tanaka na můstku torpédoborce Hajašio sledoval ze všech stran se objevující americké letouny, explo/e pum a oblaka kouře halícího jeho lodi. Kolem se ozývaly výkřiky,
z nichž každý přinášel novou neblahou zvěst. »Arizona Maru se ootápí!* »Sado Maru hoří!« »Nagara Maru je neovladatelná!* Admirál s bledou tváří a znavenýma očima jen zoufale čekal, kdy tento pekelný mumraj skončí. Opakovaně žádal velitele svazu letadlových lodí viceadmirála Kuritu o vyslání dalších stíhaček. Na to. aby mohly zvrátit tragický vývoj situace, jich však přilétalo příliš málo. Kurita zřejmě nemohl dělat zázraky, jeho rezervy již asi byly vyčerpány. Zůstává nejasné, co se v těchto pro Tanaku kritických hodinách dělo s druhou japonskou letadlovou lodí Džunjó. Hijó mělo na palubě jen 15 stíhaček. Když však vezmeme v úvahu, kolik jich bylo během dne při obraně Tanakova konvoje zničeno, a přitom ani v závěrečné fázi konvoj nezůstal zcela bez stíhací ochrany, je to možné pouze za předpokladu, že Japonci zapojili i stíhačky z Džunja, které jich neslo 27. Ani americké, ani japonské prameny však o tom přesněji nehovoří.

Ve 14.30 hodin přilétlo 15 létajících pevností z Espiritu Santa. Velitel Jihopacifického letectva kontradmirál Fitch je vyslal hned poté, co byl krátce po desáté hodině dopolední informován o pohybu velkého japonského konvoje. Z výšky pěti tisíc metrů svrhly mohutné letouny náklad patnácti tun pum. Jedna zasáhla dopravní loď přímo ve středu paluby, několik dalších explodovalo v těsné blízkosti ostatních plavidel konvoje. Ani jejich účinek nebyl zanedbatelný, neboť trupy dopravních lodí nechránila pancéřová obšívka jako u bojových plavidel, proto praskaly a bortily se následkem obrovských tlaků vodních mas rozbouřených výbuchy pum. Japonské stíhačky se pokusily na létající pevnosti zaútočit, ale šest jich skončilo v plamenech a všech patnáct bombardérů se vrátilo zpět na základnu. Nebylo divu, že vzdušný souboj dopadl pro Japonce tak špatně. Každá z létajících pevností měla ke své obraně dva pevné kulomety a osm pohyblivých velko-ražních kulometů rozmístěných tak, že ovládaly prostor na všech stranách. Žera se zpravidla utkáním s létajícími pevnostmi vzhledem k jejich mohutné palebné kapacitě vyhýbala. Že nyní japonští piloti učinili výjimku, dokládá kritickou situaci, ve které se konvoj nacházel.
372
373
r
Ke slovu se přihlásil i 16. operační svaz kontradmirála Kinkai-da. Osm bombardérů doprovázených dvanácti stíhačkami vzlétlo z Enterprise. Formaci velel velitel stíhací skupiny Enterprise kor-vetní kapitán James H. Flatley. Měl jen jednu obavu – aby nepřišel pozdě, aby i na jeho piloty ještě něco zbylo z japonského konvoje »zpracovávaného« již po několik hodin letci z Henderso-nu. V 15 hodin 30 minut zahlédl na obzoru šedesát mil severozápadně od ostrova Sávo sloupy kouře a věděl, že je na místě. Za několik minut zjistil, že i pro něj ještě zůstalo dost práce.
Tanaka se zatím pokusil zdeptaný konvoj zorganizovat. Sedm dosud plavbyschopných dopravních lodí a šest torpédoborců, během neustálého odrážení náletů rozptýlených do všech stran, znovu vrátil na jihovýchodní kurs, směřující ke Guadalcanalu, čtyři hořící a ochromené dopravní lodi zanechal spolu se zbývajícími torpédoborci za sebou. Sotva plavidla seskupil, Flatley zaútočil. Wildcaty napadly hlídkující žera a střemhlavé bombardéry ohrožovány pouze protiletadlovou palbou, která nebyla zdaleka tak intenzívní, aby je dokázala zastavit, zamířily k dopravním lodím. Každý si vybral jednu a zatímco jim stíhačky spolehlivě kryly záda, se z výše 5000 metrů se skloněnými příděmi řítily k cíli. Několik přesně umístěných pum bylo dalším příspěvkem ke konečné tragédii japonského konvoje. Poslední slovo patřilo wild-catům, které konvoj ještě pokropily dlouhými dávkami svých 12,7mm kulometů. V 16 hodin všechny Flatleyovy letouny be/-pečně přistály na Enterprise.
V 15.30 se z letové dráhy na Enterprise zvedlo posledních sedni střemhlavých bombardérů, kterým velel korvetní kapitán James A. Thomas. Tentokrát udělali Američané chybu a také za ni náležitě zaplatili. Bombardéry odlétly bez ochranného stíhacího doprovodu, a když se přiblížily ke konvoji, napadlo je pár posledních žer. Tři zasažené bombardéry explodovaly ve vzduchu, další dva, těžce poškozené, se daly na útěk a jen dvěma se podařilo proniknout až k dopravním lodím. Ve spěchu a be/ náležitého zamíření svrhly pumy a s naplno otevřeným plynem prchaly do bezpečí. Nebylo to však nijak snadné. Rozvzteklení
p
Japonci, kterým se konečně naskytla příležitost k odvetě – i když to byla jen chabá náplast – se nehodlali nechat setřást. Jeden z dauntlessů se zoufale snažil skrýt v mracích, z prudkého stoupání přecházel do téměř kolmého pádu, pilot prováděl doslova akrobatické manévry, ale zero jej pronásledovalo tak dlouho, že se mu podařilo uniknout až nad džunglemi Russellova ostrova. Když bombardér 'přistál na Hendersonu, mechanici napočítali v trupu a křídlech 68 zásahů.
Horší osud potkal osádku jednoho z poškozených letounů. Dauntless pilotovaný podporučíkem Jeffem Carroumem musel nouzově přistát na vodě ve vzdálenosti asi 25 mil od Russellova ostrova. Záchranný gumový člun se z rychle potápějícího letadla nepodařilo včas vytáhnout, a tak pilotovi a jeho střelci zbývala pouze jediná možnost záchrany – doplavat k ostrovu. Po 73 hodinách ve vodě se to podařilo jen Carroumovi. Víc mrtvého než živého pilota našli na pobřeží domorodci, ošetřili a nakonec jej po několika dnech odvezl americký hydropián. Ještě dvě menší skupiny letounů toho dne vzlétly z Henderso-nova letiště k útoku na Tanakův konvoj. Než dosáhly cíle, snesla se tma a letadla Le vrátila na základnu.
Před setměním musel kontradmirál Tanaka s konečnou platností rozhodnout o dalším postupu. Jestliže popluje dál ke Guadalcanalu, nepřítel jej v klidu nenechá.

Možná že se mu nakonec podaří zbytky vojsk vyložit, ale téměř s určitostí ztratí všechny dopravní lodi. Vrátí-li se teď, má ještě naději na záchranu čtyř posledních plavbyschopných dopravních plavidel. Nesplní však poslání, jímž jej pověřil velitel Spojeného loďstva, generální štáb a císař. Stejným problémem se zaobírali i důstojníci jeho štábu. Když se však spojovací důstojník fregatní kapitán Tadaši Jamamoto otázal: »Admirále, mám dát signál k návratu?«, byl už Tanaka rozhodnut. Ne bezdůvodně jej američtí námořníci pojmenovali "houževnatým Tanakou*. »Ne,« odpověděl, »úkol musí být splněn. Nařiďte veliteli Takanami, ať převezme velení nad 30. a 31. divizí torpédoborců. Posbírají trosečníky a potom se ke mně pnpojí. Já pokračuji v kursu 80 stupňů.*
374
375
-v*'
Z jedenácti dopravních lodí, s nimiž Tanaka vyplul ze Short-landu, byly v tuto chvíli již tři potopeny, čtyři se ještě držely na hladině, ale bylo jen otázkou času, kdy i ony půjdou ke dnu. Lodi hořely a co bylo nejvážnější, exploze torpéd a desítek pum na tolika místech proděravěly jejich trupy, že bylo zhola nemožné zastavit přívaly vody pronikající do podpalubí.
Američané se po celý den soustředili na dopravní plavidla, a proto rychle a obratně manévrující torpédoborce, představující daleko obtížněji zasažitelný – a v dané situaci také daleko méně významný cíl – zůstaly kromě nepodstatných poškození všeho uchráněny. Na jejich paluby byly nyní vytahovány stovky promočených vojáků 38. divize, kterým se spolu s posádkami včas podařilo opustit potápějící se lodi. Několik torpédoborců připlulo těsně k bokům dopravních lodí, jejichž stav byl kritický, a stovky dalších vojáků s nejnutnější výzbrojí na ně ve spěchu přestupovaly. Když záchranné práce skončily, na palubě každého torpédoborce se tísnilo 600–1000 vojáků. Poté se obě divize torpédoborců zformovaly do kolony a plnou rychlostí vypluly za Tanakou. Za nimi zůstávaly čtyři opuštěné hořící vraky. Konečně přišla noc se spásnou jmou. Před půlnocí se Tanaka přiblížil k ostrovu Sávo a jižně od něj vplul do Železného průlivu.
Skončila sobota 14. listopadu 1942. Američané mohli být s průběhem tohoto pro ně velmi úspěšného dne zcela spokojeni. Za cenu pouhých pěti letounů zničili jeden nepřátelský těžký křižník, sedm velkých dopravních lodí a několik dalších plavidí vážně poškodili, nemluvě o japonských stíhačkách sestřelenýc! při náletech na Tanakův konvoj. Obě strany také získaly nov zkušenosti. Japonci poznali, že vyslat za dne slabě chráněn' konvoj do oblasti kontrolované leteckými silami nepřítele známe na poslat jej do záhuby. Nedostatečné letecké krytí a torpédoboi ce nemohou dopravní lodi uchránit, k tomu je třeba velkýc bojových plavidel se silným protiletadlovým dělostřelectve: a především optimálního využití letadlových lodí. Američané zase ověřili, oč je možno zvýšit účinnost zásahů palubních letou
376
r
nu letadlových lodí, mají-li pro případ potřeby v dosahu pozemní základnu, kde mohou doplnit pohonné hmoty a vyzbrojit se, aniž bv se musely vracet k mateřským plavidlům.
Po celý 14. listopad Američané soustředili pozornost na dvě japonská námořní uskupení: Mikawův svaz, stahující se po nočním ostřelování Hendersonu, a Tanakův konvoj. Stranou zatím zůstávalo třetí, jehož čas se měl naplnit v noci ze 14. na 15. listopadu. Šlo o předsunutý svaz viceadmirála Kondóa s těžkými křižníky Atago a Takao, bitevní lodí Kirišima, dvěma lehkými křižníky a celou eskadrou torpédoborců.
Jak víme, Leeho 64. operační svaz s bitevními loďmi Washington a South Dakota a čtyřmi torpédoborci se na Halseyho příkaz 13. 11. ^ečer odpoutal od Kinkaidova 16. svazu a vyplul ke Guadalcanalu s úkolem zabránit kontradmirálu Nišimurovi v ostřelování letiště. I když bitevní lodi pluly po řadu hodin nejvyšší rychlostí, nemohly stanovené operační oblasti dosáhnout včas. Až v ranních hodinách 14. 11. Lee připlul do vzdálenosti asi 100 mil jihozápadně od ostrova, a aby se vyhnul nepřátelskému leteckému průzkumu, zdržoval se v tomto prostoru po celý den. Japonci jej však přece jen vyčenichali. Lee byl naštěstí dobře informován o všem, k čemu během dne došlo, i o pohybu nepřátelských hladinových uskupení. Radiostanice na jeho lodích neustále zachycovaly nepřetržitý proud depeší a hlášení. Ale především jej zajímalo silné nepřátelské loďstvo křižující poblíž atolu Ongtong Jáva, zejména skupina lodí, jež se v odpoledních hodinách přiblížila ze severu na vzdálenost 150 mil od Guadalcanalu – předsunutý svaz viceadmirála Kondóa.

Když se Lee z odposlechnutých hlášení dozvěděl, že část konvoje sérii těžkých náletů přežila a pokračuje dál ke Guadalcanalu, předpokládal, že se Japonci pokusí Tanakovi situaci ulehčit a uchránit zbytek dopravních lodí a cenného nákladu před konečnou likvidací. A protože – jak se mohli přes den dostatečně přesvědčit – největší nebezpečí hrozilo z Hendersonu, určitě učiní vše, aby během noci letiště znovu napadli. Lee proto musí zaujmout takové postavení, aby tentokrát byl s to jim v tom zabránit.
377
Čtyřiapadesátiletý kontradmirál Willis Augustus Lee byl pokládán za jednoho z nejschopnějších důstojníků, jakého americké vojenské námořnictvo v tu dobu v Tichomoří mělo. I když byl poprvé postaven do čela bojového uskupení až v srpnu 1942, když mu byl svěřen 64. operační svaz, prokázal svoje kvality již dlouho předtím, zejména ve funkci náčelníka výcviku loďstva a zástupce náčelníka štábu loďstva. Byl schopen rychle a přesně se rozhodovat, dokázal se orientovat ve spletitých situacích a rozpoznávat podstatné. A na rozdíl od většiny spojeneckých admirálů té doby věděl o radaru vše, co operátoři s radiolokátory pracující. Jistě nebylo náhodou, že mu Nimitz svěřil velení svých největších a nejmodernějších bitevních lodí. Ve večerních hodinách 14. listopadu dostal Lee příležitost změřit síly s neméně zkušeným protivníkem, japonským viceadmirálem Nobutakem Kondóem, jehož | – také ne bezdůvodně – velitel Spojeného loďstva Jamamoto] před deseti dny pověřil klíčovou funkcí ve velké námořní operaci,; jež měla vést ke znovudobytí Guadalcanalu.
Leeho situace nebyla jednoduchá. Lodi jeho svazu nikdy před-1 tím neoperovaly společně – což byl jeden z důvodů těžkých ztrát, l jež utrpělo před dvěma dny za obdobné situace uskupení kon-j tradmirála Callaghana. Každý ze čtyř Leeho torpédoborců po-1 cházel z jiné divize a jediným důvodem, proč byly Leemu příděle-j ny, bylo, že v době, kdy opouštěl Kinkaida a vyplouval ke Gua-j dalcanalu, měly v nádržích dostatek pohonných hmot. Lee tedy} vyplul s úplně nově sestavenou divizí torpédoborců, která navícj neměla velitele, který by činnost všech čtyř plavidel koordinoval. I obě bitevní lodi se ocitly pohromadě teprve při vyplutí z Noumény.J
Další potíží byl omezený operační prostor, do nějž byl Lee nyr vyslán a který zdaleka nebyl ideální pro operace dvou velkýchl a rychlých bitevních lodí. Řada důstojníků Halseyho štábu v tomto smyslu vznesla námitky, velitel oblasti však trval na t že kritická situace, jež nastala pojamamotově rozhodnutí nasadil v zájmu konečného řešení hlavní síly Spojeného loďstva, opravnu-' je k mimořádným postupům. Halsey však byl dost prozíravý, aby věděl, že nesmí Leemu svazovat ruce, proto mu v rozkaze, kterým
iei do akce vysílal, ponechával naprostou svobodu rozhodování od chvíle, kdy dosáhne blízkosti Guadalcanalu. Stejně jako Nimitz i Halsey měl o Leem vysoké mínění a kontradmirál naděje svých nadřízených nezklamal.
Zatímco Mikawa, Nišimura a Tanaka zažívali těžké chvíle, Kondóův svaz se kolem desáté hodiny dopolední vydal od Ong-tong Jávy na jih a východně od ostrova Santa Isabel vplul do Štěrbiny. Odpoledne jej napadla hlídkující americká ponorka Trout. Velitel Kondóovy vlajkové lodi těžkého křižníku Atago, varován hlídkami, které stopy tří blížících se torpéd zahlédly, ještě stačil prudkou změnou kursu pohromu odvrátit. To se už nepovedlo blízko plujícímu torpédoborci, ale Japonci měli tentokrát štěstí. Torpéda torpédoborec podplula – další důkaz, kolik příležitostí Američané promarnili díky svým nekvalitním torpédům Doprovodná plavidla okamžitě obrátila do míst, kde zmizel periskop ponorky, hlavně děl a shodila koberec hlubinných pum. Troutu se však podařilo vyváznout, a když se japonská formace vzdálila, jeho velitel odvysílal v otevřené řeči naléhavé hlášení o setkání se silným nepřátelským hladinovým uskupením. Od té chvíle Kondó, jehož radisté hlášení ponorky zachytili, věděl, že nepřítele už v žádném případě nepřekvapí. Japonský viceadmirál totiž neměl tentokrát v úmyslu za každou cenu vyhledávat boj: v dané situaci bylo pro něj nejdůležitější dosáhnout Lunžského výběžku a jak předpokládal viceadmirál Halsey, ostře-lováním znemožnit provoz Hendersonova letiště. Kondó věděl, že Tanaka dopluje ke Guadalcanalu k ránu 15. 11. a vyloďování bude probíhat převážně za denního světla. Nepodaří-li se do té doby Henderson alespoň na čas neutralizovat, americké letouny Tanaku znovu napadnou. Jamamoto vyslal celé loďstvo proto, aby byla zajištěna přeprava značného množství vojsk na Guadal-canal. Nedostanou-li se tyto posily na místo určení, skončí celá rozsáhlá a nákladná operace neúspěchem. Kondó proto musel vykonat to, co se nepovedlo Abeovi a jen zčásti Nišimurovi. Postaví-H se mu nepřátelské hladinové síly do cesty, byl samozřejmě připraven souboj podstoupit.
378
379

Svoje lodi rozdělil do tří skupin. Nepřímou ochranu těžkým plavidlům obstarával kontradmirál Šintaro Hašimoto s 3. divizí torpédoborců vedených lehkým křižníkem Sendai. Hašimoto plul dvě až tři míle před ostatními Kondóovými plavidly, jeho tor-pédoborce měly fungovat jako vysunutá tykadla, která včas zjistí jakékoli nebezpečí. Za Hašimotem plul kontradmirál Kimura s lehkým křižníkem Nagara a šesti torpédoborci, zajišťoval přímou ochranu jádra celého uskupení, a to Kondóovy vlajkové lodi Atago, dalšího těžkého křižníku Takao a bitevní lodi Kiriši-
ma.
Zvečera 14 11. opouštěla letadlová loď Enterprise scénu a na příkaz viceadmirála Halseyho se vracela do Noumey. Kontradmirál Lee ve stejnou dobu proplouval kolem západního guadalca-nalského pobřeží, ve vzdálenosti necelých deseti mil od džunglí pokrytých břehů. Lodi zformoval do linie, v čele pluly torpédo-borce Walke, Benham, Preston a Gwin, za nimi Washington a South Dakota. Pro pobřežní pozorovatele, pokud ještě za zbyt-' ku denního světla sledovali z úbočí guadalcanalských kopců okol- i ní vody, byl pohled na majestátně se sunoucí bitevní lodi jisté velkým zážitkem. Obě patřily stejně jako North Carolina do skupiny moderních plavidel, která Američané postavili těsně před vypuknutím tichomořské války nebo už v jejích začátcích – Washington byl uveden do služby 15. 5. 1941, South Dakota 20. 3. 1942. Měly výtlak 38 000 tun, ze dvou dělových věží na přídi a jedné na zádi čnělo devět děl ráže 406 mm, protiletadlovo^ výzbroj tvořilo 20 dvojúčelových 127mm děl, dále lodi nesly stu 40mm a 20mm protiletadlových kanónů. Posádku tvořily 2C mužů a turbíny o výkonu 130 000 koňských sil umožňovaly rychlost 28 uzlů.
Po setmění minuly západní břehy ostrova Sávo a ve 21 hodin 10 minut nařídil kontradmirál změnu kursu o 90 stupňů vpravo Svaz zamířil do Železného průlivu. Tři čtvrtě hodiny nato, s pobřežím Savá na pravoboku, přikázal další změnu kursu na jihovýchod. Bitevní lodi a doprovodné torpédoborce nyní brázdily klidnou hladinu průlivu, jen lehce čeřenou mírným větrem vanoucím z levoboku. Projížděly místy, kde na mořském dnu odpočívaly vraky lodí potopených v předchozích urputných bitvách posledních třech měsíců; tisíce tun pohřbeného kovu dokonce dokázaly vychýlit citlivé střelky magnetických kompasů. Na všech Leeho lodích trval r^ejvyšší stupeň bojové pohotovosti, obsluhy radiolokátorů pozorné sledovaly šedozelené matnice svých přístrojů a hlídky na palubách upíraly zraky do houstnoucí tmy. Na západním horizontu matně probleskoval odraz plamenů hořících opuštěných Tanakových dopravních lodí, chvílemi se vynořil z mraků narůstající srpek měsíce a v jeho sinalém světle vystoupily bizarní tvary a stíny břehů Savá a Guadalcanalu. Po nepříteli zatím nebylo stopy, nikdo však nepochyboval, že se Kondó objeví Lee neměl příležitost vypracovat formální operační rozkaz, ale již před několika hodinami oznámil kapitánům lodí svůj záměr: napřed napadnout Kondóovy těžké lodi a potom se vypořádat s krycími plavidly.
Nejvíce ze všeho nyní potřeboval čerstvé a přesné zprávy o nepříteli. Domníval se, že nějaké užitečné informace může mít štáb generála Vandegrifta, jenž byl v neustálém spojení s Nou-méou, kam přicházela hlášení hlídkujících ponorek, i s Fitchovým velitelstvím letectva na Espiritu Santu. Když Lee ve spěchu vyplul, nebyl mu přidělen rádiový volací znak, proto žádost o informace podepsal svým jménem. Za pár minut přišla strohá odpověď: »Nevíme, kdo jste!« Operační důstojník Vandegriftova štábu, který nebyl o pohybu 64. operačního svazu informován, buď skutečně o Leem nic nevěděl, nebo, což je pravděpodobnější, se obával japonské lsti.
Za této situace vynalézavý kontradmirál zkusil jinou taktiku. S generálmajorem Vandegriftem byli dávnými osobními přáteli a Vandegrift znal i žertovnou přezdívku, kterou Lee obdržel před dlouhými lety za studií na akademii válečného námořnictva. Na Guadalcanal šla tedy další depeše: »Řekněte svému velkému šéfo-V1, zeje zde Cing Lee a žádá nejnovější informace!* Dřív, než se mohli z míry vyvedení radisté na ostrově s velícím generálem
380
381
poradit, jak si mají tuto, v každém případě kuriózní radiokomun kaci vysvětlit, na Washingtonu zaslechli jiný rádiový rozhovcr vedený v otevřené řeči mezi třemi torpédovými motorovými clům hlídkujícími severovýchodně od ostrova Sávo. Velitel jednoho člunu sděloval ostatním: »Jsou tu dvě velké lodi, nevím, co jsou zac'« Teď už začala být situace vážná. Samozřejmě ani na základné torpédových člunů na Tulagi nic nevěděli o 64. svazu, hrozilo proto nebezpečí, že jej čluny mohou napadnout. Lee proto nechal na Vandegriftovo velitelství okamžitě odvysílat další naléhavou depeši: »Dejte zprávu svému velkému šéfovi o Cing Leem, Číňanovi, rozumíte? Odvolejte své mládence!« Teď už bylo na Gua-dalcanalu

konečně jasno a promptně přišla odpověď sdělující, že čluny byly informovány a Vandegrift, bohužel, žádné nové poznatky nemá. Kontradmirál se tedy nic z toho, co potřeboval, nedo-; zvěděl, ale oněch několik vět vyměněných mezi Kaktusem, což bylo* kódové označení pro Guadalcanal, a vlajkovou lodí 64. ope-' račního svazu se stalo částí legendy guadalcanalského tažen! Zakrátko si o nich s velikým veselím vyprávěli admirálové a generálové stejně jako prostí námořníci a vojáci v zákopech po celém Tichomoří.
Ve 22 hodin 10 minut hlídky na Hašimotově vlajkovém křižníku Sendai zpozorovaly severně od ostrova Sávo »dva nepřátelské křižníky a čtyři torpédoborce* směřující do Železného průlivu. Japonci – i když americké lodi chybně identifikovali – měli teď potvrzeno, že nepřátelská hladinová plavidla hlídku|í na západních přístupech k průlivu. Hašimoto vyslal torpédoborce Ajanami a Uranami, aby obepluly Sávo ze západní strany a prozkoumaly situaci jižně od něj, zatímco s lehkým křižníkem Sendai a torpédoborcem Šikinami se vydal Leeho svaz stíhat Současně podal o svém objevu a svých opatřeních zprávu Kondóovi. Ten teď už musel počítat s tím, že boj je nevyhnutelný nepřítel přítomnost jeho uskupení v železném průlivu zakrátko odhalí a napadne jej. Je tedy třeba neztrácet čas a vypořádat se s ním bez otálení. Kondóovo rozhodování jistě ovlivnilo i to, že Hašimotovo hlášení hovořilo o dvou nepřátelských křižnících,
382
ponský viceadmirál ještě netušil, že má proti sobě dvě bitevní lodi s osmnácti 406mm děly, které svou palebnou kapacitou daleko převyšují výzbroj Kirišimy a dvou těžkých křižníku. Kdo ví jak by se zachoval, kdyby znal v tomto okamžiku pravý stav
věcí.
Kondó začal tím, že Kimurovu skupinu přímé ochrany rozdělil na dvě části: lehký křižník Nagara a torpédoborce Inazuma, Širajuki, Hacujuki a Samidare vyslal úžinou mezi jižním pobřežím Savá a Guadalcanalem plnou rychlostí do železného průlivu, aby následovaly a posílily Ajanami a Uranami; zbývající dva Kimurovy torpédoborce Asagumo a Teruzuki umístil před těžké lodi, se kterými zamířil do prostoru severozápadně od Savá.
Kontradmirál Lee zatím ještě stále nevěděl nic o tom, že se nedaleko něj chystá k boji čtrnáct nepřátelských lodí. Ve 22 hodin 52 minut se jeho svaz nacházel jihovýchodně od Savá a Lee dal příkaz k ostrému obratu doprava, hodlal proplout v západním kursu úžinou mezi Savém a Guadalcanalem, tedy přesně tam, kde mu mířily v ústrety Ajanami, Uranami a Kimura. Krátce poté, co americká kolona manévr dokončila, radiolokátor na Washingtonu ohlásil první kontakt s nepřítelem nacházejícím se ve vzdálenosti devíti mil na sever. Šlo o křižník Sendai. Americký radar křižník sledoval až do chvíle, kdy jej dělostřelečtí pozorovatelé jak na Washingtonu, tak na South Dakotě mohli uvidět svými nočními dalekohledy. Velitelé předsunutých torpédoborců, z jejichž nižších nástaveb byl dohled podstatně kratší, dosud nepřítele nezahlédli. Ve 23 hodiny 16 minut nařídil Lee připravit k palbě a o minutu později zaduněla těžká děla obou bitevních lodí. Hašimoto, vyvedený z míry hromovým rachotem řítících se tunových granátů, které obrovskými gejzíry vody orámovaly jeho loď, začal spolu se Šikinami rychle ustupovat na sever. Obě bitevní lodi pokračovaly v palbě, dokud se cíl nedostal z dosahu dělostřeleckých radarů.
Zatímco Hašimoto prchal, od jižního pobřeží Savá se blížily Ajanami a Uranami. V době, kdy děla Washingtonu a South Dakoty umlkala, se obě japonská plavidla dostala na dohled
383
torpédoborce Walke, plujícího v čele amerického operačního svazu. Walke okamžitě zahájil palbu 127mm děly, Benham a Preston se připojily. Na čtvrtém americkém torpédoborci Gwin, který měl do té chvíle děla obrácená stejně jako obě bitevní lodi k Hašimo-tovu křižníku a vystřeloval nad něj osvětlovací granáty, se dělové věže rychle otáčely z pravoboku na levobok a první, co dělostřelci v zaměřovačích uviděli, byly tmavé siluety Kimurova vlajkového křižníku Nagara a čtyř torpédoborců. Rozpoutal se nelítostný dělostřelecký souboj. Kimurovy lodi odpovídaly ze všech hlavní a dlouho na sebe nedala čekat ani nebezpečná japonská torpéda. Ajanami a Uranami je vystřelily ve 23.30 hodin. Kimurova skupina o několik minut později. V tu dobu už na americké torpédoborce dopadly první těžké údery, Japonci stříleli přesně. Nejdříve byl zasažen Walke, potom Preston, kterému nepřátelská salva zničila obě kotelny, a hned nato Gwin, kde jeden granát explodoval ve strojovně, další zasáhl záď a detonace uvolnila bezpečnostní pojistky torpéd, jež vyklouzla z torpédometů a potopila se. Jediný Benham zatím unikal vážnějšímu poškození. Situace se však rázem změnila k horšímu, když dorazila japonská torpéda. Ve 23.35 explodovalo první. Mohutný výbuch utrhl Walke celou příď až po můstek a o několik vteřin později dopadl

stejně i Benham. První kolo tedy jasně vyhráli Japonci.
Kontradmirál Lee viděl zoufalý boj svých torpédoborců a snažil se jim co nejrychleji odlehčit palbou středních baterií obou bitevních lodí. Střelecké radary na Washingtonu však jen obtížně rozpoznávaly vlastní lodi od nepřátelských, neboť kromě křižníku Nagara se v relativně malém prostoru pohybovalo deset torpédoborců. Situace se však ještě zhoršila – ve 23 hodin 33 minut došlo na South Dakotě ke zkratu v hlavním rozvodu elektřiny a celá loď zůstala bez dodávky elektrického proudu. Osleply obrazovky radiolokátorů, zastavily se muniční výtahy, znehybněla děla. Tak ve 23.35 již byly všechny čtyři americké torpédoborce vyřazeny z akce a jedna z bitevních lodí ochromena výpadkem elektřiny. Kromě toho tím, že svoje lodi rozdělil do několika skupin, Kondó podstatně ztížil americkým velitelům orientaci
384
Japonci věděli, že nepřátelský svaz dodržuje liniovou plavební sestavu, nevznikaly jim proto žádné problémy s určováním cílů a snadno si udržovali přehled o situaci. Zato Američané museli čelit třem nepřátelským uskupením dorážejícím z různých směrů: jednak Kimurově skupině, jednak samostatně operující Ajanami a Uranami a přibyl i Hašimoto, který se již vzpamatoval z počátečního nepříjemného překvapení, a jeho křižník Sendai a tor-pédoborec Šikanami napadly americkou formaci zezadu. Navíc v úzkém kanálu mezi Savém a Guadalcanalem měly obsluhy radiolokátorů na amerických lodích obrovské potíže při rozhodování, zda signály na obrazovkách jsou nepřátelská plavidla nebo odrazy od pobřeží blízkých ostrovů. Dělostřelci na některých palebných stanovištích byli ochotni přísahat, že nestříleli na japonské lodi, ale na nepřátelské baterie na pobřeží Savá, tak zkreslený dojem nabyli v oné nepřehledné vřavě.
Na japonské straně byl dělostřeleckou palbou zatím vážně poškozen pouze torpédoborec Ajanami. Poté, co kanonáda dočasně polevila, druhý torpédoborec Uranami zůstával zasažené lodi nablízku připraven chránit ji nebo přispět její posádce na pomoc, bude-li nutné ji opustit. Kimura s Nagarou a čtyřmi torpédoborci se po odpálení 34 torpéd a poté, co se na dohled objevila South Dakota, začal odpoutávat těsně podél břehů Savá; uvolňoval prostor pro blížící se Kondóovy hlavní síly.
Americké torpédoborce se po několikaminutovém boji ocitly v katastrofální situaci. Walke s utrženou přídí se rychle potápěl a jeho veliteli nezbylo než dát rozkaz k opuštění lodi. Námořníci se vrhali přes zábradlí na hladinu, a aby tragédie byla dovršena, když větší část torpédoborce už zmizela ve vlnách, explodovaly hlubinné pumy uložené na potopené části paluby. Velitel korvet-ní kapitán Fraser sice obdržel hlášení o zneškodnění detonátorů, bohužel neodpovídalo skutečnosti. Obrovské tlaky vyvolané podvodními výbuchy roztrhaly řadu nešťastníků na kusy.
Na Prestonu, u kterého po zásahu kotelen zachvátily nezvládnutelné požáry celé podpalubí, bylo nařízeno opuštění lodi ve 23 hodin 36 minut. Benham s částečně zničenou přídí se
385
pokoušel vzdálit, loď byla však téměř neovladatelná a způsobilí další tragédii – ochromený torpédoborec přes veškeré zoufalí úsilí velitele změnit kurs proplul přímo houfem trosečníků. Gwin, který na tom byl nejlépe, pokračoval v palbě tak dlouho, dokud jeho dělostřelci mohli zahlédnout cíle; v podpalubí zatím čety mechaniků opravovaly poškozené stroje a protipožární družstva bojovala s plameny šlehajícími na zádi.
Ve 23.35 hodin Lee s Washingtonem uhýbal doleva, aby se vyhnul hořícím a potápějícím se torpédoborcům. South Dakota, která dosud plula ve stopě vlajkové lodi, musela krátce nato provést ostrý obrat doprava, protože přímo před její příď mířil potácející se Benham. Ve 23.36 se elektrikářům na South Dakotě podařilo obnovit dodávku elektřiny a dělostřelci v hlavních věžích, přinuceni po několik nekonečných minut k nečinnosti, si to okamžitě vynahradili. Zamířili dvacet metrů dlouhé hlavně těžkých děl na Sendai, dorážející na americké uskupení zezadu, a vypálili v rychlém sledu několik salv. South Dakota byla však pronásledována nekončící smůlou. Ve 23.42 zapálily zášlehy provázející výstřely mohutných děl palubní letouny umístěné na záďových katapultech. Naštěstí tlaková vlna vyvolaná dalšími salvami smetla hořící hydroplány přes palubu, takže při vší smůle bitevní loď ještě z hrozící pohromy vyvázla dobře. Opět se však ukázalo, jak je nebezpečné ponechávat letouny na palubě během bitvy.
Kimurovým ústupem končila první fáze střetnutí. Poté, co kontradmirál Lee ve 23 hodin 48 minut zjistil, že jeho torpédobor-ce již nejsou schopny ofenzivní akce – dva se potápěly a dva byly vážně poškozeny – vydal rozkaz, aby se Gwin a Benham stáhly do bezpečí. Obě bitevní lodi tak zůstaly osamoceny v okamžiku, kdy

se schylovalo k nejtěžší zkoušce.
Když se South Dakota vyhýbala srážce s torpédoborcem Benham, značně se odchýlila od kursu, kterým pokračoval dál Washington, a poněkud se přiblížila k ustupujícímu Kimurovi. Ten dal okamžitě o jejím pohybu zprávu Kondóovi, který se v tu chvíli s Kirišimou, Atagem, Takeem a dvěma torpédoborci nacházel
386
osm mil severně od mysu Esperance. Kondóovy lodi pluly v koloně, v čele torpédoborce, následovaly těžké křižníky a za nimi bitevní loď. Jakmile obdržel Kimurovo hlášení, změnil Kondó kurs přímota jih; věděl, že teď už přišel čas k nasazení těžkých lodí.
Nejdříve uviděly South Dakotu hlídky na torpédoborci Asagu-mo. Za okamžik na vzdálenost necelých 5000 metrů Asagumo a Teruzuki osvítily americkou bitevní loď světlomety. Vypálily salvu torpéd, ta naštěstí všechna minula, ale hned nato začala střílet hlavní děla Kirišimy a obou japonských těžkých křižníků. South Dakota odpověděla. Její děla se zpočátku zaměřila na plavidla, z jejichž palub vyšlehávaly pruhy oslepujícího světla, ooté se věže otočily ke Kondóovým těžkým lodím. Předcházející přerušení dodávky elektřiny však nezůstalo bez následků. Trvalo jistou dobu, než technici z obsluhy střeleckých radiolokátorů mohli poskytnout středisku řídícímu palbu hlavních děl všechny potřebné údaje. Naproti tomu soustředěná palba nepřítele byla od počátku přesná, South Dakota proplouvala mezi vodopády vzedmuté vody a stále častěji se objevující záblesky na její palubě a nástavbách označovaly místa zásahů. Granáty všech ráží, od 356mm po 127mm, na ni dopadaly jako gigantické krupobití. Po zpřetrhání a roztříštění antén přestala fungovat radiostanice, pátrací radary a až na jeden i střelecké radary. Jedna z hlavních dělových věží byla ochromena poškozením otáčecích elektromotorů, bylo zasaženo středisko kontroly palby i středisko vyhodnocující údaje radiolokátorů. Přímými zásahy a deštěm střepin byla zabita nebo zraněna spousta námořníků, na mnoha místech nástaveb vypukly požáry.
Japonci se zaměřili výlučně na South Dakotu a Washingtoft zatím zůstával mimo jejich pozornost. Radiolokátory Leeho vlajkové lodi však Kondóovo uskupení sledovaly a těžká děla se začala zaměřovat. Lee i kapitán Davis po nějakou dobu váhali s vydáním povelu k palbě, neboť poté, co South Dakota vybočila z formace, dočasně se dostala do takzvaného hluchého prostoru, který radar nepokrýval, a tím ztratili o jejím pohy-
387

nřehled; nyní měli obavy, aby omylem nezačali ostřelovat ávé ji- Pochybnosti se rozptýlily, když Japonci rozsvítili světlo-
přesně o půlroci vrhla pečlivě zamířená 406mm děla Washingtonu první granáty na Kirišimu, střílela na ni i část 127mm děl a další ostřelovala ostatní Kondóovy lodi. Na Washingtonu měli dost času se s rozmyslem připravit k zasazení zdrcujícího úderu. Velká děla řízená střeleckými radiolokátory nyní chrlila na téměř 8000 metrů vzdálený cíl salvu za salvou. Během sedmi minut zasáhlo Kirišimu devět ze 75 vypálených 406mm granátů, kromě asi čtyřiceti 127mm. Těch pár minut stačilo k vyřazení japonské bitevní lodi z akce. Většina jejích nástaveb se ocitla v troskách, dvě hlavní dělové věže byly ochromeny, kormidlo bylo beznadějně zničeno a část lodi zůstala bez elektrického proudu. Ani oba nepřátelské těžké křižníky neunikly poškození, granáty South Dakoty a později Washingtonu dostihly i je.
Poté, co Washington rozhodujícím způsobem zasáhl do boje a stáhl na sebe pozornost všech Kondóových lodí, pokládal kapitán Gatch na South Dakotě za nejrozumnější rychle ustoupit. Z hlášení, jež přišla na můstek, vyplývalo, že bojeschopnost lodi je podstatně snížena. Nefungovaly radiolokátory ani spojení, nebylo možno koordinovat palbu hlavních dělových věží a jedna z nich po poruše otáčecího mechanismu zůstávala zcela nehybná. Loď v takovém stavu byla pro Leeho spíše přítěží než pomocí a už stačilo jen pár japonských torpéd, aby došlo k nejhoršímu. Gatch proto začal podél západního pobřeží Guadalcanalu ustupovat na jih, kontradmirál Lee, který po dlouhou dobu nemohl se South Dakotou navázat rádiové spojení, jen doufal, že se o pár mil dál nepotápí.
Dvacet pět minut po půlnoci 15. listopadu už toho měl vicead-mirál Kondó dost a rozhodl o stažení těžkých lodí z oblasti bitvy. Skupina vedená Atagem se obrátila na severovýchod a pod ochranou kouřové clony zahájila ústup. Pouze torpédoborce, ke kterým se přidaly Kagero a Ojašio, jež vyslal na pomoc kontradmirál Tanaka hned poté, co uslyšel dunění děl a na jihovýchodním
388
389
obzoru se objevily záblesky světlometů a vybuchujících granátů zůstaly na místě s úkolem sledovat Washington.

I když Washington podal fantastický výkon, dokázal se sám postavit celému nepřátelskému loďstvu a během několika minut rozstřílel Kirišimu, Lee byl dost prozíravý, aby nepokoušel štěstí víc, než bylo nezbytně nutné; proto Kondóovu ústupu nebránil. Rychlé japonské torpédoborce vybavené účinnými torpédy představovaly pro osamělou bitevní loď velké nebezpečí samy o sobě, navíc měl Lee stále ještě obavy o osud South Dakoty a dvou torpédoborců, jež se jen tak tak držely nad vodou. Věděl, že Tanakův konvoj se nedostane ke guadalcanalskému pobřeží dřív než za úsvitu, a to byla doba, kdy se o něj už mohou postarat letouny z Hendersonu. Svůj hlavní úkol – zabránit Kondóovi ve zničení letiště – splnil, teď už byl čas vyklidit pole.
Třiatřicet minut po půlnoci obrátil Washington doprava a zamířil na jih. Stáhl se co nejvíc na západ až do vzdálenosti necelých 4000 metrů od Russellových ostrovů, aby odlákal pozornost japonských torpédoborců od poškozených lodí, jež se nacházely dále na východ. Lest měla úspěch a dva Tanakovy torpédoborce i Kimurova plavidla se pustila za ním. V 00.39 hodin Japonci vypálili salvu torpéd. Hlídky je včas zahlédly a kapitán Davis se jim sérií úhybných manévrů vyhnul, přičemž několik torpéd explodovalo při najetí na mohutnou vlnu vzedmuté vody táhnoucí se za zádí rychle plující bitevní lodi. Hned nato Washington rychlost ještě zvýšil a začal nepřátelským plavidlům unikat.
Zatímco silné stroje hnaly Leeho vlajkovou loď na jih a South Dakota, která již byla mimo nebezpečnou oblast, směřovala k předem stanovenému místu setkání, ve velkých nesnázích se nacházely oba poškozené torpédoborce, zejména Benham s roztříštěnou přídí a otřeseným kýlem. Lee nařídil veliteli Gwinu, jenž byl v podstatně lepším stavu, aby doprovodil zubožený Benham k Espiritu Santu. Současně však pověřil velitele Benhamu korvetního kapitána Taylora, aby loď, bude-li to nezbytné, opustil. Po celých čtrnáct hodin se posádka Benhamu pokoušela tor-

édoborec zachránit, v odpoledních hodinách 15.11. však už bylo . ne ze na základnu nedopluje. V 17 hodin 24 minuty vzal Gwin oosádku Benhamu na palubu a na opuštěný vrak vypálil salvu torpéd. Jak už bylo pravidlem, americká torpéda opět zklamala na celé čáře. Jedno explodovalo předčasně, jedno začalo kličkovat a úplně změnilo kurs, nehybný torpédoborec minula i zbývající dvě. Gwin nakonec poslal Benham ke dnu palbou děl.
Obě Leeho bitevní lodi se setkaly v devět hodin ráno 15.11. a společně zamířily k Noumée. Washington prakticky vyšel z bitevní vřavy bez poškození. Rány, jež utrpěla South Dakota, byly však natolik vážné, že musela odplout k celkové opravě do Spojených států. V jedné z mála námořních bitev druhé světové války, kdy se utkaly v souboji bitevní lodi, zasáhlo South Dakotu 42 granátů velké ráže, 38 mužů posádky bylo zabito a 60 zraněno.
Viceadmirál Kondó, kterého akce Washingtonu zbavila všech nadějí na ostřelování Hendersonova letiště, stál teď před velkým problémem co udělat s hořící a neovladatelnou Kirišimou. Na pomoc jí vyslal křižník Sendai a torpédoborec Šikanami, potom ještě tři další torpédoborce, situace však vyhlížela beznadějně. Viceadmirál měl v čerstvé paměti chmurný osud Hiei, která se za obdobných okolností po mnoho hodin zoufale pokoušela o záchranu; jediným výsledkem byly další ztráty a lodi nakonec stejně nebylo pomoci. Kirišima se v žádném případě nemohla z nebezpečné oblasti vzdálit natolik, aby po rozednění již byla mimo dosah bombardérů z Hendersonu. Konečné rozhodnutí Kondó ponechal na veliteli lodi. Ten nepotřeboval moc času, aby si uvědomil, že konec je neodvratný. Ve 3 hodiny ráno 15. listopadu posádka přestoupila na torpédoborec, poté byly otevřeny záklopky a podpalubí začala zalévat mořská voda. O pětadvacet minut později, severozápadně od ostrova Sávo, se Kirišima potopila. Stejný osud potkal ještě jednu Kondóovu loď, torpédoborec Ajanami, jenž byl vážně poškozen hned na počátku střetnutí. Ukázalo se, že ani on se nemůže včas uklidit do bezpečí, proto jeho posádku vzal na palubu Uranami a Ajanami byl potopen.

Jediný, kdo šel vytrvale dál za svým cílem, byl »houževnatýf Tanaka. Sotva v Železném průlivu a kolem Savá utichla bitevní vřava, pokračoval se čtyřmi dopravními loďmi a jedenácti tor-pédoborci ke Guadalcanalu. Ale zpráva o tom, že Kondó byl odražen a k Hendersonu se nedostal, jej přinutila k mimořádným krokům. Dalo se teď s jistotou předpokládat, že ráno americké letouny konvoj napadnou. Pokud by dopravní lodi zakotvily u pobřeží, budou během vykládky potopeny se vším všudy. Požádal proto rádiem viceadmirála Mikawu o souhlas, aby s nimi mohl najet přímo na břeh. Mikawa však odmítl. Velitel celé operace viceadmirál Kondó byl jiného názoru, dal Tanakovi za pravdu, a přestože šlo o drastické a zcela neobvyklé opatření, souhlas udělil. Tak před čtvrtou hodinou ráno 15. listopadu čtyři velké dopravní lodi Jamacuki Maru, Kinugawa Maru, Hirokawa Maru a Jamaura

Maru zabořily své přídě do tassafarongské pláže a v horečném spěchu začalo vykládání. Doprovodné torpédoborce se přiblížily co nejvíce k pobřeží, po lanech shozených z jejich palub se spouštěli do vyloďovacích člunů vojáci 38. divize a malá plavidla je převážela na břeh. Jen část pěšáků byla vyloděna a už zarachotily kotevní navijáky a torpédoborce se opět dávaly do pohybu. Na rozdíl od obětovaných dopravních plavidel torpédoborce bylo možno a nutno zachránit. Jejich rychlost a obratnost jim dávala naději na únik a Tanaka je nechtěl dál zdržovat u Tassafarongy, kde by jim během dne hrozila téměř jistá záhuba. Dal proto rozkaz k jejich návratu. Krátce před rozedněním vyrazily nejvyšší rychlostí na severozápad a o půlnoci z 15. na 16 listopad bezpečně zakotvily na shortlandské základně. Nic však už nemohlo zabránit poslednímu dějství tragédie, jež stihla největší konvoj, který kdy Japonci do jižních Šalomounů vyslali. První letouny z Hendersonova letiště vzdáleného pouhých patnáct mil přilétaly hned, jak se začalo rozednívat. Jedna vlna bombardérů a stíhaček následovala druhou, velitel dělostřelectva brigádní generál dél Valle přisunul 155mm děla k řece Matani-kau, aby měl konvoj na dostřel, a z tulažského přístavu vyplul torpédoborec Meade. Japonci neměli proti nalétávajícím leta-
392
prakticky žádnou účinnou obranu, stejně tak proti jel Valleho dělům a proti. 127mm bateriím Meade. Netrvalo dlouho a čtyři dopravní plavidla se změnila v rozstřílené vraky s palubami pokrytými troskami, krví, mrtvými a umírajícími. Jen asi 2000 vojáků, 260 beden munice a 1500 pytlů rýže se podařilo dostat na břeh, a to bylo žalostně málo ve srovnání s tím, co bylo před několika dny na Shortlandu naloženo. Masakr zbytků kon-voie skončil až v odpoledních hodinách, kdy už ze čtyř transportních lodí mnoho nezbývalo, plameny olizovaly železné kostry a k obloze stoupaly sloupy dýmu.
Nálety a kanonáda ustaly a torpédoborec Meade, který se poprvé ocitl v akci, odplul k Sávu zachraňovat trosečníky z potopeného Prestonu a Walke. Po téměř dvanáctihodinovém pobytu ve vodě jich vzal na palubu přes dvě stě šedesát a odvezl na Tulagi. Několik mužů z posádky Walke vodní proudy zatím odnesly a nenalezla je ani pátrající letadla.
Dvěma z nich, námořníku E. Landovi a strojníku H. Taylorovi, se po osmačtyřiceti hodinách podařilo dosáhnout guadalcanal-ských břehů, ale naneštěstí v prostoru obsazeném nepřítelem. Nesmírně pomalu postupovali džunglí na východ k americkým pozicím, schůdnější cestou podél pobřeží se vydat nemohli, tam hrozilo nebezpečí, zeje dopadnou japonské hlídky. 2ivili se kokosovými ořechy, občas se jim podařilo ukrást trochu potravin nepozorným Japoncům, pili dešťovou vodu. Cesta byla utrpením zejména pro Landa, který neměl boty, a již po pár dnech se jeho chodidla obalená hadry změnila vjednu krvácející ránu. Někdy se dostávali k japonským vojákům tak blízko, že slyšeli i jejich hovor, viděli je posedávat nebo procházet kolem. Po čtrnácti dnech získali japonskou pušku a náboje. Oba muži, trápení horečkou, zesláblí a plni nenávisti k nepříteli, od té chvíle stříleli na každého Japonce, kterého zahlédli, a zabili jich nejméně tucet. Přitom zatím měli stále neuvěřitelné štěstí. Než se nepřátelští vojáci vzpamatovali z překvapení a odvážili se za nimi do džungle, vždy se jim včas podařilo zmizet. Až 5. prosince to nevyšlo. Taylor, který byl asi padesát metrů před Landem, uviděl skupinu bezsta-
393
rostných Japonců připravujících na ohni jídlo. Hned začal střílet Tři nebo čtyři zabil, ostatním však tentokrát neunikl. Land o kterém Japonci nic nevěděli, se odplížil do úkrytu a zakrátko se dovlekl k přední linii 182. pěšího pluku. Pěšáci jej našli a polomrtvého odnesli k ošetření. Tři týdny trvající kalvárie námořníka z potopeného torpédoborce byla u konce.
V pozdních odpoledních hodinách 15. listopadu, kdy Meadel zakotvil v Tulagi, Tanakovy torpédoborce se blížily k Shortlandt Kondó a Lee se vraceli na základny, bylo možno udělat tečku z pátým a nejvýznamnějším námořním střetnutím, jež se odehráli od okamžiku, kdy Vandegriftovi vojáci 7. srpna 1942 vstoupili na půdu Guadalcanalu. Obě strany hodnotily. Japonci oznamovali velké vítězství, Američané se tvářili spokojeně a prezident Roosevelt, ve Washingtonu truchlící nad ztrátou svého přítele kontrad-mirála Callaghana, současně pravil: »Zdá se, že bylo v této válce dosaženo obratu.*
Obě strany v průběhu celé rozsáhlé a draze zaplacené operace, jež vyústila v bitvu u ostrova Guadalcanal, směřovaly ke stejnému cíli: posílit svoji posádku na ostrově a zabránit protivníkovi, aby učinil totéž. Zatímco Tanaka vylodil pouze malou část přepravovaných posil, Turner vysadil na břeh všechny. Dvakrát se Američanům podařilo zabránit ostřelování Hendersonova letiště, udrželi je provozuschopné, a zajistili si tak kontrolu vzdušného prostoru nad jižními Šalomouny. Pokud šlo o výčet ztrát, bylo zničeno nesrovnatelně víc japonských

než amerických letounů. V bojových plavidlech byly sice americké ztráty početnější, ale plně je vyrovnalo potopení dvou bitevních a jedenácti dopravních lodí.
Japonské ozbrojené síly zatím stále disponovaly značným počtem vojsk, nemohly však dlouho nahrazovat zničená letadla, letadlové, bitevní a dopravní lodi. Boj o Guadalcanal kladl na japonské námořnictvo vysoké nároky a jeho dosavadní ztráty už byly příliš těžké, než aby se v této oblasti znovu mohlo pokusit o rozsáhlou ofenzivní akci. Poškozené letadlové lodi byly opravovány v loděnicích v Japonsku a do jejich návratu měl velitel
394
Spojeného loďstva svázány ruce. Když se do jižního Tichomoří rátily, bylo již příliš poedě. Dobu, kdy ještě bylo v jejich silách Američany z Guadalcanalu vyhnat, Japonci promarnili a nepovedlo se jim to proto, že nikdy nedokázali na ostrov přisunout dostatečný počet vojsk, dělostrelectva a materiálu, a především nedokázali Vandegriftovým mužům vyrvat Hendersonovo letiště. Poslední rozhodující pokus, při kterém Jamamoto nasadil hlavní síly svého loďstva, ztroskotal v krvavých střetnutích ve vodách omývajících guadalcanalské břehy ve dnech 12.—15. listopadu 1942.
Generálmajor Vandegrift zaslal večer 15. 11. viceadmirálu Hal-seymu depeši, ve které pravil: »Scottovi, Callaghanovi a jejich mužům skládáme náš nejhlubší hold. Se skvělou odvahou odrazili ve zdánlivě beznadějné situaci první nepřátelský úder a umožnili úspěch. V hluboké úctě k nim smekají muži na Guadalcanalu své otlučené přilby.* Na tiskové konferenci v Pearl Harboru admirál Nimitz prohlásil: »Odvrátili jsme bezprostřední nebezpečí ohrožující naše postavení na Guadalcanalu a nyní je můžeme začít posilovat, upevňovat a útočit.* Nimitz dál oznámil, že za zmaření nepřátelského pokusu znovu dobýt Guadalcanal byl viceadmirál Halsey prezidentem navržen na povýšení do hodnosti admirála. 26. listopadu 1942 dostal Halsey čtvrtou hvězdu a stal se jedním ze šesti admirálů, které v té době námořnictvo Spojených států mělo.
Povzbuzen námořním vítězstvím hodlal generálmajor Vandegrift využít příznivé situace a obnovit ofenzivní akce s cílem zatlačit zbytky 17. armády generálporučíka Hjukutakeho dál na západ. Velení operace svěřil brigádnímu generálu Sebreemu, přidělil mu 182. a 164. pěší pluk divize Americal, 8. pluk námořní pěchoty a jako zálohu 1. pluk námořní pěchoty. Tyto síly měly zaútočit na nepřátelská postavení západně od řeky Matanikau a postupovat dál na západ podél výběžku Cruz k vesnici Kokumbona a řece "oha vzdáleným asi deset mil od Hendersonova letiště. Časně ráno 18. listopadu Sebreeho jednotky překročily Matanikau.
395
Hjukutakeho situace nebyla záviděníhodná. Stav 2. divize b> ztrátami a nemocemi zredukován na polovinu, její velitel generál-poručík Marujama mohl počítat s asi pěti a půl tisíci bojeschop-ných vojáků. Z 38. divize generálporučíka Sanóa, přepravované zdecimovaným Tanakovým konvojem, se na břeh dostala též necelá polovina. Zbývaly ještě trosky 35. pěší brigády generálma-jora Kawagučiho a 28. pěšího pluku nebožtíka Ičikiho. Celkem měl Hjakutake sice k dispozici kolem 30 000 vojáků, v tom však spoustu nemocných, zraněných a vysílených mužů.
V tuto chvíli však císařský hlavní stan stále ještě doufal, že Guadalcanal získá, a za tím účelem také učinil řadu nových významných opatření. Dne 16. listopadu byl generálporučík Hi-toši Imamura jmenován novým velitelem 8. armádní oblasti s velitelstvím v Rabaulu. Z Tokia odjížděl s jasnou směrnicí: obnovit již delší dobu stagnující postup na Nové Guineji a vyhnat Američany z Guadalcanalu. Když se seznámil se situací, došel k závěru, k němuž mělo japonské velitelství dojít již před řadou týdnů — že není možno vysílat na ostrov posily po troškách a jejich sílu rozmělňovat v drobných potyčkách. K tomu, aby mohl »zahnat chmury z císařova čela«, potřebuje dvě čerstvé divize. V Rabaulu se skutečně začaly shromažďovat značné síly a Imamura projednal s admirálem Jamamotem jejich přepravu, jež měla být rozvržena tak, aby hned po 15. lednu 1943 bylo možno na Guadalcanalu udeřit.
Hjukutakeho, který mu byl podřízen, Imamura o svých záměrech informoval a žádal po něm jen jedno: aby za každou cenu ještě několik týdnů vydržel. Hjakutake a jeho vyhublí bojovníci živořící ve vlhké džungli si přes všechny útrapy stále udržovali vysokou bojovou morálku a neztratili nic ze svého fanatického zápalu. I když umírali po desítkách, byli rozhodnuti svá.postavení do příchodu posil udržet a neustoupit ani o krok.
Proto také hned po překročení řeky Matanikau Sebreeho pluky narazily na zuřivou

obranu. Japonci měli dost času, aby vybudovali síť dobře umístěných a chráněných postavení pro kulomety, minomety a polní děla, a postupujícího nepřítele zavalili vražed-
396
nou palbou. Po pět dnů* se Američané pokoušeli prorazit, po značných ztrátách však dosáhli pouze linie táhnoucí se na jih od výběžku Cruz. Vandegrift byl nucen přiznat, že japonskou odolnost podcenil a nechce-li nechat Sebreeho jednotky vykrvácet, musí útok zastavit a celý plán přepracovat. Bylo nutno nasadit daleko větší síly, náležitě prozkoumat terén, zajistit dostatečnou leteckou a dělostřeleckou podporu. Dne 23. listopadu Sebreemu rozkázal opevnit se v dosažených postaveních a vyčkat dalších rozkazů.
397
14.
BITVA U TASSAFARONGY
Po pěti námořních bitvách, k nimž došlo v oblasti jižních Š mounů v posledních necelých čtyřech měsících, kdy byla řada lodí potopena a řada dalších poškozena, musel admirál Halsey své síly přeorganizovat. Do jižního Tichomoří se vracela po téměř třech měsících oprav letadlová loď Saratoga, aby se stala jádrem operačního svazu kontradmirála De Witta C. Ramseye. Druhý operační svaz kontradmirála Fredericka C. Shermana byl zformován kolem letadlové lodi Enterprise. Bitevní loď North Caroli-na, torpédovaná 15. září, byla již též v pořádku a spolu s Washingtonem a nově přibylou bitevní lodí Indiána, uvedenou do služby 30. dubna 1942, vytvořila silný úderný svaz disponující dvaceti sedmi 406mm děly. Na základně Nandi v souostroví Fidži čekaly na nové úkoly bitevní lodi kontradmirála Harryho W. Hilla Colorado a Maryland, opravená a zmodernizovaná po poškozeních, jež utrpěla 7. prosince minulého roku při japonském útoku na Pearl Harbor. Na Novou Kaledonii a na Espiritu Santo právě dorazily eskortní letadlové lodi Altamaha a Nassau. Na
398
F iritu Santu se současné formoval 57. operační svaz prozatím
l ženv z těžkých křižníků Pensacola, New Orleans, Northamp-
n a lehkých křižníků Honolulu a Helena. Koncem měsíce listo-
du 1942 tak Halsey disponoval silným loďstvem, mocnějším,
než tomu bylo kdykoli předtím.
Ani po zdrcujícím úderu zasazeném poslednímu Tanakovu konvoji ve dnech 14. a 15. listopadu nebylo vyloučeno, že se Japonci znovu pokusí dopravit na Guadalcanal posily, a zejména válečný materiál a potraviny. Brzy se ukázalo, že se nepřítel skutečně nedal zkázou konvoje odradit. Dne 24. listopadu přišla hlášení leteckého průzkumu oznamující podezřelý pohyb japonských plavidel v oblasti přístavu Buin na jižním pobřeží Bougain-villova ostrova, kolem ostrova Shortland a ve středních Šalomou-nech. Následující den torpédoborec McCalla ostřeloval flotilu vyloďovacích člunů u Tassafarongy. O další tři dny později letouny z Hendersonu napadly dvě dopravní lodi, jež vypluly z Mundy na jihozápadním pobřeží ostrova Nová Georgia. Domorodé hlídky oznamovaly zvýšenou aktivitu nepřátelských plavidel v zálivu Rekata na severním pobřeží ostrova Santa Isabel. Již'10. října 1942 jeden z důstojníků štábu admirála Nimitze kapitán Morton L. Deyo vypracoval memorandum, které Nimitz pokládal za natolik podnětné, že s ním seznámil admirála Halsey-ho. Deyo analyzoval průběh nešťastné bitvy u ostrova Sávo a ne zrovna uspokojivých akcí, jež následovaly, a došel k závěru, že nesprávné zaměření výcviku posádek křižníků a torpédoborců a téměř výhradní užívání těchto lodí jako doprovodu konvojů brání jejich ofenzivní a daleko aktivnější účasti na bojových akcích a omezuje možnosti jejich využití. Navrhl vytvořit v jižním Tichomoří samostatné uskupení složené z křižníků a torpédoborců, jež by prošlo nejméně měsíc trvajícím intenzívním výcvikem, zejména v noční bojové činnosti, a potom by bylo nasazeno ve vodách otěrbiny proti Tokijskému expresu. Týden po bitvě u Guadal-canalu Halsey už takový svaz měl, bohužel nezbýval čas k potřebnému výcviku – a jak se zakrátko ukázalo, tento nedostatek hrál velkou roli.
399
Hned po prvních náznacích nasvědčujících, že japonské velení chystá v prostoru středních a jižních Šalomouna nové akce, Hal-sey vyslal kontradmirála Thomase C. Kinkaida na Espiritu Saň-to, aby převzal velení nově sestaveného 67. operačního svazu křižníků a vypracoval plán na odražení případného nepřátelského nočního výsadku na Guadalcanalu. Kontradmirál se se svým štábem pustil okamžitě do práce a 27. listopadu byl plán připra-í ven. Následující den však přišel rozkaz vrchního velitele Ticho-morského loďstva, jímž byl Kinkaid pověřen velením severoticho-mořského loďstva soustředěného na základně Dutch Harbor v Aleutách. Kinkaid neprodleně odletěl na sever. Místo něj byl do čela

křižníkového svazu postaven kontradmirál Carleton H: Wright, jenž právě připlul na Espiritu Santo s těžkým křižníkem Minneapolis. Tato změna ve velení nebyla šťastná, zejména vzhledem ke spěchu, s jakým k ní došlo. Jak se ukázalo, na severu nebylo Kinkaida třeba tak naléhavě, neboť do nové funkce nastoupil až 3. ledna 1943. Tento veterán prošlý na jihotichomoř-ském válčišti mnoha bojovými akcemi byl sice vystřídán důstojníkem, který měl už též určité zkušenosti z jižního Tichomoří, ale zdaleka nebyly dostatečné. Přitom hned den poté, co převzal 67. svaz, byl Wright nucen vyplout do bitvy, kde mu byl protivníkem1 jeden z nejschopnějších a nejzkušenějších japonských admirálů.'
Operační plán vypracovaný kontradmirálem Kinkaidem tr" jednoduchý; vycházel z poznatků, jež přinesla dosavadní střetn ti, a snažil se neopakovat chyby, které se staly v minulosti a které spojenci již několikrát draze zaplatili. Rozčleňoval svaz skupinu torpédoborců a dvě skupiny křižníků a do každé skupirv bylo zařazeno plavidlo vybavené nejmodernějším pátracím rádi" lokátorem. Byly vyjasněny i otázky spojení, aby nedošlo k situai za které se nedávno kontradmirál Lee pracně domlouval s Vandi griftovým velitelstvím na Guadalcanalu. Kinkaid zakázal pouzí světlometů a poznávací světla mohla být použita pouze tehď když loď byla napadena palbou vlastních plavidel. Dojde-k noční bitvě, což se všeobecně předpokládalo, torpédobor soustředěné do jedné skupiny poplují před křižníky, dva z ni budou dokonce vysunuty až do vzdálenosti deseti mil, využijí časných informací získaných radarem, překvapivě napadnou ne-nřítele torpédy a okamžitě se vzdálí, aby nekomplikovaly křižníkům orientaci. Křižníky se budou snažit přiblížit k nepříteli na vzdálenost asi šesti mil, jež byla optimální pro palbu jejich 208mm děl, přičemž stále ještě zůstanou mimo účinný dostřel japonských torpéd. Střelbu zahájí v okamžiku, kdy torpéda vypálená předsunutými torpédoborci dostihnou nepřátelskou formaci. Palubní letouny křižníků osvětlí oblast střetnutí podle pokynů velícího důstojníka.
Dne 29. listopadu v poledních hodinách svolal Wright poradu, jíž se účastnili velitelé jednotlivých lodí svazu a kontradmirál Mahlon S. Tisdale, který velel jedné skupině křižníků; velení druhé křižníkové skupině si Wright ponechal. Shromážděné důstojníky seznámil s plánem vypracovaným Kinkaidem, přijal jej s jedinou změnou, která se však zakrátko ukázala velmi významnou a ne ku prospěchu věci. Wright měl za to, že vyslat dva torpédoborce daleko před ostatní plavidla svazu je zbytečné.
V pozdním odpoledni přišla z Halseyho velitelství v Noumée depeše oznamující, že podle zpráv průzkumu má v nočních hodinách 30. listopadu dorazit na Guadalcanal nepřátelský konvoj šesti transportních lodí krytý osmi torpédoborci. Z důvodů ne zcela jasných obdržel Wright až ve 23 hodin další depeši nařizující 67. operačnímu svazu okamžitě vyplout. Proč k tomuto několikahodinovému zdržení došlo, není nijak vysvětleno. V každém případě však znamenalo, že měl-li se 67. operační svaz včas objevit v guadalcanalských vodách vzdálených přes 600 mil, musel po čtyřiadvacet hodin plout průměrnou rychlostí 28 uzlů. Depeše současně obsahovala doplňující informace, které však Wrightovi nijak nepomohly. Naopak sdělení, že nepřítel může místo transportních lodí vyslat formaci složenou pouze z bojových plavidel, že se může jednat pouze o torpédoborce, že může ^ostrovu dorazit před 23. hodinou 30. listopadu, obsahovala příliš mnoho alternativ místo přesných zjištění. Za těchto okolností tedy Wright vyplul se čtyřmi těžkými a jedním lehkým
400
401
křižníkem a čtyřmi torpédoborci a hnal své lodi vysokou rychlostí východně od ostrova Saň Cristobal úžinou Indispensable a Lenž-ským průlivem ke Guadalcanalu. V odpoledních hodinách 30. 11 křižníky katapultovaly palubní letouny, které odlétly na Tulagi s příkazem být v kterémkoli okamžiku připraveny ke vzletu a k osvětlení nepřátelského hladinového uskupení.
Přibližně ve stejnou dobu, kdy Wright opouštěl Espiritu Santo, v přístavu Buin na jihu Bougainvillova ostrova zvedlo kotvy osm torpédoborců kontradmirála Raizóa Tanaky. Protože lehký křižník Džincu, jeho slavná vlajková loď, z jejíhož můstku velel při mnoha plavbách a v mnoha bitvách, byl stále ještě opravován po zásahu pumou amerického bombardéru z 25. srpna, Tanaka vztyčil vlajku na stožáru torpédoborce Naganami. Torpédoborce tentokrát nevezly posily, pouze menší oddíl, ale měly dopravit na Guadalcanal zásoby, především potraviny a léky, které pro strádající Hjakutakeho vojáky měly cenu zlata.
Tanaka hodlal při této příležitosti poprvé vyzkoušet novou techniku vykládky. Až dosud musela plavidla přivážející na ostrov materiál zakotvit u pobřeží a vyloďovací čluny jej převážely na břeh. Jednak byl člunů nedostatek a vykládání se protahovalo, jednak nehybné lodi skýtaly výtečný cíl jak pro nepřátelské

ponorky, tak letouny. Tanaka dal nyní potraviny a léky uložit do kovových sudů, jež byly vodotěsně uzavřeny a ponecháno v nich tolik vzduchu, aby se udržely na hladině. Určitý počet sudů byl vždy spojen silnými provazy a uložen na palubě torpédoborce. Při dosažení guadalcanalských pobřežních vod budou sudy svrženy přes palubu a torpédoborce mohou bez zastavení a bez zdržení okamžitě nastoupit zpáteční cestu. Čekající vojáci si pro plovoucí sudy dojedou s motorovými čluny a přitáhnou je ke břehu. Na šesti z osmi torpédoborců jich bylo uloženo celkem 1100.
Aby se vyhnul předčasnému zpozorování, zvolil japonský kon-tradmirál cestu Bougainvillovou úžinou na sever, potom obrátil na východ k Roncadorskému útesu a pak hodlal zamířit přímo na jih k úžině Indispensable. Přesto se však v 10 hodin 30. listopadu na obzoru objevil nepřátelský letoun. Chvíli po vyhlášení protileckého poplachu letadlo sice zmizelo, Tanaka však dobrý pocit eměl. Jistě by mu spadl kámen ze srdce, kdyby věděl, že americký letoun žádné hlášení o jeho eskadře nepodal, pravděpodobněji vůbec neviděl.
Za čtyřiadvacet hodin plavby kontradmirál Wright nedostal vůbec žádnou zprávu o Tanakově pohybu kromě informace, jejímž odesílatelem byl australský pobřežní pozorovatel na Bou-gainvillově ostrově. Ten 30. 11. ráno spočítal lodi v přístavu Buin, a když zjistil, že chybí téměř tucet torpédoborců, informoval rádiem Vandegriftovo velitelství, a odtud šla zpráva Wrightovi. Jirrak se velitel 67. operačního svazu po celý den nedozvěděl nic. To Tanaka byl informován daleko lépe. V odpoledních hodinách obdržel depeši z japonského velitelství na Guadalcanalu sdělující, že tucet amerických torpédoborců křižuje podél Lunžského výběžku a kryje vykládání dopravních lodí. Večer přišla zpráva z Rabaulu oznamující, že průzkumný letoun zahlédl formaci nepřátelských křižníků proplouvajících Železným průlivem k ostrovu Sávo. Nebyly to pro Tanaku zvěsti nijak příjemné, boji by se raději vyhnul, vzal je však na vědomí a velitele svých lodí pouze stručně informoval: »Nepřátelské lodi poblíž Guadalcanalu. Připravte se k nočnímu boji.« Poté pokračoval na jih k mysu Esperance. Již padla tma, moře bylo klidné, jen za torpédoborci plujícími téměř třicetiuzlovou rychlostí zůstávala široká stopa zpěněné vody.
Když 67. operační svaz proplouval Lenžským průlivem, málem došlo k vážné nehodě, když se křižníky jen v poslední chvíli vyhnuly srážce se skupinou torpédoborců a vyložených dopravních plavidel vracejících se od Lunžského výběžku. Na Halseyho příkaz se dva z doprovodných torpédoborců Lamson a Lardner, tvořící 9. torpédoborcovou divizi, připojily k Wrightovi. Tady udělal kontradmirál další chybu: nehledě na to, že fregatní kapitán Abercrombie, velitel divize, byl nyní služebně nejstarším důstojníkem na torpédoborcích svazu, Wright jej ani neseznámil s operačním plánem, ani mu nedal žádné instrukce. Prostě jeho dvě plavidla zařadil na konec formace a nechal jej v naprosté
402
403
nevědomosti o svých záměrech a o taktice zvolené pro očekávané střetnutí.
Americké lodi pluly v linii, čelo tvořily torpédoborce Fletcher Perkins, Maury a Drayton, za nimi ve vzdálenosti dvou mil pluly v rozestupech 900 metrů křižníky Minneapolis, New Orleans Pensacola, Honolulu a Northampton, formaci uzavíraly torpédoborce Lamson a Lardner. Ve 22 hodin 25 minut svaz vplul do Železného průlivu. V tuto dobu byli nejzaměstnanějšími muži na palubách operátoři u radiolokátorů, kteří s očima upřenýma na matnice přístrojů pozorně sledovali každý světlejší zákmit, jenž se objevil na šedivém pozadí, a snažili se co nejpřesněji odlišit falešné ozvěny od těch, které mohly věštit přítomnost nepřítele. První nanejvýš podezřelý kontakt ve vzdálenosti jedenácti a půl míle ohlásil radar na Wrightově vlajkovém křižníku Minneapolis ve 23.06 hodin. Zpočátku se jevil jako jediný bod nalézající se přímo v kursu operačního svazu v těsné blízkosti mysu Esperance. Za několik minut se již rozpadl v několik samostatných světlých signálů a už nebylo pochyb, že jde o formaci plavidel přibližujících se v jihovýchodním kursu.
Wright okamžitě informoval velitele ostatních lodí a současně povolal hydroplány čekající v tulažském přístavu na pokyn ke startu. Došlo však k jedné z těch pekelných náhod, proti kterým je veškerá lidská vůle, zkušenost a snaha bezmocná. Vzhledem k naprostému bezvětří se hydroplány nedokázaly odlepit od nehybné hladiny zátoky, více než hodinu neúspěšně popojížděly, a když se konečně první z nich ocitl ve vzduchu, bylo již příliš pozdě. Světlice, kterými měly ozářit Tanakovy torpédoborce, se nikdy nerozsvítily.
Ve 23 hodiny 16 minut ohlásil japonské lodi radar na Fletche-ru, vlajkové lodi fregatního kapitána Williama M. Coleho, velitele předsunuté skupiny torpédoborců. Byly vzdáleny o něco méně než tři a půl míle.
l že nepřítel je nablízku; nemaje však radar, nevěděl, kde číhá odkud vyrazí. I

japonské lodi pluly v koloně, v čele vlajkový édoborec jsjaganami, za ním Makinami, Ojašio, Kurošio, Kagero, Kawakaze a Suzukaze. Osmý torpédoborec Takanami zaujal postavení vlevo před Naganami, měl včas upozornit na nebezpečí. Lodi se držely pouhé dvě míle od guadalcanalského břehu. Tanaka doufal, že kryt pobřežím ztíží nepřátelskému radaru možnost záchytu. Na palubách začaly přípravy ke svržení přivážených barelů, hlídky s nočními dalekohledy přitištěnými k očím pátraly ve tmě, připraveny vyvolat poplach při prvním zahlédnutí podezřelého stínu. V pohotovosti čekaly i obsluhy torpédometů. Před několika hodinami Tanaka vydal rozkaz v případě setkání s nepřítelem neprozrazovat zbytečně svou polohu a pokud to nebude nezbytně nutné nezahajovat palbu děly, ale zaútočit torpédy a zaměřovat je podle záblesků po výstřelech nepřátelských děl. Jak se ukázalo, byl to nadmíru prozíravý příkaz.
Tanaka, který ve 22.45 hodin minul západní pobřeží Savá, zpomalil na dvanáct uzlů a zamířil do železného průlivu, nepochybo- j

Fregatní kapitán Cole hned poté, co se na obrazovce objevily jasné signály prozrazující přítomnost nepřítele, požádal Wrighta o povolení zaúíočit torpédy – podle Kinkaidova plánu měl velitel divize torpédoborců právo sám rozhodnout o odpálení torpéd v případě, byl-li cíl blíž než tři míle, jinak musel čekat na pokyn velitele svazu. Wright místo toho, aby si uvědomil, že nepřítel pluje proti němu, že dělící vzdálenost se každým okamžikem zkracuje, a že by tedy měl souhlas okamžitě udělit, váhal. Obával se, že Cole je od japonských lodí ještě příliš daleko na útok torpédy, dokonce si u něj vzdálenost znovu rádiem ověřoval. Fregatní kapitán odpověděl, že vzdálenost je dobrá a ve 23 hodin 20 minut konečně souhlas k útoku obdržel. Rozhodující čtyři minuty byly však ztraceny^ Tanakovy lodi, které se zpočátku nacházely na levoboku před americkými torpédoborci, je za tu dobu stačily minout, ocitly se za nimi a začaly se vzdalovat. Nejblíže byl nyní Takanami vzdálený tři a půl míle, ten však plul mimo hlavní formaci, k vedoucímu torpédoborci Naganami to již

bylo téměř pět mil. Stále ještě šlo o vzdálenost, ve které torpéda mohla zasahovat – kdyby se ovšem torpéda a cíl k sobě vzájemně přibližovaly. V tomto případě se cíl vzdaloval, torpéda jej musela dohánět, a to zcela měnilo situaci. Přesto Fletcher vypálil ve dvou rychle za sebou jdoucích salvách deset torpéd, Perkins osm. Třetí torpédoborec Maury, vybavený pouze pátracím radarem, mohl zaměření provádět víceméně odhadem a jeho velitel korvetní kapitán Sims za těchto nejistých okolností nehodlal mrhat cennými torpédy, raději je pozdržel v torpédometech pro vhodnější příležitost. U čtvrtého torpédoborce byla situace obdobná, proto odpálil pouze dvě torpéda.
Jakmile kontradmirál Wright dostal hlášení, že torpédoborce vystřelují torpéda, na nic již nečekal a hodlaje využít výhody střeleckých radiolokátorů, nařídil zahájit palbu. Nepřátelská formace se v tu chvíli nacházela ve vzdálenosti zhruba pěti mil. Vlajkový křižník Minneapolis začal střílet jako první na cíl vzdálený čtyři a půl míle vpředu, 10 stupňů vlevo. Hned nato se přidal New Orleans a jeho děla se pravděpodobně zaměřila na předsunutý japonský torpédoborec Takanami vzdálený něco přes čtyři míle. Následoval Northampton. Křižníky Pensacola a Honolulu, které měly starší typy radiolokátorů, zahájily palbu asi po dvou minutách; zpočátku jim činilo potíže vyhledání cílů. Dva torpédoborce Lamson a Lardner, jež formaci uzavíraly, na tom byly ještě hůř než Pensacola a Honolulu; jejich dělostřelci neviděli nepřátelská plavidla vůbec a trvalo dosti dlouho, než důstojníci na kontrolních stanovištích řízení palby mohli věžím předat potřebné údaje. Nakonec se však na všech jedenácti amerických lodích 203mm, 152mm a 127mm děla připojila ke kanonádě, jež se s mnohonásobnou ozvěnou odrážela od ztemnělých břehů Guadalcanalu a ostrova Sávo. Siluety japonských torpédoborců ozařovalo žluté světlo osvětlovacích granátů a svazky svítivých střel prorážely tmu.
Japonce sice náhlý příval oceli, jenž se přiřítil jako lavina, překvapil, zkušený Tanaka a ostřílení velitelé jeho lodí se však vzpamatovali velmi rychle. Na rozdíl od Američanů, jejichž for-

ce byly čatto sestavovány z plavidel seskupených na poslední ,'i; _ 67. operační svaz nebyl výjimkou – Tanakova eskadra oerovala v prakticky nezměněné sestavě již po několik měsíců měla dokonale vypracovanou součinnost jednotlivých plavidel ujasněnou taktiku boje. Navíc v nočních střetnutích a v optimálním využívání torpéd Japonci stále ještě spojence překonávali.
Stačilo tedy jen několik vteřin a už signál z můstku Naganami přikazoval odpovědět torpédy. Pro celou formaci to znamenalo provést v rychlosti 24 uzlů ostrý obrat doprava. Nejde o jednoduchý manévr, vyžaduje i za denního světla

značnou zručnost a dokonalé ovládání námořnického řemesla; o to je potom obtížnější jej provést ve tmě a pod nepřátelskou palbou. Aby nedošlo ke zmatkům a srážkám, musí velitelé divizí i jednotlivých plavidel obracet přesně ve stejném okamžiku a dodržet stejný poloměr otáčky.
Ve chvíli, kdy lodi manévr zahájily, se objevila torpéda vystřelená plavidly fregatního kapitána Coleho. Hlídky na Naganami, do jehož blízkosti směřovala, je zahlédly; vlajkový torpédoborec plující v dostatečné vzdálenosti před ostatními plavidly, se jim dokázal bez větších obtíží vyhnout a poté pokračoval v přerušeném manévru. Torpéda zmizela v moři. Za Naganami plula první skupina čtyř torpédoborců vedená kapitánem Toradžiroem Satóem na můstku Makinami. V okamžiku, kdy americké křižníky zahájily palbu, jejich posádky se právě připravovaly ke svržení sudů s přepravovanými zásobami. Nyní, zatímco plavidla dokončovala obtížný manévr a obsluhy torpédometů zaměřovaly cíle, muži na palubě se horečně snažili svrhnout alespoň část nákladu do moře, neboť pobřeží obsazené Hjakutakeho vojáky bylo již na dosah ruky. Skutečně se jim to podařilo, i když tím přece jen zdrželi odpálení torpéd. Druhá skupina sestávající ze dvou torpédoborců kapitána Gičiroa Nakahary provedla obrat bez problémů a okamžitě vystřelila salvu šestnácti torpéd, četné zášlehy u ústí nepřátelských děl umožnily zamířit je velmi přesně. Ze všech japonských lodí se v nejobtížnější situaci ocitl torpédoborec Takanami operující samostatně a poněkud stranou. Po
407
příkazu z Naganami jeho velitel provedl potřebný obrat a vystřelil salvu torpéd. Měl však smůlu, že se nacházel nejblíže nepříteli, byl jasně patrný na amerických střeleckých radarech a hned zpočátku se také děla křižníků obrátila na něj. Torpédoborec horečně manévroval a v pokusu o záchranu začal střílet ze 127rnm děl. Podařilo se mu vypálit asi 70 granátů, to však už byl sám mnohokrát zasažen, začal hořet a proděravěným trupem vnikalo do podpalubí stále větší množství vody. Loď se začala naklánět, explodovala munice a situace se brzy stala kritickou.
Celní skupina amerických torpédoborců zvýšila po vystřelení torpéd rychlost na 25 uzlů a mířila na severozápad. Ve 23 hodin 25 minut nepřátelské lodí zmizely z obrazovek střeleckých radarů a fregatní kapitán Góle nařídil zastavit palbu. O dvě minuty později opravil kurs o padesát stupňů vpravo a začal se odpoutávat podél západního břehu Savá přímo na sever.
Dělostřelci na amerických křižnících, povzbuzeni pohledem na hořící Takanami, pálili na Tanakovy lodi stovky granátů všech ráží. Nutno však říci, že mohutná kanonáda neměla očekávaný účinek, byla nepřesná a rychle plující torpédoborce, kličkující mezi spoustami vod zvedaných explozemi granátů, zatím vážnějším poškozením úspěšně unikaly. Do 23 hodin 27 minut opustilo devět 203mm salv hlavně děl Minneapolisu, New Orleans vypálil též devět salv, Pensacola, jež zahájila palbu se zpožděním, vystřílela mezi 23.24 hodinami a 23.38 hodinami na 120 granátů. Honolulu a Northampton se zaměřily na nepřátelské lodi manévrující přímo před nimi.
Potom přišla katastrofa. Přesné ve 23 hodiny 27 minut, vteřinu poté, co dělové věže Minneapolisu vypálily devátou salvu, se do trupu vlajkového križníků zabořila dvě torpéda. Jedno explodovalo před dělovou věží číslo l v prostorách kajut mužstva a druhé naplno zasáhlo kotelnu číslo 2. Masy vody se vzepjaly do výše stožárů, na přídi okamžitě vyšlehly hrozivé plameny z uskladněného leteckého benzínu, velká loď se otřásala, zdálo se, že se snad každým okamžikem rozpadne. Tuny vody, jež zalily palubu
408
a nástavby, vrhaly námořníky proti ocelovým konstrukcím, dva muži byli dokonce smeteni přes palubu. Na druhé straně však vodní příval zraněné lodi prospěl, neboť nebezpečně vypadající požáry z větši části uhasil. Kapitán Charles E. Rosendahl okamžitě zjišťoval rozsah škod. I když rychlost podstatně klesla, loď zůstávala plně ovladatelná, což byla první dobrá zpráva. Podruhé kapitán ulehčené vydechl, když znovu zaduněla 203mm děla. Po vypálení tří salv se však dvě přední dělové věže odmlčely, přerušená dodávka elektrického proudu je vyřadila z akce. Žalostný pohled skýtala příď, která v délce dvaceti metrů až po základnu přední dělové věže byla zcela zdemolována. Křižník se naklonil o čtyři stupně, ale to ještě nebylo tak zlé, a Rosendahl doufal, že pokud se nepřihodí nic horšího, udrží se na hladině.
Druhý z amerických križníků New Orleans plující za Minnea-polisem, se zasažené a náhle zpomalivší vlajkové lodi vyhnul jen s největším úsilím. Ostrý obrat kormidla doprava sice zabránil srážce, přivedl však New Orleans přímo do dráhy torpéda, jež zasáhlo zleva příď těsně před sklady munice. Exploze torpéda přivedla uloženou munici k výbuchu. Detonace, jež následovala, byla strašlivá. Celá lodní příď včetně dělové věže číslo l se odtrhla, námořníci s vytřeštěnými

zraky sledovali, jak křižník, stále ještě se pohybující vysokou rychlostí, míjí svoji vlastní oddělenou příď, na níž bezmocně čněly k obloze hlavně první dělové věže. Vše se udalo tak náhle, že jeden z mužů, který na zádi právě hovořil palubním telefonem se stanovištěm ve střední části lodi a na levoboku zahlédl lodní příď nořící se do vln, zděšeně hlásil, že právě propluli kolem potápějícího se Minneapolisu.
Třetí obětí japonských torpéd se stal těžký křižník Pensacola. Poté, co těžce poškozený Minneapolis a hned za ním New Orleans zpomalily a vybočily z linie, výkonný důstojník Pensacoly fregatní kapitán Keeler – velitel lodi kapitán Lowe byl v tu chvíli mirno můstek – nařídil změnu kursu doleva, aby obě zasažené lodi bezpečně minul. Nový kurs však směřoval přímo mezi hořící knžníky a nepřítele, takže silueta Pensacoly se začala výrazně rýsovat v zaměřovačích japonských torpédometů. Vyskočil z nich
409
další vějíř smrtonosných doutníků, několik metrů pod hladinou uhánějících čtyřicetiuzlovou rychlostí k cíli Ve 23 hodin 39 minut, ve chvíli, kdy se Pensacola vracela na původní kurs, ji jedno z 18 odpálených torpéd zasáhlo na levoboku, ve středu trupu přímo pod hlavním stožárem 609mm torpédo s náplní téměř 500 kilogramů tnmtrotoluenu v hlavici explodovalo s nesmírnou ničivou silou Protrženou obšívkou se do podpalubí valily stovky tun mořské vody, jež zaplavily zadní strojovnu, výbuch vyřadil z činnosti tři dělové věže a přerušil po celé lodi spojení Nafta z proražených nádrží jednak vytékala do moře, jednak vržena vzhůru zalila hlavní stožár, kde v plamenech, jež okamžitě vyšlehly, zaživa uhořelo několik námořníků Ze zaplavené strojovny se zachránil pouze jediný muž, jenž se vypotácel na palubu se spálenýma rukama a obličejem V zadní části lodi popraskal přívod vody k protipožárním hydrantům a zuřícímu ohni bylo možno čelit jen ručními čerpadly
Přes katastrofální situaci zahájil kapitán Frank L Lowe okamžitě záchranné práce Třmáctistupňový nakloň byl z větší části vyrovnán vypuštěním palivových nádrží na pravoboku, jedna kotelna dodávala páru turbínám zbývající strojovny, díky čemuž Pensacola mohla plout osmiuzlovou rychlostí Za těchto okolností, kdy hlavní děla zůstávala ochromena a polovina nástaveb byla v plamenech, rozhodl Lowe vyklidit bitevní pole Loď s posádkou bojující o její záchranu se pomalu ploužila k Tulagi
Čtvrtý z amerických křižníků Honolulu zatím procházel bitevní vřavou dobře Jeho velitel kapitán Robert W Hayler spolu s palubním důstojníkem korvetním kapitánem Georgem F Davi-sem vedli loď obezřetně a s přehledem V okamžiku, kdy Pensacola před nimi odbočovala doleva, aby obeplula Mmneapohs a New Orleans, přičemž se vystavila japonským torpédům, Honolulu se už dál nedrželo v její stopě, ale změnilo kurs doprava Nedostalo se tak do postavení, kdy by jej požáry řádící na palubách zasazených lodí zezadu osvětlily, což se právě stalo osudným Pensacole Honolulu proplouvalo vysokou rychlostí na severozápad a patnáct 152mm děl v jeho věžích dál ostřelovalo nepřítele Směřovalo
410
411
k ostrovu Sávo a co se nepodařilo Japoncům, o to se nyní málem postarali dělostřelci z Minneapolisu a New Orleansu. Když kapitán Hayler zjistil, že je pod palbou jejich děl, rychle přikázal odvysílat identifikační signál. Až když lampa opakovaně zablikala, »prátelská« palba ustala. V tu dobu se křižník již natolik přiblížil k Sávu, že navigátor fregatní kapitán Ringle doporučil kapitánovi změnu kursu doleva. Kapitán dal kormidelně příkaz k změně o 10 stupňů. Nato Ringle, který stál na můstku vedle něj, nevzrušeným hlasem pravil: »Kapitáne, jestli nezměníte kurs o 25 stupňů, budete muset loď přes ten kopec přenést.* Hayler, aniž hnul brvou, okamžitě kurs opravil.
Poslední v linii amerických křižníků Northampton následoval Honolulu při obratu vpravo a též mířil na severozápad. Dvanáct minut po změně kursu a vypálení osmnácti 203mm salv se jeho velitel kapitán Kitts dopustil osudné chyby tím, že se vrátil na původní západní kurs. Přiblížil se tím k nepříteli a obsluhy tor-pédometů na Ojašiu dostaly příležitost, na niž čekaly. Osm torpéd zamířilo k Northamptonu. Kapitán Kitts uviděl stopy dvou z nich řítící se zleva na jeho příď, přiskočil k telegrafu a přikázal kormidelně plný obrat vlevo. Křižník se začal otáčet, obrat však už nedokončil. Obě torpéda jej zasáhla v prostoru zadní strojovny. Ozvala se ohlušující detonace, zvedl se sloup vody, nafty a trosek, oheň zachvátil celou záď a v trupu zel otvor desetkrát deset metrů, jímž se do podpalubí nahrnulo obrovské množství vody. Loď se v krátkém čase silně naklonila na levobok. Přes horečné úsilí záchranných a protipožárních čet, jež se hned pustily do práce, nebylo možno neustávající příval vody a šířící se požáry zvládnout. Nakloň se zvětšoval, loď zpomalovala, až zastavila úplně.

Zatímco na křižníky s výjimkou Honolulu dopadala rána za ranou, 9. divize torpédoborců fregatního kapitána Abercrombie-ho, uzavírající americkou formaci, se v průběhu boje od hlavních sil svazu oddělila a nijak významněji do průběhu bitvy nezasáhla. Lamson, původně plující ve stopě Northamptonu, změnil kurs doprava, Lardner zamířil na opačnou stranu a opisoval velký
412
oblouk, když kolem něj začaly dopadat granáty vystřelované děly Minneapolisu a New Orleansu. Protože palba neustala ani po rozsvícení poznávacích světel, bylo jasné, že 67. operační svaz má zřejmě stanoveny speciální bojové identifikační signály, s nimiž velitel korvetní kapitán Fitzgerald vůbec nebyl seznámen. Tor-pédoborec proto raději zvýšil rychlost a začal se z prostoru, ve kterém mohl snadno dojít újmy díky horlivosti vlastních dělostřel-ců, stahovat. V obdobném nebezpečí se o chvíli později ocitl i Lamson, když 203mm granáty s jekotem prolétaly těsně kolem jeho stožárů. Reagoval stejně jako Lardner a rychle se uklízel do bezpečí.
Xontradmirál Raizó Tanaka vedl boj s daleko silnějším nepřítelem – a to ještě byl i se svým štábem po celou dobu přesvědčen, že proti nim stojí jedna americká bitevní loď, čtyři křižníky a více než deset torpédoborců – jednoduchým a účelným obranným způsobem: udeřit torpédy a poté rychle ustoupit. Po dvaceti minutách bitvy čtyři velké nepřátelské lodi hořely. Z rozsahu požárů, poklesu intenzity palby a z podstatného snížení jejich rychlosti mohli Japonci bezpečně rozpoznat, že pokud nejsou americké lodi přímo v kritické situaci, nemají do tohoto stavu daleko. Takový výsledek byl víc, než mohl Tanaka očekávat, a chtěl-li se teď se svými torpédoborci včas dostat z dosahu letounů, jež po rozednění vzlétnou z Hendersonu, příliš dlouho už se nemohl ve vodách Železného průlivu zdržovat. Kagero a Ku-rošio vystřelily na ochromené křižníky ještě jednu salvu torpéd, to vsak už ze značné dálky, takže ani jedno z nich cíl nezasáhlo. Nato Kurošio a Ojašio připluly do blízkosti opuštěného a potápějícího se Takanami a ve spěchu začaly brát na paluby trosečníky. Za několik minut však přišel Tanakův rozkaz přikazující všem lodím zaujmout místo ve formací a odplout. V jednu hodinu 30 minut po půlnoci 1. prosince již japonská eskadra vyplouvala ze Železného průlivu a před polednem dosáhla bezpečí shortland-ského přístavu. Kromě Takanami nebylo žádné z japonských plavidel vážněji poškozeno. Vzhledem k velkému počtu granátů
413 •
vypálených americkými křižníky nutno říci, že se Wrightovi dělostřelci nijak nevyznamenali. Japonská hlášení také obsahovala velmi kritické hodnocení jak jejich miřičského umění, tak i kvality projektilů, z nichž mnoho vůbec neexplodovalo.
Jakmile v prvních minutách nového dne začalo Tanakovo uskupení vyklízet bitevní pole a postupně zmlkala děla, kontradmirál Wright, vědom si toho, že z můstku ochromeného Minneapolisu nemůže náležitým způsobem dál řídit operace svazu, pověřil kon-tradmirála Tisdaleho na Honolulu, aby převzal taktické velení. Tisdale, jenž měl obavu, že nepřátelský ústup může být pouze manévrem, který Tanakovi umožní přeskupit síly a znovu udeřit s cílem těžce poškozené křižníky dorazit, okamžitě přikázal veliteli Honolulu kapitánovi Haylerovi obeplout ostrov Sávo a zjistit,
jak se věci skutečně mají.
V tu dobu se též objevily palubní hydroplány, jimž se konečně podařilo z hladiny tulažského zálivu odstartovat. Navázaly spojení s radiostanicí Honolulu a v prvním hlášení sdělovaly, že poblíž mysu Esperance zahlédly japonské navigační signály. O hodinu později žádaly o povolení osvětlit nepřátelský torpédoborec vykládající u guadalcanalského pobřeží. Tisdale obratem souhlas udělil a nařídil Haylerovi přiblížit se k nepřátelské lodi a napadnout ji. Jak se však brzy ukázalo, piloti se zmýlili, jednalo se o vrak japonské dopravní lodi uvízlé na mělčině a zničené již před několika týdny. Opatrný Tisdale, jenž nevěděl o tom, že Tanaka tou dobou již po téměř dvě hodiny míří plnou rychlostí k Shortlandu, nechtěl zažít nepříjemné překvapení, dal proto rozkaz ještě jednou obeplout Sávo a prověřit, zda se nepřítel nevrací průlivem mezi severním pobřežím Savá a ostrovem Floridou. Pátrání bylo opět bezvýsledné, ani radiolokátory, ani hlídky neobjevily náznak přítomnosti nepřátelských lodí. Lehký křižník až do rozednění hlídkoval ve vodách Železného průlivu.
Zatímco se Tanaka vzdaloval a Tisdale kroužil kolem Savá, na zasažených křižnících nasazovaly stovky námořníků všechny síly,
1 414
l
aby je zachránily před zkázou. Na Minneapolisu se situace krok za krokem obracela k lepšímu díky vynikajícímu řízení záchranných prací a obětavosti celé

posádky. První strojní důstojník korvetní kapitán Parker neváhal a dal naplnit v jedné z kotelen kotle mořskou vodou, a podařilo se mu tím udržet strojovnu v chodu. Loď se nacházela v kritické situaci, která opravňovala i ke zcela mimořádným opatřením. Muži v kotelnách a strojovnách projevovali velkou statečnost a pracovali až do úmoru; věděli, že na nich závisí, zda se křižník podaří dopravit do bezpečí. V kotelně číslo čtyři vytrvali i za situace, kdy prostory kolem a nad nimi byly zaplaveny a po celou dobu hrozilo nebezpečí, že voda prolomí přepážky a nikdo .neunikne živý. Ve dvě hodiny ráno dostal kapitán Rosendahl hlášení, že křižník může plout rychlostí tří uzlů. Přikázal zamířit k Tulagi. Zatímco se loď pomalu sunula po hladině železného průlivu, záchranné čety se dál snažily zlepšit její plavbyschopnost vzhledem ke zdemolované a silně ponořené přídi omezenou na minimum. Hlavní paluba se nacházela pouhé dva metry nad hladinou, přestože převážná část obsahu palivových nádrží byla vypuštěna a z předních dělových věží byly vyneseny a svrženy do moře granáty a kontejnery se střelným prachem. Ve tři čtvrtě na pět ráno připlula z Tulagi na pomoc vlečná loď Bobolink, jejíž pumpy začaly okamžitě odčerpávat vodu ze zaplaveného podpalubí. Nakonec Wrightův vlajkový křižník přece jen Tulagi dosáhl v doprovodu torpédoborců Lamson a Lardner.
Jestli situace Minneapolisu byla zlá, New Orleans doslova bojoval o život. Čtyřicet metrů jeho přídě – více než pětinu celkové délky lodi – odtrhl výbuch japonského torpéda a násle-dovná exploze muničního skladu. Všichni muži, jejichž bojová stanoviště se nacházela v přední části lodi, zahynuli a s nimi i osádka dělové věže číslo 2, kterou pohltily šlehající plameny. Centrální stanoviště pro řízení záchranných prací umístěné v podpalubí asi dvacet metrů za místem zlomu začal zaplňovat dusivý kouř a velitel záchranných čet korvetní kapitán Hayter všem přítomným přikázal nasadit plynové masky. Sám zůstal bez
415
masky, dal ji námořníkovi, kterému chyběla. Když obdržel z můstku telefonický příkaz stanoviště opustit, spolu s poručíkem Hainesem a podporučíkem Formanem organizoval evakuaci. Několik desítek mužů z ohrožených prostor uniklo; když mel jako poslední stanoviště opustit Hayter s oběma důstojníky, byli již příliš omámeni otravnými plyny a nedokázali po žebříku nouzového východu vyšplhat. Všichni tři zahynuli. Řízení záchranných prací převzal strojní důstojník a hlavní úsilí zaměřil na lokalizaci požárů. Naštěstí strojovna zůstala nedotčena, generátory dávaly čerpadlům dostatek proudu a po hodinové dřině se námořníkům podařilo oheň zvládnout natolik, že zůstala jen menší ohniska, která již nebyla vážným problémem. Smrtelné nebezpečí však číhalo jinde. Po odtržení přídě zůstaly vodotěsné přepážky kryjící kotelnu číslo l obnaženy a vystaveny obrovskému tlaku vod, jež na ně nyní přímo dolehly. Kdyby se přepážky prolomily, zaplavení další části podpalubí by znamenalo neodvratný konec a přitom jakmile se loď dá do pohybu, toto nebezpečí se ještě zvýší. Kapitán Roper však neměl na vybranou, musel s křižníkem odplout, měl-li jej zachránit. Dal kotelnu evakuovat a nesmírně pomalu zvyšoval rychlost až na pět uzlů. Štěstěna kapitána a posádku tentokrát neopustila a v šest hodin deset minut ráno křižník dosáhl tulažského kotviště. Co za těch několik hodin pomalé plavby sta mužů na palubě zažívaly, lze těžko vyjádřit. Když v Tulagi kapitán Roper sestupoval z můstku, sotva se držel na nohou; většina ostatních důstojníků na tom nebyla o mnoho lépe, i když v jejich napětím zšedlých tvářích byl výraz nesmím' úlevy.
Na Pensacole se stal největším problémem velký požár, jer zachvátil celou zadní část lodi. Hlavní paluba se změnila v ro pálenou pec, praskot plamenů se mísil s třeskotem vybuchujícíli' střeliva. Kapitán Lowe i velitel záchranných družstev poručil Venter si rychle uvědomili, že osud lodi závisí na tom, zda se oheň podaří dostat pod kontrolu dřív, než se rozšíří do strojovny a kotelny. Na záď byly přetaženy hadice a hasicí přístroje vrhaly do plamenů proudy pěny a oblaka kysličníku uhličitého. Kapitán
416
neočekávaná exploze nahromaděných plynů veškeré úsilí zmařila. Další prostory byly zaplaveny a křižník se ponořil o dva metry hlouběji. Počáteční zoufalství však rychle vystřídala zarytá snaha zvítězit přes všechny překážky, pracovní čety se střídaly ve směnách ve dne v noci, a tak již 12. prosince mohl Minneapolis vyplout na moře. Opravy pokračovaly v Espiritu Santu a v Pearl Harboru a byly dokončeny v loděnicích ve Spojených státech. Dne 9. září 1943 byl těžký knžník znovu připraven k boji.
Dne 12. prosince opustil Tulagi i New Orleans. Příď nahradila konstrukce z trámů a fošen. Křižník mířil do australského Sydney, kam dorazil právě na Štědrý den. V sydneyských loděnicích zpevnili provizorní přední část, což umožnilo lodi přeplout oceán. V bremertonských loděnicích postavili celou příď novou a na

začátku podzimu roku 1943 se knžník vrátil do jižního Tichomoří. Pensacola odplula s jedním pracujícím šroubem do Pearl Harboru, a tam prošla rozsáhlými opravami. Do služby se vrátila koncem října 1943.
Šesté velké námořní střetnutí, k němuž došlo v průběhu guadalca-* nalské operace a jež bylo nazváno bitvou u Tassafarongy, se stalo jednou z nejhorších porážek, jakou americké válečné námořnictvo v tichomořské válce utrpělo, v každém případě nejméně omluvitelnou ze všech. Proti osmi Tanakovým torpédoborcům stálo pět amerických křižníků vybavených radiolokátory- a nesoucích v dělových věžích třicet sedm 203mm a patnáct 152mm děl. Přitom jeden těžký křižník Američané ztratili a tři další byly vyřazeny téměř na celý rok. Japonci odepsali pouze jeden tor-pédoborec. To, že Tanaka vyložil jen malou část přiváženého materiálu, byla slabá útěcha.
Hned v následujících dnech se hledalo vysvětlení, jak mohlo k takovému debaklu dojít a kdo je za něj odpovědný. Admirál Halsey dostal hlášení vlajkových důstojníků; kontradmirál Wright ve své zprávě »velkoryse« převzal odpovědnost za škody způsobené japonskými torpédy, dál už neměl za to, že by nějak chyboval. Ku pomoci mu přispěl náčelník Nimitzova štábu vice-
419
admirál Spruance, hrdina od Midwaye, který prohlásil, že Wright byl v nezáviděníhodné situaci: jednak se musel řídit plánem vypracovaným někým jiným, jednak vzhledem k časové tísni neměl možnost zvolit nejvhodnější trasu a jednak byl v oblasti jižního Tichomoří nováčkem. Nějak však Spruance pominul fakt, že plánu vypracovanému kontradmirálem Kinkaidem nebylo možno nic vytknout, a navíc že se jím Wright ke své škodě neřídil beze bytku, a zejména pominul ony nesmírně důležité čtyři minuty na počátku střetnutí, kdy Wright váhal udělit fregat-nímu kapitánu Golemu souhlas k zahájení útoku torpédy. Lze se důvodně domnívat, že ztráta těchto čtyř minut rozhodla o americké porážce. Ani Halsey Wrightovi nic nevytýkal a jediným, koho kritizoval, byl právě fregatní kapitán Cole. Vinil jej z toho, že vypálil torpéda na přílišnou vzdálenost a že se poté stáhl na severozápad, aniž by bojujícím křižníkům dál přispěl. Toto Hal-seyho stanovisko je značně pochybné a vznesená kritika patřila daleko víc na Wrightovu hlavu. Nicméně obětní beránek byl nalezen.
Je nesporné, že svoji negativní roli sehrála v bitvě u Tassafaron-gy, stejně jako v jiných předcházejících střetnutích, i tehdejší chybná taktika amerických velitelů křižníkových formací. Příliš přidržovali torpédoborce v blízkosti křižníků místo toho, aby využili jejich předností, tedy vysoké rychlosti, manévrovatelnosti, a především torpéd, a vysílali je k samostatným nájezdům proti nepřátelským uskupením dřív, než se zapojily do boje těžké lodi. Zatímco američtí velící důstojníci s obtížemi shledávali argumenty na svoji obranu, japonský kontradmirál Raizó Tanaka vyšel z tassafarongské bitvy se zaslouženou pověstí vynikajícího taktika a bojovníka. On se chyb nedopustil.
V několika měsících, jež uplynuly od bitvy u ostrova Sávo, přibyly mnohé draze zaplacené zkušenosti a v organizaci záchranných prací na amerických lodích se mnohé změnilo k lepšímu. Tehdy, při stejném poškození, by zřejmě Minneapolis, Pensacola a New Orleans skončily na dně Železného průlivu.
Jestli si však někdo na americké straně zaslouží hluboké uzná-
ní, pak to nepochybně byli prostí námořníci a nižší důstojníci, kteří v nejobtížnějších, téměř beznadějných podmínkách dokázali čelit nepříteli, požárům, vodě zaplavující rozervané lodní útroby; pro další boj tak zachránili tři těžké křižníky.
420
421
15.
KARTA SE OBRACI
Muselo uplynout ještě několik týdnů, než se japonští militaristé smířili s trpkou příchutí strategického neúspěchu v jižních Šalo-mounech. Když v bitvě u Gaudalcanalu ve dnech 12.—15. listopadu ztroskotala velká japonská námořní ofenzíva, námořnictvo pokládalo za rozumnější ostrov opustit a nemarnit čas a síly nákladnými pokusy o jeho ovládnutí. Proti tomuto návrhu se však rozhodně postavilo velení pozemních vojsk, především ministerský předseda generál Hideki Tódžó. Před několika měsíci prosadil prioritu operací v oblasti Šalomounových ostrovů na úkor postupu na Nové Guineji a nyní, pokud zbývalo jen trochu naděje, nehodlal přiznat závažné pochybení. Občasný úspěch, jako výsledek bitvy u Tassafarongy, podpořil tvrdohlavé setrvávání armády na původní strategické koncepci, jejímž klíčovým bodem stále zůstávalo obsazení guadalcanalského letiště a přebudování jižních Salomounů v silný opěrný bod. Ke splnění tohoto záměru začal velitel 8. armádní oblasti generálporučík Hitoki Imamura v Rabaulu soustřeďovat čerstvé síly a připravovat novou ofenzívu na začátek roku 1943.

Analýzy prováděné ve štábu vrchního velitele tichomořské oblasti admirála Nimitze předpokládaly, že nepřítel se svých záměrů dosud nevzdal a bude se dál pokoušet ostrovy ovládnout. Admirál Halsey proto po bitvě u Tassafarongy vyvinul velké úsilí, aby americkou posádku na Guadalcanalu posílil natolik, aby neien dokázala novému japonskému náporu úspěšně vzdorovat, ale aby bylo možno přejít do protiútoku v prostoru celého Šalomounova souostroví. Halseyho jistě podnítil i dopis, který 30 listopadu zaslal velitel loďstva Spojených států admirál King admirálu Nimitzovi. King si stěžoval na pomalost, s jakou se Halsey vyrovnává se strategickým úkolem, jímž byl pověřen. Naznačoval, že podle jeho názoru jihotichomořské síly vynakládají příliš mnoho energie v boji s japonskou posádkou na Guadalcanalu, jsou »přibity« k ostrovu místo toho, aby zvolily taktiku dalšího postupu a obsadily základny, z nichž Japonci Guadalcanal posilují a zásobují. Halsey takové výtky jistě slyšel velmi nerad a začal tedy okamžitě jednat. Otázku Guadalcanalu však nehodlal ne-cnat nedořešenou. Nařídil v co nejkratší době nahradit vyčerpané, bojovými akcemi a nemocemi zdecimované námořní pěšáky novými jednotkami pozemních vojsk. Současně »mořské včely« dál rozšiřovaly a zlepšovaly Hendersonovo letiště, budovala se skladiště pohonných hmot, u výběžku Koli východně od Lungy rychlým tempem pokračovala výstavba nových přistávacích drah. Lodi přivážely stavební materiál, stroje a další ženijní oddíly. Na Tulagi byla vybudována dobře vybavená základna pro motorové torpédové čluny a nedaleko ní, v zálivu Purvis, začaly ve velkém tempu práce na výstavbě vhodného kotviště pro lehčí bojová plavidla.

Po Tassafaronze bojová činnost těžkých lodí a větších uskupení v guadalcanalských vodách ustala, po šesti námořních bitvách obě strany pociťovaly vyčerpání a potřebu nabrat nové síly. Jen plavidla Tokijského expresu vykonávala pravidelné cesty mezi Short-landem a Guadalcanalem, přivážela munici a především potravi-nv. bez nichž by Hjakutakeho vojáci brzy pomřeli hlady. Proti

422

423

japonským torpédoborcům vzlétaly letouny z Hendersonu a vv plouvaly torpédové čluny z Tulagi.

Dne 3. prosince vplul kontradmirál Raizó Tanaka do Želez- j ného průlivu s deseti torpédoborci; chtěl vyložit zásoby, jejichž! dodání zmařila bitva u Tassafarongy. Pobřežní pozorovatelé včas i ohlásili, že se blíží, a tak jej čekal »uvítací výbor* patnácti střemhlavých a torpédových bombardérů doprovázených stíhací. Ta-j naka měl tentokrát výjimečně též stíhací obranu a žera sej s americkými piloty střetla v divokém souboji. Dokázala nepřátel-! ský nálet zcela rozvrátit a kromě jedné pumy, jež zasáhla torpédo-] borec Makinami, expres proplul. U pobřeží posádky sházely dol more sudy a bez další úhony se vrátily na základnu. Dněl 7. prosince Japonci připlouvali znovu. Tentokrát proti nim vyrazí-1 ly spolu s letouny i torpédové čluny. Při náletu prorazila exploze! pumy, jež dopadla těsně vedle boku torpédoborce Nowaki, jeho] trup, došlo k zaplavení jedné kotelny a strojovny a k zabití sedm-j načti námořníků. Další torpédoborec byl poškozen jen lehce.

Po setmění nastoupily torpédové čluny. Dva hlídkovaly mé mysem Esperance a Kokumbonou, dva podél severozápadního pobřeží Guadalcanalu a čtyři, jako hlavní úderná síla, číhaly u ostrova Sávo. Krátce před dvacátou třetí hodinou zahlédla nepřátelskou formaci hlídka severně od Guadalcanalu. Naneštěst v rozhodujícím okamžiku jednomu z člunů vynechal motoť a druhý, aby jej ochránil, okamžitě začal pokládat kouřovou clonu. K vypálení torpéd vůbec nedošlo. Přítomnost torpédovýc člunů však stačila k tomu, aby dal Tanaka rozkaz k návratu. Ve 23.30 svoje rozhodnutí změnil a znovu vplul do Železného průli* vu. Tam narazil na čtyřčlennou údernou skupinu. Čluny vystřeli-j ly 12 torpéd a zahájily palbu ze svých velkorážních kulometů. Na všech stranách křižující torpéda a spršky střel kropící palub} a nástavby přinutily japonského kontradmirála podruhé a definH tivně změnit kurs a rychle se stahovat. Útok torpédových člunůj byl tak prudký, že například PT-59 podporučíka Johna M. Sear-lese ostřeloval torpédoborec Ojašio ze vzdálenosti necelých 100] metrů. Člun sám byl zasažen desetkrát, dokázal se však vrátit do

424

Tulagi- Ze zásob přiváženýchexpresem Hjakutake tentokrát neviděl nic.

PT-59 byl opraven během pouhých dvou dnů a již v noci

9. prosince vyplul s dalším člunem k nové bojové plavbě. Krátce před půlnocí oba čluny ostřelovaly z kulometů nepřátelské vylo-ďovací plavidlo poblíž mysu Esperance, když se nedaleko vynořila japonská ponorka 1-3. Podporučík Searles dal bleskurychle připravit a zamířit torpédomety. Dvě torpéda narazila na plášť ponorky a výbuch ji doslova rozmetal na kousky. Z posádky 68 mužů se zachránil pouze jeden poddůstojník, který doplaval na Japonci obsazený«břeh a v šoku

přerývaně líčil, co se stalo. Tokijský expres obvykle připlouval ve čtyřdenních intervalech. Dne
10. prosince se ukázal na obzoru další. Ve večerních hodinách jej napadlo 14 střemhlavých dauntlessů doprovázených wildcaty a lightningy. Po vyhlášení protileteckého poplachu deset Tanako-vých torpédoborců zvýšilo rychlost na maximum, děla a kulomety z jejich palub vítaly nalétávající bombardéry proudy střel a kormidla se otáčela v prudkých změnách kursu. Ani jedna ze svržených pum nezasáhla cíl a po neúspěšném náletu předali letci expres do další péče velitelům torpédových člunů. Tři z nich se s japonskými plavidly střetly mezi Tassafarongou a mysem Esperance. Přestože se torpédoborce bránily palbou ze všech hlavní, vyhledávaly čluny světlomety a kličkovaly, pohromě neušly. V jednu hodinu po půlnoci 12. prosince zasáhla dvě torpéda příď Teruzukiho, Tanakova vlajkového torpédoborce. Roztříštila celou jeho přední část napadrť, paluba začala hořet a loď se silně naklonila. Tanaka přestoupil na jiný torpédoborec, dal okamžitě rozkaz k návratu a eskadra začala ustupovat. Je možno položit otázku, proč se vítěz od Tassafarongy, důstojník, který mnohokrát prokázal, že mu nechybí statečnost a vytrvalost, dává na ústup, objeví-li se – a v tomto případě dokonce podstatně slabší – nepřítel. Důvodem byl Tanakův neskrývaný nesouhlas s pravidelným a masovým užíváním torpédoborců jako zásobovacích plavidel. Pokládal je za příliš cenné, než aby byly neustále oběto-vavány při nočních plavbách na Guadalcanal, probíhajících jako
425
podloudnické výpravy. Kontradmirál se s tímto názorem nijak netajil, čímž vyvolal velkou nelibost u svých nadřízených. Nechtěl prostě riskovat osud torpédoborců v nevýznamných a zbytečných šarvátkách.
V době, kdy se Tanakovi postavila do cesty první skupina torpédových člunů, hlídkoval poručík Freeland s PT-44 u severozápadního pobřeží Guadalcanalu, kde jej také zastihlo rádiové hlášení o probíhajícím boji. Bez zaváhání zamířil do železného průlivu. Nepřátelské lodi stahující se na západ zahlédl ve vzdálenosti 7000 metrů; zvýšil rychlost a hnal se přímo proti dvěma torpédoborcům uzavírajícím japonskou formaci. Japonci jej zpozorovali ve chvíli, kdy míjel hořící Teruzuki. Spustili tak divokou palbu, že člun přinutili útok přerušit a nájezd opakovat až po provedení ostrého obratu. Poblíž poškozeného Teruzukiho však kroužil torpédoborec, jehož přítomnost Freeland vůbec nezaznamenal. A jediná rána z jeho 127mm děla se stala pro PT-44 osudná. Granát explodoval ve strojovně, vyšlehly plameny a hned nato vybuchla nádrž paliva. Většina mužů posádky byla zabita na místě a ti, kdo přežili, naskákali do moře a snažili se zachránit plaváním. Plamenům sice unikli, tragédie však pokračovala. Japonci dál pálili na hořící vrak člunu jako zběsilí a granáty explodující ve vodě kolem něj trhaly nešťastné trosečníky na kusy. Nakonec se z jedenáctičlenné posádky zachránili jen dva muži. Jeden z nich, podporučík Charles M. Mel-horn, později vylíčil peklo, kterým v oné krátké chvíli prošel. Napsal:
»Ponořil jsem se hluboko a byl jsem ještě pod vodou, když salva udeřila. Náraz mnou těžce otřásl, ale plaval jsem pod hladinou dál. Ozvala se obrovská exploze, která mne paralyzovala od pasu dolů, voda kolem se zbarvila do červena. Záchranná vesta mne vynesla na hladinu. Vynořil jsem se do ohnivého moře, všude kolem padaly hořící trosky člunu a žhavý popel. Snažil jsem se vyprostit ze záchranné vesty, to se mi nepodařilo, proto jsem začal neohrabaně plavat. Myslel jsem, že hraje u konce, ale voda, která vzlétla při explozi k obloze, dopadala zpět a plameny kolem
e uhasila. Od prvního zásahu do tohoto okamžiku neuplynulo ještě ani patnáct vteřin.*
Posádka torpédovaného Teruzukiho se po několik hodin snažila torpédoborec zachránit. Byl to však úkol nad lidské síly, oheň se šířil dál a krátce před pátou hodinou ranní pronikl ke skladišti hlubinných pum. Následoval hromový výbuch a loď se potopila.
Trvalo téměř tři týdny, než Japonci vyslali na Guadalcanal další expres. Poté, co Američané soustředili na Hendersonu dostatek letounů a z tulažské základny operovala početná flotila rychlých a nebezpečných torpédových člunů, musel kontradmirál Tanaka vždy počítat s nejhorším. Přitom nejen Tanaka, ale i řada dalších japonských námořních velitelů vysoko cenila torpédoborce a těžce se smiřovala s jejich ztrátami. Po čtyřicet roků císařské válečné námořnictvo nešetřilo úsilím, aby vyvinulo dokonalá torpéda, vypracovalo i prvotřídní taktiku jejich užití a dosáhlo vysoké úrovně ve vedení nočních bojů. Výsledky byly vynikající. Torpédoborce o výtlaku 2090 tun třídy Fubuki tvořící jádro Tanako-vy flotily nesly devět lorpédometů; posádky, jež prošly dlouhodobým a náročným výcvikem, je dokázaly po výstřelu připravit k další salvě ve dvaceti minutách, všichni velitelé lodí byli uznávanými torpédovými experty. Spojenecké

torpédoborce nedosahovaly takové kvality af už šlo o technické vybavení, materiál nebo úroveň výcviku posádek. A nyní tato dokonalá bojová plavidla nahrazovala dopravní a nákladní lodi! Ani jejich posádky se s tím nemohly smířit. Kapitán Jasumi Tojama, náčelník Tanakova štábu, zaznamenal kritické povzdechy, kterými námořníci lodí Tokijského expresu nešetřili: »Jsme v těchto dnech víc nákladní parníky než bojová eskadra. Vozíme náklady na ten proklatý ostrov, je to mizerná záležitost. Naše paluby jsou přeplněny materiálem a zásoby munice musí být sníženy na polovinu.*
Je sice pravdou, že i za těchto neuspokojivých podmínek dokázaly japonské torpédoborce protivníka tvrdě zasáhnout – bitva u Tassafarongy byla dostatečným důkazem, ztráty však narůstaly a blížily se kritickému bodu. Generální štáb námořnictva již delší
426
427
dobu zvažoval jak zajistit zásobování japonských vojsk na Gua-dalcanalu, aniž by bylo nutno do nebezpečných vod Štěrbiny pravidelně vysílat formace torpédoborců. Padlo rozhodnutí zapojit do přepravy ponorky.
Ani tento způsob však nesplnil očekávání. Jak Američané získávali v jižních Šalomounech převahu ve vzduchu i na moři, stávala se pro japonské ponorky přeprava válečného materiálu a potravin stále nebezpečnější zejména v okamžiku vykládání. Ponorka se musela u pobřeží vynořit a po dobu vykládky se stávala snadným cílem, ať už byl útočníkem nepřátelský letoun nebo hladinové plavidlo. Usilovně se proto hledaly cesty, jak tato rizika snížit.
Na ponorkovou základnu Jokosuka v Tokijském zálivu přijel nákladní automobil naložený žoky rýže. Vysocí důstojníci, kteří jej provázeli, požádali velitele základny o provedení zkoušek k ověření, zda je možno žoky vystřelovat torpédomety z ponořené ponorky. Zkoušky proběhly, výsledek byl však katastrofální. Následoval další pokus, kdy byla rýže uložena v krabicích od sucharů. Většina se jich roztrhla již v torpédových rourách. Potom rýži napěchovali do dřevěných kontejnerů tvarovaných jako torpédo. Při vymrštění z torpédometů, vzhledem k vysokému tlaku, jenž byl při výstřelu nutný k překonání odporu vody, kontejnery praskaly stejně jako před nimi žoky a sucharové krabice. Jediným výsledkem tři dny trvajících zkoušek bylo, že hladinu Tokijského zálivu pokryla vrstva vzácné rýže. Aby zmírnil nepříznivý dojem, jímž tyto fantastické pokusy zapůsobily na posádky ponorek, měl k nim velitel základny na závěr emocionální projev, ve kterém líčil nesmírné těžkosti a strádání japonské posádky na Guadalcanalu a zdůrazňoval, že v zájmu její záchrany a udržení bojeschopnosti je nutno prověřit všechny způsoby, jimiž by bylo možno životně důležité zásoby na místo určení doručit.
Ani velitel 6. ponorkového loďstva viceadmirál Teruhisa Ko-macu neměl snadný úkol, když přesvědčoval velitele ponorek a důstojníky velící svazům o tom, zeje třeba i nadále a ve zvýšené
míře používat ponorek jako nákladních plavidel. Při poradě, k níž došlo na palubě viceadmirálovy vlajkové lodi lehkého křižníku Katon zakotveného v Truku, všichni přítomní důstojníci namítali, že ve skutečnosti jsou ponorky posílány do záhuby kvůli přepravě proviantu, což je značně vzdáleno jejich bojovému poslání. Argumentovali tedy obdobně jako jejich kolegové z palub torpédoborců. Teprve když viceadmirál zdůraznil, že podle rozkazu císaře je třeba posádku na Guadalcanalu zásobovat za každou cenu, výhrady ustaly. Tak byly ponorky, které dosud v Tichomoří, v Indickém oceárui i v australských vodách stíhaly bojová a obchodní plavidla nepřítele, staženy k jižním Šalomounům, kde většinu času vyčkávaly a ponořeny se skrývaly před letouny a plavidly protivníka. Z jejich palub bylo odstraněno jedno dělo a ponechány jen dva torpédomety, veškerý prostor byl využit k uložení zásob. Samozřejmě že tato opatření silně snížila jejich bojeschopnost.
Dne 16. listopadu 1942, den po skončení bitvy u Guadalcanalu, vydal velitel Spojeného loďstva admirál Jamamoto ponorkám příkaz k zahájení zásobovacích plaveb Když se Spojenému loďstvu nepodařilo americké námořní síly rozdrtit a Hen-dersonovo letiště nadále zůstalo v rukou nepřítele, Jamamoto si jasně uvědomil, že zásobovat dál Hjakutakeho převážně hladinovými plavidly by znamenalo dříve či později přijít o většinu z nich.
Ponorky převzaly náklad v přístavu Buin na jihu Bougainvillo-va ostrova, propluly jihozápadně od Nové Georgie a po setmění vykládaly v zálivu Kamimbo na severozápadním pobřeží Guadalcanalu. Cesta tam a zpět trvala čtyři dny a každý den vyplouvala jedna ponorka. Když současně vypluly i torpédoborce Tokijského expresu, byly pro každé uskupení přesně vytčeny trasy, aby omylem nedošlo k vzájemnému napadení. Jestliže se vydala k ostrovu silná formace přepravních torpédoborců, ponorky nevyplouvaly vůbec, aby přece jen nedošlo k tragické

záměně vlastních plavidel za nepřátelská, což se v omezeném operačním prostoru středních a Jižních Šalomounů nedalo zcela vyloučit přes všechna opatření.
428
429
Do ledna 1943 se na zásobovacích plavbách podílelo asi dvacei japonských ponorek, vesměs plavidel posledních typů.
Téměř po tři měsíce křižovaly japonské podmořské čluny mezi Bougainvillovým ostrovem a Guadalcanalem. Za tu dobu změnily a vylepšily i techniku uložení nákladu a jeho vykládky. Zpočátku byly bedny a balíky umístěny ve vnitřních prostorách a poté, co ponorka dorazila do zálivu Kamimbo, byl náklad ručně vyložen do čekajících člunů. Když se později, vzhledem k vybavení amerických letadel radiolokátory, jež jim umožňovaly vyhledání cíle i za tmy, stala tato forma vykládání pro svoji zdlouhavost nebezpečnou, byl náklad – především rýže – převážen v gumových vacích uskladněných na horní palubě. Odpadlo sice jeho pracné vynášení z ponorky, na druhé straně však se po dlouhé plavbě pod hladinou do většiny vaků přece jen dostala mořská voda a s takovým rizikem a námahou dovezené potraviny se staly nepoživatelnými. Řešením se nakonec ukázaly vodotěsné kovové sudy. Jestliže při příjezdu ponorky nebyl »čistý vzduch*, su bylo možno uvolnit, zatímco plavidlo zůstávalo v bezpečí p vodou. Vypluly na hladinu a tam je japonští vojáci posbír stejně jako v případě, kdy je shazovaly do vody torpédoborce. Ve druhé polovině měsíce ledna 1943 bylo použito zvláštního zařízení připomínajícího vyloďovací člun, s nímž ponorka připlula K jeho pohonu sloužila dvě po stranách upevněná torpéda, jež mu dávala rychlost tří uzlů. Mohlo doplout do vzdálenosti 4000 metrů s nákladem dvou tun. Řídil je jeden muž, který na ně přestoupil z ponořené ponorky a dovedl je ke břehu ostrova.
Od poloviny listopadu 1942 do začátku února 1943, v době, kdy Japonci zoufale hledali cesty jak svým jednotkám na Guadal-canalu dodat alespoň to nejnutnější množství potravin, munice a léků, vyzkoušeli i zvlášť upravené ponorky připomínající cisternová plavidla. Bylo z nich vymontováno všechno nadbytečné vybavení a do jejich vnitřních prostor uloženo kolem padesáti tun zásob. Jiná ponorka takto upravené plavidlo vzala do vleku a pod hladinou je dotáhla k ostrovu. V praxi však byl tentfl způsob přepravy použit jen několikrát.
430
Přes veškerá bezpečnostní opatření docházelo stále ke značným ztrátám, jak japonští ponorkoví velitelé předvídali. Někdy se jako blesk snesl z oblohy bombardér a přesně umístěná puma poslala ponorku ke dnu, někdy – jak dokumentuje případ I-1 – docházelo k dramatickým situacím a zuřivým soubojům, když byla ponorka napadena hladinovými plavidly.
Dne 14. prosince 1942 posílily malé loďstvo operující z tulažské základny čtyři korvety Královského novozélandského námořnictva Matai, Moa, Tui a Kiwi. Velmi brzy se nejpopulárnějším důstojníkem jejich posádek stal korvetní kapitán G. Bridson, obrovitý velitel Kiwi. Tento lamželezo nezkazil v důstojnickém klubu žádnou legraci, byl nadán velkým smyslem pro svérázný chlapský humor a současně byl vynikajícím a statečným bojovníkem. Jedné tmavé noci křižoval u guadalcanalského pobřeží torpédový motorový člun poručíka Gambla. Ve stejném prostoru se pohybovala i Kiwi. Poručík si korvetu zmýlil s nepřátelským plavidlem, vypálil salvu torpéd, naštěstí ji všechna minula. Korvetní kapitán Bridson je však zahlédl a v otevřené řeči se nasupeně rádiem otázal: »Vy malí mizerové, to střílíte na nás?« Gamble, kterému nic jiného nezbývalo, odpověděl: »Jistě!« Příští den se oba důstojníci na břehu potkali a stali se dobrými přáteli.
Dne 26. ledna 1943 opustil Rabaul korvetní kapitán Sakamoto s ponorkou 1-1. Následující den naložil v Buinu zásoby a vyplul ke Guadalcanalu. V této době přivážely ponorky na ostrov potraviny a munici každý druhý den, jeden náklad pokryl nejnutnější potřeby 30 000 mužů na osmačtyřicet hodin. Z Buinu plula 1-1 pres den i v noci pod hladinou, vynořit se odvážila pouze na čtyři hodiny nezbytné k dobití baterií.
Ve 21.05 hodin 29. ledna se blížila k zálivu Kamimbo. V této fázi, těsně před cílem, připlouvající ponorky pozorně prozkoumávaly periskopem situaci, a když nezjistily žádné nebezpečí, začaly s vykládkou. Poblíž vjezdu do zálivu hlídkovaly korvety Kiwi a Moa. Již před nějakou chvílí akustický lokátor na Kiwi signalizoval přítomnost ponorky, a když hlídka zahlédla ve vzdále-
431
nosti asi tří set metrů periskop, korvetní kapitán Bridson jei zasypal palbou 102mm a 20mm děl dřív, než se Japonci stačili rozhlédnout. Sakamoto ani neměl čas periskop stáhnout a v zoufalém pokusu o únik dal rozkaz k bleskovému ponoření do houbky třiceti metrů. Kiwi se však přiblížila a ponořující se

ponorku napadla hlubinnými pumami. Exploze ponorkou pohazovaly ze strany na stranu, prudkými otřesy vzniklo krátké spojení, zhasla světla, uvolnil se hlavní spínač na rozvodovém panelu, vysadilo kormidlo a přestaly pracovat pumpy napojené na balastní nádrže. Na několika místech se roztrhlo vysokotlaké vzduchové potrubí, byly vyřazeny z činnosti baterie a zavládl nepopsatelný zmatek. Ponorka se naklonila přídí dolů v pětačtyřicetistupňovém úhlu, všechny neupevněné předměty a náklad se sesunuly dopředu, plavidlo nekontrolovatelně klesalo. Sakamoto nařídil plný zpětný chod motorů a vyprázdnění hlavních balastních nádrží. Bezpečná hloubka ponoru pro 1-1 byla 65 metrů. Následkem otřesů se poškodil i hloubkoměr a ukazoval fantastických 150 metrů. Námořník, jenž jej sledoval, však za okamžik hlásil, že se jehla ustálila a ponorka začíná stoupat. V tu samou chvíli dostal Sakamoto další hlášení, že do skladiště torpéd proniká voda. Ponorka sice dosáhla hladiny, ale hned se začala znovu ponořovat. Trvající naklonění bránilo jakémukoli pokusu o řízený manévr, plavidlo klesalo tak dlouho, až se přídí opřelo o mořské dno, zatímco záď zůstala zvednuta. Sakamoto a všech dalších 67 členů posádky promáčených potem se ve tmě horečně snažili obnovit přívod proudu a dostat bezmocnou ponorku zpátky na hladinu; zůstat u dna znamenalo zakrátko pro všechny jistou smrt, kdežto na hladině bylo možno alespoň bojovat. Nakonec se to přece jen podařilo a jak se věž ocitla nad vodou, okamžitě se otevřel poklop, k přednímu 140mm dělu vyběhla obsluha a zahájila střelbu. Podařilo se vystřelit jen čtyři nebo pět granátů, než na I-1 dopadl jako uragán příval kulometné palby z novozélandské korvety. Na rozstříleném můstku zahynul korvetní kapitán Sakamoto, u děla všichni muži obsluhy. Navigátor, který jediný zůstal zázrakem nezraněn, sklouzl

můstku po žebříku do kontrolní místnosti a s vytřeštěnýma očima a hysterickým pokřikem »Meče, meče!« jednal jako rozumu zbavený. Nato první palubní důstojník s mečem v ruce vyběhl na můstek, a tam uviděl hrůznou spoušť. Všude mrtví, po veliteli ani stopy, zřejmě zmizel v moři, a v houstnoucí tmě se blízko na levoboku rýsovala silueta nepřátelské lodi. Zatímco se na palubu hrnula náhradní obsluha, aby obsadila opuštěné dělo, další z japonských námořníků se marně pokoušeli s ponorkou manévrovat. Nedostatek ponorek a rostoucí ztráty Japonce nutily nasazovat do akce i plavidla v neuspokojivém technickém stavu a I-1 už Rabaul opouštěla s porouchaným levým motorem, celou cestu vykonala hnána pouze silou pravého motoru a nemohla ani na hladině vyvinout větší rychlost než 12 uzlů. Když se nyní přidaly potíže s kormidlem, plavidlo se jen neohrabaně otáčelo neschopno udržet stanovený kurs. V jednom okamžiku se ponorka přiblížila v nečekaném obratu ke korvetě Kiwi tak těsně, že se japonský navigátor, mávaje vytaseným mečem, pokusil přeskočit na její palubu. Paluba korvety byla přece jen dost vysoko, a když se obě plavidla začala za okamžik zase od sebe vzdalovat, zůstal viset nad vodou, drže se zábradlí korvety; potom spadl do moře.
Obě spojenecké lodi po kratičkém přerušení opět zahájily ničivou palbu a jedna salva prorazila benzínovou nádrž motorového člunu umístěného na zádi ponorky. Vyšlehly plameny a jasně ozářená 1-1 se teď stala ideálním cílem. Z její paluby jen sporadicky odpovídalo 140mm dělo a ozývala se palba z pušek. Jakmile se obě korvety dostaly za její záď, byla úplně bezmocná, neboť zadní dělo bylo odstraněno v zájmu uložení co největšího množství nákladu.
Nepřetržitou intenzívní palbou se hlavně děl a kulometů Kiwi natolik rozpálily, že bylo nutno střelbu načas přerušit. Korvetní kapitán Bridson dal lodním telegrafem strojovně příkaz ke zvýšeni rychlosti a kormidelníkovi nařídil na ponorku najet. Strojní důstojník se jen udiveně otázal: »Proč?« Bridsonova odpověď byla razná a jasná: »Mlč, máme před sebou víkend dovolené v Auck-landu!« Bojovný a »nápaditý« Bridson věděl, že z eventuálního

poškození korvety v bojové situaci jej nikdo vinit nemůže a těch pár dnů, co potrvá oprava, lze na novozélandské základně strávit určitě příjemněji než na Tulagi. A tak korveta vyrazila jako šíp a zamířila přímo na podstatně větší a těžší japonský podmořský člun. Přídí najela na jeho levobok za věží. Ozval se skřípot a praskot drcených ocelových plátů, japonští námořníci v panické hrůze skákali do vody. Bridson přikázal zpětný chod a korveta se pomalu odpoutávala. Znovu začaly střílet její palubní zbraně Granáty se ze vzdálenosti několika desítek metrů zavrtávaly do trupu věže potácející se 1-1 a Bridson nařídil druhý nájezd, tentokrát kvůli »týdenní dovolené*. Další náraz, Kiwi se opět vzdálila a její střelci znovu ponorku kropili deštěm střel. Jeden z nich obrátil kulomet na postavu nepřátelského důstojníka, který se objevil v poklopu věže; dávka velkorážních projektilů Japonce doslova přepůlila. Bridson zamířil ze vzdálenosti 150 metrů na ponorku potřetí; jak ucedil »pro čtrnáctidenní dovolenou*. Kiwi se přímo vyšplhala na její palubu, a když sklouzla dolů, voda

se pokryla vrstvou nafty vytékající z proražených nádrží japonského plavidla. Teď už měl Bridson za to, že udělal dost, a přenechal I-1 druhé korvetě Moa, korvetního kapitána Petera Phippse. Boj trval půldruhé hodiny a ponorka se začala potápět. Je stejně s podivem, že se tak dlouho dokázala udržet na hladině. Umožnil to pouze mimořádný výkon nízkotlakých čerpadel, jež obvykle pracují jen po dobu patnácti minut, aby nedošlo k přehřátí Tentokrát běžela nepřetržitě. První důstojník rozhodl najet na břeh. S velkým úsilím a neustále pod palbou se podařilo I-1 obrátit k blízkému pobřeží a za pár minut se její příď zaryla do písku, zatímco celá záď zůstala pod vodou. Když se po prudkém nárazu vevalila dovnitř spousta vody, řada námořníků se utopila Asi čtyřiceti mužům se podařilo plavidlo opustit a hledali úkryt v hustém porostu pokrývajícím břehy. Ještě před opuštěním ponorky shromáždili tajné dokumenty, mapy a šifrové bloky, které bylo nyní třeba zničit. Oheň zapálit nemohli, prozradil by místo jejich úkrytu, proto námořníci materiály roztrhali na drobné kousky a zahrabali do písku. Přitom vyšlo najevo, že část doku-
mentů byla v nastalém zmatku přece jen na palubě zapomenuta. Tři muži s důstojníkem se proto vydali pod ochranou tmy zpátky k napůl ponořené ponorce s úkolem její zkázu dokončit. Rozmístili nálože, po jejichž odpálení se sice 1-1 potopila hlouběji, přesto však američtí potápěči, kteří v následujících dnech zbytky plavidla prohledali, našli ještě několik svazků velmi cenných materiálů. Obě korvety zůstaly v blízkosti až do rozednění a k ránu vytáhly z vody polomrtvého japonského navigátora, který se před několika hodinami vrhl na Kiwi s mečem v ruce.
Koncem listopadu a začátkem prosince 1942 střízlivěji uvažující důstojníci ve velení japonského námořnictva i pozemních vojsk už naznačovali, že lpět dál na Guadalcanalu za každou cenu je nesmyslné. Zatím 'však jejich názor nepřevládl a ministerský předseda Tódžó stále trval na svém rozkazu, jímž uložil veliteli 8. armádní oblasti generálporučíku Imamurovi ostrov dobýt.
Američané měli informace o novém soustřeďování značných sil v Rabaulu, což nevěstilo nic dobrého. Admirál Halsey popohnán – i když zatím ohleduplně prezentovanou – výtkou vyjadřující nespokojenost Washingtonu s pomalostí spojeneckého postupu v oblasti Šalomounova souostroví, začal činit potřebná opatření. Nastal i čas k vystřídání 1. divize námořní pěchoty, jež už na ostrově bojovala a strádala po sedmnáct týdnů.
Protože většina nově přibylých jednotek náležela k pozemním vojskům, bylo rozhodnuto, aby na místo generálmajora Vande-grifta nastoupil velitel divize Amencal generálmajor Alexander M. Patch. 7. prosince se Vandegrift rozloučil se svými vojáky, naposled navštívil místa krvavých bojů, na hřbitově se poklonil padlým a za dva dny předal velení guadalcanalské posádky svému nástupci. Téhož dne, 9. prosince, připlul konvoj přivážející 132. pěší pluk divize Amencal. Když se lodi konvoje vydávaly na zpáteční cestu, odvážely první jednotky l. divize námořní pěchoty- Rada vojáků byla na tom tak špatně, že se bez pomoci ani nedokázali vyšplhat na paluby. Lodi mířily na jih k Austrálii, kde

se námořním pěšákům mělo dostat nanejvýš potřebného odpočinku, ošetření a možnosti načerpat nové síly. U zábradlí stál gene-rálmajor Vandegrift. Sledoval mizející čáru pobřeží ostrova, na kterém strávil čtyři nejvýznamnější měsíce svého života jako velitel prvních spojeneckých oddílů, jež v Tichomoří nejen odolaly urputnému náporu nepřítele, ale svojí statečností přispěly k rozhodujícímu obratu.
V následujících týdnech dorazily na Guadalcanal zbývající jednotky 2. divize námořní pěchoty brigádního generála Alphon-se De Carreho a z Havaje se přesunovala 25. pěší divize generál-majora Lawtona Collinse. Ve dnech 29.–31. prosince 1942 už byla na místě. Ze třech velkých konvojů se vylodilo 7737 mužů, přes sedm tisíc tun válečného materiálu a 180 vozidel.
Sto mil severozápadně od Guadalcanalu leží ostrov Nová Geor-gie, jenž spolu se čtyřmi dalšími většími ostrovy a desítkami ostrůvků tvoří skupinu táhnoucí se ještě dalších 150 mil na severozápad. Na Nové Georgii se jen na několika místech u pobřeží – obdobně jako na Guadalcanalu – nacházely plantáže kokosových palem, zbytek ostrova pokrývala džungle. Japonci zpočátku Nové Georgii nevěnovali pozornost, zaměřili se výhradně na Guadalcanal, což byla chyba, kterou draze zaplatili. Guadalcanal byl totiž příliš vzdálen od rabaulského letiště, a tím i mimo akční rádius tam umístěných stíhaček. Bombardéry startující z Rabau-lu mohly sice operovat nad Guadalcanalem, ale bez stíhacího krytí se stávaly snadno zranitelnými. Po vybudování letiště v Buinu na jižním cípu Bougainvillova ostrova mohla žera již dolétnout nad Guadalcanal a zpět, ale jen tak tak, a v případě, že se stíhací při bojové akci zdrželi, na zpáteční let už jim pohonné

hmoty nestačily.
Když bylo jasné, že guadalcanalské letiště je pevně v rukou nepřítele a nad jeho brzkým získáním se vznášel stále větší otazník, vynořila se naléhavá potřeba letecké základny, z níž by bylo možno americká postavení na Guadalcanalu pravidelně a bez obtíží napadat. Tentokrát padla volba na Novou Georgii, kon-
436
krétně na její jihozápadní cíp zvaný Munda, vhodnou plošinu, na které před válkou australský podnikatel vysázel kokosovou plantáž. Hendersonovo letiště nacházející se jen 175 mil odtud bylo už snadno dosažitelné pro stíhačky a bombardéry mohly nést dvojnásobný náklad pum, nemusely už mít palivové nádrže naplněné jako dříve.
Dne 24. listopadu se vydal ze Shortlandu k Nové Georgii první japonský konvoj se stavebními stroji, materiálem a ženijními jednotkami. Lodi dopluly do zálivu Kula na severozápadním pobřeží ostrova, tam náklad vyložily a buď po zemi, nebo na člunech průlivem Hathorn, dělícím Novou Georgii a ostrůvek Arundel, byl dopraven k Mundě. Značně se zkrátila i doba plavby, konvoj mohl vykonat cestu k místu vykládky a zpět v jednom odpoledni, čímž se podstatně snížilo i nebezpečí napadení nepřátelskými letouny. Hned po několika dnech bylo rozhodnuto, že ve Vile, na jižním pobřeží ostrova Kolombangara ležícího severozápadně od Nové Georgie, bude vybudováno další letiště. S velkým spěchem a přednostně byly však zahájeny práce v Mundě.
Nicméně už první japonský konvoj neunikl pozornosti amerických průzkumných letounů a v Halseyho štábu vypukly velké dohady o tom, co Japonci zamýšlejí. Eventualita, že se může jednat o výstavbu nového letiště, byla zvažována okamžitě a letecký průzkum dostal za úkol situaci ověřit. Přestože americká letadla nad Mundou pravidelně přelétávala, pozorovatelé neviděli nic jiného než pár baráků a kokosových palem. Zatím nic podezřelého. Až 3. prosince se vrátil letoun s řadou kvalitních fotografií, z nichž zkušení vyhodnocovatelé na velitelství Jihopacifického letectva na Espíritu Santu teprve zjistili pravdu. Pod korunami palem se rýsovala 700 metrů dlouhá rozestavěná přistávací dráha, palebná postavení protiletadlových děl, sklady. Odhalení skutečného stavu věcí trvalo tak dlouho a bylo obtížné proto, že vychytralí Japonci použili mistrovských kamuflážních opatření, lam, kde museli odstranit palmy, odřízli kmeny a koruny zavěsili na drátěných konstrukcích na původní místa, takže ze vzduchu
437
vše vypadalo, jako by se nic nezměnilo. Pod touto »maskovací sítu pokračovaly práce horečně dál.
Když už bylo konečně jasno, stalo se nové nepřátelské letiště ' cílem každodenních návštěv letounů z Hendersonu. První velký nálet se uskutečnil 9. prosince, podílelo se na něm sedmnáct létajících pevností; poté útoky pokračovaly se strojovou pravidel-: ností. Přesto všechno však se Japoncům podařil fantastický výkon a už ve druhé polovině prosince začala na čerstvě postavené vzletové dráze přistávat první žera. Podobně jako »mořské včely* na Guadalcanalu, i v Mundě dokázali japonští vojáci po každém i náletu v neuvěřitelně krátkém čase zasypat krátery po pumách,! odstranit poškozená a rozbitá letadla a dráhu znovu a znovu! uvádět do provozu. Šlo o práci nikdy nekončící, což nejlépe dokumentuje průběh jediného dne, 24. prosince. Dopoledne přilétla vlna střemhlavých bombardérů doprovázených stíhačkami. Japonci měli v tu chvíli ve vzduchu jen osm žer, všechna ostatní zůstala na vzletové dráze. Čtyři z těch osmi, jež se marně snažila nepřítele zastavit, byla rychle sestřelena, deset dalších sice ještě stihlo odstartovat, ale i ta se stala kořistí jako blesky se míhajících wildcatů a lightningů. Obzvláště se vyznamenávaly lighningy, dvoutrupové stíhací letouny firmy Lockheed, výkonná letadla se značnou rychlostí a doletem vyzbrojená kanónem ráže 20 mm a čtyřmi velkorážními kulomety, s dobrou \ pancéřovou ochranou pilota a ochrannými protipožárními obaly palivových nádrží. Kromě sestřelených letounů ztratili Japonci ještě tucet dalších stíhaček, jež byly na zemi rozbity pumami střemhlavých dauntlessů. Krátce po poledni, právě ve chvíli, kdy, se k Mundě blížilo deset vyloďovacích člunů přiváželících vojáky a zásoby, se objevila druhá vlna střemhlavých bombardérů. Po jejich odletu zůstala hladina průlivu Hathorn pokryta troskami, mrtvými těly, na hořících a potápějících se člunech explodovala munice a křičeli o pomoc zranění. Ani to ještě nestačilo a odpo-; ledne přilétla letka létajících pevností a pokryla vzletovou dráhu j pumovým kobercem.
Poté, co byla na Nové Georgii zahájena výstavba letiště, oka-1
fotě začala i plavidla Tokijského expresu vyplouvat po nové trase kcílovou stanicí Munda. Dne 16. prosince dvojice střemhlavých bmbardérů těžce poškodila

torpédoborec Kagero. 25. prosince sáhlo torpédo americké ponorky zásobovací loď Nankai Maru. [rá přestala být ovladatelná a narazila na torpédoborec Uzuki. brazila mu bok a došlo k zaplavení dvou kotelen. Následujícího bombardéry'napadly torpédoborec Ariake a půltunová pu-jež explodovala ve vodě těsně vedle něj, osmadvacet loďníků zabila, čtyřicet zranila a na palubě vypukl velký po-několik dnů později letouny z Hendersonu potopily jednu a jednu transportní loď.
r icrické ponorky křižující ve vodách kolem rabaulské základ-^tpadaly každé japonské plavidlo, jež se ocitlo na dostřel ttorpédometů. Dne 10. prosince ponorka Wahoo korvetního Mortona, jednoho z nejodvážnějších a nejpopulárněj-Inorkových velitelů v americkém námořnictvu, zaútočila na aložený konvoj směřující k Shortlandu. Potopila jednu u loď a jen zuřivá protiakce doprovodných torpédoborců !a potopení další. O týden později ponorka Grouper na-Dobřeží Bougainvillova ostrova jiný konvoj a torpédovala Itunovou nákladní loď Bandoeng Maru. V těchže dnech Albacore potopila japonský lehký křižník Tenrjú. Dne e ponorka Sea Dragon zničila jihovýchodně od Rabau-r japonskou ponorku 1-4 a o necelých čtrnáct dnů poz-podařilo ponorce Grayback a jihozápadně od ostrova a ke dnu 1-18.
Eo, japonských ztrát přibývalo a iniciativu ve vzduchu přebírali v oblasti Šalomounových ostrovů stále zřetel-Lané. Admirál Halsey zvolna přecházel do protiútoku.
PřestožeWRiové letiště v Mundě téměř denně dopadal déšť pum, Japonci s^Havenčí pílí škody rychle odstraňovali a vyvíjeli obrovské úsilí, «• je udrželi v provozu. Dařilo se jim to a stíhačky, jež z Mundy operovaly, se pro Američany stávaly stále nepříjemnějšími. Admirál Halsey proto rozhodl vyslat svaz křižníků a tor-
438
439
pédoborců k nočnímu dělostřeleckému přepadu. Za velitele operace vybral kontradmirála Waldena L. Ainswortha, který po bitvě u Tassafarongy vystřídal kontradmirála Wrighta ve velení 67. operačního svazu. Úder byl naplánován na noc ze 4. na 5. leden 1943.
Ainsworth se svým štábem prostudoval mapy a fotografie cílové oblasti a vypracoval přesný plán akce. Podle něj měly lehké křižníky Nashville, St. Louis, Helena a torpédoborce Fletcher a O'Bannon napadnout letiště palbou svých děl, zatímco podpůrná skupina složená z těžkého křižníku Louisville, lehkých křižníků Honolulu, Columbia, novozélandského Achilla (Achilles se proslavil hned na začátku druhé světové války, kdy se v prosinci roku 1939 podílel na zničení německé kapesní bitevní lodi Graf Spee v bitvě u La Platy) a torpédoborců Drayton, Lamson a Nicholas měla pod velením kontradmirála Tisdaleho křižovat jihovýchodně od Nové Georgie. Po dvě noci předcházející útoku měly nad letištěm přelétat černé kočky, aby Japonci uvykli na jejich přítomnost a nepojali předčasně podezření na hrozící nebezpečí, až se těsně před útokem objeví letouny s úkolem cíl osvětlit. Současně ponorka Grayback umístěná u západního pobřeží ostrova Rendova usnadní připlouvajícímu svazu navigaci.
Operační svaz vyplul z Espiritu Santa a zamířil k Šalomou-nům. Během plavby poskytoval krytí konvoji přivážejícímu na Guadalcanal 6. zesílený pluk námořní pěchoty. Konvoj dorazil 4. ledna v dopoledních hodinách k Lunze a Ainsworthovy lodi pokračovaly dál na severozápad. Odpoledne se rozdělily: Tisdaleho skupina zůstala jižně od ostrova Vangunu, křižníky a torpédoborce určené k ostřelování letiště nabraly kurs podél jižního pobřeží ostrova Rendova přímo k Mundě. Kolonu vedl torpédoborec Fletcher, následovala Ainsworthova vlajková loď Nashville, která také jednu hodinu po půlnoci 5. ledna zahájila svými 152mm bateriemi palbu. Hned první salvy dopadaly na cíl a piloti letounů vyslaných k jeho osvětlení a k hlášení údajů potřebných ke korekci palby oznamovali přesnost zásahů. Děla Heleny a St. Louisů se přidala vzápětí. Halsey k ostřelování úmyslně vybral
440
lehké křižníky vyzbrojené 152mm děly, jejichž rychlost palby byla podstatně vyšší než u 203mm děl těžkých křižníků.
Když se na letiště snesl příval oceli, rozespalí a vyděšení japonští vojáci zmateně vybíhali z dřevěných baráků, na všech stranách se objevovaly oranžové záblesky explodujících granátů, vzduchem létala hlína, trosky, stromy, do země se zarývaly tuny rozžhaveného kovu. Zdálo se, že se celý ostrov otřásá v základech. Japonští letci a pozemní personál běželi k zaparkovaným letounům a snažili seje odtáhnout co možná nejdál od vzletové dráhy, na niž se zaměřila americká děla především a jež se začala po celé délce pokrývat hlubokými krátery. Dunivé výbuchy a sloupy ohně označovaly zásahy skladů munice a

pohonných hmot. Po křižnících nastoupily torpédoborce a i jejich baterie střílely jednu salvu za druhou. Pekelná kanonáda, o níž k zemi přitištění japonští vojáci začínali věřit, že snad nikdy neskončí, ustala v 1 hodinu 50 minut. Za necelou hodinu na Mundu dopadlo téměř tři tisíce 152mm a čtrnáct set 127mm granátů.
Kontradmirál Ainsworth rozkázal zvýšit rychlost na 28 uzlů a tři lehké křižníky a dva torpédoborce, jejichž dělostřelci za sebou zanechávali dokonalé dílo zkázy, zamířily na jihovýchod. V 9 hodin ráno 6. ledna se už skupina nacházela jižně od Guadal-canalu, kde mělo dojít k setkání s druhou částí operačního svazu, se skupinou kontradmirála Tisdala. Tisdalovy lodi se také zakrátko objevily na obzoru a pluly v paralelním východním kursu. Přestože na všech lodích trvala bojová pohotovost, všude vládl klid, na jasné obloze právě přelétala dvojice wildcatů z Henderso-nu, jinak se nedělo vůbec nic mimořádného. Nikdo později nedokázal přesně vysvětlit, kde se vzaly čtyři japonské střemhlavé bombardéry, které se sluncem v zádech se jako dravci vrhly na Tisdalovo uskupení. Než se posádky amerických lodí vzpamatovaly a obsluhy protiletadlových děl stačily obrátit hlavně proti útočícím letounům, tři pumy těsně minuly Honolulu a čtvrtá dopadla na dělovou věž číslo 3 křižníků Achilles. Až když se po skončení náletu bombardéry začaly vzdalovat, zaburácely protiletadlové baterie a pustily se za nimi dva hlídku-

jící wildcaty. Jeden japonský letoun explodoval ve vzduchu zasa- A žen palbou z Heleny a druhý provrtala dlouhá dávka kulometů wildcatu po níž, zřejmě již s mrtvým pilotem, spadl do moře jako kámen. Zbývající dva unikly.
Japonská puma prorazila horní pancéřování dělové věže a v jejích vnitřních prostorách explodovala. Třináct mužů obsluhy bylo na místě zabito a osm těžce zraněno. Vzniklý požár se naštěstí brzy podařilo lokalizovat, takže větší škody nenadělal. Achilles zůstal na svém místě v koloně, s 67. operačním svazem se vrátil na Espiritu Santo, a odtud odplul do Aucklandu na Novém Zélandu, kde byl opraven.
Dělostřelecký přepad Mundy byl první odplatou za ostřelování amerických postavení na Guadalcanalu děly nepřátelských tor-pédoborců, ponorek, křižníků i bitevních lodí. Karta se začala obracet a Japonci měli na vlastní kůži zakoušet slasti, kterými dosud častovali svého protivníka.
Poté, co převzal velení amerických sil na Guadalcanalu, zhodnotil generálmajor Alexander M. Patch situaci, zvážil svoje možnosti a dospěl po podrobném rozboru k názoru, že se široce založeným útokem na japonská postavení bude prozíravější vyčkat do příchodu 25. pěší divize. Zatím měl k dispozici pět pěších pluků 2. divize námořní pěchoty a divize Amencal. Mnoho jejich příslušníků však trpělo nejrůznějšími zdravotními obtížemi a dva nedávno přibylé pluky divize Amencal teprve získávaly základní zkušenosti s vedením boje v guadal-canalské džungli. Nicméně jeden z japonských opěrných bodů generálovi působil velké starosti. Jihozápadně od Hendersonova letiště, ve vzdálenosti něco přes tři míle, se nacházelo několik vzájemně propletených hřebenů, jímž vévodil Austenův pahorek. Hned na počátku bojů o ostrov Japonci námořní pěchotu předešli, tento strategický významný bod obsadili a opevnili. Po všechny následující týdny odtud měli Hendersonovo letiště a oblast Lungy jako na dlani. Jejich pozorovatelům vybaveným silnými dalekohledy prakticky

neunikl start žádného letounu a příjezd žádné lodi. Dále na jihozápad od Austenova pahorku se táhl příkrý, travou pokrytý hřeben dlouhý asi 1500 metrů. Japonci jej pojmenovali Gifu, i na něm se pevně zakopali, vybudovali tam řadu palebných postavení sloužících jako hlavní obranná hráz proti eventuálnímu nepřátelskému pokusu o průnik z východu.
Generálmajor Patch sice rozsáhlejší ofenzivní akci z opatrnosti odložil, Austenův pahorek a přilehlé hřebeny však pokládal za natolik důležité, že se rozhodl obsadit je bez otálení. Operaci měl velet brigádní generál Sebree a k jejímu provedení byly vyčleněny dva prapory 132. pěšího pluku. Průzkumné oddíly, jež dne 14. prosince nepřátelská postavení na Austenově pahorku oťukávaly, se setkaly s hustou palbou z kulometů, minometů i ručních zbraní. Přesto však Patchovo zpravodajské oddělení stále předpokládalo, že Japonci na pahorku a na Gifu větší síly nerozmístili, mělo za to, že průlom je proveditelný dvěma prapory. Ve skutečnosti dokonale umístěná a skrytá postavení na pahorku a v jeho blízkosti bránily dva prapory pěchoty s baterií horského dělostřelectva a na Gifu bylo rozmístěno dalších 500 vojáků plukovníka Oky. Američané se dopustili chyby, jež nebyla na Guadalcanalu žádnou novinkou; díky ní skončily katastrofou předchozí akce Ičikiho, Marujamy a Kawagučiho; neprovedli dostatečný průzkum

terénu ani dobře neznali rozmístění a síly nepřátelské obrany. Sebree dokonce chtěl Austenův pahorek obsadit s jednou jedinou rotou.
Dne 17. prosince v ranních hodinách útok začal a už odpoledne Sebree nasadil nejenom celý 3. prapor, ale povolal i l prapor. Americké jednotky se na křovinami a vysokou travou pokrytých úbočích hřebenů dostaly do vražedné palby, postup zpomaloval, až se zastavil úplně. Následující tři dny Američané nepokročili ani o metr, přestože nepřátelská postavení opakovaně napadaly bombardéry z Hendersonu a zasypávaly je pumami. Dne 21. prosince velitel 132. pěšího pluku plukovník Leroy E. Nelson požádal generála Sebreeho o přidělení 2. praporu. Sebree odmítl a nařídil zahájit nový útok příštího dne ráno. Na to si Nelson
443
vyžádal palebnou podporu, a když byla přislíbena, stáhl 3. prapor o téměř tisíc metrů, aby uvolnil prostor.
Dne 22. prosince ráno dělostřelci brigádního generála dél Val.J leho spustili kanonádu, jaká na Guadalcanalu neměla obdobu I Palbu děl podpořilo i několik náletů střemhlavých bombardérů Poté, co dunění děl a výbuchy skončily, se prapor přesunoval zpět do výchozích postavení. V úmorném vedru zaplavujícím džungli se vojáci pohybovali vpřed jen s největší námahou. Teď se naplno projevila další chyba, které se americké velení dopustilo tím, že vyslalo do akce jednotky, jež byly na ostrově teprve čtrnáct dnů a nestačily se ještě přizpůsobit těžkým klimatickým podmínkám Postup trval několik hodin, a když prapor konečné dosáhl nástupních prostorů, vojáci tak tak stáli na nohou, takže šli do útoku s posledním zbytkem sil; navíc nepřítel se z ostřelování a bombardování už stačil vzpamatovat a kladl stejně rozhodný odpor jako předtím. Za velkých obětí se 24. prosince odpoledne podařilo obsadit japonské postavení na vrcholu Austenova pahorku, další postup byl však zastaven.
Dne 31. prosince dal generálmajor Patch souhlas k nasazení 2. praporu 132. pluku, o který plukovník Nelson žádal již před několika dny, ale byl odmítnut. Prapor nastoupil 1. ledna 1943 do výchozích pozic jihovýchodně od Gifu a 2. ledna zaútočil. Současně s ním vyrazily od jihu a od severu 1. a 3. prapor, jejichž úkolem bylo odvrátit pozornost japonské obrany. V 11 hodin dopoledne se dvěma četám 2. praporu podařilo vyšplhat po strmých svazích, dosáhnout hřebenu a dokonale zaskočit japonské dělostřelce, kteří byli postříleni dřív, než se zmohli na jakýkoli organizovaný odpor. Tím však postup skončil. Plukovník Oka rychle obranu zkonsolidoval, následovalo šest prudkých japonských protiztečí za sebou a 2. prapor byl dokonce nucen ustoupit, nechtěl-li se: ocitnout v obklíčení. Nový velitel 132. pluku plukovník George • plukovník Nelson onemocněl malárií a požádal o vystřídání – uznal za rozumnější zakopat se a držet dosaženou linii než sej s prořídlými oddíly znovu a znovu hnát proti nepřátelským kulo- j metným hnízdům. Generálmajor Patch byl stejného názoru.
444
r) ní akce byly proto zastaveny až do 9. ledna, kdy dorazily jednotky 25. pěší divize.
V posledních dnech roku 1942 došlo v Tokiu k rozhodnutí dalekosáhlými důsledky. První hlasy doporučující vyklizení Guadalcanalu byly rychle umlčeny, takové úvahy se podle nejzarytějších militaristů rovnaly zbabělosti a poraženectví. Jak však týdny ubíhaly a situace v jižních Šalomounech se Japoncům stále víc vymykala z rukou, ozvaly se znovu a důrazněji podložené argumenty, před kterými nebylo možno zavírat oči do nekonečna. Nejotevřeněji se vyjadřovali důstojníci námořnictva, na něž citelně doléhaly těžké ztráty bojových i transportních plavidel. Naznačovali, že jednotky Hjakutakeho 17. armády nebude možno dlouho zásobovat a zajišťovat přísun posil.
V polovině prosince odlétla z Tokia do Rabaulu inspekční skupina, která měla situaci prověřit na místě. Po návratu její členové shodně prohlásili, že vidí jediné řešení – japonskou posádku z Guadalcanalu stáhnout. Následovala série dramatických porad a nakonec souhlasil i ministerský předseda generál Tódžó. 31. prosince se náčelník generálního štábu námořnictva admirál Osami Nagano a náčelník generálního štábu pozemních vojsk generál Gen Sugijama odebrali k císaři. Seznámili jej s vývojem v jižních Šalomounech a i Jeho císařské Veličenstvo souhlasilo s ústupem z Guadalcanalu.
Dne 4. ledna dorazil do Rabaulu důstojnický kurýr generálmajor Ajabe a předal veliteli 8. armádní oblasti generálporučíku Imamurovi rozkaz nařizující zrušit připravovanou velkou ofenzívu a do jednoho měsíce stáhnout vojska z Guadalcanalu. Pro Imamuru, který měl k přesunu na ostrov připraveno téměř 50 000 vojáků – čtyři divize druhého sledu 17. armády – a v nejkratší době hodlal zahájit rozhodující úder, to byla zpráva, z níž se vzpamatovával několik dnů. Kopie rozkazu byla ve stejný den doručena i Jamamotovi. Ten neprodleně nařídil

veliteli Jihovýchodního loďstva viceadmirálu Džiničimu Kusakovi, aby připravil plavidla potřebná pro odsun jednotek z ostrova. Bylo tedy
445
rozhodnuto. S přísně tajným rozkazem byli seznámeni jen nejvýš, ší velitelé, tisíce zubožených vojáků v guadalcanalské džungli bojovalo dál, jako by rozhodující obrat, který přivodí slavné vítězství, byl již na dosah.
Začátkem ledna 1943 vytvořil náčelník generálního štábu americké armády z jednotek na Guadalcanalu XIV. sbor, jehož velitelem byl jmenován generálmajor Patch. Ve velení divize Americal jej vystřídal brigádní generál Sebree. Patch měl nyní včetně příslušníků letectva a mužů na námořních základnách v Tulagi a Lunze téměř 58 000 vojáků. Rozhodl se proto pokračovat v přerušené ofenzívě. Jako den »D« určil 10. leden 1943. Útok měl být veden ve čtyřech směrech: proti nepřátelským postavením na Gifu, na Mořském koníku, což bylo seskupení pahorků nalézajících se asi míli západně od Gifu, na Cválajícím koni – opět šlo o soustavu hřebenů položenou ještě dál na západ (v obou případech byly tyto útvary pojmenovány podle zvířecích postav, které připomínaly při pohledu na letecké fotografie) a čtvrtý směr obnoveného náporu měl vést podél pobřeží na západ od výběžku Cruz. Na pobřeží budou útočit jednotky 2. divize námořní pěchoty a v ostatních třech směrech jednotky 25. pěší divize generálmajo-ra Collinse.
V 5 hodin 50 minut ráno 10. ledna započala děla námořní pěchoty a pozemních vojsk s palebnou přípravou. Po vypálení více než 6000 granátů na Cválajícího koně zaútočily letouny z Hen-dersonu a poté vyrazil 1. a 3. prapor dvacátého sedmého pěšího pluku. Zpočátku naráželi postupující vojáci jen na sporadický odpor a během dne pokročili o několik set metrů. Situace se podstatně zhoršila následující den, kdy se stejným nepřítelem jako japonští odstřelovači a kulometčíci staly sálavé paprsky tropického slunce a nedostatek vody. Třetí den dorazil jako posila 2. prapor. Rozhodujícím dnem se stal 13. leden. Američtí pěšáci se přiblížili k silně opevněnému pahorku, kde Japonci vybudovali síť vzájemně se podporujících palebných postavení a postřelovali
446
447
z nich všechny přístupy. Po dlouhé hodiny se Američané marně pokoušeli prodrat o metr dopředu. V okamžiku, kdy jen zvedli hlavy, zarachotily dlouhé dávky japonských kulometů. Boj se změnil v individuální pokusy o výpad prováděné jednotlivci nebo malými skupinkami a až v odpoledních hodinách se zástupci velitele praporu podařilo odvážnou akcí v čele pětičlenného družstva umlčet klíčové kulometné hnízdo. Ručními granáty a bojem muže proti muži pobili osádku japonského bunkru a kvečeru již byl Cválající kůň v amerických rukou.
Tvrdý boj byl sveden o Gifu. Japonci tu soustředili v malém prostoru na čtyřicet kulometných postavení. Postup byl nesmírně pomalý; 15. ledna se Američanům podařilo probít se o pouhých 100 metrů. Přestože se japonská posádka ocitla v naprosto beznadějné situaci, obklíčena, bez potravin, bez vody, bez jakékoli podpory, držela se. V noci z 15. na 16. leden k obráncům pronikla spojka přinášející z velitelství 17. armády rozkaz postavení vyklidit. Velitel major Inagaki odmítl rozkaz splnit, hodlal se svými vojáky bojovat až do posledního dechu. Příští den Američané megafony Japonce vyzývali, aby se vzdali. Jen šest polomrtvých vojáků se dopotácelo k americkým postavením, ostatní dál svírali pažby pušek a kulometů ve fanatickém odhodlání nechat se na místě zabít, neustoupit však o krok. Dne 17. ledna Američané přisunuli 105mm děla a 155mm houfnice a zasypali prostor 1000 čtverečných metrů, kde se Japonci drželi, 'l 700 granáty. Ani to nestačilo. Zlom nastal, až když se 21. ledna vyšplhal po úbočí hřebenu tank námořní pěchoty, pronikl přímo do centra japonské obrany a dělem a kulometem pálícími z pancéřové věže likvidoval jedno japonské střelecké postavení za druhým. Té noci major Inagaki se stovkou vojáků, kteří ještě zůstali naživu, vyrazil k zoufalému sebevražednému výpadu. Byli do jednoho postříleni
Dva prapory 35. pěšího pluku, jež zahájily 10. ledna postup proti Mořskému koníkovi, se sice namáhavě, ale úspěšně prodíraly kupředu. Toto postavení Japonci neměli obsazeno tak důkladně jako Gifu nebo Cválajícího koně, zato rozeklaný terén, srázná úbočí a hustý porost tvořily ideální přírodní podmínky pro
448
hranu, a tak i na tomto směru byl postup vyčerpávající a pomalý. Hlavní problém představovalo pravidelné zásobování útočících oddílů. Aby byl zajištěn přísun munice, potravin, a především životné důležité vody, nastoupilo na 300 domorodých nosičů, ale přesto musely zasáhnout létající pevnosti z Hendersonu, jež shazovaly proviant na padácích. 16. ledna byl však úkol splněn a Mořský koník obsazen.

Generálmajor Patch měl nyní v rukou strategicky významná postavení západně od reky Matanikau a mohl připravovat další postup podél pobřeží bez obav, že bude z jihu zaskočen. Novým cílem se stalo obsazení japonské základny ve vesnici Kokumbona, pět kilometrů západně od výběžku Cruz.
V noci ze 14. na 15. ledna vplul do Štěrbiny další Tokijský expres složený z devíti torpédoborců. Tentokrát jej nevedl Raizó Tana-ka, ale kontradmirál Konidži Kojanagi, který 29. prosince 1942 Tanaku ve velení posilové skupiny vystřídal. Kontradmirál Tana-ka se dle oficiální japonské verze vrátil do Japonska k zotavení, jistě je po několika měsících těžkých bojů a po nervovém vypětí, jemuž byl vystaven, když jeho torpédoborce týden co týden pronikaly do guadalcanalských vod, potřeboval. Roli při jeho přemístění však bezesporu hrály i už zmíněné neshody, které měl se svými představenými.
Expres vezl 600 vojáků speciálního praporu podplukovníka Janóa pověřeného krytím ústupu japonských vojsk z ostrova a skupinu důstojníků ze štábu 8. armádní oblasti, jimž připadl nevděčný úkol předat generálporučíkovi Hjakutakemu rozkaz k vyklizení ostrova, a především generálporučíka a jeho podřízené velitele přesvědčit o nevyhnutelnosti tohoto kroku.
Mezi zálivem Kamimbo a mysem Esperance, podél západního pobřeží ostrova, křižovalo třináct motorových torpédových člunů z tulažské základny. Byla mimořádně tmavá noc, padal hustý déšť, celou oblohu pokrývaly černé mraky, kormidelníci stěží dohlédli na přídě svých plavidel. Krátce před půlnocí klikatý
449
blesk na pár vteřin ozářil hladinu mezi ostrovem Sávo a mysem Esperance, což stačilo k tomu, aby hlídky na dvou člunech zahlédly stíny nepřátelských torpédoborců mířícícli na jihovýchod PT-45 a PT-37 vystřelily salvu torpéd a stáhly se na severozápad Torpéda japonská plavidla minula. Stejně tak se vedlo i pěti dalším člunům, jimž se sice podařilo přiblížit se k nepříteli na dostřel, ale ani jejich torpéda nenalezla cíl. Navíc při návratu na základnu jeden z člunů najel při téměř nulové viditelnosti na břeh ostrova Tulagi a příští den jej musela pracně vyprošťovat vlečná loď.
Tma tentokrát japonskému kontradmirálovi dobře posloužila. Poblíž mysu Esperance rychle vyložil pasažéry a obrátil zpět k ostrovu Shortland. Zpáteční plavba však neměla proběhnout tak klidně, jak by si přál. Hned za rozbřesku se jej vydala stíhat skupina 15 střemhlavých bombardérů z Hendersonu. I když žádné z japonských plavidel nebylo přímo zasaženo, exploze jedné pumy poškodila kormidlo torpédoborce Araši a na Urukaze řada námořníků zahynula při ostřelování palubními zbraněmi letadel
16.
Téměř dvacet hodin se prodíral plukovník Kumao Imoto, jenž nesl Hjakutakemu neblahé poselství, džunglí, než dorazil na velitelství 17. armády. Pozdě večer seznámil se svým posláním náčelníka štábu armády generálmajora Mjazakiho a příští ráno gene-rálporučíka Hjakutakeho. Oba důstojníci byli šokováni. Po celou dobu dostávali ujištění, že na cestě jsou početné posily, zeje třeba za každou cenu vydržet, že vítězství je přede dveřmi. Teď takové rozčarování a zklamání, japonská armáda dosud jdoucí od úspěchu k úspěchu má poprvé vyklidit pole a ustoupit! Jen odvolání na rozhodnutí samotného císaře zlomilo odpor a potlačilo nesouhlas, který začal mezi štábními důstojníky 17. armády nebezpečně narůstat. Nakonec se podřídili. Řadovým vojákům však bude sděleno, že se jedná o pouhé přeskupení v rámci přípravy k nadcházející velké ofenzívě.
450
BITVA U RENNELLOVA OSTROVA
V posledním týdnu měsíce ledna 1943 hlásil spojenecký letecký průzkum soustřeďování velkého počtu nepřátelských torpédobor-ců, dopravních a nákladních plavidel na základnách v Rabaulu a Buinu a pohyb letadlových a bitevních lodí poblíž atolu Ong-tong Jáva. Z toho vyplývalo, že se Japonci opět chystají k rozsáhlé akci. Protože v Nimitzově ani Halseyho štábu nic nevěděli o tom, že nepřátelské vrchní velení definitivně rozhodlo Guadalcanal vyklidit, byl učiněn závěr, že půjde o nový pokus dopravit na ostrov další vojska a převzít iniciativu. Halsey byl na tom v tuto dobu už daleko lépe než kdykoli předtím a mohl nepřátelské hrozbě čelit nasazením značných námořních sil, největších, jakými kdy spojenci v jižním Tichomoří disponovali.
Na závěr měsíce ledna Halseyho štáb naplánoval vyslání kon-y°je, jenž měl přivézt na Guadalcanal čerstvé jednotky a odvézt část unavené a prořídlé 2. divize námořní pěchoty. V souvislosti s plavbou konvoje uvedl velitel oblasti do pohybu pět samostatných operačních svazů s dvěma těžkými a dvěma eskortními
451
letadlovými loďmi, třemi novými bitevními loďmi, dvanác křižníky a

pětadvaceti torpédoborci. Tyto velké hladinové sík měly zajistit bezpečnou plavbu konvoje a především se s nepřátelským loďstvem. Halsey věděl, že se teď konečně můžel postavit všemu, co je jeho protivník schopen vyslat na jih,l a doufal, že Jamamoto výzvu přijme.
Velitel japonského Spojeného loďstva poté, co obdržel informace, že je na cestě důležitý nepřátelský konvoj a současně že se do prostoru jižních Šalomounů stahují americké hladinové lodi, to zpočátku skutečně měl v úmyslu; navrhl Tokiu vyplutí hlavních sil Spojeného loďstva a předložil požadavek na přidělení potřebného množství pohonných hmot. Přišla zamítavá odpověď s tím, že v danou chvíli není možné takové množství pohonných hmot po- \ skytnout. Jamamoto na depeši, jež došla na jeho vlajkovou locf Jamato v Truku, dlouhou dobu zíral se zamyšleným výrazem. Tak už je to tady, po pouhém roce války! I když není jisté, zda by k zamýšlenému velkému střetnutí vůbec došlo, při střízlivém hodnocení by si zkušený velitel Spojeného loďstva musel uvědomit, že bez přítomnosti velkých letadlových lodí a bez možnosti zajistit dostatečnou leteckou ochranu by vystavil bitevní lodi, křižníky a torpédoborce zničujícím náletům letounů z pozemních základen a letadlových lodí nepřítele, zůstává skutečností, že japonské vrchní velení tím přiznávalo, že už nemá dostatečné prostředky k vedení námořní války oním suverénním způsobem charakteristickým pro prvních dvanáct měsíců po Pearl Harboru. Jamamoto však nebyl z těch, kdo složí ruce v klín. Bylo-li loďstvo odsouzeno k nečinnosti, zbývala ještě letadla.
Protože americké lodi byly rozptýleny na několika jihoticho-mořských základnách, vypluly k Salomounům v šesti uskupeních. Šlo především o šest křižníků a šest torpédoborců kontradmirála| W. L. Ainswortha, svaz bitevních lodí kontradmirála Leehol s Washingtonem, North Carolinou a Indianou, svaz kontradmirála DeWitta Ramseye s letadlovou lodí Saratoga, svaz kontradmirála Fredericka C. Shermana s letadlovou lodí Enterprise. Tyto čtyři skupiny pluly ve vzdálenosti 250—400 mil za dvěma předsu-
nutými uskupeními tvořenými konvojem čtyř velkých dopravních lodí a 18-
operačním svazem křižníků, eskortních letadlových lodí a torpédoborců kontradmirála Roberta C. Giffena, jenž konvoji zajišťoval přímé krytí.
Kontradmirál Gfffen nedávno přibyl do jižního Tichomoří s těžkým křižníkem Wichita a dvěma eskortními letadlovými loďmi Chenango a Suwannee po dlouhé plavbě z Casablanky. Podle Halseyho instrukcí dne 27. ledna 1943 opustil s 18. operačním svazem Efate na Nových Hebridách, ve stejnou dobu, kdy z Nouméy vyplouval konvoj dopravních lodí. Ve 21 hodin 30. ledna se měl Giffen 15 mil od niysu Hunter na jihozápadním pobřeží Guadalcanalu setkat s 21. divizí čtyř torpédoborců kapitána Briscoeho, jež náležela k úderným silám umístěným na Tulagi. Následujícího dne měla plavidla 18. svazu spolu s torpédoborci křižovat Štěrbinou, zatímco u Lungy bude vykládán konvoj, jenž v noci z 30. na 31. ledna připluje Lenžským kanálem do Železného průlivu.
Již brzy poté, co. 18. operační svaz vyplul, se ukázalo, že zařazení dvou eskortních letadlových lodí nebylo šťastným krokem. Tyto lodi s maximální rychlostí 18 uzlů měly být vyslány s předstihem. Nyní totiž plavbu rychlých křižníků a torpédoborců zpomalovaly a bylo jasné, že s nimi se svaz na setkání s Briscoeho torpédoborci nedostane včas. Ve 14 hodin 29. ledna Giffen rozhodl ponechat obě eskortní lodi s ochranou dvou torpédoborců vzadu a rychlostí 24 uzlů vyrazil se zbývajícími plavidly svazu ke Guadalcanalu. Palubní letouny z Chenanga a Suwannee měly až do večera pokračovat v hlídkových letech a napadat průzkumná letadla protivníka. Největší obavu však měl Giffen z japonských ponorek, což bylo zřejmě následkem zkušeností získaných v Atlantiku a ve Středomoří, kdy německé ponorky představovaly vážnější nebezpečí než letouny. Později odpoledne se na obrazovkách radiolokátorů křižníků začaly objevovat neidentifikované letouny prolétávající na severozápadním horizontu. Nebylo možno určit, zda jde o vlastní nebo nepřátelská letadla, radarový identifikační systém nebyl ještě zda-
452
453
leká dokonalý. Giffen nařídil během plavby striktně dodržovat rádiový klid, takže ani kontrolní středisko stíhací ochrany umístěné na těžkém křižníku Chicago nemohlo navést do prostoru výskytu neznámých letounů stíhačky, aby se pochybnosti vyjasni-
iy-
V 18 hodin 50 minut zapadalo slunce. Většinu oblohy pokrývala nízká oblaka kupící se do fantastických tvarů, měsíc nesvítil, vše nasvědčovalo tomu, že bude tmavá noc. S postupujícím soumrakem se stáhly letouny Chenanga a Suwannee a šest křižníku zůstalo zcela bez leteckého krytí. Svaz se nacházel 50 mil od Rennellova ostrova a rychlostí 24 uzlů mířil na severozápad na schůzku s

torpédoborci. Křižníky pluly ve dvou kolonách vzdálených od sebe něco přes 2000 metrů. Před nimi v půlkruhové formaci pluly torpédoborce. Tato dispozice, vzhledem ke značné rychlosti plavby, byla sice vhodná pro případ útoku ponorek, naprosto však nevyhovovala, došlo-li by k napadení ze vzduchu Vzadu a na obou bocích zůstávaly nechráněné prostory, kterými mohly nepřátelské letouny snadno proniknout. Jak na vlajkové lodi Wichita, tak na ostatních křižnících radiolokátory stále zaznamenávaly přítomnost neznámých letounů, kontradmirál Giffen však neučinil žádná opatření. Nenařídil ani změnu kursu, nedal ani vyhlásit letecký poplach, ani nijak neupřesnil postup plavidel svazu v případě leteckého napadení. Dokonce Chicago a některé další křižníky přešly po západu slunce na nižší stupeň bojové pohotovosti. Je ovšem tragickým paradoxem celé situace, že schůzka s divizí torpédoborců, na kterou Giffen tak spěchal a kvůli které se i odpoutal od dvou eskortních letadlových lodí s 29 stíhačkami na palubách, neměla žádný zásadní význam; kdyby se s nimi setkal o několik hodin později, nic nenapravitelného by se nestalo.
Tajemnými letouny, jejichž přítomnost radiolokátory ohlašovaly, byly japonské torpédové bombardéry. Poté, co Giffenův svaz během dne několikrát zahlédly ponorky a informovaly Rabaul o jeho poloze, z nového letiště v Mundě a ze vzletových drah v Rabaulu a na ostrově Buká odstartovalo. 31 dvoumotorových bombardérů typu Betty vyzbrojených torpédy. Po dosti dlouhou dobu vyčkávaly, a když měl velitel letu krátce po západu slunce za to, že nadešel vhodný okamžik, zaútočila první vlna. Nálet byl veden zkušeným velitelem, letouny se nepřibližovaly od západu, kde by jejich obrysy zdůrazňovalo zapadající slunce, ale oklikou z jihu. Rozdělily se do dvou skupin a nízko nad vodou se rychle blížily. První bombardér napadl torpédoborec Waller, další těžký křižník Louisville a potom už se situace stávala nepřehlednou. Lodi naštěstí reagovaly rychle, ostrými obraty se vyhýbaly svrženým torpédům, z jejich palub burácela protiletadlová děla a štěkaly kulomety. Jeden z bombardérů se naplno zasažen zřítil za zádí Chicaga, ostatní po odhození torpéd lodi postřelovaly svými 7,7mm kulomety a 20mm kanóny. Poté se vzdálily.
Američané měli tentokrát velké štěstí, ani jedno plavidlo nebylo zasaženo torpédem, kromě drobných poškození způsobených ostřelováním palubními zbraněmi zůstaly křižníky i torpédoborce bez újmy. Uklidněný kontradmirál Giffen měl za to, že z nejhoršího je venku a že houstnoucí tma jej dalších nepříjemností uchrání. Pokračoval dál ve stejném kursu a ve stejné plavební formaci, dokonce zrušil i pravidelné kličkování, kterým se do té doby lodi chránily před ponorkami. Hluboce se však mýlil, nic ještě neskončilo, k pravé pohromě se teprve schylovalo.
Jako první přilétly dva nepřátelské průzkumné letouny a námořníci se s údivem dohadovali, co má zase znamenat nová japonská hra, jíž byli svědky. Po obou stranách formace se totiž na hladině rozzářily bílým světlem z letadel shazované světelné boje, pak se objevily ještě červené a zelené. Jen málokoho v tu chvíli napadlo správné vysvětlení, že se totiž jedná o nový způsob navádění bombardérů za snížené viditelnosti. Různobarevná světla označovala polohu, kurs a složení svazu.
Druhá vlna torpédových letounů dorazila v 19 hodin 31 minut. Jedno torpédo prolétlo těsně před přídí Chicaga, druhé narazilo na pravobok Louisvilki, naštěstí však jeho detonátor selhal a neškodně kleslo ke dnu. Lodi odpovídaly zuřivou palbou. v tomto střetnutí byly také jako v jedné z prvních bojových akcí

užity nově vyvinuté a zatím supertajné detonátory dělostřeleckých granátů. U dosud užívané protiletadlové munice bylo nutno načasovat okamžik, ve kterém měl detonátor přivést granát k výbuchu. Nový typ označovaný krycím názvem Mark-32 měl zabudováno zařízení připomínající miniaturní radiopřijímač, který aktivovaly elektromagnetické vlny odrážející se od povrchu cíle. Jakmile se granát ocitl v blízkosti nepřátelského letounu elektrický impuls jej odpálil, čímž byla podstatně zvýšena účinnost palby.
Přestože se již několik zasažených bombardérů zřítilo do moře a za jinými se táhly stuhy kouře, japonští piloti kroužili jako vosy, při prvním neúspěchu manévr opakovali a hledali nejvýhodnější postavení ke svržení torpéd. Mohli si to dovolit – žádné stíhačky jim v tom nebránily. V 19 hodin 38 minut provedla jedna skupina koordinovaný nálet proti pravé křižníkové koloně, v jejímž čele plula Giffenova vlajková loď Wichita, za ní Chicago a Louisville. První letoun sestřelili dělostřelci z torpédoborce Walker nacházejícího se vpravo od Wichity, o vteřinu později byl zasazen další, jenž explodoval ve vzduchu a v troskách dopadl na hladinu na levoboku, nedaleko přídě Chicaga. Hořící benzín z nádrží bombardérů se rozstříkl po palubě amerického těžkého křižníku a loď se stala

dokonale viditelným terčem. První torpédo se zavrtalo do jejího trupu na pravoboku v zadní části. Roztrženou pancéřovou-obšívkou se hrnula do podpalubí voda, v několika minutách došlo k zaplavení rozsáhlých prostor a proudy vody zalily i zadní kotelnu. Tři ze čtyř lodních hřídelů se přestaly otáčet, bylo přerušeno spojení kormidelny s kormidelním strojem. Ještě předtím, než mohly být zahájeny záchranné práce, se ozvala další detonace; druhé torpédo zasáhlo v prostoru kotelny číslo 3, jež byla téměř okamžitě zaplavena a spolu s ní i přední strojovna. Zastavil se i poslední, čtvrtý hnací hřídel. Křižník zpomaloval, až úplně znehybněl.
Kapitán Charles T. Joy, velitel Louisvillu, jenž plul za Chicagem, měl co dělat, aby se v rychlosti 30 uzlů vyhnul jak zasaženému křižníku, tak troskám dvou japonských bombardérů. Zařadil se za Wichitu a rozpálené hlavně jeho protiletadlových baterií dál pálily jeden granát za druhým na stále ještě dorážející nepřátelské letouny. Ve stejnou dobu měla obrovské štěstí Giffenova vlajková loď. Torpédo narazilo na její pravobok přímo pod můstkem – a neexplodovalo. Velmi spolehlivá a obávaná japonská torpéda již podruhé zklamala; kdyby své ničivé poslání splnila, osud dalších dvou amerických těžkých křižníku by možná visel na vlásku.
Když ve 20 hodin zmizely poslední odrazy zapadajícího slunce a vody kolem Rennellova ostrova zahalila tma, rozkázal kontrad-mirál Giffen celému svazu provést obrat o 120 stupňů, téměř do protikursu. snížit rychlost, aby lodní šrouby nezanechávaly na hladině tak výrazné světélkující stopy, a nařídil zastavit palbu s výjimkou situací, kdy by šlo o jistý zásah. Tato opatření se neminula účinkem, v naprosté tmě nebyli japonští letci s to lodi rozpoznat, nebo alespoň ne natolik, aby mohli torpéda bezpečně zamířit. Dokonce se pokoušeli protivníka vyprovokovat k prozrazení polohy rozsvěcováním pozičních světe! a dlouhými dávkami svítící munice, Američané však nestříleli. Ve 20 hodin 15 minut opustil poslední z japonských bombardérů scénu. Ještě po několik hodin však radiolokátory oznamovaly přelety jednotlivých, zřejmě průzkumných letounů.
Na těžce poškozeném Chicagu zatím probíhal boj o záchranu lodi. Křižník, jenž jako jediný přežil debakl u ostrova Sávo začátkem srpna minulého roku a jehož záchranné čety už tehdy podaly skvělý výkon, se nehodlal smířit s porážkou ani tentokrát. Dva požáry, jež vypukly po explozích torpéd, se podařilo poměrně rychle lokalizovat, a i když nepracovaly strojovny, nouzové dieselové agregáty dokázaly dodávat proud potřebný pro osvětlení a chod čerpadel. Vyhnuté a ohrožené vodotěsné přepážky byly podepřeny a upevněny, začalo odčerpávání vody ze zaplavených prostorů a jedenáctistupňový nakloň na pravobok byl částečné vyrovnán zaplavením komor na levoboku.
I když bezprostřední nebezpečí potopení nehrozilo, měl-li být knžník zachráněn, musel být odtažen do bezpečí mimo dosah
456
457
nepřátelských bombardérů; dalo se předpokládat, že po rozed-nění Japonci nálet zopakují a ochromené plavidlo se zádí ponořenou do vody by bylo snadným cílem. Ve 20 hodin 30 minut Louisville opustil formaci a zamířil k Chicagu, zatímco Wichita a lehké křižníky Montpelier, Cleveland a Columbia zaujaly pozici západně od poškozené lodi. Vzetí Chicaga do vleku nebylo snadnou záležitostí. Louisville spustil motorový člun, který převezl na Chicago jeden konec konopného lana. Posádka Chicaga zatím sestavila na přídi mohutný kladkostroj, s jehož pomocí bylo z paluby Louisvillu přetaženo na Chicago silné ocelové lano připevněné na konopném. To bylo potom napojeno na 100 metrů dlouhý kotevní řetěz Chicaga. Kolem půlnoci úmorná práce skončila a kapitán Joy na můstku Louisville přikázal strojovně pomalu zvyšovat otáčky. Když se lano napjalo a obě plavidla se dala do pohybu, ukázalo se, že Chicago silně uhýbá doleva, a teprve teď se zjistilo, že má zablokované kormidlo. Znovu nastoupily čety strojníků a mechaniků a po dalších dvou hodinách dřiny se podařilo kormidlo uvolnit. V časných ranních hodinách 30. ledna Louisville s Chicagem ve vleku zamířil rychlostí čtyř uzlů k Espiritu Santu.
Když došla na velitelství jihotichomořské oblasti v Noumée zpráva o výsledku japonského náletu, i admirál Halsey podnikl kroky k záchraně Chicaga. Kapitán Ben H. Wyatt, velitel skupiny eskortních letadlových lodí, dostal rozkaz od rozbřesku poskytnout ploužící se dvojici Chicago-Louisville letecké krytí. I svaz letadlových lodí kontradmirála Shermana s letadlovou lodí Enterprise obdržel pokyn přispět svými palubními letouny k posílení letecké ochrany 18. operačního svazu. Na pomoc Chicagu vyplula vlečná loď Navajo a transportní torpédoborec Sands. Jak se ukázalo, ochranná opatření byla plně na místě. Japonci ještě zdaleka neřekli svoje poslední slovo.
Hned po ránu zaútočila stíhací hlídka z Enterprise na průzkumný nepřátelský

letoun, tomu se však podařilo uniknout. Nicméně bylo jasno, že nepřítel je o pohybu a přesunech amerických plavidel informován, což nasvědčovalo tomu, že den přinese
vadu nepříjemností. Kolem poledne se na obzoru objevil další 'aponský průzkumník a z bezpečné vzdálenosti sledoval, jak Na-vajo nahradila Louisville, a pomalou, stále čtyřmílovou rychlostí dál vlekla Chicago na jihovýchod k Espiritu Santu. Louisville se nřipojil k ostatním lodím 18. operačního svazu křižujícím ve vzdálenosti nělcolika mil západním směrem. V odpoledních hodinách obdržely Giffenovy křižníky od Halseyho rozkaz vrátit se na základnu Efate na Nových Hebridách. V 15 hodin kontradmirál popřál Chicagu hodně štěstí a odplul. S poškozeným křižníkem a vlečnou lodí zůstalo šest torpédoborců, které obě plavidla obeplouvaly ve velkých kruzích.
Pět minut po třetí hodině odpolední zachytily radiostanice jak na Chicagu, tak na Enterprise hlášení vysílačky na velitelství generálmajora Patche na Guadalcanalu oznamující, že jižně od Nové Georgie bylo zahlédnuto 12 japonských torpédových bombardérů směřujících k Rennellovu ostrovu. Výpočet provedený ve středisku stíhací ochrany na Enterprise ukázal, že nepřátelské letouny mohou dorazit krátce po čtvrté hodině odpolední. Zbývalo tedy dosti času k zorganizování jejich náležitého přivítání, ale jak uvidíme, něco vážně zaskřípalo a šance, kterou bylo možno z včas získaných informací vytěžit, byla z větší části promarněna. Enterprise se nacházela 43 mil jihovýchodně od Chicaga, nad kterým hlídkovala skupina deseti stíhaček z eskortních letadlových lodí. V 15.40 hodin čtyři z nich napadly jeden japonský bombardér mířící k Rennellovu ostrovu. Když pilot bombardérů nebezpečí zpozoroval, dal se okamžitě na útěk. Stíhačky jej pronásledovaly až do vzdálenosti čtyřiceti mil, než po zásahu jednoho motoru zpomalil, byl dostižen a rozstřílen.
Nepřátelská útočná skupina dvanácti letadel, na niž před padesáti minutami upozorňoval Guadalcanal, se objevila na obrazovce radiolokátoru na Enterprise v 15 hodin 54 minuty. Byla vzdálena 67 mil. Letadlová loď obrátila příď po větru a z letové paluby odstartovalo dalších deset wildcatů. Středisko stíhací ochrany nasměrovalo šest stíhaček, jež se neúčastnily honu na osamělý bombardér, japonské formaci v ústrety, šlo o letouny z eskortních
458
459
letadlových lodí, kterým velel poručík Kilpatrick. Když však vel tel japonské útočné formace zjistil že mezi Enterprise, ke kter původně mířil, a jeho letouny se nachází početná a výhodn> předsunutá skupina stíhaček – navíc on sám byl bez stíhac, ochrany – okamžitě si uvědomil, že pokračovat dál k letadlové lodi by znamenalo pro všechna jeho letadla jistou záhubu be? reálné naděje, že se byť jedinému podaří k ní proniknout. Změnil proto kurs na sever, kde před pár minutami zahlédl těžký křižník tažený vlečnou lodí. V okamžiku obratu se objevila skupina šesti wildcatů poručíka Kilpatricka. Tři Betty rychle sestřelily, zbývajících devět se však na plný plyn hnalo dál. Přestože Kilpatrickovi piloti ždímali z motorů wildcatů maximální výkon, nedokázali je už dostihnout dřív, než se dostaly k Chicagu. Stejně se vedlo i čtyřem stíhačkám korvetního kapitána Flatleyho z Enterprise, který hlídkoval východně od Chicaga, poblíž vzdalujících se Giffe-nových křižníků. Když uviděl japonskou bombardovací formaci, okamžitě k ní zamířil; ani on však nebyl na místě včas.
Devět bombardérů se v klouzavém letu nezadržitelně blížilo k ochromené lodi. Nebyl čas na položení kouřové clony, jedinou obranou zůstávala protiletadlová děla a kulomety. Oblohu posely obláčky dýmu explodujících granátů, všechny hlavně na Chicagu a doprovodných plavidlech chrlily šňůry střel. Přestože se stovky projektilů zavrtávaly do trupů, křídel, motorů bombardérů, většina z nich stačila svrhnout torpéda, jež se nyní z pravoboku řítila na cíl. Velitel vlečné lodi se sice pokusil obrátit příď Chicaga doprava proti blížícím se torpédům, nebyl však čas manévr dokončit. Ještě než torpéda křižník dostihla, dorazily Kilpatrickovy a Flatleyho stíhačky. Bez ohledu na smrtelné nebezpečí se piloti vrhli do prostoru soustředěné protiletadlové palby a rachot jejich palubních kulometů se mísil s kanonádou lodních protiletadlo-vých baterií. Úplným zázrakem žádný z wildcatů nebyl zasažen, sedm bombardérů se však zřítilo v plamenech do moře, jen dvěma se podařilo uniknout.
V 16 hodin 42 minut čtyři torpéda narazila na pravobok Chicaga. Jedno zasáhlo příď, tři další explodovala v prostoru již zdemo-
460
lovaných kotelen a strojoven poblíž zádi. Teď už bylo jasné, že šechny naděje skončily a osud křižníku se naplnil. Na zádi Navaja námořník acetylénovým hořákem prepálil vlečné lano, už ho nebylo třeba. Velitel kapitán Ralph O. Davis rozkázal po-tápějící se 'oc^ °Pustil- Posádce zbývalo pouhých dvacet minut,

opuštění lodi však proběhlo naprosto spořádané. Zranění byli spuštěni na záchranné vory, ostatní sklouzávali do vody po lanech přehozených přes zábradlí nebo rovnou skákali na zrcadlově lesklou hladinu. Jako poslední sešplhal kapitán Davis. Za okamžik loď zádí napřed zmizela pod hladinou. Navajo a torpédoborce posbíraly 1049 trosečníků.
Když japonské bombardéry nalétávaly, torpédoborec La Val-lette byl přímo mezi nimi a Chicagem. Jedno z vypuštěných torpéd skončilo v jeho přední strojovně. Spousty vody valící se velkým otvorem proraženým v boku lodi zaplavily v několika vteřinách strojovnu a přední kotelnu a hrozilo, že proniknou popraskanou vodotěsnou přepážkou i do zadní kotelny. Přestože při explozi zahynul první strojní důstojník a jednadvacet jeho mužů, velitel ani posádka neztratili hlavu. Okamžitě zahájili záchranné práce, zpevnili vydutou přepážku, uvedli v činnost čerpadla a začali ucpávat roztržený bok. V neuvěřitelně krátké době, pár minut po výbuchu, se dal torpédoborec opět do pohybu, i když zbylá zadní strojovna mu mohla poskytnout rychlost jen několika uzlů. Organizace a účinnost záchranných prací na La Vallette byly vynikající ukázkou toho, co i v téměř katastrofální situaci dokáže dobře vycvičená posádka vedená zkušeným a chladnokrevným velitelem. Po hodině naneštěstí vysadil přívod vody do zadní kotelny a vlečná loď Navajo přece jen musela vzít La Vallette do vleku. V každém případě však torpédoborec přes těžké poškození záhubě unikl a vrátil se na základnu.
Po skončení bitvy mezi americkými plavidly a japonskými letouny u Rennellova ostrova japonské sdělovací prostředky halasně oznamovaly potopení jedné nepřátelské bitevní lodi a tří křižníků. Toto přehánění – obvyklé i při jiných příležitostech – mělo
461
tentokrát konkrétní účel: předložit veřejnosti zprávy, jež by nO. zvedly upadající morálku a především zmírnily nepříznivý ohlas který již za několik dnů bude mít oznámení o stažení japonských vojsk z Guadalcanalu.
V každém případě však nebyla ztráta těžkého křižníku pro Američany nic příjemného. Postup kontradmirála Giffena by] Halseym ostře kritizován. Je pravdou, že jeho snaha za každou cenu dodržet čas stanovený k setkání s divizí torpédoborců, což vedlo k tomu, že se připravil o bezprostřední podporu dvou eskortních letadlových lodí, a i další chyby v organizaci a taktickém velení, k nimž během plavby došlo, zřejmé podstatným způsobem přispěly k tomu, že šel těžký křižník ke dnu. Navíc, přestože piloti letounů stíhacího krytí podali vynikající výkon, o kontrole stíhací ochrany se to tentokrát říct nedalo. Za rozhodujícího odpoledního náletu se japonské bombardéry totiž vůbec nemusely k cíli dostat.
Bitva, kterou 18. operační svaz s nepřátelskými letouny svedl, však jeden pozitivní moment přece jen měla: důležitý konvoj vyložil v Lunze vojska a materiál, aniž byl obtěžován, stejně jako další konvoj, jenž vyplul z Espiritu Santa 31. ledna a 4. února dorazil na Guadalcanal. Bombardéry, které mohly dopravní plavidla napadnout, soustředily svoji pozornost na 18. svaz. Ostatní uskupení, která Halsey k ochraně konvoje a vylákání japonských lodí operujících kolem Ongtong Jávy vyslal, křižovala ještě týden jižně od Šalomounových ostrovů, než se vyjasnilo, co bylo pravou příčinou zvýšené aktivity Spojeného loďstva.
17.
EVAKUACE
462
Po obdržení rozkázu k vyklizení ostrova začal velitel 17. armády generálporučík Hjakutake svá vojska stahovat k západnímu pobřeží k mysu Esperance, kde se měla nalodit. Že jde o evakuaci, zůstávalo po celou dobu přísně zachovávaným tajemstvím, jen několik nejvyšších důstojníků znalo pravdu, vojákům a nižším důstojníkům bylo oznámeno, že přesuny jsou součástí přípravy k novému rozhodujícímu úderu. Nemocní a zranění byli k mysu Esperance odsunováni první, bojeschopné jednotky dál zadržovaly tlak amerických oddílů postupujících po obsazení Austenova pahorku a Gifu víc a víc do hloubky japonské obrany v západní části ostrova. Jednotky 25. pěší divize pronikaly přes hřebeny západně od Cválajícího koně, po pobřeží postupovaly spojené síly pozemních vojsk a námořní pěchoty pod velením brigádního generála Alphonse De Carreho. Japonské zadní sledy svá postavení – generálními štáby již odepsaná – v mnoha případech hájily až do posledního muže. Přesto večer 23. ledna Američané obsadili vesnici Kokumbona, dřívější velitelství 17. armády. Po-
463
stup pokračoval a do l. února byli Japonci zatlačeni až k re Bonegi, těsně před Tassafarongou.
Už v prosinci roku 1942 zvažoval generálmajor Patch možní vylodění bojového

odřadu na západním pobřeží ostrova. Jedna by tím ohrozil hlavní vyloďovací prostor nepřítele v oblasti zálivu Kamimbo, jednak by na něj mohl dorážet přímo v jeho týlu Tehdy se plán nerealizoval, námořnictvo nemohlo zajistit přesun jednotek ani jejich podporu. O měsíc později se zdála situac příznivější. Do Tulagi dorazilo šest speciálních invazních pí videi (označovaných zkratkou LCT — landing craft tank) a ta u| byla sama schopna malou výsadkovou operaci zvládnout. Podpc ru z moře mohla zajistit eskadra torpédoborců kapitána BriscoaJ Protože o jihozápadní části ostrova Američané prakticky nevěděli i vůbec nic, napřed vyrazil z Kokumbony džunglí na jih průzkumný oddíl, jenž prošel napříč ostrovem a v prostoru zálivu Beaufort; dosáhl jižního pobřeží. Tam nastoupil na přivolaný škuner^ a odplul dál na sever do zátoky Verahue, jež zamýšlenému vyloděni plně vyhovovala. K provedení operace Patch určil druhý prapor 132. pěšího pluku.
V časných ranních hodinách l. února se v Kukumu na eskortní torpédoborec Stringham a pět LCT nalodili vojáci, dělostřelec-tvo, vozidla, munice, zásoby. Tento malý konvoj měl původně vyplout ve dvě hodiny ráno, ale vzhledem k nepředvídaným zdržením vyrazil o dvě hodiny později. Krytí zajišťovaly čtyři torpédoborce kapitána Briscoa Fletcher, Radford, Nicholas a De Haven, stíhací ochranu poskytovaly letouny z Hendersonu. Torpédoborce vypluly o něco dříve k prozkoumání oblasti mezi mysem Esperance a ostrovem Sávo, aby nedošlo k překvapení ze strany nepřátelských ponorek anebo hladinových plavidel. Po rozednění konvoj převzaly a uskupení se vydalo na sedmihodinovou plavbu k zátoce Verahue.
Bylo horké jasné ráno, obloha téměř bez mraků. Vyloďovací plavidla plula v kýlové řadě a po každé straně kroužila dvojice torpédoborců. Jejich posádky nevraživě pohlížely na pomalé LCT s palubami přeplněnými vojskem a válečným materiálem, jež se
464
hluboko ponořeny těžce vlekly po téměř nehybné hladině Železného průlivu. Zpoždění při vyplutí konvoj připravilo o možnost proniknout kolem Japonci obsazené části pobřeží za tmy. Teď samozřejmě bylo nutno předpokládat, že Japonci podají na letecké základny ve středních a severních Šalomounech přesné zprávy o jeho pohybu, takže se dalo očekávat napadení nepřátelskými letadly. Na dohled však kroužilo několik amerických stíhaček a jejich přítomnost zatím uklidňovala.
V 11 hodin 30 minut konvoj dosáhl cíle a začalo vykládání. V tu dobu přišlo z Patchova velitelství první varování sdělující, že se blíží skupina nepřátelských letounů. Ty však výsadek nezajímal, jejich úkolem bylo zaútočit na Hendersonovo letiště, což také udělaly, a brzy bylo na jasné obloze vidět, jak o dvacet mil dál, na druhé straně ostrova, explodují v obláčcích tmavého dýmu granáty vystřelované protiletadlovými bateriemi bránícími letiště.
Zatímco u břehu pokračovala vykládka, torpédoborce se poněkud vzdálily dál na volné moře a tam křižovaly, hlídky pozorně sledovaly oblohu i okolní vody. Náhle se z malé skupinky mraků na severu vynořil dvoumotorový bombardér a blížil se ve směru Nicholase a Radforda. Na můstku Nicholase došlo k zaváhání, když jeden z důstojníků vykřikl, zeje to catalina, pak však velitel korvetní kapitán Hill, jenž byl přesvědčen, že jde o japonskou Betty, dal povel k palbě. Přední 127mm děla vyštěkla a současně se ozvala i děla Radforda. Těsně před nosem letounu explodoval první granát, pak druhý. To stačilo. Bombardér se naklonil a po křídle začal padat. Pochybující důstojník poručík Everett, jenž stále ještě nebyl přesvědčen, jen zaúpěl: »Můj bože, právě jsme sestřelili naše letadlo!* Nicholas zvýšil rychlost a při mírné změně kursu plul přímo k místu, kde se letoun zvolna potápěl. Bylo vidět, jak z otevřených dveří v jeho trupu vyskakuje postava v letecké kombinéze a stačilo ještě několik set metrů a poslední pochybnosti byly rozptýleny. Šlo skutečně o dvoumotorovou japonskou Betty. Necelou čtvrthodinu nato se objevila další. Oba torpédoborce
465
tentokrát zahájily palbu bez váhání, z pravého křídla letounu se začal valit kouř a pilot se dal na ústup. Když bombardér mizel na obzoru, stále se sice ještě držel ve vzduchu, nikdo z amerických námořníků, kteří jej sledovali, však nevěřil, že se mu podaří vrátit se na základnu. Následující dvě a půl hodiny proběhly klidně. V jednu hodinu odpoledne první tři LCT skončily vykládku a vydaly se na zpáteční plavbu k Tulagi. Kapitán Briscoe určil Nicholas a De Haven jako jejich doprovod s tím, že on sám s Fletcherem a Radfordem vypluje později se zbývajícími dvěma vyloďovacími plavidly a Stringhamem.
Nicholas a De Haven zaujaly postavení po stranách kolony tvořené třemi LCT, které nyní, když se zbavily nákladu, mohly plout rychleji; pro námořníky na štíhlých a rychlých torpédobor-cích to však stále bylo málo. Skupina zamířila na

sever k mysu Esperance, potom obrátila na východ a proplouvala mezi mysem a ostrovem Sávo.
Krátce před půl třetí odpoledne, kdy Nicholas a De Haven byly asi tři míle východně od Savá a Fletcher s Radfordem ještě stále na západní straně Guadalcanalu, ozvalo se velitelství XIV. sboru s novým varováním ohlašujícím nepřátelská letadla. Torpédobor-ce okamžitě zvýšily rychlost a na palubách zazněly klaksony oznamující protiletecký poplach. O pět minut později však další radiogram varování zrušil. Torpédoborce opět přizpůsobily rychlost pomalým LCT.
Ve 14.43 hodin se vysílačka z Guadalcanalu ozvala ještě jednou, tentokrát daleko naléhavěji. Korvetní kapitán Hill na Nicholasu dal strojovně podruhé příkaz ke zvýšení rychlosti. Fregatní kapitán Toland na De Havenu měl zřejmě za to, že jde zase o planý poplach, a jeho loď pokračovala stále stejným tempem.
Formace čtrnácti japonských střemhlavých bombardérů, která přelétla ostrov Florida, zamířila k Sávu a hlídky na obou torpédo-borcích je zahlédly ve 14 hodin 55 minut. Za zádí De Havenu zavířila voda, jak šrouby prudce zabraly. Nešťastnou shodou náhod stíhací ochrana, jež byla ke krytí výsadku přidělena, zůstala nad druhou dvojicí torpédoborců a v okamžiku, kdy valy na
466 j|
Nicholase a De Haven zaútočily, nebyla nablízku jediná americká stíhačka.
Aniž o tom měli Američané potuchy, Japonci hodlali v noci z 1. na 2. únor zahájit evakuaci svých vojsk. Pro odvoz byla určena flotila torpédoborců a letectvo obdrželo od vrchního velení rozkaz vynaložit veškeré úsilí a všemi prostředky zajistit bezpečnou plavbu lodí, jež budou převážet tisíce vojáků. Zřejmě se jim nyní zdálo, že tajemství operace KE, jak v kódu evakuaci označili, je prozrazena a Briscoeho torpédoborce jsou částí sil, jež ji mají zmařit. Proto je také napadli.
Šest bombardérů se vrhlo na De Haven a osm na Nicholase. Letouny se z výšky pěti tisíc metrů v prudkém střemhlavém letu nezadržitelně blížily a palba děl a kulometů z torpédoborců i z vyloďovacích plavidel nedokázala útočnou formaci rozvrátit. Když Čelní bombardér skupiny směřující na De Haven dosáhl výšky necelých osmi set metrů, svrhl pumu, jež dopadla mezi oba komíny torpédoborce. Objevil se rudý záblesk následovaný oblakem tmavohnědého kouře. Pilot letoun vyrovnal a uvolňoval prostor dalším.
Hlídka na Nicholasu vykřikla varování: »Útočí na nás vzadu z pravoboku!*
Korvetní kapitán Hill obrátil loď prudce doprava, torpédoborec plující nejvyšší rychlostí se znatelně naklonil a příď zalila vlna vzedmuté vody. Obsluhy děl a velkorážních kulometů s horečnou rychlostí otáčely hlavně do udaného směru.
Zdálo se, že japonský pilot míří přímo na můstek. Když měl torpédoborec na dostřel palubních zbraní, objevily se u obou křídel oranžové záblehy oznamující, že začal pálit z obou kulometů. Za několik vteřin se od břicha bombardérů, těsně za podvozkem, odlepila puma. Každý muž na palubě torpédoborce, jenž sledoval její pád, měl pocit, že musí dopadnout přímo na něj. Minula loď o pouhých několik metrů. Ještě předtím, než prořízla hladinu, ozvalo se další varování hlídky oznamující nálet druhého letounu z levobo-ku. Ve třech nebo čtyřech minutách se jich tak vystřídalo osm. Torpédoborec s turbínami běžícími na plné obrátky měnil kurs v krkolomných obratech, několikrát zalil jeho palubu gejzír vody
467
vymrštěné explozemi bomb, jež dopadly v těsné blízkosti, a i když to všichni považovali za zázrak, přímému zásahu unikl.
Náhle vše utichlo a po předchozím zběsilém rachotu protileta-dlových zbraní, jekotu leteckých motorů a explozích pum se nastalé ticho zdálo až nepřirozené. Bombardéry, které svrhly svůj smrtící náklad, odlétaly na západ. Na můstek Nicholasu při-cházela hlášení o způsobených škodách. Nebyly nijak vážné. Do strojovny pronikala voda otvorem proraženým v boku lodi střepi-nou, ten byl však brzy utěsněn. Můstek ztratil na několik vteřin kontrolu nad kormidlem, ale i tato závada byla rychle odstraněna, vyvolal ji otřes při výbuchu pumy.
Zraky námořníků na Nicholasu se nyní obrátily k místu, kde se nad hladinou zvedal sto metrů vysoký sloup kouře. Torpédoborec De Haven už vidět nebylo. Japonská puma rozmetala můstek na kousky i s fregatním kapitánem Tolandem, pronikla do muničního skladu, kde způsobila obrovský výbuch, který loď prakticky rozlomil na dvě části. Torpédoborec se v šesti minutách potopil i se 167 námořníky. Když se kouř začal zvedat, zůstala na hladině jen velká olejová skvrna, jež se ve slunečních paprscích leskla jako gigantické zrcadlo, spousta trosek a naftou pokrytých trosečníků. Výsadkové čluny, kterým japonské bombardéry vůbec nevěnovaly pozornost, sklopily teď svoje přední rampy a začaly vytahovat z vody otřesené, krvácející a ušpiněné muže. Přiblížil se i Nicholas a spustil motorový člun, který se připojil k záchranným pracím. V půlhodině bylo

zachráněno 146 námořníků, mezi nimi 38 zraněných. Všichni zranění byli soustřeďováni na palubě Nicholasu, kde jim lékař a zdravotníci poskytovali nejnutnější pomoc.
Krátce nato se objevil plnou rychlostí připlouvající Fletcher následován Radfordem. Oba torpédoborce převzaly trosečníky z pomalých výsadkových člunů a spolu s Nicholasem vyrazily k Lunžskému výběžku. »Jste v pořádku?* signalizoval kapitán Briscoe veliteli Nicholasu. »Dva mrtví, jeden umírající, šestnáct zraněných a jedno dělo vyřazeno. Jinak O.K.« zněla odpověď. •Vyložte zraněné a trosečníky a připojte se ke mné!« přikázal
468
Briscoe. U Lungy torpédoborce přeložily svoje pasažéry na čeka-'ící motorové čluny a ve spěchu se vracely zpět k Sávu.
liž fTrzy odpoledne pobřežní pozorovatelé a osádky průzkumných letounů hlásily svaz nepřátelských plavidel mířící Štěrbinou kolem ostrova Vella Lavella na jihozápad ke Guadalcanalu. Zprávy se lišily co do počtu lodí i co do složení japonského uskupení. Některé uváděly kromě torpédoborců též přítomnost dvou těžkých a dvou lehkých křižníků.
Proti blížícímu se nepříteli američtí velitelé nasadili letouny z Hendersonova letiště, Briscoeho torpédoborce a torpédové čluny z Tulagi. V 18 hodin 20 minut sedmnáct střemhlavých bom-bardérů, sedm torpédových a čtrnáct wildcatů napadlo u ostrova Vangunu, jižně od Nové Georgie, flotilu dvaceti japonských torpédoborců. Třicet žer, která jim poskytovala stíhací ochranu, však Američanům připravilo horké přivítání. Za cenu čtyř letounů se podařilo poškodit torpédoborec Makinami, ostatních devatenáct japonských plavidel po odražení náletu pokračovalo dál ke Guadalcanalu. Letci z Hendersonu tentokrát neměli šťastný den.
Bylo téměř bezvětří, slunce zapadalo za hradbu mraků a snášela se tma. Kapitán Briscoe vedl tři torpédoborce podél severního pobřeží Savá a poté na jihovýchod, směrem k Russellovu ostrovu. Lodi pluly v řadě, v čele Fletcher s velitelem formace, za ním Nicholas a Radford. Briscoe přecházel po můstku se zamyšleným výrazem, měl důvod k vážným starostem. Byly-li pravdivé informace uvádějící, že součástí nepřátelského uskupení jsou i křižníky s 203mm a 152mm děly – mohly plout oddělené od flotily torpédoborců, proto je při večerním náletu osádky bombardérů nemusely zahlédnout – potom vyhlídky jeho tří lodí na účinný zásah proti takové síle jsou mizivé. Jedinou šanci mohly mít tehdy, kdyby se jim podařilo nepozorovaně se k nepříteli přiblížit na vzdálenost kolem tisíce metrů a neočekávaně zaútočit torpédy. Jak se však ukázalo, Japonci se proti překvapení dobře pojistili. Po 23. hodině radiolokátor na Fletcheru odhalil ve vzdálenosti as' 18 000 metrů uskupení hladinových plavidel, brzy bylo zřej-
469
mé, že jde o svaz čítající kolem dvaceti torpédoborců. Jakmile však Briscoe obrátil na sever a začal dělící vzdálenost zjstacovat okamžitě zasáhly nepřátelské hydroplány a světlicemi a světelnými bójemi shazovanými na hladinu označovaly jeho polohu a kurs. Bylo jasné, že o překvapivém útoku nemůže být ani řeči Briscoe proto ustoupil, pouštět se do boje za poměru tři proti dvaceti by bylo šílenstvím a kapitán nehodlal svoje cenná plavidla, jediná, jež se v té době v guadalcanalských vodách nacháze la, obětovat v beznadějném zápase.
Proti postupujícím Japoncům však zasáhly rychlé a malé moto rove torpédové čluny. Jedenáct jich vyplulo z Tulagi a ve 23 hodiny 15 minut dva z nich, PT-111 a PT-48, zaútočily jako první. PT-111 poručíka J. H. Clagetta se přiblížil na čtyři sta metrů, vypálil čtyři torpéda a rychle ujížděl do bezpečí pronásledován palbou 127mm japonských děl. Všechna torpéda minula cíle, torpédový člun však dostihl granát pravděpodobně vypálený torpédoborcem Kawakaze. Projektil zajel do tenkého trupu člunu jako nůž do másla, ozval se ohlušující výbuch, vyšlehly plameny a v okamžiku bylo celé plavidlo v jednom ohni. Čtyřem mužům včetně popáleného velitele se podařilo skočit z paluby do vody. Přestože člun hořel, Japonci palbu nezastavili a granáty explodující ve vodě zabily dalšího nešťastníka. Když konečně střelba ustala, záchranné vesty držely na hladině poručíka Clagetta, kuchaře Longa a torpédometčíka Elsasse. Oba námořníci přidržovali bezvládného velitele, jenž ztrácel vědomí, a pokoušeli se plavat ke břehům Savá vzdáleného zhruba dvě míle. Když se objevili žraloci, odháněli je střelbou z pistolí. Po celou noc trval zoufalý boj tří mužů o život. Až po rozednění se nablízku objevil jiný torpédový člun vyslaný je hledat. Voláním a výstřely upoutali pozornost jeho posádky a nakonec byli vytaženi na palubu a odvezeni do bezpečí.
PT-48 poručíka Gambla vypálil na japonské torpédoborce dvě torpéda ze vzdálenosti 900 metrů, poté ještě dvě, ale ani tentokrát nezazněl očekávaný výbuch oznamující zásah. Nepřátelská palba malou loď orámovala a zdálo se, že

každou vteřinu musí být člun
470
zasažen- Gamble pochopil, že se mu nepodaří uniknout, najel proto na břeh blízkého Savá, posádka člun opustila a vyhledala úkryt. Příští den jiný PT uvízlý člun vyprostil, a tak se nepoškozen a s nezraněnou posádkou vrátil na základnu. Ještě několik dalších torpédových člunů japonskou formaci napadlo, proti soustředěné palbě torpédoborců, jež navíc pluly vysokou rychlostí za častých změn kursu, se však nedokázaly prosadit.
Než skončila noc, klesly ke dnu Železného průlivu ještě dva motorové torpédové čluny. PT-37 dostal přímý zásah do nádrží paliva a exploze, jež následovala, plavidlo rozmetala na kousky. Z celé posádky se zachránil pouze jeden muž a i ten byl těžce zraněn. Člun PT-123 podporučíka Richardse měl mimořádnou smůlu. V okamžiku, kdy mělo dojít k odpálení torpéd, se objevil japonský letoun, a svrhl pumu, která dopadla na záď. Byla to fantastická, neuvěřitelná náhoda; japonskému pilotovi se podařilo za tmy zasáhnout malé, čtyricetiuzlovou rychlostí plující plavidlo. Člun se téměř rozpadl a jeho trosky se rychle nořily pod hladinu.
Při jednom z ostrých úhybných manévrů, kdy se vyhýbal torpédům, vjel torpédoborec Makigumo do minového pole, které Američané položili poblíž mysu Esperance. Narazil na minu, jež mu prakticky utrhla celou příď. Hořící torpédoborec nebylo možno zachránit, posádka také beznadějných pokusů brzy zanechala a loď opustila.
Osmnáct ostatních japonských torpédoborců přirazilo ke gua-dalcanalskému pobřeží a nalodilo první část Hjakutakeho jednotek. Před rozedněním již plnou rychlostí mířily zpět na severozápad. Briscoeho tři torpédoborce se na ně ještě jednou pokusily zaútočit, ale znovu byly zpozorovány a odraženy palbou desítek děl.
Za rozednění vzlétly z Hendersonu střemhlavé a torpédové bombardéry k pronásledování stahujícího se nepřítele. Nálet však neměl úspěch, jen v několika případech střepiny blízko explodujících pum způsobily drobnější škody. Japoncům se podařilo odvléci do bezpečí i předchozí den poškozený Makinami, takže
471
devatenáct z dvaceti torpédoborců s dvěma a půl tisíci vojáku 38. divize generálporučíka Tadajošiho Sanóa na pakťbách v po. ledních hodinách 2. února bezpečně zakotvilo na Shortlandu. Velitel uskupení kontradmirál Tomidži Kojanagi mohl cítit oprav-' něné uspokojení.
Američané stále ještě neměli potuchy o tom, že Japonci Guadal-! canal vyklizují, naopak byli přesvědčeni, že torpédoborce přivážejí posily, a že se tedy chystá další kolo zápasu o nadvládu nadj ostrovem v jižních Šalomounech, který již po šest měsíců k sobě poutal pozornost generálních štábů obou válčících stran. Ani obsazení Tassafarongy dne 2. února, která byla nalezena opuštěná, nevneslo do věci jasno. Generálmajor Patch i admirál Halsey spíš věřili, že opuštěná postavení v Tassafaronze jsou součástí lstivého plánu, jímž se Hjakutake snaží americké síly odlákat co nejvíc na západ, aby mohl s čerstvě přibylými jednotkami udeřit na Hendersonovo letiště. Patch proto pokračující ofenzívu zastavil a hlavní síly 25. pěší divize stáhl zpět k obraně letiště. Japoncům se tak podařilo něco, v co ani nemohli doufat: nejenže do poslední chvíle udrželi protivníka v naprosté nevědomosti o svém rozhodnutí ostrov vyklidit, navíc v něm ještě vzbudili obavu z útoku, ke kterému nikdy nemělo dojít, což způsobilo, že tlak na jejich ustupující jednotky polevil a evakuace, která se snadno mohla změnit v katastrofální pohromu, proběhla v klidu.
Podruhé připlula japonská flotila k mysu Esperance v noci ze 4. na 5. únor. Lehký křižník a dvaadvacet torpédoborců plujících z přístavu Faisi chránil značný počet stíhaček. A tak když ve Štěrbině na nepřátelskou formaci zaútočilo 33 střemhlavých a torpédových bombardérů doprovázených 31 wildcaty, japonští stíhací spolu s protiletadlovými bateriemi napadených lodí byli s to náletu čelit natolik úspěšně, že jen dva torpédoborce utrpěly vážnější poškození.
Torpédové čluny z Tulagi tentokrát nezasáhly vůbec a Briscoeho tři torpédoborce už byly odvolány; na kapitánův návrh Halsey odeslal \Nicholase k opravám a Fletcher a Radford se připojily ke křižníkům manévrujícím jižně od Salo-
472
mounových ostrovů. Tuto noc kontradmirál Kojanagi odvezl podstatnou část 2. divize generálporučíka Marujamy. Její vojáci uléhali na paluby torpédoborců s pocitem nesmírné úlevy. Konečně se zbavili lepkavého bláta a vraždící vlhké džungle, ve které zahynulo tolik jejich spolubojovníků. V hadrech, špinaví a zarostlí okamžitě usínali hlubokým spánkem.
Skupina letounů z Hendersonu, jež v ranních hodinách 5 února vzlétla nepřátelskou formaci stíhat, ji vůbec nenašla. Místo toho o několik hodin později letecký průzkum hlásil silné uskupení 4 japonských bitevních lodí, 6 křižníků a 12 torpédoborců nacházející se asi 200 mil severně od ostrova

Choiseul. Znovu vyvstaly v amerických štábech dohady o tom, co vlastně nepřítel chystá. Připravuje se Jamamoto k novému úderu? Nikdo nevěděl.
Třetí cestu vykonalo osmnáct japonských torpédoborců ke Guadalcanalu v noci ze 7. na 8. únor. Když se blížily, napadlo je 15 střemhlavých bombardérů. Torpédoborce však úspěšně pumám uhýbaly, a protože krátce nato oblohu potáhly kusy olověných mraků a spustil se déšť, k dalším leteckým útokům už nedošlo. I dva zasažené torpédoborce Isokaze a Hamakaze se dokázaly ve formaci udržet a pokračovat v plavbě. Po naložení jednotek zadního sledu a důstojníků štábu 17. armády v zálivu Kamimbo se torpédoborce začaly vzdalovat od ostrova, na kterém zůstávalo na 24 000 mrtvých japonských vojáků, mnoho z nich nepohřbených, zanechaných tam, kde je dostihla kulka nepřátelského kulometu, střepina granátu, pumy nebo kde padli vysíleni nemocí a hladem.
Během tří nočních plaveb bylo evakuováno 11 700 vojáků a důstojníků. I když řada z nich v následujících dnech a týdnech zemřela na následky utrpěných zranění nebo nemocemi, na 10 000 zkušených vojáků bylo zachráněno pro další boj. Japonské velení mělo důvodnou obavu, že se ústup změní v krvavý masakr. Generálporučík Hjakutake později přiznal, že rozhodný útok směřující na západ k mysu Esperance by nutně vedl k proražení japonské obrany a vyústil ve zničení ustupující armády. Američane svou velkou příležitost nevyužili. Admirál Nimitz ve zprávě

o obsazení ostrova omluvně napsal: »Jen umění udržet záměry v tajnosti a odvážná rychlost, s jakou byly provedeny, Japoncům umožnily ustoupit se zbytky gwádalcanalské posádky.*
I po přesunu podstatné části 25. divize zpět k Lunžskému výběžku americký postup v západní části ostrova pozvolna po-kračoval. Současně mířil ze zátoky Verahue na sever 2. prapor 132. pěšího pluku. Dne 7. února již byl pouhých pět kilometrů od mysu Esperance. V tu dobu 161. pěšímu pluku podporovanému dělostřelectvem námořní pěchoty a postupujícímu z východu zbývalo k mysu asi deset kilometrů. Ráno 8. února dosáhly předsunuté hlídky pluku pláží u mysu Esperance. Po nepřátelských vojácích nebylo ani stopy, jen u břehu se pohupovaly opuštěné vyloďovací čluny a na pobřeží se povaloval válečný materiál zanechaný ustupující armádou. Teprve teď v Patchově štábu začínali chápat pravý stav věcí. Zbývalo ještě překonat poslední úsek. V 16 hodin 25 minut dne 9. února 1943 se u řeky Tenamby setkal 2. prapor 132. pluku postupující od západu s 2. praporem 161. pluku pronikajícím od východu. Krátce nato odeslal generálma-jor Patch admirálu Halseymu depeši: »Organizovaný nepřátelský odpor na Guadalcanalu ustal.*
Přesně šest měsíců poté, co se první oddíly námořní pěchoty vylodily na plážích u Lungy, byl Guadalcanal v rukou spojenců. K ovládnutí 2500 čtverečných mil malárií zamořené džungle, bažin, vysokou travou porostlých planin a strmých hřebenů bylo třeba vybojovat šest velkých námořních bitev, nasadit stovky letounů a desetitisíce vojáků. Nelítostné a krvavé boje se odehrávaly na moři, ve vzduchu i na pevnině. Z 36 000 japonských vojáků bojujících na Guadalcanalu téměř 15 000 padlo, 9000 jich sklátily nemoci, 1000 jich skončilo v zajetí. Tisíce dalších zahynuly na zničených dopravních lodích a nespočet námořníků pohřbily potápějící se vraky rozstřílených a hořících válečných plavidel. Z 60 000 amerických námořních a armádních pěšáků vysazených na Guadalcanalu padlo jen 1600 mužů, což byla desetina ztrát

rotivníka, daleko víc obětí si však na americké straně vyžádaly námořní boje. Japonci ztratili v průběhu bitvy o Guadalcanal dvě bitevní lodi, jednu lehkou letadlovou loď, tři těžké a jeden lehký křižník, jedenáct torpédoborců a šest ponorek. Američané přišli o dvě těžké letadlové lodi, šest těžkých a dva lehké křižníky a čtrnáct torpédoborců. I když ztráty na bojových lodích byly na obou stranách téměř stejné – po 24 plavidlech, u Japonců to činilo 134 839 tun a u Američanů 126 240 tun – s ohledem na další vývoj událostí japonské válečné námořnictvo střetnutí prohrálo. Američané díky svému mohutnému programu námořní výstavby ztráty zakrátko nejen nahradili, ale z jejich loděnic vyplouvaly nové a nové lodi všech typů a s tímto tempem Japonci nemohli držet krok
Názorným příkladem je výstavba letadlových lodí, jak se ukázalo nejvýznamnější zbraně tehdejší námořní války. Začátkem roku 1943 ještě Tokio plánovalo výstavbu 15 lodí třídy Hirjú, pěti třídy Šókaku a přestavbu obrovité bitevní lodi Sináno na letadlovou. Do konce války dokázali z toho všeho uvést do služby jen malou část: v roce 1943 dvě lehké letadlové lodi Čijoda a Čitose (přestavěné mateřské lodi pro hydroplány) a v roce 1944 Taihó a Sináno, kterou navíc potopila americká ponorka již během zkušební plavby v Tokijském zálivu. Pro další tři letadlové lodi Unrjú, Amagi a Kacuragi už neměli letadla, takže sloužily k transportním účelům. Na druhé straně Američané jen do konce roku 1943 uvedli do

služby více než 50 letadlových lodí různých typů včetně velkých lodí třídy Essex o výtlaku 27 100 tun a s 300 metrů dlouhou letovou palubou. První z nich nastoupila službu 31. 12. 1942 a do konce války jich bylo postaveno 17. Některé byly pojmenovány podle plavidel potopených v předchozích bitvách, a tak se po čase v Tichomoří zase setkáváme s Lexingtonem, Yorktownem, Waspem a Kornetem. Mimořádně těžké byly i ztráty japonského letectva; mnohonásobně převýšily ztráty americké. I když přesná čísla nelze zjistit, během bitvy o Guadalcanal přišli Japonci zhruba o 800
475
letounů a téměř o dva a půl tisíce letců. Za obrovského vypětí sice dokázali vyrobit nová letadla, nebyli však schopni dostatečně rychle zlepšovat jejich bojové vlastnosti, aby obstály proti novým typům spojeneckých letounů. A zejména kvalita nově přicházejících letců nebyla na úrovni jejich předchůdců, kteří zahynuli v bitvách u Midwaye, o Guadalcanal a jinde. Zkušené veterány nahrazovaly osádky, jež během přípravy nalétaly jen pár hodin, a ani fanatická odvaha a sebeobětování už nemohly na věci v zásadě nic změnit.
Ústup z Guadalcanalu však zdaleka neznamenal, že by Japonci byli ochotni vzdát se Šalomounových ostrovů a dalších strategicky významných pozic v této oblasti. Naopak řada poznatků svědčila o tom, že hodlají vyvinout veškeré úsilí, aby je uhájili. Měli silné námořní a letecké základny na Bougainvillově ostrově a malých ostrůvcích v jeho blízkosti, dvě nová letiště v Mundě na Nové Georgii a ve Vile na ostrově Kolombangara. Znovu obrátili pozornost k Nové Guineji. Začátkem března 1943 učinili pokus vyslat na tento ostrov značné síly a převzít iniciativu. Konvoje přivážející vojska a materiál však z velké části na místo určení nikdy nedorazily. Spojenecká letecká převaha byla už jednoznačná a americké bombardéry posílaly nepřátelská transportní plavidla nemilosrdně ke dnu. Císařský hlavní stan se musel smířit s faktem, že pokus ovládnout nesmírně významnou oblast ostrovů v jižním Tichomoří neuspěl a naopak dochází k pozvolnému obratu ve prospěch spojenců. Tato změna měla příčiny nejen v měnícím se poměru sil na tichomořském válčišti, ale přímo souvisela s celkovým vývojem celosvětového válečného konfliktu. Dne 8. listopadu 1942 se spojenecké jednotky vylodily ve Francouzské severní Africe a zahájily útok proti vojskům nacistického maršála Rommela a italských fašistů. Především však došlo v zimních měsících 1942–1943 na rozhodující frontě druhé světové války, na frontě sovětsko-německé, k historické události zásadního významu. Dne 19. listopadu 1942 zahájila Rudá armáda protiútok u Stalingradu, jenž skončil dne 2. února 1943 kapitulací
476
obklíčených německých vojsk. V této grandiózní bitvě nepřítel ztratil 32 divize a 3 brigády, dalších 16 divizí utrpělo těžké ztráty. Nacistickému Německu byl zasazen úder, ze kterého se již nevzpamatovalo. I v Tokiu bylo jasno, že německé armády utrpěly katastrofální porážku. Japonské vládnoucí kruhy mohly sice ještě po nějakou dobu doufat v obrat, ve změnu nepříznivého vývoje událostí, což by Japonsku umožnilo zahájit útok na sovětskou dálnovýchodní hranici – proto i po Stalingradu udržovali v Mandžusku a Koreji velké síly – střízlivější hlavy v japonských štábech však už jasně cítily, že naděje Německa na vítězství se rozplynuly.
Jednota bloku fašistických států se začala rozpadávat a nová situace přiměla tokijské generály a admirály, aby se vzdali plánů na velké útočné operace v Tichomoří. Armáda a loďstvo byly rozptýleny na obrovských prostorách Tichomoří a Asie, komunikace se prodlužovaly a stávaly se stále zranitelnějšími. Nastoupila nutnost přejít ke strategické obraně.
Na druhé straně příznivý vývoj na hlavní frontě války vytvořit-podmínky k ofenzívnějšímu postupu spojenců Sovětského svazu. Dne 14. ledna 1943 se schází na konferenci v Casablance Roosevelt, Churchill a Spojený výbor náčelníků štábů USA a Velké Británie. Bylo rozhodnuto o provedení invaze na Sicílii okamžitě, jakmile budou fašisté vyhnáni ze severní Afriky – což vedlo k odložení dlouho slibované invaze do západní Evropy o další rok – a Spojené státy dostaly zelenou v Tichomoří. Neznamenalo to však zahájení rozhodných útočných operací na tomto válčišti. Američané tam především začali shromažďovat síly a zaměřili se na obsazení důležitých bodů, jež se měly stát základnami pro pozdější široce pojatý nástup. Tuto strategii v Tichomoří sledovali prakticky po celý rok 1943.
Stažení japonských vojsk z Guadalcanalu znamenalo ukončení první fáze tichomořské války. V bitvě u Midwaye byli Japonci Poraženi na moři. K jejich první velké porážce na pevnině došlo právě na Guadalcanalu. Kromě strategického významu měla
477
u obou stran obrovský morální a psychologický význam, i když se zcela odlišným

dopadem. Sebevědomí spojeneckých vojáků vzrostlo, v tvrdých bojích v guadalcanalské džungli se přesvědčili že japonská vojska, jež vítězně prošla Nizozemskou Východní Indií, Malajským poloostrovem a Filipínami, jsou porazitelná mýtus samurajských superválečníků padl. Na druhé straně japonské vojáky hladové, nemocné, vlekoucí se lepkavým blátem, vystavené palbě děl, řítícím se pumám a útokům do té doby stále podceňovaného soupeře opouštěl po celá desetiletí vštěpovaný pocit nadřazenosti. V prosinci 1942 císař prohlásil, že na Šalo-mounových ostrovech probíhá rozhodující bitva mezi Japonci a Američany. O měsíc později byly pozice vyklizeny.
Bitva o Guadalcanal byla zlomem. Po jeho obsazení začali spojenci ohrožovat vnější japonskou obrannou linii vedoucí ve směru Palau – Truk – Marshallovy ostrovy. Právě z Guadalca-nalu v následujících měsících vyplouvaly lodi naložené vojskem a materiálem a z guadalcanalských vzletových drah startovaly útočící letouny. Japonští militaristé už neměli síly ani prostředky k realizaci svých původních dalekosáhlých záměrů. Byli přinuceni přejít do obrany a kojit se nadějí, že válka se pro spojence za čas stane natolik únavnou a vyčerpávající, že dojde k jednání o míru, jenž by Japonsku zachoval většinu zisků dosažených v počátečním období. Toto přání se však císaři, válečnému zločinci generálu Tódžóovi a dalším už nemělo splnit. Od vítězství na Guadalcanalu byl spojenecký postup nezadržitelný, v konečné fázi znamenal totální zhroucení japonské válečné mašinérie, se kterou nejreakčnější a nejagresívnější síly na asijském kontinentě vytáhly po boku nacistického Německa do boje za ovládnutí světa. A v tom tkví význam bitvy o Guadalcanal a její nezanedbatelné místo v historii velkého zápasu sil protifašistické koalice za druhé světové války.
ZÁKLADNÍ
TECHNICKO-TAKTICKÉ
ÚDAJE LODÍ ZMÍNĚNÝCH V TEXTU
478
^Ljuajc pjau pu uouu uu srpna i vt^ \uo uiiuia i /T-', k pozdějším změnám není přihlédnuto)
STÁT Druh lodé JMÉNO Datum vstupu Výtlak Rychlost Výzbroj do služby (tuny) (uzly)
JAPONSKO Bitevní lodi KONGO 1913
HIEI 1914
KIRISIMA 1915 32156 30,2 8x356,88x152,
HARUNA 1915 8x127,20x25
MUCU 1921 29130 25 8x406,18x140
8 x 127, 20 x 25
JAMATO 1941 64600 27 9x456,12x155,
12 x 127, 24 x 25
479
STÁT Datum STAŤ Datum
Druh lodě JMÉNO vstupu Výtlak do služby (tuny) Rychlost
Výzbroj pruh ,odé (uZ'y)
JMÉNO vstupu Výtlak do služby
(tuny) Rychlost Výzbroj (uzly)
Letadlové lodi Jěiké khžníky *
FURUTAKA *
AKAGI 1927 36500 31 6 x 203, 12 x 120,
KAKO 1926 8700
28 x 25, 91 letadel
KAGA 1928 38200 28 10 x 203, 16 x 127,
AOBA 1927 9000 33 6 x 203, 4 x 120,
t 22 x 25, 90 letadel KINUGASA 1927
9380 8 x 25, 8 torpm 609
RJÚDZÓ -< 1933 10600 29 8 x 127, 4 x 25,
MJÓKO 1929 13000 33,8 10x203,8x127,
48 letadel
8 x 25, 16 torpm. 609
SÓRJÚ HIRJÚ 1937 15930 1939 17 300 34,5 12 x 127,
28 x 25, 71–73 letadel AGATO CÓKAI MÁJA 1932 13400 34,3
– " –
TAKAO
ŠÓKAKU ZUIKAKU 1941 25675 34 16 x 127, 42 x 25, 73-84
letadel KUMANO 1937 12400 35 10 v 203, 8 v 127,
bUZUJA 35 8 x 25, 12 torpm. 609
ZUIHÓ 1940 11262 28 8x127,15x25, .
/s„,,A,A \

HUBACEK vítězství v pacifiku

ŠÓHÓ 1942 CIKLMA 30 letadel T^XTU \
1938 11215 35 8 x 203, 8 x 127,
TONE \ 1939 12 x 25, 12 torpm 609
DŽUNJÓ 1942 24 140 26 12 x 127, 24 x 25, '
Uhké kfiiníky
HIJÓ – 53 letadel TENRJÚ 1919
3230 33 4 x 140, 1 x 76,
ClJODA ČITOSE 1943 11 190 1944 29 8 x 127, 30 x
25, 30 letadel NAGARA 1922 6 torpm. 533
ISUZU 1923 5 170 36
TAIHÓ 1944 29300 33 12 x 100, 51 x 25, JURA
1923 7 x 140, 2 x 76,
84 letadel SENDAI 1924 5 195 8 torpm 609 35
SINÁNO 1944 64800 27 16x127,145x25 DŽINCU 1925
LNRJÚ 47 letadel JÚBARI 1923 2890 35,6
6 x 140, 1 x 76,
AMAGI KACURAGI 1944 17400 33 12x127,89x25, 64 letadel
KATORI 1940 5890 4 x 25, 4 torpm 609 18 4 x 140, 2
x 127,
4 x 25, 4 torpm 609

480
481

STÁT Datum
' • ____
~ " _____ ' _____ cTAT
Datum Druhlodé
vstupu Výtlak Rychlost Výzbroj
„, , , ť
J
Druhlodé vstupu Výtlak
Rychlost Výzbroj JMÉNO do
služby (tuny) (uzly J

JMÉNO do
služby (tuny) (uzjy)
TorpédoboTCt

*
JUNAGI 1925 1300 35
3x120,10x25, ASAGUMO
1937-8 1961 35 6x127,4x25,
4 torpm 533 MlClSlO
g , ' 609 ' JAJOI
MUCUKI r 1926 1 590 34
2 x 120, 10 x 25, ARAŠI
UZUKI .
6 torpm 609 HAJASlO
' tf . frKí.
HAMAKAZE
AJANAMI * ' ISOKAZE
ASAGIRI "
\ JUKIKAZE 1939-41 2035
35 _"_
FUBUKI *K ^r, • ,M KAGERO
HACUJUKI l v , ' ~ KLROSlO
JÚGIRI ' 1921–30 2090 34
6x127,10x25, NOWAKI
MURAKUMO ' ' tf > "
- 9 torpm 609 ŠIŘINAMI '^^
OJASlO UR^KAZE
ŠIRAJUKI * řř SIRARUMO AK1GUMO
URANAMI V >fiř\í ' *
MAKIGUMO
i- MARINAMI ' 1941–2 2077 35
_"_
AKACUKI NAGANAMI
IKAZUČI 1932 1980 34
"" 4x127,14x25, TAKÁN AMI

INAZUMA ------ tT~ --- ^~ _ 9
torpm 609 AK1ZUKI 1942 2
701 33 8 x 100, 4 x 25,
ARIAKE 1935 1715 33
4x127,14x25, TER™I -
4,orpm609
JÚGIRI ^
6 torpm 609 Ponorky
HARUSAME »• U
JÚDACI ((íS,'. '"'
N 2135 18
KAWAKAZE j"^ " 1926-9 2
791 8 1 x 140, 6 torpm 609
MURASAME ' 1,936—7 1 685 34
4 x 127, 14 x 25,
SAMIDARE » . í ^ * •
g (orpm 6Q9
SUZUKAZE *
SlGURE 'if
SIRACUJU

482
j 483
STÁT Datum
~~ Druh lodě
vstupu Výtlak Rychlost Vyzbroj JMÉNO
do služby (tuny) (uzly) STAT
Datum pruh lodě vstupu
Výtlak Rychlost Vyzbroj jMÉNO
do služby (tuny) (uzly)
Lehké kfižníky BOISE/CL 47 1938 10 000
15 x 152, 8 x 127 HONOLULU/CL 48 1938
9650 32 16x40,24x20 NASHV1LLE/CL 43 ! 1938
9475 HELENA/CL50 s 1939 , 10000 32 ST
LOUIS/CL 49 , , _> ATLANTA/ CL 51
1941 JUNEAU/CL52 - *f '
N SAÑ DIEGO/CL 53 1942 éOOO 35 16
x 127, 20 x 40 SANJUAN/CL54 ' í' ~ *
12 x 20, 8 torpm 533 CLEVELAND/CL 5 '^V V%i° " ^
COLUMBIA/CL 56 1942 100& 33 12 x 152,
12 x 127 DENVER/CL 58 - ' *'' J. '
24 x 40, 24 x 20 MONTPELILR/CL 57 ' ' ftj' v
i •• Torpedoborce -, 4*'í FARRAGUT/DD 348
- 1934—5 1 395 36,5 - 4 x 127, 4 x 40, 4 x 20, SHAW/DD 373 •
1936 1 500 36,5 5 x 127, 8 x 20,
SMITH/DD378 '
12 torpm 533 BAGLEY/DD 386 BLLE/DD 387 HELV1/DD 388 HENLEVDD391
1937 1500 36 4x127,7x20, JARVIS/DD393
16
torpm 533 PATTERSON/DD 392 RALPH TALBOT/DD 392 STERETT/DD 407 BENHAM/DD 397
ELLET/DD398 1939 1500 ">» MAURY/DD 401
WILSON/DD 408 ANDERSON/DD 411 HUGHES/DD410 MUSTIN/DD 413
1939^-40 1 570 36 4 x 127, 4 x 40, 3 x 20 0'BRIEN/DD 415
, 8 torpm
533 RLS5ELL/DD 414 WALKE/DU 416 GRAVSON/DD435 i
GWIN/DD 433 1941 1 620 37 5 x
127, 4 x 40, 7 x 20 MEREDITH/DD 434 '
' 10 torpm 533 MONSSLN/DD 436
' 487 ^ ——
VKC DONOUGH/DD 351 * „ . 8
torpm 533 ».! r BALCH/DD363 ^
fí PHELPS/DD 360 '1936 ,1 850 ^ 37,5 8, později 5 x
127,12 x 40 PORTER/DD 356
8 x 20, 8 torpm 533 CUSH1NG/DD 376 »
' * ^ DRAYTON/DD 366 ^
"' * LAMSON/DD367 - <> \
•-MAIIAN/DD364 1934 W* ^1500 36,5

HUBACEK vítězství v pacifiku

5x1278x20 PERKINS/DD 377
12 torpm 533 PRESTON/DD 379 486 ^
STÁT Datum
ÍT
Datum
S 1 A*
Druh lodé vstupu Výtlak Rychlost
Výzbroj
vstupu Výtlak Rychlost Výzbroj
JMÉNO do služby (tuny) (uzly)
IMÉNO do služby (tuny) (uzly)
• AARON WARD/DD 483 Ponorky * »
BARTON/DD 599 850 14,5
BUCHANAN/DD 484 S-38/SS 143 1923 1090 14
1 x 102, 6 torpm 533
DUNCAN/DD 485 1942 1 630 37
870 15
FARENHOLT/DD 491
5 torpm 533 LAFFEY/DD 459 S-44/SS 155 1924
1135 11 1 x 76, 4 torpm 533
LANSDOWNE/DD 486 1460 21
LARDNER/DD 487 SEADRAGON/SS 194 1939 2350 9 1 x
76, 8 torpm 533
McCALLA/DD 488
MEADE/DD 602 GRAYBACK/SS 208 1941-2 1475 20
TROUT/SS 202 2370 8,7 1 x 127, 10 torpm 513
DE HAVEN/DD 469
FLETCHER/DD 445 ALBACORE/SS 218
LA VALLETTE/DD 488 1942 2050 35
5x127,6x40,10x20 AMBERJACK/SS 219 1942 1526 20
NICHOLAS/DD 449
10 torpm 533 GROUPER/SS 214 2410 9 1 x !27, 10 torprn
O'BANNON/DD 45e WAHOO/SS 238
RADFORD/DD 446 ' '
WALLER/DD 466 Motorové tropédové čluny
Transportní torpédoborce y PT37-PT59
1941 35 40 1 x 20, 4 kul , 2 torpéda
COLHOUN/APD 2 PT111– PT123 1942 38 40
2 x 40, 4 torpéda
GREGORY/APD 3 LITTLE/APD 4 Zásobovací lodě pro hydroplány
MANLEY/APD1 1917–20 1100 27
2–3x102,5x20 McKEAN/APD 5 McFARLAND/AVD 14 1920 1 200
27 2 x 76, 2 x 40
SANDS/APD 13 , i , MACKINAC/AVD 13
1942 1695 20 4 x 127, 4 x 40, 4 x 20
STRINGHAM/APD 6 /
Rychlé mtnolovky -

1,

TREVER/DMS 16 , 1921-2 1100 27 4 x
76, 5 x 20 Jj
ZANE/DMS 14
11
488 - 489
STÁT Datum
~~

Druh lodě vstupu Výtlak Rychlost
Výzbroj T A
BULKA HODN OSTÍ NAMOŘN ÍCH
JMÉNO do služby (tuny) (uzly)
DŮSTOJNÍKU
"™– USA Japonsko česky odpovídající
AUSTRÁLIE * armádní hodnost
Těžké kňžníky
Fleet Admirál Gensui velkoadmirál maršál
AUSTRALIA 1928 10 570 31,5

8 x 203, 8 x 102, • (arm. generál)
CANBERRA
8 x 40, 6 x 20 Admirál Tajšó admirál generálplukovník
Lehký kňžník - * Viceadmiral Cúšó
viceadmirál generálporučík
HOBART - 1936 7105 32,5
8x152,8x102,8x40, Rearadmiral Šóšó kontradmirál generálmajor
8 x 20, 8 torpm 533
M? >.,-,. Commodore – komodor –
NOVÝ ZÉLAND/ ' ' f Captain Tajsa
námořní kapitán plukovník
.<L<. <c-i,»»« «a -lM.yknz.nik ..„ p
,^(Commander Čúsa fregatní kapitán podplukovník
ACHILLES x Hlt 4 SHI 32.S
8x152,8x102,8x40, Lieutenant- / Sósa korvetní kapitán
major
j • ' ' 11 x 20, 8 torpm 533
comrnander <
C '
I ' Korvtty (trawlery) Lieutenant Taji
poručík kapitán
KIWI f 8i S? , , í M? i '
' Lieutenant j g. Cúji mladší poručík nadporučík
MOA 1941 f 600 ÍK>|S|
1x102,1x20 TOI __
--- ' – (junior grade)
Ensign Sóji praporčík nebo poručík
MATAI , 1930 1050brt '
(pomocná mmonoska) / podporučík
POZNÁMKA Hodnosti v námořnictvech britského Commonwealthu
jsou vcelku stejné jako
Uvedený výtlak je tzv. standadtní a v angl. tunách (1016 kg), znamená výtlak
plné americké, místo Fleet Admirál je však Admirál of the Fleet, místo
Ensign je Sub-
vyzbrojené lodě, avšak bez zásoby paliva a vody pro kotle. U ponorek značí údaje
lieutenant
v čitateli výtlak a rychlost na hladině, ve jmenovateli pod hladinou. U
amerických
lodí uvádím též kódový znak (písmena a číslice), jenž tvoří integrální součást

jména každé americké lodě. \
Zpracoval Ivan Hrbek
490 491
\
POUŽITA LITERATURA
ďAlbas, Andneu: Death of a Navy. New York 1957.
Avarin, V.: Boj o Tichý oceán. Praha 1951.
The Battleships in the United States Navy. Washington 1970.
Bhven, Bruče jr.: From Pearl Harbor to Okinawa. New York 1960.
Bruče, George: Sea Battles of the 20th Century. London 1975.
Buchanan, A. Russell: The United States and World War II. 2 svazky. New York
1964.
Cant, Gilbert: American Navy in World War II. New York 1948.
Creswell, John: Sea Warfare 1939–1945. New York 1947.
Dějiny druhé světové války. Sv. V a VI. Praha 1978–1979.
Dupuy, Trevor Nemít: The Naval War in the Pacific. London 1963.
Gn/fith, Samuel B.: Bitva o Guadalcanal. Praha 1970.
Hajan, S.: Japonskaja armija v vojennych dějstvijach na Tichom Okeaně. Moskva
1964.
Haísey, W.~Bryan,J.: Admirál Halsey's Story. New York 1947.
Hashimoto, Mochitsura: Sunk! New York 1954. (Rus. překlad Potoplennyje.
Ja-ponskij podvodnyj flot v vojně 1941–1945 gg. Moskva 1956.)
Hough, F. O.: Vojna na ostrovach. Moskva 1960.
Jane's Fighting Ships 1941/1942. London 1942.
Jentschura, H.–G. aj.: Diejapanischen Kriegschiffe 1869–1945. Munchen 1970.
492
•jeremeev, L. M.–Šergm, A. P.: Podvodnyje lodki inostrannych flotov vo vtoroj
mirovoj vojně. Moskva 1962. Kampanii vojny na Tichom okeaně. Moskva 1956. K

Ernest J-: The United States Navy at War 1941–1945. Official Reports to the Secretary of the Navy. Washington 1947. Xlibsch, P-'- Die fremden Flotten im 2. Weltkrieg und ihr Schicksal. Munchen 1968.
Lipiński, Jerzy: Druga wojna światowa na morzu. 4. vyd. Gdaňsk 1976. Měrní, James M.: A Sailor's Admirál. New York 1967. Monson, Samuel Eliot: History of United States Naval Operations in World War II. Vol. IV. a V. Boston 1969. tfeivcomb, Richard F.: Sávo. New York 1961. fiímlt, Ch.–Potler, E.: Vojna na more 1939–1945 gg. Moskva 1965. Potter, John D.: Admirál of the Pacific. London 1966. Sevostjanov, G. N.: Diplomatičeskaja istorija vojny na Tichom okeaně. Moskva 1956.
Smith, S. E.: The United States Navy in World War II. New York 1966. United States Navy. Report Covering Combat Operations up to March 1944. Washington 1944.
Walts, AnthonyJ.: ' Japanese Warships. London 1974. v Wolny, Anton: Wojna na Pacyfiku. Warszawa 1971.

•t.,H-vT ,,' ví*. :
nrtfi. Ji v;^'rf ' !«,»'/ !!, \^Í.V",
! •»«.'
•i..' ,'. 1 í» ',""
OBSAH
Předmluva 5
1. PŘEDEHRA. 23
2 VYLODĚNÍ 46
/ 3 BITVA U OSTROVA SÁVO 58
/ 4. PRVNÍCH ČTRNÁCT DNC . . . . . 10?
5 BITVA U VÝCHODNÍCH SALOMOUNÚ .117
6 NABÍRÁNÍ SIL 151
7 NASTUPUJE KAWAGUCl 169
s. POTOPEN! WASPU .... isi
9 BITVA U MYSU ESPERANCE 203
10. CÍL HENDERSONOVO LETIŠTĚ 226
11 BITVA U OSTROVŮ SANTA CRUZ 263
12 NEJISTOTA TRVÁ 323
13. BITVA U GUADALCANALU. 329
14 BITVA U TASSAFARONGY 398
15 KARTA SE OBRACÍ 422
16. BITVA U RENNELLOVA OSTROVA. ... 451
17. EVAKUACE 463
Základní technicko-taktické údaje lodí zmíněných v textu 479
Tabulka hodností námořních důstojníků..... 491
Použitá literatura 492
MILOŠ HUBÁČEK
VÍTĚZSTVÍ V PACIFIKU
Předmluvu napsal PhDr Eduard Čejka, CSc.
Odbornou revizi provedl a poznámky napsal PhDr Ivan Hrbek, CSc
Mapy zhotovila Milada Zpěvákova
Fotografie archívní
Obálku navrhl Jaroslav Fišer
Vydalo nakladatelství Panorama v Praze v roce 1986 jako svou 4479 publikaci.
Edice Stopy–fakta–svědectví
Odpovědná redaktorka Jaroslava Zikmundová
Výtvarná redaktorka Jitka Hudová
Technický redaktor Jan Stanek
496 stran textu, 24 stran černobílých příloh.
Vytiskly Tiskařské závody, n p , závod 3, Slezská 13, Praha 2
AA 30.S2, VA 30,61 601-22-826
Druhé vydání Náklad 60 000 výtisků
11-080-86 TS 13/33
Cena brož výtisku 35 Kčs
l